Szécsi A., ~~rott~~ rozbrár

Iparmüvészet 1896-ban 207.

Szeged

Pálfy-Budinszky Endre dr.:

Szeged népességi és építkezési viszonyai a városrendezés szempontjából.

[Budapest, 1938.]

feld.

A fenti napra összehívott közgyűlést határozatlanképtelenség esetén

június hó 26-án, délután 6 órakor

a camponai ásatások bemutatásával *Nagytétényben tartjuk meg. Erre külön meghívót nem küldünk.*

Találkozás a Szent Gellért-téri HÉV. állomáson. Indulás pont 5 órakor. A közgyűlés színhelye a nagytétényi állami iskola. Az ásatásokat, részben helyszíni bemutatással ***Paulovics István*** tagtársunk ismerteti.

Az ásatások megtekintése után a nagytétényi halászcsárdában társas-vacsora.

Az Elnök

Szegedi alsóvárosi ferences templom

KORUNK SZAVA.

Megjelenik félhavonként. Felelős szerkesztő: Gróf SZECHENYI GYÖRGY. Szerkeszti: KATONA JENŐ. Szerkesztőség: Bpest, II., Fő-utca 37/a. — Előfizetési ára egész évre 8 P, egyes szám ára 40 fillér.

1938. MÁJUS 1. VIII. ÉVF., 9. SZÁM. Az idő sodrában. — *Friedrich Muckermann S. J.:* A világ a Vatikánból nézve. *Gogolák Lajos:* Asszimiláció vagy disszimiláció? *Szabó Zoltán:* Jegyzetek egy Chesterton kötethez. *Széchenyi György gróf:* „A társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról." *Uhl Antal:* Abbé Lemire, a francia munkásság nagy apostola. *Varga József:* Az osztrák katolikusok kilátásai a közelmult példájának tükrében. *Aquinoi Szent Tamás:* Adoro te devote... (vers). Babits Mihály fordítása. *Liebscher Béla:* Az orosz bolsevizmus gyökerei. *Villányi András:* A háromszázéves Velasquez. *Bálint Sándor:* Magyar búcsújáróhelyek: Szeged-Alsóváros. *Hofmann László:* Magyarország felfedezése.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szeged

Rókus Kápolna

212. l.

Zádor – Rados

ágyújának háromszor ismételt jelére megindult a támadás. Ebben a mieink valósággal oroszlánok módjára harcoltak, nem törődve egyébbel, mint jogos vérszomjuk kielégítésével, míg a törökök, mint megannyi tigris, védelmezték üregeiket s jószántukból egy tapodtat sem hátrálva, saját hulláikból emeltek új bástyákat; ezekre felkapaszkodva, a mieink még közelebbről érték az ellenséget, mely mintegy még hideg holtában is védte a várat. De a keresztények végül is, szüntelen mészárlások közepette, a várpalotáig szorították őket . . . , ahol egy félóra mulva egyebet sem lehetett látni, mint lángokat. Az égő hullák keltette undorukban a törökök saját élelmükhöz sem nyúltak és sértetlenül hagytak egy lőpor- és egy élelmiszer-raktárt. Közben hasonló módon folyt a harc a bajor szakaszon, ahonnan — nem tudván az általunk elért eredményekről — felénk menekült a törökség, vagy a vizen át próbált szabadulni. Akik nem fulladtak a folyóba »a causa degli Ungheri«, azokat lemészárolták, vagy elfogták s a többiek, itt is a tragikus véget látva, fehér turbánjaik lengetése közben megadták magukat... A dühnek és haragnak kétségtelenül nagy szerepe volt ebben a szörnyű vérfürdőben. Akik a tűz miatt nem tudták dühüket fosztogatásban kitombolni, a foglyokat megcsonkították, élve lenyúzták . . , a tűz mellé kötözték, szemüket és belső részeiket kivájták s hasonlókat követtek el, amikről illendőségből hallgatnom kell. Közben éjszakra lett

Szeged-alsóvárosi
ferencrendi templom

Kun Molnár Sándor:
Az alsóvárosi ferencesek. Délvidéki
Szemle. 1942. I. 433.o.

Aranyozott réz.

APRÓSÁGOK,
53 drb.: parfüm-flakónok stb.
XVII—XIX. század.
Ezüst.

GYŰRŰ,
13 drb.
Arany és ezüst, XVIII—XIX. sz.

CSATT ÉS KAPOCS,
31 pár, többnyire erdélyi zománccal.
XVIII—XIX. század.
Ezüst.
A magyar történeti ötvösmű-kiállítás lajstroma. Bp. 1884., ötödik terem, 37., 38. l. — Gerevich PA, 260. l.

ZSETONOK,
4 drb., whist-játékhoz, felirattal.
Francia, 1800 körül.
Ezüst.

VILLA,
1800 körül.
Aranyozott ezüst.

ÉKSZERTÁLKA,
ovális, MI monogrammal.
XIX. század eleje.
Aranyozott ezüst, átm. 13 cm.

-alsóvárosi

Szegedi Ferenc-rendi templom

Bálint Sándor:

A Szeged-alsóvárosi templom keletkezése.

Délvidéki Szemle

1942. I. évf. 233. l.

László

Balkán, XVIII. század.
Öntött ezüst, átm. 9 cm.

KARPEREC,
ágyazott zománcos dísszel, XVIII. század.
Ezüst.

DOBOZ
vésett jelenetekkel.
Osztrák munka, XVIII. század.
Ezüst.

KAMARÁSI KULCS,
XVIII. század.
Aranyozott ezüst.

FÜLES GOMBOK,
tíz darab, gyöngyház és zománcos.

K CUKORTARTÓ, (192. kép)
háromlábú, fedeles, benne kék üvegedény. A foglalat áttört virágos dísz. Fedelén belül „Bernolák Máriássy Zsuzsanna 1840."
Esztergomi munka 1780 körül.
Ezüst, mag. 9·5 cm.
Bernolák Katalin, Kassa, tulajdonából 1937. évi szerzemény.
Gy. K.: A kassai amateur kiállítás. Magyar Iparművészet. 1—1897., 348. l. (Képe 348. l.)

EDÉNYKE,
fedeles és áttört, három lábon áll, hengeres, belseje kék üveg.

Szegedi ötvösmű

1532 ből

Karerekhyetartó a
ragusai Sant Maria
Maggiore-ben.

Repr.
Szépművészet
1940. 3. sz.

Szeged. Csongrád m.

Ferencsek templom

Molnár Pál. 1861.

1) alapraja 6 III = 1°
2) tanlati kép 1713 ból másolat vásznon (a Kolostorral)
3) Kolostor alapraja III/3 = 1° (1713 ból)
4. Molnár Pál keresztmetszetek és 2 részletek 6 III = 1° 1862 be
5.) Lelet (ékitmény-terrazatta)

1) Belvárosi templom alapraja és hosszmetszet. 1:200. tetéklo
2) Szent György tehola tornya alapraja és metszet 1:100 tetéklo

Várlat. Lebontatott. 1902.

1) a szegedi vár alapraja 8 III = 5 öl
2) ugyanaz vászonra másolva.—

5.

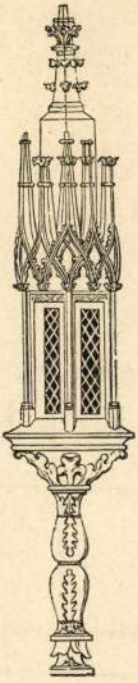

16.

17.

Szeged

Ferenczik Zárolája

1) a Egy régi alaprajz 1713 ból. 1° = 3''' más alva 1876.

1) Egy régi rajz más alva 1713 –

2) alaprajz jelen állapot – 1875. Steindl 1:200

3) ugyanaz bolttanulmány 1876. " 1:200

4). Keresztmetszet – 1:100 jelen állapot

5) Hossmetszet – 1:200. ad (3) h.

6) Jelenlegi főhomlokzat 1:100

7.) és 8) Kétféle helyreállítási terv a főhomlokzathoz 1:100.

9). Helyreállítási alaprajzt 1876 ból 1:100

10). Oldalnézet 1:100 jelen állapot

11). " 1:100 helyreállítás

12). Hossmetszet 1:100 jelen állapot – S. Ferenc

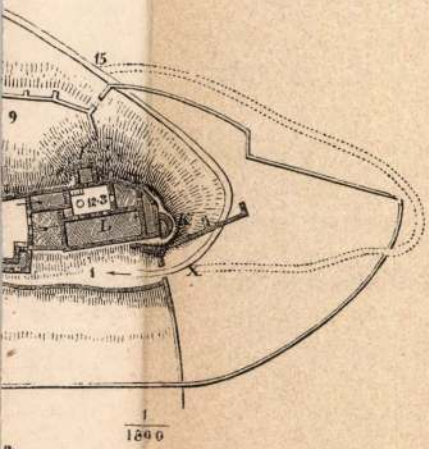

ftr.

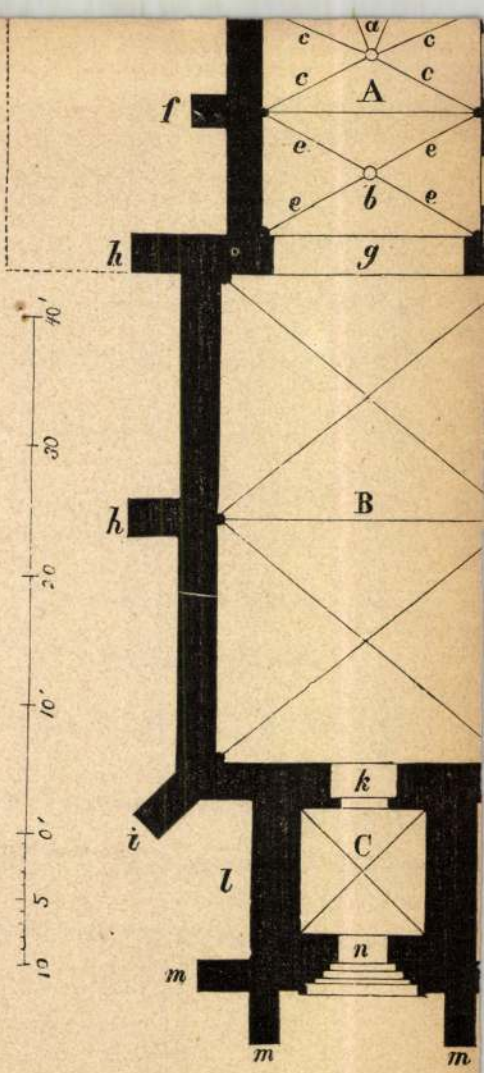

18.

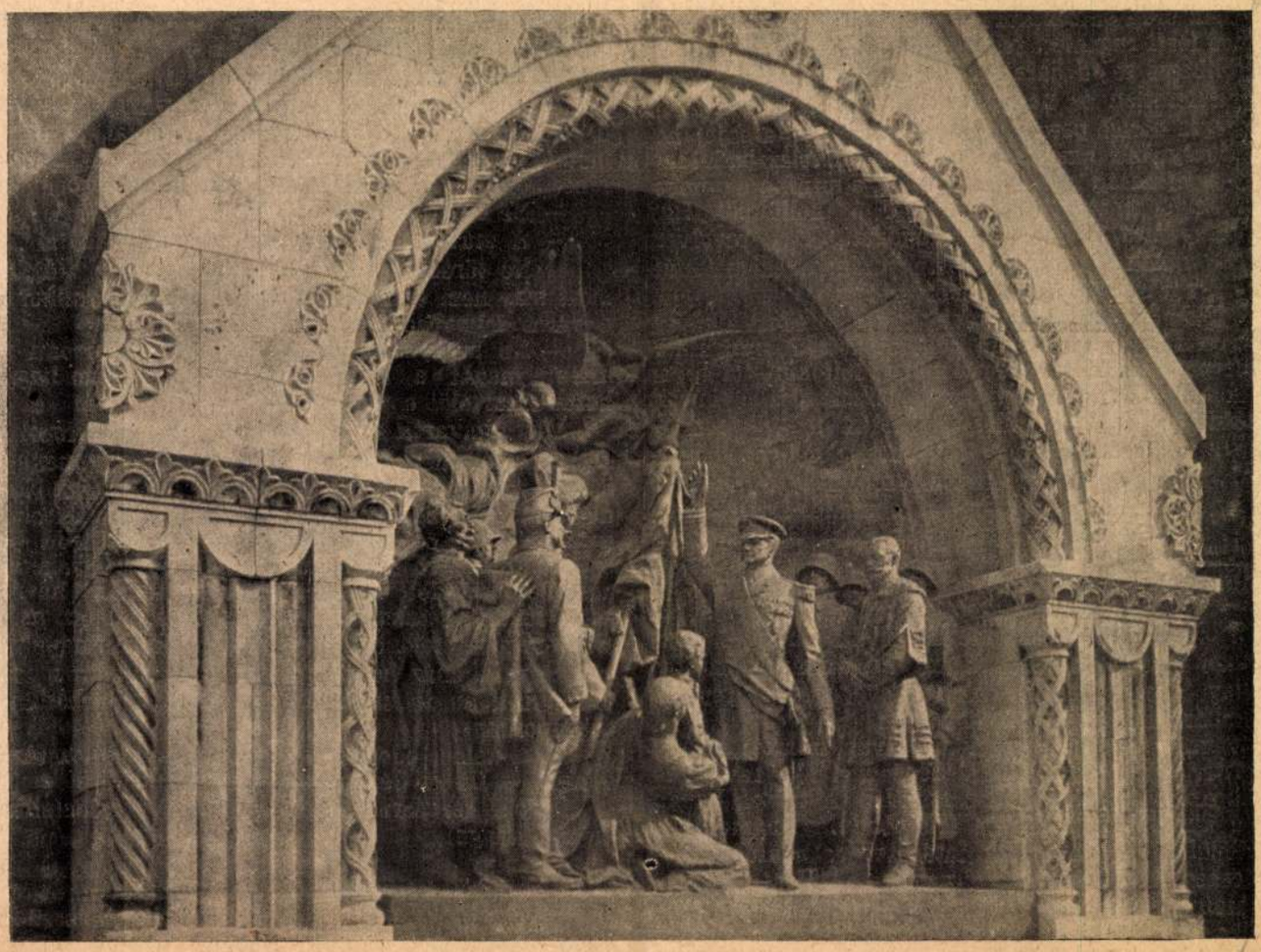

Három szegedi kép. A nemzeti újjászületés emlékműve. Vadas Ernő fényképe

lökdösték a kapun, át az udvaron. Teljes volt az éjszaka, csak az eszméleten túli messzeségben morgott kék-sárga-vörös villámaival valami ismeretlen zivatar; mégis az alacsony kőfalat kereste szemével, s a hideg északi nyárban meleg fuvallatnak érezte a kioltott lámpákkal, megvakítva, leteperten alvó város mély és erős lélegzetét. Egyszerre visszatért az ereje, nyugodtan lépkedett az izgatott őrök között, már az ütés sem fájt; tudta, hogy nem történt említésre méltó esemény, s nincs mit féltenie, mert a város, évszázadok és évezredek összegyüjtött műve, még évszázadokig és évezredekig műveli tovább polgárait, a tulajdon emberséges és büszke törvényei szerint.

A kaszárnya pincéjében a kárhozat fogadta. A hangzavar tömörségén a sötétben is megérződött, hogy többszáz foglyot zsúfoltak össze, szűk helyen. Az ajtó közelében nekitámaszkodott a falnak; később, egykedvűen, leült a nyirkos földre. A körülötte forrongó beszédből megértette, hogy a többieket is magyarázat nélkül hozták ide, mint őt, nyilván túsznak. Világosságot nem szabad gyujtani, mert az őrök belőnek az ablakon. A megszálló horda már napok óta fejvesztetten fenyegetőzik és közben menekülni készül; reng alatta a föld, a mieink már közelednek; már alig ötven kilométernyire vannak, már annyira sem, már szétbombázták a kivezető vasútvonalakat. A suttogás a hírek és ellenhírek kavargása azonban csak könnyű tajték volt azon a rémület-hullámon, amely percenkint átzúgott a sötét embertömegben. Mi vár rájuk, miért hozták ide őket?

— Ne féljenek, nem lesz semmi baj, — mondta kurtán, mintha elhatározását közölte volna egy kérelmező küldöttséggel.

— Honnan tudja? Kicsoda maga?

— Most mindannyian ugyanazok vagyunk! — jelentette ki szilárdan; ostoba hencegésnek tűnt előtte, hogy nevével és régi rangjával erősítse meg hitelét.

Békében hagyták, de szomszédai elhúzódtak tőle. „Mindenki gyanús — vont vállat. — Nem baj, hamarosan ez a járvány is megszűnik a városban." Elfáradt, elaludt.

Lármára riadt fel; a tárt ajtón, a homályos reggel kíséretében, ellenséges katonák nyomultak be s puskatussal hajtották ki a jajgató, szüköl tömeget az udvarra. Két sorba kellett állniok, elsigázottan, a szemétnél is hitványabbnak ítélt életükkel, s reszketni egy dühtől megveszett, vasbotos-revolveres gonosztevő előtt, aki az Isten hatalmát és jogát akarta a saját személyében megjeleníteni előttük. Arcukba üvöltötte, hogy aki megmozdul vagy megszólal a sorban, azt lelövi.

A nyugalmazott polgármester, mintegy válaszul, némán kiegyenesedett. Túlvilági csend kupolája alatt állt, s hallotta, hogy messze, a csend határán túl, kint az utcán még egyre puffognak a ládák, s mozognak-zörögnek a költözködő sereg gépkocsijai. Jobboldalt az udvar kőfala ritkás vasrácsban folytatódott, s ha arra tekintett a szeme sarkából, láthatta a mélyben az élettelen várost, amelyről már lassan leoldódott a szörnyű lánc: a harcikocsik, teherkocsik vaslánca összecsomósodva, meg-megakadva csúszott kifelé, a keletre vezető utakon.

Az öreg ember kurtán bólintott. Előtte a vasbotos férfi rugtatott fel-alá, valami jelre várva, hogy kitölthesse rajta hatalmát. Oldalt és hátul a túszok, az ismeretlen és nagyrészt fiatalemberek várták a rettegés utolsó percét, a gépfegyvertüzet, a saját halálsikolyukat, amelyben végre-végre felszabadulhatnak a némaság alól. Az idő múlt, s mintha az emberek szívét húzta volna ki lassan a mellükből. Egy asszony éles sikoltással elvágódott. Egy revolverlövés elnémította. Nyomban utána rekedt kiáltás ütközött egy újabb revolverlövésbe.

Ekkor tiszta, szinte zenei búgás fúródott a csendbe, rohamosan elmélyült, kiszélesedett. A nyugalmazott polgármester önkéntelenül is feltekintett: éppen akkor hasadt ki az alacsony felhők aljából három repülőgép, mint a villám, — aztán még három és megint három, húszan, harmincan, nagyon sokan, öntudatos és nyugodt harsogással, amelytől a föld is reszketett... és szárnyukon a felmentő sereg jelével! Már a város keleti széle fölött jártak; most már nem is kellett volna csendet parancsolni a foglyokra, hallgattak úgyis. A város szélén, egyszerre többhelyütt is, lángot és fekete füstöt vetett a föld, aztán megrendült és megszólalt, olyan haraggal, hogy érezni lehetett a haragos szó hullámzását, mintha völgy és hegy támadt volna a levegőben. A repülők bombázták a kifelé vezető utakat.

Most minden felbomlott a nyugalmazott polgármester körül. A vasbotos még egyet lőtt revolveréből, aztán elrohant, a katonái élén. A túszok hangosan sírtak, kiáltoztak a felszabadulás mámorában. „Repülők!" — kacagták integetve és odafutottak a rácshoz, hogy mindent lássanak. Az idős férfi csak lassan értette meg zsibongó szavaikból, hogy légiharc fejlődik ki előtte, mert a másik gépfajta, az a kétfedelű: az ellenség, amely az utakat védi. Szédült tisztelettel kapkodta fejét a magyarázatok felé, amelyek nélkül nem értette az égi színjátékot, összetévesztette a hazai gépet az ellenséggel, mert soha életében nem törődött a technika fejlődésével.

„Megvan!" — harsant fel körülötte az örömkiáltás, amint nagy, vörös láng futott lefelé a magasból; ő is kinyitotta száját, boldogan, de torkán akadt a levegő, mert a lelőtt gép a gyógyfürdő kupolás épületére esett, amelyet ő építtetett annakidején. Elfulladtan szorult a rácshoz, s megnyugtatást várt a többitől, a fiataloktól, a hozzáértőktől, hogy csak tévedés történt... de nem... a küzdőket a város fölé hajtotta a hév, ádáz zúgással, felhőtől felhőig ívelő kanyarokkal kerülgették-kergették egymást, az övék lett minden, korlátlanul, — s egyszerre füst jelent meg a Városi Múzeum felett, igen, a két nyugati saroktorony felett, mert a könyvtár felett és a képtár felett... most már tisztán látszott... a lapos tetőről ágyúk és gépfegyverek prüszköltek tüzet a magasba: nyilván az ellenség ágyúi és gépfegyverei. Ott ütöttek tanyát barbárul, évszázadok gazdagsága és évtizedek verejtékes munkája felett, onnan lőtték a felszabadítókat... s most egy éremadár lecsapott rájuk, és lángot vetett a pázsit a főbejárat előtt, nem látszott azonban semmi, mert a füst és por eltakarta a palotát, csak egy másik éremadár, amint megvillant az égen, s egy másik láng, amint fellobbant a terjengő füstben.

Ingerült arccal nézte a hihetetlen képet, az égi rendőrök harcát, amely csak széttépve ragadhatja ki a prédát a rablók kezéből. Nézte a repülőket, de most már nem a kezdeti, ámult tisztelettel; fejét rázta, mintha azt mondta volna „Már negyven éve tudom, hogy nem ér semmit az egész találmány!" A közelben hirtelen kattogás és csattogás kezdődött, s kiáltások lobogtak: „A pincébe! Mindenki a pincébe!" Maga is meglepődött, milyen jól érti már ez ismeretlen, fiatal világ törvényeit: társai nyilván azért futnak vissza a pincébe, mert a kaszárnya tetején is védekezni próbál az ellenség ágyúival, s mindjárt itt is lángot vet a föld. Valaki belékarolt, a pince felé húzta. Fiatal, bátor jóindulatú arca volt.

— Ne maradjon itt!

— A múzeum!... — mutatott a füstfelhőre.

— Ne törődjék vele, már elnémították. Jöjjön, most már nem érdemes itthagyni a bőrét, amikor a a város felszabadul!

— Ne magyarázzon! — kiáltotta szigorúan és kitépte magát a fiatalember kezéből. Nem hagyhatta szem elől a várost.

Még eltakarta a füst a múzeumot, mint lepel a szobrot, még nem lehetett kiszámítani hogy mennyi az élet reménye, s miről kell örökre lemondani. Nem mehetett el a rácstól, amíg ezt nem tudta. Közben a város többi sebhelyét figyelte, a gyógyfürdő beomlott kupoláját, a Gázműveket, amelyet ugyancsak acsarkodva védett az ellenség. Az óvárosból három sötét füstfelhő fakadt fel. A középső.. igen, az a Bokréta-utca eleje, ott állt még az előbb a nagyapja régi háza... már hatvan évvel ezelőtt eladta a család... milyen jó kalácsot kapott ott az ember vasárnaponkint...

— A kalács odavan — mondta magában határozottan. — De mi lett a múzeummal?

Erre a kérdésre az ég válaszolt, egy érthetetlen, óriási hanggal.

*

A felszabadító sereg délután vonult be az ujjongó városba. Az elkerülhetetlen harc szerencsére csak csekély kárt okozott. Néhány lakóház rombadőlt, a Gázművek palotája elpusztult, a Városi Múzeum gyűjteménye nagyrészt megsemmisült. A polgári lakosság sorából azonban mindössze heten vesztették életüket, — köztük, sajnálatos véletlen miatt, a város nyugalmazott polgármestere is, akit mindenki emberkerülőnek ismert, s aki öreges makacságból vagy talán tájékozatlanságból vonakodott az óvóhelyre vonulni.

A Szép cselédje

A szégyen még úgy arcon éget,
ha szolgatársaim elé megy
a versem e síma papíron,
ahol a sorsukat megírom.

Kifut lelkem s a tollam élén
nagyokat vág s az úr elé mén,
hogy elmondjon mindent, ami van —
Sok szomorúság a faluban.

Visszamennék, ha ismernének,
de nem tart össze már az ének,
pedig a nyakkendőm alatt még
száz Kecse András panasza ég.

Nem járok csizmában fokossal,
hét nyelven szól a szám okosan.
S amit már az anyámtól lestem —
úr lettem értük Budapesten.

Most itt ülök a kávéházban,
nézzétek csak, milyen ruhában.
A parasztrangomért cserébe —
költő lettem, a Szép cselédje.

MÁTYÁS FERENC

MŰVÉSZET A VIDÉKEN

A szegedi „csonka" torony

Szeged Magyarország legnagyobb vidéki városa, százhuszonötezer lakosával kétségtelenül az Alföld fővárosa és kultúrális középpontja, néhány esztendő óta egyik egyetemünk székhelye. Ennek a városnak volt egy szép régi baroks ilű temploma, de mivel a szegediek sem elég újnak, sem elég nagynak és elég szépnek sem találták, azért lerombolták, s a helyére épitettek egy másikat, nagyot, újat ; hogy szép-e ez a nagy új templom, azt majd az utókor fogja megmondani. De hogy a régi lebontott baroktemplom stílusos, harmónikus és szép volt, azt már kezdik azok is belátni, akik akkor a régi templom lerombolására szavaztak. A város őslakossága különben ezzel a tettel csak hű maradt ősi szokásához. Minden műgyüjtő tudja, hogy a magyar paraszt, ha van egy régi szép faragott diszü vagy színes virágokkal kifestett »tulipántos« ládája, ezt újabb időben már nem tűri a »ház«-ban, mivelhogy se nem új, se nem divatos. Kidobja tehát a szobából — még jó ha egyelőre csak a padlásra s nem tűzre kerül — s vesz helyette a városban új, nagy flóderes sifonért. Mert hát ezt kívánja a kor divatja és a szomszédok ragadós példája. Szakasztott így tettek Szegeden is, amikor elhatározták, hogy lebontják a szép régi barok *Szent Demeter-templomot.* Természetesen itt is közrejátszottak mindenféle magánérdekek, ennek a közérdekü kérdésnek az elintézésénél. Szeged város közönsége t. i. fogadalmat tett, hogy az 1879-iki árvíz emlékére fogadalmi templomot épit. Évtizedekig vita koztak azon, hogy a város melyik helyére épüljön, minden ház- és telektulajdonos az önön telkét találta erre a célra a legmegfelelőbbnek s ez a hercehurca nemcsak elodázta a templomépitést, hanem ennek esett áldozatul aztán a régi Szent Demeter-templom is, mert a város hatósága megunván a telkek körüli versengést, úgy határozott (s a város közgyülése meg is szavazta), hogy az új fogadalmi templomot a régi Demeter-templom helyére épiti. Pedig a Demeter-templom akkor már fel volt a műemlékek lajstromába véve. Dehát ha az érdek úgy kívánja, még a törvényt is meg lehet változtatni. Egy szép napon az illetékes hatóság revizió alá veszi előbbi határozatát s kijelentette, hogy a szegedi Demeter-templom nem műemlék, csak a főoltára az : tehát a templomot le lehet bontani, hanem a főoltárát meg kell őrizni s máshol méltóan elhelyezni. Azóta eltünt a föld színéről a templom minden fala, de eltűnt a főoltár is. Tizenhat év előtt bontották el a műemlékké nyilvánított, nem közönséges és sablonos alakú szép barok-oltárt, de ma, tizenhat év mulva senki sem tudja, hová lett. Jó lenne, ha a Műemlékek Országos Bizottsága érdeklődnék utána.

A Demeter-templomot nem egyszerre bontották le. Ezerkilencszáztizenháromban csak a szentélyét bontották el (a főoltárral együtt) s a hajót ideiglenes fallal zárták el s így állott a megcsonkitott régi templom egészen 1925-ig. Ekkor, mivel közben a mögötte álló új templom elkészült, elrendelték a régi templom teljes lebontását. A szegedi Városi Múzeum kért és kapott rá engedélyt, hogy egyik kiküldött tisztviselője ott legyen a bontásnál, hogy állandóan ellenőrizze a falakból esetleg előkerülő muzeális anyagot. *Dr. Cs. Sebestyén* Károly, a szegedi múzeum igazgató-őre végezte ezt a fáradtságos munkát s ő volt az, aki a bontás közben előkerült falakból és leletekből megállapitotta, hogy a legutóbb barok-mezbe bujtatott templom tulajdonképpen többször át- és újraépített középkori templom volt.

A magyar Alföld oly rettenetesen szegény középkori épitményekben, hogy szinte még a legegyszerűbb, a legszegényesebb falusi kápolnát is műemlékké kellene nyilvánitani s a fenntartásáról gondoskodni. Mennyivel inkább kellett volna ezt egy olyan

A Műgyüjtő 1930. 10. f.

Fatum

70-ben Kr. e. született Vergilius, a római Imperium Kiplingje, félig költő, félig politikus kissé szociológus is, aki az uralkodó dinasztia dicshimnuszait is zengi — megfelelő honorárium fejében. Arról ne is szóljunk, hogy már életében mindenféle bajok, gondok zuhognak szegény fejére: a háborúkból visszatérő katonák számára ő hirdette a földosztás szükségességét s erre két izben is elsősorban az ő kis birtokát veszik el a földosztás céljaira. Ez elvégre csak egyéni pech. De az aztán korjelenség, hogy ezt a nagyon is józan poétát nyomban halála után mágusnak, a Sátánnal szövetkezett varázslónak hiresztelik el.

Mussolini 1929 decemberében világgá hirdeti, hogy a Kr. e. 70-ik esztendő lévén Vergilius születési éve, a Kr. u. 1930-ik év lesz tehát születésének 2000-ik fordulója: nagy nemzeti ünnep, impérium, stb. S erre kiderül, hogy egyszerű számtani hibába esett a Duce, — mert hiszen csak 1931 október 15-ikén fordul kétezredszer Vergilius születésének éve.

Az olasz középkorban Vergilius legszenvedélyesebb szerelmese Petrarca volt. Petrarca megvesz egy kódexet Vergilius összes műveivel. Éjjel-nappal magával hordozza ezt a majd félméter nagyságú kötetet, amelybe belejegyzi legtitkosabb gondolatait is, többek között a Laurához való szerelmének sorsdöntő dátumait, s azzal a festőbarátjával, Simone Martinivel, aki megfestette részére Laura portréját, belefesteti a kódexbe Vergilius képét is. Hát nem ellopják tőle egyik utazása közben ezt a kódexet, amely csupán egy esztendő mulva kerül újra felszínre a messzi Avignonban?!

Petrarca Vergilius-kódexének miniált lapja, Vergilius állítólagos portréjával

Petrarca úgy rendelkezett, hogy kedvenc Vergilius-kódexét temessék el vele. Szerencsére nem így történt. A kódex azonban századról-századra vándorutakra ment, majd a milánói Ambrosiana kincsei közé került, 1796-ban a franciák elvitték magukkal Párizsba, ahol a Bibliothèque Nationale gondos könyvtárosa szorgosan körülnyiratja s ráütteti a könyvtár bélyegzőjét. A bécsi kongresszus után visszakerülnek az »elkommunizált« kincsek az olaszokhoz.

A 19. században is újabb balsors éri azonban a vatikáni könyvtárba került Vergilius-kódexet, valaki kivágja belőle Simone Martini Vergilius-miniatürjét.

No és végül: a vergiliusi esztendő tiszteletére a római fotoirodák világgá küldik ennek a Petrarca-féle Vergilius-kódexnek miniatürös oldala fényképét, a következő magyarázó szöveggel:

— On vient de faire à Rome une curieuse découverte: le portrait de Vergile dessiné sur une muraille du Forum d'Auguste. Le photo montre le portrait récemment découvert . . .

és ezzel közli a Simone Martini-féle kódexlapot mint antik falfestményt!

Hiába: habent sua fata libelli . . .

városi templommal, amelyről később kiderült, hogy első alakja legalább a 13. század elejéről való. No de hát ezen már nem lehetett segíteni, mert a Demeter-templom falai már negyedrészt le voltak bontva s a még le nem bontott része az új templomnak közvetlenül a főhomlokzata előtt állott. Amikor a régi templom oldalt álló egyetlen tornyát kezdték bontani, érdekes dolgok derültek ki. Legfelső emelete barokstílű volt, aztán következett az u. n. kései gotikus emelet, azután a további bontás folyamán az a különbség tünt fel, hogy a különben négyszögletű torony falának a belsejébe egy más, másfajta téglából épített *nyolcszögletű* torony van befalazva. Kiderült, hogy a legrégibb templom tornya eredetileg nyolcszögű volt s ezt egy későbbi csúcsíves stílű átépítés alkalmával kívül-belül körülfalazták, megerősítették, négyszögüre alakították s támpillérekkel látták el, mert egyúttal megmagasították. Amikor a múzeum ellenőrző kiküldöttje ezt megállapította, rögtön abbanhagyatta a további bontást s jelentést tett a felfedezésről Budapestre a Műemlékek Országos Bizottságának. A leküldött szakértő-bizottság jelentésének alapján azután a vallás- és közoktatásügyi miniszter *műemlékké nyilvánította a tornyot* s felvétette a műemlékek lajstromába.

Szerencsére olyan helyen áll a torony, hogy nincsen útjában az impozáns új templomnak, mert kb. 17 m-nyire, de kissé oldalt áll a főhomlokzat előtt. Elenyésző kis tömegével s szerény méreteivel nem is lehet az új templom hatalmas épületének útjában, nem rontja annak esztétikai hatását.

Ez a véletlenül felfedezett s szerencsésen megmentett régi torony tehát ott áll most Szeged legszebb terén, *Klebelsberg* gróf miniszternek, Szeged város képviselőjének árkádos Templom-terén. Az igen rongált állapotban kikerült régi régi tornyot természetesen restaurálták s stílszerű befedéssel látták el. Más kérdés az, hogy ezt a műemlék-restaurálást kik végezték és hogyan végezték. A Műemlékek Orsz. Bizottsága is konstatált restaurálási hibákat, de akkor már nem lehetett rajta segíteni.

A torony alul négyszegletes és két sarkán diagonálisra állított támpillér alsó része maradt meg. Ezeket és a falak külső hozzáfalazását nem lehetett eltávolítani, mert ezek bár egy későbbi átépítésből származnak, de csúcsíves stílűek s így szintén megtartandó műemlék-jelleggel birnak. Így tehát a torony alsó része kívülről tekintve nem mutatja építésének legrégibb állapotát. Ellenben a felső részeken teljesen ki van fejtve az első, román-gotikus, u. n. *átmeneti stílusban* épített, nyolcszegletes torony három emelete. A három emelet minden oldalán van két-két ablaknyílás, tehát minden emeleten 16, összesen 48 nyílás. Szokatlan és merész, de egyszersmind feltétlenül művészi gondolat volt az a torony egykori építőjétől, hogy abban az időben, amikor olyan takarékosan bántak a falnyílásokkal, amikor csak egy-egy lőrésszerű ablakocska nyílott általában a tornyokon, ezzel a negyvennyolc nyílással szinte átlyukasztotta a torony falait, abban az időben, amikor az ablakok üvegezését még nem ismerték! Valóságos aeolhárfa lehetett ez a torony nyitott ablaksoraival az örökösen fujdogáló szegedi szélben.

A régi szegedi Demeter-templom nyolcszögletű tornya

Nemes egyszerűségén és primitiv szerkezetén kívül még arról is nevezetes ez a

torony, hogy kizárólag téglából épült, egyetlenegy darab terméskő sincs rajta. A torony kétségtelenül a 13. században épült, abban az időben, amikor nálunk az ú. n. átmeneti stílus divatja volt. Ez volt az az idő, amikor az új stílus, a gotika szelleme már honosodni kezdett, de a régi stílus, a román, még nem vesztette el kedveltségét. Amikor a régi, a román stílus ismert technikai szerkesztéséhez a még kevéssé ismert új stílus új formáit keverték. Ez látszik meg világosan a szegedi tornyon is. A félkörívet tudták szabályszerűen boltozni, ellenben az új elemet, a csúcsos ív szerkezetét még nem ismerték, azt primitiv-naivan utánozták, szerkezet nélkül. De éppen ebben a naiv primitivségben van meg a frisseség és különös báj, amely általában jellemzi az új stílusok kezdőkorát, tavaszát, s amely kétségtelenül megállapítható a mi tornyunkon is. Ez az egyszerű eszközökkel elért művészi hatás, ez a kedves frisseség teszi a tornyot olyan becsessé, nemcsak régészeti, hanem művészeti szempontokból is. Ez a torony Szegednek nemcsak megbecsülhetetlen értékű történelmi, hanem valóban szép és művészeti emléke is, olyan, aminőhöz hasonló más magyar városban nincs, amilyennek példáját csak messze külföldön találni.

Ezek után azt hihetné a naiv olvasó, hogy Szegeden boldog örömmel fogadták ezt a ritka felfedezést, ezt a páratlan műemléket, hogy féltő gonddal ápolják és büszkén mutogatják, mint a város történelmének legrégibb tanúját. Merő tévedés! Nem lennénk Magyarországon s nem a Magyar Alföldön, ha ez így lenne. Egynéhány hozzáértőn és néhány műbarátón kívül úgyszólván az egész város tömege közömbösen nézi a tornyot, senkit sem érdekel, nem büszke rá senki. A közömbösek csak akkor döbbennek meg, amikor egy-egy fővárosi vagy külföldi látogató annak a véleményének ad kifejezést, hogy bizony ez a régi kis torony többet ér az egész hatalmas új templomnál.

De ez a nemtörődés és közöny csak a kisebbik baj. Ez legfeljebb azt mutatja, hogy nálunk bizony gyenge lábon áll az a bizonyos nyugati kultúra, amely a művészet és az archeológia iránt való érzéket is feltételezi az átlag-műveltségű embereknél. Baj azonban az, hogy van a városban egynéhány ember, nem is az alsóbb néposztályból valók, akik határozottan ellenséges indulattal viseltetnek a torony iránt, akik le akarják romboltatni a tornyot, vagy legjobb esetben a mai helyéről eltolatni!

Végtelenül szomorú jelenség ez, s szomorú főleg azért, mert olyan körökből jön, ahol az ember mégis valamelyes európai műveltséget tételezne fel. Minduntalan jelennek meg a helyi sajtóban olyirányú cikkek, amelyek azt akarják bizonyítani, hogy a régi torony igen rossz helyen áll, rontja az új templom művészeti hatását s ezért vagy le kell rombolni, vagy el kell tolni más helyre.

A szegedi régi Demeter-templom

A Műemlékek Országos Bizottsága pedig hallgat. A Bizottság, nagyon helyesen, azt tartja, hogy törvény védi a tornyot s ezért hiábavaló minden ellene való acsarkodás. Csakhogy nem szabad elfelejtenünk, hogy a régi Demeter-templomot is védte a törvény, — addig, amíg az érdek másként nem kívánta.

Sz. G. D.

Hireink és közleményeink átvételét csakis a forrás megnevezésével engedjük meg

Szerkesztésért és kiadásért SZILÁRD VILMOS felel

Szeged eröditmenyei

XVII. sz.

Nepe repr.

Angyal Dávid

Késmárki Thököly Imre
1657-1705. II. rész
Magy. Tört. Életrajzok
Bp. 1889. 167. l.

Berki Géza, 2
Besenczky Kálmán, 77
Béll Béla, 26
Bíró Béla, 40
Blaskovits Zoltán, 31
Bogsch László, 20
Bónis György, 59
Bozóky László, pilismaróti, 20, 25
Buday György, 41
Budinszky Tibor, 31
Csáky Tihamér, 31
Csilléry Béla, 20
Csukás Zoltán, 60
Cziffra András, 29
Dezső László, 65
Dénes Ferenc, 77
Dudich Endre, 50
Domján Mária Ilona, 42
Dugonics Ferenc, 17
Ecsődi János, 49
Eckert Irma, 29
Eisler Károly, 77
Elked György, 77
Erődi Harrach Vilmos, 45
Falk Richárd, 32
Hepp Ferenc, 71
Hiesz Géza, 46
Hofmann László, 54
Horváth Endre, 64
Horváth Ferenc, 46
Horváth Kálmán, 33
Ibrányi István, 46
Ijjász Ervin, 34
Imrédy Mária Magdolna, 47
Isoz István, 43
Jaskó Sándor, 73
Kalota József, 64
Karády István, 13
Kardos Tibor, 73
Kazár Jenő, 34
Károlyi Amália, 17
Kárteszi Ferenc, 44
Kenéz Ernő, 55
Kertész István, 75
Kiss Ernő, 78
Kiss Sándor, 58
Kiss Tihamér László, 21
Knébl Ferenc, ifj., 78
Kokas Eszter, 60
Komlósi Imre, 35

<Szeged Középkori vára>

Cs. Sebestyén Károly:

< > Szeged 1928.

Szeged-vára

Borbély Andor dr

Szeged vára ostromá-
nak tervrajza 1686-ból

Városkultura

1932. 3. sz.

külön rész foglalkozik és az ösztöndíjasok betűrendes névsorában is külön szerepelnek. Jelentésünknek a külföldi ösztöndíjasokra vonatkozó része nagyrészt a kollégiumi igazgatók beszámolója alapján készült, amelyeket a lehetőséghez képest egységes szempontok szerint alakítottunk át. A belföldi ösztöndíjasokról szóló jelentés szaktanári láttamozással ellátott egyéni beszámolójuk alapján állíttatott össze. A külföldi ösztöndíjasokat a kiküldetési ország, a belföldieket a jelölő tudománykar, illetve főiskola szerint csoportosítottuk. Az egyes ösztöndíjasok neve után — esetleges statisztikai feldolgozások megkönnyítése érdekében — zárójelben jeleztük az illető születési évét, helyét és vallását is.

A felsorolt ösztöndíjasok csekély kivétellel valamennyien, tehát nemcsak a magyar állami ösztöndíjasok, *az Országos Ösztöndíjtanács jelölése alapján* nyerték el ösztöndíjukat.

Az Ösztöndíjtanács *szervezetében* a tanév folyamán nem sok változás történt.

Azok a tanácstagok, akiknek ötéves megbizatása a szervezeti és ügyviteli szabályzat 1. §-ának értelmében az 1933. év végén lejárt, újból kiküldettek. Csak *dr. Hutyra Ferenc* helyébe küldötte ki az Állatorvosi Főiskola *dr. Zimmermann Ágoston* ny. r. tanárt.

Szegedi alsóvárosi
ferences templom
és Eolostor

Horv Thirszeged
31, 32. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szegedi fa- és fém-
ipari szakiskola

l.

Rátky György 1896

234. l.

Ismeretlen festő.
A XIX. századból.

680. ~~Gróf~~ Grüne Fülöp gróf.

látható, kissé jobbra fordulva

Mellig ~~[illegible]~~ (Előre barna, szeme sárga, szakálla leberetvál és piros szegésü kabátja szürkéskék. Me alatt érdemkereszt látszik ~~[illegible]~~.

Vászon, méretei 49,6: 39
Az 1848/9-iki szabadságha
Átvétetett az 1896: IV. 8

904: V. 4.

Szegedi ferences

templom és kolostor

Dürnm 14, 15 l.

képekkel és

alaprajzzal

Bp. belv. plét

278

Szegedi Ferencrendi templom belsejének képe

Repr.

Horvát Mátyáskori

133. l.

Affari Esteri, il Prof. Dott. Giulio Wälder, rettore del Politecnico, il Prof. Dott. Alessandro Eckhardt, preside della Facoltà di Lettere e Filosofia, il Gr. Uff. Prof. Tiberio Gerevich, presidente della Società Italo-Ungherese «Mattia Corvino», il Prof. Comm. Luigi Zambra, della R. Università di Budapest, il Conte Eugenio Zichy, direttore del Museo Nazionale Ungherese, il Gr. Uff. Aladár Haász, capo della sezione d'arte nel Ministero della Pubblica Istruzione, S. E. Guido Romanelli, presidente della Banca Ungaro-Italiana, il dott. Gaspare Quarti di Trevano, Segretario del Fascio di Budapest, il dott. Eugenio Pasteiner, direttore della Biblioteca Universitaria, la Principessa Lichtenstein, la Signora ved. Klebelsberg, la Signora ved. Berzeviczy, ecc.

Con poche parole, lasciando che parlassero da soli i fatti e le cifre, il Direttore prof. Calabrò rese conto dell'attività svolta dall'Istituto nell'anno 1937/38—XVI; quindi S. E. Balbino Giuliano, nella sua qualità di Presidente, pronunciò il discorso inaugurale. Nella speranza di poterne dare l'intero testo nel prossimo Bollettino, ci dispensa dal riferire ora sommariamente tutto

Szegedi szent

Demeter s templom

régi tornya

Repr.

Magyarecke

III. 211. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szegedi sz. Demeter

templom

fövltára

Repr.

Kiss Szikl Kath. Magy

408. l.

Hyperion or Dorsett

Hyperion

Fichte

Thus Spake Zarathustra

Vol. I

Szegedi romániai
emlékek

l.
Ger MRE 837.l

ZÓK LAPJA

ZTÁLYA

Szegedi vár

Cs. Sebestyén Károly:

A szegedi vár legrégibb története 1926.

U. az

Szeged Középkori vára 1928.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Szeged vára
képe repr

Kovács János:
Szeged és vidéke
Szeged ethnographiája
Szeged
1901
60 l.

Szeged ostroma
1626-ban
Képe repr
u. o. 65. l.

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

<Szeged városépi-
tési problémái>

Pálfy – Budinszky Endre
és Hergár Viktor

< > Szeged
1934.
215 [5] l

Szeged vára

a XVI. században.

kepe repr.

Zsilcsong

I. 279. l.

AGYSZTOZIS SOBÁZÁSÁG
MÜEMPEKER

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

<Legedi dominikánus rendház>

Ivanyi Béla: A <>

története 1318–1529-ig.
Credo, 1935.

$132 + 97 = (132 + 100) -$

$164 + 96$

$253 + 98$

$312 + 195$

$(a^2 - 2ab + b^2) : (a -$

Szegedi Szent Demeter

templom

Dudás Gyula = A
szegedi Szent Dömö-
templomról. Arch. Ért -
1889. 238 - 242. l.
Alaprajzzal -

let. Rokokostil.

sszék, 1 nagy asztal és egy kis asztal. Faragott fa, fehérre
- Salongarnitur, 1 Kanapee, 4 Armstühle, 1 grosser Tisch,
weiss gestrichen und vergoldet. XIX. Jh.

SZÉK, diófa, gobelinszövet kárpitozással. Neobarokk. —
Nussholz mit Gobelintapezierung. Neobarokk.

anapé, két karosszék, egy szék és egy asztal, aranyozott fa.
ur, ein Kanapee, 2 Armstühle, 1 Stuhl, 1 Tisch, vergoldetes

négy karszék, hat szék, aranyozott állvány (Branntwein-
gobelin. Franciaország, 1780 körül, Louis XVI. stilus. —
Armstühle, sechs Stühle, mit Beauvais-Gobelinüberzug.
. Stil. Illusztr. XXVIII. tábl.

apé, négy karosszék, aranyozott dus faragásu állvány.
vörös alapu virágos Aubusson. — Aubusson-Garnitur, ein
eschnitzt, vergoldetes Gestell mit Aubussonüberzug. Louis-
Illusztr. XXVIII. tábl.

napé, 2 karosszék, 4 szék, 1 kerek asztal, 1 konzolostükör,
nzveretekkel. Empirestilus. — Salongarnitur, 1 Kanapee,
Tisch, 1 Konsolspiegel, 1 Vitrine. Mahagoni. Empirstil.

Szegedi iparosok

(Hilf László: A szegedi iparosság története. Szeged 1929.)

48. lap (1785-ből) 54 ács- és könnves nevét sorolja fel, de hogy ki mi volt, nem mondja. Kénytelen voltam kihagyni.

85–88. l. Órások, puskaművesek (stb) cehmesterei közölve 1743-tól 1867 ig. Minthogy nem jelzi a mesterek foglalkozását, kénytelen voltam kihagyni.

Egyébként a fentidézett könyv teljesen feldolgozva.

*

Gambrinus-buffet. Via Lido 4. Magyarok találja. Kőbányai polgári sör, jó magyar borok, figyelmes lgálás.

*

Hotel Lloyd. Elsőrangú szálloda, modern kényel berendezve. Kitünő konyha és italok, figyelmes lgálás, mérsékelt árak.

*

. Georgevic. Első fiumei czipőkülönlegességek dús ztéka. Fő-utcza, Lloyd-szálló-épület.

*

Vurzer Albano. Erzsébet-tér, Adria-palota. Telefon-70. Nagy választék képes levelező-lapokban, iskolai relések, irodai berendezések. Nagy raktár kereske- és üzleti könyvekben. Gyári árak,

*

e la Ville nagy szálloda. Elsőrangú szálloda a dvarral szemben. Kényelemmel berendezett szo- agyar konyha. Tulajdonos: Szentgyörgyi Ferencz.

*

Grand Hôtel Bonavia. Teljesen modern berende- j szálloda. Kitünő konyha. Nagy választék borok- Mérsékelt árak. Tulajdonos Scala Ferdinando.

*

-Riviera, a Garda-tónál (Olaszország). **Grand** . Idény szeptember 15.—május 15-ig. Lift, villamos- ás, központi fütés. 25.000 m² kert és park. Távirda an. Illustrált prospektus ingyen. Ch. Lützelschwab.

*

Lovrana. Hotel és Pensio. Königsvilla étterem, kávéház, magyar és német konyha, jó borok, nagy terrasz, kilátás a tengerre. Tulajdonosnő Herrmann Teréz.

*

Lovrana. Quarnero-Pensio. Ujonnan épült elsőrangú ház. Kényelmes szobák, magyar konyha és borok. Pompás tengeri kilátás. Tulajdonos Zipera Rudolf.

*

Lussingrande. Hungaria-Pensio. Kellemes családi otthont nyujtó magyar vendégház, tengerhez közel. Elegáns szobák, egyedüli kitünő magyar konyha, napi ellátás (pensió) 6 kor.

*

Lussingrande. Villa Mignon. Elsőrangú ház. Kilátás a tengerre. Gyönyörű fekvés, nagyszerű kert. Modern komfort, szobák K 18-tól hetenként. Kitünő pensio (6 kor. naponként). Meleg fürdők a házban. Anna Wüste tulajd.

*

Lussingrande. Rudy-Pensio. Üdülőknek ajánljuk. Magyar családok találkozója. Egészséges forrásvíz, 20 kényelmes szoba, jó magyar konyha.

*

Lussinpiccolo. Dreher-Pensio. Szálloda 34 szép szobával, polgári konyha. Pompás kilátás az Adriára. Tulajdonos Templer Ferencz.

*

Lussinpiccolo. Park-Hotel-Cigale. Egész éven át nyitva. Teljes pensio naponként 9 korona. Betegek nem vétet-

Szegedi vár

Cs. Sebestyén Károly:

A szegedi vár legrégibb története és Szeged közeljkori vára.

Ism. Hadtört. Közl. 1930.

109. l.

Vasmegyei emlősállatok VII. 161

Szegedi szent Demeter templom

Oltványi Pál: A szegedi plébánia és a t. piarista atyák szegedi krónikája. A piaristák Szegeden 1720–1886. c. kömpvének bírálatával. Szeged 1886. IX, 195 l.

Föv. Kömpt.

84149.

homlokzata szemlélhető fölül
or von Ziegel und überweiset,
ok vannak kitüntetve. Mindkét

nak 11.8: 18.5 cm.

Szeged irodalma

Pálfy-Budinszky Endre

Szeged népessége és építkezési viszonyai a városrendezés szempontjából. Bp. 1938. 38 l. (A Városok Lapjából.)

Zoltán

Egész alak, áll, és balra n
baljával zászlójának nyelét fogja.
a kép alatt:

ZALTAN.

Czeruzarajz, mag. 28.5 cm

Szn. 614
112-98-

Szegedi fogadalmi templom

Mandola Aladár: A szegedi fogadalmi templom (Az orgonáról írta Antos Kálmán.) Szeged, 1930 62 l.

1907.

típiájú, de egyoldalú
ábrázolva.
ejét kissé jobbraforditotta.
ság czimerével. Rövid haja~~t~~
akállt ~~csak~~ állon visel. ~~Ingó-~~
tőzete: lehajtott gallérú ing
óros kabát. Felirata ~~két~~ kettős
l:

NDOR

~~a sima.~~

retei 4:4 cm.-- Becsértéke 40 K.--
április ho 30-án (787-907-154).

257

1724

Szegedi ferencrendiek

temploma. XIII. 4.

Alaprajza repr.

Divald Magyarmüvenel

66. l.

Eredetileg famennyezetü hajója volt, növevényes bordahálóval Mátyás király korában boltozták be.

u. o. 72. l.

Rassegna d'Arte III. 158.

Szegedi Kent Demeter-
templom

Cs. Sebestyén Károly:

A szegedi Kent
Demeter-templom
bontása.
Szeged, 1925.

Lázd Arch. Ért. Tijf.
IX. k. 239. l.

Szegedi Szent Demeter-templom

Cs. Sebestyén Károly dr.:

A szegedi szent Demeter-templom építés-története.

Szeged 1927.

MŰEMLÉKEK
ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

Szegedi vár

Kovács János,
Szegedi emlékek
Szeged
1895
32 ei kv. l.

42 III 10 15

Szegedi ferencesek

alsóvárosi temploma

Kovács János

Szegedi emlékek

Szeged 1895

76 és kv. ll.

Tr.

„Europa" Film-, könyv.-Lapter-
jesztő és Könyvkiadó rt.,

Budapest V.,
Rothermere u. 12.
III. em. 2.

Szegedi ferencesek
temploma

Szegedi A. K.

A szegedi alsóvárosi
fejedelmi templom
tört. vázlata

és iroszer kér...
SZIGETVÁR

Szegedi kegyhely

és alsóvarosi

ferences templom

Repr.

Schaefer kegyh.

98. 99. l.

lyalaku, bádogbetéttel. Angol, XIX. sz. — Grosser
mit Blecheinlage. Englisch, XIX. Jh.

u, hajlitott körvonalu lappal. Olasz, XVIII. sz. —
hweift. Italienisch, XVIII. Jh.

XVI. berakással. Felső része kétajtós. Magyar,
, mit Louis XVI. Intarsia. Ungarisch, Louis XVI.

os berakással. Felső része üveges ajtóval. Magyar,
, mit Bandintarsia. Ungarisch, Louis XVI.

ssel. Osztrák, XVIII. sz. — Schreibschrank, Nuss-
n.

etileg tagozott, alsó része kétajtós, felső része két-
rank, Hartholz, architektonisch gegliedert, unten

ee, Nussholz. Biedermeier.

más lábbal. Louis XVI. — Konzoltisch, vergoldetes

zésü, virágos kárpitozással. Bidermeier. — Kurzes
ei. Biedermeier.

V.

A SZENT PÉTER-TEMPLOM.

Sebestyén Szeged

Szegedi Szent Péter templom (az alsóvárosi templom helyén)

Szegednek mai Alsóvárosa, a középkorban Alszeged néven, csakúgy mint a mai Felsőváros (Felszeged), külön autonom község volt, külön vagyonnal, külön gazdasággal és önálló kormányzattal, 1459-ben még külön joghatóságú volt. Régi térképeink mutatják, hogy ez a városrész nem volt telepítés, hanem ősfoglalás. Még a XVIII. század második felében is tökéletesen és ugyanolyan rendszertelenül elhelyezett házai és telkei, girbe-görbe utcái, zsákutcai és közei voltak, mint a többi ú. n. alföldi kertes városoké. Alsóváros települése egészen olyan, amilyennek *Győrffy István*[71] leírja a hajdu kertes gazdavárosokat.

Alszeged tehát gazdaváros volt, melynek lakossága állattenyésztéssel foglalkozott, amely mellett a földmívelés egészen jelentéktelen volt. Régi térképeink szerint hatalmas *kertségek* tartoztak a városhoz, két külön területen. Az egyik ott volt, ahol a ballagitói-kundomb kertjei és gyümölcsösei fekszenek.

A várostól nyugatra *legelő* terült el és északnyugatra újrá *kertségek* következtek, amelyek a mai Móra-városrész és részben Rókus területét borították. Ezek a *kertségek* nem mai értelmű kertek, tehát nem gyümölcs-, zöldséges- vagy virágkertek, hanem „kertelt" azaz kerített helyek, ahol az állatok ólai és a rakományok voltak elhelyezve. A *Győrffy* említette hajdúvárosok a régi időben árokkal, sánccal körül voltak kerítve, kapukkal ellátva, mivel pedig az így összeszorított város területén nem volt hely a lakóházak mellett az állatok részére, kitették azokat a *kertségekbe*. Igy fejlődtek az alföldi kertes városok. Bár Szeged-Alsóvárossal kapcsolatban nincsen tudomásunk ilyen harcászati körülkerítésről, mégis a régi településrajz hasonló eredetre mutat nálunk is. Sőt némi történeti nyoma is van ennek az állapotnak abban, hogy a városrésznek a legelők felé eső szélén levő árkát a „*város sánca*" néven említik a régi térképek, azonkívül a városrész déli kijárata akkor is, ma is „*Tompai kapu*", bár ott semmiféle kapu nincsen.

El sem lehet képzelni, hogy ennek a tekintélyes gezdavárosnak ne lett volna temploma, már a legrégibb időtől fogva is. Főleg abból lehet ezt következtetni, hogy a szomszédos és környező sokkal jelentéktelenebb falukban, mint *Tápén*, s a ma csupán pusztanevekben fenmaradt egykori *Kereset, Csorva, Ötömös, Csengele* középkori falukban, a szomszédos *Szőregen*, mindenütt volt templom. De még ha feltesszük is, hogy az Árpád-korban nem volt templom Alsóvároson, a XIV. században, a magyar városok általános fellendülésének korában, okvetlenül kellett lennie templomnak *Alszegeden* is.

71 Az alföldi kertes városok, Budapest, 1926.

Már most különös az, hogy a ma is fennálló *Havi Boldogasszony-templomon* kívül nincsen tudomásunk más templomról. Az 1879. évi nagy árvíz után, amikor egész Alsóváros romban hevert s egészen új terv szerint ujjáépült, s emiatt az egyetlen *Szentháromság-utcán* kívül egyetlenegy régi utcája sem maradt meg, elég alkalom lett volna egy-egy régi templomnak a romjait vagy alapfalait megtalálni. Azonban nyomát sem találták semmiféle nagyobb vagy szilárdabb épületnek.

Nem marad fenn tehát más feltevés, minthogy az Alsóváros legrégibb temploma is ugyanazon a helyen volt, amelyen mai temploma áll. Viszont az is bizonyos, hogy a mai *Havi Boldogasszony-templom* nem azonos e feltételezett legrégibb templommal, amelynek az építési idejét meglehetős pontossággal tudjuk.

Melyik volt tehát ez a régi templom? Mátyás királynak sokszor idézett 1458. évi oklevele négy plébániát, illetve templomot sorol fel az akkor már egyesített nagy *Szegeden*. Kettőnek a helyére nézve kétség nem merülhet fel: A *Demeter-templom* a *Palánk*ban állt, *Szent György egyháza* pedig *Felsőváros* temploma volt egészen a legújabb időkig. A harmadikról, *Szent Erzsébet-egyházról* kimutattuk, hogy az a királyi várban állott. Igy tehát több mint bizonyos, hogy a negyedik, a *Szent Péter-egyháza Alsóváros* temploma volt.

*

Feltünő, hogy Alsóváros temploma nem állt rendes szokás szerint a település közepén, hanem inkább annak a szélén. Ebből két dolog következik. Először az, hogy *Alszeged* gazdaváros nem templom körül tömörült faluból keletkett. Közepe táján nem volt semmiféle templom, de még tér sem, amelyen templom állhatott volna. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy még a település temetője sem volt a közepe táján, mert ha volt ott valamikor templom, ott kellett lennie a temetőnek is, s ha időközben elpusztult volna a templom, a temető ott maradt volna, mert ez általános szokás volt a középkorban. A második tény az előbbitől következik: a templomot később építették, akkor, mikor a település közepe már el volt foglalva, tehát már csak a szélén volt hely templomépítésre. Az viszont, hogy a templomot a település szélére állították, azt látszik bizonyítani, hogy az valamely szerzetesrend alapítása volt. Igy került a település legrégibb temetője is a település szélére a templom mellé. Igaz viszont az is, hogy a településnek ez a széle éppen az volt, amely az anyaváros, a *Palánk* és a *királyi vár* felé feküdt, úgy hogy az onnan *Alsóváros* felé közlekedő főútvonal, a még ma is meglévő *Szent Háromság-utca* éppen a templom, illetve a temető terére torkollott. Ez eredményezte aztán azt, hogy idővel az *Alsóváros* háztömbjei északra, a város felé növekedvén, a templom és temető a kibővített *Alsóváros* közepe tájára került. Azért még a XVIII. sz. vége felé is, dacára annak, hogy a templomtól északra fekvő vidék már be volt építve, a templom nyugat felé még mindig a város szélén feküdt, mivel ott egy

nagyobb mocsár „*Cseperke*“ terült el, azon túl pedig akkor még házak nem voltak, hanem határtalan nagy legelő.

*

Mátyás királynak 1458. évi oklevele „*sancti Petri apostoli*“-nak nevezi a templomot, tehát *Szent Péter apostol* tiszteletére volt szentelve, viszont egy 1497 évi oklevél szerint Szilágyi László egyik kőháza „ante ecclesiam *beati Petri*“ feküdt, tehát nem *szent*, hanem *boldog* Péter-temploma volt. Ez utóbbi azonban lehet hiba vagy elírás.

Az alsóvárosi templommal a régi időben kórház volt kapcsolatos. Ez így volt egészen a XIX. századig. Hogy igen rég óta volt ott kórkáz, mutatja az, hogy a régi térképek a templom mellett elhúzódó utcát mindig *Régi kórház-utcának* az 1776. evi *Balla*-féle térkép pedig *Régi Ispotály-utcá*nak nevezték. Ezt a kórházat a ferencrendi barátok vezették, mivel azonban a ferncesek nem voltak kimondottan betegápoló szerzet, nem lehet feltételezni, hogy a kórházat és betegszolgálat tot ők hozták volna magukkal, illetve ők allapították volna a kórházat. Ezt csak úgy lehet képzelni, hogy a ferencesek annak idején, amikor *Alsóváros*on megtelepedtek, átvették a már létező kórházat s tovább vezették. *Reizner* János[72] úgy véli, hogy a kórház valamikor talán a *Johanita keresztes-lovagrend*hez tartozott, s mikor ezek Szegedről eltávoztak, a plébánia kezelését és a kórházat a ferencrendieknek adták át.

Én azt hiszem, hogy *Reizner* ezzel egészen jó nyomon járt. *Reizner* azonban rosszul értelmezi a Mátyás-fél oklevélnek egy szavát, pedig szerintem éppen ez a szó vezet minket helyes útra. A „... magistratus hospitalium sancti Petri apostoli “mondatnak *magistratus* szavát *Reizner* úgy értelmezi, hogy a kórházat kezelők tudós papok voltak, „kik az időben felettébb ritka „magister (mester) címet érdemelték ki.“[73]

Már most tudjuk, hogy a Johannita rendházak élén *praeceptorok* és *magisterek* állottak. A két hivatal közötti különbség az volt, hogy a *praeceptor* rangban magasabb volt s úgyszólván a harcoló lovagok főnöke volt, míg a *magister* a lelkészkedő és kórházvezető barátok perjele, priorja volt. Voltak tehát conventek, amelyeknek a főnöke *praeceptor* volt, ezek a harcos rend lovagjai voltak, s voltak olyan konventek, *magisterek* vezetése alatt, amelyekben lelkészkedő és betegápoló barátok voltak a tagok. A szegedi konvent ez utóbbiak közé tartozott, mivel kórházat hát vezete t és magister volt a főnöke. A Mátyás király-féle oklevél teezt örökíti meg, s nem azt jelenti, hogy a rend papjai „mesterek“ lettek volna, ahogy *Reizner* mondja.

A Johannita-rendnek számos konventje volt Magyarországon. E rendházak túlnyomó része ugyan a Dunán-túlra esett s a Duna—Tisza közéről egyetlenegy rendházról sincsen tudomásunk, ez azonban nem zárja ki azt, hogy mégis ne lett volna. Talán az erre vonatkozó okle-

[72] l. m. III. 27. 187.
[73] U. o. III. 187.

velek elpusztultak. Szent László idejében a lovagrend a pápa felhívására egész buzgalommal támogatta az esztergomi érseket a kunok megtérítésében, Róbert Károly királynak Csák Máté elleni küzdelmében egyenesen döntő szerepük volt a johannita-lovagoknak. Mialatt azonban a rend a haza és a vallás ellenségei ellen harcolt, tönkrementek a konventek anyagilag, s a pénz né kül szűkölködő házfőnökök ezért egymásután zálogosították vagy adták el a rend birtokait. Igy tüntek el azok a nagy javadalmak s bizonyosan rendházaik is, amelyekkel főleg Róbert Károly oly bőkezűen jutalmazta a rendet. Igy tünhetett el a szegedi konvent is, elszegényedvén, elhagyták a várost, templomukat és a kórházat átadták a birtokokat nem igénylő, szegény kolduló szerzeteseknek, a szigorított franciskánusoknak.

*

A korház legrégibb helyrajzi emlékét a *Balla*-féle 1776. évi térképe őrzi. Akkor a korház (s később is) a régi *Fazekas*-utca északi végén vagy 40 méternyi távolságban a templom szentélyétől, egy hosszú földszintes házben volt elhelyezve. Azelőtt azonban a kórház bent volt a kolostor épületében, sőt egészen a templom mellett, amire nézve különben éppen *Reizner* szolgáltat hitelas adatot.[74] Külföldi példákból tudjuk, hogy a középkorban a betegápolást végző szerzetesek korházai templomszerű nagy csarnokok voltak, legtöbbször egy-egy templommal egybeépítve. Talán ezzel lehet magyarázni a mi templomunknak azt a sajátságos építészeti rendellenes égét hogy a hajó északi oldalán a boltozatot ellensúlyozó tám sztópillérek elhelyezése nem felel meg a szabálynak, hanem egészen érthetetlenül, nagyon szabálytalanul. Ennek valószínűleg az a magyarázata, hogy a templomhajó északi oldalához volt építve a kórházterem. Ezért nem kellettek ott eredetileg támasztópillérek, s ez az oka annak is, hogy a hajó északi falában nincsenek ablakok.

Ha tehát volt Szeged-Alsóváros on *Szent Péterről* elnevezett johannit-rendű konven', akkor ahhoz bizonyosan tartoztak megfelelő számú birtokok is. Ezeket azonban mint a többi hazai példa mutatja, mind eladogatták, mire Szegedről eltávoztak. Igy természetesen azt sem tudjuk, melyek voltak ezek a birtokok s hol feküdtek. Szegedtől délre, a Tisza jobb partján volt a középkorban egy *Szent Péter* nevű falu. Ezt először 1441 körül emlitik.[75] Akkor azt a bácsmegyei községet Brankovics György szerb despota birta, Zsigmond király adományából. A török hódoltság idején, 1575-ben 47 ház után fizetett adót a község. Azután nyoma vesz, illetőleg elpusztul a falu, mert a visszafoglalás után, a XVIII. században már csak pusztának említik *Szent Pétert.*

Ez a *Szent Péter-falu* valószínűleg egy ilyen nevű birtokból v. majorból keletkezett, s mivel elég közel feküdt az alsóvárosi *Szent Pé-*

[74] U. m. III. 188.

[75] Zsilinszky Mihály, Csongorádmegye története, I., 106.

ter templomhoz, illetve konventhez, könnyen meglehet, hogy ennek törzsmajorja volt.

*

Hogy a régi *Szent Péter-templom* valóban Alsóvároson állott és pedig a mai templomnak a helyén, bizonyítja az egy előbbi fejezetben már említett 1698. évből származó ú. n. *Eperjessy*-féle városkép. Szegedet a Tisza túlsó oldaláról rajzolják le. A kép balszélén, a mai Alsóváros helyén látható egy különálló házcsoport, amely körül van keritve. Ez az alsóvárosi templom (még torony nélkül) és a ferencrendiek kolostora. Az épületcsoporton túl, délfelé, apró házak tömege látszik, az Alsóváros lakóházai. A rajz meglehető hűséggel ábrázolja az akkori Szegedet. A kérdéses házcsoport is egészen pontosan tünteti fel a templomhajó magasabb tetejét, hozzácsatlakozva a valamivel alacsonyabb szentélyrészt, azután a kolostornak akkor még széttagozott egyes részeit, sőt még a körülkerítés is hiteles. De valamiként a kép egyes más fontosabb részei fölé is oda van írva, pl. „Schloss" a vár fölé és „Palanka" a belváros házcsoportjához, ugyanúgy van az alsóvárosi templomcsoport fölé írva a neve, de nem Havi Boldogasszony, hanem *Szent Péter.*

Ez valóban különös és meglepő. Mert 1698-ban már éppen kétszázéves volt a ferencesek *Havi Boldogasszony-temploma,* ezt akkor hivatalosan már nem nevezhették Péter templomnak. De mint ahogy még ma is egyesek a felsővárosi minoritáknak Szent Miklós tiszteletére szentelt templomát Szent György-templomnak nevezik, azért mert a régi Szent György templom jogutóda lett, éppen így képzelhető az, hogy az alsóvárosi nép között még igen sokáig élt a régi Szent Péter templom emléke. Az az idegen rajzoló, aki a hadsereggel jött s a Tisza tulsó partján rajzolta a város képét, bizonyosan ott kérdezte meg az embereket s nem ment le azért az Alsóvárosba, a templomhoz. A megkérdezett alsóvárosi polgár pedig egész jóhiszeműen azt mondotta, amit valószínűleg ott mindenki mondott, nem hivatalosan, hogy Szent Péter-templom.

Azt lehetne talán még mondani, hogy ez a képen látható házcsoport, amely fölött a *St. Peter* felírás látható, nem az alsóvárosi templomot jelenti, hanem azt a fentebb említett *Szent Péter falut.* Ennek azonban ellentmond egyrészt az épületcsoport pontos helye, az épületek részletekig menő pontos egyezése a ferencrendiek templomával és kolostorával, de legfőképen az, hogy ez a Szent Péter nevű falu messzire feküdt innen, a mai Röszke és Horgos között, Szegedtől 15 kilométernyire. No de legfőbb érv ez ellen az, hogy 1698-ban *Szent Péter* község már nem is létezett, akkor már puszta volt.

Szerintünk tehát ez a 1698. évi városkép, illetve ennek St Peter felirása teljes érvényű bizonyíték arra nézve, hogy a Mátyás király 1458. évi oklevelében felsorolt *Szent Péter*-plebánia és templom valóban

*Alsóváros*on, még pedig a mai *Havi Boldogasszony-templom* helyén feküdt.

*

Említettük már, hogy a középkorban a temetők a templomok körül feküdtek. Ez általános szokás volt nálunk is, Szegeden is így volt, a Demeter-templom körül, a Szent György-templom körül is temető volt. Egészen bizonyes tehát, hogy a *Péter*-templom körül volt az alsóvárosiak régi temetője. Közbevetve meg kell említeni, hogy Alsóváros mai temetője megvolt már a XVIII. században, de az 1776. évi *Balla*-féle térképen *új* temetőnek van jelezve. Az a körülmény, hogy a régi temető egészen a XIX. század közepéig a Havi Boldogasszony-templom mellett volt, azt mutatja, hogy régen is ott volt, tehát a régi templom, a *Szent Péter* is ott volt, még pedig a Havi Boldogasszony-templom helyén.

* * *

III.

A SZENT DEMETER-TEMPLOM

Szeged város az egész középkoron keresztül, sőt még a XVII. század végéig is, egymástól messze fekvő külön részekből állott, amely városrészek egyes földemelkedéseken, árvízkor szigeteken feküdtek. A középső szigeten feküdt a város magja, a *királyi vár; Felsőszeged*, a mai Felsőváros, külön terült el nehány kisebb és egy nagyobb szigeten a Szegedet északról határoló nagy mocsárban, vagy fél kilométernyire a vártól északra; *Alszeged*, a mai Alsóváros pedig egy nagyobb földháton húzódott észak-déli irányban, jó messzire úgy a Felsővárostól, mint vártól, ettől délnyugatra. A harmadik városrész, az, amely idővel maga a *város* lett, s amelyet később *Palánk*nak neveztek, közvetlen a vár alatt feküdt, attól délre, a Tisza mentén A régi *Palánk* fekvését és terjedelmét ma a következő utcák és terek határozzák meg: Keletről a Tiszapart, északról a Rudolf-tér és az Aradi-utca, nyugatról a Kelemen- és Zrinyi-utca és a Gizella-tér, délről a Rerrich-tér és az Árpád-utca.

Ennek a városrésznek a keletkezését és fejlődését a következőképen képzelhetjük el: A város ősi magva, a királyi vár területe hamarosan megtelt házakkal. Mindenféle hivatalos személy, a vár és a királyi birtokok s a sószállítás emberei elfoglaltak ott minden helyet, hisz a vár területe elég kicsiny volt. Földmívelésre, kertre, állattartásra természetesen ott nem volt egy talpalatnyi hely sem. Ezért a várbeliek lassanként megszállták a közel fekvő szomszédos szigetet, amely tulajdonképen csak keskeny árokkal volt elválasztva a vár szigetétől. Eleinte itt a várbelieknek a kertjeik, óljaik és egyéb gazdasági épületeik álltak csupán. Lassanként azonban a kint lakó nehány pásztorhoz, kertészhez csatlakoztak mások is, mind több és több ember költözött ki a várból, míg végül az ott épülő házak faluvá tömörültek. Mikor azután a XII. században a várszigetet erős kőfalakkal és tornyokkal körülkerítették és amikor az idegenből jött várnépek, a *hospitesek* elszaporodtak, bizonyosan itt a vár alatt, a *suburbium*ban telepítették le őket. Ezek az idegen népek, akikhez iparosok és kereskedők csatlakoztak, voltak a palánki városrész, a tulajdonképeni *város* alapítói.

Reizner János ugyan azt mondja,[1] hogy a *Palánk* városrész csak Zsigmond király idejében épült s az akkor keletkezett új városrészt, mint a vár tartozékát, mély árokkal és sövényfonásos karózattal körülkerítették. Az meglehet, hogy csak akkor kerítették körül a városrészt, de hogy nem akkor a l a p í t o t t á k, annak ellentmond az, amit a *Szent Demeter-templom*ról fogunk a következőkben megtudni. Tudniillik

1 I. m. I. 48.

Zsigmond király idejében már a harmadik templomot építették a Demeter-templom helyén. Tehát ott már régen kellett városnak lenni.

A *Palánk* városrészről fennmaradt legrégibb városterv a XVII. század végéről való. Ezen azt látjuk, hogy a városrész utcái ugyanazok voltak, amelyek a XIX. századi térképen is láthatók, alig történt e tekintetben valami csekély változás. Mivel tudjuk, hogy a városok külső képe a régi időkben még sokkal lassabban változott meg, mint újabban,

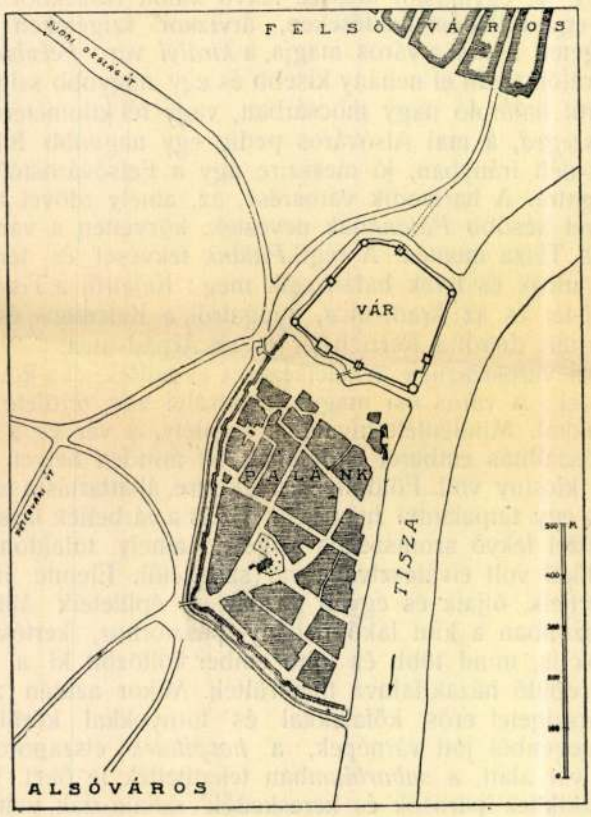

14. ábra.
A szegedi Palánk térképe a XVII. sz.-ban.

különösen az utcák vonalvezetése szinte változatlan maradt évszázadokon keresztül, bízvást feltehetjük, hogy a Palánk utcái nemcsak az árvíz előtti időben és a XVII. sz.-ban, hanem már a középkorban is körülbelül ugyanazok voltak. A városrész főutcája az 1776. évi Balla-féle térképen *Palanka-Gasse*, később *Nagy-utca*, azután *Iskola-utca* volt, mert

ez vezetett keresztül az egész településen, a vár déli kapujától kezdve, észak-déli irányban, a Palánk kis kapujáig, a *Klastrom-kapuig*, amely Alsóváros felé nyilt. Ebben az utcában álltak az első házak, ez volt a városrész kikristályosodási tengelye. Ezt a főutcát körülbelül a közepe táján keresztezte egy másik utca, amelyet igen helyesen e miatt *Kereszt-utcá*nak neveztek, ma Somogyi Károlyról, a könyvtáralapitóról van el-

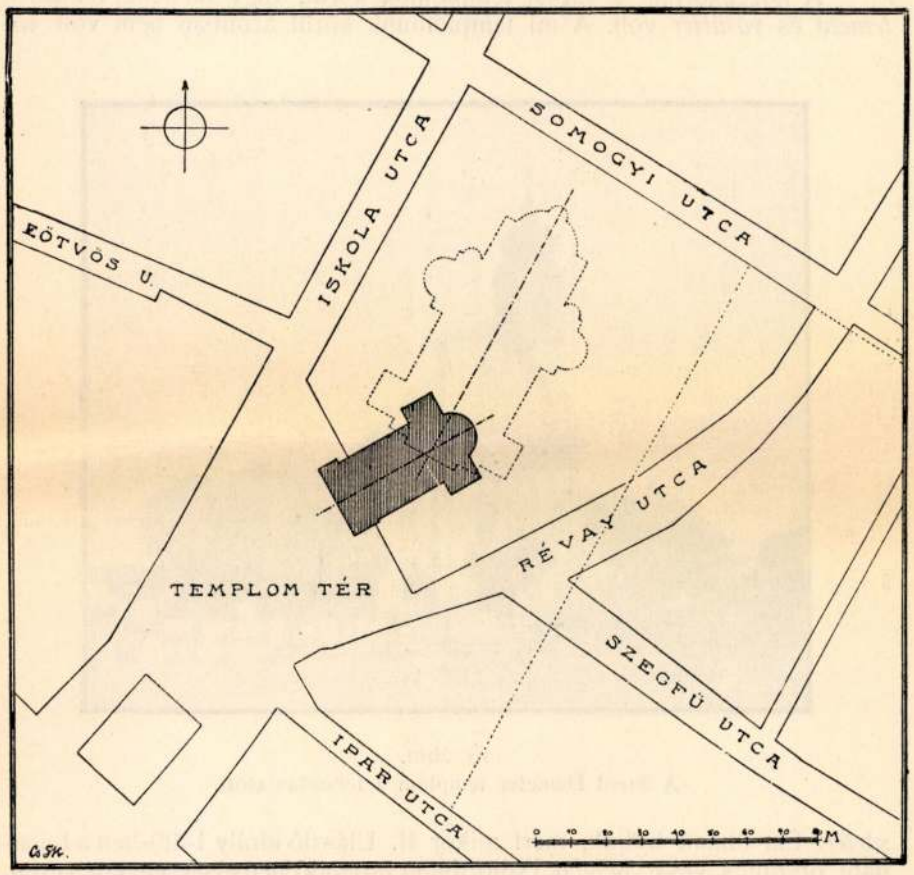

15. ábra.
A Demeter templom helye a lebontás előtt.

nevezve. Azután volt még egy harmadik utca is, amely a Kolostor-kapunál kezdődött és nagy ívben kanyarodott kelet felé. Felső végének egy darabja még ma is megvan *Révai-utca* néven. Ez a három utca behatárolt egy szabálytalan háromszögalakot, amelynek a közepén emelkedett a városrész temploma.

Hogy miért építették éppen ide és nem a városrész közepébe a templomot, azt ma már nem lehet tudni. Valószínűleg ez volt a sziget legmagasabb pontja, amely legjobban volt megvédve az évenkénti árvizektől. De az is lehet, hogy akik az első templomot építették, szándékkal akartak minél távolabb lenni a vár falától, szóval szerzetesek voltak.

A középkorban a városi templomok körül, vagy mellette, rendesen *temető* és *vásártér* volt. A mi templomunk körül azonban nem volt *vá-*

16 ábra.
A Szent Demeter templom a lebontás előtt.

sártér. Ezt onnan tudjuk, mert mikor II. Ulászló király 1499-ben a Lucanapi országos vásár helyett csütörtökön tartandó hetivásárt engedélyezett, azt a *Latorján-utcában*, helyesebben *Latorján-téren* tartották. Ez a tér pedig a városrész északi szélén volt, a Palánk és a vár között, körülbelül a későbbi *Hal-piacon*, ma a *Rudolf-tér* déli részén.

Ha piac nem is, de *temető* az egész középkoron át volt a templom körül. A felsővárosi és az alsóvárosi templom körül is temető volt, ez általános középkori szokás volt. A palánki templom körül egészen a XVIII. század közepéig temetkeztek, s a Fogadalmi templom építésekor és az ásatások alkalmával sok embercsont került ki a földből.

Ezen a helyen állt a szegediek híres *Szent Demeter-temploma*, évszázadokon keresztül, egészen 1925-ig, amikor tudvalevőleg lebontották, hogy helyet adjon az új *Fogadalmi-templomnak*.

A templom legutolsó, lebontás előtti alakjában a XVIII. századi *barokk* stílus formáit mutatta. Csak a szakértő ismerhette fel ez újabb külső alatt a régebbi korok nyomait, melyek alapján fel kellett tételezni, hogy a templom sokkal régibb időből származik. Ezek a nyomok voltak a torony két sarkán, valamint a templom déli hosszfalán és a szentélycsatlakozás pontjain látható gót stílű támasztópillérek. Ezek a részletek mindenesetre azt vallották, hogy a templom eredetileg nem a XVIII. században épült, hanem legalább is a gót stílus idejéből való. De hogy mikor épült, azt okmányok híjján nem lehetett tudni.

Reizner János szerint a Szent Demeter templom volt Szeged legrégibb temploma. Miután *Szent Demeter* kiválólag a görögkeleti egyház kultuszában szerepel, azt következtette, hogy a templomot még Szent István király kora előtt építették a Szegeden lakott bolgárok és magyarok, akik a görögkeleti egyház hívei voltak.[19] Csakhogy *Demeter* nemcsak keleti szent volt, hanem nyugaton is tisztelték, elég régen már, és Velencében temploma is volt s ott ő volt az egyik helyi patrónusa a városnak. A Demeter keresztnév különben el volt terjedve mind a görögkeletieknél, mind a katolikusoknál, Velencében már 803-ban.

A római katolikus hierarchia megszervezése alkalmával a szegedi egyházat a bács-kalocsai egyházmegyéhez csatolták. A történelem már 1199-ben említi a szegedi főesperességet, de hogy ez a főesperesség már elejétől fogva éppen a Demeter-templommal lett volna kapcsolatos, mint *Reizner* mondja,[20] nem egészen bizonyos, mert mint fentebb láttuk, volt Szegednek még egy másik, esetleg a Demeter-templomnál is régibb, vagy legalább is egykorú, de mindenesetre előkelőbb temploma a várban. Ez a szegedi főesperesség tehát eleinte valószínűleg a várbeli templommal volt kapcsolatos, azután valamikor átkerült a Szent Demeter-templom plébánosához, akit az 1332—37 évi pápai tizedlajstrom említ először.

Csak ennyit tudunk a templom régi történetéből, az építmény építéstörténetére vonatkozó okmányok nem maradtak fenn. Várhattunk azonban erre vonatkozólag egyet-mást a bontás alkalmával, mert az egyes építéskorok megállapítására az építési formák is adnak felvilágosítást. Sokszor meglepően biztos és pontos kormeghatározások történtek ezen az alapon, amit a később előkerült irásbeli adatok igazoltak. De még azt is meg lehet állapítani bizonyos korlátok között ilyen alapon, hogy ki vagy kik építették a templomot: király, püspök, földesúr, szerzetesrend volt-e a templom alapítója, vagy a város polgárai? Királyi vagy püspöki templom t. i. még romjaiban és alapjaiban is megkülömböztethető a szegény falusi plébánia-templomtól vagy némely szerzetesrendnek

[19] I. m. I. 20, III. 3.
[20] I. m. III, 4.

a bevett szokás vagy rendi szabály szerint épített templomától. Ezeket a kérdéseket tehát a *Demeter-templom* esetében is a régi falak és a földben rejlő régi alapok voltak hivatva eldönteni. Hogy ez mennyire sikerült, azt a következőkben fogjuk látni.

*

Szeged város tanácsának megbízásából és a Szegedi Városi Múzeum képviseletében ellenőriztem a templom bontási munkáit régészeti és múzeális szempontból, ezenkívül elvégeztem három ásatást a templom elbontása után, részint a legutóbbi templom alapfalainak feltárásával, részint a templom előtti téren. Mindezekből kialakult a következőkben leírandó kép.

Mindenek előtt előre kell bocsájtanom azt, hogy *Reizner* János tévedett mikor azt hitte, hogy az alapfalak fogják a templom bizánci eredetét kimutatni. Ennek bizony még a legcsekélyebb nyoma sem került ki a földből. A legszorgosabb kutatás és a legpontosabb megfigyelések sem hoztak erre vonatkozó bizonyítékokat. A bizánci eredetű építményeknek ugyanis jellegzetes alaprajzuk van, amelyet még az alapfalakban is fel lehet ismerni. De ennek semmi nyomát sem találtuk a földben.

Még egy körülmény van, amely ellentmond *Reizner* János azon állításának, hogy a Demeter-templom még a görög egyház alapítása. Ez pedig a templomnak u. n. *keletelése*. Bár egyházi törvény nem intézkedik róla, a középkorban a templomokat mégis mindig úgy állították, hogy a szentélye kelet felé tekintsen. Ettől csak a XVI. századtól kezdve tértek el, de a görög szertartásúak olyan szigorúan ragaszkodtak hozzá, hogy még ma is szorosan követik a templom keletelését. A nyugati egyház templomai, még ha kelet felé néz is a szentélyük, a legritkább esetben állanak pontosan kelet-nyugati irányban. Mindig van valami kisebb-nagyobb eltérés ettől a pontos földrajzi vonaltól. Ezt úgy magyarázzák, hogy a középkorban az volt a szokás, hogy a templom szentélye mindig arra a pontra tekint, ahol a nap a templom védőszentjének névnapján felkelt. Ehhez képest azoknak a templomoknak a hossztengelye, amelyek védőszentjének névnapja a nyári félévre esik, a valódi kelet-nyugati iránytól északra, amelyekének névnapja pedig a téli félévre esik, délre tér el.[21] Mivel a *Demeter-templom* hossztengelye körülbelül 24—25 fokkal tért el északra, első védszentjének névnapja a nyári félévre esett. *Demeter* napja azonban október 6-án van, ez tehát nem egyezik a fenti elmélettel. Van azonban egy másik elmélet is a templomok keleteléséről. Ez azt állítja, hogy a templomtengelyt nem a napkelte, hanem a napnyugta szerint állapították meg. A templom nyugati végének közepére — tehát a főbejárat közepére — függőlegesen álló rudat vagy pálcát állítottak az alapkőletétel napján, amely összeesett a védőszent névnapjával. A rúd árnyéka a nap lenyugvásának pillana-

[21] Arch. Ért. XXXII, 262.

tában megmutatta a templom irányát.[22] Ennek a második elméletnek megfelelne a Demeter-templom helyzete, bár pontos matematikai számítás erre vonatkozóan nem történt.

Mindezek után csak azt lehet mondani, hogy a *Demeter-templomot* a nyugati egyház szertartása szerint Demeter-napján alapították. De a görög egyház keletelési szabályainak semmiképen sem felel meg.

De még a *Demeter*-név sem bizonyít görög hatást. Szent Demeter ugyanis a pásztorok védőszentje volt. Szeged lakosságának jelentékeny része, különösen a régi időben, állattenyésztésből élt. Van rá okunk feltételezni, hogy a templomalapítás idejében még sokkal nagyobb mértékben folyt az állattenyésztés, s ebben valószínűleg az ősi magyar juhtenyésztés vezetett. Nem lehetetlen tehát, hogy éppen az állattenyésztő gazdák részére épült a templom, s azért választották *Demetert* a templomuk védőszentjének. Még a XVIII. században és a XIX. század elején is a szegedi juhos gazdák *Demeter* napján — bizonyosan régi szokás nyomán — szent mise felajánlásért hízott ürükkel lepték el a parochia udvarát.[23]

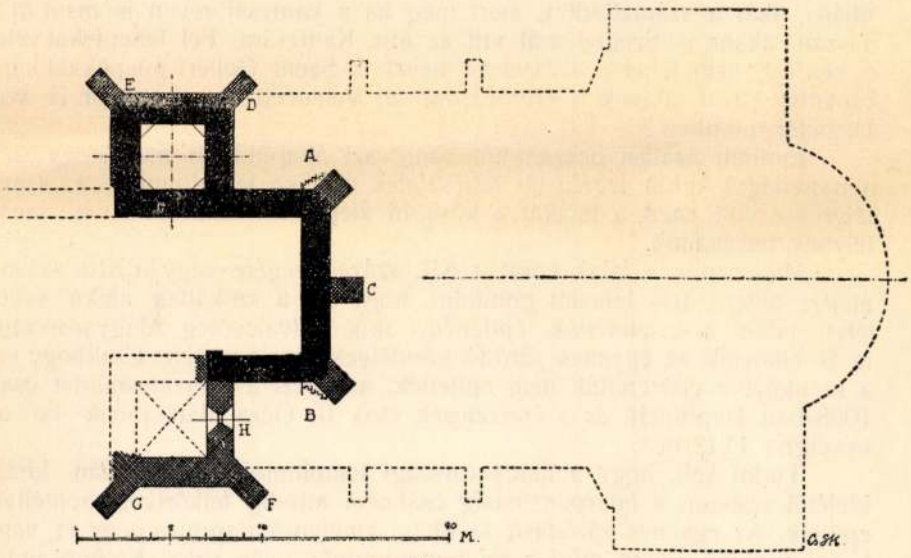

17. ábra.
A Demeter-templom legrégibb falrészleteinek alaprajza.

A megmentett torony lábánál folytatott ásatás folyamán előkerült a föld mélyében három egymáshoz csatlakozó falrészlet, amely szokatlan méretű téglákból volt felépítve A torony aljában kezdődött s egy négyszögű helyiséget zártak be három oldalról. Hogy a toronynak má-

[22] Math. és Phil. Lapok, XII, 227.
[23] Oltványi, i. m. 178.

sik három fala is ilyen téglából van-e építve ebben a mélységben azt nem tudjuk, odáig nem terjedt ki az ásatás.

Az ásatásról írt beszámolómban,[24] az összehasonlító anyag hiánya miatt, túlságos óvatossággal a falak korát a XII. század végére vagy a XIII. század elejére tettem. Azóta azonban megváltozott a véleményem e templomrészlet korára nézve. *Ferenczi* Sándor dr. ugyanis, aki igen beható összehasonlító tanulmányokat végzett a magyarországi középkori téglaméretek körül, azóta megállapította, hogy az olyan méretű téglák, mint amilyenekből a kérdéses szegedi falak vannak építve, legkésőbb 1050 körül datálhatók.[25] Ez tehát azt jelenti, hogy az a templom, amelyhez ezek a falak tartoztak, a tizenegyedik század első felében épült. Ez körülbelül megfelel *Péter* király, vagy *I. Endre* király uralkodásának. Akkor pedig nem lehetetlen, hogy ezt az első szegedi váron kívüli templomot Marosvár püspöke, *Szent Gellért* befolyására vagy az ő idejében építették. Mert az bizonyos, hogy Szent Gellért Marosvárra való utazásai közben Szegedet is érintette, akár hajón tette meg az utat a Tiszán és a Maroson (a sószállító hajók útján), akár a szárazföldön, mert még ha a kanizsai réven is ment át a Tiszán, akkor is Szegeden át vitt az útja Kanizsára. Fel lehet tehát vetni a kérdést, nem lehet-e a *Demeter* nevet is Szent Gellért püspökkel kapcsolatba hozni, akinek a szülővárosában Velencében, már akkor is volt Demeter-templom ?

Említett ásatási beszámolómban[26] azt állapítottam meg, hogy ezek a napvilágra került legrégibb falrészletek az első templomnak a szentélyrésze volt, mert a falakat a későbbi átépítések alkalmával is szentélynek használták.

Mikor még a falak korát a XII. század végére vagy a XIII. század elejére tettem, arra lehetett gondolni, hogy ezt a szokatlan alakú szentélyt talán a ciszterciták építették, akik tudvalevőleg Magyarországra is elhozták az egyenes záródó szentélyek építésmódját. Csakhogy ezt a szentélyt a ciszterciták nem építették, mert ezt a szerzetesrendet csak 1098-ban alapították és a szerzetesek csak II. Géza alatt jöttek be az országba 1142-ben.

Tudni kell, hogy a magyarországi templomok Szent István király idejétől egészen a tatárpusztításig csaknem mindig félkőríves szentéllyel épültek. Az egyenes záródású szentély, amelynek alaprajza négyzet, vagy téglalap-alakú, olyan mint a mi templomunké, elég ritka. Különösen falusi templomokon fordul elő ilyen záródású szentély, bár megvan néha jelentősebb egyházaknál is, így a pannonhalmi főmonostor templomon és a tihanyi apátsági templomon. Mind a kettő benedekrendi egyház, az utóbbit I. Endre király építette, ez tehát körülbelül egykorú a szeged-

---

24 Dolgozatok, 1924, 192.

25 Die Bauperiode der Burgkirche der Brassovia-Burg auf der Zinne bei Kronstadt, 1935, 82—83.

26 Dolgozatok 1927, 190.

palánki első templommal. Hazánk templomépítésének első irányát a Szent Benedek-rendje szabta meg és pedig nemcsak a saját rendi templomainál, hanem a székesegyházakkal és a plébánia templomokkal is.[27] A bencések majdnem másfél századon keresztül uralkodtak a magyar egyházművészetben. S ha nincs is adatunk arra vonatkozóan, hogy Szegeden valaha is lettek volna bencések, ez még sem zárja ki azt a lehetőséget, hogy a bencések befolyása alatt vagy irányításával épült ez az első templomunk.

*

Ez az egyelőre ismeretlen méretű és ismeretlen alakú első templom valószínűleg szerény kis épület volt, egyhajós, apró kis lőrésszerű ablakokkal a déli falban. Nem bizonyos, hogy volt tornya, mert a későbbi toronynak az alsó része a sekrestyének lehetett a fala. Azt sem tudjuk hány évig állt fenn és hogy fennállása alatt milyen viszontagságokon esett át, csak egy bizonyos, hogy egyszer alaposan elpusztult. A Demeter-templomnak 1925-évi lebontása alkalmával ugyanis az egyik régi falban sok olyan méretű téglát találtunk, amilyenekből az első templom fala volt megépítve. Most persze másod- és harmadlagos elhelyezésűek voltak, de erős tűznek a nyoma látszott a téglákon. Egész téglasorok voltak egyik oldalukon összesütve, amiből arra lehet következtetni, hogy a templomot tűzvész pusztította el. A későbbi falak körüli földfeltöltés is tele volt ilyen méretű egész és darab téglákkal.

A templom ez után, bizonytalan, azaz előttünk ismeretlen időben újra felépült. De ebből a második templomból is csupán a szentély falait és a torony alsó részét ismerjük. A templom többi része, egész hajója, nyomtalanul eltünt. Ez a második templom is, csakúgy mint az első, egyhajós volt, amit a torony helyzete bizonyít.[28]

A torony körül különben még mindig van egy rendkívül érdekes, de felderíthetetlen kérdés. Az bizonyos, hogy a torony földszinti része még akkor épült, mikor a templom épülete egyhajós volt. De ez a földszinti, négyzetes alaprajzú része más téglából épült, mint a föld mélyén rejtőző első templombeli fal- ill. szentélyrészlet. Hogy a toronynak az alapja milyen, milyen anyagból épült, nem tudjuk, mert azt annak idején biztonsági okokból nem lehetett megásni.

A toronynak ez a földszinti része tehát később épült, tehát fel-

---

27 Szőnyi Otto: Régi magyar templomok, 15.

28 Az utókor számára érdemes feljegyezni azt, hogy csak a véletlen mentette meg ezt a tornyot a teljes pusztulástól. A régi Demeter-templom bontása 1925-ben vállalkozónak volt kiadva. A gyorsabb munka és az egyszerűség kedvéért a templom hatalmas barokk boltíveit robbantással döntötték le. Ugyanezt a módszert akarták a torony bontásánál is alkalmazni. Ha ez sikerült volna, akkor természetesen elkésett volna annak felfedezése, hogy a torony belsejében egy másik régibb torony rejlik. Csak az a véletlen körülmény mentette meg a tornyot a dinamittal való felrobbantástól, hogy túlközel állltak az akkor még lakott házak a Templom-téren és az Iskola-utcában. A veszélyre való tekintettel elálltak ettől a robbantási módtól s megmaradtak a csákánnyal történő módszernél.

tehetőleg a második templomhoz tartozott. Lehet azonban az is, hogy már az első templomhoz építették. Meg kell azonban jegyezni, hogy e toronyrészlet téglái nem egyeznek a felette emelkedő nyolcszögű toronyrészlet tégláival sem, tehát annál régibb időből valók. Mivel pedig ezt a felső részt, mint később látni fogjuk, a XIII. század első felébe vagy közepére kell datálnunk, az első templom keletkezése pedig a XI. század

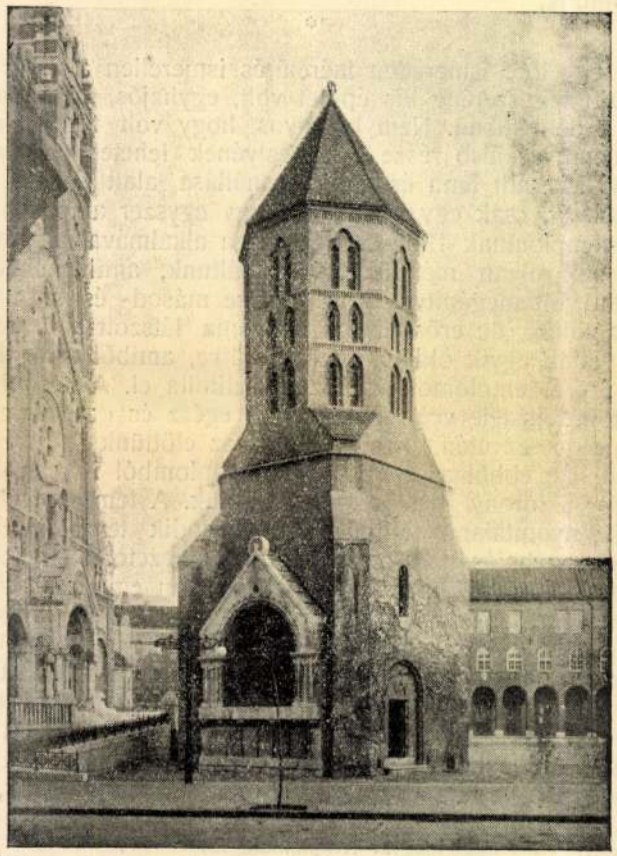

18. ábra.
A restaurált torony.

közepére tehető, ezért a torony alsó, négyszögletes része e két időpont között épült.

Pontosan nem tudjuk meghatározni az időt, csak annyit tudunk, hogy valószínűleg egykorú az *aracsi* templom korával, mivel a két

templom téglamérete pontosan egyezik. Az aracsi (Torontál-megye) benedekrendi apátsági templom a XI. sz. vagy a XII. században épült,[29] pontos építéskorát még ennek sem állapították meg, annyi azonban bizonyos, hogy a zsámbékihez igen rokon, s *román stílusban* épült.[30] Ebből az következik, hogy a szegedi templom tornyának alsó része is román stilusú volt s esetleg része volt egy román stílű templomnak. De ebből a templomból nem maradt meg semmi, a torony alsó, négyszögletes részén kívül. Az ezután következő át- vagy ujraépítések felől is teljes homályban vagyunk.

*

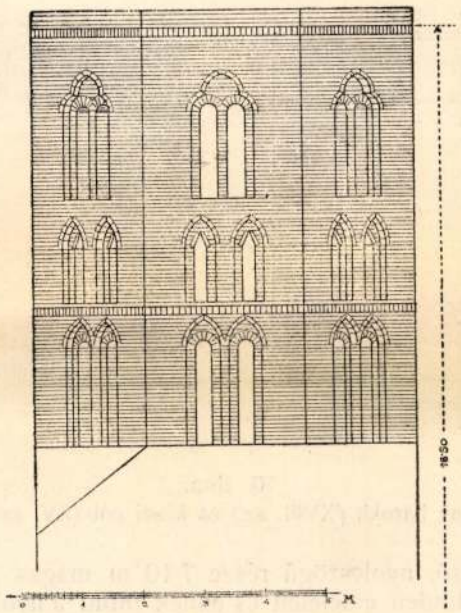

19. ábra.
A nyolcszögű toronyrészlet három felső emelete.

A XIII. század közepe táján, talán közvetlen a tatárdúlás után, három új emeletet építettek a régi toronynak megmaradt alsó részére. De ez az újabb torony nem négyszögletes, mint az alsó rész, hanem nyolcszögletes. Az a torony ez, amely ma ott áll, restaurálva és némileg átalakítva, a Fogadalmi-templom előtti téren.

A torony alsó négyszögű része ma körülbelül 11·50 m magas,

29 Arch. Ért. 1897, 204.
30 U. o. 1885, VII; 1888, 138.

belső tere 4·50—4·00 m, falvastagsága a földszinten 1·26 és 1·53 m között változik. Csakhogy ez nem az eredeti vastagsága, a régi fal vékonyabb volt, kívül-belül megtoldották, kibélelték egy-két sor téglával. A ma látható falnyílások nem régiek, részben a XVIII században, részben a legújabb időben vágták. Régi falnyílásokat (ajtókat) nem lehetett megállapítani rajta, mert sokszorosan át meg át építették, toldozták-foldozták, úgy hogy minden régi nyom elenyészett. De az is lehet, hogy az eredeti ajtók lejebb, még a mai föld színe alatt lappanganak, mert mint később látni fogjuk, a torony régen magasabb volt, a föld feltöltődött körülötte.

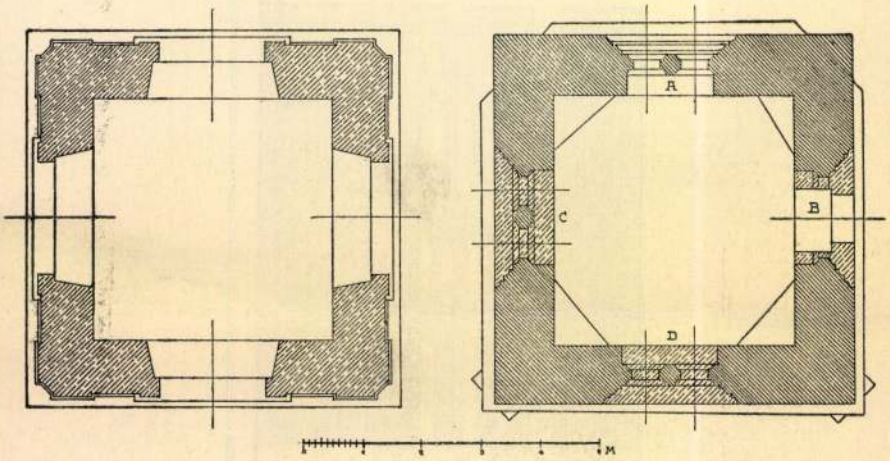

20. ábra.
a régi torony barokk (XVIII. sz.) és kései gót (XV. sz.) emeletei.

A torony felső, nyolcszögű része 7.10 m magas és három emeletre tagozódik. Minden emeleten és ennek mind a nyolc oldalán van két-két ablaknyílás, tehát összesen negyvennyolc. Az emeletek nem egyenlő magasak, legmagasabb a legfelső, azután következik a legalsó, legalacsonyabb a középső. Az egyes emeletek között csupán famennyezetek voltak, boltozásnak a nyomai sem voltak, kivéve a legalsó és a földszinti rész közötti, de ez csak a XVIII. században készült. A famennyezet gerendáinak nyílásai ma is látszanak a falakban egy helyen, a nyolcszögű fal kezdete felett. A hatalmas, 25—27 cm vastag mennyezetgerendák nem voltak a falsíkokkal párhuzamosan elhelyezve, ahogy ma szokták, hanem ferdén, körülbelül 22—23° elhajlással. Célja ennek mi volt, nem tudom, de a csúcsíves stilus idejében divatban volt ez a ferde gerenda-elhelyezés.

Az *alsósor* ablakai (22. á.) igen keskenyek, 0.22—0.30 m. között váltakozik a szélességük 1·60—1·70 m. magasság mellett és felül félkörív-

ben záródnak. Minden nyilás egy-egy csúcsíves alakú mélyített fülkébe van helyezve, a két nyílás illetve fülke olyan közel van egymáshoz, hogy csupán egy tégla szélességű kerekre faragot féloszlop választja el őket egymástól. A téglából kiképzett féloszlopnak azonban sem lába sem fejezete nincsen. Hárminckét sor téglából épült ez az emelet, s fölötte, közvetlenül az ablakfülkék csúcsa felett, vonul el az első u. n. fűrészfog-párkány. Ez is téglákból van képezve, úgy hogy egy sor téglát oldalélére állítottak, de a falfelülethez ferdén 45° -ra. Ez a közismert románstilű tégladíszítés igen hatásos árnyékjátékával élénkíti a síma falfelületet. Ez a fűrészfog-párkány csak hét oldalát díszíti a toronynak, a nyolcadik, a templom felé eső oldalon nincsen.

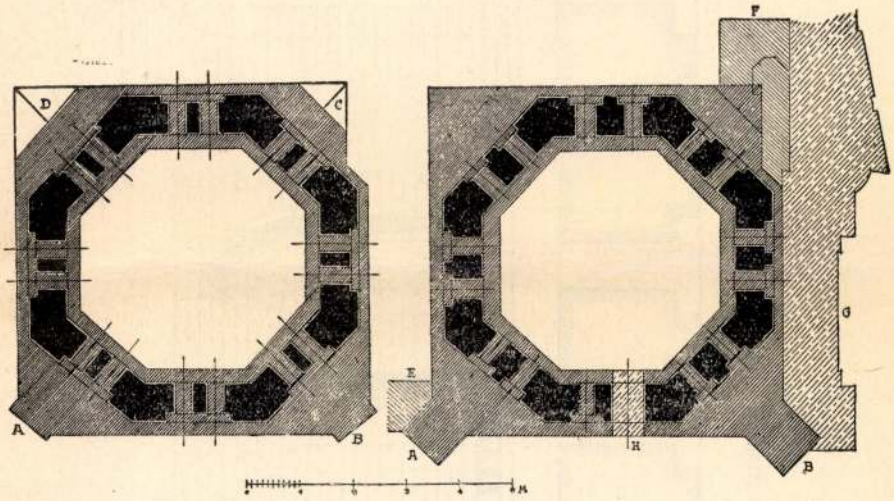

21. ábra.
A régi torony nyolcszögletű részének két emelete. (I. és III. em.).

A *középső emelet* páros (23. á.) ablakai nincsenek összekapcsolva, bár közel vannak egymáshoz. Ezek az ablaknyílások jóval kisebbek, illetve alacsonyabbak a többieknél. A nyílások magassága 1·10 m., szélességük igen különböző, 0·20 és 0.30 cm. között változó. Ezek az ablaknyílások azonban nem kerek ívben végződnek, mint az alsók és felsők, hanem csúcsosak, még pedig igen érdekesek, mert rendkívül egyszerűen, szinte naivnak mondható módon van a csúcsívük megszerkesztve. Az egyes nyílások ugyanis nincsenek boltozva, hanem egymással ferdén szembeállított téglák alkotják a háromszögalakú csúcsos befedést. Kívülről ezek az ablakok is vakívvel (fülkével) vannak kerítve, amely fent szabályos csúcsívben záródik.

A nyolcszegletű toronyrészlet 62. téglasorával kezdődnek a *har-*

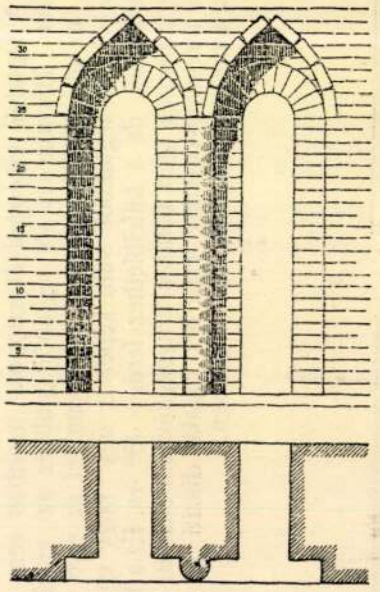

22. ábra.

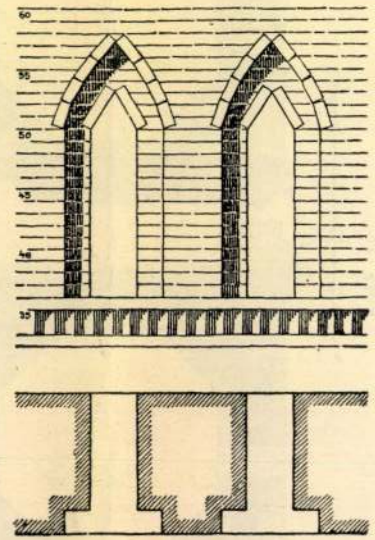

23. ábra.

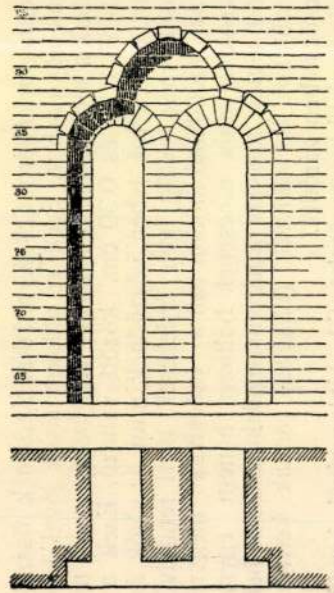

24. ábra.

A nyolcszögű toronyrészlet három emeletének ablakai.

madik emelet ablaknyílásai. (24. á.) Ez a legmagasabb emelet, az aránylag legszebben kiképzett ablakokkal. A párossával összefogott, fent köríves nyilások téglaszélességnyi mélységre beeresztett, felül lóherealakú vakfülkébe vannak helyezve. A nyílások átlag 0·28 m. szélesek és 1·50 m. magasak Érdekes és nevezetes ezeken az ablakokon az, hogy míg a nyílások félkörívei rendes és szabályos boltozással bírnak, addig a vakív szélei nem boltozás, hanem lapjukra egymás mellé fektetett téglákból vannak alakítva. A középső ív tetején egy vízszintesre helyezett tégla fejezi be az ívet. de ez a tégla közepén egy kissé ki van faragva, úgy hogy az ív tulajdonképen már nem félkör, hanem igen nyomott csúcsos ív.

Az alulról számított 102-ik téglasor felett újra volt egy fűrészfog-párkány, ugyanolyan mint az első- és második emelet közötti. (A most látható másod- és harmademelet közti ilyen párkány tévedésből került rá a toronyra az elhibázott restaurálás alkalmával). A felső fűrészfog-párkány felett volt még négy sor tégla, de hogy e fölött mi volt, nem tudjuk. Valószínűleg főpárkány, valami mellvéddel, amely mögött emelkedett a hegyes, nyolclapú gúlaalakú fedél. (A mostani fedélalak nem felel meg a torony stilusának).

Ez a harmadik emelet talán azért volt a legmagasabb s azért vannak rajta a legnagyobb ablaknyílások, mert itt voltak valamikor a harangok elhelyezve. Már t. i. ha egyáltalán voltak harangjai.

Megemlítésre érdemes, hogy a toronynak ez a három emelete eredetileg nem volt bevakolva, nyers téglafalnak mutatkozott, de a téglasorok közei nem voltak „hézagolva", mint ahogy ma szokás nyers téglafalnál, hanem csak le voltak simítva. Ez azonban igen érdekes és különleges artisztikus szépséget adott a toronyfalaknak.

Az ablaknyílások nem voltak elzárva soha. Semmiféle elzárásnak nyomát nem találtuk, annál kevésbé lehetett tehát, mai szokás szerint, üvegablakokkal elzárva. Az ablaküveg ugyanis abban a korban nálunk még teljesen ismeretlen volt.

A torony ma assága ma a föld színétől a felső párkány széléig mérve körülbelül tizenkilenc méter. De ez nem az eredeti magassága, régebben magasabb volt a torony. Tudni kell ugyanis, hogy a föld színe az évszázadok folyamán, a többszöri pusztítások következtében, a templom körül folyton emelkedett. Az ásatások alkalmával sok helyen egészen pontosan lehetett látni az egymás után következő feltöltések rétegeit. Ezzel aztán a templom padlója mind feljebb emelkedett. Két méternyire a mai földszíntől lefelé m g mindig nem akadtunk az eredeti földszintre. Tehát a torony mai magasságához mindazt hozzá kell számítani, ami ma a föld mélyében van, hogy az eredeti magasságát megkaphassuk.

*

Erről a toronyról sok szó esett annak idején Szegeden és a fővárosban is, mert csodálatosan sok ellensége volt itt a városban s nagy

küzdelembe került a megmentése, mert a szegediek nagy része le akarta bontani. Érdemes az utókor számára megörökíteni ennek a küzdelemnek nehány mozzanatát. Aznap, mikor itt jártak a Műemlékek Országos Bizottságának hivatalos kiküldöttei, azt írta egyik helyi újság, hogy „a kibontott tornyot pár hónapig meghagyják, hogy a város közönsége megtekinthesse, azután lefényképezik és lebontják".[31] Pedig aznap jelentették ki a budapesti szakértők, hogy a torony valóban a XIII. századi magyar építészetnek egyik ritka dokumentuma. Hasonló az egész országban nincs, mert abból a korból csak nagyon kevés és lényegesen kisebb építészeti emlék maradt fenn. A bizottság felkereste a polgármestert, aki kijelentette, „ha csak lehet megtartja a város a műemléket, igaz ugyan, hogy sokan követelik a lebontását".[32]

Még egy év mulva is, a torony már rég elsőrendű műemlékké volt nyilvánítva, tehát a törvény védte, azt írja az ujság „műemlék ide, ritkaság oda, az alaktalan földtömeget le kell bontani".[33] Egy másik helybeli lapban olvassuk két hónap mulva „a szegedi várospolitikusok egy része amellett foglalt állást, hogy a *műemléket le kell bontani és el kell távolítani*..."[34] Alattomos titkos agitáció folyt a városban, állítólag magas állású urak voltak e mozgalom hátterében, akik azonban nem mertek nyiltan fellépni, hanem mindig másokat küldtek a nyilt küzdelembe. Koronája e küzdelemnek az az állítólag megrendelt indítvány, amelyet a város helyi történettudósa, intézett a város akkori polgármesteréhez, amelyben kifejti azt, hogy „a toronynak abszolut műemléke (így!) nincsen, restaurálása pedig lerontaná a fogadalmi templom homlokzatának művészi hatását" s ezért indítványozza, hogy a tornyot bontsák le.[35]

Hiába mondja *Szőnyi Ottó*, a Műemlékek Országos Bizottságának tudós előadója, hogy „legyen minden szegedi ember büszke a XIII. századbeli magyar építőművészet e jellegzetes alkotására",[36] a hullámok csak nem csendesedtek le. Még két év mulva is, az új fogadalmi templom építőbizottságának ülésén megjegyezte az egyik tag, „hogy a nyolcszögletű torony erősen rontja a templom hatását."[37]

A torony felfedezése után öt év mulva is hallatszottak ellenséges hangok, még 1930-ban is azt írja a Pesti Hirlap, hogy Szegeden nehányan mozgalmat indítottak, hogy *a város bontassa le ezt a tornyot és ha már föltétlenül ragaszkodik hozzá, hát építtesse fel valahol másutt*, mert a kis torony — szerintük — rontja a fogadalmi templom és a köréje épített árkádos paloták építészeti hatását. Pedig ugyanakkor kimondja

[31] Friss Hirek, 1925. márc. 28.
[32] Szeged c. napilap, 1925. márc. 29.
[33] Délmagyarország, 1926. május 28.
[34] Hétfői Rendkivüli Ujság, 1926 december 27.
[35] Delmagyarország, 1926. július 18.
[36] Hétfői Rendkivüli Ujság, 1926. december 27.
[37] Délmagyarország, 1928. február 18.

Rerrich Béla, az árkádos paloták tervező és építő művésze: „Ha ugyanez a torony ugyanilyen elhelyezésben Siena vagy Piacenza, vagy bármelyik olasz város egyik terén áll, akkor mindenki megcsodálja romantikus báját. Nálunk le akarják rombolni".[38] Igaza volt *Rerrich*nek mikor más alkalommal mondja „... nem fűzi semmi különös szeretet az öreg toronyhoz a szegedieket, míg a külföldről odavetődők elragadtatással nézik az időknek ezt a vén hősét.[39]

Nem is símulnak el a helyi háborgás és a toronyrombolási mozgalom hullámai, míg *Móra* Ferenc nem önti rá a háborgó hullámokra az ő finom költői sorainak békítő olaját. Tűnődik és elmélkedik a torony felett és megállapítja, hogy „egyelőre sokkal több az ellensége a szegény kis toronynak, mint a barátja, nem tudni, miért. Azért-e, mert ez a régi torony tisztalelkű, csak az Isten dicsőségétől ihletett szerzetesek alkotása, abszolut művészet? Nem hinném. Inkább azt gondolom, azért van útban, mert az Alföldön minden elpusztult, ami régi volt s így a ma élő, kulturáltabb nemzeteknek se kínálkozott mód rá, hogy a szeme meglássa és a szive megérezze a régiben a szépet. De azért én hiszek benne, hogy olyan barbár mégsem akad ma már, aki a Duna-Tisza-köz legrégibb műemlékét le akarja hordatni. A jó Isten talán mégis csak vigyázni fog arra a házára, ahonnan ennek a városnak az első harangszava szállt fel hozzá".[40] De mikor *Móra* látja, hogy a némileg lecsendesedett vihar újra kitörni készül, nem sajnálja éles iróniáját a harcba dobni „az első keresztény templomért, amelynek harangja már a tatárjáráskor jajveszékelt az Úristenhez". Ekkor mondja, nagy keserűséggel, hogy annak van igaza, aki azt mondja, hogy „itt legjobb félreállni s nem töretni-maratni magát az embernek egy istenadta téglarakásért". „Egy alázatos kérésem mégis volna még" mondja azután *Móra*, „Nagyon szép volna, ha kitolnák az ó-tornyot például az átokházi legelőkre, ahol igazán nem lenne útjában senkinek, s ráírnák, hogy „Épült az első magyar keresztény királyok idejében, de nem helyben"... De félek, hogy esetleg Átokházán is felháborodnának a műértő lelkek s felháborodásuknak nem olyan pallérozott módon adnának kifejezést, mint a művelt városi nemzet. Hát azért inkább csak verjük szét legrégibb műemlékünket szakszerű vezetés mellett. Aztán méltóztassék majd az ősi téglákból nehányat beutalni a múzeumba, hogy eldughassuk a szuterénbe Szeged régi faragott kövei mellé, amelyek a török által feldult templomokból maradtak meg, amennyiben ezeket nehezellették káposztaköveknek elhordani. S közokulásul a jövendő számára és a magunk mentségére majd magyarázó feliratot teszünk az ó-torony tégláira. Valami ilyent: A modern keresztény barbárság különbözik a régi kutyahitű barbárságtól, hogy a török a saját ódon szenthelyeit nem pusztította el".[41]

[38] Pesti Hirlap, 1930. október 10.
[39] U. o. 1931. február 4.
[40] Délmagyarország, 1930. június 29.
[41] Délmagyarország, 1930. augusztus 17.

Szomorú jelenség ez az egész toronylebontási ügy, mert élesen rávilágít arra az elmaradottságunkra, amely mint annyi mindenfélében, ebben is megkülönböztet bennünket a nyugati országok műveltebb népeitől.

A művészettörténet azt tanítja, hogy minden elpusztult műemlékkel történetkönyvünk egy-egy lapja megy veszendőbe s minden kővel, melyet egy középkori épületről letörünk, egy-egy sort törülünk ki történeti hagyományainkból. Kétszeresen mondhatjuk ezt el ott, ahol olyan

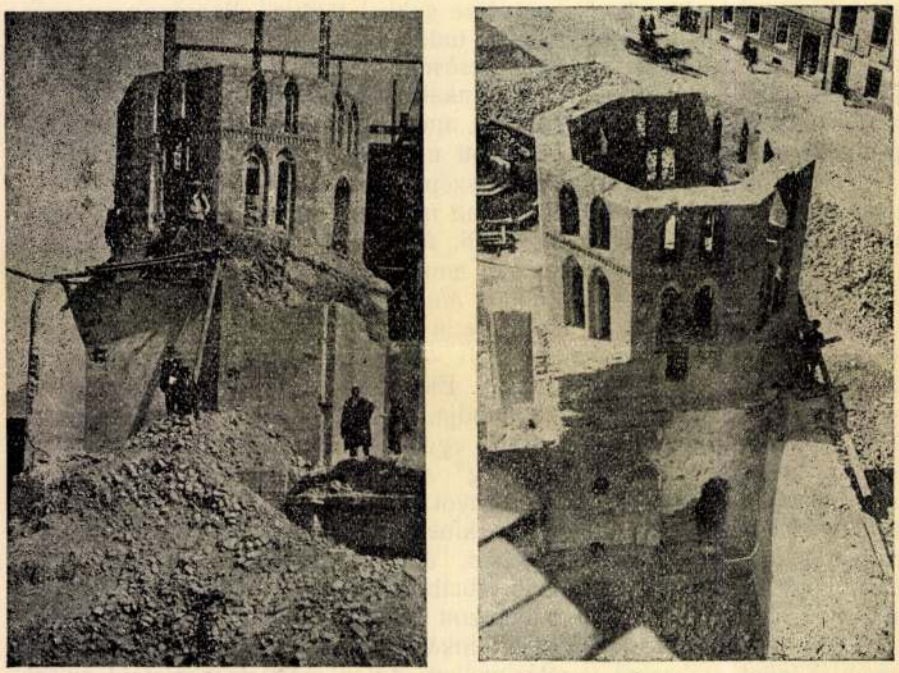

25. ábra.
A régi torony lefejtés közben és kibontás után.

rendkívül kevés a multak emléke, mint itt a Duna—Tisza-közön, itt Szegeden.

Persze csak a szegedi kultúrarombolók nem gondolták meg azt, hogy ez a torony nemcsak az Alföld egyetlen Árpád-kori építménye, de egyszersmind olyan műemlék, melynek egész Magyarországon nincsen párja.

*

Még a torony felfedezése idején 1925-ben azt állítottam, hogy a

mi tornyunkhoz hasonló építmény csak Franciaországban, Toulouse város környékén található.[42] Ez az állításom mely inkább sejtésen mint pontos kutatáson alapult, néhány év mulva meglepő megerősítést nyert. 1931-ben ugyanis, mikor a mi tornyunk már régen restaurálva volt, Gróf *Klebelsberg* Kunó, volt közoktatásügyi miniszter és Szeged város országgyűlési képviselője véletlenül megtalálta egy francia nyelvű könyvben[43] a szegedihez feltűnően hasonlító tornyoknak a másait. Kiderült, hogy az ilyenfajta tornyok keletkezési helye Franciaországnak déli része, az ú. n. Languedoc tartomány, melynek fővárosa *Toulouse*. Ebben a városban a Saint-Sernin és a L'église des Jakobins templomoknak van ilyen alakú, de a templomok méreteinek és jelentőségének megfelelő hatalmas nyolcszögű tornyuk. Ezek a tornyok szolgáltak mintaképül a környék kisebb falusi és kisvárosi templomtornyainak megépítéséhez. Ott is tégla az építőanyag (és nem faragott kő, mint Franciaországban általában) és a tornyok alul négy-, felül nyolcszögletűek, nyolcszögletes részük minden emeletének minden oldalán igen keskeny páros ablakok vannak, s ez ablakokat „en mitre", azaz hegyben végződő, szegletes ablakzáródással képezték ki. A torony legfelső emeletét téglából falazott áttört mintájú korlát (ballustrade) koronázza, mely mögött a meredek fedél nyolcoldalú piramisa emelkedik.

Ezekhez a kisebb vidéki templomtornyokhoz hasonlít a mi tornyunk, s ez a hasonlóság valóban meglepő. A feltűnő és részletekre menő egyezés teljesen elegendő annak kimondására, hogy a mi tornyunk és a francia tornyok között feltétlenül rokonság áll fenn.

Hogy milyen úton és mi módon került ez a toronyminta a messzi Franciaországból Szegedre, annak kiderítése a további kutatás feladata. De talán nem tévedek nagyon, ha azt mondom, hogy valószínűleg szerzetesek hozták ide. Tudjuk, hogy a középkorban a szerzetesek voltak az első építőmesterek, akik templomokat tudtak építeni. Cluny feketeruhás és a ciszteri szerzetesrend fehérruhás barátai terjesztették el akkor Európában a templomépítés tudományát. Ezek a barátok a nagy nemzetközi zarándok-útvonalakon vándoroltak kelet felé „a pogányok földjére", ahol mindenütt megtanították a népeket a földmívelésre, a kertészetre és a templom építésre. Magyarországra francia szerzetesek hozták a *gót stílus* első elemeit, és hazai cisztercita templomaink a francia Fontenay-i templom mintájára épültek. Ezzel korántsem azt akarjuk mondani, hogy a cisztercita barátok tanították meg a magyarokat a templomépítésre. Tudjuk, hogy a benedekrendi szerzetesek már sokkal előbb tevékenykedtek ebben az irányban Magyarországon s valószínűleg Szegeden is. A francia szerzetesek csak a csúcsívet hozták hozzánk, mint új építőelemet.

Nincs kizárva azonban az sem, hogy nem szerzetesek, hanem világi kőmívesek emelték a mi régi tornyunkat (és a hozzávaló templo-

---

[42] Szeged c. napilap, 1925. március 22.
[43] Le Pays de France—Languedoc—Entre Pyrénées et Cévennes.

mot), de francia mintára. Mikor a szegedi vár építéstörténetét megírtam,[44] annak a véleménynek adtam, kifejezést, hogy a várnak lőréses falait, erkélyes kerek tornyait Franciaországból való mesterek építették. S mivel a vár és a torony építésének az ideje körülbelül összeesik, nem lehetetlen, hogy ugyanazok a kőmívesek falazták a tornyot, akik a szegedi középkori vár falait emelték VI. Béla király parancsára.

*

A megmentett és évszázados burkolatából kibontott tornyot tudvalevőleg restaurálták, mert a későbbi toldások sok kárt tettek benne, nehány ablaka hiányos volt, más helyeken voltak nyilások vágva, stb. De a legnagyobb baj az volt, hogy 1925-ben az általános templomlebontás alkalmával, mikor nemcsak a templomot, hanem a tornyot is le akarták bontani, a nyolcszögű torony legfelső emeletét már lebontották, s csak ezen a ponton lehetett a lebontást megállítani. Mikor aztán a torony restaurálására került a sor, vissza kellett állítani a lebontott harmadik emeletet, ami különben nem nagyon nehéz feladat volt, mert rendelkezésre állottak az eredeti téglák, azonkívül megvoltak az általam felvett pontos méretek és rajzok a torony minden részletéről. Sajnos a munkával megbizottak elfelejtették elkérni ezeket a részletrajzokat, sőt egészen véletlenül éppen akkor fogtak hozzá az emelet újraépítéséhez, amikor én hosszabb időre eltávoztam a városból. Az egész restaurálás így egy kezdetleges kis méretű vázlat alapján történt, aminek az lett a következménye, hogy a helyreállított toronyrészlet nem felel meg mindenben pontosan a lebontottnak.

De még egy másik dolgot is meg kell említeni ezzel kapcsolatban.

A régi tornyot tudvalevőleg a helyreállítás után belül is restaurálták, illetve átalakították keresztelőkápolnává. Az akkor vágott új ajtónyilás fölé elhelyezték az addig a múzeumban őrzött Agnus-deit és az ajtót keretező falívbe befalaztak nehány, ugyancsak a múzeum kőtárából való faragott követ díszítésül. Az ajtónyilásra pedig egy igen szép és művészi új vasrácsajtó került rá. Ezen az ajtón az egyházi színbólumokon kívül két évszám is van vasrudakból kiverve: a készítés évszáma 1931. és egy másik, nem tudom mit jelentő 1272-es évszám. Ez a tévedésből reákerült évszám, sajnos sok félreértésre adott okot és a jövőben is fog adni. Ezért kell itt is foglalkozni vele. Mert ennek az évszámnak semmi köze sincsen sem a lebontott Szent Demeter-templomhoz, sem a megmentett régi toronyhoz. Az évszám csupán művészi célú dísznek került rá a kapura, minden történelmi alap nélkül. Ez pedig nagy hiba volt, mert műemlékre pontos évszámot csak akkor szabad kiírni, ha van rá minden kétséget kizáró hiteles írásbeli dokumentum. Mert, ha csak az építmény stílusából és szerkezetéből tudjuk megállapítani a hozzávetőleges korát és csak körülbelül tudjuk megmondani építé-

[44] Szeged középkori vára, 1928.

tésének idejét, akkor a pontos évszám alkalmazása mindig többé-kevésbbé egy kis történelemtanítás.

*

Különös véletlene a sorsnak, hogy ez a ritkaságában páratlan és szépségében is kiváló tornyunk aránylag rövid ideig állott fenn eredeti alakjában. A ma körülbelül 700 éves torony mindössze ötven-hatvan évig, esetleg nyolcvan évig volt az alföldi égnek, a napsugaraknak kitéve, a szegedi polgároknak legfeljebb két nemzedéke gyönyörködhetett a toronynak szépségében.

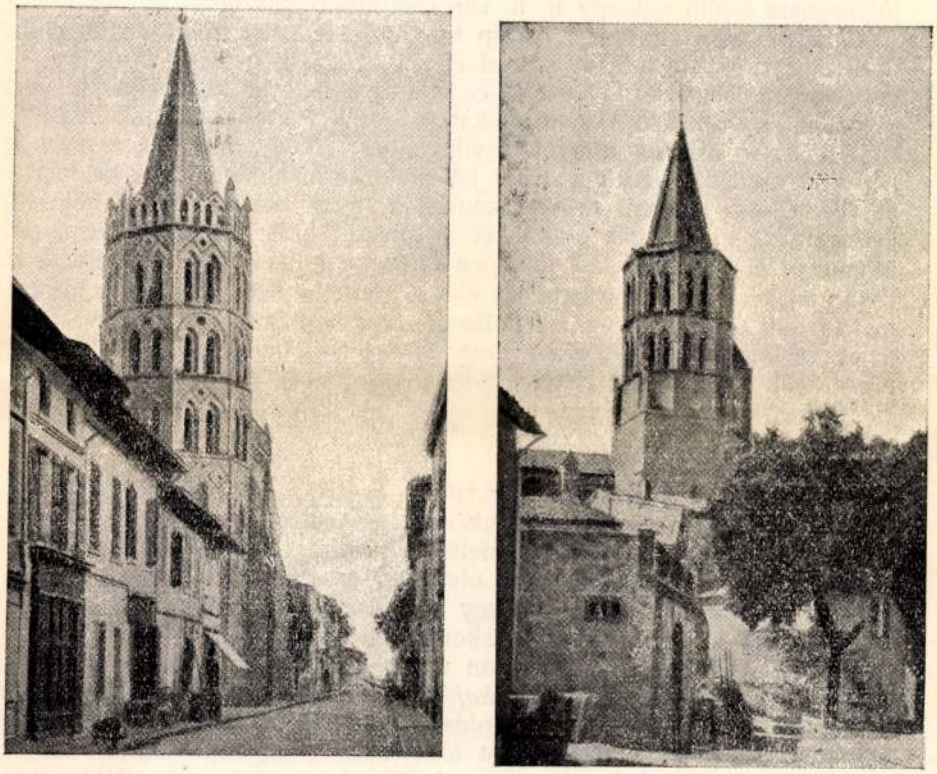

26. ábra.
A Dél-Franciaországi nyolcszegletes templomtornyok.
A Grenade-i templom. A Saint Felix-de-Caraman-i templom.

A XIV. század eleje táján tudniillik sokat szenvedett templomunk egy újabb igen alapos restaurálásón, illetve át- és újraépítésen esett át. A templom hajója és a szentély, amelyek eddig csak lapos gerendamenyezettel bírtak, bizonyosan a gyakori tűzeset miatt, téglaboltozatot kaptak. Mivel azonban a régi falak gyengék voltak ilyen súlyos menyezet

hordására, illetőleg a boltozás oldalnyomásának ellensúlyozására külön támasztópilléreket építettek a szentély két sarkára és a templom oldalfalaihoz. A boltozás miatt bizonyosan megmagasították a templom tetejét, ez pedig maga után vonta a torony megmagosítását is. A régi toronyra tehát ráépítettek egy ujabb emeletet. Mivel azonban a régi falak vékonyak és gyengék voltak ez újabb emelet hordására, megerősítették a tornyot olyformán, hogy a földszínétől kezdve körülfalazták egy téglasor vastagságban, sőt a torony felső nyolcszegletes három emeletét is négyszegletesre körülfalazták. A torony két szabadon álló sarkára pedig jó magasra nyúló egy-egy ú. n. saroktámpillért falaztak.

Ezzel aztán eltünt a mi szép tornyunk az emberek szeme elől. Hatszáz esztendeig, a XIV. század elejétől 1925-ig be volt burkolva, s ezzel láthatatlanná téve. Igy érte és élte át a magyar középkort, a vegyesházi királyokat, a Habsburgokat, a török hódoltságot, az osztrák világot, az új Magyarországot, a világháborút, hogy aztán végre újra a nap világosságára kerüljön. Ez a körülfalazás mentette meg a tizenharmadik századi tornyot az elpusztulástól, mert másként meglehetősen gyenge falai nem bírták volnal el a hosszú időt. Most persze a mi időnkben, amikor tudjuk kellőképen értékelni a nemzet multjából való e ritka emlékeket, fokozott gonddal és szeretettel kellene őrködni a torony sorsa felett, óvni és gondozni kellene, hogy miutánunk is még évszázadokra megmaradjon épségben, hogy hirdesse elődeink magas kultúráját, jelen időnk műemlékszeretetét.

*

A templom mindeddig úgy látszik egyhajós volt. A szentély déli oldalára azonban, a torony párjaként felépítették a második tornyot, vagy pedig egy ugyanakkora alapfelületű helyiséget, sekrestyét vagy kápolnát, melynek boltozatát ugyan olyan alakú sarokpillérek támogatták, mint a toronyét. Alsó részének egy ablaka évszázadokon át be volt falazva s csak az 1925. évi bontáskor került napvilágra.

Még a XIV. század folyamán újabb restaurálás, illetőleg bővítés érte a templomot. Az eddig *egyhajós* templomból *háromhajosat* csináltak olyképen, hogy a régi hajó két oldalára egy-egy keskenyebb mellékhajót építettek, amelyeket a régi, most főhajóként szolgálótól három-három nyolcszögletű téglapillér választott el. Mivel azonban a mellékhajókat a főhajó magasságára húzták föl, (ezt mutatják a hozzátartozó támasztópillérek), ezzel ú. n. *csarnoktemplomot* alakítottak, tehát ugyanolyan szerkezetű építményt, amilyen a várbeli Erzsébet-templom volt.

Ez a templom, bár elég nagy terjedelmű volt, a hajója csaknem 24 m hosszú, 20 m széles, mégis igen szerény, hogy ne mondjam szegényes külsejű lehetett, mert semmiféle kiválóbb pompának vagy díszítésnek nem maradt nyoma. Még ez a templom is egy darab faragott kő nélkül épült. Sőt, ami ezt még jobban mutatja, a templom falai nem is

valami kiváló téglából épültek és sok benne a másodlagosan alkalmazott, régebbi építményből való. Megemlítésre érdemes, hogy a templom bejárata nem a nyugati fal közepén, a főhajó tengelyében volt, ahol szabály szerint kellene lenni, hanem valószínűleg az egyik oldalhajóba nyílt. Ez pedig szerzetes-templomok szokásos építése.

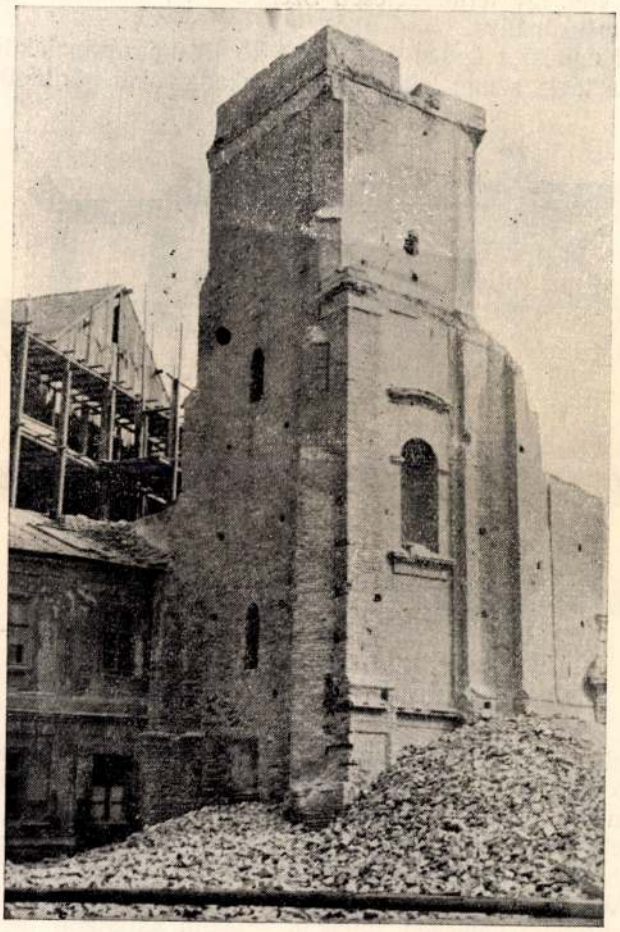

27. ábra.
A Demeter-templom tornya a két felső emelet nélkül.

*

A középkori építőművészet tudvalevőleg a terméskő alkalmazásából fejlesztette ki szerkezeti és díszítő tényezőit és stiljét. De igen sok vidéken, egész országrészekben nincsen terméskő s a kö-

zépkori útakon és szállítóeszközökön nem igen lehetett a követ messzire szállítani. Ezért mindenütt a helyi anyag alkalmazására voltak utalva az építkezéseknél. Az égetett agyagból készített tégla kitűnő építőanyag, az ókorban a rómaiak használták legnagyobb mértékben s ők terjesztették el Európaszerte. A kései középkorban sok vidéken szinte kizárólagos építőanyag volt. Igy természetesen Szegeden is, ahonnan messzire esik minden terméskőbánya.

A gót építészet éppen a faragott kő alkalmazásának köszöni fényes fejlődését, a tégla szinte leküzdhetetlen akadályokat gördített a művészi

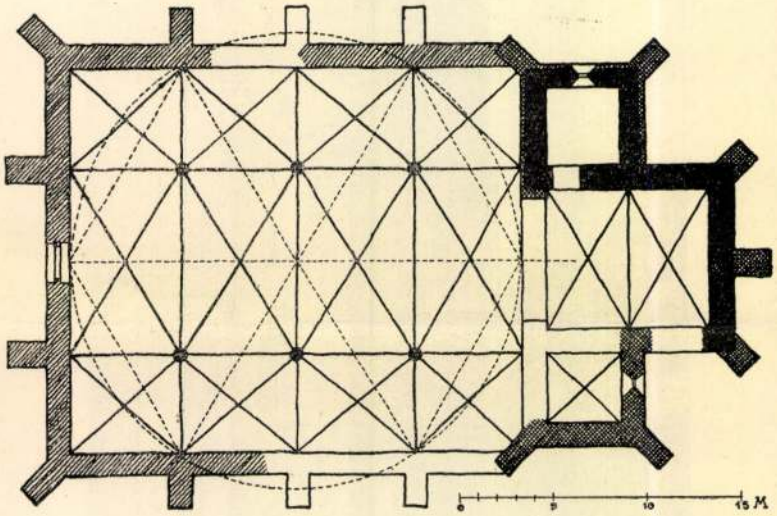

28. ábra.
A Demeter-templom alaprajza a XIV. század elején.

építkezés ellen. Igy a téglaépítészet egészen más irányt követett mint a faragott kő építészete. A tégla éppen a legművészibb részletek készítésére alkalmatlan. Ezért a téglaépítészetet bizonyos egyformaság és egyszerűség jellemzi. Ez magyarázza téglaépítésű templomok formaszegénységét, a díszítő részletek hiányát. Ahol azonban mégis alkalmaztak téglaépítményeken faragott követ is, ott igen takarékosan bántak vele. Csak a legszükségesebb helyeken, ablakon, ajtókon, sarkokon, oszlopokban és pilléreken, boltgerinceken, párkányokon alkalmazták.

De a tégla mint építőanyag szerkezetileg is bizonyos befolyással volt a gót stílus fejlődésére. Legfeltűnőbb és legjellemzőbb e tekintetben az, hogy a téglaépítészet gót stílje nagyon kedvelte az ú. n. *csarnoktemplom* típusát, úgy hogy ez a csarnoktemplom a téglaépítészet országaiban gyakoribb a gót stíl korában, a magas középhajóval biró ú. n. bazilika-templomnál. Magyarországon a XV. században a városi egyházi

építkezéseknek, főleg a polgárság templomépítéseinek jellegzetessége ez a templomforma.[45]

Mindez természetesen a XIV—XV. századra vonatkozik. Ekkor már t. i. egész Magyarországon ismerték és használták a téglát építőanyagnak — templomépítésnél. Házat vagy várfalat csak kivételképen építettek a ritka és drága téglákból.

Szegeden, mint fentebb láttuk már a XI. századtól kezdve építettek templomot téglából, a szegedi vár pedig a XIII. sz. közepén csaknem tisztára téglából épült.[46]

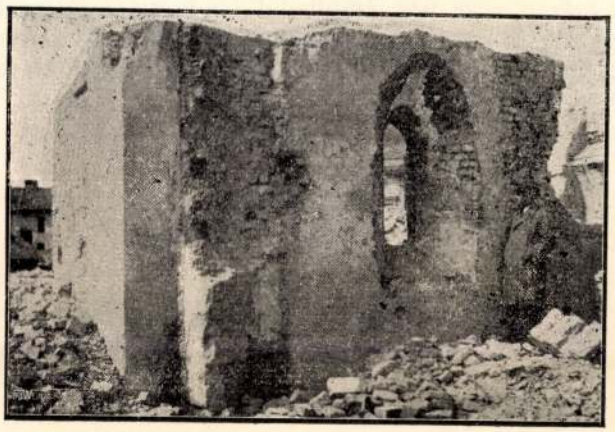

29. ábra.
Egy falrészlet és egy korai gót ablak a másik torony falában.
(Az ablak helye a 31. sz. ábrán H betűvel van jelezve).

Annak a jelentőségét, hogy Szegeden már ilyen korán építettek templomot, várat égetett téglából, a mai ember fel sem tudja mérni. Ma persze a tégla egészen közönséges építőanyag s eszébe sem jut az embernek arra gondolni, hogy ez valamikor máskép is lehetett. Mikor a rómaiak elhagyták Európának az Alpesektől északra fekvő országait, a népvándorláskor viharaiban elfelejtődött a téglavetés és téglaégetés mestersége. Évszázadokig nem ismerték a téglát, mint építőanyagot. A középkor folyamán szinte újra fel kellett találni a téglakészítést. Igy aztán nem csodálkozhatunk azon, hogy hazánkban is volt idő, amikor a tégla nemcsak ismeretlen volt, hanem készítéséhez értő emberek sem voltak. Budán a XIV—XV. században sem epítkeztek még téglával, mert még ott sem voltak téglavetők. Zsigmond király neje Borbála királyné, akivel különben a szegedieknek sok bajuk volt, 1425-ben a bécsi polgármes-

45 Bierbauer Virgil. A magyar építészet története, 79.
46 Dolgozatok, 1928. 265—266.

tertől kért téglavető embereket, mert „a mi székhelyünkön, Etzelburg felépítéséhez itt ezen az országban nem tudunk téglavetőket találni."[47] Pedig ekkor már a XV. században voltak!

Szegeden a XV. század elején már rendes mesterség volt a téglakészítés, erről tanúskodik egy 1522. évből való püspöki tizedlajstrom, amely szerint akkor volt Szegeden *Kőégető-utca*. Mivel itt a téglát nevezik kőnek, a téglaépítésű házat kőháznak, a téglából rakott tornácoszlopot kőlábnak, nyilvánvaló, hogy csak ilyen követ égettek a Kőégető-utcában.

*

A XIV. század vége felé, körülbelül *Zsigmond király* uralkodásának idejében, újra nagyobb változáson esett át a *Szent Demeter-templom*. Lehet, hogy az épen akkor volt, mikor a Palánk városrészt árkokkal és palánkkerítéssel vették körül.

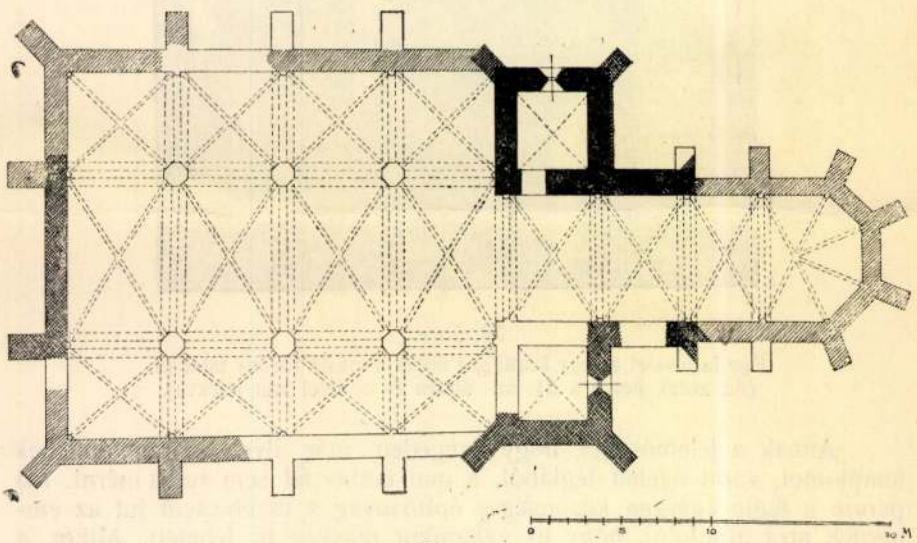

Abb. 2. kép.

30. ábra.

A Demeter-templom alaprajza a XIV. században, a Zsigmond király idejebeli szentéllyel.

A templom ekkor a tatarozáson kívül *új kórust és új szentélyt kapott*. A régi egyenes záródású szentély végső falát lebontották a padló magasságáig (a többi a földben maradt), s a régi szentélyt meghosszabbították 5.20 m-rel, kelet felé, de most már nem egyenesen zárták le, hanem a nyolcszög három oldalával a fejlett gót stílus izlésében

47 Bierbauer V. i. m. 70.

A boltozat oldalnyomásának ellensúlyozására nyolc támasztópillért is építettek a falakhoz. Ez a kórus ill. szentélybővítés azért nevezetes, mert az új falakat elsőrendű, kitűnő téglából, nagyon gondos munkával készítették, azonkívül itt mutatkozik először a terméskő használata a templomon, amennyiben a kórus és szentély lábazati párkánya gondosan faragott kemény homokkőből volt építve. Ebből joggal lehet arra következtetni, hogy az épület többi kiválóbb részletei, a párkányok, ablak- és ajtóbélleletek, ablakok kőrácsai, támpillérek esővetői, vízköpők és a boltozatok bordái is faragott kövekből voltak készítve. Mindebből pedig arra lehet következtetni, hogy a templom megújítója gazdag patrónus volt. Ha a város polgársága építette, akkor az mindenesetre gazdasági fellendülésre mutat. Nem lehetetlen azonban az sem, hogy az építkezés Zsigmond király pénzéből készült.

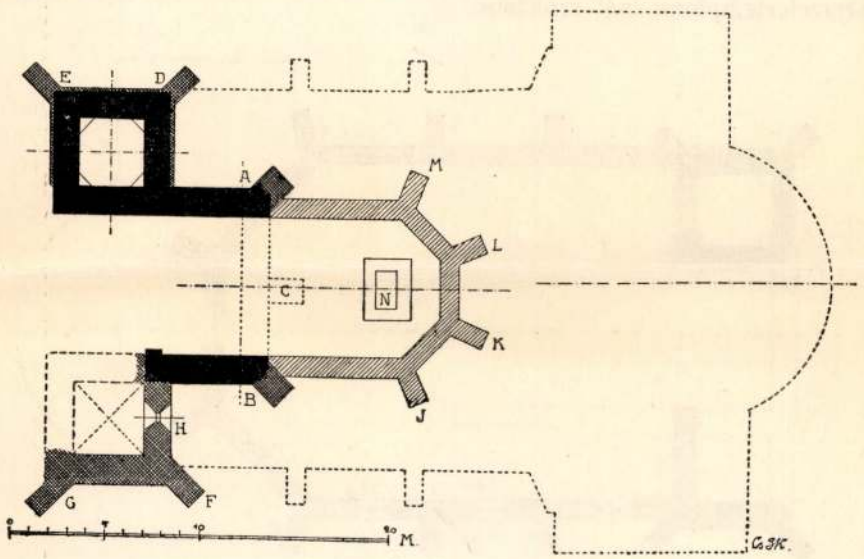

31. ábra.

A Demeter-templom Zsigmond-korabeli szentélye, és a későbbi építkezések helye.

Csak az a különös és feltűnő, hogy a templom kórusa és szentélye szokatlan hosszú, ami városi plébánia-templomoknál nem szokásos. Ez a meghosszabbítás azt mutatja, hogy bizonyosan szükség volt rá, ez pedig újra arra utal, hogy *szerzetesi templom* lehetett. A szerzetes templomoknak azért volt szükségük ilyen hosszú kórusokra, mert ezekben voltak a barátok padjai kétoldalt felállítva, ezekben a „stallumokban" ültek a szerzetesrend tagjai istentisztelet alkalmával és zsolozsmáik elvégzésekor.

Minél nagyobb vagy népesebb volt egy-egy kolostor, annál több hely kellett a kórusban, annál nagyobb szentélyre volt szükség.

Ismeretes a francia utazónak, Bertrandon de la Broquière, II. Fülöp burgundiai herceg tanácsosának és lovászmesterének útleírása, aki 1432-ben utazott keresztül Szegeden. Azt mondja többek között, hogy a városban egy igen szép templom is van, mely a franciskánusoké, hol az istentiszteleten is részt vett „mely egy kevéssé magyaros modorban végeztettek". Nem lehetetlen tehát, hogy ez a mi harmadik templomunk akkor a szegedi marianus franciskánusok egyháza volt. Egészen közel oda, kellett egy kolostornak is lennie, mert különben nem nevezték volna még a XVIII. században is, a körülbelül a mai Trianonikapu helyén állott régi palánki városkaput *Kolostor-kapunak.*

Meg kell még jegyeznem, hogy a Demeter templomnak eme elsőnek, másodiknak és harmadiknak mondott épületei, mind a t o r o n y e l ő t t állottak, úgy hogy a torony hátul, a szentély mellett állt, ahogy szerzetestemplomoknál szokásos.

*

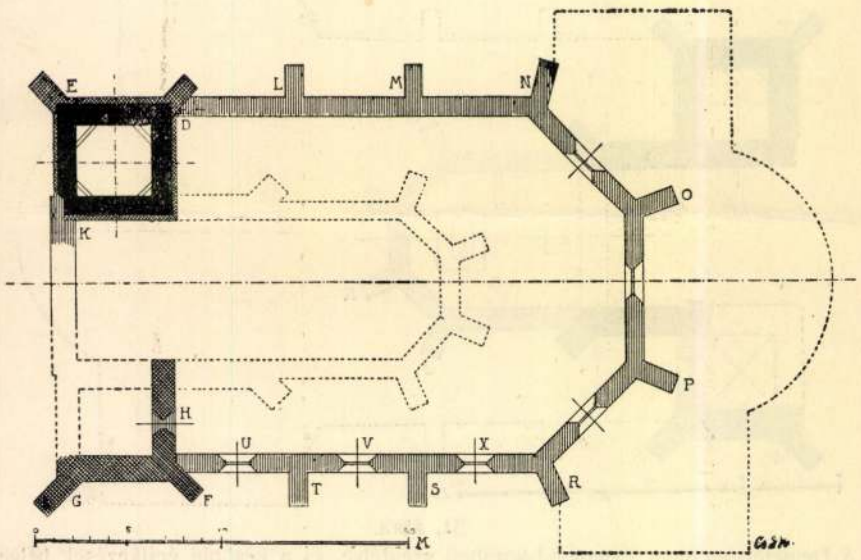

32. ábra.

A Demeter-templom alaprajza a XV.-XVI században, a földben meghagyott régi szentéllyel.

A h a r m a d i k templom körülbelül a XV. század közepe táján, valamilyen előttünk ismeretlen okból teljesen elpusztult, csak a régi torony maradt meg belőle. Lehet, hogy valami elemi katasztrófa pusztította el a templomot, lehet azonban, hogy tervszerűen lerombolták, hogy újat építsenek. Tény az, hogy a torony előtti hármas templomhajó akkor teljesen eltűnt, csupán az alapoknak egy része maradt meg a földben s ezek megvannak még ma is az új Templom-tér kockakövezete alatt. A

város történetéből tudjuk, hogy 1444-ben földrengés pusztított Szegeden, nem lehetetlen, hogy akkor pusztult el a harmadik Demeter-templom is.

Új templomot építettek tehát a XV. század közepe táján, de most nem használták fel a régi falakat mint eddig, hanem egészen új helyen, nem a torony előtt, hanem a t o r o n y m ö g ö t t épült fel egy egészen más rendszerű templom, amelynek már nem volt szerzetes templom jellege. A régi templomból mindössze a megmaradt tornyot használták fel az új templomhoz, azonkívül rendkívül sok régi téglát, a lebontott régi épületből. Új téglaméret volt akkor divatban, szokatlan nagyméret, nagyobb a mai téglánál is, annál feltűnőbben különböztek ezektől az újra felhasznált régi téglák.

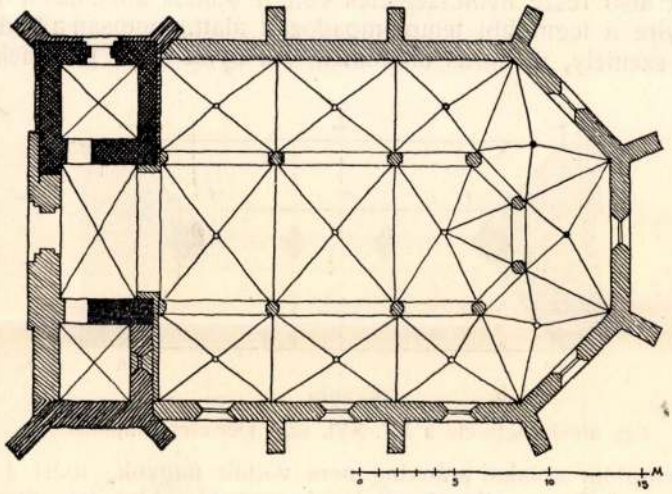

33. ábra.
A szentélykörüljárós csarnoktemplom alaprajza.

A templom alaprajzi és szerkezeti megoldása külön típust képvisel a középkori templomformák között. Szokatlan és az eddigi alaprajzi megoldásoktól eltérő a tér elosztása. Nincsen külön választott templomhajó és külön kórus meg szentély, az egész templom egyetlenegy aránylag rövid és széles helyiség, minden külön szentélyrész nélkül. A 17.70 m széles belső három egyenlő magas hajóra van osztva, három pár oszlop v. pillér által, de úgy, hogy a két keskenyebb oldalhajó a templom keleti végében, a nyolcszög három oldalával záródó végfalánál, körülfutott és egybeolvadt. A középhajó tehát nem futott végig a zárófalig, hanem ujabb két pillérnél véget ért. *Szentélykörüljárós csarnoktemplom*nak nevezik ezt a típust, mely Németországból ered.

A templom nyugati végét, a két oldalhajó végén egy-egy torony zárta le. Egyik, az északi, a régi torony volt, amely már régen körül volt építve s most egy újabb emeletet kapott. A délisarokban is volt

egy torony, amint a kiásott alapfalakból látható, de hogy ki volt-e építve teljesen, vagy félbenmaradt, azt nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy a törökök kiűzése után csak egy tornya volt a templomnak, a másik tehát vagy elpusztult, vagy ki sem volt építve.

A két torony között volt a rövid előcsarnok, boltívének egy darabja meg volt még a régi torony sarkán, de ez a részlet eltűnt a toronyrestaurálás alkalmával.

A 24.0 m hosszú és csaknem 18 m (17.70) széles templombelsőben magas, karcsú pillérek tartották a csillag- vagy háló-boltozatot, a kor divatjának megfelelőt, nem lehetetlen, hogy ez a boltozat volt később mintája az alsóvárosi Havi Boldogasszony-templom boltozásának. A pillérek alsó része nyolcszegletes volt, a bontás alkalmával előkerült félméternyire a legutóbbi templompadozatt alatt, pontosan a földben maradt régi szentély, ill kórus oldalfalán, két nyolcszögű pillérnek a téglalapja.

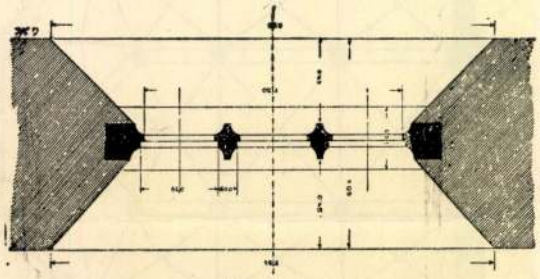

34. ábra.

Egy ablak metszete a XV.-XVI. sz.-i Demeter-templomból.

A templom ablakai aránylag nem voltak nagyok, mert a 8·20 m magasság és 1·30 m szélességnél jóval nagyobb ablakok is elfértek volna a nagy falsíkokon, sőt a stilus meg is kívánta volna. Csak a déli falon volt három és a három végfalon egy-egy, tehát összesen hat ablak. Az északi falon nem volt ablak soha, mint az a bontás alkalmával kitűnt. Ahogy az egész templomnál igen takarékosan bántak a terméskővel, az ablakkeretek is igen keskenyek voltak, 0·17 m, az egy méter vastag falnak síma ferde bélletei téglából voltak falazva. Az ablakok hármas osztásúak voltak, amint ezt a helyszínen talált keretkő mutatta, az osztó oszlopok és a kőrácsok is eszerint bizonyosan kőből voltak faragva. Ez utóbbiakból, sajnos nem maradt fenn semmi, ezek a XVIII. sz. átépítésnek estek áldozatul. A keretek egyszerű profiljai a hanyatló gót stilus tagozását mutatták.

A két tornyon levő két-két saroktámpilléren kívül összesen nyolc új támasztópillért építettek a templom külső falához. A pillérek vastagsága 0·85 m. kiugrásuk falsíktól, a föld színén mérve 1·70–1·80 m. volt. Három szakasos beosztásuk volt, a kiugrásokat egy-egy faragottkő esővető borította.

Különös, hogy lábazati párkány nem volt, mint ahogy a szokásos ablakpárkány is hiányzott. Koronázópárkánya kőből volt faragva amelybe a tetőviz felfogására való vizgyűjtő csatorna volt vágva. Ennek néhány darabja a torony legfelső, barokk szakaszának a falába volt befalazva, úgyszintén néhány ugyanide tartozó u. n. vizköpő köve is. Mindezek profilja és kidolgozása azonban igen egyszerű, szinte szegényes volt.

35. ábra.
A torony a barokk és a régi gót emelettel.

A régi torony, mint már előbb említettük ennél az ujraépitésnél egy újabb emeletet kapott. Csodálni való az a merészség, amellyel ezt a toldozott—foltozott régi épitményt merték ilyen újabb súllyal megterhelni. Mert a kereken 1·00 m. vastag falak mégis csak óriási terhet jelentenek, még akkor is, ha a mind a négy oldalon vágott nagy ablakokat leszámitjuk. Két keskeny (0.43 m.) ablaknyílás egymás mellet, 2·28 cm. magas, felül félkörívben záródó 0·40 cm. széles pillér választja el, kivül csúcsos ivű, kettőshornyolatú vakív foglalja össze. Az ablak

tisztán mutatja a XV. századi hanyatló csúcsíves stílusnak elszegényedő formáit. A toronyrészlet minden oldalán volt ilyen ablak, háromat azonban a XVII! században befalaztak, a negyedik csak azért menekült meg attól, mert a templom padlásterébe került, a magas barok oromfal mögött.

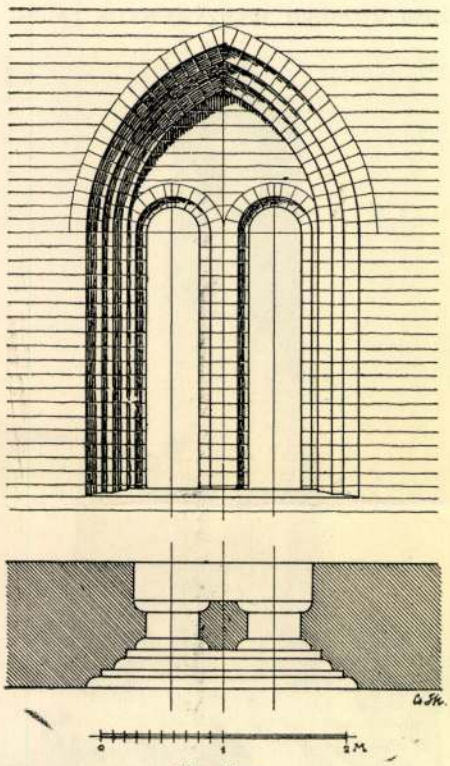

36. ábra.
A kései gót toronyemelet ablaka.

A torony, a lefejtett barok oromfal alatt, régi középkori állapotát mutatta érintetlenül. Itt látszott, hogy egész felülete vakolva és meszelve volt, azonkívül faragott kősorokat utánzó vonalas festéssel volt borítva. Ez különben divat volt a korbeli templomokon. Megemlítésre érdemes, hogy a barokkoromfal lebontása után, mikor láthatóvá lett az érintetlenül hagyott régi kései gót templomfal, amelynek még a vakolatát sem verték le a barok restaurálás alkalmával előkerült egy ú. n. *graffitó*. Jó magasan a torony északnyugati támasztó pillérnek délnyugati oldalán, volt egy bekarcolt rajz, amely templomot ábrázol. Bizonyosan valamelyik építőmunkás szórakozott ezzel munkaközben, mert ezt a helyet csak állványról érhette el. Lehet. hogy a régi, tetőnélküli templomot

akarta vele ábrázolni, a tömegek elrendezése erre val, a baloldali alacsonyabb toldás akkor bizonyosan a később tárgyalandó Lukács-féle Mária-kápolna lesz. Csupán a torony hagymaalakja emlékeztet egy kevéssé török eredetre.

*

A Demetertemplomnak ez a negyedik alakja, a kései gót stílű szentélykörüljárós csarnoktemplom szoros rokonságot tart a budapesti belvárosi plébánia-templommal, s mindkettő a gyöngyösi Szent Bertalan-templommal. A pesti és a szegedi templom formai előzményei a németországi gotikában találhatók meg, a halberstadti dómban és a

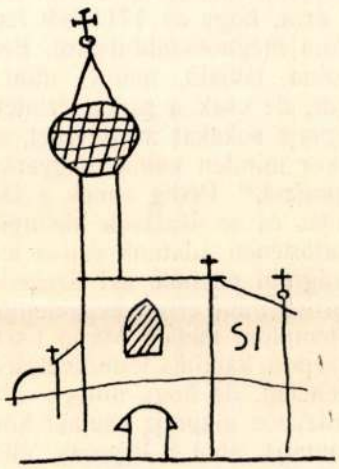

37. ábra.
Bekarcolt rajz a torony támpillérén a XVIII. sz.-i barokk oromfal mögött.

kolmari monostortemplomban, mindazonáltal a két templom önálló kialakítása tipikusan magyar jellegű.[48]

Itt kell megemlékezni arról a rekonstrukciós kísérletről, melyet *Dudás* Gyula tett közzé az Archaeológiai Értesítőnek 1889. évi kötetében. Itt hivatkozik egy a város levéltárában létezett régi tervrajzra, amelyen szerinte a templom előtt is voltak régi falmaradványok föltüntetve. *Dudás* M. valószínűleg *Molnár* Pálnak az Arch. Ért. 1870. évfolyambeli közlésére támaszkodik, de abban nem templomtervről, hanem a szegedi vár tervéről van szó. Nagyon apró és általánosított alaprajz lehetett az amelyre *Molnár* hivatkozik, de nem is mond ott csak ennyit: „E térrajzon látszik a sz. Döme-templom alaprajza, itt világosan kitűnik a

[48] Ifj. Csemegi József: Szentélykörüljáró csarnoktemplomok a középkorban. 1937. 15.

templom külső gyám-oszlopzata; nyugat felé lehetett hosszabb, mivel a templom hosszvonalában az alapfalakat mai nap is láthatni".[49] Nem valószínű, hogy 1747-ben (amikor a fenti alaprajz készült), az éppen befejezett új barokk templom díszes főhomlokzata előtt meghagytak volna régebbi kőből való romokokat. Hiszen akkor egyenesítették el a templom környékét, akkor tüntették el onnan a temetőt is. Amit Molnár Pál még látott, az a Lukács-féle kápolna fala lehetett, amely a közlés idejében, 1870-ben már valóban nem létezett.

Nagyobb baj azonban az, hogy a teljesen laikus *Dudás* akkoriban meg is rajzolta a kései gót templomnak azt a soha sem létezett nyugati meghosszabbítását.[50]

Dudás-nak ezt a rekonstruálási kísérletét már *Reizner* is cáfolta,[51] aki joggal mutatott rá arra, hogy az 1711 ből fennmaradt alaprajz mit sem tud erről a templom meghosszabbításról. Ezen a rajzon csupán a Lukács-féle Mária-kápolna látható, amely, mint később látni fogjuk, valóban nyugat a terjedt, de csak a sarkát érintette a templomnak.

Sajnos ez az alaprajz sokakat megtéveszt, sőt legújabban is ilyen tévesztésre vezetett, mikor minden külön magyarázat nélkül leközölték a képzeletből rajzolt alaprajzot.[52] Pedig ennek a Dudás-féle elméletnek a tarthatatlanságát a bontás és az ásatások bizonyították be.

Még egy építészettörténeti adatunk van a templomnak e kései gót stilű korából. *Lukács* zágrábi püspök, aki Szegeden született, 1501-ben alapítványt tett szülővárosa iránt érzett kegyeletből és taníttatásáért való hálából és a Demeter-templom mellett Mária tiszteletére kápolnát emeltetett. Ez az 1501-ben épült kápolna természetesen az idejének megfelelő kései gót stilusú lehetett, de hogy milyen volt az alakja, azt nem tudjuk. Az 1711. évi vázlatos alaprajz csupán körülbelüli méreteit adja, s ezenkivül a helyet mutatja, ahol a kápolna állott. Ez az elhelyezés elég különös volt, a templom nyugati főhomloka előtt, de oldalt, a régi torony oldalához volt kapcsolva. A kápolna így is messzire kirúgott a templom homlokzata elé, nagy üres sarkot képezve azzal. Nem lehetett a Demeter-templom már valami díszes állapotban a XVI. század elején, ha megengedték ezt a különös kápolna elhelyezést. Az ásatások alkalmával csupán az egyik alapfala került elő, a többi része hozzáférhetetlen helyen, az utca új aszfaltburkolata alatt fekszik. De ez az egy megmaradt fal nem mutat valami kiváló vagy díszes kivitelre, mert csupa törmeléktéglából volt építve. A kápolna külsejéről csak annyit tudunk, hogy kis tornyocskája volt, bizonyára u. n. „huszártorony." Ezt 1739-ben bontották le, bár csak két-három évvel ezelőtt, 1736—37-ben két kisebb harangot szereztek be a kápolna részére. Ezek a kis torony lebontása után a nagy toronyba kerültek. Hogy mikor bontották le ezt a kápolnát,

[49] Arch. Ért. II. 1870. 110.
[50] Arch. Ert. 1889. 238.
[51] U. m. III. 6.
[52] Ifj.. Csemegi József i. m. 26.

nem tudjuk, valószinüleg a Demeter-templom teljes befejezése után, a XVIII. század vége felé.

*

Reizner János mondja Szeged története c. könyvében,[53] hogy szent Demeter-temploma különböző alkalmakból gazdag adományokban és alapitványokban részesült. A templomépületen ennek a gazdaságnak a nyomait nem találtuk. Nagyon egyszerű és igénytelen külsejű volt ez a negyedik templom. A gazdagság legfeljebb a belső berendezésén és a felszerelésben mutatkozhatott meg. Azután ennek is ellentmond a Mátyás király adományozta kazula esete. Az időpontra nézve némi ellentmondás van. Reiznernél egy helyen[54] 1465. év október 26, más helyen[55] 1475. október 25. Más forrás szerint pünkösd másodnapján történt az eset, ez tehát semmiesetre sem lehetett akkor októberben Szent Demeter napján.

Heltai Gáspár Históriás énekes könyvében olvasható, amint a király Szegeden országgyűlést tart:

Im az gyűlés pünkest mást napján vala,
Szent Demeter templomában benn vala,
Ajtatos nagy misét meghallgata,
Nagyuraknak sokasága udvart álla,
Mise után uraknak király monda:
Szent Demeternek vagyon hitvan ruha,
Emlékezetre neki offeralok
Az érdemes szentnek jobb köntöst adoc.
Mindjárt *szép felső ruháját* levoná,
Ájtatosságból azt oda adá,
Hogy *misemondóruha szép belőle,*
Mely *hatvanezer forintot megérne.*
Ez lenne mindéltig Szent-Demeterben
Az isteni szolgálatban Szegeden.[56]

A nevezetes misemondóruha még ma is megvan, Szegeden, az alsóvárosi ferencrendi barátok kolostorában őrzik nagy kegyelettel. Úgy került a ferencrendiekhez, hogy mikor a török hódoltság alatt, az alsóvárosit kivéve, valamennyi szegedi templom rommá és gazdátlanná lett, a barátok megmentettek mindent, amit még lehetett az elhagyatott Demeter-templomból.

A palástón látható keresztalak későbbi idő munkája. Világosan mutatja a XVIII. század végének stilusát, még akkor is, ha nem volna rajta kihímezve az 1773. évszám. Ez a domború aranyhímzéssel sűrűn borított rész azonkivül még sok apró igazgyönggyel van díszítve. *Karácsonyi* János[57] említi, hogy a szegedi barátok 1762-ben szereztek be orgonát a

53 III. 5.
54 III. 6.
55 I. m. I. 76.
56 Századok, 1876., 526—27.
57 Karácsonyi János. A Szent Ferenc rendjének története, II.

templomukba, a Mátyás király palástjáról lefejtett gyöngyök árából. Itt azonban valami ellentét van a két évszámban. Ez legfeljebb úgy érthető, ha az 1773. évi hímzés már egy újabb munka s egy régebbin is voltak már gyöngyök a palástón.

38. ábra.
A Mátyás király palástjából készült misemondó-ruha.

Van még egy mozzanat a misemondó ruha körül, amit meg kell említeni. A szegedi palástnak a szövete, ha XVI. századbeli, hihetőleg olasz eredetű selyem és nem mutat a mintájában semmiféle rajzot vagy írást, amely Mátyás királyra utalna. Pedig tudjuk, hogy éppen Mátyás

király részére készültek olyan palástszövések, amelyeken a király és az ország címere van beleszőve. A boszniai Foiniczán, az ottani katolikus zárdában, a ferencrendi barátok birtokában van egy hiteles casula Hunyadi Mátyástól. Ez kétségtelenül Mátyástól való, mert rajta van a ki-

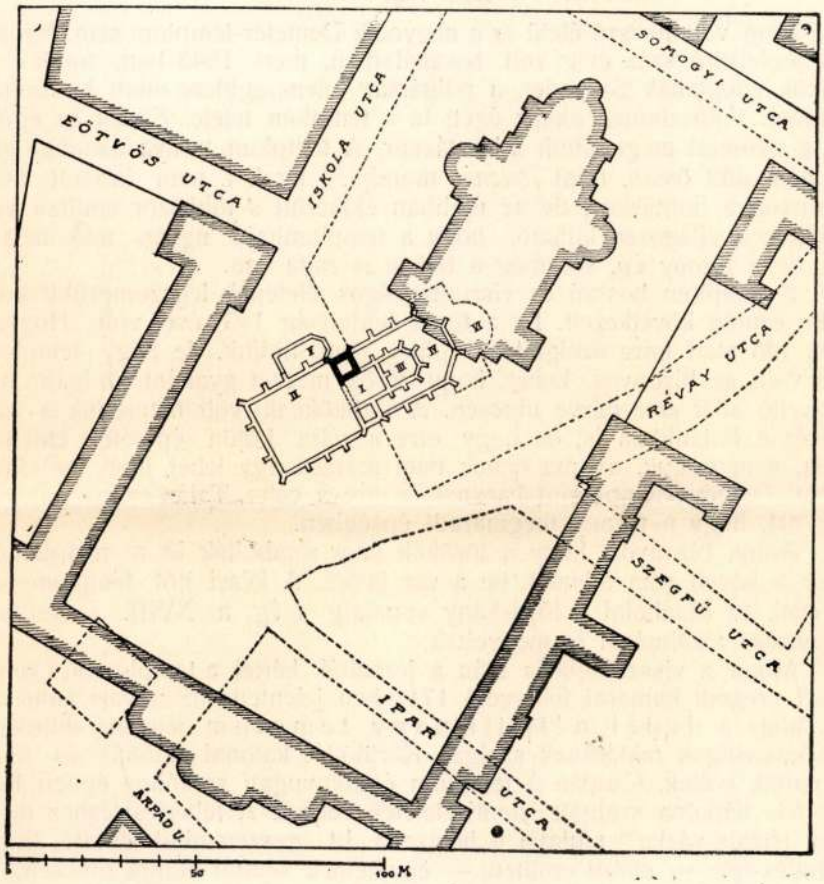

39. ábra.
A Demeter-templom helye a mai Templomtéren.

A fekete négyszög a magmaradt régi torony.
I. Az első, XI. századbeli templom szentélye.
II. A XIV. századi csarnoktemplom.
III. A Zsigmond király idejéből való szentély.
IV. A kései gót stílű, XV. sz. szentélykörüljáró csarnoktemplom.
V. Az 1501-ben épült Lukács-féle kápolna.
VI. A XVIII. sz.-ban épült barokk stílű szentély.

rály címere.[58] Nincs kizárva, hogy ez a foinicai kazula készült abból a királyi palástból, amelyet Mátyás a Demeter-templomnak adományozott. Ki tudja mikor és milyen úton került aztán ez a szegedi ferencrendiektől a fojnicai ferencrendi barátokhoz.

*

Nem volt hosszú életű ez a negyedik Demeter-templom sem. Nyolcvan, legfeljebb száz évig volt használatban, mert 1543-ban, amikor a törökök elfoglalták Szegedet, a polgárság ellenszegülése miatt kirabolták a várost. Valószínűleg akkor égett le a templom teteje. Ennek az égésnek a nyomait megtaláltuk a bontáskor. A templom tornya azonban akkor nem dűlt össze, mint *Reizner* mondja.[59] Ez t. i. nem látszott meg a tornyon a bontáskor, de az ujabban előkerült s többször említett városképeken világosen látható, hogy a templomhajó ugyan tető nélkül van, de a torony ép, sőt még a fedele is rajta van.

A templom hosszú és viszontagságos életének legszomorúbb korszaka ezután következett. Ez a török hódoltság 143 éve volt. Hogy a török idő alatt mire szolgált az épület, nem tudjuk, de hogy templom nem volt, az bizonyos. Lehet, hogy török mecset gyanánt szolgált, bár bizonyító adat erre nézve nincsen. A törököknek volt mecsetjük a várban és a Palánkban is, de hogy erre a célra külön épületet emeltek volna, nem tudjuk. nyoma ennek nem maradt. Igy lehet, hogy az elhagyatott Demeter-templomot használták erre a célra. Talán ez magyarázza meg azt, hogy a torony megmaradt épségben.

Annyi bizonyos, hopy a törökök nem rombolták le a templomot, s így a követi sem falazták be a vár falára. A kései gót templomépületeknek az oldalfalai a főpárkány vonaláig még a XVIII. századbeli restauralás alkalmával is megvoltak.

Mikor a visszafoglalás után a jezsuiták kérték a templomot, Comet József szegedi kamarai felügyelő 1711-ben jelentette az udvari kamarának, hogy a fedél nélküli nagy templom jelenleg mindenféle ócskaságok raktárának szolgál. Körülötte katonai sütőház és lisztes pajták voltak. Csupán a templom északnyugati sarkához épített Lukács-féle kápolna szolgált istentiszteletek céljául. A felterjesztéshez mellékelt térrajz-vázlat[60] mutatja a helyzetet. Itt egyszersmind látható, hogy a Dudás-féle — előbb említett — elméletnek semmi alapja nincsen.

A Demeter-templomot azután a XVIII. század első felében ujra építették, immár *ötödik* templomnak, a kornak megfelelő barokk stílusban. Ezzel az építkezéssel azonban nem kívánunk foglalkozni, ez mánem tartozik e munka keretébe, mi Szegednek csupán *középkori templomait* kívánjuk ismertetni.

*

Amikor a Szent Demeter templomot 1925-ben lebontották, föltárult

[58] Századok, 1876., 527.
[59] I. m. III. 6.
[60] Szeged tört. IV. Oklevéltár CLXXI.

a templom *kriptája* is. Erről azonban kiderült, hogy új keletű, nem a régi templomoktól való, hanem a XVIII. századi utolsó átépítés alkalmával, utólag készült. A régi középkori templomon sehol sem lehetett kriptát megállapítani. Ha volt valaha, akkor az csak az első, legfeljebb a második templom alatt lehetett, de már a gót stílusban épült templomban nem volt, mert akkor nem volt már divat kriptát építeni. Hisz a kriptaépítés divata már a XIII. sz. elején megszűnt. Mikor a Zsigmond

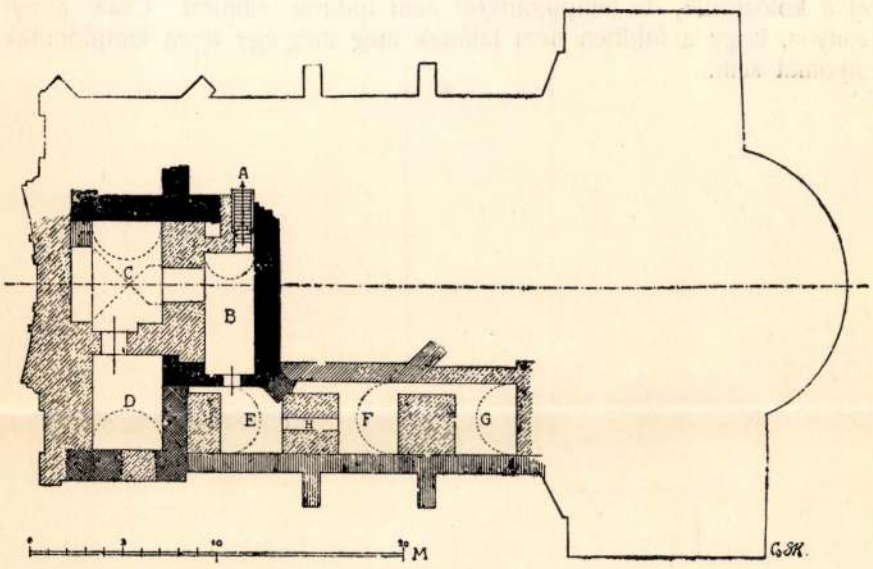

40. ábra.
A Demeter-templom XVIII. sz.-i kriptái.
(A lejárat, B, C, D, E, F, G kriptafülkék.)

király idejebeli szentélyt felásattam, az oltár előtt és körül megtaláltam néhány sírhelyet is, valószínűleg a templom lelkészei voltak, de csak úgy egyszerűen a földbe temetve. Ez a legjobb bizonyítéka snnak, hogy akkor már nem volt kriptája a templomnak.

*

Elkésett siránkozásnak tetszik, ha azt mondjuk, hogy kár volt ezt a régi templomot az újnak a kedvéért pusztulásra ítélni és lebontani. Egy olyan városban, amelyben a régi emlék oly nagyon-nagyon ritka, hogy alig van, kár volt elrontani, elpusztítani azt a keveset is, ami megmaradt a multból.

*

Nincsen semmi tudomásunk arról, hogy a szegedi Palánk városrészben, a Szent Demeter-templomon kívül, még egy más templom is

lett volna. *Reizner* könyvében[61] olvassuk, hogy „a ferencrendi barátokon kívül az Árpádházi királyok idejében a praemontreieknek, továbbá a prédikátoroknak, vagy dominikánasoknak, valamint a carmelitáknak voltak Szegeden zárdáik és templomaik. Hogy hol álltak e szentelt helyek, mikor keletkeztek vagy szűntek meg, talán örök relytély marad."

Bizony ezt nem tudjuk, egy időben, vagy egymás után voltak-e ezek a szerzetes rendek itt, azt sem, hogy mely városrészekben volt a kolostoruk Egyedül a máriánus ferencesekről tudjuk, hogy a Palánkban volt a kolostoruk, de templomukról nem tudunk semmit. Csak annyi bizonyos, hogy a földben nem találták még meg egy ilyen templomnak a nyomát sem.

*

[61] I. m. III. 28.

I.

A VÁR-TEMPLOM

(Szeged kövei)

Szegedi vártemplom
románkori
Sebestyén Szeged

Szeged város legrégibb része, a város első települése, kétségtelenül az a később sánccal-fallal körülkerített sziget volt, amelyből a város esetleg a nevét is kapta. Ez a sziget az egész középkoron keresztül királyi vár volt s falai a mult század nyolcvanas éveiig állottak fenn. A vár területének egykori helyét a mellékelt kis helyrajz mutatja. Falai, ka-

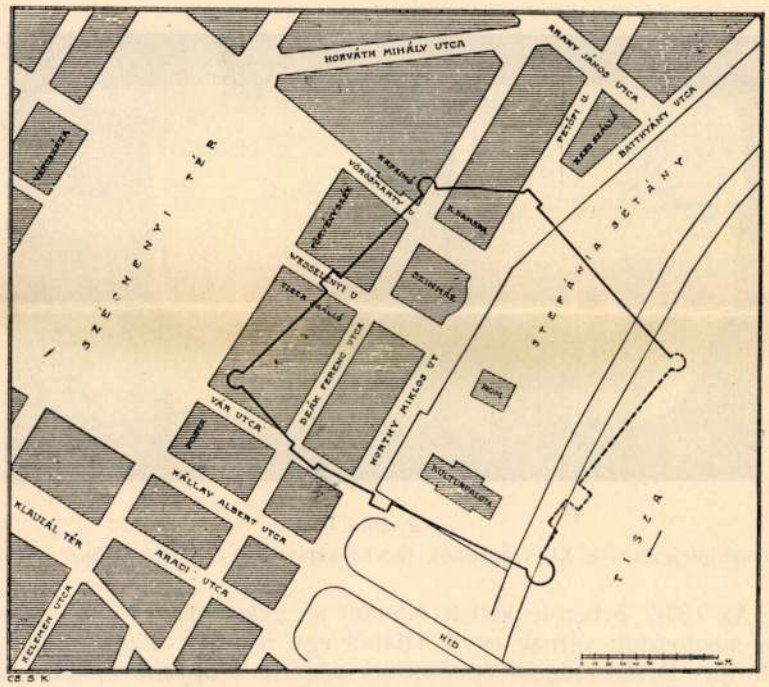

1. ábra.
A szegedi vár helye a város mai térképén.

pui és tornyai a XIII. század közepe táján épültek, valószínűleg IV. Béla király uralkodása alatt és rendeletére, talán közvetlenül a tatárjárás után[1].

Ebben a várban állott minden bizonnyal Szeged legelső, tehát

[1] V. ö. Cs. Sebestyén Károly, Szeged középkori vára, 1928.

legrégibb temploma. Ezt abból lehet következtetni, hogy a királyi várban mindig volt templom egészen a legújabb időkig. Hogy a várnak melyik részén állott ez az első templom, s hogy melyik szentnek a tiszteletére volt szentelve, azt nem tudjuk egész bizonyosan. Valószínűleg a vár közepe táján állott, ott ahol a későbbi templom is állt. Hisz egy ilyen kisebb méretű várban nem sok felesleges hely lehetett, s ha egyszer meg volt állapítva a templom helye, akkor a valamilyen okból szükségessé vált újabb templomot is csak a régibbnek helyére építhették, mert a helyben nem igen lehetett válogatni.

Ez a szerintünk első templom bizonyosan fennállott már a várnak fallal való körülkerítése előtt is, amikor a sziget még csak fakerítéssel és földsánccal volt megerősítve.

2. ábra.
Oszlopfejezetek a XI. századból, (kocka-kapitellek) a Szegedi Múzeumban

Az 1876. évben le kellett bontani az akkor már erődítés jellegétől régen megfosztott várnak egyik falából egy részletet. Ezt a bontási munkát *Kováts* István szegedi építőmester végezte s ugyanő épített a várban egy új csatornát is abban az évben. Mindkét munka közben feltűnt neki, hogy sok másodlagosan elhelyezett faragott kő volt a falba beépítve és a földben elhelyezve. Kováts e kövekből akkor sokat megmentett.

Mikor azután az 1879-évi nagy árvízkatasztrófa után megkezdődött a város rekonstrukciója, elhatározták az egész vár lebontását. Az 1880-81 évi bontás alkalmával mintegy 800 darab különféle méretű és alakú faragott kő került elő. Ezek nem voltak lényeges részei a várfalaknak, hanem láthatólag másodlagos elhelyezésben feküdtek a téglasorok között. Templomkapuk részletei, ajtó- és ablakbélletek, oszloprészletek, oszlop-

fők, vállkövek, gyámkövek, boltozatgerincek, zárókövek, párkányok stb. voltak ezek mind, és pedig, leszámítva a római korból származó köveket, a legtöbb kő a középkori építőstilusok formáit mutatták, a XI századi u. n. román stilustól kezdve egészen a XV. század hanyatló gót stilusáig.

Feljegyzésre érdemes, hogy a kövek megmentésére az a *Kováts* István építőmester hívta fel a hatóságok figyelmét, aki már 1876-ban megmentett számos ilyen régészeti emléket. A város rekonstruálásával megbízott királyi biztosság kinevezett egy hivatalos bizottságott a várbontás megfigyelésére, de a bizottsági tag urak közül csupán Kováts fogta fel a feladat igazi értelmét és súlyát. Tisztán neki köszönhető, hogy a sok előkerült kő közül nagy mennyiséget megmentett az utókor számára. Legtöbbször saját pénzén váltotta meg az egyes köveket a köbméter szerinti bérben dolgozó munkásoktól. Az összeszedett kövekből kiállítást rendezett, végül odaajándékozta őket a városnak.

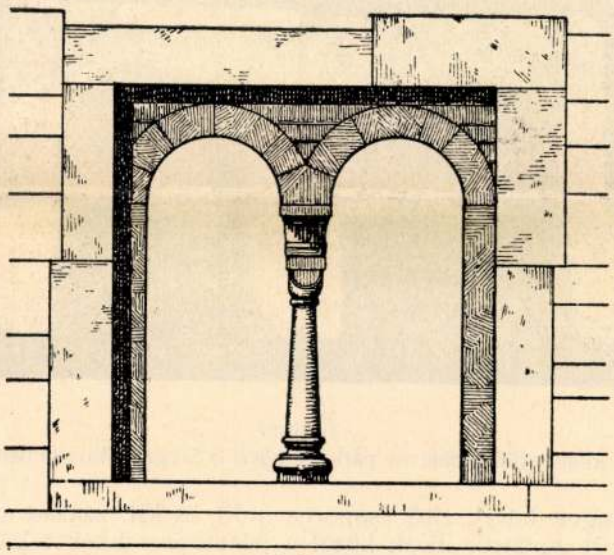

3. ábra.
A kocka-kapitellek alkalmazása.

Ma a városi múzeum földszinti folyosóján vannak elraktározva a kövek, mint „Szeged régi műépítészetének, a polgárság műszeretetének bizonyítékai“[2] s tegyük hozzá, mint egyetlen dokumentumai középkori műveltségének.

Reizner János, Szeged történetirója egy helyen azt mondja, hogy

[2] Reizner János, Szeged története. III. 412.

ezeket a köveket a törökök építették be a vár falába,[1] de ez az állítás semmivel sem bizonyítható, sőt, mint később látni fogjuk, vannak határozott ellenbizonyítékaink. Ahhoz ugyanis kétség sem fér, hogy e kövek mind szegedi elpusztított templomnak, vagy templomoknak a részei voltak, de sem az elpusztítást, sem a várfalba való befalazását nem a törökök végezték.

A kövek eredetének helyét még pontosabban is meg lehet határozni. Mivel ugyanis a többi szegedi templom közül egy sem volt faragott kövekből építve, nem lehetséges, hogy a kövek valamelyik kijebb fekvő templomból származnának, hanem csakis egy a várfalakon belül létezett templomnak lehettek a részei. Más is e mellett bizonyít, amint látni fogjuk, főleg az a körülmény is, hogy a kövek a vár legkülső falfelületén voltak elhelyezve, tehát nyilván a legutolsó alapos restaurálás alkalmával, a XVIII. század elején kerültek oda.

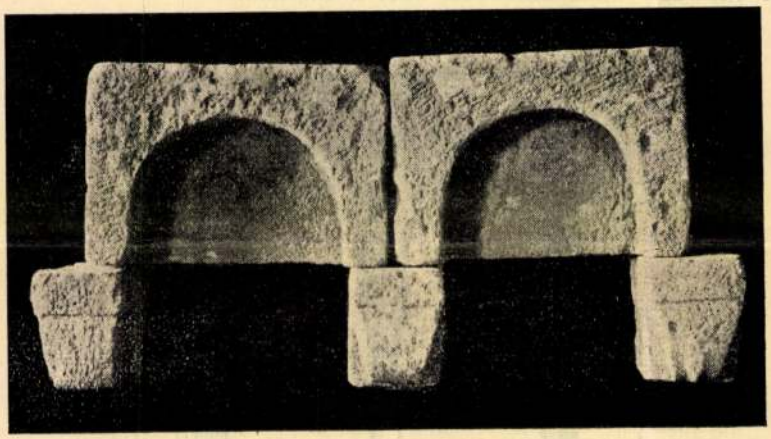

4. ábra.
Románstílű kerekíves párkány kövei a Szegedi Múzeumban.

A faragott kövek első csoportja a XI. és XII. század u. n. *román stílus* jellegét mutatják. Ezek közül a jelentékenyebbek a következők:

1. Három darab u. n. *kocka-kapitell,* apró oszlopoknak a fejei. Ezek a németországi román építészetből hozzánk került építészeti formák kétségtelenül a XI. század első negyedéből vagy közepéből valók. Tehát lehetséges, hogy még Szent István király idejében készültek, de az idő kitolható I. Béla király uralkodásának koráig. Ez a rendkívül fontos és meglehetősen pontos kormeghatározás az oszlopfők formájából állapítható meg.

Ilyen oszlopfőket rendesen a torony felső emeletén nyíló kettős

[1] l. m. I. 109.

vagy hármas ablakokon, vagy a román stilű templomok u. n. törpegalléria oszlopain alkalmaztak.

5. ábra.
Kerekíves kőpárkány a páduai Szt. Antal-templomon.

2. Megmaradt egy u. n. *köríves párkánynak* néhány köve, melyek a XI.-XII. századból származnak. Ezek a köríves párkányok Árpád-kori

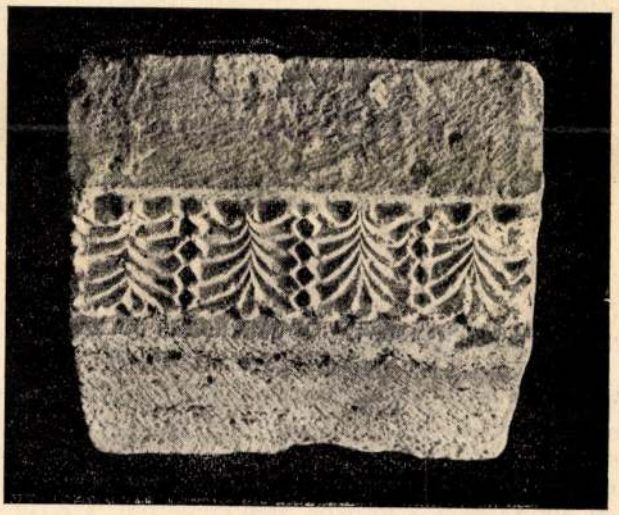

6. ábra.
Palmettadíszes kőpárkány-részlet a Szegedi Múzeumban.

templomaink jellemző díszítései voltak. Legszebb és legdíszesebb példája ennek ma is látható a híres jáki templomon.

A templomoknak ez a díszitő motivuma valószínűleg lombard eredetű, ezt mutatja a szegedi példa is, mert a szegedi párkánynak pontos megfelelője látható a padovai híres San Antonio-egyházon.

3. Ugyancsak a XII. századból (elejéről) erednek azok a díszes *párkányrészletek*, amelyeknek szigorúan stilizált palmettái byzanci hatást mutatnak. A megmaradt három darab kő azonban nem egyezik pontosan, tehát úgy látszik valami nagyobb, ill. hosszabb, vagy több párkánynak az egyes darabjai.

4. Egy nagyobb falnyílásnak, alkalmasint kapunak vagy ajtónak a boltivéből származik az a négy darab különböző hosszúságú, de egy ívbe tartozó, sakktáblamintás kő, amelyek most a templomtéri Árpád-

7. ábra.
A szegedi „kőbárány."

kori toronyba vannak befalazva. Ezek a faragások is a XII. században készültek.

5. Végül meg kell említeni a híres szegedi *kőbárányt*, amely a bevezetésben említett, a kunpuszták birtoklásáért folyt perben oly jelentős szerepet játszott. A kunpuszták perében ugyanis néhány tanú azt vallotta, hogy a mai Dorozsma közepén volt halom tetején a régi időben templom állott, mely a törökök alatt elpusztult, s erről a templomról került a kő a szegedi vár falába. A szegediek a kövön látható bárányt Szeged címerének nézték, mert a szegedi új címer tetején sisakdísznek egy bárányalak van ábrázolva, s ezzel akarták bizonyítani, hogy a dorozsmai állítólagos templom is Szegedé volt, mert íme, a város címere volt rajta kifaragva.

A domborművű kőlap egy templomajtónak a timpanonja, vagyis a szemöldökgerenda feletti félköríves falkitöltése, melynek középső részét egy „Agnus dei" domborművű képe díszíti.

Ez a megcsonkított és erősen rongált tympanonkő igen korai formákat mutat s így hozzávetőleg szintén a XII. század elejére tehető. A bárányalak kiegészítő része, a kereszt ma hiányzik róla, le van törve. A kő ma szintén a templomtéri régi toronyba, egy ujonnan vágott ajtó fölé van befalazva.

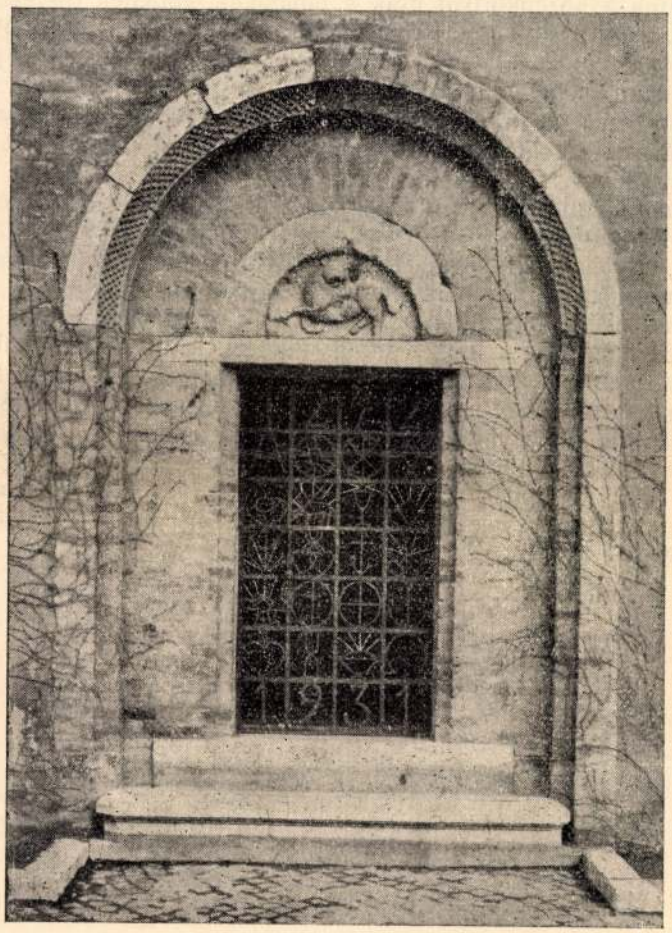

8. ábra.
A régi torony modern ajtaja. Felette befalazva a sakktábla-díszű boltív és a kőbárány.

Az itt felsoroltak, és a többi meg nem említett román stílű faragott kövek egy várbeli templomnak voltak a díszei és részei. A kövek

azt mutatják először, hogy már legalább a XI. század első negyedében vagy közepén, tehát 1020—1050 körül templom állott a szegedi várban, másodszor azt bizonyítják, hogy ez nem volt valami egyszerű dísztelen falusi templomocska, hanem ez a részben kőből épített templom valószínűleg vetekedhetett az országnak híresebb e korabeli építményeivel.

Nálunk a középkorban csak a püspökök építettek díszesebb templomokat, vagy a királyok. A gazdagabb földesurak csak saját családi monostorokat építettek. Mivel Szegednek a XI. században sem püspöke, sem földesura nem volt, ellenben a vár királyi birtok volt, feltehető tehát, hogy ezen az országos fontosságú ponton, (a királyi sószállítás központján) épített királyi várban levő templomot valamelyik magyar király építette.

A templomot első pusztulása valószínűleg 1091-ben érte, amikor a kunok Szolnoktól fogva a Tisza mellett vonultak dél felé, s mindenütt pusztítva, rabolva, gyilkolva, Becse környékén keltek át a Tiszán, hogy haza térhessenek. A második pusztulás azután bizonyosan a tatárjáráskor történt. Utána megint helyreállították a templomot s ez a későbbi restaurálás magyarázza meg a faragott kövek közti időbeli különbséget is. Ez a templom fennállott sok évszázadon keresztül, s bár nem tudjuk melyik szentnek a tiszteletére volt szentelve, fel lehet tenni, hogy ehhez a templomhoz volt fűzve a szegedi főesperesség, amelynek első említése 1199-ben történik, s amely később — valószínűleg a templomnak időközi elpusztulása alkalmával — a Demeter-templomhoz került.

„Szeged köveinek" ez a története.

* * *

VI.

HAVI BOLDOGASSZONY-TEMPLOMA.

Sebestyén Szeged

Szegedi Havi Boldog-
asszony temploma
(alósvarosi ferencrendi)

Valamennyi szegedi középkori templom közül már csak egy áll fenn, az alsóvárosi ferencrendiek egyháza a *Havi Boldogasszony-temploma.*

Reizner János[76] szerint a ferencrendi barátoknak már 1301-ben volt kolostoruk és templomuk Alsóváros on. De ez szerinte nem volt plebánia-templom, mert Mátyás királynak többször idézett 1458-iki oklevelében említett négy szegedi plebánia-templom között nem fordul elő. Reizner ebben és a továbbiakban, mit a ferencrendiekről mond nyilván tévedésben van, mert ő nem tesz különbséget a *salvatorianus* és *marianus* ferencrendiek között és összecseréli a róluk szóló történeti adatokat.

Karácsonyi János művéből[77] (amely Reizner könyve után jelent meg), tudjuk, hogy a ferencrendieknek valóban már 1316-ban (és nem 1301-ben), volt kolostoruk Szegeden, de ez a kolostor nem Alsóvároson, hanem az akkori belvárosban, a Palánknak nevezett városrészben volt.

Már a *Demeter*-templom leírásánál említettük, hogy a marianus-ferenceseknek a kolostora a Demeter-templom közelében lehetett. A Templom-tér délnyugati sarkán volt ugyanis a körülkerített Palánknak az a kapuja, amelyen át Alsóváros felé közlekedtek. Ezt a kaput egy 1751-ben készült német térkép *Kloster-türl*-nek, azaz Kolostor-ajtócskának nevezi. A kapu ezt a nevét nyilván egy mellette álló kolostortól kapta, s ez a kolostor persze csak a palánkkerítésen belül lehetett. Arra semmiesetre sem lehet gondolni, hogy azért nevezték volna ezt a városkaput ilyen névvel, mert ezen keresztül lehetett az alsóvárosi kolostorhoz menni. Túlságosan messze feküdt ez a kolostor a kaputól. Sokkal közelebb volt hozzá s mint fent mondottuk, valószínűleg egészen mellette egy másik, palánki kolostor. A kapuelnevezés nem lehet XVIII. századi eredetű, mert akkor már nem létezett a Palánkban kolostor, ezért joggal fel lehet tételezni, hogy ez az elnevezés régi volt már akkor is, s nyilván valamelyik középkori kolostor emlékét, esetleg a mariánus ferencnsekét őrizte meg. Ott állhatott a kolostor, ahol ma a püspöki palota vagy az egyetem kémiai intézete áll. A mariánusok kolostora, tudjuk, akkor pusztult el, amikor 1526-ban a szegediek ide menekültek a Pest felöl visszavonuló törökök elől, mert itt próbálták életüket és vagyonukat megmenteni. De a török a kolostort elfoglalta, az életben maradt lakosokat foglyul ejtette s a kolostort a várossal (Palánk) együtt elégette.

---

[76] I. m. III, 10.

[77] A Szent Ferenc rendjének története.

A szalvatorianus ferencesek is le akartak telepedni Szegeden. Már 1444-ben nekik ítélte oda a pápai követ a mariánusoknak palánkbeli kolostorát. De közbejött a török háború s így a birtokbavétel akkor abbanmaradt. De mivel az akkor már igen népes és nagyterjedelmű városban nagy szükség volt a szigorított, vagyis salvatorianus ferencrendiekre is, ezek 1494-ben a Palánktól meglehetősen távol eső alsóvárosi helyen kezdettek építeni egyházat *Havi Boldogass·ony* tiszteletére. A marianusok ebbe nem akartak megnyugodni, mindenképen ki akarták tudni a szigorított ferenceseseket Szegedről, azt állítván, hogy egy városban nem szabad két ferencrendi kolostornak lenni. Sok veszekedés és gyalázkodás történt e miatt a két testvérszerzet között, mondja *Karácsonyi* János, említett könyvében. S mivel a mariánusok sehogy sem tudtak megbékülni a török uralommal, elvesztették 1542 őszén, közben helyreállított híres régi kolostorukat s elvonutak Szegedről.[78]

A *Reizner*[79] munkájában említett 1329., 1371., 1452. és 1471. évi

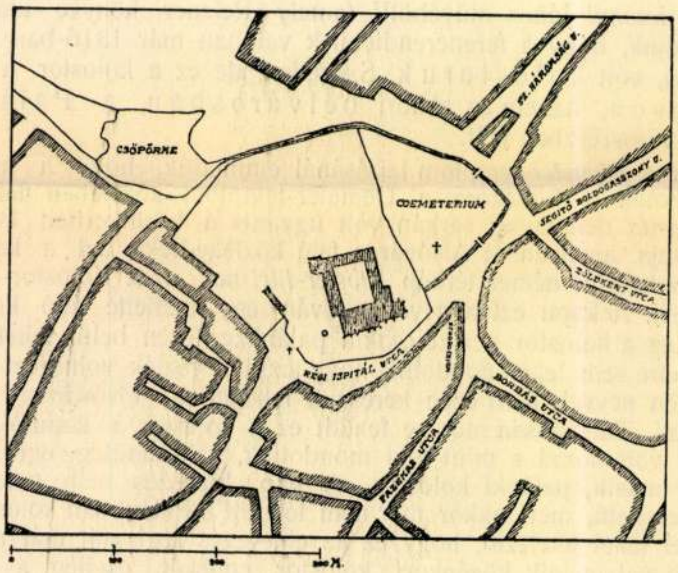

46. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom és környéke a XVIII. században.

ferencrendi káptalan vagy tartományi gyűléseket tehát nem a *Havi Boldogasszony*-templomban tartották meg, mert az akkor még nem volt felépítve, hanem bizonyosan a mariánusok palánki kolostorában.

Az 1329. évi közgyűlés annyiban nevezetes és emlékezetes, mert

78 Karácsonyi János i. m. I. 99, 353.
79 I. m. III. 10.

erre a közgyűlésre nagyobb adományt adott *Dancs*, a híres zólyomi ispán, akit Károly Róbert király a szegedi vár kormányzójává nevezett ki. Mint szegedi várnagy úgyszólván vendéglátó gazdája volt az ott egybegyült ferenczrendűeknek, mert a gyűlés költségeit is ő adta. Ez a Dancs volt az, aki a következő 1330 év őszén kimentette a királyt az őt tőrbe csaló oláhok kezeiből.[80]

Ezek szerint az 1433-ban Magyarországba küldött *Jacobus di Marchia* és az 1438-ban a bogumilség és a huszita tanok kiirtására hazánkban küldött *Capistranói János*, nem az alsóvárosi kolostorban székeltek, hanem a marianusok palánki kolostorában. Marchiai Jakab hársfonatú híres széke, amelyet most az alsóvárosi ferencesek múzeumában őriznek, ugyanúgy kerülhetett az alsóvárosi barátokhoz, ahogy a *Demeter*-templom Mátyás-palástja.

Ugyancsak lehetetlen az, hogy Mátyás király az 1458 és az 1465. évi országgyűléseket a *Havi Boldogasszony*-templomban tartotta volna meg, mert azokban az években még nem volt *Havi Boldogasszony*-templom. Ezeket az országgyűléseket a legnagyobb valószínűség szerint bent a királyi várban tartották meg. Vagy ha csakugyan templomban voltak, akkor csakis a *Demeter*-temptom lehetett, mert az akkor már elég téres volt.

*

Érthető hogy eddig is sokan foglalkoztak a *Havi Boldogasszony-templommal*, Szegednek e kiváló emlékével. Hozzáértők, de még több hozzánemértő írt a templomról, ujságban, folyóiratban, külön könyvecskében, s csaknem mind a templom építéstörténetét igéri, mégis legkevesebbet magáról a templomról írnak. A ferencrendi barátokról, működésükről, szenvedéseikről, a kolostorról, legfőképen pedig a csodatevő Mária-képről írnak, csak épen a templom építéséről nem, s alig-alig akad ebben az egész irodalomban egy-egy használható adat. Ennek az az oka, hogy nem voltak és nincsenek írásbeli feljegyzések a templom építéséről. Csupán *Dudás* Gyula kísérelte meg „A Szeged-alsóvárosi templom műrégészeti szempontból" c. könyvecskéjében a templom építéstörténetét közreadni, ez azonban egyáltalán nem sikerült, mert megállapításai nélkülözik a kellő szaktudást s ezért csupa félreértés és tévedés a művecskéje.

*

Vizsgálván a templom *külső alakját*, feltűnnek az épület rendkívül nagy méretei. Hossza kívül mérve, a főkapu falától a szentély végfaláig 63·5 métert tesz ki. Ez hazai viszonylatban, különösen az Alföldön, igen sok, hatalmas, impozáns. A laikus szemlélőnek feltűnik továbbá az, hogy az épület nem egységes, egy nagyobb része szélesebb, a hátulsó kisebb rész keskenyebb. Ezen még a templom ismertetői is törték a fejüket s magyarázgatták, pedig ez egyszerűen azért van így, mert a hátulsó rész

[80] Karácsonyi János i. m. I. 35.

a templom *kórusa és szentélye*, amelyek középkori templomoknál csaknem mindig elkülönülnek a templomhajótól. Igaz, ez a kórus a mi templomunkon szokatlanul hosszú, de ennek is van magyarázata, amint később meg fogjuk tudni. Az is különös ennél a templomnál, hogy hatalmas *tornya* nem áll a nyugati homlokzat végén, ahogy az nálunk általános szokás, hanem hátul áll, a szentély mellett, Ennek is megvan a maga magyarázata.

A templom külseje elárulja még a kevésbé tájékozott szemlélőnek is, hogy u. n. kozépkori stílusban, nevezetesen csúcsíves, helytelenül gót-nak nevezett stílusban épült. Ezt mutatják a templom falai körül húzódó u. n. támasztópillérek, amelyek a belső boltozat oldalnyomásának ellensúlyozására szolgálnak, továbbá a hatalmas, hosszú, keskeny, fent csúcsívben végződő ablakok. A hajó nyolc támasztópillére négyszakaszos és 1·10 m vastag, a kórus és szentély hat pillére pedig háromszakaszos és csak 0·78 m vastag. A hajó ablakai szélesebbek a kórus ablakainál, azonkívül nem egyenlő magasak.

Ha azután stílszerűség szempontjából vizsgáljuk tovább a templomépületet, feltűnik az, hogy a torony és a templom többi része között lényeges stílusbeli különbség van. A toronynak felső két emelete és a töronysisak u. n. *barokk* stílusban épültek, s nem *csúcsíves* stílusban, mint a templom épülete. A nyugati homlokfal dísztelenségén már sokan

47. ábra.
A Havi Boldogasszoy-templom délnyugatról.

megakadtak, ott valóban a mai barokk-stílű főkapun kívül csupán egy csúcsosívű ablak szakítja meg a nagy üres és dísztelen homlokfalat.

*

A templom belsejében megint a hatalmas méretek lepik meg az embert. Az osztatlan hajó 13.20 m széles és a diadalívig 36.60 m. hosszú, tehát 483 négyzetméter területű. Hozzá számít a kb. 240 négyzetméternyi kórus és szentély. Ez a 723 négyzetméternyi terület nálunk szokatlan nagy méret.

A templom belseje is elárulja középkori eredetét, dacára a sokszori szakszerűtlen restaurálásnak. A gót stilust mutatják a csúcsíves ablakok, de főleg a kőbordás mennyezetek. A nyugati főhomlokzaton említett egy ablakon kívül van még hat hatalmas ablak a déli falon a támasztó pillérek közeiben (a legközépső boltszakaszban a mellékbejárat felett nincsen ablak), azonkívül a kórusban és szentélyben még hat csúcsíves ablak van. A hajó és kórus északi falában nincsen (és nem is volt) egyetlenegy ablak sem. A torony emeletéről a szentélybe nyíló teljesen stilustalan és rossz arányú és alakú nyílás egészen új eredetű. A szentély záródása szegletes, még pedig látszólag a nyolcszög három oldalából képzett idomban. Csak itt belül látszik milyen tágas és téres ez a kórus és szentély, akkora, mint egy külön templom. Körülbelül így is van, mert szerzetes-templom lévén, ez a szerzetesek külön szabályai szerint épült. Kizárólag a templom hajója állt a világi templomlátogatók rendelkezésére, a diadalív helyén a hajó és a kórus között korlát volt, amely elzárta az utóbbit a laikus közönség elől. Sokszor itt a korlát helyén még külön oltár is volt a világiak részére. A kórus — régi magyar nyelven *kar* — kizárólag a szerzetesrend számára volt fenntartva. Kétoldalt, a falak mentén, emelkedett helyen padok voltak felállítva, többnyire két-két sorban egymás mögött. Középkori latin nyelven ezeket *stallum*-nak nevezték, régi magyar nyelven *kar padok* voltak. Gyakran igen díszesek voltak, háttámlával, kartámokkal, imazsámollyal ellátva, díszesen kifaragva, drága szőnyegekkel borítva. Ilyenféle kar-padok voltak ebben a templomban is, de ezek úgy látszik még a török időkben elpusztultak. Minél nagyobb volt a konvent, minél több barát lakott a kolostorban, annál nagyobb kórus kellett a templomban. Ez magyarázza kórusunk nagy arányait.

U. n. *csillagboltozat* fedi be a kórus és szentély mennyezetét. A templomhajó óriási terét egyetlenegy hatalmas dongaboltozat fedi, amelyen a kőbordák hatágú csillagidomokból összetett u. n. *hálóboltozatot* mutatnak. A boltozatot csupán az oldalfalak tartják, mert az ablakközökben, a külső támasztópilléreknek megfelelő kerek faloszlopok látszólag minden statikai szerep nélkül szaladnak bele a dongaboltozatba.

A templom belsejének egyébb részletei azonban, ide számítva a mozgatható berendezést is, nem egyeznek a csúcsíves stilussal. Az oltárok és a szószék a XVIII. század *barokk* stilusának termékei, az eredeti gót stilű oltárok már régen elpusztultak. A templomhajó nyugati végén emelkedő u. n. *orgonakarzat* sem régi, az is a XVIII. században épülhetett, ahogy a formái mutatják.

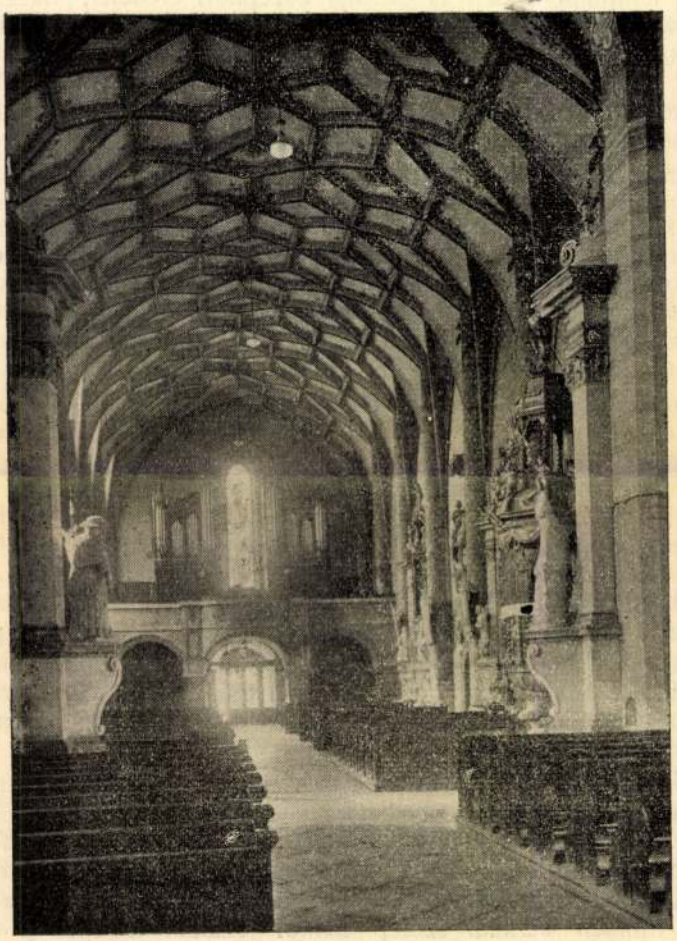

48. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom belseje.

A szentély északi oldalához csatlakozik a *torony*, kőkeretes barokk stilű ajtó vezet oda a szentélyből. Alapterülete pontos négyzet, 8.80 x 8.80 m külső, és 4.90 x 490 m belső mérettel. A torony alsó része, a szentély párkányának magasságáig szintén kétségtelenül gót stilű építmény. Földszinti részén, amely átjáró és előcsarnok, négy fiókboltos boltozattal bír, bordák nélkül van ma, de azelőtt valamivel díszesebb lehetett, ezt mutatják a sarokban lehúzódó vékony faloszlopok.

A toronyhoz északra csatlakozik a *sekrestye*, 8.26 x 11.40 m belső alapterülettel Két keskeny, egyszerű bélletű csúcsíves ablak nyílik a keleti keskeny falban. Eredeti szerkezetű bordás boltozata szegényes és disztelen. A boltozatbordák rhombus-alakokból alakítanak két megcsonkított hatoldalú csillagalakot.

A sekrestye és a torony összeszögelésénél van a torony emeletére vezető lépcső elhelyezve. Mindezek az épületrészletek kétségtelenül középkori eredetűek, illetve csúcsíves stilűek, a többi ami még a templomhoz tartozik, tehát az északi templomfal mentén futó emeletes folyosó és az egész *kolostorépület* későbbi időből származó s ezért ezekkel egyelőre nem foglalkozunk.

*

Ha már most azt kérdezzük, hogy mikor épült és kik építették ezt a templomot, először a történetírást kellene megkérdezni. Mint fentebb láttuk, ez csak arról tudosít, hogy 1494-ben kezdették építeni a Szegeden újonnan letelepedett szalvatorianus ferencesek. A szegediek ugyan szeretik emlegetni, hogy Mátyás király építtette, ezt azonban, sajnos, semmivel sem lehet bizonyítani.

Általános gyakorlat az építészettörténetben, hogy ha valamely tekintélyes építmény keletkezéséről, építéséről nem maradtak fenn hiteles írásbeli bizonyítékok, akkor megkérdezik az épületet magát. Ezt úgy kell érteni, hogy megvizsgálják az építményt, alakját, szerkezetét, anyagát, köveit, tégláit, sőt a kötőanyagot, a habarcsot is. Ezek t. i. mind igen beszédes tanúi koruknak, elárulják azt az időt, amikor készítették őket, tehát azt is, hogy mikor keletkezett az épület.

Ilyen vizsgálatot persze nem lehet akármikor elvégezni, mert ez falak bontásával, vakolat leverésével, ásással, szóval mindig többféle rongálással jár. Tehát meg kell várni olyan kedvező alkalmat, amikor elvégezhetjük mindezt, anélkül, hogy vele kárt tennénk az épületen s amikor — végül ez sem elhanyagolható szempont — mindezt kevés költséggel lehet elvégezni. Ilyen felette kedvező alkalom adódott éppen most, mikor az 1937. évben hozzáfogtak egy nagyarányú megújító munkához, a templom teljes restaurálásához. Most végre bele lehetett látni a falak belsejébe, meglehetett vizsgálni minden porcikáját, meg lehetett mérni a tégláit s mintákat venni a különféle habarcsból, amit a templomépítéshez annak idején felhasználtak. Ha befejeződik majd a restaurálás s minden fal újra ép lesz, be lesz vakolva és festve, akkor az

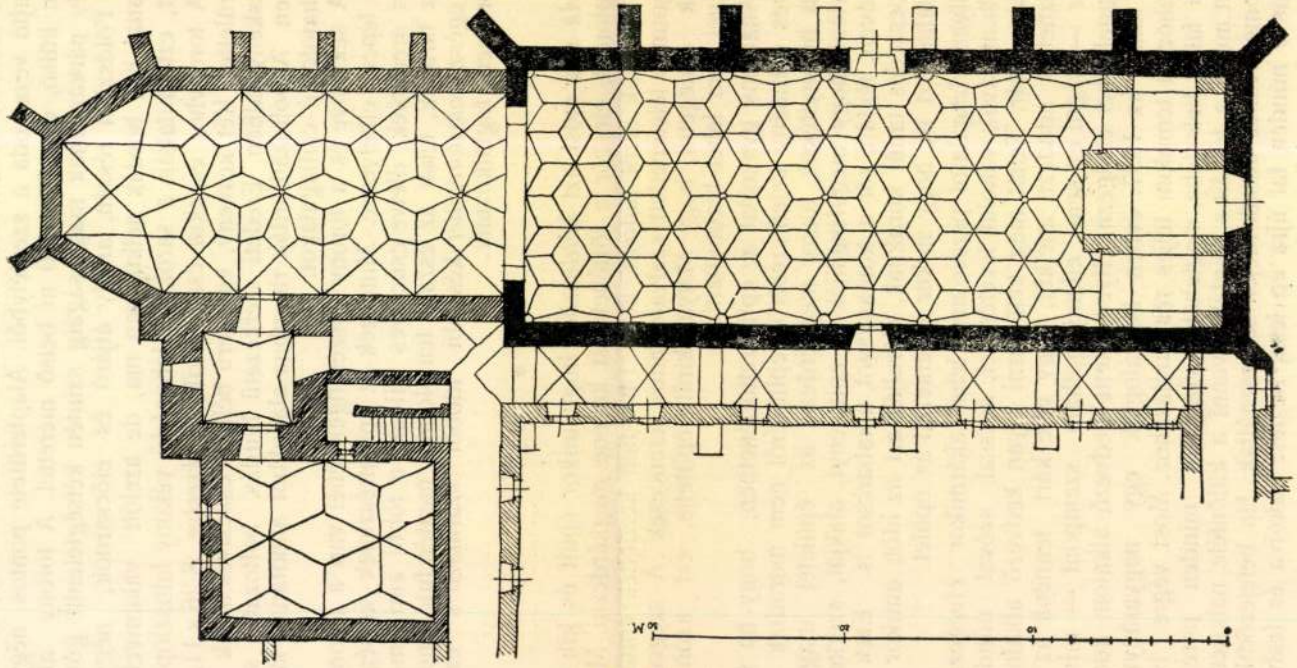

49. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom alaprajza.
(A fekete falrészek a XIV. sz.-ból, az erősen vonalkázott részek a XV. -z végéből, a világos vonalkázásúak a XVIII, sz,-ból valók.)

megint évtizedekre útját állja minden további tüzetes vizsgálatnak. Ezért kellett felhasználni ezt a most kínálkozott kedvező alkalmat.

Nem volt hiába való munka a kutatás, sok érdekes dolgot tudtunk meg ennek folyamán, amiről eddig sejtelmünk sem volt.

Az első meglepő, rögtön mutatkozó eredmény az volt, hogy a templom hajója és kórusa nem egy és ugyanabban az időben épült. Különféle téglából épült a két épületrész. A két téglafajta között legalább százötven - száznyolcvan esztendő időkülönbség van. Ez a körülmény már eleve kizárja azt az eddig táplált hitet, hogy az egész templomot a ferencesek építették a XV. század végén. Egyébként nem volna meglepő dolog az sem, hogy a kórus és a hajó nem egy időben épült. Csaknem minden nagyobb középkori templomon tapasztalható ilyen különbség, aminek az a magyarázata, hogy a régi időkben igen sokszor a *kórus és szentély* építésével kezd-

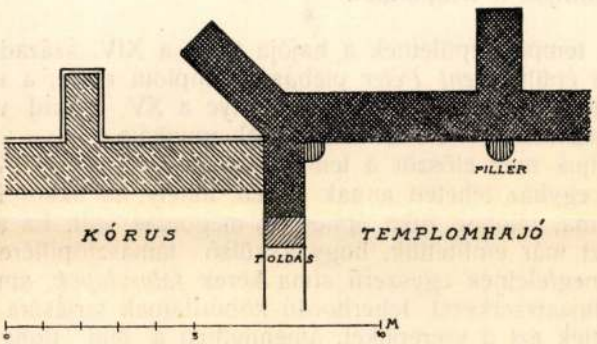

50. ábra.
Alaprajz-részlet a Havi Boldogasszony-templomból.

ték meg az építkezést, ha ez a rész készen volt, használatba vették s a templom hajójának az építését csak ezután kezdték, ill. folytatták, mikor volt rá pénzük. Igy bizony sokszor elhúzódott a templom befejezése évtizedekre, sőt tudunk rá példát, hogy csak évszázadok mulva készült el, amikor már egészen más építőstilus volt a divat.

Tehát arra lehet gondolni, hogy a szegedi templom is így készült: előbb megépítették a kórust és szentélyt s azután vagy 150-180 év mulva elkészült a templom hajója is. Csakhogy itt éppen fordítva történt.

A vizsgálat ugyanis azt derítette ki, hogy nem a hajó van a szentélyhez, hanem éppen fordítva, a kórus és szentély van egy régebbi hajóhoz hozzáépítve. A templomhajó téglái a régebbiek, a kórus és szentélyé pedig az újabb. A hajó téglái a XIV. század közepe vagy eleje tájáról való méreteket mutatnak, a kórus és szentély téglái pedig a XV. század végéről vagy a XVI. sz. elejéről valók.

E szerint a templom *hajóját* nem építették a salvatórianus ferencesek, mert ők a XIV. század elején vagy közepén még nem voltak Szegeden. A *kórus és szentély* ellenben éppen az ő templomépítésük idejére esik. Ebből tehát kiderül az, hogy a ferencrendiek nem az egész templomot építették 1494 és 1503 között, hanem egy régebbi itt talált templomot vettek át s annak megtartott hajójához építettek egy az ő céljuknak és szabályaiknak megfelelő új és nagyobb kórust és szentélyt.

Ez a régi templom nem lehetett más, mint az alsóvárosiak *Szent Péter*-temploma. Lehet, hogy ez a régi templom a XV. század végén már igen rossz állapotban volt s alapos renoválásra szorult, lehet, hogy valami elemi csapás érte, leégett a fedele, összedűlt a boltozata, s ezért a szegediek jó szívvel odaadták a ferenceseknek, akik arra vállalkoztak, hogy helyreállítják a templomot.

*

A mai templomépületnek a hajója tehát a XIV. század eleje vagy közepe táján épült *Szent Péter* plébánia templom része, a mai kórus és szentély, a torony alsó része és a sekrestye a XV. század végéről való s a szalvatóriánus ferencrendi szerzetesek munkája.

Vizsgáljuk meg először a templomhajót. Ez a *Szent Péter-templom* is hatalmas egyház lehetett annak idején, amely, ha akkor is egyhajós volt, amint ma, valóban ritka építészeti megoldás volt. Ez azonban nem bizonyos. Azt már említettük, hogy a külső támasztópilléreknek a hajó belsejében megfelelnek egyszerű síma kerek *faloszlopok*, amelyek valamikor a boltozatszerkezet teherhordó kőbordáinak tartására szolgáltak. Ma elvesztették ezt a szerepüket, amennyiben a mai dongaboltozat az oldalfalakra támaszkodik s a hálóboltozatnak mitsem hordó kőbordái csupán díszítésül metszenek bele a faloszlopok oldalába. A mostani restaurálás alkalmával azután kiderült, hogy ezek a boltozathordó faloszlopok nem egyidőben épültek a templom falával, hanem későbbi pótlások. Más méretű téglából vannak falazva, és nincsenek belekötve a falba, hanem csak úgy oda vannak ragasztva. A téglák arra mutatnak, hogy a faloszlopok körülbelül a XV. század közepe táján épültek.

Ebből viszont az következik, hogy az első templomépületnek más boltozata volt, mint mikor ezeket a faloszlopokat emelték, amelyek egy újabb tehát második boltozat kedvéért készültek. Ez persze nem a mai boltozat, a második boltozat a mainál magasabban feküdt, ezt mutatják a faloszlopoknak ma a padlástéren látható fejei. A mai boltozat a sorrendben legalább a harmadik. Érdekes párhuzam kínálkozik ebben a kolozsvári farkas-utcai ferencrendi templomnál. Ezt a templomot 1486-ban kezdték építeni Mátyás király parancsára. „Mint a padláson fennmaradt meszelés és oszlopok magasabbra nyúló álló-helyei mutatják, a hajó botozatai egykor magasabban állottak

a mostaninál, melyet 1647-ben egy olasz építész . . . az egésszel összhangtalanul körívben alakitott . . '"[81] Szóval egészen úgy mint a szegedi templomon.

Hogy milyen volt az első boltozás, arról sejtelmünk sincsen. Nehezen elképzelhető, hogy teherhordozó falpillérek nélkül egyetlen egy ívben hidalta volna át egy boltozás az egész hajót. Önkénytelenül arra kell gondolni, hogy a hajó eredetileg három részre volt osztva, s tekintve az igen magas oldalfalakat, ez a háromhajós templom is ú. n. *csarnok-templom* lehetett, amely templomformának akkor nagy divata volt, s Szegeden is kedvelték, mert a *Szent Erzsébet* és a *Szent Demeter*-templomok is ilyen rendszerűek voltak.

Hogy aztán a hajóelválasztó két sor oszlopot mikor távolították el, a második boltozás alkalmával-e, amikor a kerek faloszlopokat állították,

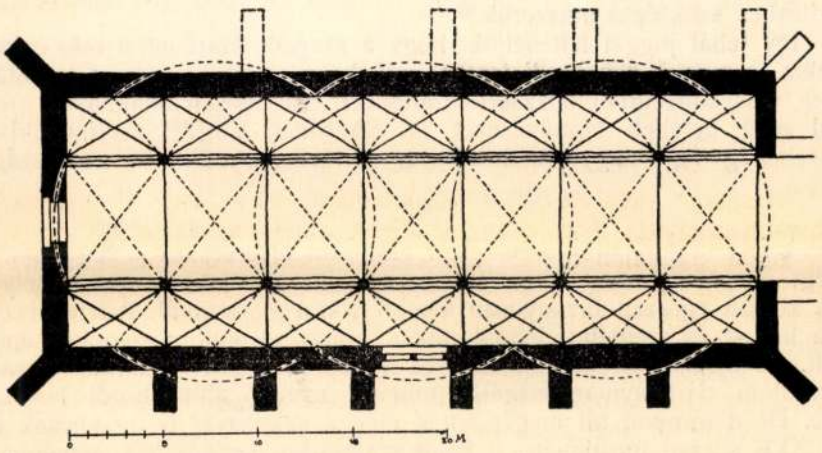

51. ábra.
A Szent Péter-templom régi hajójának alaprajza.

vagy pedig a XV. század végén, amikor az új kórust és szentélyt építettek a templomhoz, azt nem lehet tudni.

*

Most pedig lássuk, hogy mit és mennyit építettek a ferencrendi szerzetesek a templomon. Bár a templomépítés a középkoron át legfőképen szerzetesek munkája volt, hisz a benedekrendiek és a ciszterciták valóságos oktatói és tanítómesterei voltak ebben is az európai népeknek, de a XV. század vége felé ez a mesterség már régen a világi kőművesmesterek kezére került. A nyugati művelt országok nagy katedrálisait szigorú céhrendszerbe, építőpáholyokba szervezett kőfaragók és templomépítő munkások építették.

[81] Jakab Elek, Kolozsvár tört. I, 513.

A mi templomunknak XV. századi részei nem mutatnak arra, hogy ilyen kiváló céhbeliek építették volna, sőt a mutatkozó technikai gyarlóságok ennek éppen ellenkezőjére mutatnak. *Karácsonyi* János szerint[82] „Maguk a ferencrendiek nem építettek, annyira művészek és gazdagok ők nem voltak. Ők csak összekéregették az építéshez szükséges dolgokat és felügyeltek azok felhasználásánál." Ez azonban csak arra vonatkozik, hogy a ferencrendűek nem a saját pénzükből vagy vagyonukból építettek templomokat, mert hisz vagyonuk, pénzük nem volt. De hogy ne lett volna közöttük olyan fráter, aki kőművesmesterséghez értett volna, az nem valószínű. Tudjuk, hogy mindenkor voltak olyan tagjai a rendnek, akik a különféle mesterségekhez értettek, hisz ma is vannak. A fentebb idézett kolozsvári ferencesekről szól az a tudósítás, hogy a konvent épületeit legnagyobb részben a szerzet tagjai építették. Volt a konventnek a kőbányákban mindenféle szerszámuk, a favágó és ablakkészítéshez szükséges műszerük.[83]

Igy tehát joggal feltehetjük. hogy a szegedi templomon való építőmunkát is maguk a szegedi ferencrendűek vezették és végezték, talán kértek más konventből hozzáértő frátereket, bizonyosan alkalmaztak ezen kívül még helybeli kőműveseket is. *Bierbauer* Virgil[84] szerint ekkor valószínűleg egy nagytudású ferences építőiskola működött az országban.

*

A ferencrendi barátok valóban alaposan restaurálták a templomot A régi *Péter-templom*nak természetesen volt saját kórusa és szentélye de a kórusa egészen bizonyosan kisebb volt a mostaninál. A ferencesek ezt a kórust és szentélyt lebontották s a helyére újat, nagyobbat építettek. Az új szentély mellett tornyot is akartak építeni, de azzal csak a templom párkánymagasságáig jutottak, azután abbamaradt hosszú időre. De a tornyon túl megépítették még a sekrestyét is ugyancsak a XV—XVI. század fordulóján. A hajót is alaposan restaurálták, amennyiben akkor új boltozatot adtak neki, sőt a hajó ablakaiba is újabb, a kései gót stílusnak megfelelő kőrácsokat raktak. Mindebből az látszik, hogy a régi *Szent Péter*-templom valóban vagy romban volt, vagy nagyon rossz állapotban lehetett, mikor a ferencrendiek kezére került.

*

A középkorból fennmaradt templomtervrajzokon sem méretarányjelzések, sem beleírt méretek (u. n. kótázás) nem találhatók. E helyett bizonyos mathematikai arányokban, vagy meghatározott geometriai figurákból megszerkesztett kulcs szerint terveztek és építettek.

Ebből a szempontból megvizsgálván a *Havi Boldogasszony*-templom alaprajzát, a következő eredményre jutottunk:

---

[82] I. m. II, 621.
[83] Jakab Elek, I. m. I, 512.
[84] A magyar építészet története 80.

52. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom szentélye, torny a és sekrestyéje észak-keletről.

1. A templomhajó és a kórus és szentély nem egy kulcs szerint vannak megszerkesztve. Tehát nem egyszerre épültek, s nem egy és ugyanaz a mester tervezte a két épületrészt. — 2. A templomhajó nem a szabályos háromszög rendszerével van megszerkesztve, itt talán valami mathematikai arányt lehet megtalálni (egy oldalhajószakasz hasonló két főhajószakasszal). — 3. A ferencrendiek építette hosszú kórus és szentély világosan és pontosan mutatja az egyenlő oldalú háromszöggel (vagy szabályos hatszöggel) való szerkesztést. Két egész és egy fél egymás mellé állított hatszög adta a helyiség hosszát, a hatszög átlója pedig a szélességét. Ez a méretarány persze csupán az épület alsó részére vonatkozik, fent, a boltozás felé, mint látni fogjuk, megváltoztatták az eredeti tervet, mert a hatszögről áttértek a nyolcszögre. Ez is mutatja, hogy más mester folytatta és fejezte be az építését.

*

Karácsonyi szerint 1494-ben, *Reizner* értesítése szerint 1497—98-ban kezdtek az építkezéshez. Lebontották a *Péter-templom* kisebb szen-

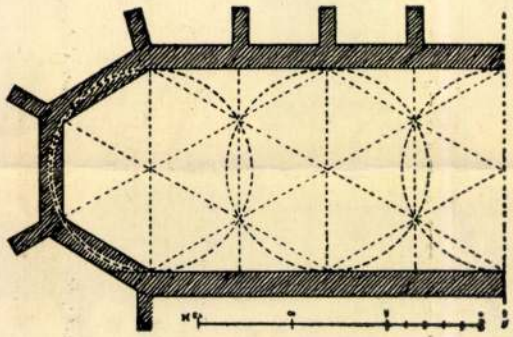

53. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom kórusának és szentélyének alapszerkesztése.

télyét, amely valószínűleg csak kétszakaszos volt, aztán kitűzték az új, nagyobb szentély és kórus alapjait, szélesebbre és négyszakaszosra. A kórus és szentély méretei belül mérve: 23·30 méter hosszúság mellett 10·70 méter szélesség. A falakat 1·40 méter vastagra vették, a négy boltszakasznak megfelelően kívül 7 támasztópillért állítottak. Az északi falon szükséges további három pillért azonban elhagyták, mivel oda csatlakozott a torony és annak előtere a toronylépcsővel.

A szentélyzáródáshoz egy, nálunk ritkábban előforduló alakot alkalmaztak: a hatszög három oldalából szerkesztett idomot. A két végső falszeglet ez esetben 120—120 fokos, a két oldalsó szeglet pedig 150—150 fokú szöget zár be. A kórus arányait is a hatszögidom szabta meg.

Érdekes párhuzamként megemlítjük, hogy körülbelül ugyanabban

az időben a híres pozsonyi dómon ugyanilyen változtatást végeztek. Ott is lebontották a kétszakaszos és keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záródó szentélyt és újat, szélesebbet és négyszakaszosat építettek. És ez a szentélyzáródás is a hatszög három oldalából nem képezve, bár ott megtartották ezt az alakot a boltozatokig. De a mértani alakja éppen olyan szabálytalan gyarló, mint a szegedi templomé. Épült 1461-től a XV. század végéig.[85]

A szentélyfalakból körülbelül egy harmad magasság volt felépítve, mikor a munka láthatólag egy időre abbamaradt. Lehet, hogy elfogytak az anyagi eszközök és várni kellett az újabb pénz összegyültéig.

Mikor aztán folytatták a falak emelését, megváltóztatták az alaprajzot, amennyiben most áttértek a hatszögről a nyolcszög idomának megfelelő alaprajzra. Ez azt jelenti,

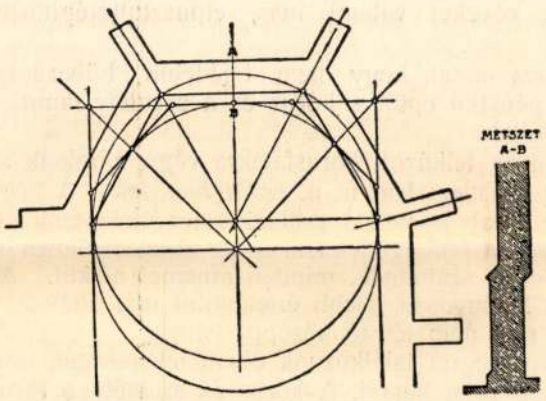

54. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom szentélyszerkesztése.
(Alaprajz és metszet.)

hogy a két végső falszegletet (a főoltár mögött) 120 fokról 135 fokra kellett megnagyítani, az oldalsó két szegletet pedig meg kellett kisebbiteni 150 fokról 135 fokra. Ez a változtatás ma is meglátszik a falakon, belül is, kívül is. A szentély végfala legalább 0.30 m-rel beljebb áll felső részében mint az alsó felében. Ezt kívül úgy tüntették el, hogy a kiálló alsó falrészek ferdén befedték s most olyan, mintha valamikor kívülről falvastagítást kellett volna hozzátoldani a végfalhoz. Belül viszont a fal felső része előrelóg, amit azonban a hatalmas főoltár eltakar. A két oldalfalon csunya átmetszések keletkeztek, ezeket úgyahogy igen kezdetlegesen eltüntették átmenetes falazással. Kívül a két végső támasztó pillér oldalain lehet ezt meglátni.

[85] Henszlmann Imre, Magyarország csúcsíves stylü műemlékei, 122, 150.

Természetesen ez a különös építkezés nem váll díszére az építménynek, de a falak szilárdságát sem javította. Ez bizony műhiba, melyet csak igen gyarló képességű építőmester követhetet el — vagy pedig igen szegények voltak, akik a templomot építették. Mert itt tulajdonképen le kellett volna bontani a falak alsó részét s az egészet az alapokból újra építeni.

Feltűnő még a szentélyfalak gyarló technikai kivitele. A tégla kötésben alig lehet valami rendszert felfedezni, de a téglaanyag is igen gyarló, a téglák nem egységes méretűek (összekoldulva különböző helyekről?), sok köztük a tört darab és a másodlagosan elhelyezett idegen eredetű tégla. Valahol szerezhettek terméskövet is, mert a falak lábazati párkánya valamilyen rossz homokkőből van faragva, és a falba is helyeztek, a szentély végén és a sekrestyefalba néhány darab faragott követ, minden különös cél nélkül, szabálytalanul, csupán töltéknek. Ezeket a köveket valami más, elpusztult építményről szerezhették.

Minden arra mutat, hogy nem fejedelmi bőkezűségből, hanem abból a kevés pénzből épült a kórus és a szentély, amit a barátok e célra összekoldultak.

Az ilyenképen felhúzott kórusfalakra végre rárakták a kornak és az akkori divatnak megfelelő u. n. *csillagboltozatot*. A négy szakasznak megfelelő négy darab nyolcágú csillagidomot ábrázolnak a boltozathordó kőbordák, melyek a falszegletekben és az ablakközökben lefutó vékony kerek faloszlopokba szaladnak, minden átmenet nélkül. A vékony faloszlopok régen bizonyosan lejebb értek mint ma, talán a padlóig, talán valami ma már nem létező középpárkányig.

Itt azonban megint találkozunk olyan jelenséggel, amely minden fejedelmi segítség ellen beszél. A kórus és szentély boltozata bár téglából készült, mégsem készült a stílus szabályainak megfelelően, amennyiben itt nem a kőbordák hordják a boltozatot, hanem éppen fordítva: a boltozatra utólag vannak az álbordák ráerősítve, vaskapcsokkal és szögekkel. Azután ezek a kőbordák nem is kőből vannak faragva, hanem égetett agyagból készültek. Hogy miért? Bizonyosan azért, mert kőből faragott bordákra nem volt pénzük, ez bizony olcsóbb volt így. Ezt a technikai újítást valószínüleg valamelyik leleményes barát találta ki, ezt alkalmazták azután a templomhajó boltozatánál is, sőt, mint látni fogjuk, az ablakok kőrácsainál is. Lehet, hogy ugyanaz a mester készítette a körülbelül ugyanabban az időben épített *nyírbátori* templom hasonló boltozatát is.

A boltozatbordák a csillagidom közepén u. n. zárógyűrűben végződnek ill. érnek össze. Ezen a helyen szokott lenni a templomépítő mecenásnak a címere. Itt azonban hiába keresünk Mátyás király hollós címerpajzsát, soha sem volt itt ilyen.

A kórus és a szentély építésével egyidejűleg restaurálták a régi *Szent Péter* templom hajóját is. A hajó akkor új fedelet kapott. Ez ab-

55. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom kórusa és szentélye belül.

ból látszik, hogy a főfalak legfelső része ugyanolyan téglából vannak kipótolva, amilyenekből a szentély felső része van falazva. Hogy a boltozat akkor milyen állapotban volt, azt nem tudjuk. Lehet, hogy akkor még a kerek faloszlopokon nyugvó valódi boltozat fedte be a hajót. De nem lehetetlen az sem, hogy ennél a nagyszabású restaurálásnál távolították el a csarnoktemplom oszlopait, akkor csináltak egyhajós templomot belőle, s így természetesen új boltozatot is.

A kórusban a boltszakaszoknak megfelelően a déli falban négy *ablakot* készítettek és egyet-egyet a délkeleti és keleti szentélyfalon. Az északkkeleti szentélyfalon és a kórus északi falán nem vágtak ablakot.

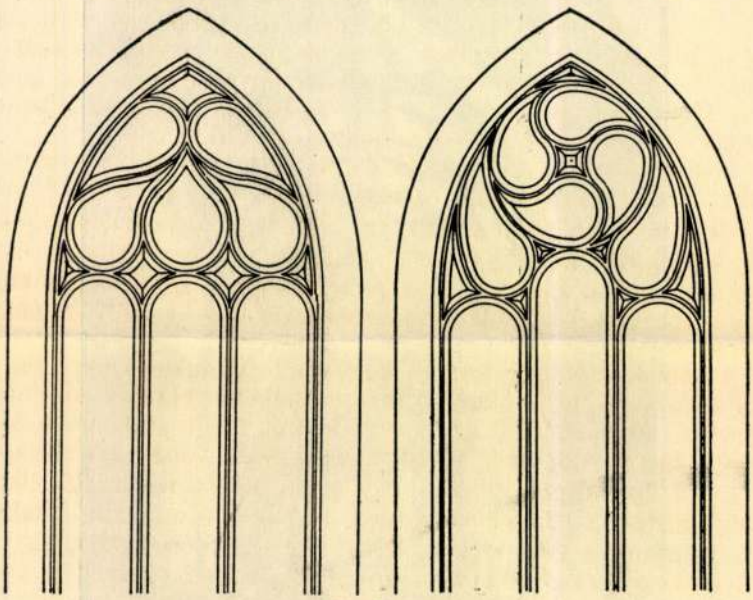

56. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom régi ablak-kőrácsozatai.

Ezek az ablakok egy középső oszloppal két részre voltak osztva, felsőrészükben, a csúcsos ívű záródásban pedig díszes, u. n. kőráccsal voltak ellátva.

Ugyanakkor megújították a templomhajó ablakait is. Ebből az tetszik ki, hogy a Péter-templom ablakai a XV. század végén már rossz állapotban voltak. Új keretet kaptak, új osztó oszlopokat és új kőrácsokat. Igen eredeti módon oldották meg ezt a különben igen sok pénzbe kerülő kérdést. Ezeket a részleteket ugyanis még a tisztán téglából épült templomokon és mindig faragott kőből szokták készíteni. Erre azonban a barátoknak nem volt pénzük s így bizonyosan ugyanaz a mester, aki az álboltozatok álgerinceit készítette, az ablakok osztásait és kőrácsait is *égetett agyagból* csináltatta.

Ma egyetlenegy nagy nyílást mutatnak úgy a kórus, mint a hajó ablakai. Az osztó gerendák és kőrácsok, mivel ilyen gyarló anyagból készültek, bizony az évszázadok folyamán ki-ki töredeztek, a hiányzó részeket nem pótolták. Legtovább az ablakok felső részében volt kőrácsok maradtak meg. A XIX. század közepe táján még mindig voltak belőle részletek, de ezeket egy „restaurálás" alkalmával minden kegyelet nélkül kiverték és elpusztitották, úgy, hogy ma már nyomuk sincsen. A városi múzeumban őriznek egy régi rajzot, amelyen egy ismeretlen rajzolni tudó ember szép sorjában lerajzolta az ő idejében még látható ablakdíszeket. Ebből az igénytelen kis vázlatból tudjuk, hogy milyenek voltak az ablakok a restaurálás előtt. Minden ablakban más-más mintájú díszítés volt. Különben ha másból nem, de ezeknek a kőrácsoknak a rajzából is meg lehet állapítani a templomnak akkori stílusát s ezzel építési, ill. restaurálási korát. A kőrácsok ugyanis a halódó gotika jellegzetességét viselik magukon, az u. n. orrnélküli halhólyag-(Flamboyent) stílusnak elszegényedett formáit mutatták.

Míg a valamivel keskenyebb kórus és szentélyablakok kétosztásúak voltak, addig a hajó ablakai osztása hármas volt. Ez a gót stílus korában ritkábban előforduló szokás volt. A palánki Demeter-templom utolsó előtti, kései gót csarnoktemplom ablakai is ilyen hármas osztásúak voltak, de ott a béleletek és a kőrácsok valóban kőből voltak kifaragva. Lehet, hogy azokat az ablakokat vették mintának a *Havi-Boldoasszony* templom ablakainál.

Az ablakokról még annyit, hogy ezek valamikor sokkal nagyobbak voltak a mostani méreteiknél. Ezt a mostani restaurálás alkalmával lehetett látni. Alsó szélük, az u. n. ablakkönyöklő valamikor vagy két méterrel lejjebb volt, tehát annyival nagyobbak voltak az ablakok eredetileg. Ez úgy magyarázható, hogy egyik alapos restaurálás alkalmával feljebb emelték a templom padlóját s akkor e miatt az ablakok alsó szélét is feljebb kellett emelni, tehát egy darabon befalazták. Középkori templomoknál ez általános szokás volt, hogy ha összedűlt a menyezete, nem igen hordták ki a törmeléket. inkább feljebb emelték a templom padlóját. amikor újraépítették. A Demeter-templomnál is észleltük az ilyen időnkinti talajemelkedést. A Havi Boldogasszony-templom talajemelkedése ill. ablakbefalazása valószínűleg a XVIII. századi barokk restaurálás alkalmával történt.

*

A kórus és szentély építésével egyidőben megkezdték a *torony* és a *sekrestye* építését is. Különösnek tűnik az, hogy a torony nem a nyugati homlokfalban áll, hanem hátul, a szentély mellett. Ennek az a magyarázata, hogy a ferencrendi szerzetesek részére épített templomoknál mindig így kellett a tornyot elhelyezni, mert az éjjeli és hajnali zsolozsmánál a harangozást így könyebben végezhették. E toronyelhelyezés Magyarországon a ferencrendű templomot jellemző sajátsága.[86]

[86] Karácsonyi J. i. m. II., 622.

57. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom délkeletről

A sekrestyét befejezték, de a tornyot nem sikerült csupán a szentélyfal párkányának magasságáig felhúzni, azután abbamaradt az építése. Kétszáz évnél tovább állt így a templom, torony nélkül. Az egész török hódoltság alatt ilyen állapotban volt s csak a törökök kiűzetése után kezdték tovább építeni.

A ferencrendi barátok a templom építésben való részvételük csak valószínű, de hogy a belső berendezés munkájában tényleg közreműködtek, az több, mint bizonyos. Hiszen különleges mesterségekben és művészetekben kiképzett fráterek mindig voltak közöttük. Így pl. azt olvassuk Karácsonyi János többször idézett könyvében, hogy 1535 táján a ferencrendi segítőtestvérek között voltak vitriari-ik is, azaz üvegesek, s ezek közül az egyik *Szegedi* Ferenc volt, aki később 1554-ben a nyirbátori gvárdián lett. Ez az üveges-testvér szegedi származású ember volt, amint a neve mutatja, mert akkoriban a szerzetesek között ez a névadás volt divatban. Így igen valószínűnek kell tartanunk, hogy a szegedi templom ablakai körül neki is volt szerepe.

Oltárok építése, stallumok faragása, szentképek festése bizonyosan beletartozott a barátok munkakörébe. Sajnos abból az első építési periódusból (XV. század eleje) a mi templomunkban nem maradt fenn egyetlen egy darab sem.

Néhány sorban meg kell emlékeznünk a templom főoltárának híres *kegyképéről* is. Abban az esetben ugyanis, ha ez a kép az 1494—1503 évi ujraépítés korából származna, feltétlenül bele tartozna fejtegetéseink keretébe, mint a kései gót templom tartozéka.

Erről a festményről eddig igen sokat írtak, többet mint magáról a templomról, sajnos inkább hittel mint tudással Mert művészettörténeti vizsgálat alá még nem vették. Eleve kijelentem, hogy én sem kívánok a képről szakvéleményt mondani, csupán egy olyan körülményre akarom a közfigyelmet felhívni, amely egymagában is döntő fontosságú lehet ebben a kérdésben.

A főoltár Mária-képe állítólag a templom alapításának idejéből való, Mátyás király ajándéka. Feltűnő azonban mindenek előtt az, hogy bár a templom *Havi Boldogasszony* tiszteletére van szentelve, s a főoltár képe mindig a templom védőszentjét ábrázolja, ez a festmény Máriát, mint az ég királynőjét, u. n. *Sarlós Boldagasszony*nak ábrázolja. Mi lehet ennek az oka? Az semmiképpen sem lehet, amit *Lugosi* Döme állít,[87] hogy az a festőművész, aki megrendelésre készítette a képet, tájékozatlan volt az ikonográfiában, de a kész képet lenyügöző szépsége miatt ennek dacára is átvették az atyák. Ez bizony lehetetlen feltevés. Lehet, hogy ma tájékozatlanok a festők az ikonográfiában, mert sajnos igen kevés ilyen munkára van alkalmuk, de hogy a XV—XVI. században, amikor csaknem kizárólag szent képek festésével voltak elfoglalva a hivatásos festők, tájékozatlanok lettek volna ebben a tekintetben, az ki van zárva. De még feltételezve ezt a lehetetlen esetet, a barátok bizo-

[87] A Szeged-alsóvárosi templom és kolostor kincsei, 40.

58. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom főoltárának kegyképe.

nyára tájékozottak voltak ebben, ők pedig abban a korban, semmi esetre sem nézték volna el a festőnek a tévedését, akár milyen szép is lett légyen a festmény. Sőt bizonyára utasítást is adtak a festőnek, hogy milyen Máriát fessen nekik.

Reizner János[88] úgy véli, hogy az 1512-ben Szegeden élt *Képíró* István mester fia Bálint, aki annak idején a bécsi és krakkói egyetemeken tanult, festette az alsóvárosi templomnak eme oltárképét. Ha ez bizonyítható volna, akkor már eleve ki volna zárva, hogy ez a kép Mátyás király korából való. De felesleges is ezen vitatkozni, mert a mai kép nem lehet sem Mátyás király korabeli, sem a Képiró Bálint kezéből való, mert a mai festmény a XVIII. századnak tipikusan rokokóstilű alkotása. A mostani templomrestaurálás alkalmával levették a festményt az oltárról s mivel sajnos javításra szorult, restauráltatták a képet. Alkalmam volt a festményt alaposan megvizsgálni a levétel után, tehát a restaurálás előtt és a restaurálás után is, sőt fényképfelvételt is csináltattam róla. Sajnos a kép a kissé túlhajtott restaurálás folytán sokat vesztett színezésének üde stilusából. De az kétségtelenül meg volt állapítható, hogy a festmény a XVIII. század terméke. Hogy melyik festő műve, vagy mely iskolához tartozik, azt csak a tüzetes vizsgálat fogja majd eldönteni. Sem évszám, sem szignálás nincsen rajta.

*

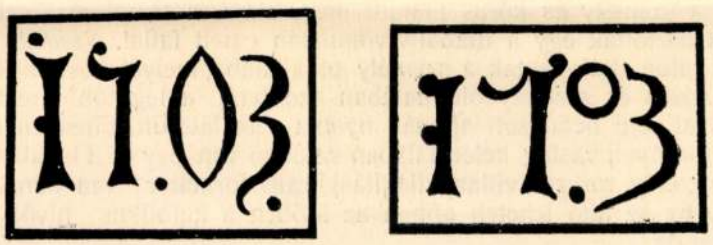

59. ábra.
A Havi Boldogasszony templom évszámtáblái.

Mikor aztán 1503-ban befejezték a kórus és szentély, a torony alsó részének és a sekrestyének építését, valamint a régi *Péter-templom* helyreállítását, illetve átalakítását, miután új fedéllel látták el az egészet, beleillesztettek a legmagasabb helyre, a hajó főpárkánya alá mind a két oldalon egy-egy kőtáblát az 1503 évszámmal. Ezek az évszámok az akkori divat szerinti formában vannak írva, s mivel különösen a második számjegy, az ötös mai szemnek igen szokatlan alakú, a multban sok vita kerekedett erről, mert voltak akik 1703-at, de voltak olyanok is, akik 1103-at olvastak ki belőle.

Ez a két évszámos kő azonban semmi esetre sem azt bizonyítja,

---

[88] I. m. III. 405–6.

hogy a templom hajója 1503-ban épült, hanem csupán azt, hogy abban az évben fejeződött be a több évi restaurálása.

*

Ezután következett a *török hódoltság* szomorú korszaka. Nemcsak a város, hanem a kolostor és a templom is megszenvedte ezt az időt. A Budáról visszatérő török hadak 1526-ban feldúlták Szegedet, a Havi Boldogasszony-templomot és kolostort kirabolták és felgyújtották. A szerencsétlen kimenetelü 1552. évi Tóth Mihály-féle visszafoglalási kísérlet után a barátok elvesztették a török kegyét, holott eddig nemcsak tűrte, hanem kedvelte is őket. Mivel ugyanis a barátok is részesek voltak a felszabadítási kísérletben, a törökök irtóztató bosszút álltak. A barátok egy része elmenekült, négyet a törökök szeptember 16-án kivégeztek. A borzasztó rombolás és mészárlás miatt a szeged-alsóvárosi kolostor négy évig lakatlanul állott. Csak négy év mulva engedték meg a ferencrendűek visszatérését.[89] Elképzelhető mennyi rongálás és pusztítás érte e közben a templomot.

Időközben azonban más veszedelem is fenyegette a Havi Boldogasszony-templomot.

Szeged történetéből tudjuk, hogy a XVI. században a protestantizmus Szegeden is annyira elterjedt, hogy a református hívők elfoglalták a templom nagyobb részét, a templomhajót, míg a katolikusoknak csupán a szentély és kórus maradt meg. Ekkor a templomot valószínűleg kettéosztották egy a diadalív vonulatán emelt fallal. *Szegedi* A Kilít szerint külön ajtót vágtak a szentély oldalfalába, melyet később befalaztak. A kórus és szentély oldalfalában azonban, a legutóbbi restaurálás alkalmával régi befalazott ajtónak nyoma sem látszott. Ellenben a szomszédos toronyalj vastag keleti falában valóban van egy régi befalazott ajtó. (Jelenleg, elég rosszul, villanyvilágítási transzformátor van benne elhelyezve). Ez az ajtó lehetett abban az időben a katolikus hívők templombejárata.

Az 1562. évben a törökök visszaadták a katolikusoknak az egész templomépületet. Most már békességben éltek a barátok a törökökkel, úgy hogy időről-időre megadták az engedélyt a templom és a kolostor kijavitására. *Reizner* János szerint[90] 1624—25-ben lebontották a templom roskadozó boltozatát és új mennyezetet készítettek. Ekkor készülhetett tehát a mai, harmadik boltozás. Hogy ez már nem a középkorban keszült, bár középkori stíluselemeket alkalmaz, mutatja az a körülmény, hogy ez a mű a gót stílus szellemének valóságos megcsúfolása. A fából készült hatalmas dongaboltozat felületére utólag vannak felerősítve az égetett agyagból készült boltozatbordák, kampók, kapcsok és szegek segítségével. A szövevényes hatágú csillagidomból alakított hálóboltozat erőteljes bordázata tehát nem a stílusnak megfelelő szerkezeti rész, hanem csupán díszítő elem rajta. *Divald* Kornél[91] úgy véli,

[89] Karácsonyi I. i. m. II. 164.
[90] I. m. I. 118.
[91] Magyarország művészeti emlékei, 72.

hogy a hálóboltozatot Mátyás király korában készítették el, ez azonban lehetetlen, ha 1624-25-ben lebontották és újat készítették.

Különben is sok baj lehetett ezzel a boltozattal, mert 1634, 1639, 1645, 1665 és 1679-ben, tehát csaknem minden évtizedben, engedélyt adtak a törökök a templom beszakadt födélzetének kijavítására és a boltozat megerősítésére — azonban mindig úgy, hogy semmi magasítás ne történhessék, mivel ezt a korán szabályai titkolták.[92] Furcsa összehasonlítás esik, mikor azt olvassuk, hogy a genuai zsidók 507—511-ben Nagy Theodorikhoz folyamodtak, hogy régi zsinagógájukra új tetőt rakathassanak. A nagy keresztény király ezt kegyesen megengedte, de azzal a kikötéssel, hogy a templomot ekkor se díszíteni, se bővíteni nem szabad.[93]

*

Végre elérkezett a török iga alol való felszabadítás az 1686. évben. Az ezután következő idő, a XVII. század vége és a XVIII. század első fele a templomra és a kolostorra is új korszakot jelent.

A visszafoglalt városban ez volt az egyetlen templom, amelyben isteni tiszteletet lehetett tartani. A palánki és a várbeli templomok romban vagy elhagyatva voltak, úgyszintén Felsőváros temploma is. Leghamarabba *Demeter*-templom melletti *Lukács*-féle kápolnát helyezték használható állapotba, de a hivatalos világ s főleg a visszafoglaló katonaság temploma még sokáig a *Havi Boldogasszony*-templom volt.

Bár könyvünk keretén túl esik, mivel csak a középkori templomokkal kívánunk foglalkozni, ennél a templomnál mégis kivételt kell tenni, s foglalkozni kell, bár egészen röviden és változatosan, a XVIII. századbeli ú. n. barokk restaurálásával is, mivel ez az egyetlen templomunk, amely a középkorból fennmaradt. A fennmaradt templomban pedig olyan változtatások történtek e nevezetes XVIII. sz. restaurálászkor, amelyek mégis némi magyarázatot igényelnek.

A mostani, egyenletes és három traktusból álló kolostorépület akkor keletkezett. Ha azt olvassuk az előző kolostorról, hogy nádfedele volt, nem gondolhatunk másra, minthogy az csak olyan földszintes ház volt, mint a többi alsóvárosi ház s amazoktól legfeljebb terjedelemben különbözött. Először a keleti szárnyat építették meg 1718-ban, azután 1729-ben az északit, 1733-ban a nyugatit, s végül 1751-ben készült el a templom északi fala mentén végigfutó emeletes összekötő folyosó, amely bezárja az udvar teljes négyszögét.[94] *Szmollény* Nándor, A középkori Szeged műveltsége c. 1910-ben megjelent könyvében van két képmelléklet, az egyik a 16. a második a 32. oldal után.

Mindkét kép a *Havi Boldogasszony*-templomot és a ferencrendiek kolostorát mutatja. Az első kép torony nélkül mutatja a templomot, tehát mindenesetre 1729 előtt készült, de hogy ez a rajz a XVI. századi

---

92 Reizner i. m. III, 14.
93 I. Bühler, Die Germanen in der Völkerwanderung. 279.
94 Reizner János, i. m. III. 15, tévesen jelzi a világtájakat.

állapotot mutatna, kizárja már az, hogy a templomhaja fedelének gerincvonalán ülő ú. n. huszártornyocska s egy hasonló kis tornyocska a kolostor nyugati szárnyán barokk stílű sisakkal van fedve. Ezen a képen a templom nyugati ajtaja előtt egy kis nyeregtetős előcsarnok látható. Ez azonban később eltűnt onnan. A kolostor azonban már nagyrészt emeletes épületekből állt. Csak a keleti részén, közvetlenül a sekrestye mellett nem volt kiépítve, illetve földszintes ház volt. Nem lehet feltenni, hogy mikor 1718 és 1751 között felépítették, azaz újra építették a kolostort, ezeket az emeletes részeket lebontották volna, hogy ugyanolyanokat építsenek a helyükre. Ezért azt kell feltételeznünk, hogy ez a kép a XVIII. századbeli építkezéseket mutatja. A könyv második képe egészen kis mértékű, minden részletezést nélkülöző karc, de ez a kép még sokkal kevésbbé lehet a XVI. századi, ahogy az aláírás mondja. Hiszen itt a templom barokk tornya teljesen ki van építve, pedig a torony fedele csak 1827-ben készült el. Tehát ez a kép csak a XIX. század első feléből való lehet. A képen különben a templom és a kolostor a mai alakjukat mutatják.

*

A templom belsejében lényeges változások történtek. Ennél a XVIII. századbeli restaurálásnál sok gót stílű részlet eshetett áldozatul. A nyugati főbejáratnak kőkeretes ajtaja, azután a hajóból a folyosóra és a szentélyből a sekrestyébe vezető ajtók barokk keretei akkor készültek. A templomhajó nyugati végébe beépitették az orgonakórust. Bár a ferencrendiek templomaiban már a XVI. század óta voltak orgonák, s tudjuk, hogy akkor volt már orgona a csanádi, nagyváradi, nyirbátori, nagybányai, nagyszőlősi, kolozsvári és marosvásárhelyi ferencrendi templomban, a szegedi templomban azonban nem volt, mert nincs róla feljegyzés. A feljegyzések szerint csak 1762-ben szereztek be orgonát a Mátyás király palástjáról lefejtett igazgyöngyök árából.[95]

A templomnak van még egy bejárata a déli hosszfal közepén, a negyedik és ötödik támasztópillér között. A restaurálás alkalmával lehetett észlelni, hogy a kapu valamikor 3.15 m széles volt, ma azonban két oldalt falazással el van keskenyítve. Fent csúcsívben végződött s valószínűleg kétosztású lehetett. Érdekes az, hogy a kapu mellett a mult század végén nem voltak támasztópillérek. Vagy lefaragták azokat valamelyik restaurálás alkalmával, mikor talán az a kapu volt a templom főbejárata, vagy egyáltalán nem is építettek oda támpillért. A mostani negyedik és ötödik pillér a század fordulóján épült, az 1899. évi restauráláskor.

Különös az is, hogy a templomhajó ablaktalan északi oldalán hét helyett csupán négy támasztópillér van, s ezek sem állanak pontosan szemben a túlsó oldal támpilléreivel, ahogy a szabály kivánja. Erre is van egy érdekes analógiánk a másként is meglepő rokonságot mutató nyirbátori templomban. Azon a templomon is szabálytalanul állanak a tám-

[95] Lugosi Döme i. m. szerint 1711-ben.

pillérek az ablaktalan északi falon. Egyébként a nyirbátori templom is a XV. század végén épült Báthory István erdélyi vajda pénzén. Mint már előbb említettük, talán ugyanaz a mester építette ennek a templomnak a boltozatát, aki a szegedi *Havi Boldogasszony*-templomát, mert ott is ugyanazok az agyagból égetett boltozatbordák vannak alkalmazva, mint itt.

A XVI. század elején abban maradt *torony* magasításához is hozzáfogtak, 1729-ben. De ez a munka is lassan haladt, mert még 1783-ban is építettek rajta s a mostani hatalmas barokk toronyfedék csak 1827-ben készült el.

*

A Havi-Boldogasszony-templom szentélye és kórusa alatt, valamint a hajó egyes oltárai alatt *kripta* van. Erről írja *Ivánkovics* János[96] „A régi időben több sírbolt is volt a templomban, így a főoltár előtt egy nagyobb kettős sírbolt. A szent Anna oltár előtt egy, melyet 1759-ben ujra építettek; szent Ferenc oltára előtt három vagy négy személyre; szent Antal és szent József oltára előtt. Ezen sírboltok azonban időfolytával eltöltettek s ami még ma is [1884] nyitva van, alacsony és csaknem hozzáférhetetlen". *Rupp* Jakab[97] szerint a főoltár alá 1742-től, 1779-ig, a szent Anna oltár alá 1762-től egész 1826-ig temetkeztek. *Lugosi* Döme[98] összeállította mindazoknak a névsorát, akiket — a régi feljegyzések szerint — a templom kriptáiba temettek. Első sorban természetesen a konvent tagjait, azután a szegedi vár parancsnokait, városi tanácsnokokat, a templom patrónusait temették ide. Pincegádorszerű lejárata a kórus déli oldalán, a második boltszakasz két támasztópillére között volt. Az 1900 évi restaurálás alkalmával elbontották ezt a lejárót s az ajtaját befalazták. Az 1937. év elején, a restaurálási munkák közben feltárták a kriptát is. Kiderült, hogy az egész kórus alatt van a kripta és a szentély alatt is, a kettőt egy régi fal választja el egymástól (talán a Péter-templom szentélyzárófala?), a szentély alatti rész ossarium volt, amelybe a kriptákból összeszedett csontokat raktározták, a kórus alatti rész ellenben fülkékre van osztva. Sajnos a kripta a legnagyobb elhagyatottság és pusztulás képét mutatta, egyetlen ép koporsó sem volt, fosztogatásnak a nyomai látszottak, s ezt a szomorú látványt még fokozta a félméter magas víz amely a kripta padlóját borította.

A kriptát nem a XV—XVI. sz. fordulóján építették, hanem utólag készítették a XVIII. századi barokk restaurálás alkalmával, csakúgy amint a palánki Demeter-templomnál.

Ma igen nagy veszedelmet jelent a kripta a templom számára. A rengeteg víz, amely földalatti tóként tölti meg az egész üreget, állandóan áztatja a templom falait. Hiába való itt minden szigetelő munka,

[96] A Szeged-Alsóvárosi Havi Doldogasszonyról címzett fejedelmi templom története, 35.
[97] Magyarország helyrajzi története, III. 87.
[98] I. m.

mint amilyent most 1937-ben is végeztek rajta, a víz állandóan rongálja a falakat a szigetelés alatt s előbb-utóbb a templom romlását fogja okozni.

*

A Havi Boldogasszony-templom mellettt bizonyosan régtől fogva mindig volt *temető* is, középkori szokás szerint. Azt olvassuk, hogy 1720-ban meg akarták tiltani a barátoknak, hogy az egyházuk mellett levő temetőbe temethessenek.[99] 1727-ben, a boszorkány perek idején „egy már másfél év előtt elhunyt, a barátok sírkertjében annak rendje és módja szerint eltemetett nőnek holttestét is ... kiásták és szintén megégették."[100] 1754-ben a barátok temetőjébe való temetkezés hat fo-

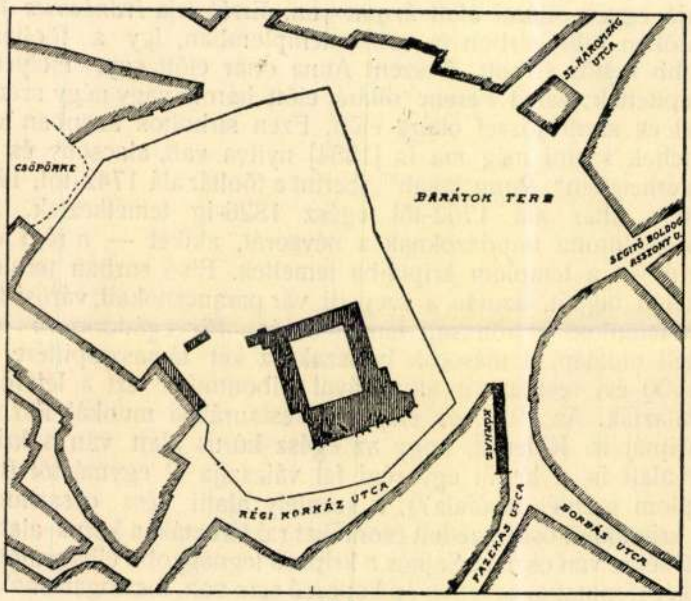

60. ábra.
A Havi Boldogasszony-templom és környéke a XIX. sz. közepén.

rintba került.[101] Az 1776. évben a szegedi plébános [Demeter-templom] megtiltotta a barátoknak azt, hogy ezután a templomuk mellett lévő temetőjükbe engedjenek temetkezési helyet.[102] A temető helyét 1776-ban készült Balla-féle térkép mutatja. A templomtól északkeletre feküdt,[103]

[99] Oltványi: i. m. 34.
[100] U. o. 136.
[101] U. o. 159.
[102] U. o. 65.
[103] És nem a nyugati főkapu előtt, ahogy egyik helyi szakértő tudni véli (Szegedi Friss Ujság, 1936 dec. 25. szám.)

háromszögalakja volt s két külső oldalán (szegedi szokás szerint) árok vette körül. Az árkon két helyen vezetett keresztül valami hídféle bejárat. A temető kiterjedése a mai utcaképben nehezen állapítható meg. A Szent Háromság-utca végénél nyíló, a templom és kolostorig terjedő tér volt ez körülbelül, de úgy, hogy az utca északi házsora, így az apácazárda új épülete és a katolikus kultúrház is még a régi temető helyén áll, valamint annak a háztömbnek a nyugati fele, amelyet a *Mátyás*-tér, a *Vaspálya*-utca és az *Oltványi*-utca határol. *Reizner* szerint az alsóvárosi templom cinteremkerítése még a mult század 60-as éveinek végén is fennállott. De ez aligha lehet helyes. Ő valószínűleg összetévesztette a templomot keletről és délről kerítő fallal, mint azt a régi térképek mutatják. Az 1836—42 évi Giba-féle térképen nincsen már temető, tehát kerítés sem lehetett körülötte. Akkor már az egész nagy terület üres s *Barátok-tere* a neve.

*

A szegediek szeretik az alsóvárosi Havi Boldogasszony-templomot *Mátyás-templomnak* nevezni. Ez az elnevezés éppen olyan téves, mint a budavári Mátyás-templom elnevezése, bár annak sokkal több köze van a nagy királyhoz, mint a szegedi templomnak. Ez a név annyira belerögződött a szegediek tudatába, annyira általánosan elfogadott, hogy még a templom körüli teret is, amelyet azelőtt igen találóan és helyesen *Barátok-terének* neveztek, átkeresztelték *Mátyás király tér*-nek.

A szegedi hagyomány ugyanis azt tartja, hogy a Havi Boldogasszony-templomot Mátyás király építette, vagy pénzt adott a „fejedelmi bazilika" építéséhez, vagy legalább a templom szentélyét ő építette. Hogy milyen „fejedelmi" ez a templom, azt láttuk a részletes leírásánál. *Ipolyi* Arnold, aki a templomot annak idején tüzetesen megvizsgálta, azt mondja, hogy ez bár a téglaépítészet legkifejlettebb korában épült, mégis a „műszegénység non plus ultrája."

Az egész hagyomány cáfolatára nem kell mást említeni, mint azt, hogy ha a templomot 1494 és 1503 között építették és restaurálták, akkor az nem lehet Mátyás király műve, mivel a király 1490-ben meghalt.

A hagyomány valószínűleg úgy keletkezett, hogy a XVIII. században vagy a XIX. század elején egyszer valaki véletlenül rájött arra, hogy a templomot a XV. század végén építették, s miután kiszámította, hogy körülbelül abban az időben Mátyás volt Magyarország uralkodója, s azonfelül tudta a történelemből, hogy Mátyás többször járt Szegeden s a Hunyadiakat egyéb szálak is fűzték Szegedhez, el sem tudta képzelni azt, hogy ilyen valóban hatalmas templomot másképen hogyan lehetett volna felépíteni, mint a nagy király akaratából és az ő segítségével. Ezt azonban semmiféle oklevéllel nem lehet bizonyítani, az épület pedig mint láttuk, éppen az ellenkezőjét árulja el ennek.

Ha átnézzünk az erre vonatkozó irodalmat, azt tapasztaljuk. hogy a szerzők vagy egymásra hivatkoznak, vagy bizonyított ténynek veszik

a Mátyás hagyományt. *Reizner*[104] azt mondja, hogy ez a hagyomány Szegedi Kilitnek 1862-ben megjelent műve óta terjedt el. De ennél régibb nyomát találjuk Pater *Ordinansz* Konstantin könyvecskéjében[105] Ő mondja: „Magyar Hazánknak ditső, 's elfelejthetetlen emlékezetű Apostoli Királlya, 's koronás Akhillese Corvinus Mátyás ezen... nevezetes Atyafiaknak... hatalmas védője és Pártfogója... midőn 1465-dik esztendőben ezen Havi Boldogasszonynak tiszteletére épített, 's akkor még kisded Templomnak tágas kerítésében Ország-Gyűlést (Diaetam) tartana ... önként való fogadásból eltökélette, hogy ama régi kisded Templom' helyébe egy Királyi díszes Templom (aedes Basilica) felemeltetnék; egyszersmind szent Ferentz fiainak Conventyek Királyi költséggel felépitetnék. Nem is lett sikeretlen buzgó feltétele; mert... e roppant nagyságú Templomot, úgy az hozzá kaptsolt Klastromot is nagyobb részinyire fundamentomából még életében felemelte..."

Ennek a „történeti adatnak" a megbízhatóságát megvilágítja többek között szerzőnek következő, az előbbivel összefüggő, másik adata, vagy megállapítása. Azt mondja P. Ordinansz, hogy a nagy király nem elégedett meg ezzel a tettével, hanem „tulajdon Királyi drága kövekkel, vagy igaz gyöngyökkel gazdagon ki tűzött palástyát ezen Havi Boldog Asszonyról neveztetett és általa fundáltatott Királyi Templomnak ajándékozá".[106] Mi azonban úgy tudjuk, hogy ezt a palástot nem a Havi Boldogasszony-templomnak, hanem a palánki Demeter-templomnak adta a király, s az onnan a török hódoltság idejében került az alsóvárosi barátokhoz.

A Szegedi Hiradónak 1862. évi évfolyamában írt a templomról *Szegedi* A. Kilit, s ez külön füzetben is megjelent. Ugyanazt mondja ebben, amit Ordinansz, anélkül azonban, hogy forrását megnevezné. Azt írja többek között, hogy mikor Mátyás király 1465-ben országgyűlést hirdetett Szegedre „... az országgyűlést mindenesetre isteni tiszteletnek kell vala megelőzni, egyéb templom pedig a még akkor igen szerény terjedelmű Szegeden alig létezett, azon országos tanácskozást ama kolostor falai között és annak tágas környezetében tartotta meg. Ez alkalommal látván e nagy király a templom és kolostor nagyon szegényes állapotát,[107] gyermekkori emlékeinek és vallásos érzetének díjaul elrendelte, hogy a lerombolandó kápolnácska helyére nagyszerű fejedelmi bazilika épitessék és tágas díszes kolostor a szerzetesek lakhelyéül királyi költségen állíttassék, az épités rajzát a mindig környezetében tartott műértő férfiakkal legott elkészítetvén s királyi szava a munka foganatba vételét haladéktalanul biztosítván."

Szegedi Kilit még tovább megy jól értesült tudósításában, azt mondván, hogy a király „felséges készületű *főoltárral*" is díszítette a

---

104 l. m. III. 12.

105 A' Libanus havasi alatt illatozó Titkos értelmű Rózsa... (1831)

106 l. m. 19.

107 A mondat gondolata feltűnően hasonlít Heltai Gáspárnak Magyar Krónikája II., 264. idézetére, amely azonban a *Demeter*-templomról szól.

templom szentélyét és ezt „szinte fejedelmi költségen a boldogságos Szűz magasztos képével ékesítette egyszersmind drága gyöngyökkel gazdag királyi palástjával megajándékozta." Végül egészen elragadja a hév, mikor azt állítja a templomról, hogy „ezen maga által épitetett fejedelmi templom" ékitményeit a király udvarában élő művészektől származnak s így „megbecsülhetetlen értékűek még maradványaikban is."

Különös, hogy *Ipolyi* Arnold nem látta ezeket a megbecsülhetetlen értékű ékitményeit — valószinüleg azért, mert soha nem is voltak. Különösen díszítésekben ez a templom mindig igen egyszerű, szegényes volt, igazi szerzetes templom volt mindig. Már ez magában is elég bizonyíték arra, hogy a templom soha sem volt fejedelmi alapitású, ezt a templomot nem Mátyás király épitette. Fejedelmi megbizásának vagy bőkezűségének a jelei bizonyára meglátszanának a templomon. Ha máshol talán elmosta volna az idő ezeket a jeleket, egy helyen mégis meg kellene lenni. A szentélynek érintetlen boltozatán, a boltozat zárókövein ott kellene lenni Mátyás király címerének. Ez akkoriban olyan szokás volt, mint ma a festett üvegablak alján a kegyes adományozó nevének megörökítése.

Sajnos, ezt az egész Mátyás-legendát csak megerősítette *Klebelsberg* Kunó ajándéka, a templom külső falára ráerősített dombormű, a bautzeni vár kapuja feletti híres domborműnek másolata is. Egyfelől örvendetes ugyan, hogy ez a dombormű ékesíti a templom falát, de másfelől alkalmas arra, hogy ezt a tévhitet a szegediekben még jobban megerősítse.

Összegezve mindezeket arra az eredményre jutunk, hogy az alsóvárosi barátok és Szeged népe is, sokkal jobban tenné, ha nem Mátyás király nevéhez fűznék a templom keletkezését s nem szőnék tovább ezt a kegyes mesét, hanem ellenkezően büszkék lennének arra, hogy ezt a hatalmas templomot saját erejükből épitették. Ez sokkal nagyobb dicsőség úgy a barátokra, mint a szegediekre, mint ez a nem is kétes értékű „hagyomány."

* * *

IV.

A SZENT GYÖRGY TEMPLOM

A mai *Felsőváros* ma már csak történelmi emlékként viseli ezt a nevét, de a város történetéből tudjuk, hogy még a XV. században is külön község volt, külön autonom jogokkal. Az oklevelekben ugyanis 1431-ben külön községként szerepel *Felsewzygeth*, amikor Zsigmond király a községnek hetenként csütörtökön tartandó szabad hetivásárt engedélyez. A városrésznek ezt a különálló helyzetét különben a város szigetszerű fekvéséből magyarázták. *Felsőváros* az egész középkoron át egy nagyobb és több kisebb szigeten feküdt, amelyek nyáron és télen ugyan szárazon feküdtek, de a Tisza magas vízállása idején, tavasszal, valóságos szigetként voltak elválasztva egymástól kisebb-nagyobb vízerektől, úgy hogy csak hidakon és csónakkat lehetett egyik részből a másikba közlekedni.

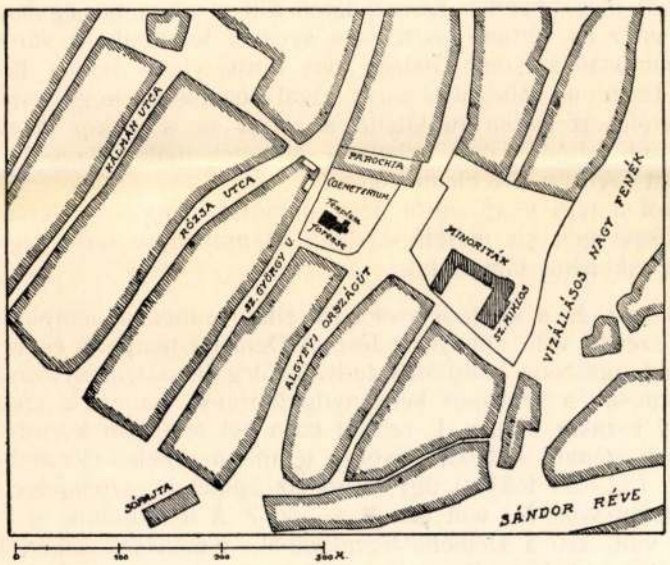

41. ábra.
Felsőváros középső része a Szent György-templommal a XVIII. században.

A nagyobb sziget közepe táján állott a külön városrész temploma, amely *Szent György* vitéz és vértanú tiszteletére volt szentelve. (Ápr. 23.).

Szegednek három különálló részén keresztül észak-déli irányban igen fontos útvonal vezetett. A város legrégibb térképén, az 1776-ban

ban készült *Balla*-féle kézirajzolásu mappán, amelyet a szegedi muzeumban őriznek, még egészen jól meglehet állapitani ezt az országútat.

Az út Algyő felől jött, a Felsőváros legnagyobb szigetét hosszában szelte át, a középkorban valószínűleg a vár északi kapuján ment be, a délin jött ki, végig ment a Palánk főutcáján, melyet a XVIII. sz.-ben *Palánk*-utcának, azután *Nagy*-utcának, később *Iskola*-utcának, (ma *Apponyi*-utcának) neveztek s valamikor valószínűleg *Szent Demeter*-utca volt, a Palánkból kilépett a *Klastrom kapun*, aztán végigment a *Szent Háromság*-utcán, amely az alsóvárosi templomhoz vezetett. Onnan tovább elvonult *Havi Boldogasszony-templom* és a *Régi Kórház* előtt, azután déli irányban a *Fazekas*-utcán és *Kovács*-utcán át a *Tompai kapun* keresztül, Törökkanizsa irányában.

Felsővároson ez az út *Algyevi országút* (1776) néven a mai *Szent György*-utca irányában haladt. De, bár széles volt, nem volt a városrész főutcája. A főutca a vele párhuzamosan haladó régi *Szent György*-, ama *Dugonics*-utca volt. Itt laktak az előkelőbbek, ebben voltak a gazdagok házai. A felső sziget közepe táján volt egy nagyobb tér a két fentemlített utca között s ezen a téren állt a város ősi egyháza, a *Szent György* vitéz és vértanú tiszteletére szentelt templom. A város mai térképén pontosan a Szent György téri városi elemi iskola helyén található. A templom változatos sorsa azzal végződött, hogy iskolát alakitottak belőle, az iskola örökitette a nevét is s mikor ez az iskola is megrokkant, lebontották s a helyére épitettek újabb, nagyobb iskolát, a mai Szent György-téri elemi iskolát.

Erről a régi templomról nem maradtak fenn sem tervrajzok, sem képek. Csak igen kis méretű vázlatos alaprajzok a város régi térképein szolgáltatnak némi támpontul.

Különös és a szegedi szokástól eltérő ennek a templomnak a világtájak szerint való elhelyezkedése. A Demeter-templom és az alsóvárosi Havi Boldogasszony temploma tudvalevőleg hossztengelyükkel nem követik pontosan a szokásos kelet-nyugati irányt, hanem a szentélyrészen a tengely északra kileng. E szerint ez a két templom körülbelül észak-kelet-keleti irányú. A Szent György templom ezekkel ellentétben dél felé hajlott el (22—23 fokkal) úgy, hogy az épület hossztengelye dél-kelet-keleti irányú volt. Mi volt ennek az oka? A templomok u. n. keletetéséről volt szó a Demeter-templomnál, ismétlések elkerülése végett utalunk arra a helyre. Mivel Szent György vértanú napja tudvalevőleg *április 23-ra* esik, tehát még a téli félévre nyilvávaló, hogy a *felkelő nap* pontja a nyugat keleti földrajzi vonaltól délre fekszik. E szerint a Szent György templom helykitűzését a *felkelő* nap pontjához igazították.

*

A templomot először az 1332—37. évi pápai tizedlajstrom említi, mint igen jó javadalmú plébániát, amiből azt következtetik, hogy a plé-

bánia, ill. a templom akkor már régi keletű lehetett.[62] (Ezt a régiséget különben, amint később látni fogjuk, másként is sikerült megállapítanunk.) Azután említi a templomot és plébániát Mátyás királynak már idézett 1458. évi oklevele.

Reizner szerint ezentúl többet nem tudunk a templomról, valószínűleg a török hódoltság alatt elpusztult s az anyagát a várépítésnél felhasználták.[63] Az lehet, hogy a török időben pusztulásnak indult a templom, papjai elhagyták, de hogy akkor lerombolták volna s a köveik a várépítéshez használták volna, nem valószínű, mert ennek ellentmond az 1686. évben készült, az Erzsébet-templom tárgyalásánál említett bécsi eredeti térkép, illetve várlátkép.

Hogy mikor épült Felsőváros temploma, azt oklevelek vagy tárgyi bizonyítékok hiányában, nem tudjuk. Valamivel többet azonban mégis tudunk ma a templomról, mint Reizner idejében. A többször említett bécsi tervrajzok, illetve városképek szolgáltatják erre a bizonyítékot.

Az 1686. évi ostrom alkalmával készült térképen és várképen rajta van a *Szent György-templom* is. Ez a térkép tulajdonképen csak a vár ostromát ábrázolja, egyébként más mindent elhanyagol, illetve csak jelez. Igy a tulajdonképeni váron kivül pl. Palánkból csak a körülkerítést mutatja s azon belül csak a Demeter-templom perspektivikus képét, de sem utca, sem ház nincsen ábrázolva. Ez t. i. az ostromra nézve teljesen lényegtelen volt. Ugyanigy van ez a Felsővárossal is. Az onnan lefelé, a vár felé induló ostrom-árokrendszer a legnagyobb pontossággal van megrajzolva, a Tisza partján a füzesek, a mai Rókus helyén a sok szőlőskert és a várost északról és nyugatról befoglaló katonai tábor is egész részletesen van feltüntetve. Ellenben az egész Felsővároson nincsen egy ház sem, mintha nem is lett volna, csak átvonuló utak vannak kirajzolva, épületekből csupán a *Szent György-templom* áll a helyén, ugyancsak perspektivikus képben.

Hogy ez a kép mennyire felel meg a valóságnak, vagy mennyire nem, azt ma már bajos eldönteni. De tekintve ennek a tervrajznak, illetve a rajzon látható várképnek a legkisebb részletig menő hű ábrázolását, fel kell tételeznünk, hogy a templom rajza sem pusztán képzeletbeli, hanem a való állapotnak megfelelő.

Először is meg lehet állapítani, hogy az épület iránya helyes, azután a torony is a valóságnak megfelelően, a templom nyugati végén áll, még pedig a hajó délnyugati sarkán. A torony négyszögű és hegyes négyoldalú sátortetővel van befedve. Tehát ép állapotban volt 1686-ban! Ellenben a templomhajó teteje hiányzik, csak a csupasz oldalfalak és két üres csúcsfal merednek az égnek.

Többet mond azonban ugyancsak a térképnek a várról készült perspektivai rajza. (9. ábra.) A rajz jobb szélén látható egy templom-

---

[62] Reizner I. i. m. III. 21.
[63] U. o.

nak a szentélyrésze, amely helyzeténél fogva csak a Szent György-templom-é lehet. Itt is tető nélkül állnak a falak (a torony nem látható, mert már kívül esik a kép szélén) s ezeket mindenféle növényzet lepte el, ami arra mutat, hogy a templom már régibb idő óta romban, illetve tető nélkül volt. Tehát nem a mostani 1686-iki ostrom alatt, hanem a török hódoltság idején égett le a templom teteje. De a falai épek voltak, tehát a törökök nem rombolták le és nem építették be az anyagát a vár falába, ahogy azt *Reizner* mondja. Ha a templom anyaga csakugyan a vár falába került, akkor az csak 1686 után történhetett, és akkor nem a pogány török, hanem az osztrák katonák rombolták le a falakat és építették be köveit a várfalba — csakúgy mint a Szent Erzsébet-templomét. De ez sem bizonyos.

Ebből a rajzból azonban még azt is meg lehet állapítani, hogy milyen stílusban épült a templom. Kéttagú támasztó pillérek tagolják a szentélyfalat s a közökben magas keskeny, ferde bélelettű és fent félköríves záródású ablaknyílások láthatók. Ez pedig az ú. n. *román építőstílus*nak egyik jellemző szerkezeti eleme. Ez az építőstílus nálunk összeesik az Árpádházi királyok korával.

Ennek a fent ismertetett 1686-iki *Borbély*-féle térképnek van egy egykorú másolata is a bolognai Marsigli-gyüjteményben,[64] amelyről már az Erzsébet-templom tárgyalásánál megemlékeztünk. Ez a térkép, amely nyilvánvaló másolata a másiknak, csak egyes részletekben eltérő, valamivel kisebb földterületet ölel fel, a rajza nem olyan szigorúan pontos, mint a másiké, de a vár képét meglehetős hűséggel másolta le ez is. Ezen a másolaton is látszik a *Szent György-templom* szentélye, de éppen csak a vége: egy ablak és egy támpillér. Érdekesebb azonban a térképen magán, a Felsőváros területén a templom képe. Ez nem perspektivikus kép, hanem egészen tervrajszerűen, *alaprajzot* mutat a templomról. A templom itt külön dombon áll, hosszú, keskeny testű, a torony szintén a délnyugati sarkon áll. A két hosszfal mentén, kívül támasztópillérek sorakoznak. Legérdekesebb a templom keleti vége, a szentélyrésze. Egy nagyobb és egy kisebb félkörű szentély fekszik egymás mellett, de nem egy vonalban, hanem az északra fekvő kisebb szentély valamivel hátrább van a nagyobb félkörnél.

Ez a szentélyrész nagyon szokatlan s kéthajós templomra mutat, bár ezen a rajzon nem láthatók belső pillérek vagy oszlopok. A kéthajós templomtípus ugyan nem ismeretlen a középkorban nálunk sem, de sokkal későbbi időben, a csúcsíves stílus korában lép fel. A félkörű szentélyzáródás idején, a román stílus korában, ez a templomstílus, legalább nálunk teljesen ismeretlen.

Ha azonban figyelemmel nézzük a két szentélynek egymáshoz való helyzetét, azonkívül a torony különös elhelyezését, akkor szinte magától adódik a megoldás: A templom valamikor u. n. háromhajós kéttornyú román stilű bazilika volt, amilyen pl. a lébényi vagy az aracsi templom

[64] No 5/16. sz. a.

volt. Ennek a templomnak a déli oldalhajója egyszer valami ismeretlen oknál fogva megrokkant, elpusztult. Ekkor lebontották a falát a szentélyével együtt, a főhajó felé eső pillérsort befalazták, s így keletkezett a kéthajós, kétszentélyes templom, a kívül maradt toronnyal. A toronynak északi párja, vagy ugyanakkor, vagy más alkalommal, szintén eltünt.

Mikor későbbi időben boltozatokkal látták el az addig gerendamenyezetes templomot, támasztópilléreket raktak kívül a falak és a szentélyek közül.

A felsővárosi *Szent György-templom* e szerint a bencések régen kialakult általános magyarországi templomtipusát mutatta, a háromhajós, három félkörös építésű, kéttornyú, lapos mennyezetű bazilikáét, amelynek a kora a XIII. század elejére tehető.

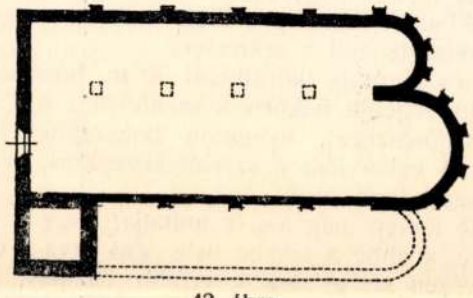

42. ábra,
A Szent György-templom alaprajza a Marsigli-féle térképen.

Hogy a tetejét vesztett *Szent György-templomot* a török hódoltság korában nem rombolták le, azt legjobban az a körülmény mutatja, hogy a város visszafoglalása után éppen ebben a templomban tartották még a belvárosi lakosság részére is az istentiszteletet, mert a *Demeter-templom* akkor még romban hevert, illetőleg építés alatt állt. Tehát valószínűleg nyomban a visszafoglalás után, még a század utolsó éveiben, ideiglenesen befedték a templomot és használatba vették. Valószínűleg azért, mert kisebb költséggel lehetett helyrehozni, mint a *Demeter-templomot*, bizonyosan azért, mert kisebb rongálás volt rajta. Az 1719. évben a piaristák kezén volt a templom. Egy 1733. évi canonica visitatio szerint „a téglából készült, de sárral épült Szt. György templomának ujonnani építése szükségesnek mutatkozik“[65] 1740 körül a város tanácsa az itt letelepülni óhajtó minoritáknak azon feltétel mellett hajlandó volt átadni, ha azt saját erejükből kiépítik, mit azonban azok nem vállaltak, hanem új templomot építettek,[66] a *Szent Miklós-templomot*. Az 1754. évi canonica visitatio alkalmával „a régi parochiális tepmlom még nincsen végkép kiépítve, a sekrestye boltozva van, de sanctuáriuma nincs.“[67]

[65] Oltványi, A szegedi plébánia, 157.
[66] U. o. 157.
[67] U. o. 157.

Sokat toldoztak-foldoztak a régi templomon, mégsem tudott ellentállni az idő vasfogának. Csak a torony volt szilárd anyagból építve, a sárba rakott oldalfalak csakhamar tönkrementek.

*

A fent említett *Balla*-féle térképen, amely 1776-ban készült, rajta van mindkét templom, mert akkor már megvolt a szomszédban épült új templom is, a minoriták Szent Miklós-temploma. A régi *Szent György-templom* alaprajza különös alakot mutat ezen a térképen. A rajz bár igen apró, mégis, tekintve a térképnek más épületnél megállapítható szigorú pontosságát, egészen hitelesnek vehető. A templom nyugati végén van egy nagyobb, körülbelül négyzetalakú rész, ehhez csatlakozik keletre egy másik kisebb négyzet, amelynek a keleti végén van a félkörű szentély. A szentély mellett északra van egy kisebb négyzetes helyiség, kétségtelenül a sekrestye.

Ez a különös alaprajz (körülbelül 30 m hosszú a templom) azt mutatja, hogy egy régebbi félköríves szentélyhez s a hozzátartozó kórushoz (esetleg hajórészhez), nyugaton hozzáépítették a négyzetalakú újabb hajótestet. A keleti rész e szerint középkori, a nyugati valószínűleg a XVIII. században épült.

A Balla-féle térkép még azt is mutatja, hogy a templom területe körül volt kerítve, s ebbe a részbe bele van írva: *Coemeterium*, azaz temető. Északi végén pedig egy hosszabb házhely, a Szent György-utcától az algyevi országútig, a *parochia* helye.

A régi Szent György-templomnak még a XVIII. században három *oltára* volt. A főoltár Szent György vértanú, az evangéliumi oldalon álló oltár Nepomuki Szent János, az epistola oldalon levő Szent István király tiszteletére volt szentelve.

Az 1754. évi canonica visitatio jegyzőkönyve szerint a Szent György-templom szentélye alatt *kripta* is volt. Ez a kripta valószínűleg még a románstílű első templom idejéből való volt, mert abban az időben még építettek kriptákat. Az újabb kripta építési divat csak a XVIII. században éledt fel, akkor építettek be utólag a Demeter templomba és az alsóvárosi Haviboldogasszony-templomba is kriptát. Nem valószínű azonban, hogy e *Szent György* roskadozó épületébe is a XVIII. században építették volna be a kriptát.

*

Megemlítendő még, hogy a *Balla*-féle térképen, szemben a templom nyugati végével, a *Szent György*-utca túlsó oldalán, de a *Rózsa*-utcával. képezett sarkon van egy nagyobb telek, amelyen két épület van belerajzolva. Az egyikhez oda van írva *Schola*, a másikhoz *Schola Germ.*, tehát két iskola: az egyik hihetőleg magyar iskola volt, a másik azonban *német iskola* volt, ami elég feltűnő Felsővárosban. *Reizner*[68] nem tud erről a német iskoláról, részletes történetében nem említi.

[68] I. m. III. 288—289.

A templomról szóló következő rajzbeli adatot az ú. n. *Giba-féle* 1838—42-ben készült várostérkép szolgáltatja. Ekkor már „P u s z t a t e m p l o m n a k“ van jelölve az épület, nincsen már temetője, a telke nincsen körülkerítve s nincsen külün parochiája. Az épületen is történt változás, amennyiben az egész keleti része, tehát a félkörű szentély, a sekrestye és a csatlakozó kisebb négyszögű templomrész eltünt, s csak ama nagyobb — szerintünk a XVIII. században épült négyzetes alapú templomrész látható de ez is romban vagy használaton kívül, azért „puszta templom“. Ehhez a templomrészhez véletlenül oda vannak írva az oldalak méretei is. Úgy látszik nem volt szabályszerű négyzet, mert

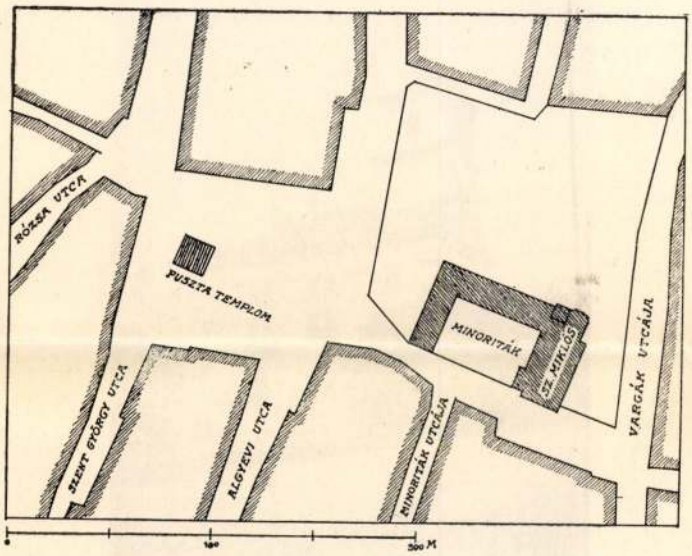

43. ábra.
A Szent György-templom helye az 1836—42. évi térképen.

csak az északi és a nyugati oldala volt 9—9 bécsi öl, ami megfelel 17·06 méternek, a déli és a keleti oldal egyenként 8 öl és 3 láb volt, tehát 16·12 m, ami bizony elég nagy különbség egy épületnél.

*

A minoriták, akik nem kapták meg a régi templomot, illetőleg nem voltak hajlandók azt újraépíteni vagy restaurálni, az 1747. évben hozzáfogtak a kolostoruk építéséhez, 1754-ben pedig a *Szent Miklós-templom* építését kezdették meg, s ezt 1767-ben be is fejezték. Ezzel meg volt pecsételve a régi templom sorsa. Néhány évig még megvolt mint Felsőváros plébániatemploma, de mikor 1789-ben megkapták a minoriták a plébániát, valóban pusztulásnak indult az elhagyatott egyház.

Jellemző, hogy a minoriták, bár az új templomuk *Szent Miklós* tiszteletére van szentelve, 1789-ben. mikor elnyerték Felsőváros ősi plebániáját, a Miklós-templom főoltárára mégis *Szent György* vértanú képét helyezték el,[69] mert állítólag a régi *Szent György* névhez voltak kötve a plebánia kiváltságai.

*

Az 1859. évben végre a régi templom falainak felhasználásával kétemeletes iskolát építettek, olyképen hogy a megmaradt 17 x 17 m-es épületrészhez egy körülbelül ugyanekkorát toldottak kelet felé.

44. ábra.
A Szent György-templomból alakított iskola.

Ezen az épületen, a nyugati végén négyszegletes, kétemeletnyi zömök *torony* volt, olyan mint amilyen kisvárosi templomokon szokott lenni, kétemeletes, felső emeletén minden oldalon egy-egy nagy ablakkal, mert ebben a részben voltak a harangok, fe'ette órával.

Most az a kérdés, hogyan került ez a torony az iskolaépületre? A legegyszerűbb felelet erre az, hogy bizony ez a régi Szent György-templom tornya, amely egyedül maradt meg az elpusztult építményből. Igen ám, de ez a torony egyáltalán nem úgy fest mintha egy régebbi templom maradványa volna. Egészen szervesen és szimmetrikusan van

[69] Oltványi, i. m. 90.

beépítve az épületbe s ugyanolyan építészeti formákat mutat mint maga az épület.

Az azonban nem valószínű, hogy a tornyot 1859-ben újonan építették volna, nem volt arra semmi szükség iskolai célra. Ellenben azt tudjuk, hogy a torony az 1859. évi átépítéskor már megvolt, mert Felsőváros harangjai nem a minoriták tornyában, hanem ebben a toronyban voltak elhelyezve, sőt az iskolaépítés után is itt maradtak.[70]

De nem valószínű az sem, hogy az 1733-évi restaurálás alkalmával (akkor mikor szerintünk az a 17 x 17 m méretű nyugati templomrész épült), tornyot építettek volns, bár a torony később annak a kornak a formáit mutatta. Nem valószínű azért, mert a városnak akkor aligha volt annyi pénze, ilyen fényűző építkezésre, mikor alig-alig tudta a templomot karbantartani. Azonkívül tudjuk, hogy ugyanakkor épült a belvárosi Demeter templom s ez egy negyed évszázadra teljesen igénybe vette a város anyagi erejét.

E szerint a legvalószínűbb feltevés az, hogy a torony még a legrégibb, középkori templomból maradt meg, de idővel megerősítették, bizonyosan körülfalazták s átalakították a mindenkori stílusdivatnak megfelelően. Erre való példáért nem kell messze mennünk, láttuk, hogy a Demeter-templomnál teljesen ugyanúgy volt. Az a körülmény, hogy a régi templomról azt olvassuk, hogy igen rosszul volt megépítve, hogy roskadozó falakról, sárba rakott téglákról olvasunk, még nem bizonyítja azt, hogy a torony is ilyen rosszul lett volna megépítve. Tudott dolog, hogy a középkorban, még abban az esetben is, ha a templomépület falait nem valami gondosan alapozták is, de a torony vagy tornyok építésére mindig nagyobb gondot fordítottak. Példa erre éppen a mi Demeter templombeli tornyunk, amely hét évszázadot birt el, holott négy-öt templomépület pusztult el mellette.

*

Az 1859-ben épült kétemeletes *Szent-György-iskola* nem sokáig élt. Erre is folyton panaszkodtak, rossz állapotban volt, sokat kellett tatarozni. Végül 1905-ben lebontották az egész épületet, a roskadozó falakat, de még az egészen jó állapotban levő tornyot is. A város hatósága ugyan tudott a torony régiségéről s foglalkozott a további fentartásával, s e tekintetben szakvéleményt is kért a múzeum igazgatójától, sajnos ez a „szakvélemény“ úgy szólt, hogy a tornyon nincsen semmi megmentésre érdemes régiség, tehát nyugodtan lebontható. Lehet, ha megvizsgáltatták volna hozzáértő szakemberrel, ki lehetett volna hámozni újabb köntöséből, s megmaradhatott volna a helyén, mert az új iskolának nem lett volna útjában, véletlenül éppen az udvar közepén állott volna. A torony alapfala, mint mondják, most is ott van a föld mélyében.

Egy régi meséről kell itt még megemlékeznünk, amely egy másik elsővárosi templomról szól. A mikor a minoriták sok huzavona után

[70] Reizner, i. m. III. 22.

végre megkapták az engedélyt a letelepedésre és kolostor meg templomépítésre, a város tanácsa kijelölte a mai Szent György-tér keleti oldalán elterülő nagy területet erre a célra. Azért ott, mert a hagyomány szerint azon a helyen valamikor *Szent Miklós* tiszteletére szentelt templom lett volna. Ennek a hagyománynak azonban nincsen semmiféle alapja.

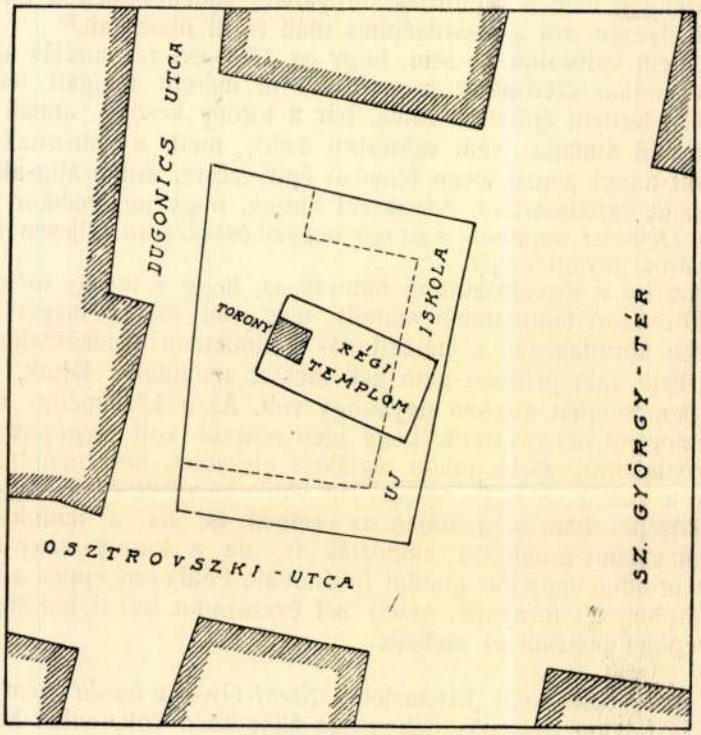

45. ábra.
A Szent György-templom helye a város mai térképén.

Ha valóban létezett volna Szent Miklós-templom Szegeden, nevezetesen a Felsővároson, azon a helyen semmi esetre sem állhatott. Az a vízállásos Nagy Fenék, amelyet még a Balla-féle térkép feltüntet, valamikor még sokkal nagyobb és szélesebb volt, beletartozott az az egész terület, amelyen ma a minoriták temploma és kolostora áll, csaknem egészen az Algyevi országútig. Ez tulajdonkép egy hatalmas teknő vagy völgy volt, amelyen a felső részek vadvizei lefolyást találtak a Tiszába. Ez a völgy periodusok szerint hol vizes és mocsaras, hol száraz volt.

A régi időben ezen a területsávon nem építkeztek. A mikor a minoriták hozzákezdtek az építkezéshez, valószínüleg ilyen száraz periodus volt. A város vezetősége, tán más terület hiányában, pontosan ezen a

völgyületen jelölte ki jó nagy darabon a helyüket. Az eredményt meg lehet látni még mai napig is: A kolostorfalak némely része emeletnyi magasságra telítve vannak talajvízzel. Ilyen helyre a régiek nem építettek. Ha lett volna ott valahol régi templom, azt akkor bizonyosan valamelyik másik szigetre építették volna és nem a vízjárta völgy ke tős közepére.

Ez a „hagyomány“ is egyike azon meséknek, amelyek oly szívesen foglalkoznak a város multjával.

* * *

II.

A SZENT ERZSÉBET-TEMPLOM

Mátyás királynak egy az 1458. évből való adománylevele szerint Szegednek akkor négy plébánia-temploma volt. Nevezetesen: a Szent Demeterről, a Szent Györgyről, a Szent Péterről és végül az *özvegy Szent Erzsébetről* címzett templomok. Az első kettőnek a helyét biztosan tudjuk, a Demeter-templom a Palánk-városrész plébániatemploma volt, a Szent György-templom pedig Felsőváros egyháza volt. A Szent Péter-templom, mint később látni fogjuk, minden valószínűség szerint Alsóváros első temploma volt. Csupán a *Szent Erzsébet-templomról*, illetőleg helyéről nem tud a helyi történelem úgyszólván semmit.

Csak *Dugonics* András említi Jeles történetek c. könyvének egyik jegyzetében (1794, I. k. 144 l.) a következőképen: „Szent Örzsébetnek templomát a Szegedi várba építette Ötödik László-király 1350, Első Vladislausnak (aki Varnánál el-veszett) magzattya. Oka fel-építésének az vala, hogy az Istent meg-engesztellye Attyának azon vétkéjért, mellyel Szegeden, Julianus Cordinálisnak javallására, a Törökkel kötött frigyet meg-szegte...“ Továbbá: „Azt mondja Csetei: hogy, midőn a Templomnak alapját ásnák, egy meg-rothatatlan Testre találtanak ollyatén Páncélos ruhába fel-öltözve, a minőnek irják közönségessen Hadikakapitányunkat, és hogy ezen Test mind-addig Szent Dömötör templomában tartatott légyen, még Szent Örzsébet temploma el-nem készült, a mellybe osztán ismét el-temetettett. Ezen templomnak omladékját magam is láttam gyermek koromban, de hogy az-után, Mária Therézia Királynénk alatt a Tisza felé ama Kaszamaták fel-építtettek, ennek dülledékjei is el-rontattak: mivel töllök nem messze vala által ellenekbe.“

Dugonics András itt többszörösen téved, amennyiben V. László király nem az esküszegő I. Ulászlónak, hanem Albert királynak és Zsigmond király lányának, Erzsébetnek volt a fia. De nem építhette a templomot 1350-ben, mikor ő csak 1440-ben született. Még ha sajtóhibának is vesszük az 1350. évszámot, a mi valószínű is, akkor sem hihető, hogy a tíz éves gyermek gondolt volna templomépítésre 1450-ben, mikor csak 1452-ben került ki Frigyes gyámsága alól. De nem valószínű az sem, hogy László az ő és az anyja ádáz ellenségének a tiszteletére, illetve emlékének megtisztitására templomot építtetett volna. Az azonban nem lehetetlen, hogy csakugyan ő építtette a templomot, de természetesen később és saját anyjának, *Erzsébet*nek az emlékére. Albert király 1439-ben adományozta a szegedi várat lányának Erzsébetnek.[4]

Az azonban nem mese, hanem valóság, hogy a Dugonics jelölte

[4] Csánki D. Magyarország tört. föld. I., 676.

helyen valamikor templom volt, sőt az is bizonyos, hogy Dugonics ennek a templomnak a romjait maga is láthatta. A templom egykori létezésére ugyanis több bizonyítékunk van. Gróf Nádasdy László csanádi püspök 1711-ben kérte, hogy a várban romokban heverő templom neki átengedtessék. Ezen kívül még néhány régi vár-tervrajz és három egykorú u. n. városkép vagy látkép bizonyítja a templom egykori létezését. A templom azon a helyen állott, ahol most a vármaradvány áll a Stefánia-sétányon. Ha annak idején, mikor végleg elbontották a templom romjait, nem szedték ki az alapfalak köveit is a földből, akkor a templomalapnak egy része a várrom alatt, a többi része pedig attól északnyugatra, a szinház irányában fekszik a föld mélyén.

Kováts István építőmester, mikor 1876-ban csatornát épített az akkor még fennálló vár udvarában, pontosan azon a helyen, amelyet fentebb megjelöltüuk, talált egy régi falat a földben, s azt bele is rajzolta egy akkor készített tervrajzába. Ő azt hitte, hogy ez régi várfal volt, de egészen bizonyos, hogy a temlomnak volt a — valószínűleg déli — oldalfala.

*

A szegedi várról való legrégibb és teljesen megbízható látkép 1686-ból származik és egy a vár alaprajzát ábrázoló tervrajz szélén látható. Dr. *Borbély* Andor a szegedi egyetem Földrajzi Intézetének volt adjunktusa néhány évvel ezelőtt fedezte fel Bécsben a Staatsarchivban. Ez a kézirajzú térkép akkor készült, mikor az osztrák hadsereg 1686-ban a szegedi várat ostrom alá fogta. A térkép a vár ostromát, a hadsereg felállitását és az ostromló árkokat mutatja. Azonkívül a lap felső szélén van lerajzolva a vár képe Felsőváros felől nézve, körülbelül a mai Szent György tér északi széléről tekintve. A képen teljes hűséggel látjuk a vár falait, a tornyokat, egészen abban az állapotban, ahogyan akkor a török birta. Érdekes megállapítani, hogy a vár 1686-ban teljesen középkori képet mutat, csupán a tornyok fedelei hiányzanak, különben egészen olyan, amilyenre még a magyar királyok idejében építették; a török nyilván semmit sem változtatott rajta. Azt is érdemes megjegyezni, hogy ezen a képen mind a négy Mátyás király oklevelében említett plebániatemplom látható. Az előtérben jobbra látható, 14. számmal jelzett sötét épület a Felsőváros *Szent György templomának* fedél nélküli szentélye. A messzi háttérben halványan látható, 19. jelzésű épületcsoport a *Ferences barátok temploma* volt, amelynek a helyén valószínűleg *Szt. Pétcr temploma* volt azelőtt. A vár mögött emelkedik egy 13. jelzésű templomtorony halvány vonalakban, ez a *Demeter templom* tornya. Végül bent a várban, magasan a várfalak fölé emelkedik a 11. számmal jelzett templomépület — *a Szent Erzsébet templom.*

A templom a képen csak körvonalakban van megrajzolva, apróbb részletek hiányoznak róla, de ez érthető, hisz a katonaság köréből való

egykori rajzoló első sorban az erődítést rajzolta meg pontosan, a többi mellékes volt az ő szempontjából. Mégis rendkívül fontos így is ez a kép, mert világosan látszik a szentélyrészen az, hogy csúcsíves stílusban volt építve, amit az ott alkalmazott támpillérek bizonyítanak. A tető formájából pedig arra lehet következtetni, hogy az épület ú. n. csarnoktemplom lehetett, vagyis olyan csúcsíves stílű templom, amelynek három hajója egyenlő magas és egy tető alatt volt elhelyezve.

Ez körülbelül egyezik is a fentebb feltételezett építési idővel. A XIV. század közepétől kezdve ugyanis igen emlékezetes változás történt a templomépítésben Európaszerte. A bazilika templomtípusa, amely eddig szinte kizárólagos érvénnyel uralkodott, megszűnik európai ideál lenni. A kor ízlése megváltozott s ezzel megváltoztak a templom formái is. Az eddig alacsony oldalhajókat felhúzták a középhajó magasságáig, ezzel megszüntek a közbelső falak s az egész templombelső egy egész egységes csarnokká vált. Csak mellékesen említjük meg, hogy az első ilyen rendszerű templom a németországi Marburgban 1235-ben épített *Szent Erzsébet* templom, Árpádházi szent Erzsébet temetkezési temploma volt.

Még más is látható templomuk 1686-iki képén. A templom nyugati végén romfal maradványa látszik, ami arra mutat, hogy ott a templom valamikor tovább folytatódott, tehát hosszabb volt a képen látható igen magas és igen rövid alaknál. Sőt a templom tornya is ott volt, de már csak a várfal mögött ki nem látható alsó része volt meg belőle, mint azt később látni fogjuk. Mert az a nyolcszögű torony, amely itt a képen a szentély északi oldala mellett látható, vagy valamilyen melléktornya volt a templomnak, vagy későbbi hozzátoldás lehetett.

Mivel ez a templom a török megszállás egész ideje alatt török mecset volt, arra is lehetne gondolni, hogy ez az igen karcsú magas és a rajzon ablaktalan nyolcszögű torony tulajdonképen a mecset minaretje volt. Van azonban még egy másik ábrázolásunk is, nyilvánvalóan egykorú másoláta az 1686. évi rajznak, a bolognai *Marsigli* gyűjteményből.[5] Ezen a képen a nyolcszögű torony kevésbé karcsú, azonkívül több emeleten és minden oldalán ablakokkal van áttörve. Ha ez valóban régi és a középkori templomhoz tartozó torony volt, mint ezt a Marsigli-féle kép alapján gondolhatjuk, akkor nevezetes azért, mert a szerzetestemplomok szokása szerint a szentély mellett állott. Ebből tehát arra lehetne következtetni, hogy ez a templomunk valamely szerzetesrend kolostorával volt kapcsolatos. *Reizner* szerint a ferencesrendi barátokon kívül, (akiknek a Palánkban és Alsóvároson volt kolostoruk), még a minorikáknak, praemontreieknek, továbbá a prédikátoroknak vagy dominikánusoknak, valamint a karmelitáknak is volt Szegeden kolostoruk az Árpádházi királyok idején. Hogy ezek közül melyiknek volt kolostora a vár-

[5] A gyüjteményben No. 5/16. sz. a.

beli templom mellett, nem tudjuk. *Reizner*[6] egy helyen azt mondja, hogy egy török oklevél említést tesz 1605. évről a szegedi várban lakó barátokról, kik talán minoriták lehettek.

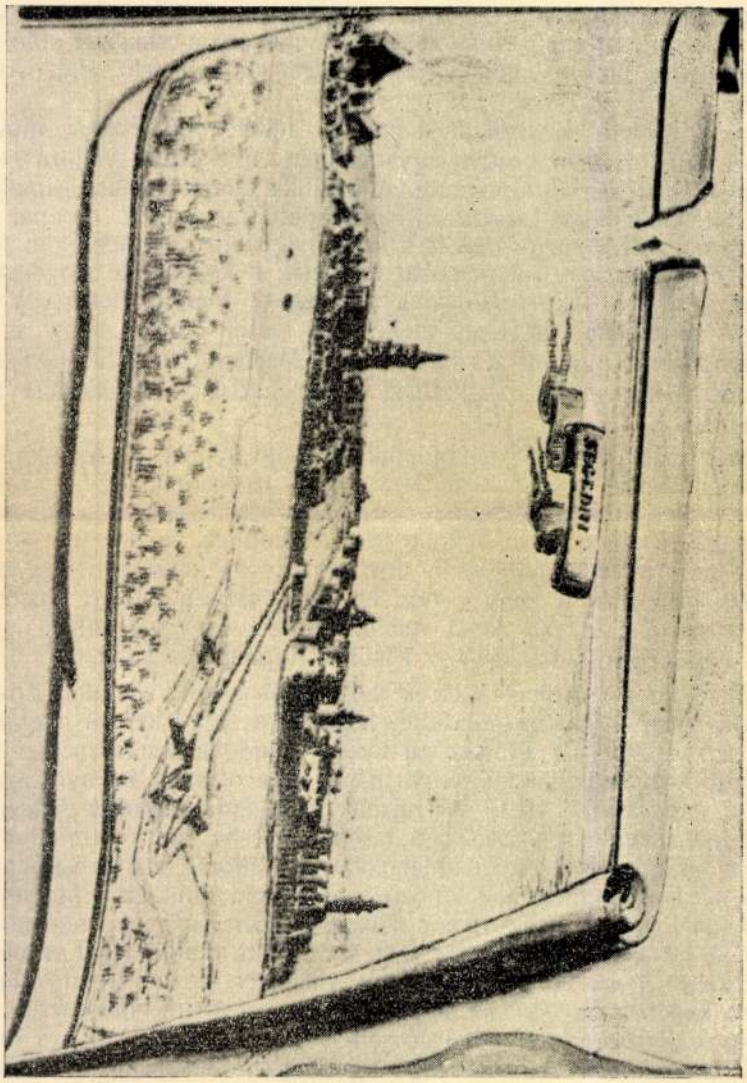

11. ábra.
Szeged képe az ujszegedi oldalról tekintve. (Marsigli-féle látkép.)

A torony igen szép lehetett. Hasonlíthatott a XIII. sz. második fe-

6 l. m. III. 22.

lében épített soproni, eredetileg ferences, ma bencés templom nyolcszögű tornyához.

Említettük, hogy a várbeli templom létezését még nehány régi vár tervrajz és három régi városkép bizonyítja. Fent szóltunk a legrégibb, 1686. évi városképről. A második városkép az 1698. évből való. Ezt *Eperjessy* Kálmán szegedi főiskolai tanár fedezte fel egy bécsi levéltárban.[7] A kép a várost az ujszegedi oldalról tekintve mutatja. Ellentétben a többi e korból való ábrázolással, egészen hűen és pontosan mutatja a várost és a szegedi várat. A harmadik városkép ugyancsak az ujszegedi oldalról tekintve mutatja a várost, s valószínűleg ugyanabban az időben készülhetett, mint az Eperjessy-féle kép, sőt vannak jelek, mintha ez a harmadik másolata volna a második számú városképnek. Ez a harmadik kép a milánoi *Marsigli-könyvtárban* van meg.[8] Mindkét kép jobb szélén látunk egy teljesen ép templomtornyot s mellette egy tetőnélküli, támpilléres templomépületet. Látszik, hogy a torony a szentély mellett az északi oldalon áll s nem egyszerű, hanem kettős fedélsisakja van. A templom és torony a várfalon belül áll, a képen látható Tisza felöli ideiglenes vesszőfonásos várfal mögött.

Ez nyilván ugyaz a templom, amelyet az 1686-iki képen az északi oldaláról láttunk. A különbség csak annyi, hogy 1686-ban a templom teteje és tornya még ép volt, dacára annak, hogy az osztrákok által lőtt rés irányában állott. Tizenkét év mulva, 1698-ban, most már a dicső osztrák uralom birtokában nincs már teteje a templomnak, nyilván időközben (1686 és 1698 között) leégett.

Az osztrákok nem gondoltak arra, hogy a leégett templomot helyreállítsák. Ha Nádasdy püspök 1711-ben kérte a romban heverő templom átadását, bizonyosan olyan állapotban volt még, hogy abból ujra használható templomot készíttethetett volna. E helyett azonban egyszerűen lerombolták. Egy 1716-ból való kezdetleges rajzolású (szintén Eperjessy-féle bécsi eredetű) madártávlati vártervrajzon ugyanis a templomnak már csak igen kis részlete látható, valószínűleg a nyugati torony alsó része. Ez akkor már katonai célnak szolgált: a vár főőrsége volt benne elhelyezve. A templomot pedig azért rombolták le, mert a várnak a Tisza felé eső fala 1492 ben leomlott a vízbe, s e helyett ezen az oldalon nagy ideiglenes földtöltést készítettek, amelynek e helyére később Mária Terézia uralkodása alatt modern kazamattás várfalat építettek.

Egy másik, néhány évvel később, 1724-ben készült francia felírású tervrajzon ugyanez az előbb említett épületmaradvány mint „Ruine d'une eglise" szerepel. Egy harmadik, 1751-ből való terven még mindig rajta van a templom romja, „der alte Tempel" jelzéssel.

Az 1762—64. években épült a várnak a Tisza felé eső új kazamattás fala, s ennek az I. és IV. bástyája közé eső curtinája éppen rákerült arra helyre, ahol a régi templom állott. Ekkor kellett a templom

[7] Először közölte a Föld és Ember VIII. (1928.) évf. 1. számában.
[8] No. 21. C. 40, p. b.

utolsó darabkáját is lerombolni. Érdekes, hogy az egész várból pontosan az a darab fal maradt meg s található ma is a Stefánia-sétány mélyedédésében, amely az egykori Erzsébet-temlom romja fölé épült.

A törökök nem bántották a templomot. A templom mint láttuk épségben került az osztrákok kezére, tehát téves *Reizner*nek az az állítása,[9] hogy a török bontotta le a templomokat s a követ felhasználta a vár építéséhez. Tudjuk, hogy a török a palánki templomot sem rombolta le, bár annak leégett a teteje az ostrom alatt, kétszáz évig tető és toronyfedés nélkül állt. Az alsóvárosi Havi Boldogasszony templom meg egészen épen úszta meg a török uralmat. A felsővárosi Szent György templomot sem rombolták le, hisz a visszafoglalás után restaurálták és használták. A szegedi templomok lerombolását tehát nem lehet a törökök rovására írni.

A szegedi vár falába helyezett faragott köveket a legkeresztényebbnek nevezett dicső osztrák uralom alatt falazták be. Az osztrák hódítók mindenütt így jártak el. I. Lipót alatt építették fel ujra Buda várát, s ekkor falazták be oda Mátyás király palotájának köveit,[10] a Mária-Magdolna templom megrongált falait 1690-ben lehordták s a faragok köveit, a papság tiltakozása ellenére, legnagyobbrészt felhasználták a várépitésnél.[11] A nagyváradi Szent László templom romjait, sőt alapfalait is a német katonák szedték szét s erődítményeket és kaszárnyákat falaztak a köveiből, 1618-ban.[12]

*

A várfalakból kibontott és most a városi múzeumban raktározott faragott kövek második s tegyük hozzá: legjelentősebb és legtöbb darabot számláló csoportja a *csúcsíves*, vagy *gót* stílus jellegét mutatja. A köveket nem vizsgálták még meg tüzetesen stíltani szempontból, de felületes szemléletre is meg lehet állapítani, hogy valamennyi darab templomépületnek volt a része. Később majd, egy szakszerű feldolgozás alkalmával talán részletes és pontos összetartozást találnak az egyes darabok között s talán egyes épületrészleteket is lehet majd rekonstruálni s talán ki lehet deríteni a templom méreteit, formáját is. Most még csak annyit mondhatunk róla, hogy ez volt a város legszebb, legdíszesebb, legelőkelőbb egyháza. Nagy dolog volt ez abban az időben, sok száz és száz mázsa súlyú terméskövet ide hozatni az Alföld közepére, messzi vidékről. Azonkívül messziről hozni hozzáértő kőfaragókat, templomépítőket. Az a kilenc kőfaragó, akiket az 1522. évi egyházi tizedlajstrom Szeged lakosai között felsorol, csak ennek a templomnak az építésénél, illetve újjításánál dolgozhatott, mert abban az időben terméskőből való házakat még a nagyobb városokban sem építettek, nem-

[9] I. m. I. 109.
[10] Arch. Ért. U. F. VIII. 287.
[11] Takáts S. Hangok a multból, 48.
[12] Dúvald Kornél, Magyarország művészeti emlékei. 74.

hogy Szegeden. Azok a kőfaragók bizonyosan a várbeli templom építő műhelyének (Bauhütte) voltak a tagjai.

Úgy lehet képzelni, hogy általános középkori szokás szerint, a román stílű első templomot nem rombolták le, amikor megépítették a gót stílű csarnoktemplomot, hanem használható részeit, talán a tornyát, előcsarnokát, esetleg szentélyét felhasználták, belefoglalták az új épületbe. De az is lehet, hogy a gót stílű templom építéséhez felhasználták a régi templom köveit is. Általános szokás volt a középkorban, (természetesen nálunk is) hogy a lebontott régebbi templom anyagát beleépítették az újnak falaiba. Ez így volt pl. a kassai Sz. Erzsébet-templomnál is, ahol az első és a második templom minden követ, még az alapfalakból is, még a sírköveket is befalazták a harmadik templom falaiba.[13]

Igy érthető hogy megmaradtak ezek a román stílus korából való kövek egészen a XVIII. század elejéig, amikor az Erzsébet-templom lerombolásakor újra napvilágra kerültek, hogy azután a vár falába tűnjenek el a gót stílű kövekkel együtt. Igy magyarázható meg az is, hogy sok kövön nemcsak másodlagos, hanem harmadlagos felhasználást is lehet észlelni.

*

A gót stílű kövek között van egy rendkívül díszesen faragott kő, egy u. n. *szentségháznak* a darabja. A középkorban tudvalevőleg az oltári szentség az oltár felett láncra volt felerősítve. Mikor aztán a gótika felléptével az oltár felső részéből felfelé törekvő külön építmény lett (szárnyas-oltárok), nem volt már ott hely a szentség eltevésére. Több szinóduson (1274, 1287 stb.), de különösen az úrnapi ünnep bevezetésével s ezzel az eucharistica fokozottabb tiszteletével, a szentségnek az oltártól elkülönített helyen való elhelyezését határozták el. Ez a külön hely kisebb templomoknál csupán egy kis elzárható falifülke volt, de a nagyobb templomokban, főleg a csodálatos gót remekekben a kőből épített nagyobb egyházakban, külön e célra szolgáló toronyszerű építményeket készítettek e célra, az oltár közelében az evangéliumi oldalon. Rendesen nehány lépcsőfokon nyugodott az alépítmény, oszlop vagy más tartóféle, e fölött volt a szentség eltevésére készített kőfülke, vasrácsajtóval elzárva, felette pedig a művészi képzelet ezer változatában, a gót stilus teljes ornamentikájának gazdag pompájában, ívek, kőrácsok, tornyocskák, vakfülkék, párkányok és virágornamentumok együtt a templom menyezetéig érő egyre keskenyülő, toronyszerű építményben. A templom minden gazdagsága ebben az építményben pontosult össze.

Egy ilyen kőből faragott, igen díszes szentségtartó háznak a fülke fölötti része ez a kő, amelyet a múzeum őriz s amely a XV. század közepéről való formákat mutat. Nagyon díszes, szép szentségház lehetett ez, s következésképen, nem szegény templom volt az, amelyben ez a

13 Arch. Ért. U. F. XXXV. 240.

szentségház fel volt állítva. Ellenkezőleg arra kell következtetni ebből, hogy feltétlenül gazdag patrónus, előkelő nagy úr építette templom volt. A 430 körüli faragott kőből, amely ismertetését várja a múzeum alsó folyosóján, nagyon sok, talán a fele, egy ilyen hatalmas kései gót stílű templomból származik. Ezek valószínűleg egytől-egyig a várbeli *Szent Erzsébet-templom* kövei voltak.

12. ábra.
Gót stílű szentségház faragott köve a Szegedi Múzeumban.

*

A teljesség kedveért meg kell említeni, hogy a *Szent Erzsébet-templomot* valamikor még más helyen is keresték. *Vedres* István[14] említi, hogy az 1805. évben a városi istálló és a régi élésház telkén is akadtak régi templom-alapfalakra. *Reizner*[15] úgy véli, hogy ezek valószínűleg az *Erzsébet*-templom alapjai lehettek. Ez azonban tévedés, mely az u. n.

[14] A túl a tiszai nagyobb árvizek . . . 13. l.
[15] I. m. III., 28.

Ba'la-féle térkép nyomán keletkezett. Ezen az 1776—77. évi kézirajzolású térképen[16] ugyanis a jelzett helyen — amely körülbelül a mai Városi Gőzfürdő és a Református-templom táján volt — egy kis négyszög van rajzolva a következő felirással: „Locus Ecclesiae cond. G. Ritus." Úgy látszik a térkép rajzolója 1776-ban már nem tudta milyen épületnek voltak azok az alapjai s mivel egy közönséges lakóházénál nagyobb

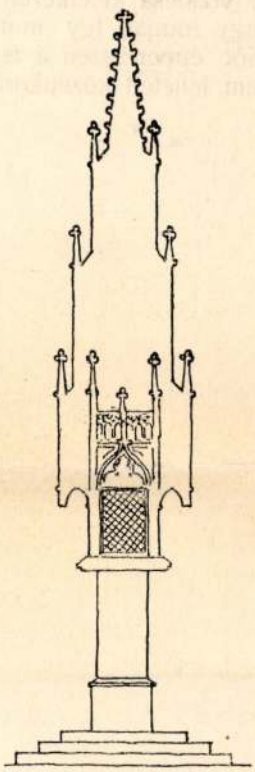

13. ábra.
Gót szentségház sematikus rajza.

épületre mutattak, csakis templom-alapnak hihette. Az sem lehetetlen azonban, hogy valamikor a görög szertartásúak temploma volt egy ideig. De *Erzsébet-templom* nem volt, azt mutatja egy régebbi, 1724-ből való tervrajz, amelyen ez az épület így van jelezve: „Magazin à poudre...", ami magyarul annyit jelent, hogy *lőporos raktár*. A további magyarázat szerint „... megkezdve és alapjai színig falazva, de kicsi." Ez alighanem az a lőporos raktár, amelyet 1696-ban kezdtek építeni, de nem ké-

[16] A szegedi Városi Múzeum birtokában.

szült el.[17] Hogy nem templom, hanem puskaporos raktár mutatja az a körülmény is, hogy a jelzett helyen város nem volt soha azelőtt. Puszta és lakatlan terület volt az s a XVIII. században épült külső várságnak, az u. n. Eugenius-árkok egyik sáncának pontosan a közepére esett; tehát ezen a lakatlan helyen, a sánc közepére helyezték a *puskaporos raktárt*. Későbbi időben, mikor már elhordták az Eugenius-árka földtöltését, a jelzett helyen nagy víztócsa keletkezett, amelynek közepe táján állt az épületnek a fala vagy romja. Igy mutatja ezt egy 1811-ből való nagyméretű tervrajz is. Sőt éppen ezen a tervrajzon lehet látni, hogy az alaprajz semmiesetre sem lehetett középkori templomé.

* * *

[17] Reizner i. m. I., 229.

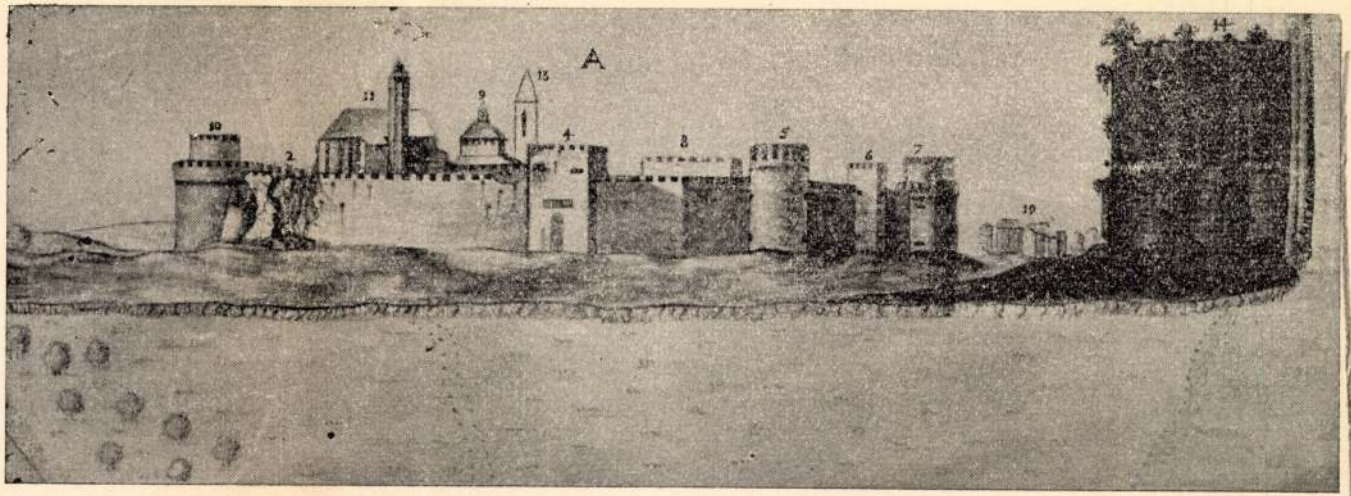

9. ábra
A szegedi vár látképe 1686-ból

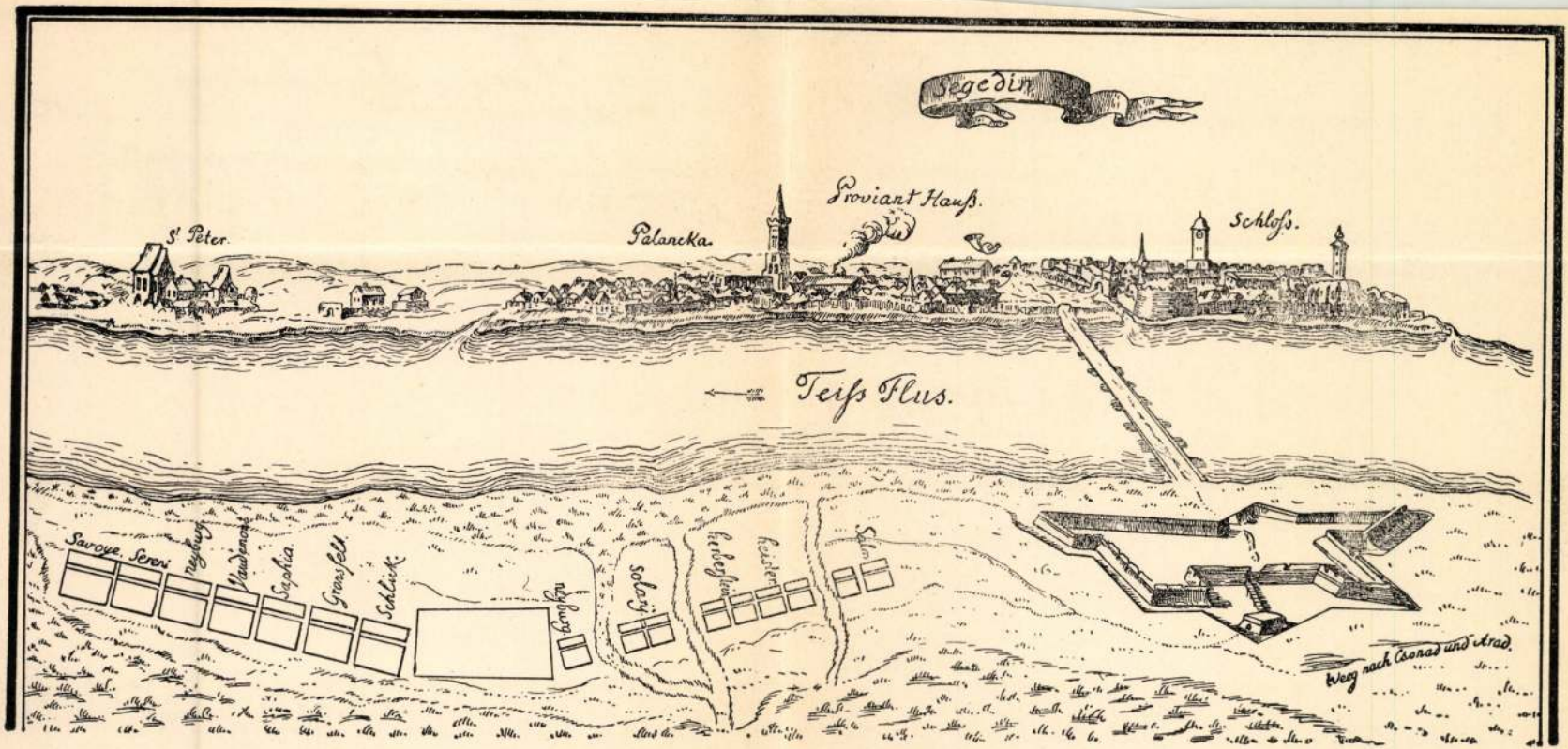

10. ábra.
Szeged város képe az ujszegedi oldalról. 1698.

Sebestyén Szeged 17. l.
mellett

Szeged látképe

1698.

Szegedi ötvös

hitelesitő jegy

repr.

Arch Ért. 1911.

49. l.

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezé
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger M
királyság megváltó eszméjének. És feg
nyugalmat, békét, becsületes demokráciá

Ezért fordulok barátaimhoz, hivei
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkho
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonom
sok ezer embertársamon, joggal kérhet
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen

És kérek mindenkit, akit közös eszi

nek semmit, amig igazolt emberein

Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában,

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Szeged fontosabb városépitési kérdései

Dr. Pálfy-Budinszky Endre

A városrendezésről és építésügyről szóló 1937. évi VI. t.c. határidőhöz köti a magyar városok rendezési terveinek elkészítését[1] és ezáltal különös aktualitást ad a városépítési kérdésekkel való behatóan foglalkozásnak. Szegeden e kérdést illetően már egy fél évtizeddel ezelőtt történtek kezdeményező lépések[2] s bár a nagyvonalú városfejlesztés teljes előkészítése még mindig nincs befejezve, nagy körvonalakban azonban már ma is felvázolható a városrendezés egész problematikája.

A probléma aránylag elég újszerű s talán ezzel magyarázható, hogy még ma is vannak olyanok — sajnos, épen nem a legilletéktelenebbek között —, akik azt mondják: Szeged városrendezését hat évtizeddel ezelőtt már elvégezte a királybiztosság[3] s az adott helyzeten ma már úgysem lehet változtatni. E kérdésekkel való foglalkozás szerintük tehát fölösleges, sőt céltalan időpazarlást jelent. Hogy ez a felfogás mennyire téves és milyen szűk látókörből, a városrendezés fogalmának az utcakiegyenesítés tényére való redukálásából ered, úgy véljük, nem kell külön bizonyítani. Bár mi is elismerjük, hogy az utcakiegyenesítés Szegeden már alig jelent problémát, mégis számtalan kérdés lép előtérbe, ha a városépítést modern fogalmazásában vesszük, amely szerint annak legfőbb célja: az emberek számára otthont teremteni; a lakásnyomort megszűntetni, mert ez eredményezi a tömegek testi és lelki elesettségét s válik ezáltal az elégedetlenség legfőbb forrásává, a kommunizmus melegágyává.[4] Második cél: a város területének megfelelő felhasz-

[1] Az általános rendezési tervek hat, a részletesek pedig azok kormányhatósági jóváhagyásától számított további két év alatt készítendők el.

[2] Lásd a Magy. Mérnök és Építész Egylet szegedi osztálya és a Szegedi Alföldkutató Bizottság 1933. évi városépítési ankétját. Ennek anyaga dr. Pálfy-Budinszky Endre és Hergár Viktor szerkesztésében Szeged városépítési problémái címen külön is megjelent. Szeged 1934.

[3] Ennek ismertetését lásd Lechner Lajos: Szeged újjáépítése c. könyvében. Szeged 1891.

[4] Dr. Ing. Otto Blum: Städtebau II. Aufl. Berlin 1937. VI. old.

Országépítés 1939. 1.

az adott körülmények között, amikor a közvélemény formálásának minden eszköze a legteljesebb mértékben a kormány rendelkezésére áll és az ellenvélemény nyilvánításának minden lehetősége megszűnt. A munkát megkönnyíti a román népnek jóságra és szeretetre hajló lelki alkata. Hiszen a legféktelenebb úszítások ellenére, legfeljebb bepálinkázott fővel vehették rá az erdélyi román parasztot arra, hogy magyar sorstársára támadjon, akivel egyébként majdnem testvérinek mondható jóviszonyban élt együtt. A kérdés megoldása tehát — ha mindjárt nem is egyszerű körülmények között — adva van a kormány számára. Kérdés csupán, hogy valóban akarja-e és hogyan akarja azt megoldani.

Az augusztus elsejei minisztertanács alkalmából kiadott kisebbségpolitikai „irányelvek" értékét igen különbözően ítélik meg. Tényleges értéküket kétségkívül csak alkalmazásuk fogja megmutatni. Bizonyos, hogy a 25 pontba foglalt kormányzati álláspont csak egy részét mondja alkalmazandónak ama kisebbségi jogoknak, amelyek a trianoni békeszerződés záradékában és a kisebbségi szerződésekben bennfoglaltatnak, nem beszélve a gyulafehérvári rezolúciókról, a csucsai paktumról és a legutóbbi, Gogával kötött megegyezésről. Ha teljes tárgyilagossággal ítéljük meg a helyzetet, úgy az irányelvek teljes megvalósulása esetén is csupán egy része valósul meg azoknak a jogoknak, amelyek már húsz esztendővel ezelőtt biztosíttattak a kisebbség számára, amely azóta erejében és számában óriási mértékben megkisebbedett. De mivel az idő kerekét visszaforgatni és megtörtént dolgokat meg nem történtekké tenni nem lehet, meddő dolog a múlt rekriminálása is, ha a jövőre nézve biztató jelek mutatkoznak. Ezek a jelek ma megvannak és a magyarság részéről — az arra legilletékesebbek kijelentései alapján — fennáll a tárgyalási készség. Hogy a tárgyalások eredményesek lesznek-e, vagy sem, az nagyobb részben immár a román kormányzat akaratától és bölcs belátásától függ.

A magyarság úgy a csonka ország határain belül, mint azokon kívül már felébredt az összeomlás ájultságából és újból érzi magában azokat a hagyományos erőket, amelyek minden vihar közepette meg tudták tartani. A magyarság feladata az adott helyzet világos mérlegelése, hogy annak eredményei alapján folytassa a már szerencsés kézzel megkezdett negyedik országépítés történelmi munkáját. Romániával kapcsolatban ez a munka új fejezetéhez érkezett és legjobb remény szerint legközelebbi beszámolónkban már annak konkrét eredményeit tárhatjuk fel az olvasó előtt.

nálása,[5] annak racionális beosztása,[6] a tér rendjének megteremtése,[7] s annak biztosítása, hogy meghatározott célra megfelelő területek álljanak rendelkezésre.[8] Majd: a cél elsősorban nem is a kivitelezés, hanem a továbbfejlődés célkitűzéseinek leszögezése és elismertetése.[9] Végül: a cél a város jövő fejlődésének útját a múlt és jelen tényei alapján kijelölni, annak reális alapjait lerakni.[10]

A városépítés első nagy problémakörét a *lakóterületek* jelentik. Ez további két csoportra tagozódik, nevezetesen a jelenlegi és a jövőbeni lakóterületek rendezésének kérdésére. Előbbivel kapcsolatban szólnunk kell a beépítésmódokról, a magassági rendezésről, valamint az esztétikai rendezés kérdéséről.

A *beépítésmódok* megvalósítása terén sajnos elég a[illegible]n állapotok uralkodnak. Teljesen nélkülözzük a korszerű é[illegible]mben vett építésvezetési beosztást, aminek következtében közvetlen egymás szomszédságában épül fel a négyemeletes bérház és földszintes családiház, a hézagos kispolgári ház és a pavillonszerűen emelt bérház, vagy szabadonálló családi ház és a zártsorú lakóház, soha jóvá nem tehető rendszertelenséget és zavaros városképet eredményezve. Teljesen elévült és túlliberális építési szabályzatunk pl. lehetővé teszi, hogy a város belterületének bármely helyén kétemeletes épület emeltessék, míg ugyanakkor megengedi a szabályozási vonalon kívül eső régi épületek renoválását. Igen fontos városépítési problémánk tehát egy, a város természetes fejlődési szükségleteinek megfelelő építésövezeti beosztás, vagyis a beépítés korszerű szabályozása. Az építési övezetek szükségességét több dolog indokolja, így a zavaró hatások távoltartása révén a lakosság nyugalma, a telekkihasználás mikéntje következtében az egységesebb telekáralakulás, az épületek egyöntetűbb megjelenése, a lakások higiénéje, közlekedéstechnikai szempontok stb. A beépítésmód rendezésével szervesen összefügg a városmag zsúfolt beépítettségének lazítása, bizonyos belső udvari szárnyépületek fokozatos lebontása s ezáltal az átszellőzhetetlen udvari lakások megszűntetése, a telek-körülépítési mód egyszersmindenkorra való eltiltása, a közös légteret alkotó udvarok megteremtése.

Amíg a helyes beépítés elve a városmag egyes részein a fellazítást teszi indokolttá, addig más városrészek beépítettségének épen ellenkezőleg, az intenzívebbé tétele a kívánatos, hogy a jelenlegi igen alacsony lakósűrűség emelése révén a lakosság teherbíróképessége is emelkedjék s így a városodás kritériumát jelentő közművek megépítése lehetővé váljék. E cél elérésének eszköze a zártsorú beépítési mód minél nagyobb terjedelemben való alkalmazása, ami a hézagos épületekkel beépített nagyobb utcafrontú telkek megosztása révén érhető el. De ezt a célt szolgálja a hatalmas,

[5] A városépítési törvényjavaslat indoklása. Budapest 1936. 48. old.
[6] I. M. de Casseres: Städtebau und Kartenwissenschaft. Geografische Vorträge. Düsseldorf 1927.
[7] Dr. Ing. F. Collorio: Ordnung der Wasserwirtschaft in Raum. Vízügyi Lapszemle 1937.
[8] Dr. Ing. Fr. Schumacher: Entwicklungsfragen einer Groszstadt. Köln 1923.
[9] O. Blum: I. m.
[10] Fr. Schumacher: I. m.

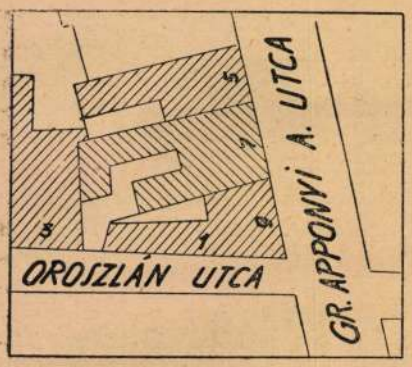

1. ábra. Telekhatárrendezés szükségességének példája a szegedi Oroszlán és gróf Apponyi Albert utca sarkán.

belső részeiben beépítetlenül álló telektömböknek utcaáttöréssel való feltárása, vagy azoknak a mai lakáshigiéniai elveknek megfelelő, jól tájolt épületekkel való beépítése.[11]

A városias, tehát gazdaságos beépítés egy másik fontos eszköze a telekhatárrendezés, amelyre ha nem is nagy számban, mindazonáltal mégis szükségünk lesz, mivel egyes telkek rendezetlen helyzete az észszerű beépítést megnehezíti, vagy teljesen lehetetlenné teszi. (1. ábra.)

A város jövőbeni *települési szintjének*, vagy amint Szegeden mondják, az eszményi nívónak végleges megállapítása különösen fontos, évtizedek óta vitatott és nyugvópontra a mai napig sem jutott probléma. Az 1879. évi árvíz utáni nagy városrendezés teremtette rendezési szint ma számtalan vita és elégedetlenség okozója s teljes joggal, mert megdrágítja a kis családi házak építési költségét, nagyban hozzájárul a pincelakások keletkezéséhez, amelynek százalékaránya talán egy magyar városban sem olyan magas, mint épen Szegeden. A csapadékvizek elvezetése tekintetében észellenes helyzetet teremt, mivel a feltöltött utcák magasabban fekszenek, mint a belső telekrészek és udvarok,[12] ahonnan legtöbbször lehetetlenség a vizet az utcai árokba vagy csatornába kivezetni. Következésképen számos udvar hátsó részén áll a víz, kellemetlen szagával tűrhetetlenné téve az ottartózkodást. De revizió alá veendő az eszményi nívó már csak abból a szempontból is, hogy megvalósítása esetén többmilliós költséget kellene egy alig indokolható célkitűzés kedvéért földmunkára fordítani. Ma már ennek a kérdésnek egész irodalma van,[13] komoly szakértők mondták el róla elítélő véleményüket s már csak az új várostervre vár, hogy végleg meghúzza felette a lélekharangot.

Félreértések elkerülése végett le kell azonban szögeznünk, hogy bizonyos, a jelenlegi terepszint közelében fekvő magassági

[11] V.ö. Sebestyén Endre: A belváros rendezésének kérdése. Szeged városépítési problémái. 74. old.

[12] V.ö. Dr. Jung Sándor: A nedves, egészségtelen lakások Szeged város belterületén. Szeged 1927. 12. old.

[13] Farkas Árpád: Szeged város általános feltöltésének kérdése. Szeged 1912. Malina Gyula: Az eszményi nívó hátrányairól. Szeged 1914. Hergár Viktor: A közúti forgalom, csatornázás és vízvezeték városrendezési vonatkozásai. Szeged 1934. Szlovák Iván: Szeged város árvédelmi helyzete és a várható árvíz. Budapest 1937.

rendezési szintre feltétlenül szükség lesz,[14] márcsak esztétikai szempontból is, de főleg és legelsősorban a csatornázás végleges megoldása okából, amely probléma ugyancsak egyik legégetőbb pontja Szeged városrendezésének.[15] A csatornázás általános tervének elkészítése azonban már feltételezi az egész városterv s ezen belül is az építésövezeti terv elkészítését, mivel a főgyüjtők vezetése és méretezése e kettőtől alapvetően függ.

A lakóterületek rendezési kérdéseit tárgyalva, nem hagyhatjuk szó nélkül az *esztétikai szempontokat* sem, amelyek terén bizony sok kívánnivalót találunk. Sietve előre kell bocsájtani azonban, hogy e téren sok előítéletet kell még legyőzni, mivel a legtöbben városesztétikai követelmények alatt csak egyes épületekre és nem azok összhatására gondolnak. Kétesértékű malterdekorációkra, „díszesen" kiképzett homlokzatokra, „gazdag" tetőkiképzésre, „festői" utcavezetésre, stílépületekre, ki-beugrásokkal „élénkített" házvonalra, hatásos felfalazásokra gondolnak, amely az épületet „felviszi" s nem veszik észre, hogy mindez csak az utcakép nyugtalanságát, zavaros voltát idézi elő; balkáni ízt eredményez és építészeti kultúrálatlanságról tesz tanuságot. Elfelejtik, vagy soha meg sem tanulták, hogy a városépítés esztéikai vonatkozásban térművészet, ahol nem a részleteken, az egyes épületeken van a hangsúly, hanem azok együttesének térbeli megjelenésén. Az esztétikai értékek itt a rend, amit a végigfutó párkánymagasság, az azonos hajlású tetősíkok, az egymagasságú kerítések biztosítanak; az arány, amely az utcaszélesség, utcahossz és épületmagasság között fennáll; a ritmushatás, amelyet a falusias vagy hézagos kispolgári lakóépületek egymásután következő, udvarokkal elválasztott tömegei eredményeznek.[16] Ezek az elemek a nyugalom és kiegyensúlyozottság benyomását adják, míg a különféle középületek kellően kihangsúlyozott tömegei ennek feloldását, a helyénvaló monumentalitást éreztetik. Ezeknek, az ú.n. városdominánsok helyeinek a rendezési tervben való biztosítása, az egyik igen fontos városépítési problémakört jelenti.

Az esztétikai követelmények tárgyalásánál kell szólnunk a helyi jelleg védelméről is.[17] Ilyen jellege nálunk legszembetűnőbben talán Külsőalsóvárosnak van, amely a maga falusias házaival még őriz valamit a régi, főleg őstermelők lakta Szegedből. Ez a városrész a többi külvárosok között ma is a legrendesebb, legmegnyugtatóbb képet mutatja, a maga üdeségével kellemesen lepi meg az arrasétálót és az oromfalas épületek ritmushatása jóleső élénkséget kölcsönöz a városképnek. Bár az őstermelő elem már itt is visszafejlődőben van,[18] e városrész külső arculata mégis ebben a formá-

[14] Hergár V.: I. m. 23. old.

[15] Farkas Árpád: Szeged város csatornázása. Budapest 1912. és Hergár i. m.

[16] V.ö. Dr. Bierbauer Virgil: Budapest városépítési problémái. Bpest 1933. 59—62. o. és dr. Pálfy-Budinszky Endre: A városrendezés esztétikai és lélektani problémáiról. Szegedi Szemle 1931. 5. szám.

[17] V.ö. az 1000—1938. Ip. M. számú rendelet 1. §. 2. bek.

[18] Dr. Pálfy-Budinszky Endre: Szeged népességi és építkezési adatai a városrendezés szempontjából. Városok Lapja 1938. 42. old.

jában lesz a jövő számára megőrzendő, amiről azután az építésövezeti tervben kell gondoskodni.

A helyi jelleg védelme, vagy helyesebben annak még csak ezután történő kialakítása a Tisza balpartján fekvő Újszegedre is alkalmazandó lesz, mivel az pompás adottságai révén Szeged fürdővárosának szerepére hivatott, sőt azt sok vonatkozásban már ma is betölti. Ebben a városrészben, főleg pedig a 18 hektár terjedelmű Erzsébet-liget körüli s a Tiszai Nagystrand mentén elterülő részeken komoly villaszerű beépítésmódot kell előírni, ami a nyaralóvendégek letelepedésének egyik előfeltétele.

Az ú.n. telepek, vagyis a háború utáni városszéli települések a maguk egyszerűbb épületeikkel is, távolról egy hatalmas kert benyomását teszik, amiért is e negyedek kertváros jellegének megőrzésére kell törekedni .Ilyen szempont szem előtt tartásával kell a beépítésmódot szabályozni és a telekparcellázásokat megakadályozni.

A városesztétikai szempontoknak fokozottabb kielégítésére kell törekedni azokon az útvonalakon és tereken, amelyeken a városlátogató idegenek megfordulnak s amelyek alapján a városról maguknak önkéntelenül is képet alkotnak.[19] Ilyenek többek között az Indóház-tér, a Boldogasszony-sugárút, a Gizella-, Dóm- és Mátyás király tér, a Tisza Lajos körút, a Széchenyi-tér, a Kossuth Lajos sugárút és mindenekelőtt a Tisza partján vonuló útvonalak. Ezeken a helyeken egész részletesen szabályozandó a beépítés miként je s erre a célra tervpályázat tartása sem lenne fölösleges.

Szeged, mint az árvíz után újjáépült fiatal város, sajnos nem dicsekedhetik patinás, évszázados épületekkel, egy-két régi építménye mégis akad. Az esztétikai szempontból vett városrendezés fontos feladata kell, hogy legyen ennek a kevésnek méltó konzerválása s környezetének olyként történő beépítése, hogy az oda kerülő épületek arányaikkal és tömegükkel ne rontsák a régit. Harmóniát kell teremteni a különböző korok épületei között, ami azonban semmiesetre sem jelentheti azt, hogy az újonnan emelendő épületek „történeti stil"-ben képeztessenek ki, mivel ez mai esztétikai felfogásunkkal össze nem egyeztethető hamisítás lenne s az igazi érték elsikkasztását eredményezné.[20]

A lakóterületek kérdésének másik alapvető feladata a következő két emberöltő alatt előreláthatólag szükségessé váló *új lakóterületek* biztosítása. Hogy ezen területek idejében való biztosításának elmulasztása milyen hátrányokat eredményez, azt a 2. számú ábrán jól megfigyelhetjük. A várostesthez csak lazán, vagy egyáltalán nem csatlakozó új, háború utáni települések nem alkotnak szerves egységet a tulajdonképeni várostesttel, hanem attól nem egyszer kilométeres távolságban lévén, közöttük szántóföldek és egyéb rendeltetésű beépítetlen területek fekszenek. Könnyen elképzelhető, mit jelent az ott lakó embereknek a városban levő munkahelyeik megközelítése, különösen tűző napsütésben, zuhogó esőben,

[19] V.ö. Bessenyey Zénó: Városrendezés és idegenforgalom. Városok Lapja 1936. 373. old. és Tábori Kornél: Idegenforgalom és városfejlesztés. Városok Lapja 1935. 351. old.

[20] Dr. Pálfy-Budinszky Endre: Csak barokkban? Városkultura 1934. 423. old.

vagy hófuvásban. De egyéb hátrányai is vannak ezen észellenesen kiválasztott lakóterületeknek. Mivel a terep domborzati viszonyainak figyelembe nem vételével történt a házhelyek felosztása, helyenként olyan utólagos földmunkák váltak szükségessé, amelyek elvégzése után vagy a lakóépületek alapfalai kerültek a felszínre, vagy pedig a feltöltés a szigetelőréteg fölé kerülvén, az épület falainak átnedvesedése következett be. Nem részesültek kellő figyelemben a hidrológiai viszonyok sem s ezért előfordult, hogy a száraz évjáratokban kiosztott házhelyek a nedves évek bekövetkezésével víz alá kerültek. Nem voltak a lakóterületek kijelölésénél tekintettel a talajviszonyokra sem, holott annak milyensége a kertgazdálkodásra alapvető befolyással bír. A lakóterületek kiválasztásánál mellőzték azt a fontos elvet is, hogy azok a város természetes fejlődési irányába essenek és még csak arra sem voltak figyelemmel, hogy az új lakóterületek legalább egy-egy forgalmi útvonal mentén, vagy közelében feküdjenek.[21] És még folytatni lehetne az előrelátás hiányának jellemzését. (2. ábra.)

Könnyen kédezhetné valaki, hogy az észszerűtlenségnek ilyen sorozata miként állhatott elő, vagyis mi volt az oka annak, hogy a város jövőjét évszázadokra befolyásoló területkiválasztás ilyen mó-

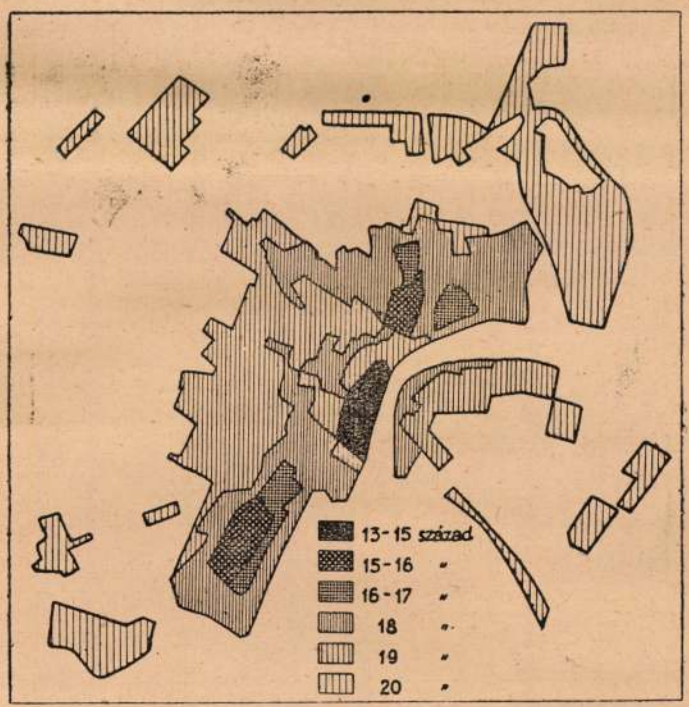

2. ábra. Szeged város belterületének kialakulása a 13—20. századokban. (Dr. Cs. Sebestyén Károly nyomán.)

[21] Koren Emil: Szeged város vasúti, vizi és légi közlekedésének kérdései a városrendezéssel kapcsolatban. Különlenyomat a Vasúti és Közlekedési Közlöny 1934. évi 14. számából. 17. old.

don eszközöltetett? Erre igen röviden lehet felelni. Az ok a városfejlesztési tervek teljes hiánya, az új lakóterületek idejében való s minden lényeges tényezőt figyelemben részesítő kijelölésének elmulasztása. S mikor aztán a kommün elmúltával ezerszámra kellett a nincstelenek számára szinte máról holnapra házhelyről gondoskodni, akkor már nem volt sem idő, sem pedig lehetőség a latolgatásra.[22] A megoldás nem az optimum, hanem a legkisebb ellenállás irányában haladt, vagyis felparcellázták egyszerűen a közületnek a város közelében levő földbirtokait. Méginkább bonyolulttá tették a helyzetet a telekspekuláció folytán keletkezett magán házhelyparcellázások, amelyek itt is, ott is szülték az új telepecskéket. Nehogy ezen eset véletlenül megismétlődhessék, egyik legfontosabb városépítési kérdésünk a tartalék-lakóterületek nagyságának és helyének leggondosabb megállapítása.

A lakóterület nagysága megállapításának városépítési jelentőségét könnyen megérthetjük, ha tudjuk, hogy a szűken megállapított terület idővel telekhiányt, ennekfolytán indoktalan telekármelkedést és esetleg lakáshiányt (zsúfoltságot) idéz elő, ami szociális szempontból egyáltalán nem kívánatos. Egy másik káros

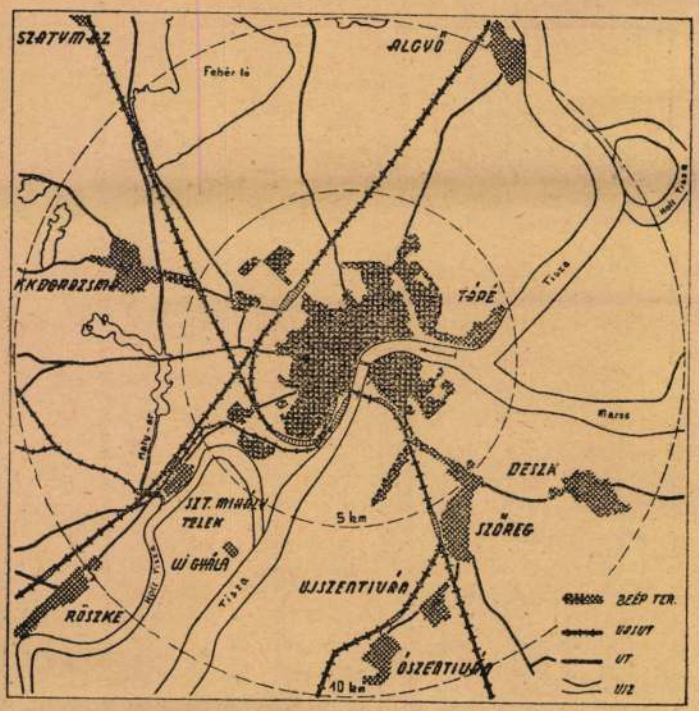

3. ábra. Szeged és környékének településföldrajzi képe a távolsági közlekedési hálózat, valamint a vízfolyások feltűntetésével. (A sötétebben jelzett felületek Szeged közigazgatási területéhez tartozó beépített területeket jelentik.)

[22] A több mint ötezer lakosú Somogyi-telep „megtervezését" pl. három nap alatt kellett fegyelmi felelősség terhe mellett elvégezni. Berzenczey Domokos műsz. főtanácsos szóbeli közlése.

következménye lehet a vadparcellázások elburjánzása, mivel a telekkereslet és családiház építési energia akkor is hat, amikor annak intézményes és a közösség érdekében álló levezetéséről gondoskodás nem történik. Ennek igen jellemző példája épen a szegedi Aigner-telep keletkezése.[23] Ezért nem szabad elfelejteni, hogy merő negativumokkal, építési tilalommal nem érünk célt, ezt mint segédeszközt csakis ott alkalmazhatjuk, ahol építkezésre alkalmas terület a kívánt mennyiségben rendelkezésre áll.

A beépítésre szánt területeknek netán bőségesebb megállapítása már kevésbbé káros, mivel annak igénybevételére csak a szükségletnek megfelelő mértékben fog sor kerülni, de elkerüljük ezáltal azt is, hogy a településre különben alkalmas területek akkorára más célra használtassanak fel. Hogy ezek a tartalék-lakóterületek azután milyen sorrendben adassanak át a beépítésre, arra vonatkozólag a városfejlesztési programmban és az általános városrendezési tervben kell gondoskodni. Hogy pedig a bőség itt ne idézhessen elő ötletszerű területigénybevételt, azt a részletes rendezési tervek el nem készítésének fékező hatásával lehet elérni.

A tartalék lakóterületek nagysága megállapításának eszköze a népességi és építési statisztika. Ugyanezek az eszközök szolgálnak a fennebb tárgyalt építésövezeti-terv kidolgozásához is.[24]

A jövőbeni lakóterületek *helyének* kijelölésénél számos szempont merül fel, amelyet részben már fennebb érintettünk, részben szakkérdés lévén, nem tartozik fejtegetéseink keretébe. Egy szempont kiemelésére azonban mégis szükségünk lesz, mivel az a város jövőbeni struktúrájának problémáját érinti.

Ha a város jelenlegi belterületi beépítettségét vizsgáljuk (3. ábra), látjuk, hogy az összefüggő belső tömböt, az ú.n. Lechner-féle belterületet bolygószerűen veszik körül a háború utáni települések. Nem egy ezek közül távolabb fekszik a város szélétől, mint Szeged új belterületi részei a szomszédos községektől, mert hisz ezekkel jóformán össze vannak épülve, vagyis településföldrajzi értelemben ezek inkább alkotnak egységet, mint a régi belterület és a telepek. Ezen megfigyelés, ill. megállapítás után kézenfekvőnek látszik, hogy egy félszázadra előre készítendő várostervnél ezen községek már nem lesznek figyelmen kívül hagyhatók, mivel azok minden közigazgatási különállásuk ellenére már most is egy nagyvonalúbban értelmezett agglomerációnak — nyugodtan nevezhetjük Nagy-Szegednek — az alkotóelemei.[25] Nyugodtan, mert hisz a településföldrajzi egységen kívül egyéb vonatkozásban is vannak kacsolataik, így közművileg, közlekedésileg, társadalmilag, gazdaságilag, stb.

Ezekután természetesnek látszik, hogy amennyiben azt egyéb szempontok is indokolják, a jövőbeni beépítési területeket úgy kell kijelölni, hogy ezek a mai laza települési foltokat egységbe szőjjék,

[23] V.ö. Czibula Antal: A gazdag város szegénysége. Szeged 1927. 57—61. o.

[24] Dr. Pálfy-Budinszky Endre: Adatok Szeged általános városrendezési tervének elkészítéséhez. I—II. rész. Szeged 1937—38.

[25] A mai Szeged is eredetileg három, egymástól közigazgatásilag független és térbelileg is teljesen különálló településnek egyesítéséből keletkezett. V.ö. Dr. Czimer Károly: Szeged múltja. Magyar városok monográfiája. Budapest 1927. 5. old.

a szerves összefüggést megteremtsék.[26] Ez az egybefonás azonban semmiesetre se történjék meg akképen, hogy a közbenső összes területek lakóterületekké alakuljanak át. Ez teljesen elhibázott megoldást jelentene mind a közlekedés, mind a lakó-, mind pedig a szabadterületek helyes alkalmazása szempontjából. Ezért tehát a modern városstruktúra nem köralakú, hanem inkább csillag-, ill. sugáralakú,[27] aminek indokolt voltát a továbbiakban is látni fogjuk.

A közlekedési utak mentén elnyúló településsugaraknak, vagy szalagoknak kell a telepekbe és a szomszédos községekbe belekapcsolódni, amiáltal egy sajátságos településforma áll elő, az ú.n. szalagváros. Ez a városstruktúra azonban már nem csupán a forgalomtechnikai és lakásegészségügyi alapelveknek felel meg, hanem teljesen fedi a polgári légvédelem által felállított városépítési követelményeket is.[28] Tehát a városstruktúra, mint későbbi településformai cél szintén fontos problémáját alkotja a várostervezésnek. (4. ábr.)

A lakóterületek városépítési problémáinak bemutatása után a beépített területek második féleségével, az *ipari területekkel* kell foglalkoznunk, mivel ezeknek is megvannak a maguk külön követelményeik. Itt is, mint a lakóterületek tárgyalásánál, két részletben kell a kérdéssel foglalkozni, nevezetesen a jelenlegi és a jövőbeni ipari területek csoportosításában.

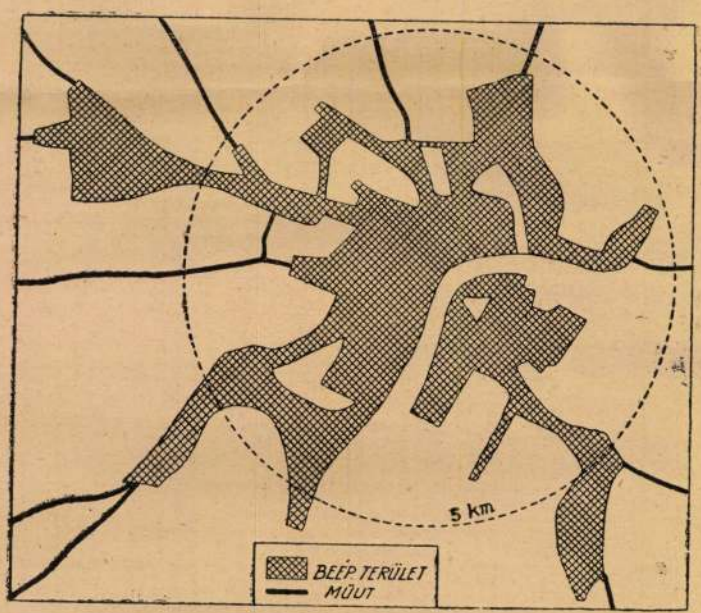

4. ábra. Nagy-Szeged sematikus képe a szomszédos községekkel való egybeépülés után. (A csillagszerű városstruktúra, illetve a szalagváros példája.)

[26] V.ö. Fr. Schumacher: I. m. 209. old.
[27] V.ö. O. Blum: I. m. 52. old.
[28] Márföldy Aladár és Adorján József: A légi veszély és a védekezés módjai. Budapest 1936. 261. old.

A jelenlegi ipari területek és üzemek, amint azt az 5. ábra is mutatja, minden rendszer nélkül, szétszórtan feküsznek a város területén, aminek okát a határozott és előrelátó városfejlesztési politika hiányában kell megtalálnunk. Az ipartelepek Szegeden ott keletkeztek, ahol a város ingyen telket bocsájtott rendelkezésre, vagy ahol olcsó s a célnak többé-kevésbbé megfelelő ingatlan volt megvásárolható. Hogy ezen ipartelepek letöbbje a belső lakóterületek közé ékelve, bűzével, zajával, porával és füstjével a lakosság nyugalmát zavarja s a környékbeli telkek értékét rontja, arra ép úgy nem voltak figyelemmel, mint arra, hogy a legtöbb iparteleppnek iparvágánycsatlakozása, vagy akárcsak ilyen lehetősége sincs, de sok esetben a területi fejlődés előfeltételei sincsenek megadva. Hasonlóképen hiányzik, ill. csak kivételesen s akkor is csupán közvetve van meg a vízi csatlakozás.

Szegeden az ipar erősen kisipari jellegű s igazi nagyipari vállalkozás csak a kender- és szalámiiparban fejlődött ki.[29] Hogy ez így van s hogy gyáripari vállalataink más városokkal szemben (pl. Győr, Temesvár) visszamaradtak, sőt fejlődésük gyakorlati szempontból kilátástalan, annak legfőbb oka, hogy sem a Tiszához, sem pedig a vasúthoz nem volt meg a gyártelepeknek a kellő összeköttetése.[30] Ez a szempont pedig döntően esik latba, amikor más városhoz képest amúgyis tarifális hátrányban levő szegedi gyáralapítók rezsi- és rentabilitási kalkulációt végeznek.

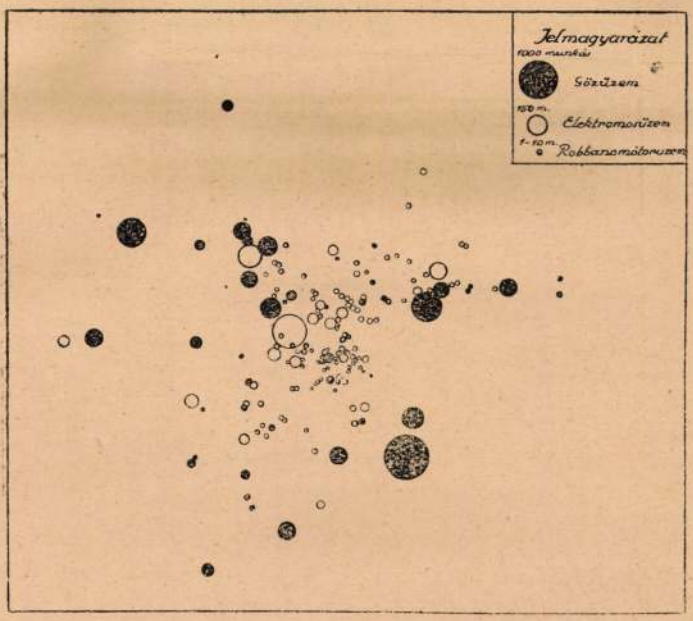

5. ábra. Gyárak és ipari üzemek eloszlása Szegeden, az alkalmazott munkások száma és a felhasznált energiaminőség szerint.

[29] Dr. Tonelli Sándor: Szeged gazdasági viszonyai. Szeged városépítési problémái 49. old.

[30] Kozma Marcell: A gyárnegyed elhelyezése. Szeged városépítési problémái 140. old.

Melyek tehát a teendők? Elméletileg és eszményi szempontból az iparnak a lakóterületekről való eltávolítása lenne szükséges, mind a lakosság, mind az ipar szempontjából. Gyakorlatilag azonban ez a tökéletes szétválasztás már aligha vihető keresztül s így esetenként kell a dolgot megvizsgálva, az egymás ellen küzdő érdekeket összehangolni. Ez pedig azt jelenti, hogy bizonyos korlátozásokat életbeléptetve, az üzemek és ipartelepek nagy részét meg lehet jelenlegi helyükön hagyni. Ilyen vonatkozásban azután több övezetet kell majd városunkban megállapítani. Ezek: 1. tiszta lakóterületek, ahol az ipar teljesen hiányzik, 2. vegyes lakóterületek, ahol az udvarokon és az épületekben kisebb üzemek is vannak, 3. vegyes lakóterletek, amelyekbe gyáripari üzemek ékelődtek be, végül 4. tiszta ipari területek, amelyek kizárólag a gyáripar célját szolgálják.[31]

Ezeket az övezeteket az adottságokra való tekintettel igen elasztikusan kell majd kijelölni. Egyébként az ily irányban folytatandó politika kétirányú, negatív és pozitív. Első a lokalizálás, vagyis ahol ipari telepek már el vannak szórva a lakónegyedben, azok jelenlegi mértékükre kárlátozandók. Másodszor a füst, por, zaj, stb. hatását kell korlátozni. A pozitív rendszabályok alkalmazása azonban már a jövőbeni ipartelepek kérdésével kapcsolatos.

A jövőbeni ipari területek kijelölésének vezérelvei már eléggé közismertek. A gyáripart lehetőleg a folyó mellett kell elhelyezni akként, hogy az uralkodó szélirány annak füstjét ne a lakott területek felé fujja. Ipari célokra szóbajöhető területek közül előnyben részesítendők még azok, amelyek nem túlságosan laza, meglehetősen sík és egyenletes terepen fekszenek s a terület aránylag olcsón megszerezhető. Azonkívül meg kell akadályozni a város beépített területének körszerű fejlődését, vagyis ezeket a területeket nem szabad a lakóterületekhez képest periférikusan elhelyezni, mivel ez idővel újabb keveredést idéz elő, s egyiknek fejlődése sincs biztosítva.

Az iparnegyed-tervezésnek kérdéséhez az ipari- és kereskedelmi kikötő kérdése is szorosan hozzátartozik. Ez annál is inkább fontos városépítési problémája városunknak, mert a jelenlegi kikötőpart két, közegészségügyi célokat szolgáló objektum előtt húzódik — a klinikai csoport és a Stefánia-sétány — s a maga zajos, füstös, poros mivoltában amazok szerepét hátrányosan befolyásolja. Hiányául róható fel még a mai állapotnak az is, hogy a vízi- és vasúti szállítás kapcsolatát egyetlen sínszál biztosítja, a keskenyvágányú gazdasági vasúttal ilyen kapcsolat kiépítve egyáltalán nincs és hogy modern rakodóberendezések létesítésére, vagyis a kikötőüzem bővítésére helyi adottságok nincsenek.[32]

Az iparnegyed helyének kiválasztásánál különös gondot kell még arra is fordítani, hogy a fuvarozási költségek minimálisak legyenek, mind a nyersanyagok, segédanyagok és félltermények odavitele, mind pedig a végtermények és hulladékanyagok elszállításával kapcsolatban. Ez azt jelenti, hogy az iparterületnek vasútvonalakkal, de még a főbb országos közútvonalakkal is összekötte-

[31] V.ö. O. Blum: I. m. 141. old.
[32] Koren E.: I. m. 36. old.

téssel kell bírnia. A jó vasúti kapcsolat biztosítását az iparterületnek a teher- és rendező-pályaudvar közelében való elhelyezése jelenti. A fenti szempontokat szem előtt tartva, az iparnegyed elhelyezésére Szegeden mint ideális megoldás kínálkozik a város déli végénél, a Tisza jobb partján, a rendező-pályaudvar és közraktárházak közötti terület.[33]

Ma az ipari decentralizáció kormányprogramm és szociális szükséglet; itt azonban azok a városok lesznek előnyösebb helyzetben, amelyek az iparosítás kedvező helyi előfeltételeit tudják majd nyujtani.[34] A Tisza folyó egyenesen predesztinálja Szeged gyáripari fejlődését, különösen ha figyelembe vesszük, hogy a Duna—Majna—Rajna-csatorna 1945-re elkészül s hogy ennek függvényeképp az oly régóta vajudó Duna—Tisza-csatorna megépítése nemzetgazdasági szükségesség lesz. Hogy pedig ez a tény városunk iparosodását is érinteni fogja, az aligha lehet vitás. Mivel pedig tudjuk, hogy a városok naggyáfejlődésének egyik legfontosabb tényezője épen az iparosodás, úgy könnyen belátható, hogy az ipartelepülés térbeli előfeltételeinek megteremtése Szeged egyik legalapvetőbb városépítési problémája.

A városrendezés harmadik nagy problémakörét a *szabadterületek* jelentik. Elmúlt korok beteges tünete volt, hogy a város körül fekvő területeket már előre úgy tekintették, mint leendő építési területeket. Ennek az volt a végzetes következménye, hogy a város határában, hol itt, hol ott, gyakran a leglehetetlenebb helyeken építkeztek, települések keletkeztek, amelyek szétszórtságuk folytán nem fejlődhettek ki egységes, zárt képletté. Így állt elő szinte észrevétlenül egy helyzet, amelynek szociális és gazdasági következményei szinte elviselhetetlenek.

Szakítani kell tehát végre avval az elgondolással, hogy a városépítési tervek csak azért vannak, hogy építési területeket szüljenek. Talán még ennél is fontosabb rendeltetése ezeknek a terveknek, hogy szabadterületeket biztosítsanak.[35] Hogy mit értsünk szabadterület alatt, azt kétféleképen határozhatjuk meg. Negatív szempontból idetartozik minden terület, amely nincs beépítve, vagyis nincsen igénybevéve sem lakás, sem ipari termelés, sem pedig a közlekedés által. Pozitív szempontból pedig általában minden idesorolható, ahol zöld természet, vagy pedig víz van.[36]

A szabadterületeknek esztétikai értékükön kívül lélektani és egészségügyi szempontból van felbecsülhetetlen jelentősége. Mint a legtöbb alföldi magyar városban, Szegeden is az a probléma, hogy a közvetlen környék tájszépségi értékekben rendkívül szegény. Ennek okát azonban nem a dombok vagy hegyek hiányában kell meglátnunk. Sokkal inkább abban, hogy növényi elemek, erdők tekintetében szinte koldusok vagyunk. Ez az okozója azután annak a sivár képnek, amelyet a vonaton érkező, vagy a városba autón befutó idegen nyer, amikor pl. a rendezőpályaudvar melletti libalege-

[33] Koren E.: I. m. 33. old. Kozma M.: I. m. 141. old. Tonelli S.: I. m. 51. old. és Szeged sz. kir. város főforgalmi útvonalhálózata. 22. old.
[34] V.ö. O. Blum: I. m. 147. old.
[35] Fr. Schumacher: I. m. 111. old.
[36] O. Blum: I. m. 46. old.

lők, vagy az Alsóvárosi-nyomás legtöbbször száraz tófeneke mellett elhalad. És e két példa, sajnos, nem a kivételt jelenti.

De lássuk, mi volna itt a teendője a városépítőnek, hogy ezen szomorú környezetű alföldi metropolisból bájos, testet-lelket üdítő erdők és kertek közé ékelt Szegedet teremtsen s az ittlakók életét megszépítse és a város szeretetében a lelkesedésig felfokozza? A legelső teendő mindenesetre az összes tekintetbejöhető adottságok megtartása, rendeltetésüknek megfelelő kialakítása. Második teendő mindazon lehetőségek kihasználása, amelyek új szabadterületek (zöldterületek) létesítését lehetővé teszik. Végül a harmadik teendő az így adódó elemek közötti kapcsolat megteremtése és egy hatalmas, összefüggő, a város egész területét átszövő szabadterületi, ill. zöldterületi hálózatnak a kialakítása annak szem előtt tartásával, hogy a jövőbeni szabadterületek mint hatalmas ékek nyomuljanak be az építési területek közé, lehetőleg egészen a városmagig. Ennek a hálózatnak célja, hogy lehetővé tegye a város poros és fülledt háztengeréből a szabad természetbe való minél könnyebb kijutást és a különféle természeti pontoknak kellemes, fás környezetben való elérhetését.

Miként alakítsa ki a várostervező Szegeden ezt a hálózatot? Ahhoz tudnunk kell, hogy a természet annak legfontosabb elemeit már maga megteremtette. Ilyen, az egész szabadterületi rendszer alapvető eleme és kiindulópontja a Tisza folyó, amihez azután számos kisebb-nagyobb, már ma is meglevő elem járul, mint pl. a Holt-Tisza, a különböző parkok és temetők, a körtöltésmenti Makkos-erdő,a baktói kiskertek, a Vöröskereszt- és Búvár-tavak, az Ujszegedi Erzsébet-liget, stb. A még ezután kialakítandó új zöldterü-

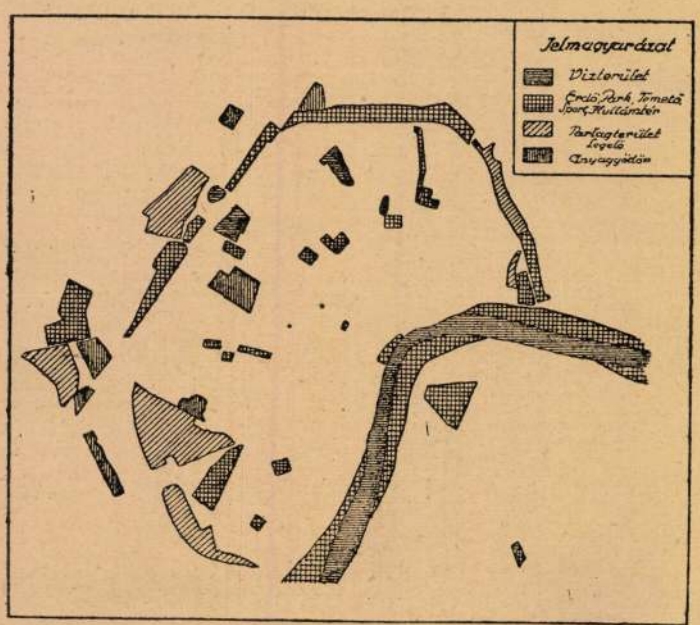

6. ábra. A meglevő, valamint a jövőben kialakítható szabadterületek eloszlása Szeged belterületén.

letek részére pedig elsősorban azok a területek jönnek számításba, amelyek a beépítés számára nehézséget jelentenek, mint rossz altalaj, hirtelen magaslatok vagy mélyedések, továbbá a parlagon fekvő területek. Ilyen vonatkozásban nagy értéket jelentenek a holnap számára a kiaknázott téglagyári területek, amelyeknek olykor 10 méteres szintkülönbségei festői kialakítások csiráit rejtik magukban. De pompás tájélénkítő tényezőket nyerhetünk a mai parlagterületek erdősítésével, amilyenek a Somogyi-telep és körtöltés, az Alsóváros és vasúti töltés, a Szabadkai-út és Cserepes-sor között fekvő területek és más hasonlók. Különösen bájos részleteket kaphatunk azáltal, ha meglevő tavaink partjait bokros-fás kerettel veszszük körül. Ezek a kisebb-nagyobb tavak az egyes városrészek népkertjeinek magjai lehetnének.[37] Ilyen vonatkozásban Szegeden ma még szinte felbecsülhetetlen értékeink és lehetőségeink vannak. A városrendezés feladata lesz, hogy ezeket a lappangó értékeket a város lakossága s az idejövő idegenek számára életrehívja és megteremtse ezáltal egy, a mainál szebb, emberibb, szeretetreméltóbb és egészségesebb városi életkeret lehetőségét. (6. ábra.) Az itt megoldásra váró részletkérdések közül csak egyet szeretnénk különösen kiemelni; a temetőknek már ma is szőnyegen levő problémáját, mert avval tisztában kell lennünk, hogy a temetők mai elszigetelt formája idővel csődbe jut, már csak a fejlődés akadályozott volta miatt is.[38] Annak a területnek, amelyet a halottak számára biztosítunk, a város szabadterületi hálózatának lényeges és állandó részévé kell válnia.

Végül közvetve még két dolog tisztázása is ebbe a problémakörbe tartozik, egyik a szemét- és hulladékanyag-deponálás, másik pedig az anyagbányászás kérdése, amelyek mindegyike végleges és kielégítő, a várostervbe szervesen beleilleszkedő megoldást kell, hogy kapjon.

A városépítés negyedik alapvető problémakörét a *közlekedési kérdések* rendezése alkotja. Letárgyalásuk épen úgy, mint a tervező munka végrehajtása, célravezetően két lépésben történhet. Az első a távolsági (és szomszédos), a másik pedig a helyi forgalom.

A *távolsági forgalom* Szegeden három tényezőből adódik, nevezetesen a vasúti, az országúti és a tiszai forgalomból. A városrendezési tervben azonban ezekről csak olyan mértékben lesz szó, amilyen mértékben azok területi és térbeli problémát jelentenek. E három tényező hálózata jelenti azt a többé-kevésbbé megváltozhatatlan vázrendszert, amelyre a település, vagyis a várostest szinte reárakódik. Valóban forgalom és település, közlekedés- és településföldrajz, közlekedési és települési politika végeredményben egységek s ott, ahol nem ilyen egységnek ismerik fel és kezelik őket, ott az egész településügy kárt szenved.[39]

Szegeden a háború előtt a *vasúti* pályaudvarok végleges elhelyezése komoly és aktuális probléma volt. Városunkra nézve különösen lesujtó hatású országhatármegállapítás azonban olyan hely-

[37] V.ö. Dr. Pálfy-Budinszky Endre: Szabad- és zöldterületek szerepe a városépítésben. Városkultura 1933. 154. old.

[38] V.ö. Dr. Ing. Stefan Hirzel: Grab- und Friedhof der Gegenwart. München 1927.

[39] O. Blum: I. m. 157. old.

zetet teremtett, hogy a vasúti forgalom tekintetében visszafejlődés következett be. Mert amíg a trianoni békéig két fontos fővonal, a budapest—temesvári és az alföld—fiumei keresztezésben feküdt, addig ezen vonalak ma Szegednél szinte el vannak vágva. Mégis, amikor két emberöltő távlatában akarjuk városunk kontúrjait felvázolni, nem szabad a teljes stagnálással számítanunk. Ilyen meggondolás mellett azután a következő vasútrendezési problémák adódnak.

A jelenlegi vasúti híd teherbírása a mai terhelési viszonyoknak nem felel meg, azon a nehezebb típusú mozdonyok közlekedése nincs megengedve, amiért is ezt előbb-utóbb át kell építeni. Ekkor azonban a hajózás érdekére való tekintettel a pályaszintet is emelni kellene, ami jóformán új híd építését jelentené. Mivel pedig a híd után következő vasúti töltés vágánykanyarulati viszonyai is olyanok, hogy a mai 90 km-es vonatsebesség és nagy tengelytávolságú kocsik mellett egyenesen veszélyes pontjai a pályának, erősen problématikus, hogy az új vasúti hídat a régi helyén építsék-e meg? A vasúti hídnak a személypályaudvarhoz való közelsége vonta maga után, hogy azt magas töltésen kellett megépíteni s ezért annak további bővítése, valamint szigetperronokkal való ellátása rendkívül nagy költségbe fog kerülni. Ezen okok miatt tehát nem lenne célszerű az új hidat a jelenlegi helyén építeni, sokkal inkább célszerűnek látszik egy Boszorkánysziget környéki elrendezés megvalósítása. Ennek azután további következményei is lennének. Szeged személypályaudvara ebben az esetben fejállomássá válna és a felvételi épületet idővel egészen a József fhg.-térig lehetne behozni, ami az utazóközönség nagy kényelmét jelentené. A felszabaduló vasúti híd pedig a közúti forgalom céljaira szolgálhatna.[40]

A teherpályaudvarok helyének változtatását semilyen szempont sem indokolja.[41] Ellenben sor kerülhet idővel a jelenlegi rendező p.u. bővítésére, ami Dorozsma irányában volna kívánatos.

Előreláthatólag új vasúti vonalak létesítésére is szükség lesz. Így honvédelmi, gazdasági és vasútüzemi szempontok kívánatossá teszik Szeged-Rókus és Dorozsma állomások összeköttetését, ami már egy ma is meglevő iparvágány felhasználásával aránylag könnyen megtörténhet.[42] Szó lehet majd a szeged—halasi szárnyvonal kiépítéséről s evvel kapcsolatban legalább egy sávot kell biztosítani rendezési tervünkben. Végül számolni kell a város tulajdonában levő gazdasági vasút új nyomon történő városi bevezetésével, ami a nagykörút irányában a vasúti töltésnek aluljáróval való áttörését és a Sylvánia-fatelepen át új utca nyitását tenné szükségessé. A gazdasági vasútnak ezen új nyomvezetése természetesen szerves összefüggésben áll az ugyancsak fontos városrendezési problémát jelentő szegedi piackérdés megoldásával.[43] Végül a vasúti kérdéssel függ össze a kiállítási terület helyének megállapítása is, sőt legújabb felfogás szerint a kihelyezendő kaszárnyák is vasúti vágánycsatlakozást igényelnek, tehát erre a dologra is gondolni kell.[44]

[40] V.ö. Koren E.: I. m. 32. old.
[41] V.ö. Koren E.: I. m. 31. old.
[42] V.ö. Koren E.: I. m. 10. old.
[43] V.ö. Dr. Kovács József: A szegedi piac. Szeged 1937. Szeged 1934.
[44] O. Blum: I. m. 145. old.

A vasúti kérdés érintése után az *országutakkal* is kell foglalkozni. Ezzel kapcsolatban elsősorban is végleges jelleggel kell leszögezni a városkörnyéki útvonalhálózatot, vagyis a városnak a környező településekkel való jó közúti összeköttetését biztosítani kell. Ilyen új vonal lenne a szeged—tápé—püspöklellei, amely új tápterületeket csatolna városunk gazdasági életébe, majd a Klebelsberg-telep—újgyálai. Ezeknek, valamint a többi útvonalaknak a város környékén való beépítési szélességét is meg kell állapítani, mivel ennek súlyos kihatása van a közlekedés gyorsaságára és az általános közbiztonságra egyaránt. Hasonló szempontból állapítandók meg ezen főutak kanyarulati és esésviszonyai. Sajnos, ilyen vonatkozásban ma súlyos hiányok vannak. Ezenkívül még arra is gondot kell fordítani, hogy az útvonalak a vidék tájképi jellegének is megfeleljenek, a környezet összhangját meg ne bontsák és a terephez jól simuljanak, végül változatosak is legyenek.[45] Ezen szempontokból különösen a szeged—makói országút újszegedi szakaszának magas vonalvezetése nem megfelelő, amiért is azt a rendes terepszintre kell leszállítani.

Komoly városépítési problémát jelent az a helyzet, hogy több útvonal a városhoz érve, vasúti vágányokat pályaszintben keresztez. Ez az állapot mind a vasút, mind pedig az országút forgalma szempontjából tarthatatlan és az aluljáróknak mielőbbi kiépítését teszi szükségessé.[46] Különösen kellemetlen ez a helyzet a belváros—temetői vonalon, ahol még villamos-keresztezés is van.

Fontos városrendezési kérdés még az elkerülő utak biztosítása is. Az interkontinentális út teljes kiépülése, valamint a hazai gépkocsiforgalom várható fellendülése idővel olyan állapotokat fog teremteni, amelyek a csupán csak átfutó autók jelenlétét a városok belsejében nem teszik kívánatossá. Ezért már ma ki kell jelölni azon útvonalak helyeit, amelyek a város elkerülésével bonyolítják le a távolsági forgalmat.[47]

Szeged várossáfejlődésének egyik legfontosabb tényezője az elmúlt századok folyamán a *vízi közlekedés* volt, mivel két folyónak, a Tiszának és Marosnak összefolyásánál épült. A tiszai vízi út szerepe ma is igen jelentős, a vasútéval vetekszik s e tekintetben még nagy fejlődésre van kilátás a Duna—Tisza hajózó-csatorna kiépülésével kapcsolatban.[48] Az ezzel kapcsolatos teendőket az ipari területek tárgyalásánál már érintettük, nevezetesen egy új kereskedelmi és ipari kikötő építésének szükségeségét, amit az ipari érdekeken kívül főleg még az indokol, hogy a jelenlegi rakpart korszerű rakodóberendezés létesítésére nem elégséges és a magas vízállásnál egyáltalán nem használható. Az új kikötő, amelyet téli kikötőnek is fel lehet majd használni, legcélszerűbben a Boszorkány-sziget alatt volna megvalósítható, ahol a Tisza sodorvonala már a jobbparthoz közeledik s így az iszapolódás veszélye is kisebb. Vele kapcsolatban tárházak számára is kell helyet biztosítani.

[45] Irányelvek a főközlekedési utak tervezésére és kiépítésére. Bpest 1938.
[46] V.ö. Szeged sz. kir. város főforgalmi útvonalhálózata. Szeged 1934.
[47] V.ö. Król Oszwald: Még egy városrendezési probléma. Szegedi Szemle 1931. 4. szám.
[48] Koren E.: I. m. 37—38. old.

A Tiszával kapcsolatban partjai végleges hivatását is meg kell állapítani, vagyis hogy mely szakaszok szolgáljanak kereskedelmi, üdülési, fürdőzési, úszóház elhelyezési, homokrakodási célokra, mert ennek tisztázatlan voltából ma számos ellenmondás származik. A partszakaszok használatának eldöntése előtt még az általános csatornázás szennyvízbevezetésének kérdését és annak közegészségügyi hatását is tisztázni kell.[49]

A távolsági közlekedés kérdésének tárgyalásánál a teljesség kedvéért meg kell említeni a légi közlekedést is. Az utas- és teherszállító légiközlekedés azonban Szegeden belátható időn belül, annak gazdaságtalan volta miatt, alig jöhet számításba és így külön kereskedelmi repülőtér kijelölésére nincs szükség.[50] Az ilyen netáni igényeket a már ma is meglevő katonai repülőtér és a polgári turisztikai leszállóhely teljesen kielégítik.

Ezekután rátérve a *helyi közlekedés* problémáira, az úthálózatot három csoportra oszthatjuk. A főforgalmi útvonalak csoportjába azok a város belsejéből kivezető utak tartoznak, amelyek a várost a szomszédos községekkel összekötő országutakban folytatódnak. A belső forgalmi gócokat — mint a pályaudvarok, kikötők, raktárházak, gyártelepek, piacok, fontosabb középületek, városmag — egymással összekötő utakat másodrendű forgalmi utaknak hívjuk, míg ezek egyikébe sem tartozó útvonalak a lakóutcák. (7. ábra.) E három úttípusnak az útvonalak (kocsiútburkolatok) szélességi

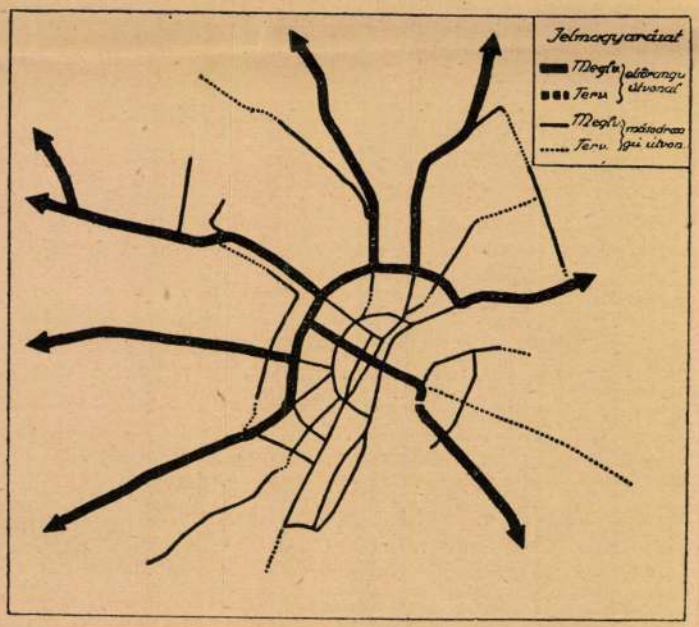

7. ábra. Szeged belterületének közúti forgalmi hálózata, az átmenő-, valamint a belső forgalmi útvonalak feltüntetésével.

[49] V.ö. Dr. Hernády M. és Rosztóczy E.: A Tisza és Maros fertőzöttsége Szegednél. Különlenyomat a Népegészség 1935. évi 1. számából.
[50] Koren E.: I. m. 39. old.

méreteiben is kifejezésre kell jutni. Azonkívül a főforgalmi utaknál a különféle járműtípusok irány- és jellegszerinti szétválasztására is kell törekedni. Így a gyorsforgalom zavartalanságának megóvása végett külön sávra kell terelni a kerékpárforgalmat, valamint a piacokra igyekvő szekérforgalmat.

Szegednek a királybiztosság által megállapított főútvonalhálózata nagy általánosságban megfelelő, részleteiben mégis számos helyen szorul korrekcióra. A forgalom szempontjából való tömbáttörésre azonban csakis egyetlen helyen, a Sajka és Kálmán utcák folytatásába eső házcsoport esetében van szükség.[51] Más helyeken, mint pl. az újszegedi Vedres-utcánál a saroktelek beépítésének módosítása révén kell a hirtelen kanyar okozta rossz kilátási viszonyokat megjavítani. Új útvonal nyitásra az új iparnegyeddel kapcsolatban lesz szükség, ami a Róka-utca—Hattyas-sor folytatásában, a vasúti töltés alatt volna délfelé megvalósítandó. Újszeged súlyvonalában nagyrészt már ma is megfelelő, de a forgalom elől elzárt útvonalat kellene ilyen célra megnyitani, ami csak a Holt-Maros medrének áttöltésezését teszi szükségessé.[52]

Az egyre terjedő kerékpárforgalom — ami a külterjes településmód egyik velejárója — az egész városra kiterjedő, összefüggő kerékpár-úthálózat lefektetését teszi szükségessé, amelynek nyomjelzésénél lehetőleg a jövőbeni parksávhálózatot kell alapul venni.[53] Szó lehet még autótárolóhelyek kijelöléséről és a bár lassan, de egyre növekvő autobuszforgalommal kapcsolatban az autobuszpályaudvar helyének végleges megállapításáról.[54]

S ezzel be is fejeztük volna Szeged legfontosabb városépítési problémáinak vázlatos bemutatását. Szándékosan mellőztük a részletkérdéseket és bár az összes fontosabb kérdések érintésére törekedtünk, első ilyirányú összefoglalásról lévén szó, ez bizonyára nem történhetett meg hiánytalanul. Az idetartozó anyag teljes és hiánytalan feldolgozása a rövidesen elkészülő hivatalos városfejlesztési programm keretében fog megtörténni.

[51] Hergár V.: I. m. 10. old.
[52] Szeged sz. kir. város főforgalmi útvonalhálózata. 22. és 32. old.
[53] Dr Pálfy-Budinszky Endre: Kerékpárutak városépítési vonatkozásai. Különlenyomat a Városkultura 1936. évi 1—2. számából. 28. old.
[54] Bierbauer Virgil: Városépítés. Lásd a Möller f. Építési Zsebkönyv.

Beszámoló:

AZ IRODALMI SZELLEM ÉLETE. — *Az elvek tisztázása.* — Szellemi életünkben két érdekes határpontot lehet megfigyelni. Két végletet, amelyek végeredményben a közös eszmének, a magyar irodalmiságnak továbbvivésén egyformán dolgoznak: irodalmunknak ez a két arca hosszabb-rövidebb összefonódásokkal azóta megvan, mióta öntudatosult, önállóvá, eredetivé vált. Akár ízlésáramlatok, akár formaproblémák, akár eszmei ellentétek választották el egymástól a „haladókat" vagy a „konzervatívokat", egyformán lehetett a klasszicizmus vagy a romantika tehertételének tekinteni. A századeleji „kettészakadást" határzárak mesterséges izoláltsága is igyekezett elmélyíteni, de a lényeg ma már főleg a materialista és spirituális felfogás problématikájában csúcsosodik ki. Világnézeti zürzavar és szociális helyzetkép, vallási elvontság és idegen eszpriskedés egyformán nyomott hagyott íróink lelkivilágában. Íróművészeinket napjainkban sokkal jobban vonzzák a kor aktuális „kérdései", forrongó problémái, messzianizmusuknak jobban kedvez lázas életünk, mint bármely más előző korszak. Harcos ideologiájukban, vagy józan mérsékletükben, pillanatnyi fellángolásaiban, vagy lázadozó-adakozó készségükben kétségtelenül ott a jószándék, a használni akarás hite. Magának a korszaknak sokfelé igazodó képe teszi, hogy nincs mai irodalmunknak olyan homogén szemlélete, mint volt teszem a század végén, vagy még a világháború előtt is. A társadalmi adottságok, az ipari és mezőgazdasági munkásság szociális helyzete hozta magával az irodalom témaanyagának gazdagodását és színrétegeződését. Az ízlésváltozások korának pusztán l'art pour l'art-os világa lejárt, öncélú művészetet ma már csak az elméleti esztétikák tartanak számon. Minden írónak van valami szociális vagy etikai célja, a gyönyörködtetés mellett minden költő mást, egyebet, többet is akar „adni." A klasszicista kor magához emelte a néptömegeket, mert szükségét érezte annak, hogy a kultúrálatlan tömeget nemesítse, nevelje. Ma fordított a viszony irodalom és közönség között. A művésznek van ma határozottan szüksége „leszállni" a nép körébe, hogy onnan inspirációt, megfigyeléseket, szóval fölemelő „anyagot" merítsen. Mind többen hangoztatják tudományban és művészetben egyaránt a visszatérést a „természethez" s ami ezzel egyet jelent, a természetes emberhez. Arany *Toldi*ban a természetes paraszti alkatot a maga realitásában leste meg, nemesítette meg és emelte irodalommá, a mai Arany Jánosnak le kell ereszkednie abba a néprétegbe, melynek világát szemléli és ábrázolni akarja. Ezt a hasonulást, idomulást hozzák a falukutatások, amelyek a népi élet reáliái mellett a paraszt „műelveivel" is meg akarnak ismertetni: elsősorban a népköltészettel. A fentebb vázolt eljárást mutatja a falu „költészete" is. A népi irodalom problémája azonban csak egy — nagyon jellemző és fontos — kérdése irodalmunknak. Hasonló, de más eszközökkel megfogható az ipari munkásság irodalmi tükröződésének kérdése is. Ez az osztály már nem olyan tisztán magyar és nem olyan tiszta humusz, mint egészséges népünk. Itt nagyobb körültekintésre, óvatosabb munkára van szükség, de feltétlenül fontos, sőt kell, ezt a kérdést a nemzeti propaganda szempontjából irodalmilag is tanulmányozni.

Természetesen ezek a „félpolitikai" színezetű elvi megállapítások mellett egy percig sem szabad szem előtt téveszteni az *igazi irodalom* érdekét. Minden néprétegnek, vagy osztálynak be lehet a problémáit mutatni az igazi irodalom eszközeivel. A visszatérés a „népi" kultúrához még nem jelenti azt, hogy eldobjuk az irodalom egyetlen igazi célját: a művészi tökéletesség felé való törekvést. Hiszen az igazi tehetségek, akár a nép, akár a középosztály köréből kerülnek ki, mindenkor tehetségük változatos és színes fajiságában, nemzeti jellegében találhatók fel. A nemesi társadalom íróinak is az adott művészi lendületet, ha témájukat a magyarság tevényéből merítették.

Az öncélú reálista ábrázolásmód, népi klasszikusai, Arany, Petőfi után bizonyos idő múlva az epigonizmus karjaiba került. Ez a szellemi zsákutcába jutás önmagában hordta a változás szükségességét. A századvég forradalmárjai, elsősorban Ady, öntudatlanul visszatértek irodalmunknak reálizmus előtti stílusához: a romantikához. Ezért érezzük ma annyira közelinek Ady hangját Vörösmartyéhoz. A stílus és a gondolat forradalmár újítóinak mozgalma azonban nemcsak visszatérést jelentett a „hagyományokhoz", hanem egyben formarombolást, eszmealakítást is. Amit a lírában Ady és három nagy utóda: Babits, Juhász,

41-ik szám 1883. BUDAPEST, OKTÓBER 14. XXX. évfolyam.

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre 12 frt, félévre 6 «. Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre 8 frt, félévre 4 «. Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre 6 frt, félévre 3 «. Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

SZEGED UJJÁÉPITÉSE.

Szeged, a mióta történetét ismerjük, mindig magyar és nagy város volt. Nagy volt az Árpádok alatt, nagyobb Mátyás alatt. Jelentősége a török hódoltság által nem vesztett, s mi legfőbb érdeme, magyar maradt mindvégig. Rajta alól egész Dél-Magyarországon kiveszett a magyarság, utolsó bástyája maradt délfelé Szeged. A törökök kivonulása után a helyzet javulni kezdett. — Szeged mégis minden *állami* támogatás nélkül emelkedett lélekszámban, iparban és kereskedésben; e század elejétől, sőt már korábbi időtől kezdve, a Bácskában és Bánátban magyar gyarmatokat alapitott; ez által alapvetője lett az alvidéki magyarságnak és terjedésének.

A város egyre emelkedett, s mindinkább virágzó lőn, mig a Tisza-szabályozás csapásai nem nehezültek rá, melyek 1850-től kezdve, három évtizeden keresztül, kimerültségig ostromolták s végre elbuktatták a legnagyobb tiszta magyar várost.

Számtalanszor föltárta bajait Szeged a kormányoknak. Az idegen kormányzat fülei siketek maradtak panaszaira; az alkotmányos magyar kormányzat emberei a vizszabályozást nem ismerték, s kik a kormány kebelében ismerték, azok a régi idegen kormányzat örökölt maradványai voltak, kik nem tartották feladatuknak Szeged árviz-bajain gyökeresen segiteni.

Ily viszonyok közt a szegény elhagyatott város helyzete mind válságosabbá lett. Panaszai, kérvényei mind rimánkodóbbakká váltak ugyan, de mit ért, ha a döntő tényezőknek, a helyzetet nem ismervén, valósággal «menekülniök» kellett a szegedi deputációk elől. Már 1876-ban az isteni gondviselésen kivül egyedül polgárai erényeinek köszönhetni, hogy a város el nem uszott; de 1879. márczius 12-én éjjeli 1 órakor a vészharang megkondult, és Szegedet sem polgárainak erénye, sem a gondviselés meg nem menthette: elveszett az árvizben.

Csak haldoklására ébredt, s fordult figyelmével feléje a magyar haza; átalános fájdalom, mély gyász nehezedett a hazafiui keblekre. De írt, balzsamot a gyász, a részvét és milliók fájdalma nem hozott; a város elveszettnek látszott. Reménytelenség érzete vett erőt a szegedieken és másokon egyaránt. Midőn a reménység világa már alvó félben volt, márczius 17-én uj fordulat állott elő. Ő felsége, a király Szegedet meglátogatta; e látogatás óriási hatással volt a jövendőre. A király kimondta: «*Szeged ismét lesz, és szebb lesz mint volt*».

A királyi szót tettek követték. Az országgyülés megalkotta az 1879: XX. t.-czikket, melylyel a széleskörü hatalommal fölruházott kir. biztosi intézménynek tette föladatává Szeged vizmentesitését, a könyöradományok kiosztását és Szeged ujjáépitésének keresztülvitelét.

Kir. biztossá *Tisza* Lajos, volt közmunka és közlekedési miniszter, a miniszterelnök testvéröcscse neveztetett ki. Melléje 12 kir. biztosi tanácsos adatott, kikből kilenczet a kormány nevezett ki, hármat pedig Szeged város közgyülése választott. E kir. biztosi tanácsosok voltak: Bakay Nándor, Horváth Gyula, Jankovich Miklós, Komjáthi Béla, Szemző Gyula, Végh Aurél, Dobó Miklós, Rónay Béla, Tallián Béla, Pálfy Ferencz, dr. Rósa Izsó és Szluha Ágoston.

A kir. biztos első teendője volt, hogy a város belterületét a viztől megszabaditsa, a hajléktalan lakosságot födél alá helyezze, és a szegény osztályt élelmezze. A szádfal és gőzszivattyuk segélyével, óriási erőfeszités után, a város vizmentessé lett. A lakosság visszaszállingott csakhamar és hozzálátott ideiglenes hajlékainak emeléséhez. A szegény osztály számára barakkok épittettek, tetemes része pedig a városban nyert elhelyezést.

Tisza Lajos rendkivüli óvintézkedéseket tett a közegészség érdekében is; a lapos és vizállásos helyeket feltöltette; a járványbetegek

TISZA LAJOS.

részére barakkórházat emeltetett; népkonyhákat állittatott föl, s a szegény munkásosztály gyermekeit a vörös kereszt-egylet gyermekkertjében helyezte el.

Már e közben nagyszabásu intézkedéseket tett a város ujjáépitése érdekében.

Az árvizkárok fölvételét megkezdette s arra a biztosi tanácsból három albizottságot küldött ki.

A város szabályozására nézve a multból megbizható alap nem lévén, szükséges volt a várost lejtméretezni és talajfurásokat eszközölni; ezek 1879. deczember 4-től 1880. április 15-ig ejtettek meg, s ez által biztos alap nyeretett a hid, a rakpart és egyéb épitkezések mélységének meghatározásához.

Az 1879/80-iki téli időszak *Szeged ujjáépitési programmjának megalkotási ideje volt.* Tisza Lajos minden irányban rendkivüli tevékenységet fejtett ki. Midőn a nép egészségügyi állapota, lakviszonyai és a szegény osztály segélyeztetése további gondot nem okozott, a rendelkezése alá adott műszaki osztály mondhatni lázasan dolgozott azon, hogy a város rendezési terve s az épitkezési rendszabály a lehető gyorsan elkészittessék, hogy a tavasz megnyiltával mód és alkalom nyujtassék az épitkezések megkezdésére.

A háromszögméreti fölvételek befejezte után haladéktalanul az uj utczák, körutak, terek és közkertek állapittattak meg, majd az épitkezési rendszabályok is elkészittetvén, azok a minisztertanács által 1879. deczember 28-án jóváhagyattak, a királyi biztosságnak 1880. február hó 7-én a városhoz intézett rendeletével pedig életbe is lőnek léptetve. Ezen épitkezési rendszabály szerint a város három épitkezési kerületre oszlik. E kerületek egymástól abban különböznek, hogy az I. kerületben csak kőből vagy más szilárd anyagból, a II. és III-ban ellenben már vegyes anyagból is épithetők a házak.

Ezenkivül az egyes épitési kerületekre nézve külön-külön lett megállapitva a padozat magassága is.

Az ujjáépitendő város rendezési terve és az épitkezési rendszabályok midőn nyilvánosságra kerültek, Szeged lakosaiban városuk jövő nagyságának reménye ébredt föl. Öröm sugárzott minden arczról; az uj rendezési terv szerint készitett városi térképnek ezer és ezer nézője volt, s alig telt el néhány nap, Szeged uj rendezési térképe közkézen forgott.

Két körut, hat sugárut, számos közkert és piacz körvonalait tüntette föl az *uj rendezési térkép.*

Szegedet mintegy 8 hónapig állandó érdeklődésben, hogy ne mondjuk izgatottságban tartotta az a kérdés: feltöltessék-e egészen a város, vagy csak izonyos főbb vonalaiban, vagy épen annak csak egy meghatározott, leginkább a város belsejének nevezhető része?

A fel- vagy fel nem töltés kérdésével *elválaszthatatlan kapcsolatban állt annak eldöntése is, hogy a város a régi helyén épittessék-e föl vagy másutt, hol a talaj- és a magassági viszonyok kedvezőbbek?* És már-már az utóbbi felé látszott hajolni a biztosi tanács hangulata, midőn Tisza Lajos lelke egész meggyőződésével emelte érvényre azt az elvet, hogy *Szegednek a régi helyén kell minden áron ujjáépülnie.* A régi helyen épült tehát, de ezzel a feltöltés elve is elfogadtatott, csak a körül volt nézeteltérés, hogy már most egyszerre töltessék-e föl a város, vagy fokozatosan. Az utóbbi álláspont diadalmaskodott.

A két körut, a 3 nagyobb és 4 kisebb sugárut a fokozatos feltöltési rendszernek mintegy vázlatát képezik; a sugárutak, legvégső pontjuktól be a központig fokozatos emelkedést tüntetnek elő, s ez emelkedés legnagyobb a Tisza Lajos körutnál. A körutak és sugárutak által képezett sikokba eső területeknek idővel hasonmagasságra kell emelkedniök, és pedig az utczáknak közköltségen, az egyes telkeknek pedig a magántulajdonos vagyoni erejéből.

*

A város épitkezési és rendezési ügye mellett ernyedetlen buzgalommal dolgozott a kir. biztosság a könyöradományok kiosztása ügyében is. A kárbecslés eredménye szerint, ingók és ingatlanokban, *mintegy 12 millió kárt okozott az árviz.* Nem lehet kétségbe vonnunk a kárfölvételi eljárás helyességét; az ott eljárt férfiak e tekintetben teljes megbizhatóságot nyujtanak; de ennek ellenére minden habozás nélkül ki lehet jelenteni, hogy ezen 12 millió kár a valóságot közelről sem üti meg. Az árviz által okozott anyagi veszteség, összes vonatkozásaiban föltüntetve, adná csak hű tükrét a valóságos kárnak; a mikben pedig a szegedi veszteségek nem biráltattak. Becsületességére mutat a szegedi népnek, hogy vizkárainak kitüntetésében ridegen mellőzte egyébként ismert élelmességét. Nagy része nem tartotta érdemesnek sem időt, sem fáradságot szentelni kárainak összeirására; tetemes része meg épen tudomást sem vett arról, hogy kárai egyátalán fölvétetnek-e és mikor? A kárbecslők lelkiismeretére lett tehát bizva a kár kitüntetése; ezek eljárása minden bizonnyal lelkiismeretes és kifogástalan. De hogy a vázolt körülménynél fogva nem hű tükre a szegedi összes vizkárnak: az kétségtelen.

Az 1879. XX. t. cz. 5. §-ának értelmében az osztályozás módozatai a kir. biztos egyik főfeladatát képezték. Tisza Lajos, a biztosi tanács meghallgatása mellett, minden áron oda törekedett, hogy a begyült könyöradományok lehetőleg az igazán károsultaknak s főleg az arra leginkább ráutaltaknak osztassanak ki. E törekvését siker koronázta. Mindenek előtt elvül állittatott föl, *hogy a 10,000 frton felül megmaradt vagyonnal biró árvizkárosultak a könyöradományban való részesedésre igényt nem tarthatnak.*

Ez intézkedés váratlanul jött, egyesek körében zugolódásra is szolgáltatott okot, de átalában a város összes lakosságainak körében rendkivül kedvező benyomást gyakorolt, és a Tisza Lajos igazságérzete és emberszeretetébe vetett hit ez időponttól kezdve lett megrendithetlen jellegüvé a nép között. Ily 10,000 frton fölüli vagyonnal biró árvizkárosult 262 találtatott, kiknek szenvedett káruk a három millió forintot elérte; ez összeg nagy részben leüttetett a 11.811,015 frt kárfölvételi összegből s igy az osztályozásnál csak 8—9 millió forintnyi árvizkár vétetett figyelembe, a mely körülmény a vagyonukban érzékenyen sujtott vizkárosultakra fölötte kedvezően hatott, ha meggondoljuk, hogy a könyöradományokból kiosztandónak 2.412,000 frt találtatott.

Fölötte biztositotta a könyöradományok jótékony hatását Tisza Lajosnak az az intézkedése is, hogy a károsultak között, ugy ingó, mint ingatlan tekintetében 3 osztályt állapitott meg; ez osztályok szerint kapták a károsultak 10, 15, 20, 25, 28, 30 vagy 33%-át káraiknak; ez utóbbi százaléknál magasabb kártéritést senki nem kapott.

Mindezen intézkedések közhirré tétettek, felszólamlás tárgyait képezhették, de ez utóbbi orvoslattal kevesen éltek, mert a könyöradományok kiosztásának e módozata, a károsultak fönn vázolt osztályozása, teljes megelégedést szült a lakosság minden rétegében. Tagadhatlan, hogy ez eljárás hibáit sok oldalról és sokan keresték, de ha ilyenekre akadtak is, általános volt mégis a meggyőződés, *hogy Tisza Lajos a könyöradományok kiosztására nézve helyesebb osztályozást és módozatot nem találhatott volna.* A könyöradományok kiosztása 1880. május hó 3-án vette kezdetét és befejeztetett ugyanazon év augusztus havában.

*

Mindez Tisza Lajos nagy művének, Szeged ujraépitésének, mintegy bevezetése volt. Mint átmeneti intézkedések átnyultak ezek 1879-ből 1880-ba. Maradandó emlékü munkálkodását fogja örökké képezni Tisza Lajosnak a város ujjáépitési módozatainak megállapitása, az arra való eszközök megszerzése, s ezek között különösen *Szeged város háztartásának rendezése.*

Tisza Lajos kir. biztosságának történetét, melyet Szeged életében bátran *Tisza Lajos korszakának* nevezhetni, 4 részre lehet osztani, u. m. I. Szeged vizmentesitése s a lakosság segélyezése (átmeneti intézkedések). II. Az árvizkárok fölvétele és a begyült könyöradományok kiosztása. III. Szeged ujjáépitése, s ennek kiviteli módozatai ügyében törvényhozásilag tett intézkedések. IV. Tisza Lajos működése Szeged forgalmi, gazdasági és ipari ügyeinek felvirágzása, továbbá a társadalmi és szellemi élet ujjászületése körül.

Az I. és II. alatt foglalt föladatok miként lett megoldását már fönnebb körvonaloztuk; most következik az *ujraépités* nagy művének ismertetése. Mielőtt azonban Tisza Lajos nagy alkotására, az *ujraépités* tervezetének ismertetésére áttérnénk, szükséges egy megelőző alkotásáról megemlékeznünk, mely adminisztrativ képességéről a legfényesebben tanuskodik, s ez nem más, mint *Szeged város háztartásának rendezése.*

A kir. biztos Szegedre érkezése után sajnosan győződött meg arról, hogy a városnak számos jövedelmi forrásai kellőleg ki nem aknáztatnak, hanem a lakosság közgazdászati érdekeinek ellenére, fokozatosan emelt pótadó-rendszer utján iparkodik a város folyton vajudó pénzügyi mérlegének egyensulyát helyreállitani. E rendszer mellett a városi pótadó minden kir. adó-forint után 70 krtól—1 frtig emelkedett, oly állapot, mely minden fejlődés csiráját alapjában megöléssel fenyegette, s a mely rendszer egyátalán nem mutatkozott alkalmasnak, hogy a kir. biztos nagy és nehéz feladatának sikerét biztositsa. Kijelentette tehát Tisza Lajos a város közönségének még 1879 őszén, hogy «méltán megkivánhatni, miként a háztartás berendezésénél a város összes segélyforrásai a kitüzött közczélra használtatván fel, *egyes osztályok a közvagyon terhére különleges kedvezményben ne részesittessenek,* s a közteherviselés módozatainak meghatározásánál *a lakosság közgazdászati érdekei lehetőleg kiméltessenek*».

Reformot hozott tehát a város összes jövedelmi forrásaiba; a pótadó emelését, mint a lakosságra terhest s a város fejlődésére hátrányost, mellőzte, ellenben czélszerü és gyakorlati intézkedéseivel emelte a haszonbéres földek és a legelő, továbbá az italmérési jog, hidvám, kövezetvám, helypénz és egyéb javadalmak jövedelmét.

Életbe léptette, minden közgazdászati érdekek sérelme nélkül, a *lakrész-adót* és a *behozatali fogyasztási vámot.* A költségvetésben eddig nem ismert egyöntetüséget és czéltudatos rendszert hozott be, végül a várost a tartozásaival járó terhek viselésének gondjától megszabaditotta.

A város háztartásán ejtett ezen reform bámulatra méltó eredményt idézett elő 4 év alatt, előnyére egyrészt a város pénzügyi egyensulyának, másrészt tagadhatlanul kiváló hasznára a közvagyonosság egészséges fejlődésének; mit a következő számok legmeggyőzőbben bizonyitanak. Ugyanis:

1879-ben összes bevétel volt	728,143 frt	pótadó	70%
1880-ban	»	»	777,762	»	»	50%
1881-ben	»	»	834,697	»	»	»
1882-ben	»	»	937,924	»	»	»
1883-ban	»	»	1.115,844	»	»	»

Az utolsó évben tehát már 400,000 frttal több bevételt ért el az 1879-ikivel szemben, a 4 év alatt pedig összesen mintegy 800,000 frt bevételi többletet szerzett a városnak, mely összeg kétségtelenül egyik főtényezőjévé vált a rekonstrukczió sikeres keresztülvitelének. E gyökeres gyógymód a városi lakosság között tagadhatatlanul nem a legkellemesebb hatást szülte, sőt a felvilágosodottabb elemek sem voltak mentek az aggálytól, hogy a háztartás egyensulyának ilyképeni helyreállitási módja az ipar, kereskedelem és közforgalom fejlődésére bénitólag hat; azonban midőn a 4 év ellenkezőt bizonyitott be, a társadalom összes tényezői hálásan ismerték el Tisza Lajos pénzügyi politikájának czélszerüségét, mely politika egyik lényeges fundamentumát képezi *Szeged ujjáépitési* programmjának.

*

Midőn Tisza Lajos az utat ekként *nagy műve* kivitelére elegyengette volna, Szeged lakosságát feszült várakozás, sőt ideges izgatottság fogta el, hogy vajjon Szeged ujjáépitésének keresztülvitelére nézve a jövő mit rejt méhében? Mit ad, mit áldoz a magyar állam Szeged ujjáépitéséért, s mi azon teher, melyet a városnak a nagy czél valósitásáért, s az egyes lakosnak saját magánépitkezéséért elviselni kell?

Tisza Lajos terveivel nem soká várakoztatott magára. 1880. márczius 4-én kelt, és Szeged város közönségéhez intézett leiratában leleplezte terveit Szeged jövő alakulására. E tervei a királyi biztosnak lelkesedéssel fogadtattak a város által, minek folytán azok törvénynyé emeltetvén, a következőkben állapittattak meg.

Szeged város rekonstrukcziója érdekében a költségekről gondoskodás történt:

A középitkezéseket illetőleg:

1. A rakpart és az állandó hid létesitésének költségeit az állam viseli.

2. A két körut, négy nagy sugárut, három kis sugárut, a tervezetbe foglalt közkertek, egy nagy katonai kaszárnya, két falazott főcsatorna, a váracs lerombolása és a szabályozási terv folytán szükségessé vált kisajátitások utáni költségeket fedezi a város, az állam által e czélból számára kedvező föltételekkel közvetitett 4 millió forint kölcsönből.

A magánépitkezéseket illetőleg a városi lakosságot házainak fölépitésében segiti

3. az állam az által, hogy 10 millió frtot tett folyóvá a végből, hogy ebből egyes épitkezők, 50 éves törlesztésre, olcsó kamatok mellett, kölcsönt kapjanak.

Az államkölcsönöket illetőleg följegyzésre érdemes, miként Tisza Lajos a törvényhozásnál kieszközölte, hogy a 10 millió forint épitkezési államkölcsönből 500,000 forint, szegénysorsu épitkezőknek, 10 évi törlesztésre, kisebb kölcsönökre kamatmentesen engedélyeztetett. Ily kölcsönök az 1000 forintot meg nem haladhatják.

A rekonstrukczió elősegittetett még az által

4. hogy az állami hivatalok számára szükséges épületek emelésére a miniszterium törvényhozásilag fölhatalmaztatott olykép, hogy az államkincstárt terhelő épitkezési költségeknek megfelelő tőkeösszeg évi kamatja meg ne haladja a Szegeden levő állami hivatalok elhelyezése után 1878-ban fizetett lakbérösszeget.

5. A Szegeden épülő uj házak részére 16, illetőleg 18 évi államadómentesség engedélyeztetett a szerint, a mint az uj épület a kis körut mentén, vagy a kis körut és a Tisza folyó közti területen emeltetik.

6. Az 1879-ik évben a Szeged árviz elleni biztositására tett költségek, és pedig a körtöltés és a sövényházai ideiglenes töltés épitési költségei, továbbá Szeged közigazgatási költségeinek fedezésére az államkincstárból 1879. évben előlegezett 369,042 frt 53½ kr. elengedtettek.

Mindez intézkedések az 1880: XVII., XVIII., XIX. és XX. tcz.-ben vannak megörökitve, mint a magyar állam Szeged irányában gyakorolt jó indulatának örökre ékesen szóló tanuságai és Szeged majdani fölvirágzásának, emelkedésének alapjai.

*

Mindezeken kivül számos egyéb ténykedéseivel szaporitotta Tisza Lajos Szeged ujjáépitésének és fölvirulásának tényezőit, nevezetesen:

a) Szegednek rég táplált ohaja, hogy Uj-Szeged torontálmegyei község Szeged városával egyesittessék, befolyásával megvalósult, a mi is az 1880: XVI. t.-czikkben nyert szentesitést.

b) Az 1880: XX. t. cz. altal Szeged részére engedélyezett kölcsön törlesztései, e törvény szerint 1883. január 1-jétől fizetendők; e két évi kedvezményért azonban Szeged azon viszonszolgálatot tartozott teljesiteni, hogy az ekként elért megtakaritásokat községi épitkezésekbe ruházza be; ily módon létesült a szinház, az uj városháza, a polgári leány-, belvárosi elemi fi-, az alsó- és felsővárosi népiskola, kisded-óvó intézetek és vámházak; ebből foganatositattak a tömérdek feltöltések, kövezések, csatornázások, melyek a 4 millió forintnyi épitési alapból födözhetők nem voltak.

c) Az 1880: XX. t.-cz. intézkedései szerint az 5 millió után esedékes törlesztést 1883 elején kellett volna ugyan Szeged városának teljesiteni, a kir. biztos azonban a kormánynál kieszközölte, hogy ezen törlesztést csak 1884. január 1-én teljesitse a város. Az ekként nyert anyagi előnyt is sikeresen fordità a város fejlődésének javára.

d) Nehogy a megkezdődő rohamos épitkezés folytán épitési anyagban hiány álljon elő, s igy az árak verseny hiányában károsan fölcsigáztassanak, előre mintegy 20 millió téglát szállitott, melyet jutányos árakon szolgáltatott az épitkező feleknek. A fakereskedőkkel szemben versenyt támasztott a m. kir. kincstárban, mely is saját fakészletéből előállitási áron szolgáltatta a legjobb épületfa-anyagokat.

e) Az egyes feleknek járó könyöradományokat csak részben szolgáltatta ki készpénzben, más részét, legalább nehány hónapi határidőn belül, csak épitkezési anyagban; erkölcsileg is mintegy ösztönözni kivánva ez által a lakosságot, hogy a könyöradományokat is tetemes részben a város *ujjáépitési alapjának* tekintsék.

*

A módok és eszközök a rekonstrukczióhoz megszereztetvén, 1880. május végével a város rendezésével járó *kisajátitási munkálatok* megkezdettek, s azok nagy részben még azon évben befejeztettek; szórványosan még 1883-dik évben is fordultak elő kisajátitási ügyek. A kisajátitási munkálatok, — a rendelkezésre maradt telkek, anyagok, fölülfizetések és egyéb értékesitésből előálló bevételek levonása után, — 830,000 frtba kerültek.

Az 1880: XVII. tcz.-ben rendelt állami épitkezések, u. m.:

A tiszai uj közuti vashid teljesen elkészült, s 1883. szeptember hó 16-án a közforgalomnak ünnepélyesen átadatott. E hid a feljárókkal együtt 1.740,000 frtba került; tervezte *Feketeházy* János m. kir. államvasuti főmérnök hazánkfia, épitette Eiffel G. párisi hidépitész.

A *tiszai rakpart* és partvédművek csak részben készültek el. Tervezte *Wein* Aurél, a kir. biztosság műszaki osztályánál alkalmazott kir. főmérnök. A munka Hellvay és Würth bécsi vállalkozóknak adatott, kik azonban a szerződésileg kikötött időre, 1882. deczember végére a munkálatot be nem fejezvén, a munka tőlük elvétetett s azóta házilag folytattatik. A rakpart költségei az egy millió négyszázezer forintot valószinüleg meg fogják haladni, s mivel a talajviszonyok fölötte kedvezőtlenek, az, hogy az államnak teljes elkészülésig a rakpart mibe fog kerülni, ez idő szerint még meg nem állapitható

Az *uj-szegedi partbelebbezési* munkálatok 800,000 frtba, a Szegedet körülövező *körtöltés*, mely 1880-ban fejeztetett be, a *fehértó-matyéri* csatornával együtt 1.040,000 frtba, és az 1881-ben készült sövényházi töltés 278,000 frtba került.

Az egyes miniszteriumoknak az 1880: XVII. t. cz. 57. §-ában nyert felhatalmazás alapján tett *állami épitkezéseik* is immár kevés hiján befejeztettek, s ez épületek a következők:

Honvéd-laktanyai épület került	270,000	frtba
Honvéd-tiszti laktanya »	245,000	»
Kir. pénzügyigazgatási palota »	290,000	»
A posta-, távirda és kir. mérnöki hivatalok épülete »	136,000	»
Kir. dohánybeváltó épületek »	100,000	»
Kir. polgári törvényszék »	160,000	»
Kir. büntető törvényszék, fogház, és kerületi börtönépületek »	680,000	»
Ásotthalomi kir. erdőőri iskolára az állam költségei tesznek	20,000	»
Összesen:	1.901,000	frt.

Az 1880: XVII. t. cz. által létesitett «*Szeged városi épitési alap*» terhével foganatositattak a kir. biztosság által a következő munkálatok:

A város feltöltése és utcza-nyitások:		
e nagy munka került összesen	1.090,000	frtba
Utczák és terek kövezései kerültek	1.260,000	»
A csatornázási munkák »	400,000	»
Közkertek, sétányok »	102,000	»
Laktanya-telep a közös hadsereg számára került	585,000	»

Főrészben a könyöradományok maradványából s részben a város hozzájárulása mellett épittettek a kir. biztosság által:

A polgári leányiskola; költsége	92,000	frt
Szegények háza »	42,000	»
Szabadkai sugáruti óvoda »	13,300	»
Kálvária-kápolna »	22,000	»
Rozália-kápolna »	72,000	»
Összesen:	241,300	frt.

A város az 5 milliós államkölcsön törlesztése tekintetében részére nyujtott kedvezménynyel szemben, ellenszolgáltatásul, a *saját közigazgatási, kulturális szükségleteire* kivántató épitkezéseket következőkben létesitette:

A városi szinház, mely 1881. végén kezdetett s befejeztetett 1883. őszén, került	500,000	frtba
Polgári fi- és elemi iskola	66,000	»
Uj városháza	300,000	»
Alsó-városi elemi népiskola és óvoda	60,000	»
Felső-városi szilléri népiskola	24,000	»
Uj-szegedi népkert feltöltése, vigadó, körut, czukrászda épitése került	57,000	»
Templomokra és plebániákra	12,000	frt
Ásotthalmi kir. erdőőri iskolára	16,000	»
Kórházra	10,000	»
4780 folyó méter csatornázásra	60,000	»
Feltöltésre	71,000	»
58,830 □ méter kövezésre	120,000	»
Zárdák, átjárók és árkolásra	27,200	»
Sóházra	65,000	»
Házszámozásra és utépitésre	30,000	»
Somogyi-könyvtárra kiadatott	24,000	»
Összesen:	1.572,000	frt.

E költ égek és számok roppant halmazából nem érdektelen tudni, vajjon mi az, mit a város, és mi az, mit az állam áldozott, illetőleg beruházott a rekonstrukczióért? A számok csoportositása következőt eredményez:

I. Szeged város: közigazgatási és kulturczélokra	5.773,000	frt
II. Az állam áldozata		
a) közvetlen Szeged javára	7.527,000	»
b) államhivatalok épületeire mint beruházás	1.901,000	»
Együtt:	9.428,000	frt.

Szeged városnak tehát a rekonstrukczióért hozott áldozatait 6 millióra, az államét 10 millió forintra tehetni.

De a szegedi nép, mint magánépitkező is, tetemes részben folyt be vagyonával és munkásságával a rekonstrukczió sikerére, mit a következő adatok fényesen igazolnak.

1883. október 1-ig mintegy 8 millió forintnyi államkölcsön vétetett igénybe magánépitkezésre, minthogy pedig ezen 8 millió forint a kölcsön biztositására nyujtott alapnak csak felét képezi, világos, hogy a szegedi népnek csak azon ré ze, mely államkölcsön segélyével épitett, a 8 millió frt államkölcsönön túl, még *saját vagyonából* 8 millió frtot, vagyis összesen 16 millió forintot fektetett bele magánépitkezéseibe.

Azonban az épitkezők egy igen jelentékeny része, legfőkép a földmivelő osztály, semminemü kölcsönt igénybe nem vett. Ily épitkezések értéke megüti az 1 millió frtot.

Végül minden épitkezőnek, igénybe vette vagy nem az állami kölcsönt, oly nemü kiadásai voltak, melyek az államkölcsön megszavazásánál figyelembe egyátalán nem vétettek; ilyen a ház fölszerelése, az udvar feltöltése, vizvezeték, csatornázási és kövezési hozzájárulási költségek, melléképületek és szinek, melyekre tett beruházások összege, minden valószinüség szerint, a 4 millió forintot eléri. Tetemes épitkezések tétettek rögtön a viz után, melyek ugyan nem az épitkezési szabályok alapján emeltettek, de utólag mégis állandósittattak. Ily épületek értéke szintén eléri az 1 millió forintot. Összesen tehát a magánosok épitkezései mintegy 22 millió forintot képviselnek, mely a város 6 millió forintnyi áldozatával *28 millió forintot* tesz ki.

Világos mindezekből, hogy a szegedi nép városának ujjáépitéséért erejétől kitelhetőleg áldozott, s az állam 10 millió forintnyi áldozatával, valamint a harmadfél milliónyi könyöradományi összeggel szemben, a 28 millió forint, melyet fönnebb kimutattunk, a szegedi nép áldozatkészségének oly figyelemreméltó példáját nyujtja, minőt egyes provinciális városok életében hasztalan keresünk, nemcsak Magyarországon, de tán a nagy világ bármely országában is.

Egyébiránt is e nép magatartásáról, az árviz alatt és árviz után, a magyar nemzet fönsége sugárzott le s e nép valóban méltónak mutatta magát az átalános részvéten kivül a törvényhozás azon rendkivül meleg és határozott rokonszenvére, melylyel ügyét fölkarolta. A viz betörésének első pillanatában is megtartotta lélekjelenlétét, mert a nagy katasztrófa a mint hitszilárdságát alá nem szállitotta, ugy a közforgalom és az üzleti élet terén való érintkezési rendjének becsületességét sem döntötte meg.

A hitelviszonyok rendezésére a törvényhozás rögtön moratoriumról gondoskodott; a kormány pedig tetemes előlegeket utalványozott a szegedi pénzintézetek támogatására, s midőn átalában természetesnek tartatott, hogy az árviz a vagyoni kalamitások egész seregét idézi föl, minden várakozás ellenére kitünt, hogy a moratoriumra nem volt szükség, a pénzintézetek a kormány által utalványozott előleget ugyszólván igénybe sem vették; mi több, a pénzintézetek közt egy sem akadt, melynél kinnlevő követelések veszélyezetteknek és behajthatatlanoknak mutatkoztak volna.

*

650

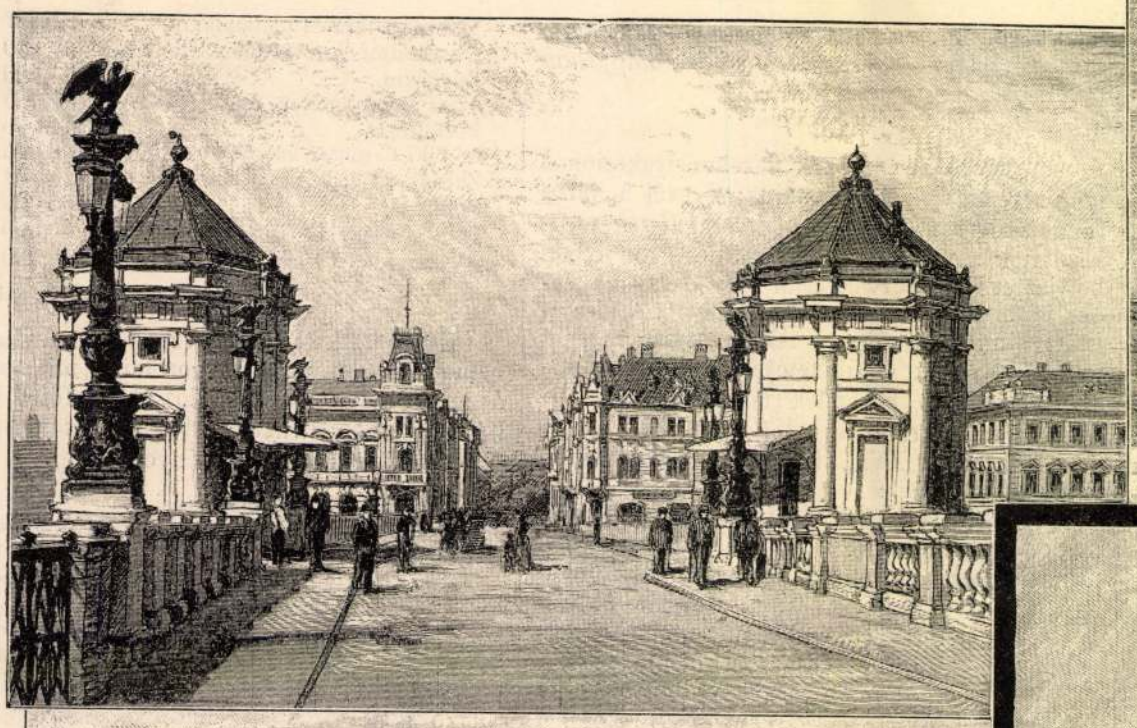

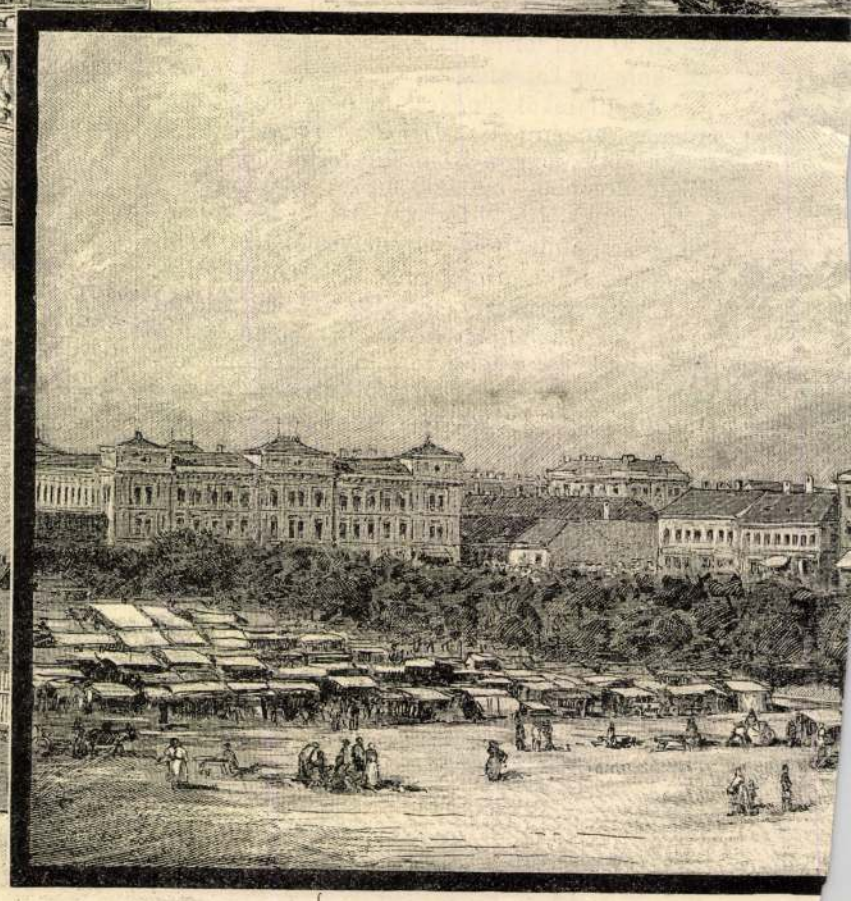

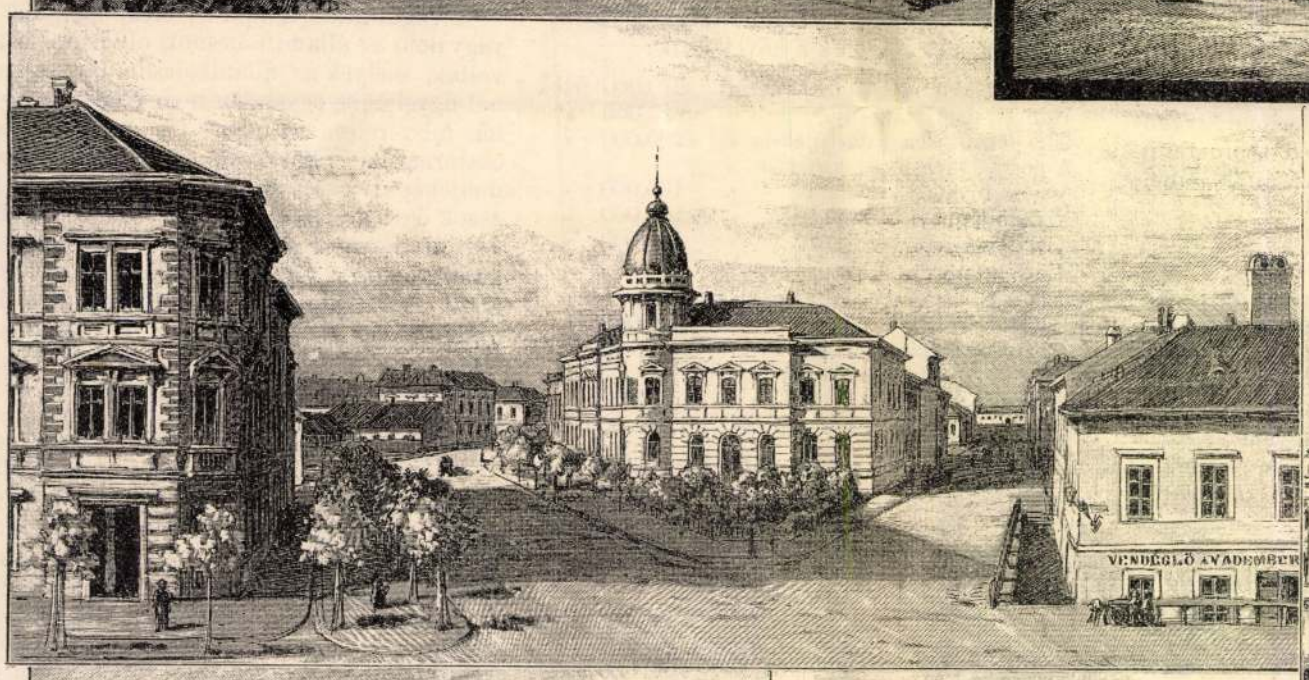

A hid-utcza a hidfőről tekintve.
Honvédtisztilak a Tisza Lajos körúton.
Polgári leánytanoda a Tisza Lajos körúton.
Kalvária-kápolna.

A kir. törvényszéki épülete, a Széchenyi-téren.

Tiszapart a Stefánia-sét
Széchenyi

Vá

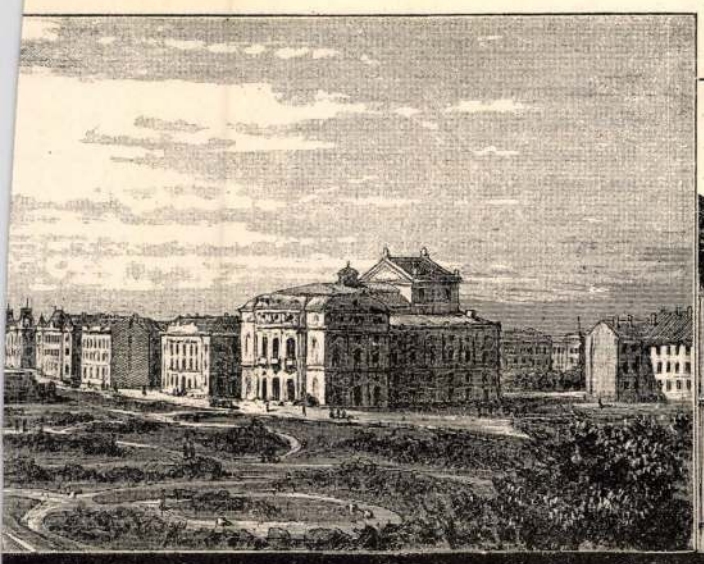

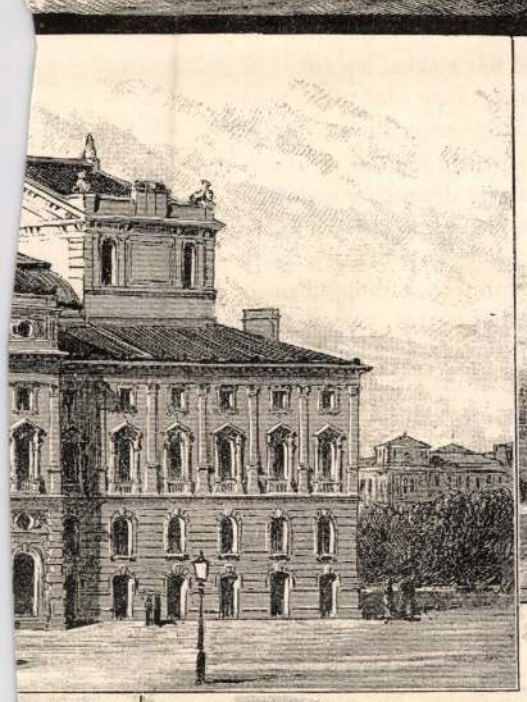

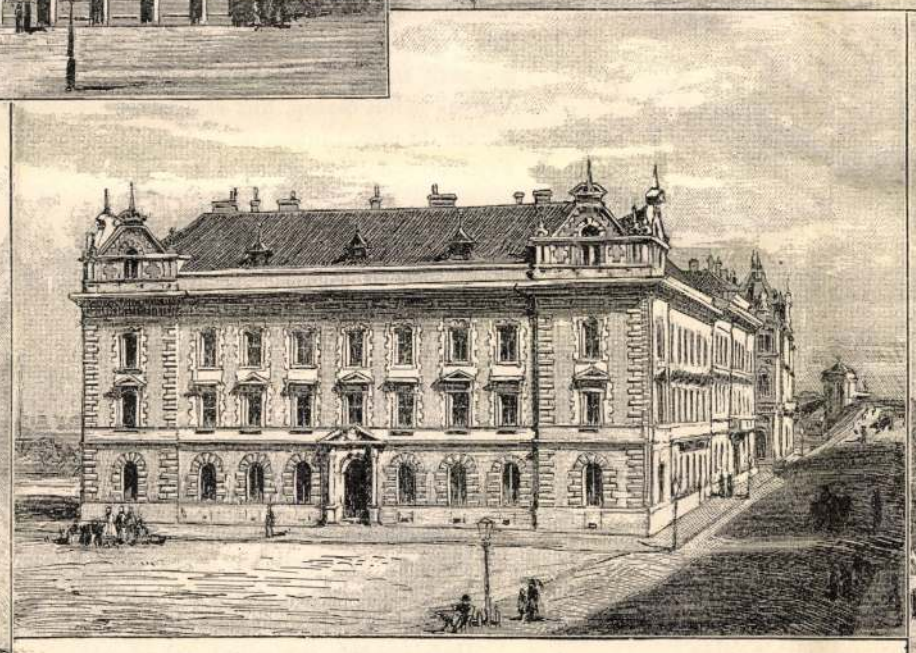

zzal és uj hiddal.
val.

Posta- és távirda-épület a Széchenyi-tér és hid-utcza sarkán.

Klauzál-tér (középen az Európa-szállodával).
Pénzügyi igazgatósági palota a Tisza Lajos körúton.
Gizella-tér a Rozália-kápolnával.
Népkerti vigadó.

Midőn Tisza Lajos e nép elé azon alternativát állitotta, hogy a város szintén áldozatokkal járuljon a rekonstrukczióhoz, különben az ujjáépités mérve fog szenvedni, e nép egy perczig sem habozott: fölemelte a vámokat, a fogyasztási vámokat behozta, a lakásokra lakrész-adót vetett, csatornázási és kövezési járulékokat rótt, közmunka-váltságát az eddiginek felével emelte, végül a *törvény által nyujtott kedvezmény ellenére kimondta önmagára: hogy az uj házak után való községi pótadó-mentességet nem veszi igénybe.*

S ha figyelembe veszszük e mellett, hogy az ujjáépitési rendszernek oly alakját fogadta el, mely által utczáinak és a magántelkeknek *sok éveken át tartó, önerejéből való feltöltésre van utalva:* méltónak tarthatjuk a szegedi népet Tisza Lajos azon várakozására, miként «ohajtja, hogy a szegedi polgár névnek olyan jelentősége legyen e hazában, mint volt a rómainak, midőn mondta: «civis sum romanus.»

A nép kötelességét várakozáson fölül teljesitette; s méltó volt Tisza Lajoshoz, kivel részes az ujjáépülés sikerében. Tisza Lajos e néppel négy és félév oly eredményeire tekinthet vissza, melyekre méltán lehetnek büszkék.

Élénk emlékezetünkben élhet még, mily bizalmatlansággal fogadtatott sok részről Tisza Lajosnak királyi biztossá kineveztetése. A nepotismus emlegettetett, s e gyanu némi halvány árnyát még Kossuth Lajos is kifejezte, midőn 1879. junius havában kelt levelében irja: «Olvasom, hogy Tisza Lajos neveztetett ki Szegedre kir. biztosnak; épen Tisza Kálmánnak kellett volna kerülni, hogy öcscsét nevezze ki e fontos állásra, ő neki, ki alatt a nepotismus annyira uralkodóvá lett; de hát talán jobban van igy, a miként van, — Tisza Lajos ur érezni fogja, hogy neki nagy sikert kell felmutatni, miszerint igazolva legyen, hogy érdem állitotta gátra, nem nepotismus. «Das Werk wird seinen Meister loben».

Kossuth Lajos nem csalódott, a mű valóban dicséri mesterét. Szilárd elhatározás, erős hazafiság és nagy lehetett magyar faja iránt a szeretet abban, ki midőn Szegedre érkezett, ezen örökre emlékezetes mondást tette: «Előre érzem töviseit a pályának, melyre vállalkoztam; emberi erőt fölülmuló, kiszámithatatlan véletlenek fognak akadályokat gördíteni utamba; de nem fogok csüggedni és nem hátrálni, *mert azon magasztos eszme lelkesit, hogy: Szeged Magyarországnak a főváros után első városa legyen. Legyen szebb, virágzóbb mint valaha!*»

És ötödfélévi működése minden szavának teljesedését hirdeti. A kevés reménynyel és még kevesebb rokonszenvvel fogadott Tisza Lajos ma a szegedi nép bálványa. Királyi biztos és szegedi nép a sikerben közös társak. *Tisza Lajosé* az érdem, hogy a nép oly lelkesedéssel fogott a rekonstrukczióhoz, övé az érdem, hogy gazdag és szegény bizalommal hozta filléreit a jövő nagy és fényes Szegedje oltárára. De az is tagadhatlan, hogy nem egy izben Tisza Lajost a további lelkesedésre épen a szegedi nép rendkivüli kitartása, munkássága, a benne levő szivósság buzditotta, mert ezek közvetlen szemlélete győzte meg arról, hogy e nép valóban az állam támogatására és szebb jövőre érdemes.

Tisza Lajos nem is maradt érzéketlen Szeged népének sorsa iránt; megfigyelte a nép szokásait, megismerte gondolkozásmódját, kiismerte tehát azt is, mi szükséges anyagi és szellemi fejlődésének előmozditására. Mindenekelőtt látta, hogy a nagy népességhez képest nincs meg az a társadalmi élet, mely a művelődésben a kellő szinvonalra emelkedésre szükséges; látta, hogy kulturális és adminisztrácziónális intézmények egész seregének hijával van e város, melyek nélkül pedig, midőn vasutak és távirdák mindenütt csinálhatnak központot, mai időben virágzó várost képzelni sem lehet.

Látta Tisza Lajos, hogy Szeged, nagymérvü forgalma daczára, a vidék *társadalmi és politikai közéletének nem központja.* Volna elegendő anyagi alapja a városnak, de hiányzik a szellemi mozgató erő.

Vonzerőt kivánt ezért kölcsönözni a városnak. Régi, rozzant *szinháza* helyett kivánt tehát mindenekelőtt ujat, fényeset emelni a magyar szinművészetnek; egy állandó szép épülettel és egy állandósitott derék magyar szinészettel ohajtotta az első szellemi tényezőt megadni, mely az ide települni kész vidékieknek a Szegeden tartózkodást kedvessé tegye. Ez ohaja teljesedésbe ment, s ma ott áll a fényes szinház, a szinművészet egyik legszebb hajléka a magyar hazában, melyben a mai napon foly le, a koronás király jelenlétével, az ujjászületés lélekemelő ünnepélye.

De ez egymaga ki nem elégitette Tisza Lajost. Figyelme most a harmadik *egyetem* kérdése felé fordult. A rekonstrukczió ötödik évében a harmadik egyetem befogadására *már* nemcsak képesnek tartotta Szegedet, de az ujjáépités által nagy arányokban fejlődött magyar város jövő küldetéséhez ezt fontos kulturális kelléknek is vélte, melynek elnyerését a midőn a város létérdekei közé sorozta, nem mulasztotta el a város közönsége körében odahatni, hogy az Alföld és Dél-Magyarország művelődési sorsára oly elhatározólag ható emez intézményért Szeged is kitelhető áldozatokat ajánljon föl az államnak. Ismeretes az ügy állása; Szeged minden várost felülhaladó áldozatot ajánlt föl a harmadik egyetemért. A szakértők nyáron tartott értekezlete a harmadik, sőt egy negyedik egyetem szükségét is kimondta, a törvényhozáson áll, hogy e magyar főiskolát nyujtsa az Alföldnek Szegeden.

De a virágzó városi *főgymnázium* sorsa is melegen érdekelte Tisza Lajost. Az egykor czélszerü épület a mai kor igényeinek többé meg nem felel, mely körülmény elegendő ok lehetett volna már régen a jeles főgymnázium hanyatlására, ha a derék kegyesrendiek kitünő vezetése oly hagyományos hatást nem gyakorolna a város és vidék lakosságára. Elérkezett tehát az ideje a gyors segélynek; a város a főgymnáziumi uj épület terheinek elviselésére elegendő anyagi erővel már nem rendelkezett; az államhoz kellett tehát fordulnia, honnan sikerült kieszközölni, hogy a város részére az épitkezéshez szükséges pénzerő előnyös törlesztési módon fog nyujtatni, egyben-másban pedig az állam is könnyiteni fogja e nagy hivatásu iskola czélját, melyben a délmagyarországi német- és szerb-ajkuaknak ezrei sajátitják el a magyar nyelvet. Az épitkezés rövid időn megkezdődik, s egy év mulva büszkén fogja az impozáns palota is hirdetni a rekonstrukczió áldásos tevékenységét.

És a mit legelőbb kell vala emlitenünk, a rekonstrukczió meghozta Szegednek a művelődés egyik legbecsesebb kincsét, a 80,000 kötetből álló Somogyi-könyvtárt. Ezzel ma oly könyvtára van Szegednek, mely méltán sorakozik a fővárosi hasonnemü intézmények mellé.

Mindezeken kivül is sok egyéb történt arra, hogy a szinházi prológ érdemes irójának' Szabados János költőnknek igaza legyen:

«Nemcsak a test, a melybe öltözött,
A szellem is nőtt a falak között».

Tisza Lajos és Szeged népe, mint szövetséges társak emelkednek ki magasan a rekonstrukczióból; érdemes, hogy király és nemzet meglátogassák Szegedet és népét, s az elismerés érzetével nyujtsanak kezet a második magyar főváros megalkotójának: Tisza Lajosnak.

SZEGED ÜNNEPÉN.

IRTA

SZABADOS JÁNOS.

ELŐADVA: A SZEGEDI VÁROSI SZINHÁZ MEGNYITÁSAKOR.

I.

A GYÁSZOLÓ SZEGED.

Uram! soká harczoltam s elbukám,
Most itt állok kitombolt vész után
Vihartól tépve, árván, lombtalan,
Rom, a melynek példátlan sorsa van.
Testem ezer mély sebből vérezik,
Érzem sulyos, halálos mindenik,
De a lelkem még súlyosabb beteg!
Uram hol voltál, míg a szörnyeteg
Lánczát megoldta? vagy elátkozott
Engem hatalmad s ő lett ostorod?!
Hah! mint tört át megunt börtön-falán
S zúdult a fékvesztett rabszolga rám!
«Reszkess! megbosszulom zsarnok kezed
Sérelmeit! haragom eltemet!
Iszapba fúlsz! most én vagyok urad,
Ma itt az én szilaj kedvem mulat!»
Igy harsogott dühe s rohant tovább,
Magával hurczolván házak sorát,
Évszázadok művére gyászt vetett,
Reálehelvén az enyészetet.
És kezdődött a martyrszenvedés,
Vér megfagyott, elállt a szivverés.
Hallottam a lelket rázó sikolyt,
A megrémült keblekből összefolyt
Sohajt, nyögést, káromlást és imát,
Siró panaszt, mely ég felé kiált!
És száz alakban láttam a halált,
Minden gyilkos hullám sziven talált!
Óh bús romok, sötét kisértetek,
Alátok hány éltet temettetek!
És láttam hőst az otthont védeni,
Az a küzdés több volt mint emberi,
Az óriáshoz méltó harcz vala!
Végig reped, kiről a ház fala,
Ő küzd fölötte rendületlenül,
Tető inog... ropog... alámerül,
Ő harczol, véd, kapaszkodik bele! — —
Az otthon elveszett — — ő is vele! — —
Óh szép otthon, bölcső és sir között
Szelid révpart, ezer szállal kötöd
Magadhoz a küzdő ember szivét!
Család-tüzek oltára a tiéd,
A ki reád talál, a mennybe nyit,
S százszor vesztes, ki téged elveszit.
Óh drága otthon! a kit istene
Veled megáldott, hogyne védene!
S ki elveszit, oh! hogyne sirna az!
Ily veszteségre nincs ír, nincs vigasz! —
Szétdult kebellel, mint hajótörött,
Keserg fölötted gyászba öltözött
Népem, kiáltván: ez a föld enyém!
S reáborulni nincs már több remény?
S könyörtelen a sors eként felel:
Itt nincs többé hazád! el innen, el!
Tűzhely világa nem int édesen,
Jő a tavasz s virága nem leszen,
Nem lesz fa, nem egy zöldelő sziget,
Dalos madár e helyre nem siet,
S a nap ha megy s a csendes este jő,
Nem mézzel telt ajakkal lép elő,
Nem zümmög, zsong édes-titkos nesze,
Nem hangzik gyermek-altató mese,
Nem andalg az agg multon, mint zenén,
És nem mereng ifju a lány szemén
Mint csillagon, — oda van mind e báj!
Csoda-e hát, hogy népem szive fáj?! —
Öreg harang, melynek zengésiben
Oly sokszor lelt enyhet, vigaszt szivem,
A midőn ércz-nyelved kihirdetett
Örömet, gyászt, magasztos ünnepet,
Öreg harang miért állt el szavad?
Temetni kell ma a halottakat!
Csak zúgj, csak sirj! széthullt a nagy család,
Mely az ezret hetvenszer lépte át!
Csak zúgj, csak sirj! nincs már többé Szeged! —
Ölts gyászt hazám! sirass meg engemet!
Voltam magyarságod határköve,
Tömör, szilárd, nemes érczczel tele,
S a mely megálltam hajdan a vihart,
Vagyok ledőlt oszlop, tört régi kard.
Hirem de nagy! hirem de szomorú!
Fejemen a halotti koszorú!

II.

A VIGASZTALÓ RÉSZVÉT.

Im eljövék legelső csillagod,
Mely a szörnyű éjben feléd ragyog.
Ki vagyok? — a kor kedvencz gyermeke!
Rajtam büszkén pihen tekintete.
Ki vagyok? — az emberiség szive!
A jaj-kiáltás szólitott ide,
A mely megrendité a föld-kebelt
S engem lángóriássá megnevelt!
Ily nagy nyomort nem láttak századok,
De a nyomornál én nagyobb vagyok,
A vész csak ölyü, én vagyok a sas,
Hatalmasabb, bár mily hatalmas az!
Szárnyam villám, ott termek mindenütt,
A merre a szeretet napja süt,
S be nem érem hazád határival,
Sorsod minden nép szivén átnyilal,
Zugják a tengerek hullámai!

S pyramisok fogják viszhangzani! — —
Nézd a hazát, minő vigasztalan,
Bús éjszakád sötét árnyéka van
Reáterülve, mint egy gyászlepel.
Az anya ő, sok gyermeket nevel
S virraszt fölöttük sűrü gond között,
De most te szenvedő, sorsüldözött,
Az anyai sziv most csak a tied,
Minden szerelmével hozzád siet!
S nézd a népet, gyakorta féktelen
Nagy oceánt, méhében megterem
Oly sok viharmag s annyi drága gyöngy,
Ha sértik, félvilágot romba dönt,
De ha szenvedsz, testvére vagy, segít,
Öledbe szórja drága gyöngyeit. —
Nézd a népet, mint forr, mint versenyez,
Magasztos kép, érczlapra érdemes!
Remélni, hinni, bizni megtanit!
A koldus is rád rakná rongyait,
Kenyeret küld a ki már éheze,
Segélyt kinál a gyermek kis keze,
Anyák szive árváidért eped
S nem árva többé árva gyermeked!
S a kit isten, mint földi őrszemet,
Maga helyett a nép fölé emelt,
Kiválasztá őt milliók közül,
A nagy, a szent czélokra eszközül,
Hogy az legyen mi Ő: uralkodó,
Vezérleni s teremteni tudó,
Bekötni a nem érdemelt sebet —
Nézd a király áll a romok felett.
Óh mily dicső, fölséges, isteni!
Királyhoz méltó kéj: teremteni!
Kimondani a nagy jelszót: legyen!
És látni, mint mozdul meg a tetem,
A dermedt szivben megpezsdül a vér,
Létösztön a kebelbe visszatér,
A vész békót érezve meglohad,
S hullám-sirból kikél az áldozat.
Nem az, ki volt, megtörve lép elő,
De oldalán a nemzet: az erő,
És egy vezérkéz oldalán marad,
Mig a pusztult fán friss lomb nem fakad. —
S fakadni fog a fa! lombszárnyait
Megeresztvén, gyorsan szétágazik!
S lesz még ünnep! midőn a nagy család
Alatta zengi el örömdalát,
Ha létjogát edzett, munkás keze
A századok ormába véste be!
Remélj Szeged! nem cziprussal jövök,
Mulásod éjszakája nem örök,
Majd megvirrad, az ige testet ölt:
Szebb várost hord jövőben itt e föld!

III.

SZEGED HÁLÁJA AZ UJJÁSZÜLETÉSÉRT.

Uram! mintha templomban állanék
S reszketne szent zsoltároktól a lég,
Mely mind téged hij, téged emleget
És áldja és imádja szent neved!
Pedig csak én, szegény szolgád, magam
Zengek hálát, de az határtalan!
Légy áldva Isten! hogy megengedéd
Föltámadásom! Nem csak létemért
Vagyok adós, mindent adtál nekem,
Mivel hivatásom megküzdhetem:
Az emberiség résztvevő szivét,
Király bizalmát s a nemzet hitét
Jövőmben, mind megannyi kincseket,
S népembe a buzditó érzetet,
Hogy hű a fajhoz s hordván jellegét,
Ki tudja érdemelni életét.
E nép nevében, zengő hálaszó
Jusson trónodhoz óh Mindenható!

Légy áldva intéző vezéri kéz!
Aczél-szilárd és mindig tenni kész,
És tenni bátor, el nem lankadó,
Királyi szót beváltani való!
A munka kész, minő mesés, csodás,
Varázsütésre támadt alkotás!
Holott előbb oly sok fájó nyomot,
Gyászt és romot s egy régi megszokott
Világot kellett elmozditani,
Hogy épüljön helyén a mostani
Megifjult és szebb testbe öltözött,
S uj szellem lengjen a falak között.
Légy áldva hű vezér-kéz! — bár felé
Búcsút intesz — örökre népemé!

Világ! nagy oczeán! én, kis sziget,
Parányi pont, betöltöttem szived
Egészen egyszer, bárha perczre is,
Hálám a távol idegenbe visz,
Oda, hol néped nyüzsgő árja hont
Alkot, nagyságáért küzd s vért is ont.
Ha már pihenni hagytál kebleden,
Légy e sziváldozatban is jelen,
Áldott legyen minden hű gyermeked,
A ki munkál, segit, tűr és szeret!
Világ ura! védszárnyaid alatt
Legyen minden nép boldog és szabad! —

Óh te édes, te jó, te szép, te nagy,
Ki e kebelnek oltárképe vagy!
Dicső, magasztos, gondos és erős!
A bölcsőtől a sirig ismerős!
Kinek nevére keblem lángra gyúl,
S mint Veszta-tűz ég olthatatlanul,
S kit istenítni nincs méltó ajak,
Hazám! téged mily szókkal áldjalak!
Tied vagyok, testedből egy darab,
Benned élek, neked s te általad,
S mint tiszta, csendes tó a kék eget,
Oly híven tükrözöm szent képedet!
S hiába tagadnám, hogy gyermeked
Vagyok, rám vall az arcz, a szó, a tett,
A nagy tömegben egy közös vonás,
Egy vágy, egy czél és egy szivdobbanás.
A róna, hol kalász és dal fakad
És a folyó, mely nem tűr gátakat,
Mind hirdeti, ha én nem vallanám:
Te vagy létem forrása, óh anyám!

Kit a hazával együtt emleget
S atyának hí a honfi kegyelet,
Légy áldva fényes őrszemünk, király!

. . . . . .

Ha látom dicssugaras homlokod,
Lelkem, mely az ily fénytől elszokott,
Azt képzeli, hogy a történelem
Egy régi, nagy alakja van jelen,
Az alkotókból egy, kiknek nyoma
Most is látszik s nem enyész el soha!
Nagy vagy király! szavad alkot, teremt,
Akaratod hazámnak a jelent
Uj korszakká tevé, két oszlopot
Emelvén fel védül: törvényt s jogot.
A te «legyen» szavadra lettem én,
Mult árnya már, a honnak uj remény.
Óh hintsd az áldást! hogy hazám velem
Erőben, fényben gazdagabb legyen,
S te lész dusabb, ki a nemzet-kebel
Minden csepp vérével rendelkezel,
Miként ama dicsők, kik hajdanán
Világ sorsát intézték ős Budán!
Koszorút adjatok! harsog velem
Millióid szivével nemzetem!
Harsogja sík s bércz, mit ajkam kiált:
Isten segítsd meg, áldd meg a királyt!

JOLÁN.

ANGOL REGÉNY.

Irta **BLACK WILLIAM.**

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Kételyek és felvilágositások

A szélvihart nehéz eső követte. A szobából ki sem lehetett menni, nem hogy vadászatra gondolni! De gondolt is most a két jó barát a vadászatra. Shortlands elmondta Winterbournenak a mit Melville-től hallott, Leslie Archie ultimatumát, a mi a legkegyetlenebb követelés volt, ha nem a viszony nyilt felbontásával s a vőlegény visszalépésével egyértelmü. A szegény apát, a ki leányáért már is annyit szenvedett, ez uj csapás egészen megtörte.

— Bizony, megkimélhette volna leányomat — s engem — e megaláztatástól! — csak ennyit mondott.

Mert ki fogja megmondani Jolánnak a rettenetes igazságot? Ő — az apa — bizonyára nem. Keszebb volna megválni életétől. S mit mondana Jolán, ha megtudja, hogy anyja él s tőle eltitkolták? Nem fogja-e megvetni, meggyülölni apját? — Bizony megkimélhetett volna mindkettőnket e megaláztatástól! mindig csak erre tért vissza.

— Figyeljen rám, Winterbourne, — mondá Shortlands, — ha önnek volnék, először is bizonyosságot szereznék magamnak az iránt, vajjon ha megmondom az igazat leányomnak, megelégszik-e azzal ez az ember? Hát ha az egész követelés csak ürügy. Mert, bár nem tudom, olyasmit sejtek a Melville szavaiból, hogy Leslienek összeütközése volt családjával e miatt a házasság miatt.

Ilyesmire már magam is gondoltam. Legalább is különös, hogy meg sem látogatják Jolánt, holott ismerik, mert egy éjet nálok töltött, mikor Grahamnéval először ide jött s itt még a lakás nem volt rendben.

— Ha a fiuban egy kis sziv volna, nem riadna vissza egy kis akadálytól. De lehet, hogy más a számitása. Ki tudja, nem igy gondolkozik-e: ha a dolog nyilvánosságra jő s én akkor határozottan föllépek s elveszem Jolánt, apám nem mondhatja, hogy sötétbe ugrattam. Nekem igazán ugy tetszik, ez a fiatal ember nem épen oktalanul gondolkozik.

Winterbourne alig hallgatott barátjára. Mindig ebben az egy gondolatkörben kerengett: Ki mondja meg Jolánnak — ettől csakugyan megkimélhetett volna!

— Bolondság, — mondá Shortlands. — Ki mondja meg neki? Te semmi esetre, mert csak jobban elrontanád a dolgot. Ajtóstól rohannál a házba, s ugy megrémitenéd Jolánt, hogy szörnyet halna, vagy azt mondaná: soha se megyek férjhez. Okosan kell intézni a dolgot. S ha sikerül, magad is azt fogod mondani, helyesen volt igy, mert akármi történjék a házasság után, a férje nem fogja mondhatni: hogy meg van csalva.

— A házasság után! Milyen házasság lesz az, ha a család be sem veszi?

— Be sem veszi! Nem kell minden kis akadálytól mindjárt megijedni. Sok leány nem tetszik először annak a családnak, a melyikbe vinni akarják, s ha mindjárt az első akadályra abba hagynák az emberek, akkor akár kitörüljék az esketési beszédeket a szertartás-könyvből.

Akkor ebben maradtak; nem mintha meg lettek volna nyugodva, vagy tisztába hozták volna dolgot. Ellenkezőleg, Winterbourne annyira aggódott és gyötrődött s ez annyira meg is látszott rajta, hogy Jolán valami rosszat kezdett sejteni s nyugtalanul kérdezte apját: mi baja?

— Nekem? Épen semmi. Vagy legfölebb ez a gyalázatos csuf idő, az ember még csak vadászni sem mehet.

Jolán azonban annál kevésbbé volt megnyugtatva, mert észrevette, hogy még az egyeneslelkü és szókimondó Shortlands is kerüli tekintetét, meredten néz a kandallóba s nagyokat sohajt. Valami bizonytalan félelem lepte meg a lányka szivét, ki ahhoz volt szokva, hogy csak szeretetteljes arczokat lásson maga körül, melyek mindig földerülnek az ő mosolyán.

Egyet gondolt, szobájába ment s a következő levelet irta.

«Kedves Archie, itt mi iszonyuan kétségbe vagyunk esve a rossz idő miatt, mely miatt sem sétálni, sem vadászni, sem csónakázni nem lehet. Az egekre kérem, könyörüljön rajtunk, s jőjön és viditsa fel ezeket az öreg urakat társaságával. Szerdára nagy nyulvadászat van tervben — ha az idő addig jóra fordul — remélem, apám is számit rá, hogy abban ön is részt vesz. Halljon ujságot: Monaglen eladó s aligha nem a Melville uré lesz. Ugy-e az lesz ám az igazi «Légy üdvöz otthonodban?» — Csak jőjön hét órára ebédre, s töltse velünk az estét. Kéri — hive *Jolán.*»

A lovászlegény egy óra mulva meghozta a választ.

«Kedves Jolán! Nagyon sajnálom, hogy meghivását el nem fogadhatom ma estere. Szerdán is, félek, nem vehetek részt a nyulászatban; mert holnap Invernessbe kell utaznom. Hive, Archie».

E rövid levél megdöbbentette Jolánt.

— Ez ugyan furcsa szerelmes levél! — gondolá. Aztán tovább gondolkozott felette. Ez alatt valami lappang. Megbántotta ő Archiet valamivel? Nem tudná, mivel. Honnan hát ez a hidegség? E visszautasitás — e mondhatni tel-

KATONAI LAKTANYA SZEGEDEN.

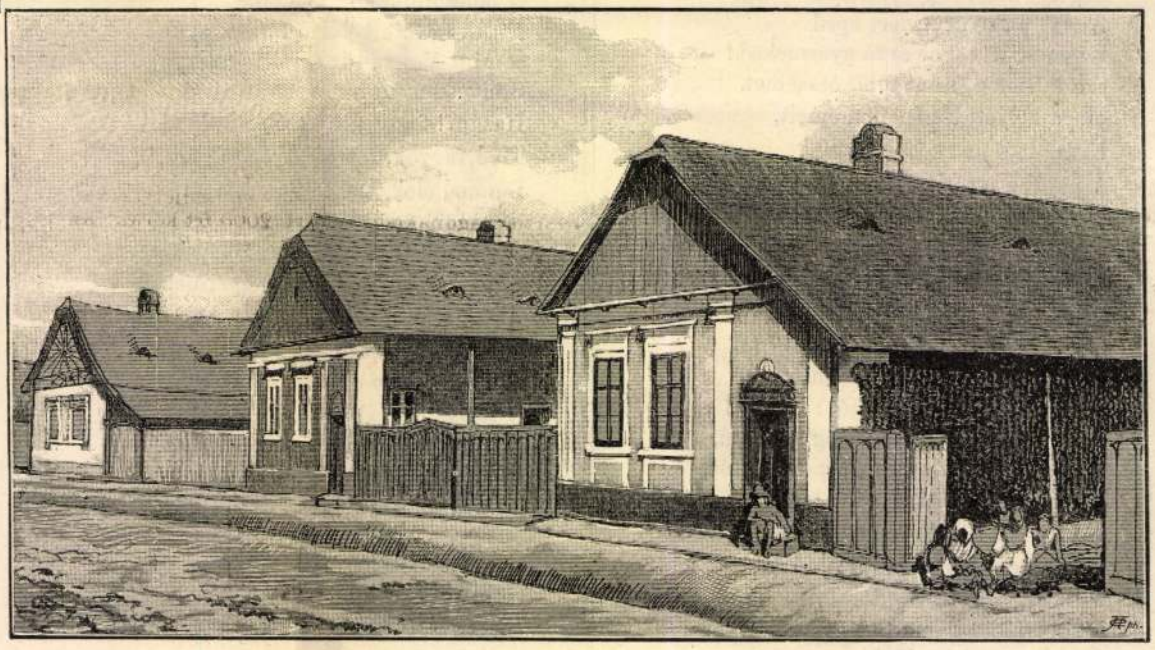

ALSÓ-VÁROSI HÁZAK SZEGEDEN.

jes elhidegülés egy idő óta. Látogatásai majdnem egészen kimaradtak. Pedig ő, tudtára, semmi okot nem adott rá. Hogy tudhassa meg? Pedig bizonyost kell tudnia.

Különös, hogy a felvilágositásért, a melyre érzé, hogy szüksége van, nem apjához, nem Shortlandshoz, nem is Lesliehez akart fordulni, hanem Melvillehez. Ha valaki: ez megmondja neki az igazat. Előbb csak önkénytelenül jött erre a gondolatra, de az után meg is okolta azt magában. Ez nem fogja őt oly gyermeknek nézni s ugy kimélni mint apja; s valószinüleg tudni is fogja a dolgot, miután mindkét féllel jól van. Benne bizhatik is s azt hiszi az is bizik benne. Jól van; elmegy s megkérdezi.

Másnapra az idő kiderült kissé. Ürügyeket keresett, hogy Gressbe mehessen. Talált nem egyet. Invernessből két küldemény is érkezett az állomásra, miket onnan el kellett hozatni. Aztán meg kellett tudni mrs. Belltől, irt-e már ügyvédje Edinburgból s miben áll a monagleni dolog. Aztán azt is meg akarta kérdezni Melville urtól, hol a határvonal az *alchemilla arvensis* és *alpina* közt, mivel ő nehány kétes példányt talált a hegyekben s nem tudta meghatározni, melyik válfajhoz tartoznak. Ok a Gressbe menetelre, mint látjuk, volt elég.

Gressbe érve azonban, Melvillet nem találta honn, villam-telepébe s gyárába ment épen, dolgozni.

— Oh, mindjárt izenek neki, — mondá mrs. Bell.

— Ugyan minek fárasztana azért valakit, — veté ellen Jolán.

— Nem kell fárasztani senkit, izenek neki ezzel az ördögi mesterséggel, mert igazán azt hiszem néha, hogy ördögi mesterség. Az ember belebeszél ebbe a kis lyukba, s ő oda fönn meghallja.

— Hisz ez telefon.

— Olyas valaminek mondta ő is.

Mikor a hiradás megvolt, mrs. Bell egész örömmel jelenté, hogy irt az ügyvédének Edinburgba, de tartózkodott azt megirni, hogy ő maga akarja megvenni Monaglent, és hogy nagyon óhajtja — mert az ügyvédekkel vigyázni kell s nem kell elárulni előttük vevő hajlamunkat, különben mindjárt hallatlan zsarolásra kapnak kedvet, — csak tudakozódott, mintha más akarná, esetleg, a birtokot megvenni. Aztán ismét belebocsátkozott saját terve (élete legkedvesebb ábrándja!) részletezésébe: hogy ő maga nem megy Monaglenbe, mert micsoda minőségben is mehetne oda? — hanem Gressben marad, megtartva magának ugy 200 vagy 220 font jövedelmet s mindent átenged egykori kedves urai utódának, a ki azt bizonyára megérdemli, hogy ősei birtokát ismét tulajdonul birja. E regényes tervezgetések előadásával épen elkészült, mire Melville megérkezett s akkor magokra hagyta őket.

Jolán, bocsánatot kérve, hogy haza fárasztotta s kizavarta munkájából, egyenesen azon kezdte, a miért épen jött — az *alchemilla alpina* ürügyet föl sem használva — Leslieről kezdett kérdezősködni: igaz-e, hogy Invernessbe ment, s vajjon miért.

Mellville egészen elfogulatlanul adta meg a feleletet, hogy ugy tudja, valamely pörös ügyben, valami erdő-vásár ügyében, melyre a család, ugy látszik, nagy sulyt fektet.

— Mellville ur, — folytatá Jolán, nem minden zavar nélkül, egy virágot tépve szét izgatottan, — nem fogja-e különösnek találni kérdésemet? Ön barátja Leslienek: megsértettem őt valamivel?

Melville figyelmesen nézett Jolán arczára, vigyázott magára s feleleteire:

— Legkisebb okom sincs azt hinni, — felelé.

— Nem panaszkodott ellenem önnek?

— Nem, egyébiránt nem is hallgattam volna rá s nem türném el, hogy önt előttem bárki is vádolja. De ki is lehetne oly gyáva —

— Ne gondolja, hogy neheztelnék. Félreértés oly könnyen lehet a legjobb barátok közt is, mint pl. Leslie s én. De különösnek találom, hogy egy idő óta feltünően kerül es mellőz; alig látogat meg, most is bucsu nélkül távozott. Aztán apám is aggódni látszik valamin, titkol előttem valamit. Mindez engem aggodalomba ejtett s gondolám: ha valaki, ön megmondja nekem az igazat. Szóljon hát, van-e okom aggodalomra?

Melville kikerülőleg felelt:

— Ne gondolja, hogy van, mit magának szemére vethetne, biztositom, hogy legkevésbbé sincs.

— Magamnak? jó. Hát másnak?

— Nincs, tudtomra. De mégis, őszinte akarok lenni, Jolán. Lynn-towersban Leslie némi nehézségekre akadt. Tudja, az öregeket nehéz kielégiteni, s mivel Archie a békét szereti, örült, hogy nehány napra Invernessbe vonulhatott félre a zivatar elől.

— Értem, — szólt Jolán halkan; — ez is valami, a mit jó tudni. De miért nem szólt nekem? Azt hitte, hogy megijedek egy kis akadálytól?

Aztán erősen a szemébe nézett Melvillenek s szilárd hangon kérdé:

— Mindent megmondott ön nekem?

Az ifju zavartan állt előtte. S nem felelt.

— Ugy-e nem? — folytatá a leány. — Atyám nyugtalanságát ez nem magyarázza ki még. Többnek is kell lenni a dologban. S miért jöttem önhöz? Mert tudtam, hogy ön mindent megmond nekem. Ön mindig barátom volt.

Az ifju nem állhatott ellent e komoly s bizalmas felhivásnak. De habozott, mit s mennyit mondjon vagy ne mondjon.

— Ugy van, Jolán; nem mondtam el mindent; van egyéb is — de azt elmondani nem az én tisztem. Csak azt ismétlem, hogy kegyed semminek sem oka s magának semmi szemrehányást nem tehet. S a mi baj, zavar, vagy akadály van, hiszem, az is meg fog szünni idővel. Kegyed nyugodt lehet, hogy megtette a magáét; a többi isten dolga.

Jolán talán még tovább is sürgette volna Melvillet, de mrs. Bell belépése félbeszakitotta beszélgetésüket, jelentve, hogy kocsija előállott. Jolán tehát némán bucsut vett s gondolataiba merülve távozott. Melville is, gondolatokba merülve kisérte szemeivel s szive megtelt szánalommal iránta és odaadta volna életét, hogy elüzhesse azt az árnyat, mely e gyermek ártatlan életére esett.

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* **Luther születésének 400-os évfordulója** alkalmából Wormsban a szt.-háromság templomban 104 személy nagy élő csoportokat ad elő. A Herrig János által tervezett képek következők: 1. Luther az erfurti kolostor czellájában. 2. Luther, a mint a kilenczvenöt tételt kifüggeszti a wittembergi templom kapujára. 3. A pápai bulla elégetése. 4. A wormsi országgyülés. 5. Luther Wartburgban. 6. A fanatikusok. 7. A képrombolók. 8. Luther családja körében. Az öltözetek mind a megfelelő korból valók lesznek, de a szinek sötétek, hogy a hely ünnepiességének megfeljenek.

* **A legnagyobb kölcsönkönyvtár** Németországban Borstell könyvkereskedőé Berlinben. Több mint 600,000 kötet van itt a legkülönbözőbb irodalmakból.

Berangernak, a hires franczia lirikusnak, Hugo Viktor és Houssaye Arzén kezdeményezésére, bronz szobrot állitanak fel, melynek helyéül Párisban a szép Squar du Temple szemeltetett ki.

* **A veloczipédet** az angolok hozták divatba e század közepén, de most kisült, hogy régi találmány, mert 1690-ben Párisban már mutogatták, ekkor négy kereke volt, kettő kisebb, mint a többi.

* **Összerakható bölcsőket** készitenek mostanában. A kocsi kosárja két részből áll és aczélalapja van s a kerekek az alap oldalán levő szekrénybe zárvák. Az egész összerakva nem nagyobb, mint egy kis táska s a tervező azt hiszi, hogy a gyermeket és dadát is könnyen bele lehet rakni.

A SZEGEDI KIR. BIZTOSSÁG.

A mai időben ritka hivatal az olyan, mely arra való, hogy csak örökké ő adjon a népnek és a nép ne adjon neki soha.

Ilyen a szegedi királyi biztosság. Hatalom, de «czukros hatalom», csak édessége van.

A ki látta Szegedet romjaiban s a ki látja ma, midőn fényes paloták mellett suhan el a szőke Tisza: az tisztelettel néz fel a Zsótér-házra, hol Tisza Lajos királyi biztos székel s ámulva kiálthat fel: «Ez már sok egy embertől!»

Pedig egy ember csinálta az egészet! A munka eleinte nagy apparátussal indult ugyan meg, nemcsak nagyobb számu hivatalnoksereg dolgozott benn a hevenyészett kanczelláriákban, hanem még egy tizenkét tagból álló biztosi tanács is fényét vetette az uj «szegedi udvar»-ra.

Jobbadán képviselők lévén, igen sok anekdotát csináltak, sokszor tettek érdekes észrevételeket valamely fenforgó kérdésben és meglehetősen fűszerezték az ottani életet. És mert képviselők voltak, jól is érezték magukat és soha sem panaszkodtak, hogy Tisza nem hagy nekik semmi végezni valót.

Pedig nem hagyott. Önálló nagyobb munkát soha sem bizott föltétlenül senkire. Azért is olyan összevágó, olyan harmonikus a rekonstrukczió, egyenlően kidomborodó arányaival, mert egy kéz tartotta, egyengette egymáshoz az összes szálakat.

Ki nem állhatom azt a szokást, hogy a sikerek és kudarczok a vezéreknek számitanak, akár van részük benne, akár nincs; aláirom én is azt a röpke sort: «Tiszteljétek a közkatonákat, nagyobbak ők, mint a hadvezérek», — de ez egyszer (bár épen a katonáknak szentelem ezt a czikket), visszaillesztem e mondatot a hova tartozik, mert ide ugyan be nem illő. Az érdem itt a vezért illeti, még az a kevés is, a mit elveszek tőle, hogy hivatalnokainak adjam, legott visszaszáll hozzá, mert ő választotta ki azokat nagy tapintattal s ő osztotta ki közöttük a munkát és szerepeket ugy, hogy az megkétszerezte az erejöket.

Lechner Lajos.

*

Lechner Lajos osztálytanácsost kell elől emlitenem. Ő a műszaki osztály vezetője. Kedves arczu, szellemes, nyájas modoru férfi, alig túl a negyvenen. Már kiváló névvel birt a szakkörökben, mikor Szeged *leendő ábrázatát* ő rá bizták.

Sokat utazott, sokat tapasztalt (nagy részt vett a budapesti sugárut épitésében is) és sokat tanult. Azonfelül vannak ötletei és eszméi, de egészen a gyakorlati férfiak közül való, a ki nem a saját eszméit akarja keresztülvinni minden áron, hanem rá tudja nyomni a mások eszméire is a saját geniálitása bélyegét.

A «Stefánia-tért», Szegednek a diszhelyét, mely ugy kitündöklik ott, mint egy gyönyörü ötlet valamely könyvben, mondják egészen Tisza Lajos tervezte ki, a Rózsa Sándor-féle börtönromtól kezdve egész a természettől gömbölyü kövekig, melyek az ugrókut medenczéjét ékesitik — és a kivitelben, az elrendezésben mégis Lechner épitészeti talentuma tündöklik leginkább.

Hiba lenne, ha csak azt a munkát (pedig elég sok az is) tulajdonitanók a műszaki osztálynak, *a mi látszik*. Mennyivel több az, a mely *nem látszik*, mert ott van lerakva a reáliskolai nagy tölgyfa-szekrényekben, tanulságául annak, hogy milyen alaposan ment a rekonstrukczió. A legiónyi mappa, a talajfurások fáradságos eredménye — és ki tudná elszámitani, mi minden?

Mert nemcsak azon fordult meg, hogy: «van pénzünk, hát épitünk»; előbb még ki kellett osztani a fundusokat. S a kiosztás még könnyü lett volna, — hanem hogy kioszthassák az ujakat, előbb el kellett *venni* a régi fundusokat.

Ez pedig nagy feladat volt. A familiáris kegyelet sárkánya rajta ült minden darabka földön. Hiába tartja egy magyar közmondás, hogy «mindenben jobb a másé», a fundusban mindenkinek a magáé a jobb.

Még az is ellene szólt, reklamált, appellált, a ki szembetünőn jobb fundust kapott mint az ősi, mert kárpótlást remélt.

Hogy mekkora baj volt a kiosztással, jellemzi egy kisajátitó bizottsági elnöknek az a furfangja, hogy a könnyebb, simább ügymenet érdekében (mert minden appellata nagyban hátravetette a munkát) fölfogadott egy Regdon Maris nevü menyecskét (a kinek szintén kapnia kellett egy telket), hogy ott álljon reggeltől estig a kisajátitó bizottság háta mögött. S igy lőn aztán, hogy mihelyt valaki elégedetlenül mondá a számára kijelölt telekre:

— Nem fogadhatom el... appellálok...

— Nagyon jól van, nem erőszakoljuk. Reg-

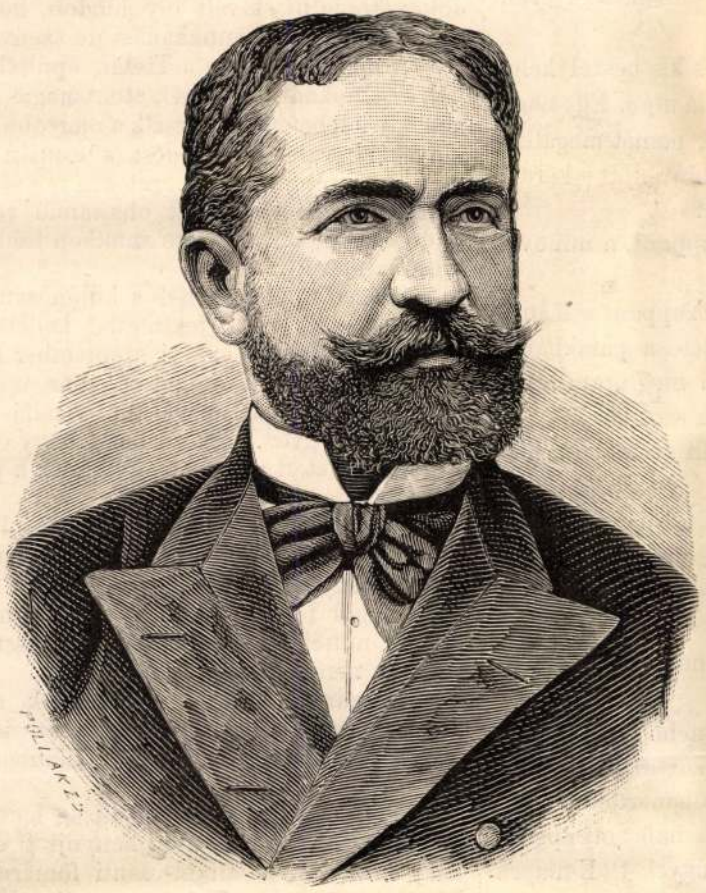

Kelemen Mór.

Kállay Albert.

don Maris, álljon elő. Mit gondol, nem volna jó kendnek ez a fundus?

— Az a fundus? Hogy ne fogadnám el, kezét lábát csókolom a tekintetes bizottságnak. Elfogadom biz én — szólt ilyenkor a betanitott Regdon Maris, a mi rendesen gondolkodóba ejtette a panaszost.

— Ha már igy van, tekintetes bizottság, — akkor csak még sem engedem *idegen* kézre.

De még a fundus-kiosztással sem lett vége a ma már meg nem látható müködésnek, következett a nivellirozás, a tömérdek külső és belső munka.

A reáliskola termeiben (ott van a Lechner hivatala), mikor már odakinn rég elnémult a munkások zsibongása, sokszor éjfélen túl is világosak voltak az ablakok. Lechner dolgozott ott mérnökeivel, hivatalnokaival, lankadatlan hévvel és szorgalommal. S ha éjfélig dolgozott is, már a felkelő nap azért ott találta a Zsótérházban, tanácskozásba merülve a legsürgősebb technikai teendők iránt a királyi biztossal, ki szintén, a szó szoros értelmében, ki nem aludta magát, mig Szegedet építette.

E fürge kedves alak, ki örökké siet, ki mindig fárad, jár valamiben, s még a mikor a saját mulatságára diskurálgat, akkor is Szeged érdekében informál, eleven kék szemeivel, villogó pápaszemén keresztül már *évek előtt* ilyennek látta Szegedet s ilyennek magyarázta az ideigeneknek, a minő az ma.

Ő ma már bizonyosan olyannak látja azt, a minő évek mulva lesz.

Mi meg csak évek mulva látjuk meg majd az ő mai érdemeit teljességükben, melyek a várossal fognak nagyobbodni napról napra.

*

Kelemen Mór, igazságügyminiszteri tanácsos, épen ellentéte Lechnernek. Lechner szőke, Kelemen barna. Lechner egy «chic»-es franczián és egy angol gentlemannak a vegyüléke, Kelemenben pedig a német hivatalnokból és a magyar táblabiróból van valami; mindkettőből az, a mi jó bennük.

Komoly, hallgatag férfi, a kinek fiatalos, üde arczából senki sem nézné ki, hogy az ötvenes évek felé közeleg. Feszes, zárkozottabb a szokottnál; de neki ugy illik, mert az igazság nehézkes csizmákban jár. Ő t. i. a jogügyi tanácsosa a biztosságnak.

Pontos, szorgalmas tisztviselő, kinek a hivatalszobája a világa s aktái a societása.

Nem is történik ő vele semmi; ha történik valami, az akkor aktáival történik, — mert ezek járnak-kelnek, Szegedről Budára, Budáról ismét Szegedre, a Zsótér-házból a városházra és vissza.

De hát ezek is olyan rendesek, olyan okosak, hogy sehol sem találnak akadályra.

S ha igen... akkor a «czukros hatalomról» egyszerre lemálik a czukor. Tud erélyes és csipős lenni, ha Szeged érdeke kivánja, ugy lefelé, mint fölfelé.

Mikor a Makóra futott szegedi törvényszéket Tisza Lajos vissza akarta telepiteni s ez iránt jelentést tett az igazságügyminiszternél, a miniszter hosszu sor indokokkal küldte vissza az átiratot, hogy a királyi biztos kivánsága most még nem teljesithető.

Tisza röviden ezt válaszolta: «Nagyméltóságod indokait megfontolván, nem érzem magam indittatva arra, hogy előbbi *határozatomhoz* ne ragaszkodjam».

Ilyen hatalmas hangon diskurált a Zsótérház. S ez az imponáló hang kellett a sikerekhez.

Mert azt irta be ugyan Jókai igen szépen a vasárnap megjelenő Szegedi Albumba, a városra vonatkozva: «*Egy özönviz tette szerencsétlenné s egy könycsepp boldoggá.*» ... De az a könycsepp elgurult volna, mielőtt az özönviz kiszáradt. Jó volt azt beleönteni a tintába is (jutott abból mindenüvé), s azzal az erős tintával irni oda, a hova kellett.

Ha nem lehet elhinni Kelemenről, hogy már az ötvenbe jár, még kevésbbé hihető, hogy valaha verseket is irt.

Pedig irt. Régi, elsárgult «Regélők», «Életképek» tehetnének ró'a tanuságot, hogy mielőtt a «miszerintek» és «azonbanok» hálójába került, a hajnal és a virágok szineire találgatott szépen csengő-bongó rimekben édes szavakat. Büszke is rá, hogy valamikor poéta volt. Hanem a poéták még büszkébbek lehetnek rá, mert ő bizonyitotta be, hogy a poétából is válhatik reális, hasznavehető ember — ha az isten is ugy akarja.

A Petőfi követválasztási kudarczáról (mint kunszentmiklósi fiu, egyik kortese ő volt Petőfinek s ő irta meg bukását a «Márczius»-ban, egy szomoru vidéki levélben) még most is keserüen beszél, mintha csak tegnap lett volna — s szidja az átpártolt voksokat névszerint, — pedig már egyik-egyik ha él közülök.

Itt Pesten, a Tóth Kálmán, Vadnay generácziónak volt egyik kisebb igényü tagja, vagy is hogy csak valamelyik asztalnak... mert hiszen egy asztal egy generáczió!...

S e visszaemlékezések még most, annyi év mulva is, midőn szorgalma által elnyerte diszes állását, a melyen hihetőleg nem fog megállani, még most is annak az irói asztalnak emlékei aranyozzák meg ezt a másik asztalt, mely pedig kiváló rangot ad és sokkal puhább kenyeret.

*

Turgenyevnek egy kedves kis beszélykéjét kolportálták a lapok most, halála után. Egy nagy urról szól, ki Szent-Pétervárra menet megállittatja a trojkáját egy szép párleány előtt s kérdi: «Mit hozzak neked a városból?»

«Hozzál nekem olyan szappant, a minővel az uri asszonyok mosakodnak.»

A nagy ur meghozta a szappant a leánynak, ki siet megmosakodni vele a patakban s igy szól: «Most pedig csókold meg uram a kezemet is, a hogy az uri nőknek szokás.»

Ilyenforma naivitással állt szemben a biztosság gyakorta.

Ennek a szép leánynak a vágyaiból némelyeket eloltani, némelyeket elnyomni, másokat meg fölébreszteni volt a Kállay Albert feladata.

Kétségkivül a legpassziónátusabb, de nem a legkönnyebb teendő.

Kállay Albert jelentéktelenebb hatáskörben jött Szegedre. De Tiszát nem zavarta a hivatalnoki rangfokozat. Mihelyt fölismerte benne a buzgóságot és tehetséget, nem habozott épen a legkényesebb, legfontosabb ügyeket Kállayra bizni.

A municzipium és a királyi biztosság közötti érintkezés az ő tiszte volt: neki kellett, mint a karmesternek, megütni az akkordokat minden kérdésben.

A fiatal tisztviselő csakhamar köztisztelet és közszeretet tárgya lett Szegeden, részint egyéni tulajdonainál fogva, részint pedig azon tapintata miatt, melylyel a királyi biztos akaratát mindig ugy tudta keresztül vinni a városnál, hogy a városiak azt hitték, mintha az a saját akaratuk lenne.

A város pénzügyeinek rendezését is vele vitette keresztül a királyi biztos. S ez volt a kérdések kérdése... a lenni, vagy nem lenni. Kállay hozzáfogott az indirekt városi adók szabályozásához s az eredmény oly fényes lett, hogy Szegednek ma egy félmilliót messze meghaladó összeggel van több jövedelme mint az előtt.

A fönix madár, mely ott röpköd az uj fényes középületeken, ezt hozta a szárnya alatt. Ezt jó is volt ott nem felejtenie a honnan jött...

A legkülönösebb az, hogy minél több adót vetett ki Kállay a szegediekre, annál könnyebben fizették s ő maga annál népszerübb lett előttük.

Mikor Szegedet elöntötte az árviz, egy ismerősöm sirva fakadt:

— Szegény nagynéném! — zokogta, — miből fogja az most fizetni a *tizenkétezer forint évi adóját?*

Most a rekonstrukczió után ugyanaz az ismerősöm fontoskodva mondá:

— Nem vagyok megelégedve. Sok fölösleges dolgot is épitenek! Ugyan minek ide *szegények háza?*

S ebben a két egymás mellé állitott megjegyzésben benne van az ismerősöm ijedős, sopánkodó természete, de benne van a rekonstrukczió kritikája is. *M—th K—n.*

A TISZA HIDJA SZEGEDEN.

Mindazon épitkezések közül, melyek Szegeden a rekonstrukczió ærája óta emelkedtek, s melyek között jelentékeny köz- és magán-épületek vannak, ugy architekturai értékére, mint nagy arányaira nézve messze kiemelkedik az uj közuti hid.

A Tiszát, mely alsó folyásában sehol sem halad szirtes partok között, s mely az áradások idejében oly rendkivüli méreteket szokott fölvenni, melyekre nézve más nyugat-európai folyó alig hasonlitható hozzá, soha sem volt könnyü dolog áthidalni, kivált oly módon, hogy a hid alatt a hajókázás fönnakadást ne szenvedjen.

A mi hidak eddig a Tiszán épültek, Tokajnál, Szolnoknál, Algyőnél, stb., magas vizállásskor teljes lehetetlenné teszik a nagyobb vizi járművekkel való közlekedést s csupán annak, hogy a Tisza hajókázási czélokra ma sincs anynyira fölhasználva, mint ohajtandó volna, tulajdonitható, az, hogy e tekintetben több panasz föl nem merült.

Szeged ujjáépitésénél s különösen a Tisza áthidalásánál erre is tekintettel kellett lenni s az a hid, mely ott ez évi szeptember hó 16-án a közforgalomnak átadatott, már ugy épült, hogy alatta a Tisza magasabb vizállás mellett is járható legyen. Igy történt, hogy e hid terveire kihirdetett pályázati föltételek a pályázók föladatát igen megnehezitették.

Ugyanis föltételül volt szabva: 1. hogy a hid épitése 1.250,000 frtnál többe nem kerülhet; 2. hogy első ivnyilása legalább 110 méter távolsággal birjon; 3. hogy párhuzamos rácstartók, minők a vasuti hidaknál használatban vannak, nem alkalmazhatók.

Daczára e nehéz föltételeknek, az 1880. szeptember hó 1-én lejárt pályázati idő után, 12 európai tekintélyes czég 23 különböző tervet adott be.

A kinevezett biráló bizottság az első dijat az Eiffel G. párisi czég által benyujtott s Feketeházy János m. k. állam-vasuti főmérnök által készitett tervnek, a másodikat a Seyrig, szintén párisi czég által benyujtott tervnek szavazta meg.

Ez eredmény folytán az épitést az Eiffel-czég nyerte el és a most már teljesen kész, impozáns hid igazolja a jury itéletének helyességét.

Az Eiffel G. czég a pillérek alapozását Gregerson Gilbrand budapesti vállalkozónak, a vasszerkezetet az osztrák államvasut resiczai gyárának adta ki, ugy, hogy a tervezetére és szerkezete eredetiségére nézve egyaránt nagyszerü épitési mű minden részében tisztán magyarok alkotása.

A hid áll négy ivnyilásból, és pedig a középső 110, a többiek 97, 86 és 66 méternyiek. Egész hossza tehát megközeliti a 400 métert.

Az első nyilás az anyameder fölött van, közvetlenül a Tisza jobb partján fekvő Szeged mellett; a három többi, fokozatosan kisebb nyilás az artez fölött épült. A hid legmagasabb pontja, a 110 méteres főnyilás, középen van.

A pálya, mely az ivek fölött fekszik, áll 11 méter széles kocsi-utból és mindkét oldalon

A népszinházban e hó 21-én a szegedi vizkárosultak javára „*Szegedi kupecz*“ czimű szinművet adtak elő. A német irodalom régi és vizenyős terméke, naiv cselekménynyel. Benedek József már évek előtt megmagyarositotta, a vidéki szinpadokon fel-fel is tünt, aztán elenyészett, most pedig a népszinházban ütötte föl magát, de a két előadás után valószinűleg innen is elvonult végképen. A fölmelegitett darab az első előadásra sem tudott vonzani, és Soldosné közreműködése nélkül adatván, (a kinek bizony jóravaló szerep sem kinálkozik benne,) a szegedi vizkárosultak javára nagyon keveset juttatott.

Népszinműi pályázat. A népszinházi bizottság száz darab arany jutalmat tüz ki abszolut becsü népszinműre, melynek tárgya szabadon választható a mult vagy jelen időből, ugy szintén akár a falusi, akár a városi magyar népéletből. A jutalom csakis oly műnek adatik ki, mely határozott szinpadi sikert igér. A pályaművek folyó év november első napjáig a népszinházi bizottság jegyzőjéhez Márkus Józsefhez (Budapest, régi városház, első emelet 45 ajtó) küldendők. A pályázat eredménye deczember 7-én fog kihirdettetni.

A műcsarnok tavaszi kiállitása e hó 15-én nyilt meg, érdekes és számos festménynyel hazai és külföldi művészektől. Legnagyobb vonzereje van *Siemiradszky* lengyel festő nagy képének: „Nero fáklyái“-nak, mely 16 láb magas és 25 láb hosszu, s e szűk helyiségek legnagyobb termében ott szorong egy nagy festménynyel, a kiállitás másik fő vonzerejével, mely *Broziktól* V. László leánykérését ábrázolja, s lapunk mult számában közöltük és ismertettük. Siemiradszky hires művét is közöltük harmadéve, mikor Bécsben először volt kiállitva.

Közintézetek, egyletek.

Gr. Teleki-féle pályázat. A tud. akadémia szokás szerint József-napján hirdette ki a gr. Teleki-féle pályázat eredményét. A 100 darab aranyra most vigjátékok pályáztak, 14 mű érkezett, s birálók voltak az akedémia részéről Arany László, Vadnai Károly és Zichy Antal; a nemzeti szinház részéről Bercsényi Béla és Kovács Gyula. A jelentést *Vadnai* terjesztette az akadémia elé.

Öt műben az irói képességnek semmi nyoma. A darabok nagy részében sok a tulzás, kevés a természetesség, s majdnem általános hiba a nyelv pongyolasága. A jelentés buzditja a tehetségesb irókat, kik prózában szokták és szeretik kifejezni gondolataikat, hogy ne vonakodjanak a pályázattól a verses forma előnye miatt. A jelentés ezuttal is megrójja, hogy több vigjáték szinhelye idegen ország, a nélkül, hogy ez idegen ország társadalmából, szokásaiból, erkölcseiből valami jellemzőt foglalna magában. A kozmopolita tárgy sehol sincs kevésbbé helyén, mint épen a vigjátékban. A birálat némi előnyök elismerésével emliti föl a „Titánok“ és a „Csalhatatlan“ cziműeket, de a viszonylag legjobb pályaművek az „*Aranyország*“ és a „*Bizalmatlan.*“

Az „Aranyország“ irója néhol gondos, izléses, máshol bőbeszédü, szintelen nyelven, aránytalan felvonásokban és jelenésekben, de életképi elevenséggel festi a gazdag zsidóvilág aranyországát, melyben az arany képezi a férfiak dicsvágyát s a nők eszményét. A mű szerzője a magunk jelenlegi társadalmi életéből merité alakjait, még pedig elfogulatlanul. Nem pasquilt irt, mely sért. hanem vigjátéki satyrát, mely javitni kiván. Műve, ha nem is bir a szabatosság művészetével, de alakjai többet mondanak, mint az eddig szinen forgott, s igen elkoptatott szegény zsidó alakok, minő a magyarul hápogva beszélő korcsmáros, a szivtelen uzsorás, az istenadta házaló. Ha e vigjáték hibás szerkezetén, egyenetlenségein, itt-ott jellemrajzi fogyatkozásain segiteni tudna a szerző: hatásos és korszerü szinmüvet nyujthatna a szinpad számára.

A „Bizalmatlan“-nak szerkezete szabatos, cselekvénye elég gyorsan foly, dialogjai gonddal irottak, de hőse a féltékenységnek annyira betege, hogy az, a mit beszél és tesz, nyomasztólag hat. Szánandó és nem komikus. Tibor egy fiatal özvegyet, Hedvig nevüt, kit lánykorában is szeretett, akarna nőül venni, de nem tud bizni benne. Gyanakodik, belopódzik kertjébe egy volt-rendőrrel, hogy kileshesse a valót, holtra ijed, ha megtudja, hogy a nőnél férfi van, levelet kapott, vagy irt. Ilyenkor zaklatja, fakgatja e nőt s esküjének sem hisz. E bizalmatlankodás eseményeiből füződik a vigjáték, melyben nem egyszer bámulatba ejt, hogy a nő tűri az ily zaklatásokat. Végre is Tibor meggyőződik bizalmatlankodása oknélküliségéről, de az özvegy a szomszéd ifju birtokos, Loránt neje lesz, a kiket a bizalmatlan ember világosit föl akaratán kivül, hogy egymást szeretik.

E vigjáték kerek cselekvényü, de az egyre ismétlődő gyanakodás egyhangu és a hősben nincs igazi vérkeringés. A komikai ér néhány jelenetben csereg csupán s nem hatja át az egész munkát. Észszel és formaérzékkel irt mű, de létesitéséhez a fantáziának és kedélynek nem sok köze van.

A bizottság két szinész tagja az „Aranyország“-ot a tartalmi anyagában rejlő értékért többre becsülé a „Bizalmatlan“-nál, mig az akadémia három tagja — tekintettel a szerkezet, cselekvény arányosságára, és a nyelvi szabatosságra — az utóbbit nyilvánitá társai közt viszonylag legjobbnak. Egyetértett azonban a bizottság abban, hogy a dijat, mint akadémiai koszorut, egyiknek sem lehet kiadni, hanem a viszonylag legjobb mü szerzője a főtitkári hivatalnál vegye föl száz aranyát, mint a végintézkedéshez képest mindig kijáró jutalmat. A bizottsági többség arra kérte az akadémiát, hogy erre a „*Bizalmatlan*“ szerzőjét jogositsa föl.

Az „Aranyország“ szerzője *Acsádi Ignácz*, a Pesti Napló munkatársa. A „Bizalmatlan“ szerzője gyanánt több nevet emlegetnek.

A magyar tud. akadémia márcz. 17-iki ülésén először is dr. *Balló* reáliskolai tanár, mint vendég adta elő a kámfor-csoportba tartozó vegyületekről tett tanulmányai és buvárlatainak eredményét. Utána *Szabó* József ismertette Fouqué nagy munkáját: „Santorin et son eruption“; majd dr. *Arányi* Lajos mutatta be Giacsicsnak légbefuvási készülékét, mely szerinte czélszerüen használható, s elmondta nézeteit ugyanannak „vizbefultak felélesztésére légbefuvás által“ czimű munkájáról. Végül *Szabó* József titkár jelentette, hogy Fest Vilmos. az akadémia egyik legrégibb tagja, meghalt Sopronban.

A Szent István-társulat e hó 20-án délután tartotta évi közgyülését a bibornok primás elnöklete ala tt, számos főpap jelenlétében. A primás megnyitó beszéde a katholikus szellemről, erkölcsi nevelésről, a fejedelmi hatalom isteni eredetéről, a soczialismus veszélyéről szólt. Ezután *Tárkányi* Béla alelnök előadta a társulat egy évi működésére vonatkozó adatokat. Felsorolta a kiadványokat. Tankönyveket 304,009 példányban nyomattak. Az összes bevétel volt 77,454 frt 87 kr, a kiadás 75,539 frt 41 kr. Az idei kiadások 75,283 frtra, a bevételek 75,341 frtra vannak számitva. Az ügynökségben mult évi márczius 1-től f. évi február végeig eladatott 434,765 példány könyv, 26,450 egyéb nyomtatvány, 23,059 szentkép; ezekért készpénzben bejött 59,658 frt. Alelnök ezután részletes jelentést tett a pápához intézett hódolati felirat átadásáról. Végül *Tárkányi* emlékbeszédet olvasott föl Mindszenty Gedeon egyházi költő fölött.

Mi ujság?

Lapunk huszonötödik évfordulója alkalmából számos üdvözletet vettünk a távolból is. A *Vasárnapi Ujság* munkatársai, előfizetői s olvasói köréből jött e kedves jeleire a megemlékezésnek együttesen fejezzük ki köszönetünket itt. Fogadják azt szivesen lapunk barátai, kik együtt érzenek velünk s a *Vasárnapi Ujság* iránti szives megemlékezésben irodalomszeretetöknek is adtak kifejezést.

Szeged veszedelme. Képes lap létünkre eleget kivánunk tenni a közönség ama jogos kivánságainak, hogy az alföldi nagy várost ért katasztrófa szomoru alkalmát képekben is szemlélhetővé tegyük s annak egyes részleteit a hely szinén fölvett vázlatok után készült rajzokban is megörökitsük. Ez alkalommal négy képet közlünk Szegedről, mely a városnak egyes részeit a csapás előtti állapotában tünteti föl. Ezenfelül közlünk képet magáról a katasztrófáról is, mely azt a jelenetet tünteti föl, a mint a mentő csolnakok fáklyavilágnál szállitják a menekülőket a gőzhajózási társulat ügynökségi épülete felé a viztől ellepett téren. E képet *Linek* Lajos, a mintarajztanoda tehetséges növendéke készité a hely szinén fölvett saját vázlata után, hová a mentésre lement egyetemi ifjusággal ő is leutazott s maga is részt vett a mentési munkában. — Megemlitjük egyszersmind, hogy *Greguss* Imre akadémiai festő egyenesen abból a czélból utazott le a vész szinhelyére, hogy ott lapunk számára is vázlatokat készitsen. A derék fiatal festő nagy buzgalommal járt el föladatában több rajzot küldött be, a melyek már metszés alatt vannak, s közelebbi számainkban fognak megjelenni. A rendkivüli csapás több külföldi, német, franczia, angol illusztrált lapot is arra inditott, hogy szinte rendeljenek meg vázlatokat a hely szinéről. Némelyek rajzolókat küldtek le Szegedre, mások Budapestre irtak rajzok végett. A rendelkezésünkre álló vázlatokból többeket ennélfogva mi is átengedtünk kitünőbb külföldi lapoknak, tudván azt, hogy ezzel is jó szolgálatot tehetünk a szerencsétlen károsultak ügyének, segitvén ébren tartani azt az érdeklődést és részvétet, mely a borzasztó csapás által sujtottak iránt a külföldön nyilvánul.

Az árviz veszélye Hódmező-Vásárhely, Szentes és Csongrád felől még mindig nem hárult el teljesen, a töltéseken folyvást dolgoznak, erősitik. E hó eleje óta tart már e lélekemésztő küzdelem, melyben e városok minden rendelkezésükre álló erejöket kimeritették. Szentes, melynek legválságosabb helyzete volt, 5000 frtnyi segélyt kapott a kormánytól. A szelek fölkerekedésére még ma is aggodalmak szállják meg a lakosokat, mert a viz apadt ugyan, a legfőbb veszély is enyhült, de egy vihar nagyon végzetes lehetne.

József főherczeg a napokban levélben arról értesité gróf Zichy Jenőt, hogy a fehérvári kiállitás ügyében e hó végén értekezni kiván vele. A főherczeg valószinüleg ápril hóban egy egész hetet tölt Székesfehérvárott, hogy az eddigi munkálatokról tudomást szerezzen. Gróf Zichy Jenő márczius utolsó napjaiban Alcsuthra megy, s ott ő fenségével a megnyitási ünnepély egyes részleteit megállapitja.

A trónörökös mint felolvasó. Rudolf főherczeg e hó 15-én este felolvasást tartott a prágai katonai tudományos egyesületben az 1870-iki franczia-porosz háboru első csatájáról, a spichereni ütközetről. A felolvasás meghallgatására nagy számmal gyült egybe a katonaság, köztük báró Philippovics táborszernagy, tartományi kormányzó. A trónörököst az egyesület elnöke b. Gemmingen vezérőrnagy üdvözölte s vezette az előadói székhez. A főherczeg a három német sereg állásának rövid áttekintésével vezette be előadását, gyorsan áttért a csata taktikai részleteire s a gyalogság fontosságát kimutatva a csatanap délutáni hat órájáig jutott. Egy legközelebbi befejező előadásán a csata eredményét fogja fejtegetni.

Márczius 15-két az idén is országszerte megülték, a szegedi vész komor nyomása alatt. A fővárosi egyetemi ifjuság zászlóval vonult ki a kerepesi ut mellett levő temetőbe, megkoszoruzta a vértanuk sirját s mindeniknél beszédek és nemzeti dalok hangzottak. Az egyetemi ifjak egy csapata épen e napon utazott át Szegedről *Aradon*, s nagyváradi jogászokkal együtt fölkeresték az aradi vértanuk vesztőhelyét, hol Barabás Béla egyetemi hallgató mondott alkalmi beszédet. *Debreczenben* a főiskola elől nagy tömeg ment ki az 1849. aug. 2-án elesett honvédek sirjához, hol hazafias beszédeket tartottak és a főiskolai énekkar is közremüködött. *Kecskeméten* a népkörben lakomát rendeztek és a szegediek javára gyüjtést kezdtek meg. *Iglón* a főiskolai növendékek ünnepi menetben keresték föl a honvéd sirokat. *Egerben* szintén, este pedig társas vacsorát rendeztek. *Duna-Földváron* az egyenlőségi körben folyt le az emlékünnep s összekötötték a szegediek javára való adakozással. A *dunapataji* polgári olvasókör táviratban üdvözölte Kossuthot. *Sátralja-Ujhelyen* hangversenyt tartottak. *Ungváron* az orosz templomban tartották meg az isteni tiszteletet. A kath. plébános ugyanis e napon alapitványi misét tartván, a rendező bizottság fölkérését nem teljesitette, mire Sztripszky Mihály orosz plébános önkényt késznek nyilatkozott a polgárok kérelmének teljesitésére, s a mise végén hazafias magyar beszédben emlékezett meg a szabadságért elhunytak felől. Este a dalegylet rendezett összejövetelt.

Brehm előadásai. A jeles német tudós, Brehm Alfréd két előadást tartott eddig a redut kisebb termében, az állatvilágból. Mind a két felolvasása szorongásig megtöltötte a termet hallgatókkal, kik közt számos előkelőség volt. Brehm élvezetesen és szellemesen beszél tárgyáról. Előtte az asztalon kitömött madarak voltak, melyeket a muzeum gyüjteménye adott rendelkezésére. Első előadása (e hó 18-án) az éjszakhoni madárhegyekről szólt. Második előadásában (márcz. 20-án) vándormadarainkról szólt, ismét nagy érdeklődést keltőleg. A harmadik előadást e hó 22-én tartja Brehm a majmokról.

Az alagut jubileuma. Budapest ezen nevezetessége 1854 márcz. 19-én tehát épen 25 évvel ezelőtt nyilt meg a gyalogjáró közönségnek. Ünnepély nem volt a megnyitással összekötve. Annyiból állt az egész, hogy a Krisztinaváros felé átbocsátottak 1438

A menekültek az egyedül járható vaspályát, az osztrák vasut déli vonalát vették igénybe, s azon szállitották őket. A más rész Uj-Szegeden át Csanádmegyébe futott.

Makó város volt az első, mely kocsikkal élelmi szert küldött Szegedre. Makón 4000 menekült van, ide költözött a szegedi törvényszék is.

A földönfutók mindenütt meleg szivet és hajlékot találnak, a merre csak elsodortottak. A szó teljes értelmében versengés fejlődött ki a menekülők befogadásában.

*

Az *adakozások* közt az eddigi legnagyobb összeg a bőkezűségéről ismeretes gr. *Pálffy Jánosé ötvenezer* forinttal. A főpapok, a főurak, a pénzintézetek, s a hatóságok nevei mind megtalálhatók a jótékonyság lisztáján. A képviselők is jelentékeny összegeket irtak alá. A lapok szintén jó eredménynyel gyüjtenek.

Társadalmi téren minden megtörténik, országszerte, hogy a keserves nyomor enyhüljön. Az előre hirdetett hangversenyek (bőjtben mindig sok van) átalában a szegediek javára tartatnak meg, s rendeznek e czélra különféle előadásokat.

Liszt hangversenye e hó 26-án lesz a redoutban. A legolcsóbb jegy ára 5 frt; de már nem lehet kapni. E hangverseny egymaga 10—12,000 frtot fog jövedelmezni.

*

A *külföld részvétéről* minden nap ujabb és ujabb hirek érkeznek.

Az *osztrák tartományokban* mindenütt hatóságilag intézik a gyüjtéseket. *Bécs* városa 10,000 frtot szavazott meg. A szinházak jótékony előadásra készülnek. Az udvari operaházban ápril 4-én lesz fényes előadás, melyben — gr. Andrássy Gyuláné fölhivására — az előkelő körök számos tagja vesz részt.

Londonban a város legelső tisztviselője, a lordmayor vezeti a gyüjtéseket. Gr. Károlyi nagykövetünk és az ottani magyar egylet kérték föl erre, s az egyesület elnöke dr. Duka Tivadar meleg hangon irt levélben köszönte meg a lordmayor előzékenységét, melylyel a küldöttséget fogadta, s a készséget, melylyel az ügyet támogatta. Ezenkivül a lordmayor táviratilag is kifejezte a részvétet Tisza Kálmán miniszterelnöknek. E hó 20-án már 53,000 forint gyült össze. Lord Salisbury külügyminiszter, Beaconsfield kormányelnök, gr. Károlyi egyenkint ezer forintot adtak, a Rothschild és Bearing-brothers bankházak külön-külön 5000 frtot.

A *franczia* lapok is gyüjtenek, s a párisi magyar egylet szintén felhivásokat tett közzé.

Párisban Beust gr. a követség termeiben rendez hangversenyt, melyen osztrák és magyar művészek játszanak. A segélygyüjtő bizottság tiszteletbeli elnöke gr. Beust. Rigaud párisi városi képviselő a város képviselőtestülete ülésében inditványozni szándékszik, hogy Páris városa 500,000 frankot adjon.

Rómában az osztrák-magyar nagykövetség alakitotta meg a segélyző bizottságot. — *Salvini* budapesti olasz konzul a „Perseveranza"-nak irt levélben mondja el a szerencsétlenség nagyságát s intéz fölhivást adakozásra. Az olasz kormány hivatalos lapja fölemlitvén, hogy Franczia- s Angolországban Szeged javára az aláirást már meginditották, biztosnak tartja, hogy Olaszország is hathatós segélyt fog nyujtani.

Berlinben e hó 22-én az udvari operában lesz nagy előadás a szegediek javára. A többi szinházak szintén e jótékony czélra hirdetnek előadásokat. A szegediek javára működő központi bizottság első elnökévé Ratibor herczeget választotta, a tiszteleti elnökséget gr. Széchenyi Imre nagykövet fogadta el. Gyüjtőhelyek az osztrák-magyar főkonzulatuson kivül az összes berlini hirlapi szerkesztőségek.

Bukarestben Weisz nyomdatulajdonos gyüjtést inditván, már e hó 19-én négyezer frankot küldhetett.

Svájczban Sz.-Gallenban e hó 17-én bizottság alakult, mely Groszmann, Brunner s Brettauer bankárokból áll, s már közzé tette felhivását.

Az osztrák-magyar bank főtanácsa 3000 frtot szavazott meg. — A bécsi *perzsa követ* Nerim khán tábornok 50 aranyat adományozott. — A *prágai* német kaszinó nagy hangversenyt rendez a jövő héten a legjelesb művészi erők közreműködésével.

*

A szegedi katasztrófához hasonlót az ujabb kor csak Liszabon pusztulásában tud felmutatni. Liszabont 1755-ben földrengés érte. Addig egyike volt Európa legszebb, legnagyobb és leggazdagabb városainak, sőt alig volt párja. A földrengés mind a Tajo folyamnak, mind a tengernek vizét rázuditotta a városra. A nép nagy része a rakpartra menekült, mely márványból volt épitve. A rakpart elsülyedt s 20.000 embert temetett el magával. Ma 80 ölnyi viz áll fölötte. A régi Liszabonból ma csak az Athema városrész áll fenn a magas Monte de Castellón, a többi városrészt elpusztitá az elemek hatalma.

*

A királynak egy nyilatkozatát emlitik a Szegedről visszatért képviselők. Midőn az uralkodó Szegeden a Tisza töltésén tanyázó nép közt végig ment, többeket megszólitott az oda menekültek közül s tudakozódott veszteségökről. Az emberek levett kalappal fogadták a királyt, a ki midőn a töltésről eltávozott, azt mondá a vele volt uraknak: „Csodálatos, hogy annyi tönkrement ember között egyetlen egy sem találkozott, a ki koldulásra nyujtotta volna ki kezét, sőt még csak egy kérő szót sem ejtett ki egy sem. Ez valóban igen jellemző a magyar népre."

Érsek-Ujvár történetéből.

Adalék a Thurzó-családról szóló czikkhez.

A Vasárnapi Ujság f. évi 10-ik számában a Thurzó családról közlött adatokba egy kis anachronizmus csuszott be. Azokban többi közt állittatik, hogy Thurzó Bertalan fia I. Márton 1430-ban érsekujvári várnagy volt. Ez tévedés. Érsekujvár a XV. században nem létezett még és Várday Pál érsek csak akkor épittette fel, midőn Szulejman Esztergom várat bevette volt; ez pedig 1543. évi augusztus 10-én történt. Várday Pál 1549-ben halt meg, Érsekujvár keletkezését tehát csak az 1543—1549. évek közti időszakra lehet tenni.

Igaz, Feszler is nagy munkájának VI. kötetében 412. lapon állitja, hogy Trencsén elfoglalása után 1527-ben Érsekujvár ugy mint a Vág mentében levő várak I. Ferdinándnak ellentállás nélkül meghódoltak és ezen adatra nézve Istvánffyra hivatkozik; de Istvánffy (legalább a kölni kiadás szerint) csak a Vág mindkét partján levő várakról szól, Érsekujvárt egy szóval sem emliti. Budai és Nagy Iván Thurzó Mártont ujvári kapitánynak, illetőleg várnagynak mondják; de hazánkban több Ujvár létezvén, mint Aba-, Liptó-, Német-, Maros-, Szamos- és később Leopold-Ujvár, azt nem határozzák meg, melyiknek e várak közül volt kapitánya Thurzó Márton.

Nem is lehet csodálkozni a tévedésen; mert valahányszor a XVI. századtól kezdve a XVIII-ig Ujvárt külön jelző nélkül emlitik, azalatt mindig, törvényeink is, a nagy hirre jutott Érsekujvárt szokták érteni. Ennél fogva történhetett, hogy Nagy Iván is a Magyar Családokban Apponyi Tamást már a XIV. században Érsekujvár és Berencs várnagyának teszi.

Igénytelen véleményem szerint Thurzó Márton Liptó-Ujvár (Hradek) várnagya lehetett, mely várat állitólag IV. Béla épittette a tatárok ellen; és ha az Bél Mátyás szerint nem épen alkalmas helyen állott is, de Zsigmond és közvetlen utódai alatt némi jelentőséggel birt; később Mednyanszky szerint a Zápolyák, Balassák stb., végre pedig kamara birtokába jutott.

Néver (Nyitra), 1879. márcz. 11.

Conlegner Károly
nyug. műegyetemi tanár.

Irodalom és művészet.

Aigner Lajos kiadásából egy pár érdekes kötetet vettünk. Kisfaludy Atala rajzait s Endrődi Sándor egy nagyobb beszélyét.

Kisfaludy Atala, ki már évekkel ezelőtt feltünt őszinte hangu s nemes érzelmü lyrájával, miután nehány évig hallgatott, ujabban, csinos költeményein kivül prózai kisebb elbeszélésekkel és rajzokkal lépett fel, melyek azonnal méltó feltünést okoztak. Meleg érzés, tiszta kedély, szelid humor jellemzi előadását. Történetei igénytelenek, de többnyire megkapók. Most ezekből egy kötetet s abban hat rajzot (Mikor a fecske visszatér. A nagymama kukulája. Nyáréji álom. Migraine. Pál fordulása. A mit a szomorufüz beszélt) bocsát közre. Mind méltó az olvasásra; különösen megható a Nagymama kukulája (bóbitás fejkötő) czimü rajz. — A 315 lapra terjedő s igen szép kiállitásu kötet ára 2 frt.

Endrődi Sándor, fiatal lyrikusaink közt a tehetségesebbek egyike, „Másodvirágzás" czimü nagyobb elbeszélése (mely tavaly a Főv. Lapokban jelent meg) szintén érdekes olvasmány. Endrődinek prózája is szingazdag, eleven, mint verselése; de a jellemfestés s lélektani rajz itt sem ment tulzásoktól s ellenmondásoktól, mint költői beszélyeiben. Itt azonban mégis inkább a való élet talaján mozog. Tőle e téren is sokat várhatunk. A csinos kiállitásu kis kötet ára 1 frt.

Ribáry Ferencz Képes Világtörténetéből (kiadja Mehner Vilmos) megjelent a három első füzet; nagy 8-ad, vagy tulajdonkép kis 4-edrét alaku kiadás, részint a szöveg e nyomott, részint külön lapokat elfoglaló csinos metszetekkel, szép papiron és nyomással. A két első füzet, összesen 80 lapon, előbeszéden kivül, a Bevezetést tartalmazza, mely az emberiség történelem előtti őskorát tárgyalja: a barlang-lakókat, a kő-korszakot, a czölöp-épitmények korát, az ős (történelem-előtti) régiségtan ujabb fölfedezései alapján, az emlékek rajzaival s a tudomány eredményeinek földolgozásaival. A második füzet végén már a tulajdonképeni történelem, az Ó-kor története kezdődik. Dr. Ribáry, kinek történelmi tanulmányai kiválólag az Ó-korra vonatkoznak, különösen gonddal szándékozik tárgyalni az emberiség történetének e sokágu s oly érdekes és tanulságos szakaszát. A kiadásba fölvett képek sikerültek s a vállalat valóban sokat igérőleg indult meg. Ohajtjuk, hogy a közönség tömeges pártolása tegye lehetővé annak minél teljesebb kidolgozását. A vállalat mint már emlitettük 4—5 ives (32—40 lapnyi) füzetekben jelen meg, számos képpel; egy füzet ára 30 kr. Havonként két füzet jelen meg. 15—17 füzet lesz egy kötet s az egész munka nyolcz kötetből álland.

A népszerü természettudományi előadások gyüjteménye második kötetének 13-ik füzete megjelent. Keleti Károly hasonlitja benne össze Magyarország népesedési mozgalmát 1876-ban a megelőző évekkel. Négy ábra és egy térkép van mellé csatolva. Ára 25 kr.

Hirlapirodalom. Az „Ellenőr" kiadási tulajdonjogát Csernátony és a Légrády testvérek átruházták Hindy Árpád szerkesztőre, ki e lapot márczius közepe óta a váczi-köruti Rudnyánszky-nyomdában adja ki. — Jókai Mór, mint kiadó, a jövő hó elején két uj heti lapot indit meg s mindkettőt Visi Imre fogja szerkeszteni; egyik néplap lesz s abba olvad az „Igazmondó"; a másik politikai élczlap, mely mellett az „Üstökös" is fenmarad.

„Székesfehérvári kiállitási lapok" czim alatt uj közlöny indult meg, a tárlat tartamára, márcz. 15.—junius 15-éig. Szerkeszti Peterdi (Prém) József. Az 25—30 számra terjedő folyam előfizetési ára 3 frt, mely összeg a kiadó-hivatalba, Számmer Imre nyomda-tulajdonoshoz (Székesfehérvár, sas-utcza) küldendő. Az első számban József főherczeg s gr. Zichy Jenő arczképe van s igen sok a kiállitásra vonatkozó közlemény.

Női karéneke gyüjteménye ... it adják ki Bartalus István és Gyertyánffy István. A megjelent első kötetben száz, két, három- és négy-szólamu karének van, nők vagy gyermekek számára. Ára 30 kr.

Uj zeneműi. Táborszky és Parsch zeneműkereskedésében megjelent: „Első ábránd" magyar népdalok („Repülj fecském ablakára" s „Ezt a kerek erdőt járom én") fölött hegedűre zongorakisérettel, szerzé id. Huber Károly. Ára 1 frt 50 kr.

Ünnepi szini előadáso ... t. A királyi pár ezüs lakadalmának szinházi ünnepélyére Jókai által irt alkalmi szinjáték czime „*Hős Pálffy*" és három képletből áll. Hőse Pálffy Antal hétéves háborubeli vitéz, a nádor öcscse, ki mert párbajban elejtett egy tábornokot s megnősülésével magára idézte egy herczegnő haragját, üldöztetésnek van kitéve, mignem hősi győzelmei kisegitik a bajból. Az utolsó képlet a pozsonyi országgyülés „Moriamur" jelenete, de a királyné nélkül. A nemzeti szinház ingyenes előadása a király kivánságához képest elmaradván, most e művet a szegediek javára áprilban rendezendő előadáson fogják bemutatni. Megemlitjük itt, hogy a *bécsi* operaszinház ünnepi előadásán a monarchia minden nemzetiségének tánczát is bemutatják, s a magyar tánczhoz a nemzeti szinház tánczkarából visznek föl hat tánczosnőt, s lesz czimbalomjáték és czigány zene is, alkalmasint a Rácz Pál zenekarával.

* *

jóllétnek indult a város, s megérdemelte, hogy a magyar alföld gyöngyének, népe a magyar nemzet büszkeségének neveztessék.

A tiszai kanyarulat másik partján áll Uj-Szeged, mely tulajdonképen csak egy szép kert, a mely mellett mintegy 120 ház épült. E nehány ház és környéke adott menedéket a veszedelem alatt mintegy ötvenezer menekülőnek, mig a többiek a vár tetején, s a fentebb emlitett szilárdabb házakban hurták meg magokat.

A külvárosok nem voltak szépeknek mondhatók. Széles, hosszu, de esős időben igen sáros utczáik mellett jobbára csak földszintes egyszerü házak állottak, melyeknek néhol a kéményükön folyt be az áradat. — A vár épen a Tisza partján áll, magas fallal bekeritett szabálytalan négyszögöt alkotó épületekkel. A várárkokat rég betemették s beültették fákkal.

A város környéke mocsáros s mérföldekre terjedő határa csaknem egészen sik, csak itt-ott vannak rajta dombszerü homokfuvások. A várostól távolabbra eső területeken vannak a tanyák, s egyes elszórt, többnyire gazdasági épületek.

Hogy mily fokon állt Szeged vagyoni állapota, egész pontossággal még most megállapitani nem lehet. Hozzávetőleg azonban már most is alkothatunk magunknak fogalmat felőle, ha meggondoljuk, hogy a város lakossága mintegy öt millió forint adót fizetett, és pedig pontosan fizette. A tőkének, mely után az adó begyült, legalább öt ennyinek kellett lenni, a mi 25 milliót teszen ki.

Szeged gazdagságának főalkatrészét a mezőgazdaság képezte. Statisztikai adatok szerint volt Szegeden hétezer ló, közel tizezer szarvasmarha, mintegy 27.000 sertés és százezer juh. A kereskedést és ipart üzők tiz százalékát tették ki a lakosságnak. Volt 116 üzleti vállalat, 4 élelmezési, 13 ruházati, 13 épitkezési, 23 fonó és szövő, 17 faipari, 20 kő-, 22 bőr- és papiripari, 3 olaj- és zsiripari stb. üzlet. A gázfogyasztás 9·5 millió kubiklábat tett ki. A nagyipar is képviselve volt Szegeden. Volt egy gőzmalma, mely 68,000 mázsa lisztet gyártott, szeszgyára 500,000 akó évi termeléssel, részvényes téglagyára, gyufagyára, mely 250 munkásnak adott kenyeret. Az ipar- és kereskedelmi banknak kétszázezer, az iparbanknak százezer forint alaptőkéje volt; a szeged-csongrádi takarékpénztárnak 130,000 frt. Az összes betétek valamennyi pénzintézetnél fölmentek 15 millió forintra. A forgalmat illetőleg csak az alföld-fiumei vasut bevételei 241,539 frtot tettek ki, miből 137 ezer frt esik áruforgalomra. A Szegedre érkező áruk 50 ezer tonnát tettek ki hajón, 60 ezeret vasuton.

Ennek most legnagyobb része elpusztult, de hangosan hirdeti iparkodását, jóravalóságát annak a városnak, melyet most egy egész ország sirat s melyet egy világ rokonszenves részvéte mellett készül kiemelni omladékaiból.

Szeged pusztulása.

A nagy alföldi város romokban hever. Omladékait még most is mossa a Tisza árja, és hosszabb idő fog eltelni, mig a vizet mindenhonnan eltávolithatják. Az apadás általános ugyan, de a mélyen fekvő városból a viz le nem folyhat, csak szivattyuzás segélyével. Az előtt pedig még be kell tömni az átszakitott töltéseket, hogy az ár mozgását elzárják.

A király e hó 17-én könyezve nézte a szörnyü látványt, s e pusztulás közepette is többször azt mondta: „Szegednek lenni, Szegednek élni kell“. Ez volt válasza az uralkodónak Pálffy polgármester szomoru üdvözletére: „Nem maradt egyebünk, mint fölséges urunk iránt való hű ragaszkodásunk. Isten hozta fölségedet hozzánk, a hajléktalanokhoz. Itt áll fölséged előtt a volt Szeged, mely ma már nincs“.

Ő felsége nyilatkozatai reményekkel vigasztalják a szerencsétleneket. Tisza miniszterelnök is ünnepélyesen megigérte a város e hó 18-iki megható közgyülésén, hogy Szeged fel fog épülni. Milliókra van szükség, az épületek fölemelésére és uj töltésekre, melyek hasonló katasztrófát elháritsanak. Hosszu időkre való kamat nélküli kölcsönről van szó. A kormány a képviselőházban is megigérte, hogy Szeged érdekében mielőbb intézkedni fog.

A lakosság szerteszét menekült, legnagyobb részük Csongrádmegyébe és a Bánátba, le egész Verseczig. Nincs azoknak semmijök. Szegeden, vagy jobban mondva a tulsó parton levő Uj-Szegeden a töltéseken s a nehány biztos épületben elhelyezve alig 20,000 ember maradt. Kérdés, hogy az elmenekült földönfutókból mennyi tér vissza. Nagy idők mulnak el, mig Szeged egy része fölépül. Arról nem is álmodik senki, hogy az egész fölépüljön.

A rettentő csapás hire mély részvéttel töltötte el a külföldet is. Ott is gyüjtenek, segélyző bizottságokat alakitanak. Ily mérvben még egyszer sem volt fölrázva idegenek áldozatkészsége. Az igaz, hogy a csapás is páratlan.

Ausztria hatóságai, az uralkodó kifejezett óhajtása szerint, az ezüst-menyegző megünneplésére szánt költségeket a szeged-vidéki károsultaknak küldik.

Itthon ugy szólva minden község hozzá járul a jótékonyság öregbitéséhez. A szerencsétlenség nagyságát csakis e részvét s a menekültek befogadásánál nyilvánuló vendégszeretet és gyöngédség fejezi ki legerösebben. E tekintetben a bánsági és torontáli svábok és ráczok vetekednek a magyarokkal.

*

Nehány rémséges adat a pusztulás világából igy szól: E hó 19-én Szegeden mindössze csak 348 ház állt, ezek között 283 lakható és 65 omló félben levő. Lakható ház van: Rókusban 14, alsó-városban 10, felső-városban 42, Palánkon (belváros) 217; omlófélben levő: Rókusban 5, alsó-városban 15, felső-városban 15 és Palánkon 31.

A halottak számát nem tudni. Hivatalosan bejelentve alig harminez van. De mennyit fednek a romok? A 70,000-nél nagyobb népességből elmenekült 50,000. A gazdag tanyákon nem maradt meg épület. Hová lettek a földmives igavonói, gazdasági eszközei, az iparos szerszámai?

Algyőn csak a templom és mintegy 4 uradalmi épület áll. *Tápén* csupán a templom és iskola. *Dorozsma* szintén elpusztult; a templomon kivül csak magasabb fekvésü két kis utczája maradt meg.

A pénzintézetek, az alapitványok is pusztulóban vannak. A tisztviselők egylete pénzéből például 140,000 frt volt kölcsönözve és házakra betáblázva, a takarékpénztárnál 400,000 frt, az árva-pénzekből 90,000 frt, stb.

A kormány a fizetési és kereskedelmi ügyekre nézve kért fölhatalmazást először is a törvényhozástól. A márczius 3-tól április 16-ig biróilag kitüzött vagy folyó határnapok szünetelnek. Árverések augusztus utoljáig sem ingókra, sem ingatlanokra nem tarthatók. A váltó-óvatolási határidők április közepéig nyitva tartatnak. A rendelet hatálya kiterjed Szeged, Dorozsma, Tápé, Algyő és Sövényházára.

*

E hó 19-én nagy részben már össze volt gyüjtve az értékek megmenthetőrésze. A fővárosi önkéntes tűzoltók fáradhatatlanságát és fegyelmezettségét a legnagyobb dicsérettel emlitik minden oldalról. Az aradi és váczi tűzoltók is igy működtek a mentés ideje alatt.

A város lagunáin — irja e hó 19-ikéről egy tudósitó — már nem oly élénk a csolnakok közlekedése. Csak itt-ott tünik föl egy-egy ladik, vagy háztetőből, gerendákból készitett talp, melyen valamely félreeső helyről szállitnak nehány szegényes butordarabot. Siri csendhez volna hasonlitható e városrészek némasága, ha a tavaszi szél által felvert viz tompa mély hangja oly kisértetiessé nem tenné a halál és rom e birodalmát. Még kisértetiesebbé teszik e képet a falhasadékokból előtünedező házi szerek. Egyes darabok ugy, a mint használva voltak, mások ugy, a mint menteni szándékoztak azokat. Vannak csendéleti képrészletek. Ott fekszik napok óta, senkitől sem bántva, gazdától elhagyva, asztal, szék, egy fa sudara mellé kötött háztetőn. Körülötte macskák enyelegnek, galambok szalmatörmelékből szemeket keresgélnek. Mindjárt a szomszédban az ablak mint oszlop tartja fenn a tetőt. Ez ablak mellől minden kidőlt, csak nehány cserép virág nem, egyedüli jele életnek és reménynek. Benn a város nehány száraz utczáján a 19. század nem tagadja meg magát. A hidfőnél, s a „Hungáriá“-val szomszédos részein lázas kereskedési élet támadt. Minden zug-bolt megtelik különféle kereskedők kimentett áruczikkeivel. Rőfös kereskedő könyvkereskedővel, hentes fűszeressel szövetkezve elégitik ki a fenálló házakból és Uj-Szeged felől nyilvánuló tömeges keresletet. E száraz földrészen fekvő boltok bérlete mesés magasra rugott. Egy kicsike zugért 200 forintot kérnek el egy hónapra. Eredeti árvizes világ ez.

*

Az élelmi szerekben csak az első nap volt hiány. Aztán neki zúdult az ország minden részéből. A távolból vasutakon, a közelből szekereken hozták. Élelmezésben annyira nem szenved senki szükséget, hogy Dáni főispán e hó 18-án táviratilag azt a kérelmet küldte szét, hogy könnyen romló élelemre nincs szükség, s mivel a lakosságnak csak egy része maradt Szegeden, a kenyér pedig ezrével érkezik, ennek szállitása megszüntetendő addig, mig 24 órával előbb nem táviratoz.

Ruha és takaró-félék is tömegben érkeznek. Gr. Károlyi Sándor ezer pokróczot ajándékozott a fedél nélkül didergőknek. E hó 18-án pedig gr. Csekonics és neje Zsombolyáról személyesen szállitottak nagy parasztszekeren fehérneműt és ágybelit. Átérve a hidon a grófné osztogatni kezdte adományát, de ugy körülfogták a menekültek a hideg éjjelekre áldáskép ható ruhák után kapkodva, hogy a kocsit csaknem a levegőbe emelték. Nagy nehezen lehetett őket kimenteni és a mentő bizottság irodájába hozni. Itt az emberek mind az ablakhoz rohantak. A grófné az ablakon egyenkint kezdte kiosztogatni a magával hozott tárgyakat. Világért sem engedte volna, hogy más tegye nevében és helyette a szolgálatot.

*

Meginditó látvány, a mint a menekültek visszaszállingóznak, keresve családjukat, melytől a márcz. 12-iki éj rémségei elszakitották; tudakolva rokonaikat, ismerőseiket, s kutatva a háztájat. Sok egyiket sem találja meg.

Árván maradt, eltévedt gyermekek sirnak s kiábálják az anya nevét. Csecsemők a tápláló anyai kebeltől szakadva el, éhen haltak.

A szörnyü éjről egyesek a legborzasztóbb részleteket beszélik. K—sz mérnök két kis gyermekével egy fára akart menekülni. Egyik fiát már föl is vitte s odakötötte az ágakhoz, hogy le ne essék, aztán lement a másikért. Ezalatt a viz megnőtt, s a lentlevő gyermek alig látszott ki belőle. Felvette, s kezdett fölmászni a fára a rohamosan emelkedő ár elől. A fa derekán érezte, hogy ereje elhagyja, s hogy saját és másik gyermeke életét megmenthesse, kénytelen volt a hátán ülő gyermeket ledobni a vizbe.

*

Az árvák felől is gondoskodik a közrészvét. Egyesületek, magányosok kérik őket fölnevelésre. A körmöczbányai főreáliskola konviktusa pedig 30 tanuló gyermek ellátására és tanitására tett ajánlatot. Hasonló gondoskodást tanusitott több intézet.

Két árvát Kende Kanut és Kende Tibor képviselők hoztak el magukkal — emlékül. Kende Kanut percsorai kormánybiztos volt, Kende Tibor pedig a képviselők mentő társaságával utazott le. A Kende Kanut pártfogoltja két éves fiu, ki a vész napján a menekülőkkel oda tévedt a „Csongrád“ gőzhajóra, és se apját, se anyját nem lehetett kifürkészni. Elnevezték Szegedi Gergelynek, miután Szegeden Gergely napján öntötte ki az áradat. Kende Tibor gyermeke egy öt éves nagy szemü fiu. Apja egy bevándorolt, halálán levő czipész, ki alig tud magyarul, mig a gyermek csak magyarul beszél. Sirva adta át a béna, nyomorékon és mellbetegen szabad ég alá taszitott ember a gyermeket, kinek Cseh vezetéknevét Csongrádira változtatták, emlékezetül azon hajóra, melynek kapitánya Hadzsi valódi bravour-mentéseket vitt véghez.

*

A bécsi magyar technikus ifjak is elmentek segiteni Szegedre. Szatymazhoz érve, nagy vihar dühöngött a vizen; más uton pedig nem juthattak Szegedre. Két ladikkal indultak neki a hullámoknak, Az egyik ladik szerencsésen Szegedre vergődött; a másik elmaradt, eltünt. Maig sem tudni, mi történt vele.

*

Budapestre 200 menekült jött s ezek az üllői kaszárnyában vannak elhelyezve s élelemmel, ruhával ellátva. A kerületi orvos naponként meglátogatja őket, de beteg egy sincs köztük.

*

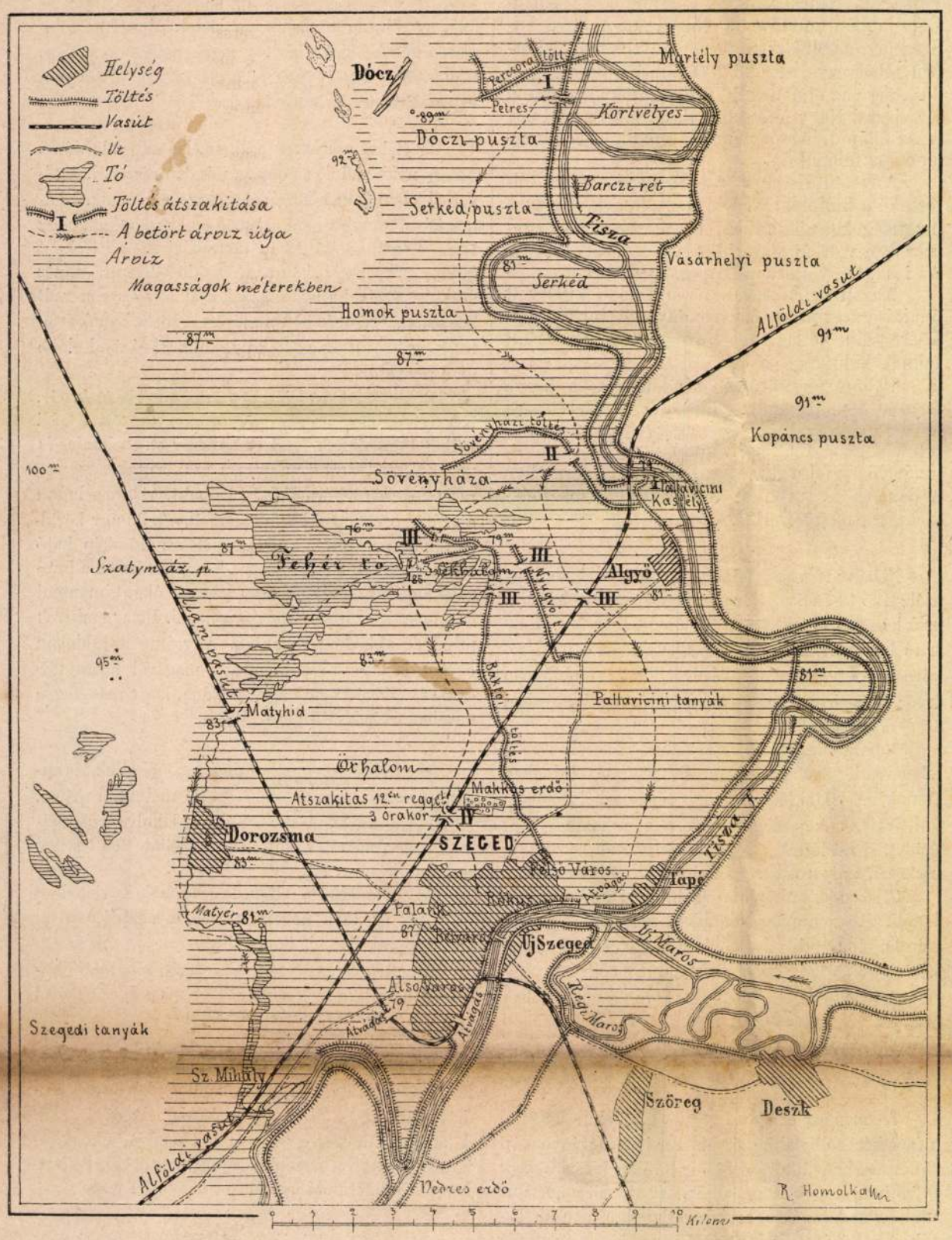

A szegedi ártér.

Szeged ártere.

— Térképünkhöz. —

Mai térképünk mutatja a szegedi ártért és azon töltésszakadásokat, melyen át Szegedet és vidékét az árviz elpusztitotta. A percsóra-szegedi 19,544 t. öl hosszu, igen erős töltés a Tisza jobb partján a percsórai keresztgátból kiindulva, egészen Szegeden alul a rőszkei magaslatig halad, hol a Tisza eredeti irányával, hol az eddig még ki nem képződött dóczi s algyői átvágással párhuzamosan. E töltés éjszaki részén Petresnél történt az első szakadás mintegy 20 öl hosszában márczius 5-én este. Ezzel meg volt bontva a legerősb vonal, mely Szegedet a Tisza ellen védi. A szakadás pontja Szeged városától mintegy 4½ mérföldnyire van. Az ár vagy 35 óra alatt elboritotta nemcsak nyugot és dél felé a sövényházi magaslatig és a sövényházi töltésig érő lapályt, hanem csakhamar átlépte s részben elseperte az utóbbi gyenge töltést és átszakitotta a baktó-macskási gátat. Az egyre dagadó viztömeg ekként az alföldi s az osztrák állami vasut töltéseinek feküdt és áttörte először az alföldi vasuti gátat ott, a hol térképünkön a II. szakadás van megjelölve. Ez történt márczius 7-én d. e. és délután 5 óra tájban; Algyő s Tápé helységei teljesen viz alá kerültek.

Délnyugaton lassabban emelkedett az ár, részint mert a székhalmi magaslat egy ideig utjában állt, részint mert a Fehértó sok vizet fogadott magába s bocsátott a Matyéren át a Tiszába. Az ár azonban egyre nőtt és 9-én délelőtt átlépte s részben átszakitotta az államvasuti pályatestet és elboritotta még az este Dorozsma község mélyebben fekvő részeit.

Szeged városa már most mindenfelől árvizzel volt körülvéve. Közvetlenül a Tisza ellen jól meg van védve erős töltés és magaslat által. 10-én megbontották a töltést Tápé s Szeged közt, hogy a betódult árviz a Tiszába befolyhasson és hogy a baktó-szilléri gát, mely a város egyik legerősb védvonala, lehetőleg megkiméltessék. Az alföldi vasut töltésének emelésénél fejtették ki most már a leynagyobb erőt, minthogy ez a gát volt leginkább veszélyeztetett védvonal. A vihar azonban meghiusitott minden erőfeszitést, mert 12-én reggeli 3 órakor megtörtént a szakadás, melyen át Szeged városát csakhamar elboritotta az ár.

A petresi szakadás, a honnan az árviz eredetét vette, időközben 200 ölnyire tágult, ugy hogy annak betöméséről egyelőre, mig a Tisza vissza nem tér a medrébe, szó sem lehet. Az államvasut töltése délről két helyt átvágatott; de Szeged területéről a viz le nem folyhat, mig az ár behatolása el nem záratik. Ennél fogva tervben van a várost mindenekelőtt belső körtöltéssel az alföldi s az osztrák vaspálya mentén és az erős baktó-szilléri gáttal elzárni, ezután a vizeket levezetni s részben kiszivattyuzni.

Szó van arról, hogy sem a Pallavicini Sándor őrgróf, sem Szeged városa nem szándékoznak a percsora-szegedi töltés felső vonalát fenntartani s az őrgrófi család inkább ártérnek engedi az ottani területet, semhogy ujabb költséget forditson ama terhes védelem folytatására. Ellenben közös erővel fogna kiépittetni a térképünkön jelzett nádasd-vadkerti s megerősittetni a sövényházi töltés; továbbá Szeged részére második védvonalul megerősitendő, illetőleg fölépitendő a baktói és a macskási töltés; harmadikul pedig határozott védtöltésnek lenne alakitandó az alföldi s az állami vasut gátja.

Szeged.

Magyarország két hajózható folyója, a Tisza és a Maros összefolyásánál, két legjelentékenyebb vaspályavonal, az osztrák állami és az alföld-fiumei keresztezésénél terült el szabad kir. Szeged városa, az országnak Budapest után a második, magyarságra első helye. Népes, virágzó város már a régi időben, melynek már a mult századokban volt tizenhét temploma s már Nagy Lajos király idejében a bolgárok által fenyegetett Nándorfehérvár fölmentésére indult 40,000 halász legtöbbje Szegedről került ki.

Volt vára, állami fogház valaha s az iparnak nagy előmozditója már abban az időben, midőn az ide szállitott olaszországi foglyok később annyira felvirágzott több iparnemet honositottak meg. Hetvenezeret meghaladó lakosszám mellett Szegednek volt — az egy Hódmező-Vásárhely kivételével — az országban legnagyobb határa, 138,246 katasztralis hold, közel 17 □ mértföld. Házainak száma hetedfélezer.

A tiszai és a vasuti töltések által gyürüként körülvett város négy részre oszlott: az alsóvárosra, melyet a környék parasztvárosnak nevezett el, a Rókusra vagyis a munkás városra, a felsővárosra, vagy gazdag városra, és végre a belvárosra, Palánkra vagy uri városra.

Mind ez elnevezések megjelölték egyuttal a lakosság foglalkozását is. Tanyai emberek, földmüvelők voltak az alsóvárosi emberek, kikhez tartozott Szent-Mihálytelek és Röszke külváros is. Itt termett a világszerte hires szegedi paprika, melynek füzérei ott voltak felakgatva minden háznak az eszterhéja alatt.

Az alsóváros területére esett az osztrák államvaspálya indóháza, honnan az ujabbkori remek épitmények egyike, a hosszu vashid vezetett át a Tiszán, melynek rajzát mai egyik képünk mutatja. A vasuti hidon felül hajóhid kapcsolta össze a Tisza két partját.

A Rókus városban laktak az iparosok, a kisebb gyárosok s a hires sertéskereskedők. E városrész hosszan terjedt el az alföldi vasut mentén s a hosszu budai országut egész végig kétfelé szelé. Itt állt a nagy áldozatokkal épült polgári kórház, e városrész legnevezetesebb épülete, mely csak három év előtt épült, — ugy szintén egy jól berendezett gőzfürdő.

Az alsó és Rókusváros között egy városrészt Mórának neveztek. Itt állt a szép árvaház, melyben száznál több árva talált menedékhelyet. Innen huzódott fölfelé a kálvária utja, kétfelől szentek szobraival, közepütt ódon kápolnával. Azontul kertek, nyaralók terültek s még tovább a temető.

A hires szegedi halászok a felső, vagyis a gazdag várost lakták. A vagyonos szőlő- és földbirtokosoknak is ez volt a telepe. Itt állt a vész alatt leégett nagy gyufagyár. Itt voltak a sótárházak, a dohánybeváltási hivatal, a gyártelep. Kedvelt helye volt e városrésznek az oly szomoru nevezetességre jutott a „Makkos erdő“, mely tulajdonkép akáczfákkal beültetett kert, középütt födött tánczhelylyel, hová ünnep- és vasárnaponként mulatni járt a nép. E városrész, szőlőivel, kertjeivel egész Szatymázig terjed s maga Szatymáz is tulajdonkép csak külvárosa, illetőleg nyaraló helye.

A belváros, mely legszebb része volt Szegednek, tiz év előtt még nagyrészt mocsár volt. A Dugonics-tér, mely szép sétányával a szegedi szépek kedvencz találkozási helye volt, akkor még nem volt egyéb sárfészeknél. A lefolyt évtized alatt megnépesült a kiszáritott, elegyengetett terület nagykereskedésekkel, iskolákkal, hivatalok épületeivel, közintézetekkel, s egész nagyvárosi szinezetet nyert. Itt emelkedik a főreáliskola palotája, mely negyedfélszázezer forintba került s három év előtt az iparkiállitásnak volt csarnoka. A reáltanoda és a Dugonics-park között vezet egy utcza a Klauzál- és Széchenyitérre, hol Szeged legszebb és legnagyobb háza, a Kiss-féle épület, továbbá a Zsótér- és Aigner-féle házak s a banképület emelkednek. A belvárosban állt a takarékpénztár épülete, a szép katholikus templomok, a tornyos városháza, a gymnázium épülete stb.

A város számos közintézetei, társulatai, egyesületei tanuságot tesznek az itt oly szép fejlődésnek indult életről. Iskolaügye mintaszerü volt, — volt árvaháza, kórháza, szegénypoldája, zenedéje, nyilvános könyvtára, háziipar-egyesülete, iparmuzeuma s jelentékeny gyárai. Szép

*

csak vidékére, hanem az ország s a külföld forgalmára nézve is.

De — fájdalom — már csak *volt!* mert:

Félrevert harang zugása .....
„Jön az árviz, jön az árviz!“ hangzék
S tengert láttam a hogy kitekinték.

Mint az őrült, ki letépte lánczát,
Vágtatott a Tisza a rónán át,
Zúgva, bőgve törte át a gátot,
El akarta nyelni a világot.

Bizony el is nyelte Szeged világát — betemette hullámba, iszapba, nagy részét örökre!

De, mondom, erősen hiszem, hogy a szegedi nép akarata az országéval egyesülve, kiragadja a kiragadhatót az őrült vizek torkából s az enyészet helyén uj életet teremt. Ugy legyen!

Herman Ottó.

Két útitárs.

A bölcsőtől egész a sírig
Két útitárs megyen velünk:
Démon, világi gyönyörökben
És angyal, hogyha szenvedünk.

A démon örökös kaczajjal,
Csábitva, nyeglén jár elől.
Nézése inger, szava bűbáj
És ölelése majd megöl.

Bor, zene közt, vad orgiákban
Ott lebeg láthatatlanúl;
Ott esik legjobb múlatása,
A hol a sziv mámorba fúl.

S mikor a rosszat elkövettük,
S megbánjuk, gúnyosan nevet.
Szivek vérzése, jajgatása
Neki a legfőbb élvezet.

Az angyal némán jár utánunk;
Örjöngve nem halljuk szavát.
Siratja tévedt utitársát,
És ajakán nincs durva vád,

Mosolya bánat, hű szemében
Nagy, mennyei malaszt ragyog.
Megsímogatja homlokunkat,
Mikor mindenki elhagyott.

Nála az irgalom, bocsánat.
Ő szánakozva ránk tekint;
Keblére zár, csitít, vigasztal
S lecsókolgatja könnyeink'.

Reviczky Gyula.

A ki örökké bujdosott.

Igaz történet.

Közli: **Eötvös Károly.**

(Folytatás.)

A jenotajevszki iszpravnik börtöne bűzös, nyirkos, nyomorult hely, mely azonban meleget mégis adott. Csak a miatt is, mert a börtön zsufolásig tömve volt oroszszal, kozákkal, kalmukkal és tatárokkal.

Heteket töltöttek itt a nélkül, hogy csak meg is kérdeztettek volna: mi a bűnük, vagy mi a mentségük. Börtöntársaik azzal mulattatták őket, hogy eltölthetik itt a telet is, a tavaszt is, még sem vezettetnek a biró elé, hacsak pártfogójuk nem akad. No, a szegény francziák abban az egyben megnyugtatták magukat, hogy nekik pártfogójuk csakugyan nem akad.

Egyszer, mikor már a hó is leesett, uj foglyokat hoztak közéjük s az uj foglyok közt egy fiatal kalmukot, ki a francziák előtt ismerősnek látszott. Összenéztek és összesugtak, mintha ők ezzel már találkoztak volna valahol. Végre valamelyiknek eszébe jutott, hogy a fiatal ember hasonlit azon kalmuk fiuhoz, ki őket a Beteg szigeten tüzszerszámmal és jó tanácscsal ellátta.

Henri megszólitá:

— Héj, fiu, nem vagy te csikós gyerek, a ki az uraság lovait őrizted ezelőtt két hónappal a Beteg sziget melletti szigeten?

A fiu szemeit mereszté s komolyan hallgatott.

— No csak beszélj, az isten azért adta szádat és nyelvedet, hogy felelj, ha kérdeznek.

— Én őriztem az én uram lovait, de mit akarsz te én velem?

— Látod fiu, te jó ember voltál, minket a Beteg szigeten megmentettél, aczélt és tüzkövet is adtál, most meg akarom köszönni szivességedet.

— Mivel köszönnéd, te is csak olyan ártatlan ember vagy most, mint én.

— Mért hoztak téged ide?

A fiu elnevette magát s mosolyogva felelt:

— Mert egy kozák belém veszett a kabak mellett, én meg védelmeztem magamat s a kozák meghalt.

— Mi lesz most már veled?

— Ha az én uram akarja, rám vernek száz kancsukát s aztán elvisznek a kozák helyett katonának, ha pedig az én uram azt akarja, akkor nemsokára kiszabadulok, csakhogy az Aktubán tul kell lennem egy pár esztendeig. Mert az én uram jó ember és nagy ur.

— Hogy hivják az uradat?

— Az uram, mikor itt lakik, akkor orosz és Balanov a neve, mikor pedig Tülmenkójában lakik, akkor kalmuk és Balán a neve. Az én uram nagyobb ur, mint az iszpravnik uraság.

Henri elgondolkodott. Gondolatait közölte társaival. A fiu jó gyerek. Ha megszabadul: ő lehet szószólójuk az uraság előtt. Hátha az uraság őket is megszabaditja.

Ujra szóba ereszkedett a fiuval.

— Látod fiu, mi is szegény emberek vagyunk, mi is szeretnénk szolgái lenni a te uraságodnak.

— De ti nem tudtok se lovat őrizni, se halászni, se sót mosni, hát miért akartok ti az én uramnak szolgái lenni?

— Mi többet tudunk annál. Mi tudunk olyan szép ruhát varrni, a milyen nincs a te uradnak; — mi tudunk olyan szép butorokat faragni, a milyenek még a te uradnak palotájában sincsenek. Mi tudunk csinálni kulcsot, lakatot, zablát, kengyelvasat és mindenféle fegyvert. Mi tudunk sok mindenfélét csinálni, mindazt a városba elvinni, sok pénzt szerezni s neked is szép khalatot, szép nyerget, szép ostort, szép kést és fegyvereket adni, ha innen megszabadulunk.

A fiu mosolygott és gondolkodott.

— Ha megszabadulok, megmondom a fő gazdának, az majd megmondja az én uramnak, mert az én uram én velem nem beszél.

— De nem felejted el?

— Én nem felejtem el, hanem ti se felejtsétek el, a mit igértetek. Aztán két annyit adjatok, mint a mennyit igértetek, hogy fele annak a fő gazdáé legyen.

A francziák készségesen megigértek mindent s napról napra mind jobban összebarátkoztak a kalmuk fiuval. Tőle tudták meg, hogy a Beteg sziget arra való, hogy a falubeliek az öreg, tehetetlen és gyógyithatlan betegeket isten nevében oda vigyék s ott magukra hagyják, noha azt tiltja az iszpravnik a keresztyéneknek.

A fiu, kinek Mekle volt a neve, csakugyan nem sokáig volt a börtönben. Alig tiz vagy tizenkét nap mulva kihivták s többé a börtönbe visszza nem vezették. Vagy megkapta a korbácsot és elvitték katonának, vagy pedig megszabadult.

Uj év táján a francziák is megszabadultak. A börtönfelügyelő az iszpravnik elé kisérte őket.

— No csavargó kutyák, mondá az iszpravnik, szerencsétek, hogy Petrov és a többi kirdai emberek, a kiket kiraboltatok, meg nem haltak, és szerencsétek, hogy Balanov ur szolgálatába vesz benneteket. Most takarodjatok szemem elől. Egy szolga majd oda kisér benneteket Balanov urhoz.

Ez azt jelenté, hogy Mekle is megszabadult s hogy szószólójuk lett a fő gazdánál és az uraságnál.

A kalmuk uraság palotája csakugyan kitünt a többi jenotajevszki házak között s Mekle azt csakugyan a legszebbnek tekintheté. Nem az utczára dült, nem házsorban állott, hanem kert közepén feküdt. Téglából a fala, égetett zsindelyből a teteje, még villámháritó is a tető felett, melyet szareptai herrnhuti német lakatos készitett remekben.

A palota egy-emeletes volt, elől oszlopos verándával s egész homlokzata tarka kőmives czifrázatokkal fölékitve. Hat vagy hét lépcső vezetett fel a földszinti előcsarnokba, a honnan a szobák és mellékhelyiségek nyiltak.

A palota körül egy egész kis falu állott épületekből, melyekben a kalmuk uraságnak cselédei, szolgálói, kozákjai, kalmukjai, halászai, lovai, tehenei és kutyái laktak. Ez épületek azonban már orosz mintára mind fából voltak faragva és összeállitva. Pinczék és jégvermek is voltak itt-ott, mindenféle módon készitett halak és kaviárok raktározására s üdén tartására. Nagy színek, hol zsákokban fel volt halmozva salétrom, konyhasó és csudasó. Volt egy ácstelep is, hol hajókat, dereglyéket, csónakokat s halászó czövekeket furtak, faragtak, kalapáltak. Egy szóval Balanov telepéből kilátszott az orosz uraság és a kalmuk kereskedő.

Az iszpravnik szolgája ide vezeté a francziákat.

A francziák valóban siralmas állapotban voltak. Tél volt, hideg volt, hóban kellett idáig törtetniök. Mezitláb, födetlen fővel, kiéhezve, elsoványkodva, gubanczos hajjal és szakállal, alsó fehérruha piszkos foszlányaiban didergő testtel s vaczogó fogakkal vezettettek Balanov elé. Inkább ázsiai vándorló czigányoknak látszottak, kik most jöttek a sós pusztákról, mint európai képzett iparosoknak.

Balanov egy nagy földszinti teremben üldögélt és dohányzott a kandalló mellett, melyben vigan pattogott az égő hasáb. Háta mögött állott egyik tisztje s a mögött Mekle, a kalmuk fiu. Az uraság egy korbácsot suhogtatott kezében. Ezzel játszott. Kora a 40—50 év közti életidőre mutatott. Fekete arczszine, sürü tömött bajusza és szakálla világosan mutatta a kalmuk eredetet. Vonásaiban ravaszság és kedélyesség tükröződött.

Balanov hosszasan végig nézte a nyomorult francziákat. Végre lassu, némileg megvető hangon szólt hozzájuk:

— Ti vagytok azok a hires iparosok? Hiszen ti csavargó koldusok vagytok.

A francziák lehajták fejüket s mellükön összetett kézzel alázatosan hallgattak. Csak Henri szólt:

— Kegyelmes ur, most koldusok vagyunk és éhesek és rongyosak és betegek. De ha ruhát és munkát kapunk, kegyelmes ur elhiszi, hogy mi európai mesteremberek vagyunk.

— Igen, de csak németek, miért nem mentek Szareptába?

— Mi nem vagyunk németek, mi francziák vagyunk, azt sem tudjuk, merre van Szarepta.

Balanov egy pillanatig gondolkodott.

— Francziák, francziák! Miféle mesterséget tudtok?

— Van köztünk egypár szabó, egypár asztalos, ács, lakatos, van egy órás is, egy fegyverkovács, szijgyártó és varga. Tudunk kötelet verni,

*

SZEGED A KATASZTRÓFA ELŐTT.

BELVÁROSI EGYHÁZ ÉS ROZÁLIA-KÁPOLNA.

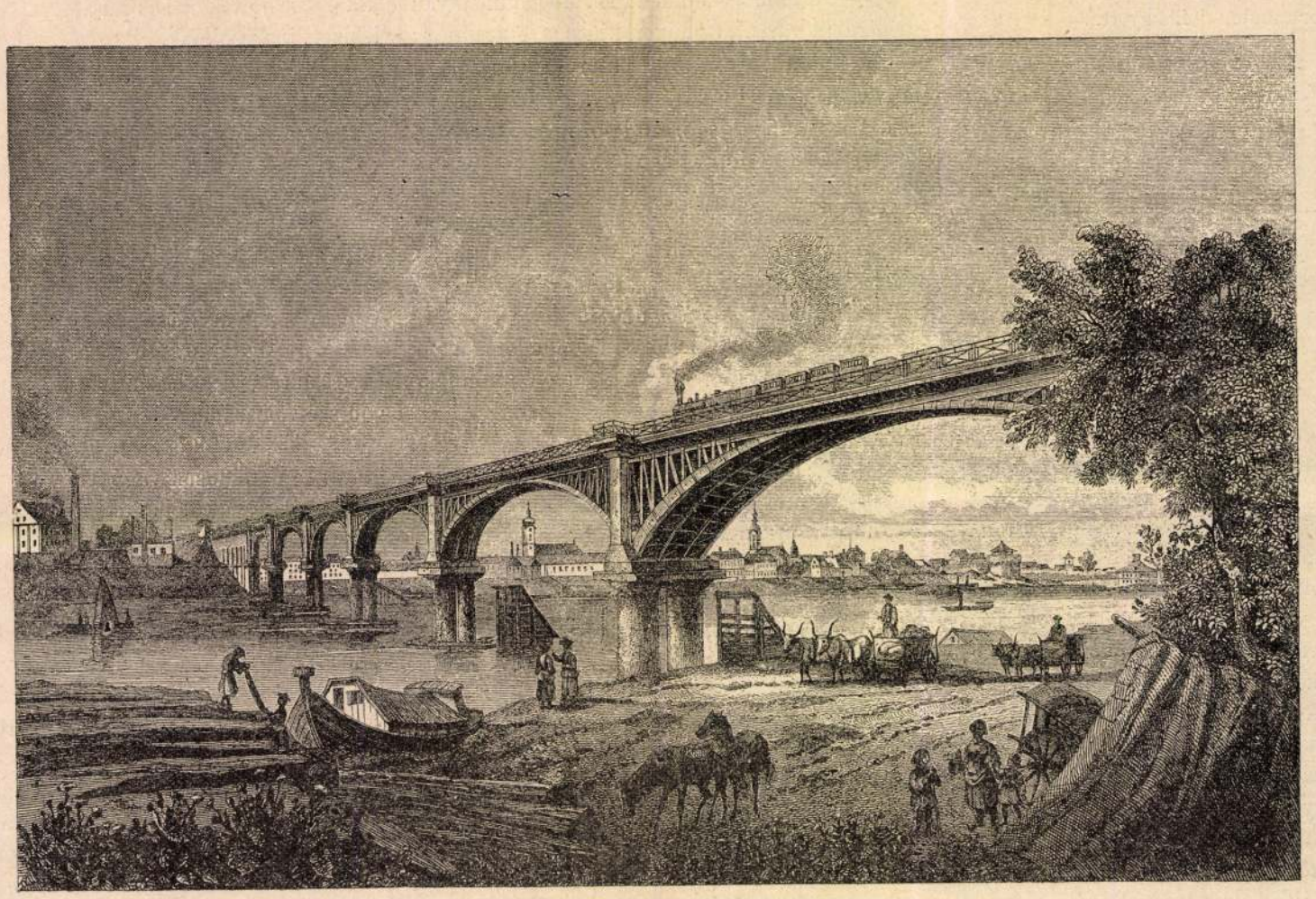

VASUTI HID.

SZEGED A KATASZTRÓFA ELŐTT.

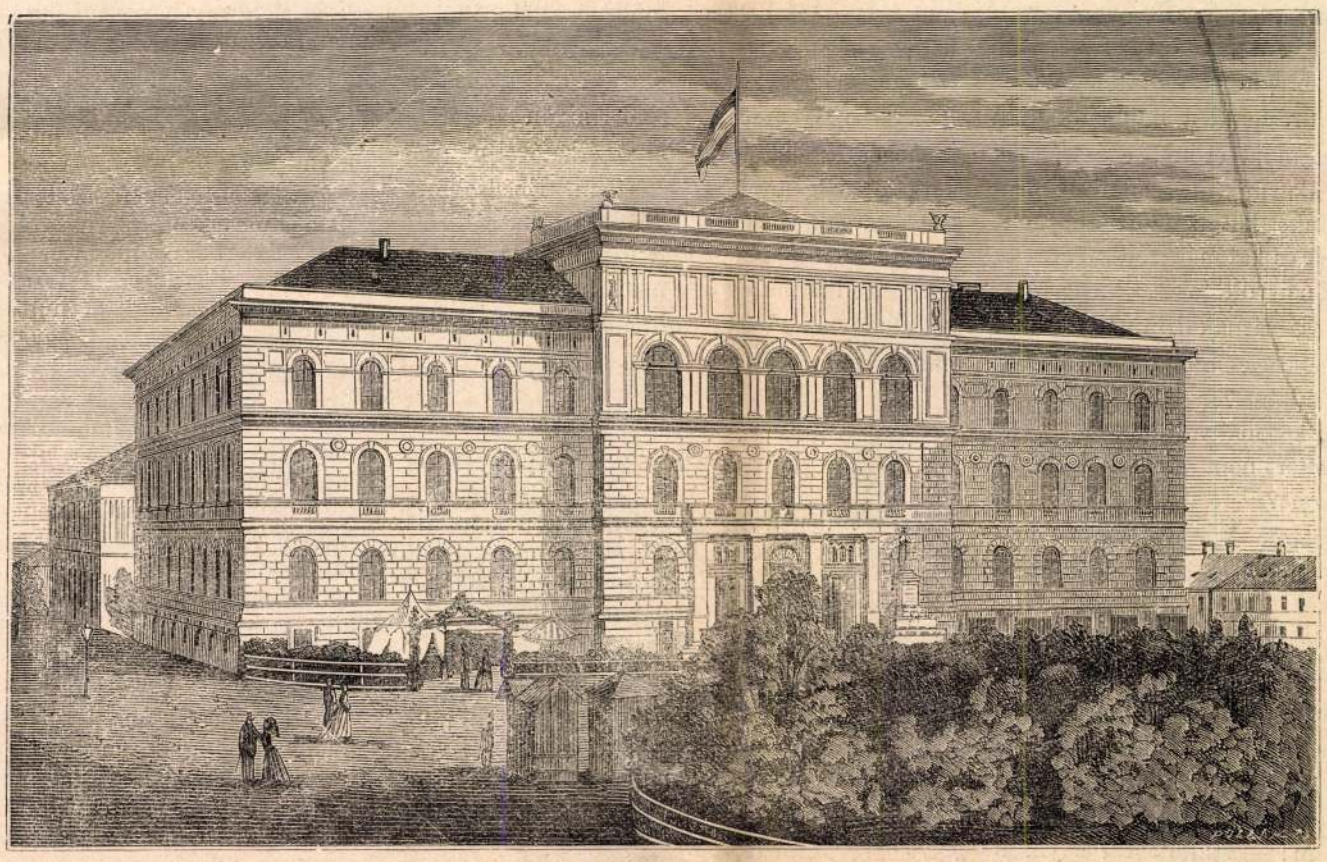

FŐREÁLTANODA.

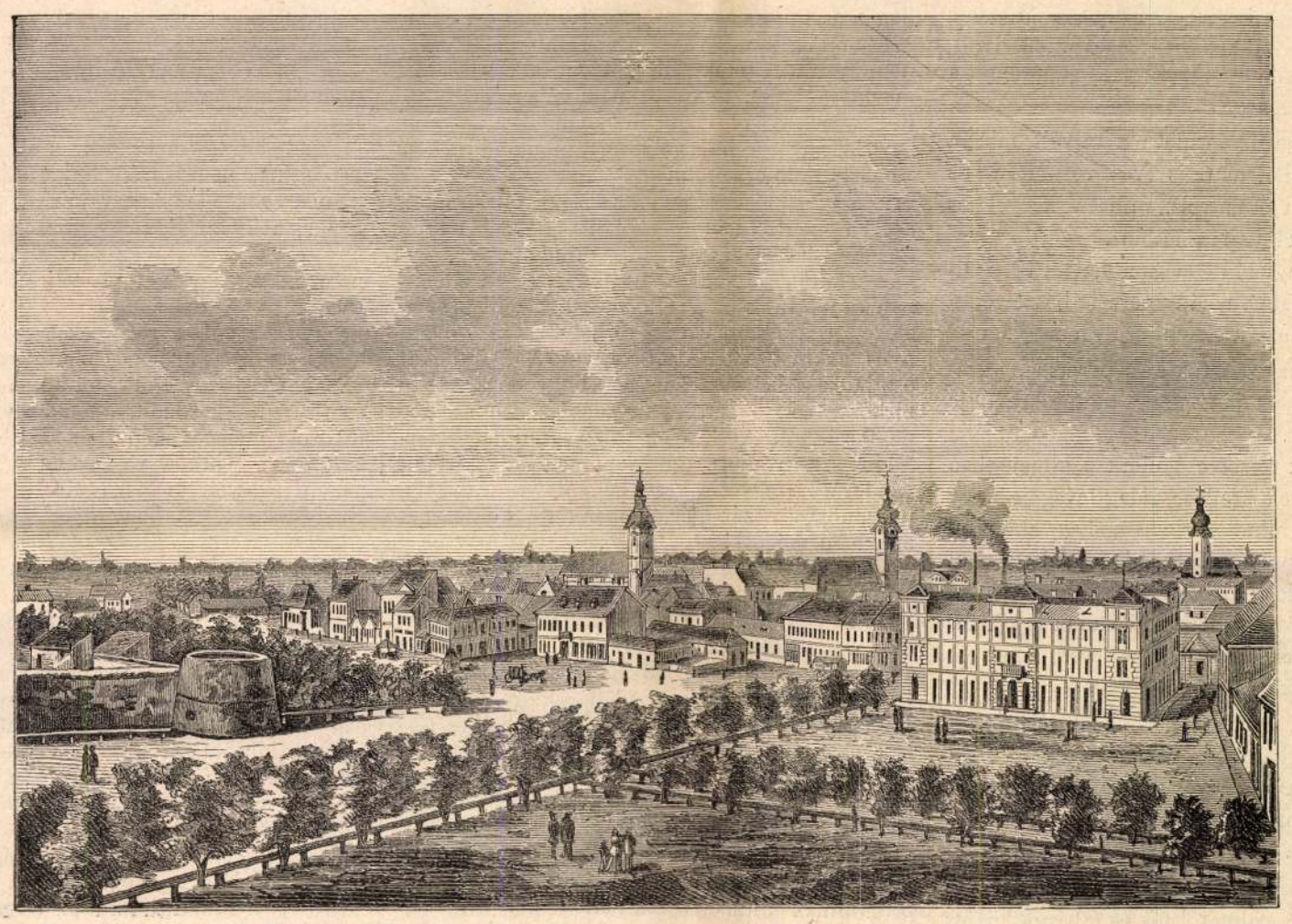

A BELVÁROS (MADÁRTÁVLATBÓL.)

réz- és bádogos munkát is csinálni, csak műhelyünk és szerszámunk legyen.

Balanov félig kételkedő ravasz szemekkel méregette őket s korbácsát suhogtatá.

— Mit tudtok, mit nem tudtok, majd meglátom. Az iszpravniktól megvettelek benneteket s azt a munkát végzitek, a mit én parancsolok. Ha meg akartok szökni: belefojtatlak benneteket a sós tóba. Értitek?

A francziák megijedtek. Ugy lettek eladva és megvásárolva, mint a barom. Eszökbe jutott, nem jobb lett volna-e bent maradni az iszpravnik börtönében. Henri azonban feltalálta magát:

— Kegyelmes ur, majd a munkánk után itéljen fölöttünk, ha majd erőnk, egészségünk helyre áll. Mi nem akarunk megszökni, ha szabadok leszünk is. Minket köt az adott szó, mert mi francziák vagyunk és katonák voltunk.

— Kinek a katonái voltatok?

— Mi a nagy császárnak katonái voltunk.

— Miféle nagy császár katonái? A fölséges czáré vagy a török szultáné?

— Mi Napoleon katonái voltunk.

— Napoleon? Miért nem mondtátok előbb? Ismertétek ti Napoleont?

— Én láttam kétszer — szólt Henri — egyszer olyan közelről, hogy csak tiz lépésnyire voltam tőle.

— Te akkor derék ficzkó lehetsz, szólt Balanov s felkelvén a zsöllyeszékből, gyöngén egyet huzott a korbácscsal Henri nyaka közé. — Ki látta még közületek? — kérdezé.

— Én is láttam, én is láttam, szólt vagy öt franczia. Én Auszterlicznél láttam, én Moszkaunál kétszer láttam! — kiáltott föl egyik s másik.

— Hát ti nyavalyások, nem láttátok? szólt az uraság a többi francziákhoz, a kik némán maradtak.

— Nekünk az isten nem adta meg ezt a szerencsét, szólt közülök egyik.

— Hát aztán hogy nézett ki Napoleon? Mennyi arany meg gyémánt volt a ruháján? Mekkora kardot szokott a csatába vinni? Hány lovat vitt magával? Volt-e olyan magas termetü, mint én?

Balanov egész tüzzel, rohamosan intézte e kérdéseket a francziákhoz. Henri egészen fölvidult, magához tért s ügyes ötlettel kizsákmányolta a kalmuk kiváncsiságát.

— Olyan magas termetü nem volt, mint a kegyelmes ur, hanem ő is erős volt, mint az aczél. Ő is olyan erős volt, mint a kegyelmes ur és ő is ugy tudott parancsolni.

Balanov nagy önteltséggel hallgatta a hizelgő szavakat. Még nehány perczig beszélgetett a francziákkal s aztán ekként szólt hozzájuk:

— Most takarodjatok ki a pitvarba, várakozzatok ottan, majd Zabdir tudtotokra adja parancsolatomat.

A francziák kezet csókoltak s kimentek a pitvarba, melynek szellős, rideg levegője nagy ellentétben állt mind a szoba melegével, mind az ő ruhájuk épségével. Sokáig azonban nem kellett várakozniok; Zabdir, az a kalmuk férfiu, ki az uraság mögött állott s ki annak egyik főtisztje volt, nemsokára kijött a teremből s vele együtt kijött Mekle is.

— Kaptok egy házat — szólt Zabdir a francziákhoz — kaptok enni valót s estére majd ruhát is. Az uraság kegyelmébe fogadott benneteket, legyen gondotok rá, hogy nekem is kedvemben járjatok. Most menjetek Mekle után.

Ezzel Mekle előre ment, a francziák utána. Jó tova mentek a palotától fák és faházak között a hóban, midőn Mekle egy faház előtt megállott, annak ajtaját belökte, a házba bement, onnan egy öreg embert s egy öreg asszonyt kilökött, gunyájukat s rongyaikat is utánuk hajitotta s a francziákat oda bevezette.

— Ez lesz a lakástok, mig az uraság mást parancsol. Szalmát hozhattok magatoknak a kazalból onnan la, fütni való fát találtok a ház mögött, a ruhátokat majd megkapjátok, most pedig ketten jertek velem takaró pokróczért.

Két franczia elment Meklével pokróczért, a többi rögtön nekiállt a háznak, annak egyetlenegy nagy szobáját kitisztogatták teljesen; a szalmát, szemetet belőle kisöpörték, kidobálták; a kemenczében és katlan alatt rögtön nagy tüzeket gerjesztettek, a kazalból uj és tiszta szalmát hoztak be elegendő nyalábbal s midőn pokróczaik is megérkeztek, teljes gyönyör érzetével nyujtózkodtak végig a meleg szobában. Ebédre forró theát kaptak, meleg pilavkását ürühussal, zöldséget édesen s jó kenyeret. Megállapodtak abban, hogy tizenhárom év óta, a mióta Francziaországot elhagyták, még oly jól nem érezték magukat, mint most.

(Folyt. követk.)

A természet epochái.

Az ember ura lehet a természetnek, de csak az idő és tér határain belől. Mindenütt ez a kettő az, mi munkássága elé korlátokat von, mi megbénitja működését, s meghiusitja legszebb terveit. Avagy minden munka nem arra való-e, hogy megváltoztassuk a tért, melyet egy-egy tárgy elfoglal, vagy hogy megtartsuk magunknak az idő folyamában azt, a mi különben csak pillanatra a miénk. A gőzmozdony, midőn a föld egyik szegletéből a másikba szállitja a vonatot, csak a tárgyak helycseréjében van segitségére az embernek; az eke minden munkája annyiból áll, hogy a kihasznált földet alulra forgatja s helyébe a felszinre másikat hoz; a szövőgép csak másképen illeszti egymás mellé a fonal szálait. Csupa mérő helycsere, csupa mérő rendezkedés a térben.

S e tekintetben bizonynyal óriási lépésekben megyünk előre. A telegraph vagy a telephon egy óriási győzelem elfoglalt lobogója, melyet a tér felett vivott ki a föld lakó. Nem vagyunk ott, és mégis ott vagyunk. Ezernyi mérföldek választhatnak el, s átbeszélhetünk egymással, kicserélhetjük gondolatainkat, sőt még egymás hangját is hallhatjuk. A phonograph meg az idő feletti győzelem. Halhatatlanná teszi a röpke szót, maradandóvá teszi azt, mit különben a legcsekélyebb szellő magával ragad. Hanem tér és idő még mindig hatalmas ellenei az embernek. Avagy nem látogathatnánk-e el a távol csillagokra, ha megmérhetetlen távolban nem választana el tőlük a tér, avagy nem társalognánk-e szivesen egy Sokratessel, ha a folyton romboló idő el nem választana tőle bennünket?

Tér és idő, ezek az emberiség örök korlátai, ezekkel kell szembe szállania napról napra. Csoda-e, ha örömre ragadja minden siker, melyet felettök kivivni s meghatározott számokban kimutatni képes? Csoda-e, ha bizonyos megelégedéssel pillant vissza, mihelyt itt egy bizonyos cyklust sikerült befejeznie? Darabokra osztja ezt a két végtelenséget, hogy darabokban birkózza le — azt, a mivel egészében szembe nem szállhat. A végtelen kiterjedésü tért mérföldek szerint méri, s hogyan örül ez országut vándora, ha egyet-egyet elhagyott, vagy ha tiz, huszonöt, sőt száz mérföldet mutató kő fekszik már háta mögött!

A végtelen időt is órákra évekre tagolja el, s midőn folyton egy czélra irányzott tekintettel az idő vándora előre tör, bizony megjegyzi magának, a mint elmaradnak mögötte ötével, tizével az idő mérföld-mutató kövei: az esztendők.

A természet maga rendelkezik szabadon tér és idő fölött, de azért tüneményei időben és térben mennek végbe. Minden mozgás a térnek változtatása, a mely hosszabb-rövidebb időben megy végbe s minden változás, mely a természetben végbe megy, a helyváltoztatásban leli végokát. De azért a természetben a mozgás nem egyenletes és folytonos, nem egy irányban menő, sőt megvannak mindenkor a maga határozott periodusai, a maga határozott epochái. Emelkedik de nem örökké. Eléri a legmagasabb pontot, aztán alá száll, hogy a mélyből ismét előkerüljön. Előre megy, de nem azért, hogy vissza ne térjen; fejlődik, érik, de csak addig, mig meg nem ért, aztán bontani kezd, s bomlásában ismét uj fejlődésnek hordja méhében csiráit. A természet periodusokat és epochákat tüntet föl mindenütt, a legnagyobbakban ép ugy, mint a legkisebbekben.

A növény meg az állatvilág miben sem különbözik ezt illetőleg a szervetlen természettől. A gyümölcs aláhull, ha magva érett; az állat elhal, ha helyét pótló utódokat nevelt maga helyet. Az uj mag kikél, s megkezd egy uj epochát, melynek szintén meglesz a maga vége; az állatutód élete egy bevégzett periodust képez, melynek megvan kezdete, fő pontja és befejezése.

Ezzel a tüneménynyel találkozunk mindenütt, a szervetlen világ egész birodalmában egy kis szellő-lebbenéstől a sphaerák hatalmas harmóniájáig.

„Madár rebben, szellő lebben.“ A rebbenő madár megcsapja szárnyával a levegőt, s a csapás helye egy hullámrendszernek lesz középpontjává. Egy kő esik a tó vizébe, vagy a szél fekszik neki, s hullám hullámot ér. A levegő meg a viz fölemelkedik egy helyen egy pillanatig, azután megint alászáll s viaszafoglalva előbbi helyét, épen bevégzett egy teljes periodust. Az első nyomában uj hullám halad, a viz azon a helyen meg se pihenhet, uj hullámhegy uj hullámvölgy; uj fordulat, uj epocha. Persze milyen csekélyke jelentéktelen epocha nekünk, s milyen rövid tartamu változást jelent! Hiszen mi években mérjük a magunk idejét, évszázadokban a multét és a jövőét! De a vizrészecskét kihozta ez a változás egyensuly-helyzetéből egészen, ő nem ura többé önmagának, követi ellenállhatatlanul, akármerre viszi is magával az ár.

S aztán van annál rövidebb tartamu periodus is. Vegig huzzuk a nyirettyüt a hegedűhuron, s hangot fogunk hallani. A hur pedig rezegni kezd, a hullámvonal alakjában görbül meg, hol erre az oldalra, hol amarra. A mi ebben a pillanatban a hullámhegyet képezte, ugyanez a jövő pillanatban már ellensulyi helyzetébe tért vissza, hogy utána a hullámvölgyet alkossa. Minden ide-oda rezgés egy-egy bevégzett periodus, melyek lassubb vagy gyorsabb egymásutánban követik egymást, a szerint, a mint a húrból kicsalt hang alacsonyabb vagy magasabb. Egy másodpercz alatt 30—40 ily periodus is felválthatja egymást, de lehet 300—400 és sokkal többet is előidézni. Hasonlót tapasztalunk, ha egy kalapácscsal egy darab aczélra ütünk. Az aczél hangot ad, annál magasabbat mennél erélyesebb az ütés, s az aczél parányi részecskéi is annál gyorsabban fognak ide s tova rezegni, habár maga az aczélrud meg nem változtatja is alakját szemmel láthatólag.

De ha elég nagy volt az ütés, más is előáll, nem csak a hang. Előáll az az állapot, melyet hőnek vagy melegnek nevezzük. Az aczél-darab érezhetőleg megmelegszik, s ez a meleg voltaképen szinte nem egyéb, mint az aczél részecskéinek gyors ide s oda való rezgése. De szapora egymásutánban. Egy-egy részecske nehány ezernyi teljes rezgést végezhet el minden másodpercz alatt, ugyanannyi teljes bevégzett periodust.

Ott a hol a rezgések egymásutánja igen gyors, az egyes epochák felette szaporán váltják fel egymást, szóval ott, hol a meleg külső határát érte el, ott kezdődik a fény, a világosság. Csak fokozott meleget képvisel. Ha a kalapácscsal szaporán verjük a vasat, előbb csak meleg lesz, azután egészen megizzósodik, s világitani kezd. Ez is rezgés, csakhogy igen gyors rezgés. Az egyes részecskék 50 egész 70 ezernyi ide-oda rezgést tesznek meg egy másodpercz alatt, s teszik ezt nem magok a vasrészecskék, hanem tétetik ezt az aether részecskéivel, melyek egyik végétől a másikig betöltik a nagy világtért. Ott azután a fény hullámja utazik tova, a mérföldek megszámlálhatatlan sokaságát hagyva hátra, hosszu-hosszu idő alatt. Ebben a pillanatban még itt volt a hullám kiindulása, egy másodpercz alatt már negyvenezer mérföldnyi távolban hozza rezgésbe az aether részeit. És onnan feltartóztatlanul megy tovább, minden pillanatban ezernyi ezer hullámot vervə. A Capella csillagzat közelében kigyul valahol egy égi-test, az aether óriási sebességgel rohan tudatni az eseményt mindenfelé, s mire fülünkig ért, mire mi az eseményről tudomást szerezhetünk, elmult 70 esztendő.

Ezek a végtelen rövid tartamu rezgések olyan végtelen hosszu utat irnak le, a nélkül,

SZEGED, középkori eredetű sz. kir. város, őskori és népvándorláskori telep helyén, árterületi szigeten épült s innen neve, a sziget szó ősi formája. Sz. 1542—1686-ig török uralom alatt állott. Régi épületeinek zöme elpusztult, várát lebontották s az 1879. árvíz után Sz. szinte teljesen újjáépült. Középkori épületeiből csak a ferencrendi templom maradt meg, hatalmas, egyhajós gótikus csarnok, amelyet már Bertrandon de la Brocquière francia utazó említ 1430 körül s amelyet Mátyás király korában újból boltoztak. A templom melletti kolostort a XVIII. sz.-ban gyökeresen átalakították. A templom régi műkincseiből azonban a barátok sokat őriztek meg s ma a múzeumszerűen berendezett kincstárban mutogatnak (középkori és újabb miseruhák s ötvösművek). Még a XIII. sz.-ban épült gótikus stílusban a Szt. Demeter-templom, amelyet a XVIII. sz.-ban gyökeresen átalakítottak. 1925. bontása közben vaskos tornyából sikerült az egyik nyolcszögletes régi tornyot kibontani s ez az új fogadalmi templom előtt ezután is megmarad. A városi múzeumban igen sok faragott követ őriznek, amelyeket főleg a várfalakból fejtettek ki ezek lebontása közben s amelyek arra vallanak, hogy Sz.-en már a román építészet korában is volt monumentális templom. A mai Sz. Budapest után művészi tekintetben Magyarország legnevezetesebb városa. A monumentális középületek egész sora (Városháza, Lechner és Pártostól 1883 stb.) s nyilvános terein sok emlékszobor (gr. Széchenyié Stróbltól, gr. Tisza Lajosé Fadrusztól, Deáké Zalától, Dugonicsé Izsótól stb.) díszíti. A városi múzeum modern képtára a vidéken a legnagyobb ilyfajta gyűjtemény. Újjáépítése óta számos festőnk talált otthont és állandó foglalkozást Sz.-en. *Divald.*

K. J. II 492 l

ALAPÍTÁSI ÉVE 1577

BUCHHANDLUNG DER KÖNIGL. UNG. UNIVERSITÄTSDRUCKEREI

LIBRAIRIE DE LA PRESSE DE L'UNIVERSITÉ ROYALE HONGROISE

BOOK-SHOP OF THE ROYAL HUNGARIAN UNIVERSITY PRESS

GEGRÜNDET 1577

BUDAPEST IV,
OSSUTH LAJOS-U. 18

21918.

EGYETEMI NYOMDA KÖNYK

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Müemlékek Orsz. Bizottsága

Budapest

Rákos út 2

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár Fő-utcai fiókja, ahol kedden reggel egy álarcos férfi revolveres rablótámadást kísérelt meg. Képünkön: a rendőri bizottság tagjai gépkocsin távoznak a helyszini szemléről.

Görbe Gábor és felesége, lent: vitéz Kazy Antal csendőrszakaszvezető, a gyilkos Való István áldozatai. (Nagy István gyógyszerész felv.)

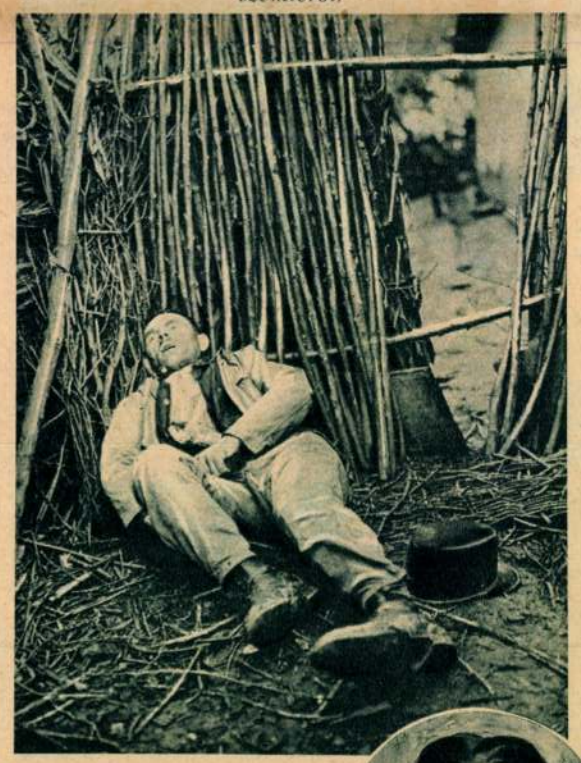

Képek *a foktői tömeggyilkosságról. Fent: Petróczky Ferenc kisbiró holtteste a Való-ház udvarán, ahol a gyilkos golyója megölte. Jobboldalon: Való István, a tömeggyilkosság tettese.*

KÉPES PESTI HIRLAP

LX. ÉVFOLYAM, 104. SZÁM — 1938 JUNIUS 8. SZERDA

Fabinyi Tihamér díszdoktorrá avatása a pécsi egyetemen: a volt pénzügyminiszter átveszi Scipiadesz Elemér rektortól a díszdoktori oklevelet. Baloldali kép: vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter serlegbeszédet mond a pécsi Egyetem Barátainak Egyesülete ünnepi vacsoráján; mellette Fabinyi Tihamér.

Jelenet a „Missa Sollemnis“ pécsi szabadtéri előadásából.

Petneházy Antal államtitkár ünnepélyesen megnyitja a Szegedi Ipari Vásárt. Vele szemben Rainer Ferenc, a szegedi iparkamara elnöke. Baloldali kép: a szegedi Iparcsarnok, a kiállítás színhelye.

A 3000 méteres síkfutás mezőnye az UTE atlétikai versenyén. Elől a finn Lehtinen (3-ik lett), mögötte Szabó (2-ik) és Iglói, a verseny győztese.

A Reimsben megtartott Magyarország—Holland India (6:0) válogatott futballmérkőzés előtt kezet fog a két csapatkapitány.

Miss Zonola Lonstreth, az Önálló Hivatásu Nők Szövetsége idei kongresszusa előkészitő bizottságának amerikai tagja, Budapestre érkezett. Jobboldalon: Kiepura és felesége, Eggerth Márta, Budapestre érkeztek.

Az első mise az ujjászentelt szeged-alsóvárosi Ferences plébániatemplomban. Baloldali kép: P. Schneider Vencel házfőnök mise után ünnepi beszédet mond a templom előtt tartott díszgyülésen. Balra Glattfelder Gyula püspök és Pálfy József polgármester.

Hóman Bálint miniszter ünnepi beszédet mond a székesfehérvári gróf Klebelsberg Kunó polgári iskola falában elhelyezett emléktábla leleplezésén. Baloldalon: a Klebelsberg-emléktábla.

Szarka Lajos tüzérfőhadnagy nyerte a csapattestek ugrató bajnokságát az országos lovasmérkőzéseken.

Monszpart Gábor huszárfőhadnagy, a tereplovaglás győztese.

*

A pünkösdi főiskolai evezősversenyen a Tudományegyetem csapatának hajója vizzel telt meg és elmerült. Baloldali kép: a nyolcas tagjait a kisérő motorosok kimentik a vizből.

Mikor épült a ferencrendiek alsóvárosi temploma?

Irta dr. Cs. SEBESTYÉN KÁROLY

Szegednek egyetlen középkori épitménye — ide nem számitva a lerombolt Demeter-tempól megmentett Árpád-kori tornyot — a ferencrendi szerzetesek alsóvárosi, Havi Boldogasszony tiszteletére szentelt temploma. Amit a templom keletkezéséről és épitéséről eddig tudtunk, azt megirta *Reizner* János »Szeged története« cimü könyvében. Előtte is, utána is, egészen napjainkig, sokan foglalkoztak a régi templommal, illetőleg irtak róla, legtöbbször és legtöbbet természetesen mindenféle hozzá nem értő laikus helyi mütörténész.

Reizner János szerint 1301-ben épült a mostani templom helyén egy kisszerü templom, amely helyett a ferencrendi barátok Szeged közönségének támogatásával uj templomot épitettek;

a szentélyt az 1497—98. években, a hajót 1503-ban fejezték be.

Karácsonyi János mondja, hogy a szigoru ferencrendnek 1480. táján Mátyás király engedelmével és segitségével Alsóvároson kezdettek épiteni egyházat Havi Boldogasszony tiszteletére. Más helyen ugyancsak ő mondja, hogy kolostorukat 1494-ben kezdték épiteni. Mivel nem valószinü, hogy előbb a templomot s azután a kolostort épitették, mégis csak az 1494., esetleg a Reizner közölte 1497. évet kell a templomépités kezdőévének venni.

Okiratok hiányában ezt a kérdést évekre pontosan eldönteni nem lehet. Mátyás király segitségét sem lehet bizonyitani, mert ez csupán helyi hagyományon alapszik. Ilyen körülmények között segitségünkre lehet maga az épület, ha megvizsgáljuk alakját, szerkezetét, épitési anyagát, köveit, téglái, vakolatát, mürészleteinek formáit, mert mindezek együttvéve mindig megmondják megközelitő pontossággal azt az időt, hogy mikor keletkeztek. A müvészettörténet ismer olyan példákat, amikor meglepő pontossággal állapitották meg egy-egy templom épitésének idejét ilyenképen, amit utólag elökerült okiratok igazoltak.

A Havi Boldogasszony-templom restaurálása kiváló alkalmat szolgáltatott ilyen

kormeghatározó vizsgálatra.

A falak és téglák vizsgálata alapján kiderült, hogy a templom *hajója* és szokatlanul hosszu (négyszakaszos) *kórusa és szentélye* nem egy időben épült. A két épitmény keletkezésének kora között *legalább 150—180 év különbség van.* Ez magában véve nem meglepő dolog, igen sok középkori templomnál előfordul ilyen időbeli különbség, mert abban az időben rendesen a kórus és szentély falazásával kezdték meg az épitkezést s ha ez a rész készen volt, használatba is vették s a templomhajó épitéséhez csak ezután fogtak hozzá. Eképpen a templom épitése évtizedekig, sőt évszázadokig is elhuzódott. A müvészettörténet sok példát tud erre.

Arra lehetne gondolni, hogy a szegedi templom is ilyenképen épült: előbb megépitették a szentélyt és a kórust, azután 150—180 év mulva befejezték a templomot a hajó épitésével, még pedig pontosan *1503-ban,* miként azt a falba illesztett, kőbe vésett évszám tanusitja. A vizsgálat azonban azt a meglepő tényt deritette ki, hogy Szegeden ez az épitkezés éppen forditva történt: nem a hajó van a szentélyhez, hanem *a fiatalabb kórus és szentély van egy régebbi templomhajóhoz hozzáépitve.* A téglafalazat vizsgálatából kiderült, hogy a kórus és szentély valóban az 1494—1497. körüli időben épült, ellenben a templom hajója akkor már régen fennállott, mert ennek a téglái *a XIV. század elejének vagy közepének méretét mutatják.*

Ebből az következik, hogy a szigoritott ferencesek nem épithették az egész templomot a XV—XVI. század fordulóján, hanem csak a szentélyt és kórust, meg a csatlakozó toronynak alsó részét és a sekrestyét. A templomhajót azért nem, mert a XIV. század elején vagy közepén a szigoritott ferencesek még nem voltak Szegeden. Ez tehát egy régebbi templomnak a része, szerintem

a hirtelen eltünt és nyomaveszett szegedi Szent Péter-templomé.

Valószinüleg ez volt az Alsóváros plébánia-temploma, melyet Mátyás király 1458. évi oklevele emlit meg a szegedi plébániák sorában. Lehet, hogy ez a templom a XV. század végén már romladozó állapotban volt, hogy alapos restaurálásra szorult, lehet, hogy valami elemi csapás érte, talán tüzvész áldozata lett, összedőlt a boltozata s ezért a szegediek szivesen odaadták a jelentkező ferenceseknek, akik arra vállalkoztak, hogy helyreállitják. A minoriták is igy akarták megkapni a felsővárosi Szent György-templomot, két évszázaddal később.

A XIV. században épült templomhajót ma hatalmas dongaboltozat fedi, melyre diszitésül hálóboltozatot utánzó bordák vannak felerősitve. Valamikor a templom boltozata nem donga volt, hanem két szakaszból állt, mint azt a külső támpillérek és a belső kerek faloszlopok mutatják. Ezek a faloszlopok azonban nem hordják a mai dongaboltozatot, vagy pontosabban nem ennek a boltozatnak a hordására épültek. Kiderült, hogy ezek a faloszlopok nem egyidősek a templom falával, hanem későbbi pótlások, más méretü téglákból készültek s nincsenek bekötve a falba, hanem nagyon kezdetleges módon csak oda vannak támasztva a falhoz. Épitésük kora a XV. század közepe lehet.

Ebből viszont az következik, hogy az eredeti XIV. századi épületnek más boltozata volt, mint az, amelyet ezek a XV. század közepén emelt Xfaloszlopok hordtak. Ezek nyilvánvalóan egy már *második boltozat* kedvéért épültek. Ez a második boltozat azonban semmiképen sem azonos a maival, ezt abból tudjuk, hogy a faloszlopok a mai boltozat fölé érnek és a padlástérben folytatódnak, tehát nem a mai boltozat hordására készültek. A mai boltozat tehát sorrendben legalább a *harmadik.* Érdekes párhuzamot ad erre a kolozsvári Farkas-uccai, egykor ferencrendi templom. Ott is a faloszlopok magasabbra nyulnak föl s azt mutatják, hogy a hajó boltozata egykor magasabban állhatott a mostaninál, melyet 1644-ben egy olasz épitész »körivben alakitott«.

Hogy milyen volt a Szent Péter-templom első, eredeti boltozata, azt persze nem tudhatjuk, mert nyoma nem maradt. Nehezen képzelhető azonban, hogy a 13.20 méter széles hajóteret, a XIV. század elején vagy közepén, egyetlen egy boltozással boritották volna. Ez csak ugy képzelhető el, hogy *a templom eredetileg háromhajós volt* s tekintve az igen magas oldalfalakat (és a főpárkányig nyuló négyszakaszos támpilléreket), ez ugynevezett *csarnoktemplom* volt, mely templomformának akkor nagy divata volt, Szegeden is kimutattuk a Szent Erzsébet- és a Szent Demeter-templomoknál.

Hogy a hajóelválasztó két sor pillért mikor távolitották el a hajóból, illetve mikor alakitották át a háromhajós csarnoktemplomot egyhajós templommá, azt nem tudjuk. Lehet, hogy a XV. század közepén, amikor a kerek faloszlopokat állitották, de valószinübb, hogy a XV. század végén, amikor a szalvatoránius ferencrendiek átvették a templomot, hogy saját céljuknak megfelelően átalakitsák. A prédikációs szerzeteseknek ugyanis alkalmatlan volt a külön hajókra osztott templomtér, azért leginkább csak egyhajós, tágas templomokat épitettek.

A ferencrendiek, akiknek a XV—XVI. század fordulóján valószinüleg küjön épitőiskolájuk volt Magyarországon, alaposan restaurálták, illetve átépitették a régi Szent Péter-templomot s átalakitása után felszentelték

Havi Boldogasszony tiszteletére.

A Péter-templomnak valószinüleg kétszakaszos kórusát és szentélyét lebontották s a helyére épitették a mai, sokkal szélesebb és négyszakaszos nagyobb kórust és a szentélyt a hatszög három oldalával zárták be. Különös, hogy az épitkezés az ablakok könyöklőinek magasságában egy időre megakadt. Valószinüleg elfogyott a rá való költség s meg kellett várni, amig ujabb adományokból összegyülik a továbbépitéshez szükséges pénz. De ekkor érdekes változás is történt. Nemcsak az, hogy ezentul már a lebontott régi kórus téglái is ujra felhasználták, hanem az épitésvezetés is láthatólag megváltozott. Megváltoztatták az épitőtervet is.

A kórus és szentély négy szakaszát ugynevezett

csillagboltozattal

fedték be. Négy darab nyolcágu csillagidomot ábrázolnak a boltozathordó kőbordák, melyek a

Az összes
Abbaziai
szállodák
penziók
szanatóriumok
szegedi képviseleténél:
prospektusok dijtalanul kaphatók; átutalások, szobafoglalások költségmentesen.
Neu Ernő banküzlet utazási irodája.

A Rácznak van szive!
olcsó áron szép és jócipőt adni.
Tavaszi férfi cipőujdonságaim már megint a legnagyobb meglepetést keltettek a fölöltözködő urak körében.
Rácz-cipő árban, formában, anyagban utolérhetetlen.
Nézze meg világvárosi kirakataimat.
Rácz Cipőszalon Kölcsei uca 7.

100 elsőrendü cég milliós raktárából választhat és pénz nélkül mindazt megveheti amire szüksége van

„Nemzeti Takarékosság könyvecskével. A könyvet **díjmentesen kapja, Kárász ucca 5. szám.** (udvarban)

falszegletekben és az ablakközökben lefutó vékony kerek faloszlopokra szaladnak. Ez utóbbiak eredetileg valószinüleg lejebb, talán a padlóig értek.

A templomhajó mostani, harmadik boltozatát azonban nem akkor épitették. Nemcsak a bordázat idomaiban van különbség, hanem a bordák keresztmetszete is különböző. A templomhajó roskadozó boltozatát ugyanis 1624—25-ben lebontották és ujat készitettek. Hogy ez a boltozat már nem a középkorban készült, bár középkori stiluselemeket alkalmaz, mutatja az, hogy ez a munka a gót stilus teljen nemismerésével, a gót stilus szellemének valóságos megcsufolásával készült. A hatalmas dongaboltozat felületére utólag vannak felerősitve az égetett agyagból készitett boltozatbordák, kampók, kapcsok és szegek segitségével. A szövevényes hatágu csillagidomból szerkesztett hálóboltozat erőteljes bordázata tehát nem szerkezeti elem, ahogy a stilus szelleme kivánja, hanem csupán *diszités*. Ezeket az égetett agyagbordákat valószinüleg a szentélybordák utánzásaként készitették ezen 1624—25. évi restaurálás alkalmával, ámbár lehet, sőt valószinü, hogy már a XV. század végén is, tehát a szentély boltozása alkalmával, a hajó is ilyen különleges anyagu boltozatot kapott.

Mert ez bizony *különleges épitőanyag*, hiszen mindenütt másutt köből faragták a boltozatbordákat, még a téglaépitésü templomokon is. Ahol pedig nem tellett köre, ott erre a célra készitett formatéglákból falazták a boltozathordó bordák iveit. Szegeden is volt ilyen szerkezetü templom, erről tanuskodnak a városi muzeum kőtárában levő ilyen célu téglák. De itt nem ilyen falazott téglabordákról van szó, hanem, bár szintén égetett agyagból való, de nagyobb darabokban készitett kész bordákról, amelyeket — mint mondottuk — a kész boltozatra erősitettek. Ezt az épitészeti ujitást valószinüleg valamelyik leleményes épitész-fráter találta ki, aki talán a körülbelül ugyanabban az időben épült nyirbátori, most református templomon is alkalmazta ezt az ujitást, mert annak a boltozatbordái is hasonló módon készültek, azok is utólag vannak vaspántokkal a dongaboltozatra erősitve.

De nemcsak a boltozatok bordái, hanem az ablakok keretei, osztóoszlopai és kőrácsai is kő helyett égetett agyagból készültek. Ma már ebből semmi sem látható, mert egy mult századbeli »restaurálás« alkalmával minden kegyelet nélkül leverték és elpusztitották azt, ami még megvolt belőle, ahelyett, hogy kijavitották és kiegészitették volna. Egy igénytelen kis rajz a városi muzeum birtokában mutatja, mi volt akkor még meg az ablakok kő áraiból. A kőrácsok a halódó gótika jellegzetes [illegible], az ugynevezett orrnélküli halhólyag-stilusnak elszegényedett formáit mutatták. A kórus és szentély hat ablaka kétosztásu volt, a hajó hét ablaka pedig háromosztatu. Érdekes, hogy ugy a hajón, mint a kóruson és szentélyen csak a déli oldalon voltak és vannak ablakok, az északi falakban régen sem voltak.

A templomhajó padozata az évszázadok folyamán feltöltés utján, folyton emelkedett. A legnagyobb volt ez az emelkedés valószinüleg az 1496—1503. évi átépités alkalmával, ekkor be is falaztak az ablakokból alul egy körülbelül két méter magas darabot, éppen a padló emelkedése miatt. Ugyanakkor épült a szentély és a kórus alatt egy, eredetileg csak a konvent részére készült *ossarium*. Ebből azután a XVIII. századi barokk-restaurálás alkalmával közhasználatu *kriptát* alakitottak, amelybe a város előkelőségei temetkeztek.

A fentebb elmondottakból tehát kitetszik, hogy a templomhajó felének közepén, közvetlenül a tetőcsatorna alatt elhelyezett kőtáblán látható 1503. évszám nem azt jelenti, hogy (mint eddig hittük) ez a templomrész ekkor épült, hanem azt, hogy *a templom általános nagy átépitését ebben az évben fejezték be.*

A szegediek szeretik az alsóvárosi Havi Boldogasszony-templomot

Mátyás-templomnak

nevezni. A szegedi hagyomány ugyanis azt tartja, hogy a templomot Mátyás király épitette vagy pénzt adott a »fejedelmi bazilika« épitéséhez. A templom régebbi része, mint láttuk, még a XIV. században épült, tehát *messze Mátyás előtt*, a kórus és szentély épitése, szóval a ferencesek restaurálásáa pedig 1494—1503. között történt, tehát Mátyás halála után. De másként is kimutatható, hogy ez a templom nem volt fejedelmi épitkezés, sőt ellenkezően, *a legegyszerübb, legszegényesebb, igazi szegény kolduló barátok egyháza.* Ipolyi Arnold, aki annak idejében a templomot alaposan megvizsgálta, azt mondja, hogy ez bár a téglaépitészet legkifejlettebb korában épült, mégis »a müszegénység non plus ultrája«.

A Mátyás-hagyományt okirat nem erősiti, sőt minden ellene mond. Ezért sokkal jobb volna, ha Szeged népe és a ferencrendi barátok nem Mátyás király nevéhez füznék a templom keletkezését, hanem ellenkezően, büszkék lennének arra, hogy ezt a hatalmas templomot *saját erejükből* épitették. Ez sokkal nagyobb dicsőség ugy a barátokra, mint a szegediekre, mint az a kétes értékü »hagyomány«.

Deszka keritéshez, padozáshoz | **Épületfa** asztalosáru, enyvezett lemez | **Léc** karó, oszlop | **BACH** Párisi krt. 35. Volt Somlai telep. Telefon 11—26.

Görgey és az egykoru szegedi sajtó

A katonai erények legszebb ékköve: a vitézi bátorsággal kivivott győzelem. A hadi történelem lapjai sorában a legszebb fejezet kétségen kivül a szabadságharc tavaszi hadjáratának sorozatos hét győzelme, köztük Budavárának bevétele, amelyeknek most van 89. évfordulója.

Honvédeink dicső hirnevét e gyönyörü fegyvertények még nagyobbá tették itthon s kivivta bámulatát annakidején egész Európa közvéleményének. A legyőzhetetlennek hitt hires osztrák ármádia egymás után szenvedte a sulyosabbnál sulyosabb vereséget a lenézett s fegyelmezettlennek vélt fiatal magyar honvédségtől, amelyet a zseniális, alig 31 éves *Görgey* Artur tábornok vezetett.

Nincs tehetségesebb hadvezére, igazibb katonája a magyar hadtörténelemnek, mint Görgey, de nincs történelmünknek egyetlen egy alakja sem, akivel csunyábban elbántak volna kortársai, akivel mostohábban foglalkoztak volna a történetiróink, akivel szemben hálátlanabbak lettek volna, mint vele szemben.

Immár kilenc évtizede abban a tévhitben élünk valamennyien, hogy annál fényesebb Kossuth, minél sötétebb Görgey! Pedig ez csalfa narkotikuma a hazafiui fájdalomnak. Emellett *igazságtalanság!*

Nincs szüksége Kossuth történelmi nagyságának arra, hogy az 1848—49-es szabadságharc égboltján tündöklő másik fényes csillagot: Görgeyt befeketitsék. De nem engedhetjük meg magunknak azt sem, hogy *árulónk* bélyegezve, erkölcsi halottként kezeljük azt a férfit, aki igazi magaslaton állott, mint hadvezér és ki mintaképe a katonának, a jó hazafinak, az »igazi királyhü forradalmárnak«!

Igen, ez a legjellemzőbb megállapitás Görgeyről, akinek személyével 40 év óta foglalkozom, mert ő volt Kossuth mellett a szabadságharcban az egyetlen igazi forradalmár, aki azután — király hü volt s ebben volt Görgey tragikuma, benne és általa az egész nemzeté is! A királyhüség és a nemzetének szeretete viaskodott lelkében.

Hogy Görgey nem volt áruló, azt legnagyobb történetiró kortársa: Horváth Mihály már 1850-ben megállapitotta. Görgey koronatanuja a mártirhalált halt aradi vértanu: gróf Leininger Westerburg Károly táornok emlékirata, de főleg maga az ellenséges orosz fővezér: herceg Paskievits tábornagynak a bécsi hadtörténeti muzeumból napfényre került naplója.

Cikkemnek „Görgey és az egykoru szegedi sajtó" cimet adtam. Tettem ezt részben azért, hogy felhivjam az olvasóközönség figyelmét arra, hogy Szeged népe, amely a Moht-pusztai csatától kezdve Doberdóig minden véráldozatos nagy nemzeti élethalálharcokból oly nagy százalékban vette ki részét, mert becsületesen teljesitette kötelességét, maga a város közvéleménye és később a sajtója mint annak hü szócsöve, mindig tárgyilagosan vett minden eseményt s igen reálisan birált el minden tényt.

A szegedi sajtó volt 1848. év végén s 49-ben is az első az országban, amely felhivta a kormány és a város vezetőségének figyelmét a honvédelem s a város biztonságának hiányaira. „Tiszai Ujság" volt az első, amely Görgey nagyságát felfedezve, komolyan állást foglal, a nagy tehetségü magyar hadvezér mellett. A „Tiszai Hirlap" volt az első, amely észrevette, hogy a tehetetlen és lassu kormány kezéből, mint hullik ki az ország gyeplüje. E sajtóorgánum állapitja meg, nagy és áldozatos részvételéért a szabadságharcban Szeged, nem kapott kellő méltánylást! De másrészről a **Görgey-kérdést** olyként kivánom taglalni, amely méltó a nagy hadvezér emlékéhez, méltó az igazsághoz, főleg méltó a szegedi sajtó hagyományaihoz.

Ballonkabátok
Viharkabátok
Esőkabátok készen.
Tavaszi felöltők és öltönyök méret szerint legelőnyösebben Nemzeti Takarék és Unió könyvecskékre is beszerezhetők.
KRIER, Klauzál-tér 3

Kedvezmény olvasóinknak.

Kiadóhivatalunk megállapodott
Budapesten a polgári vezetésü
RIO
szállodával
VII., Kürt ucca 6. szám
(Pátria kávéház mögött)
hogy
20% engedményt nyujt előfizetőinknek és olvasóinknak.

Igénylésnél e lap bemutatása szükséges.

nem csak szabadtéri játék, mely a Dómtéren kerül bemutatásra, hanem nagyértékű irodalmi mű is, mely méltó *könyvsikerre* számíthat. A Fekete Mária ízléses kivitelben, fametszetű illusztrációkkal s zene-melléklettel kerül *könyvárusi* forgalomba. A könyv külön érték a maga tipográfiai szépségében, de emlék is, mely az olvasó előtt felidézi a Dóm-téren látott nagyszabású jeleneteket. A könyv illusztráló művésze

Bordás Ferenc

a nemrégiben feltűnt fiatal grafikus művész, aki kongeniális fantáziával, nagy illusztratív, megjelenítő készséggel s rendkívüli művészi felkészültséggel alkalmazkodott a misztérium áhítatos szelleméhez drámai feszültségéhez. A könyv 24 illusztrációja külön esemény a magyar képzőművészetben, mely a szöveggel s a zenemelléklettel harmonikus egészet alkot s minden könyvtárnak díszére válik.

az első magyar misztérium, mely kimondottan szabadtérre íródott. A mű szerzője

Berczeli A. Károly

az új magyar drámaírás úttörő reprezentánsa, aki már évekkel ezelőtt is feltűnt különös, merész elgondolású színpadi műveivel.

A „Fekete Mária"

szegedi talajban gyökerezik, mint maga a szerző, s minden vonatkozásában a szegedi mult s a szegedi lélek harmonikus alkotása, anélkül, hogy ezzel korlátozná az egyetemes érdeklődést.

A „Fekete Máriá"-ban

világok harcolnak a mese, a szimbólum s a csoda művészi eszközeivel. A káprázatos Kelet s a tra-

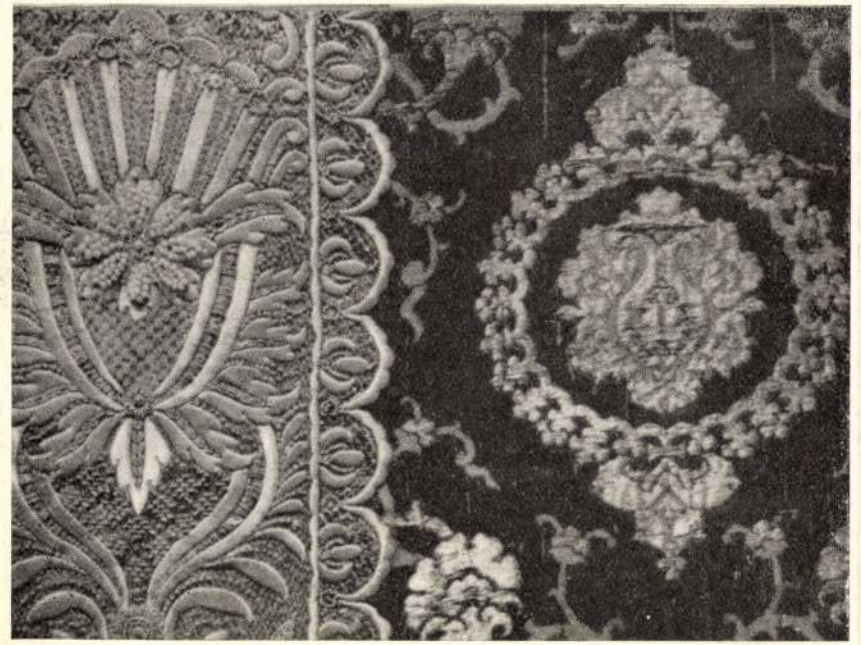

MÁTYÁS KIRÁLY MISERUHA RÉSZLETEK GYÖNGYHIMZÉSSEL.

gikus magyar mult áll szemben egymással, a tiszta hit s a muzulmán érzékiség, Piroska, a Mária-látó különös szegedi leány s Musztafa, az öregedő török basa.

A „Fekete Máriá"-ban

a magyar mese ősi motívumai újulnak fel s áhítatos víziókban tisztulnak keresztény misztériummá.

A „Fekete Mária"

szövege csupa zene, a magyar versformák és rigmusok legcsapongóbb változata, mely kiváló költőről tanuskodik.

Berczeli A. Károly

a „Fekete Máriá"-ban nemcsak műfaj és újízű melódikus nyelvet, hanem tradiciót teremtett. Szegedi szabadtéri játékot!

teszi még nagyszerűbbé az élményt, fokozza még mélyebbé és maradandóbbá a hatást, melyet ez a szabadtéri misztérium a hallgatóságból kivált. A Fekete Máriához

Antos Kálmán

zeneszerző, a szegedi Fogadalmi székesegyház orgonaművésze írt zenét, aki megértve a szabadtériség külön követelményeit, ugyancsak ősi, elementáris eszközökkel járult hozzá a misztérium zenei kiteljesítéséhez. A zene maga külön élmény; a groteszk táncok, a jellegzetes magyar énekek, ünnepélyes kórusok és a nagy török balett a maga egzotikus keleti motívumaival nemcsak aláfesti a költő elgondolását, hanem kiegészíti és továbbépíti azt. A zene ott kezdődik, ahol a szó végződik s a misztérium, mely maga is csupa áhítatos érzés, szinte szükségessé teszi, hogy elementáris erejű zene csendüljön fel a drámai feszültség tetőfokán és tiszta harmóniák vegyék át a szó szerepét ott, ahol már csak félénk sejtelme tudja megközelíteni a vallás titkos birodalmát.

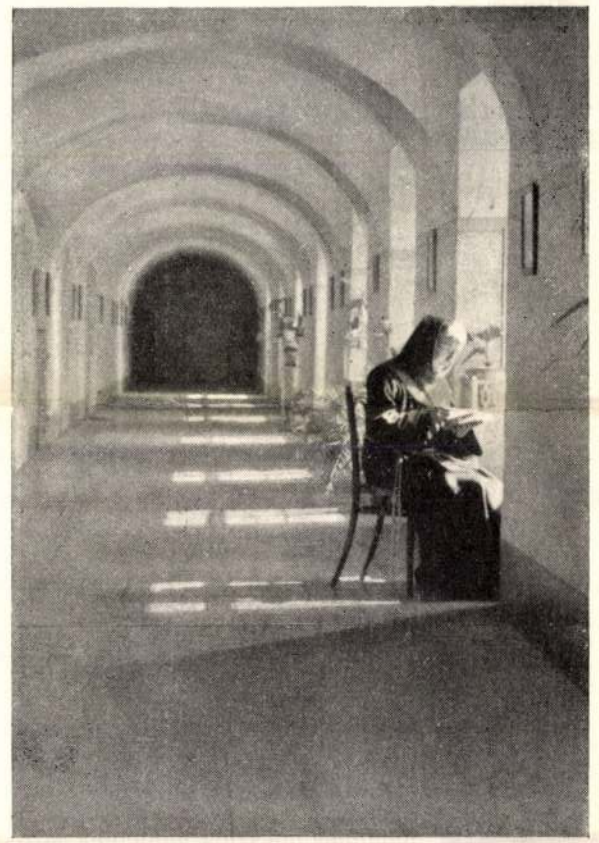

AZ ALSÓVÁROSI KOLOSTOR HANGULATOS FOLYOSÓJA.

A SZEGEDI

FRANCISKANUS

LIKŐRKÜLÖNLEGESSÉG

válogatott füveknek és gyökereknek évszázados recept alapján készült tiszta párlata. Dús zamata ezeknek és a hosszú raktározás érlelő hatásának eredménye. Kiváló gyomorerősítő és étvágyat fokozó ital. — Kérje mindenütt a védjegyezett

«FRANCISKANUS» likőrt.

Kiadásért felel:
Ferences Zárdafőnökség Szeged.

Kapisztrán-Nyomda Vác. Felelős üzemvezető: Farkass Károly.

Szegedi Havi Boldogasszony képe

FEKETE MÁRIA

HAVI BOLDOGASSZONY BÚCSÚJÁN
AUGUSZTUS 4., 5.

SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK
1937

Szegedi szabadtéri játékok.

A szegedi szabadtéri játékok országos jelentősége ma már kétségtelen. A város valóban mindent elkövet, hogy olyan előadásokat rendezzen, melyek nemcsak idegenforgalmat, hanem igazi, egyedülálló művészi teljesítményt is jelentenek. De bármilyen magas nivót reprezentáltak is a szegedi szabadtéri játékok, az *Ember Tragédiája*, a *Bizánc* s a *János vitéz* mellett szükség volt olyan színmű előadására is, mely egyrészt minden izében *szegedi* s így kizárólag csak a szegedi Dóm-téren nyer művészi kiteljesülést, másrészt pedig műfajilag is tiszta szabadtéri játék, vagyis olyan alkotás, mely már eredetileg is fölhasználja a tér és a templom nyujtotta monumentális lehetőségeket. Így esett a választás *Berczeli A. Károly Fekete Mária* című misztériumára, mely mindenképpen alkalmas arra, hogy ezeket az igényeket is kielégítse.

Azt hiszem, az egész város óhaját tolmácsolom, ha azt kívánom, hogy ez az érdekes és különös misztériumjáték olyan szeretetre és megértésre találjon az ország közönsége szivében, mint amilyent a mű s a nagyszabású előadás megérdemel.

Dr. Pálfy József *Szeged város polgármestere.*

A HAVI-BOLDOGASSZONY CSODÁS KÉPE.

Máriát dicsérni, hívek jöjjetek!

A szeged-alsóvárosi ősrégi Mátyáskirály templom Haviboldogasszony kegyképét augusztus 5-én századok óta a magyar Alföld buzgó híveinek tízezrei keresik fel.

Csodálatos kép, a szegedi Segítő Szűz kegyképe! Tanúja a magyar nép sokszázados viszontagságának és szenvedésének. De egyszersmind tanúja a magyar lélek vallásos buzgóságának és élniakarásának. Előtte sokat térdeltek elődeink. Itt nyertek lelkierőt a török rabiga alatti keserves szenvedéseikben is.

A kegykép a törökidők alatt elveszett, mocsárba esett és csak évtizedek mulva találták meg a Cseperke tóban. Színe megfakult. De a Szűzanya égi oltalma Szeged városa és a magyar Alföld népe felett újabb csodák által mind erősebben nyilvánult. Öröm- és bánatkönnyekről, diadalmas énekekről és bús magyar dalokról, meghallgatott buzgó kérelmekről, megenyhített szenvedésekről és vigaszokról beszél ez a kép.

Ma a magyar nép megtépázott testére gyógyító írt, segítő kezet keres.

A szegedi Segítő Szűzanya ma is szeretettel várja tisztelőit, a magyar hívek ezreit.

P. Schneider Vencel *ferences házfőnök.*

FERENCESEK MÚZEUMÁBÓL.

A Mátyás-templom és a ferencsek.

A Szeged-alsóvárosi, Havi Boldogasszonyról elnevezett ferencrendi templom és búcsújáró hely. 1490—1503 között épült két részletben, gótikus stílusban. A hozzáépített gótikus sekrestye egykorú a templommal. Régi díszeiből jóformán csak a főoltár kegyképe maradt meg. A templom belső kiképzése barokk és a XVIII. század elejéről való. A tornyot többízben átépítették. A kolostorépület 200 esztendős. A templomot ősi szokás szerint valamikor temető vette körül. *A régi hagyományok szerint itt temették el Dózsa György fejét.*

A templom külseje megragad nagyvonalú egyszerűségével és az építőművészet legnemesebb hagyományait idézi föl. Egyhajós belseje nagy nyugalmával, hatalmas térhatásával, az ünnepélyes, puritán gótikus falakat meleggé, bensőségessé szelidítő barokk oltáraival, mozgalmas szobraival, hálózatos mennyezetdíszítésével a legszebb magyar templomkompozíciók közé tartozik.

A kolostor szerzetesei mindenkor nagy nemzeti hivatást teljesítettek. Ismeretes, hogy a török csak Szent Ferenc alázatos és szegény fiait tűri meg a hódoltsági hívek között. A szegedi kolostor hatalmas missziós területnek középpontja, amelynek hatása egyetemes, köre egész Délmagyarországra kiterjed. Törekvéseit mártírok vére is megszenteli. A barátok terjesztik a *Havi Boldogasszony* tiszteletét is, akinek képe már a XVI. században csodatevő hírben állott.

Áldozatos lélekmentő fáradozásuk mellett féltő gonddal mentették át az utókornak a magyar mult kultúrkincseit. A templom támpillérei közt meghúzódó múzeum bolíves szobái középkori kéziratokat, érdekes magyar nyelvemlékeket, illuminációs ősnyomtatványokat, és sok bibliofil értéket rejtenek. Szultáni tugrával ellátott fermánok, pápai, királyi, nádori oklevelek idézik a multat. Mátyás király palástjából készült igazgyönggyel kirakott miseruha, sok szép ornátus, magyar sodronyozományos gót kelyhek, monstrantiák láthatók Kapisztrán társának, Márkai Szent Jakabnak széke mellett. Az ólomkeretes ablakok fénye sok érdekes szobrot, kerámiát, képet világít meg.

BORDÁS FAMETSZET A KÖNYVHÖZ.

A Havi Boldogasszony búcsúja

augusztus 5-én, Szeged legnagyobb ünnepe. A régi alsóvárosi templom körül összegyűlik a Havi Boldogasszony tiszteletére a város környékének egész katolikus lakossága. Kiskunfélegyházáról, Kiskunmajsáról, Makóról, Apátfalváról, Tápéról, Algyőről, Röszkéről, Szentmihálytelekről, Szentivánról s számos más helyről zarándokol be a nép az alsóvárosi templomtérre, ahol sátrakat, ivó „duttyánokat" s „lacikonyhákat" állítanak föl a zarándokok ellátására. Maga a búcsú ősi tradicióival, a környékbeliek népviseletével, Szeged legszebb s legelőbb látványosságai közé tartozik.

Senki se mulassza el, hogy megnézze ezt a kegyes ünnepséget, mely ugyanúgy a *Havi Boldogasszony kultusza*, mint a Dómtéren bemutatásra kerülő

Fekete Mária misztérium,

mely a ma is élő Havi Boldogasszony tiszteletének középkori változata s művészi kiteljesülése.

szegedi misztérium, melynek hátterében a csodálatos és legendás *Havi Boldogasszony képe* áll. A török hódoltság idejében a sanyargatott és kétségbeesett magyarság fokozott tisztelettel övezi „Szeged város édesanyját", aki megjelenik a templom falán gyászruhában és siratja leigázott népét. A misztérium címe ezért „Fekete Mária". Ez a cím azonban utal arra a későbbi Mária-kultuszra is, mely az alsóvárosi templom jobboldali fülkéjében helyet foglaló megfeketült Máriaképhez fűződik. Újabban ez az utóbbi *„fekete"* Mária is kiterjedt tiszteletnek örvend, éppenúgy mint maga a főoltáron lévő kegykép.

A mű szerzője a török hódoltság válságos idejébe helyezi misztériumát, amikor a nép bizalma szinte kizárólag a legendás kép s a bátor ferencrendi testvérek felé irányul. Annál váratlanabb és megrázóbb a pillanat, mikor a kép eltűnik s csak nagysokára kerül meg, szintén csodálatos módon.

BAROKK MADONNA A FERENCES MÚZEUMBAN.

E szép művészi Madonna kultusza köré fűződnek a misztérium meséjének szálai. A látványos és különös bonyodalom folyamán szembe kerül egymással a kereszténység és a mohamedanizmus, Márton testvér és Musztafa török basa személyében. Megoldást azonban csak Piroskának, a megszállott szegedi lánynak áldozatos élete nyújt, akinek András iránti szerelme Mária égi szeretetévé tisztul. De az ő halála s András tragikus összeroppanása új hit forrása is, mert a kép Piroska misztikus sugalma révén kerül elő a Csöpörke-tóból s András helyezi vissza az oltárra a szegedi nép újjongó örömére.

Szeged

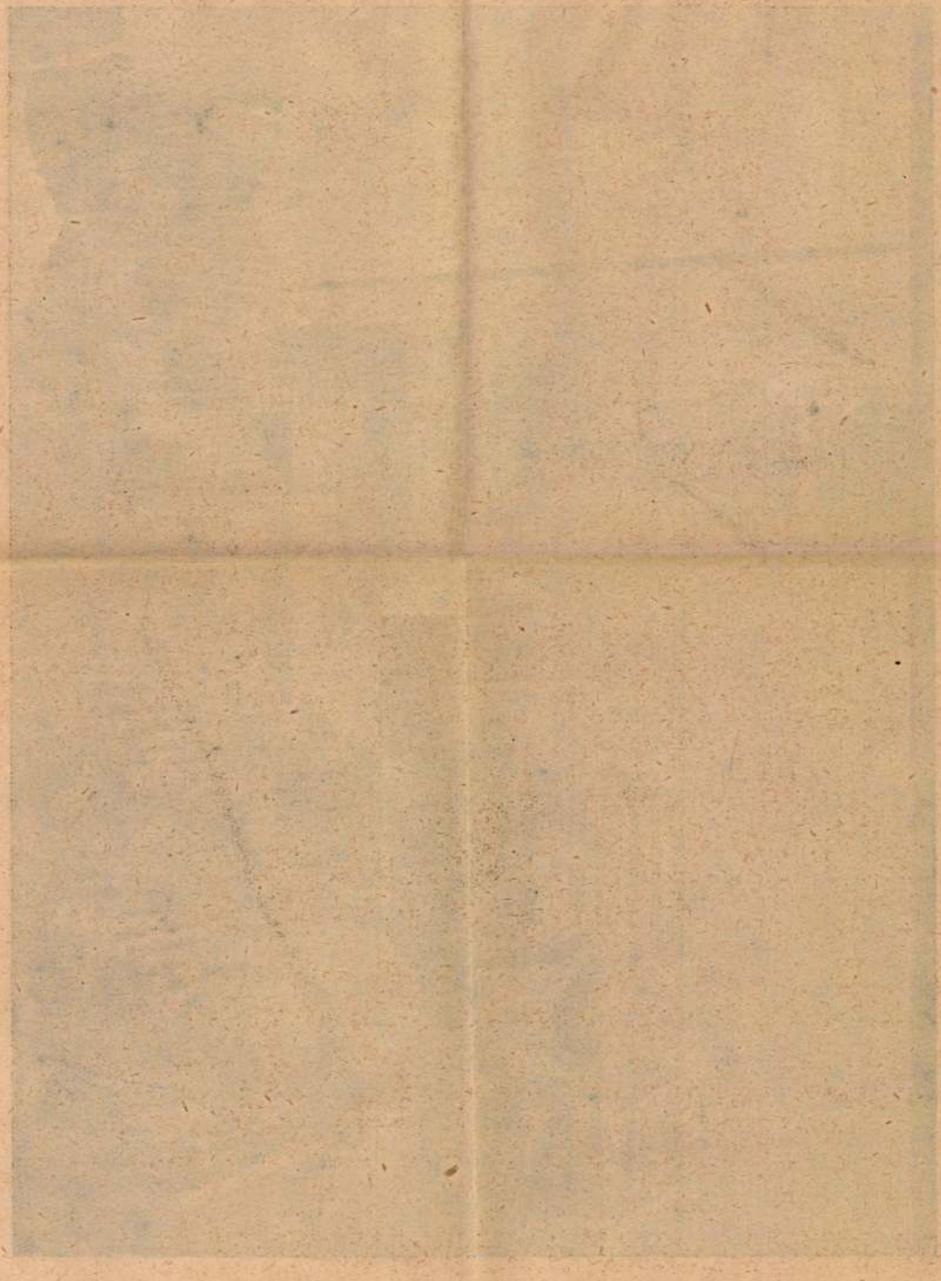

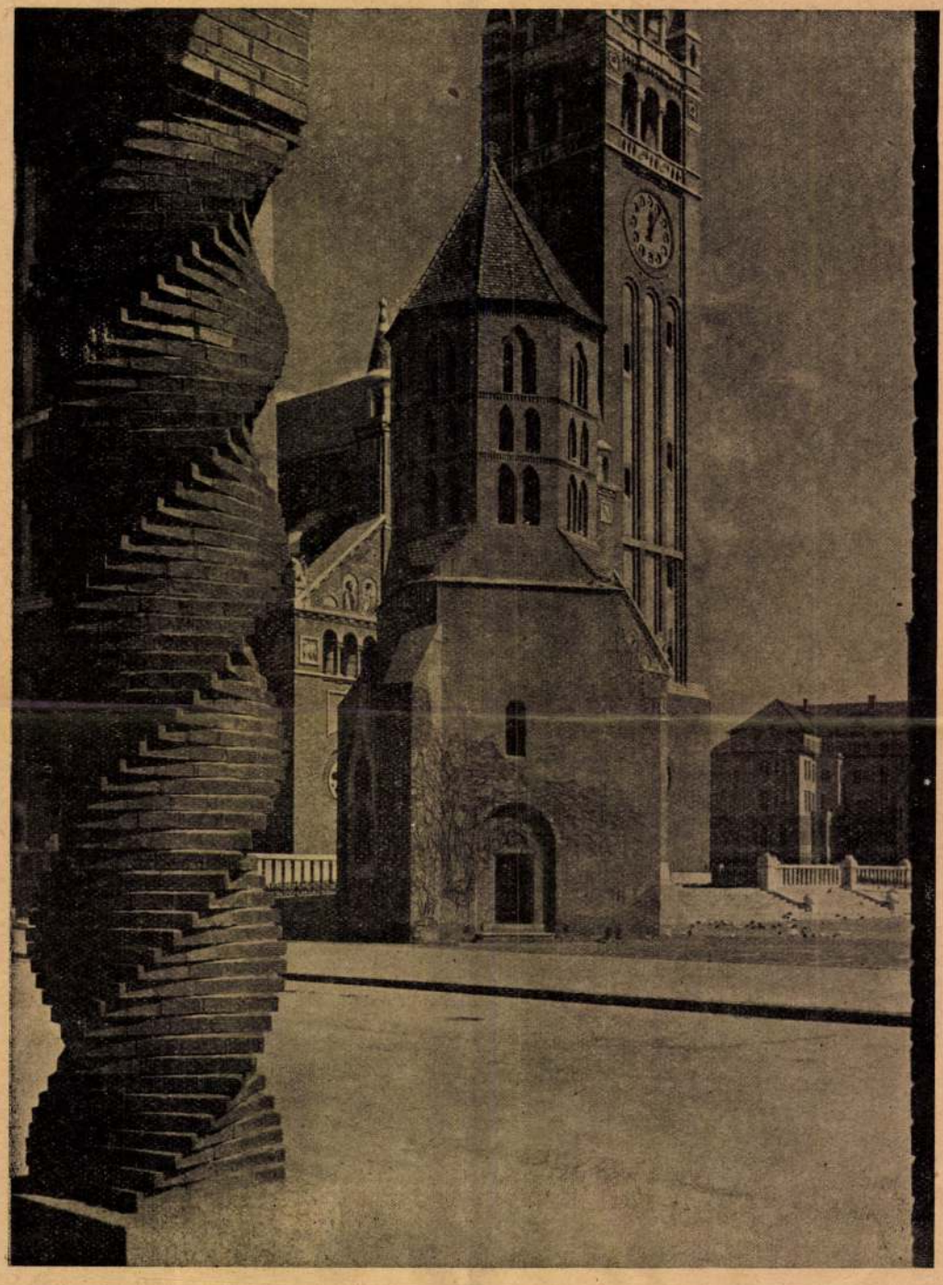

SZEGED

EGYKORI SZENT DEMETER TEMPLOM TORNYA. XIII. SZÁZAD KÖZEPE

Gerevich: M. romankor eml.

Szeged-Rókusi
plb. könyvtár

Jászai Géza: A szegedi Szent Rókushoz czímzett r. kat. plébánia 100 éves története 1805-1905. Szeged. 1905. Vk. 8.—

DECEMBER

31 nap — 50. hét

10 Vasárnap	
11 Hétfő	
12 Kedd	
13 Szerda	
14 Csütörtök	de. 10 órá [illegible] templom
15 Péntek	
16 Szombat	

Szegedi szent Demeter templom régi tornya

L. K. A szegedi szent Demeter templom bontása. MMEE Közl. Havi Füzetei 1925. 4–6. sz.

etményről kívánt gondoskodni.
zeum Országos Széchenyi Könyv-

y Ilona:

MISEKÖNYVEK

Ez a könyv a magyar missale-
ges képanyaggal fog megjelenni,
g nagy kiadványának. Arra kell
ogy nagyhorderejű publikációnk
erjedelmében szerényebb, de a
ából jelentős könyvvel. Ezt a
mmunkat abban a reményben
társunknak, hogy méltányolni
túraépítő jelentőségét és eddigi

Szeged vára

MMEEKöjl

1913. 427 l.

Szegedi Ferencrendi templom

Képes Pesti Hirlap 1938 jun. 4.

Szeged

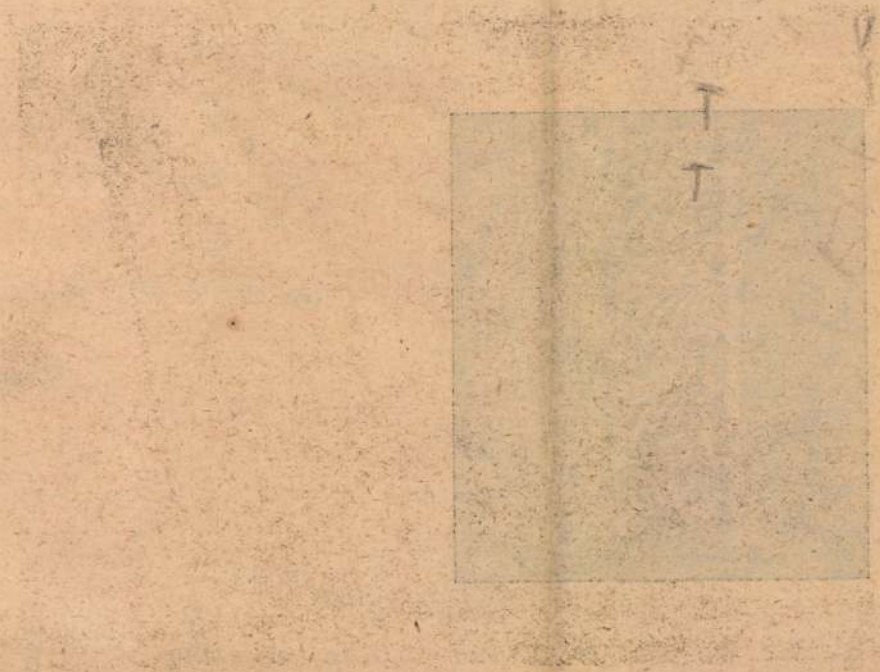

1.

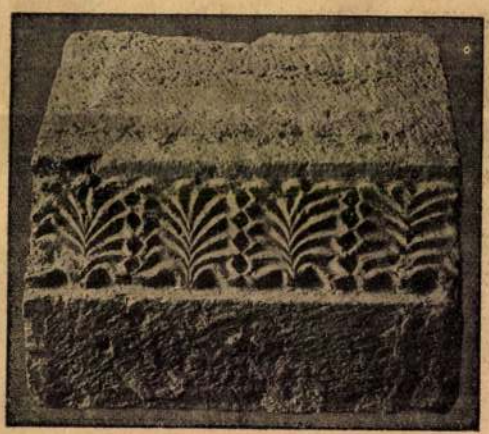

3.

1. OLTÁRKŐ
XII. SZÁZAD. ESZTERGOM, KŐTÁR

3. PÁRKÁNYRÉSZLET
XII. SZÁZAD. SZEGED, VÁROSI MÚZEUM

Szegedi ferencrendi templom.

Cs. Sebestyén Károly dr.

Mikor épült a ferencrendiek Szeged – alsóvárosi temploma? Városkultura 1938. 5–6. f.

A szegedi »Mátyás templom«
szentségházának ajtója, hársfából faragva
és aranyozva.

Nagyságos

D O K T O R U R !

Kedves levelét megkaptam. Holnap, kedden délután szeretettel várom.

Igaz tisztelettel:

Ngs.

Dr. SZENTIVÁNYI GYULA

főtitkár Urnak,

Budapest.

XIV. Lágymányosi u.16.

MAGYARSÁG

Melléklet a Magyarság 1938 április 17-iki számához (72.)

ESTVÉREK
HÁZA Telefon 12-26
GED

Restaurálják Mátyás király szegedi templomát

(Cikk mai főlapunkban)

Szobrot faragó, oltárépítő franciskánus fraterek szorgalmas munkában

A templom restaurált szószéke

A templom főoltára

és kerettel illesztik a falba. Gyakran — különösen a folyóvölgyekben — félméter magas terméskőalapot raknak s erre helyezik a ház gerendás alapkeretét, melybe az oszlopfákat csapokkal erősítik bele. A favázat azután teljesen beburkolják agyaggal, úgy hogy a kész építmény sehol sem árulja el belső faszerkezetét. A falak 20 *cm* vastagságban készülnek, kívülről-belülről finom agyagsimítással és egyszerű meszeléssel. A meszelést természetesen gyakran megújítják.

4. ábr. Sinajai zárda előcsarnoka.

Míg az agyagfalak felszínét, egyes kivételes eseteket nem tekintve, símán hagyják, addig a faalkatrészek díszítésében teljesen visszatükröződik az oláh parasztnép egész faji naiv leleményessége. A falvak szinte kimeríthetetlen változatosságot nyujtanak a balusztrádok, tornácoszlopok, szaruvégek és gerendafejek kialakításában. Különösen a tornácok előreugró tetejét tartó faoszlopokat alakítják ki a legnagyobb változatosságban. A legegyszerűbb agyaggal naiv oszloppá alakított akáctörzstől kezdve a legdíszesebben faragott kristályfejezetig, minden elképzelhető díszitő motívumra találhatunk itt példát. Az összes faalkatrészeket, oszlopokat, a fedélszék látható gerendáit, ablakkereteket mészréteggel vagy ökörvérrel színezik és díszítik.

5. ábr. Stroanii fatornác.

Az oláh parasztházra annyira jellemző kiugró fedél, könnyű héjazatánál fogva csak könnyed alépítményt, karcsú oszlopzatot kíván. A régibb építményeknél a szarúzatot láttatták, újabban azonban borítódeszkákkal elfödik, de a befoglaló léceket itt is díszítik.

Egy oláh paraszthéznál sem hiányzik a kukoricagóré, melyet rendszerint akácfadúcokból és dorongfából épitenek. A góré falainál vajmi gyakran füzfa-

6. ábr. Stroanii kapu.

7. ábr. Kukoricagóré.

vessző-fonadékot is alkalmaznak, melyen jól átjárhat a levegő.

Az agyagfalak vékonyságuk dacára is kitünően védenek az időjárás viszontagságai ellen. Kellemetlen az erősen porosodó agyagtapaszpadló. Hátrányosak az előálló apró repedések, melyek a férgeknek nyujtanak búvóhelyet. Hátrányos az építkezés tűzveszélyes volta is. Istállóépitésnél pedig egyáltalában nem is alkalmazható különös óvóintézkedések nélkül, mert a marha patáival könnyen keresztültöri a vékony agyagfalat.

Szerző bizonyára a világháború során járt Stroaniban, melynek több érdekes paraszthézát rajzolta le nagy művészi készséggel. A bemutatott példák határozottan artisztikusak, ámde kétséges, hogy ezek tényleg az oláh parasztnak autochton díszítő formáit és eredeti alkotásait mutatják-e be. A magasztalt *kristályfejezetnek* sokkal tökéletesebb megoldásai láthatók a magyarvalkói magyar temető fejfáin. A székely paraszthéz gyönyörű galambdúcos kapuival, polychrom díszítményeivel a művész ecsetjére sokkal méltóbb, az egyébként szépen megrajzolt oláh példáknál. S valószínű, hogy az oláh paraszt a fejlettebb székely házat utánozta ezekben, de művészi tökéletességben meg sem közelítette. *L. K.*

Szakirodalom.

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: LÓSY-SCHMIDT EDE egyleti könyvtárnok.

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: IV, Reáltanoda-u. 13—15. sz. II. em. küldeni.)

A balatonfüredi színház megalapítása és működésének első évtizedei. Irta: *Fára József*, Zala vármegye főlevéltárosa. Függelék: Kisfaludy Sándor egy eredeti irata. Zala-

adták át hivatásának az első pesti magyar színház megnyitása előtt 6 évvel korábban (1831 júl. 2) a *balatonfüredi Magyar Nemzeti Játékszín* állandó otthonát is. Míg a pesti Nemzeti Színház felállítása körül a legtöbbet *gróf Széchenyi István* (1791—1860) buzgólkodott, addig a balatonfüredi Magyar Nemzeti Játékszín állandó otthonának kezdeményezője és egyúttal megteremtője is a zalamegyei születésű *Kisfaludy Sándor* (1772—1844) volt, a régi magyar nemesi világ ünnepelt költője s a Dunántúl számos kulturális és szellemi mozgalmának a vezetője.

A Himfy Szerelmei cimű dalgyüjteményével ekkor már országos hírnévnek örvendő költő 1830 nyarán vetette fel a nemzeti nyelv és kultúra előmozdítására a füredi állandó színház létesítésének eszméjét s indította meg ugyanakkor a színház építési költségeinek előteremtése céljából a fürdő hazai és külföldi vendégei között, valamint Zala és a szomszédos vármegyék nagyobb birtokosai és közönsége körében az eredménnyel járt gyüjtést.

Miután a vármegye részéről az építés vezetésével és a színház igazgatásával megbízott Kisfaludy Sándornak a bencések tihanyi apátsága, mint fürdőtulajdonos, ill. ennek az apátságnak felettes hatósága, a pannonhalmi főapát, a színház felépítéséhez megfelelő telket engedett át, az építéshez 1831 elején hozzá is fogtak. A vármegye tervei szerint készült állandó jellegű színház felépítését, amelyben a színpadon, nézőtéren és öltözőkön kívül a színészek részére két lakószoba konyhával, két kandallós előszoba, valamint a ruhatár elhelyezésére szolgáló két kisebb kamara is épült, Fülöp József veszprémi építőmester rövid négy hónap alatt fejezte be. A színház felépítése és felszerelése kereken 6200 forintba került. A színház belső berendezésénél, nevezetesen a színpad és zsinórpadlás elkészítésénél a Dunántúli Színjátszó Társaság igazgatója, Komlóssy Ferenc állott Kisfaludy rendelkezésére, ki Magyarország legjobb és legnevesebb színészeiből alakított társaságával öt cikluson keresztül bérelte a füredi színházat.

A színház 1831 július 2.-án nyílt meg. Komlóssy alatti fénykora, valamint Kisfaludy Sándornak 1844-ben bekövetkezett halála után azonban jelentőségéből sokat veszített s egyre jobban kezdett hanyatlani. A színház igazgatását ugyanis hozzánemértő, egyszerű közigazgatási tisztviselőkre bízták, kiknek működése alatt ez a szépen indult intézmény végre teljesen tönkrement. 1868-ban már az épülete is oly rossz karban volt, hogy Zala vármegye azt 442 forint és 17 krajcárért a tihanyi apátságnak volt kénytelen eladni, mely az épületet lebonttatta s anyagát más építkezésekhez használta fel.

Az eredeti levéltári kutatások alapján mindvégig érdekesen megírt tanulmány szerzőnél, *Fára József* Zala vármegye főlevéltárnokánál (Zalaegerszeg, Vármegyeház) kapható.

Lósy-Schmidt Ede.

Tartalom: A palatinus-stílus viszonya az európai klasszicizmushoz. *Dr. Bierbrauer Virgil.* 35. l. — Egy régi budai házról. *Wannemacher Fábián.* 41. l. — A budavári Szent Miklós-torony. *Dr. Lux Kálmán.* 45. l.

Szemle: Ókeresztény bazilika Magyarországon. *Dr. Lux K.* 51. l. — A szegedi Szent Demeter-templom bontása. *L. K.* 53. l. — Fából és agyagból épült oláh parasztházak. *L. K.* 54. l.

Szakirodalom: A balatonfüredi színház megalapítása és működésének első évtizedei. Ism.: *Lósy-Schmidt Ede.* 54. l.

KIR. MAGYAR EGYETEMI NYOMDA BUDAPEST. — SZABÓ T. ISTVÁN.

A szegedi Szent Demeter-templom bontása. Cs. Sebestyén Károly *Dolgozatok a m. kir. Ferenc József Tudományegyetem archaeológiai intézetéből* című folyóirat első évfolyamában ilyen címen érdekes felfedezésről számol be.

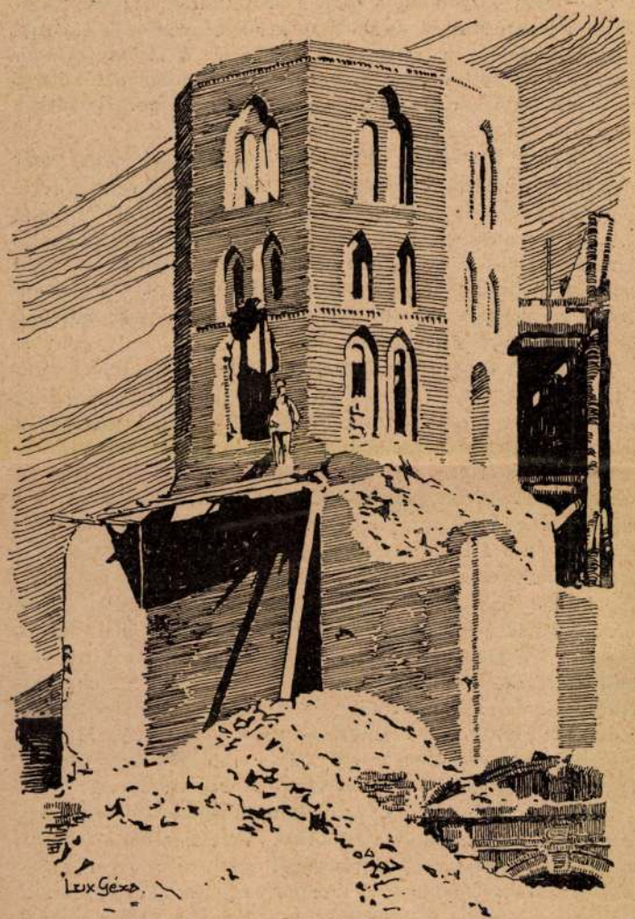

1. ábra. A szegedi Szent Demeter-templom régi tornyának maradványa, kiegészítve a lebontott felső emeletsor képével.

Szeged város az 1879. évi árvízkatasztrófa emlékére fogadalmi templomot épít *Foerk* Ernő tervei szerint. Az új templom részben a belvárosi Szent Demeter-templom területén épül, miért is szükségessé vált annak teljes lebontása. A lebontott templom a XVIII. század barokképítészetének jellegét mutatta. A bontás során azután kiderült, hogy a barokktemplom a városnak tulajdonképen legrégibb temploma volt, melyet századok folyamán többször átépítettek és újjáalakítottak. A legrégibb építkezés maradványa az a nyolcszögletes homlokzati torony, mely a később négyszögletessé átépített barokktorony magva gyanánt került napfényre. A feltárt régi, még XIII. századbeli gyenge téglatornyot a XVIII. századbeli építkezés alkalmával kívülről belülről kemény téglafalazattal kellett körülépíteni, hogy a magasabb és szélesebb barokktorony súlyos harangházát elbírja. A barokkorbeli körülépítés a régi tornyot úgy kívülről, mint belülről teljesen elrejtette szem elől. A feltárás folytán kiderült, hogy a régi torony 12 méter magasságig négyszögletesen épült, azonfelül nyolcszögletesbe ment át. A nyolcszögletes rész három emeletsort mutat, minden emeletsorban 16—16 ablaknyílással. A legfelsőbb emeletsort, sajnos, lebontották, mielőtt szerző megadályozhatta volna, de sikerült legalább arról pontos műszaki felvételt készítenie. A lebontott emeletsor ablakait ikerablakok módjára képezték ki, melyeknél 2—2 félköríves záródású, résszerű ablaknyílást egy-egy hármaskaréjú, a falsíkból kiálló teherhárító ív foglalta össze. A középső — ma a valóságban a legfelsőbb — emeletsoron 16 önálló, egymásnak döntött téglákból hegyes záradékúvá alakított ablaknyílást látunk, melyeket kívülről szélesebb csúcsíves fülke keretez. Az alsó emeletsor ablaknyílásai viszont ugyancsak ikerablakok benyomását keltik, mert a nyílásokat elválasztó téglapillérekhez kívülbelül egy egy sudároszlop csatlakozik, mely az ablaknyílásokat keretező csúcsíves fülkék íveit támasztja alá. A torony alsó négyszögletes részének kibontása most folyik.

A torony a XIII. század téglaépítészetének tipikus alkotása, az úgynevezett átmeneti stílus jellegét mutatja. Felfogásában azonban közelebb áll a román stílushoz, részletei a csúcsíves formákat még nagyon félénken alkalmazzák. S bár a torony nagyon egyszerű eszközökkel épült, mégis művészi ízlést árul el; Szeged város legrégibb műemléke, melynek lebontott emeletsorát helyre fogják állítani s tetővel befödve elhelyezik benne a város legrégibb kőemlékeit. Megsérült alsó részét örökzöld növényzettel befuttatva, a tornyot kedves emlék gyanánt fenn fogják tartani. *L. K.*

Fából és agyagból épült oláh paraszthazak. Ernst *May* cikke a Wasmuths Monatshefte für Baukunst, IV. évfolyam, 3—4 füzetében.

Az oláh paraszt legkezdetlegesebb lakóhelye a földből kiásott ú. n. *bardei*, hol a derékszögű ásott gödör oldalfalait kellően rögzített akácfakarókkal biztosítják. A karókra kukoricaszárral sűrűn átfödött, erős lapos gerendázatot helyeznek, melyet átlag egy méter vastag földréteggel borítanak. A földből alig kiálló karók közeit agyaggal tapasztott dorongfával töltik ki, helyenként parányi ablakot hagyva a földbe süllyedt kamra gyér világítására. A *bardei* építési módja az oláh parasztnép igényeinek nagyon jól megfelel, mert a földfal és a mennyezetet alkotó vastag földfeltöltés egyformán védi a nyár rekkenő hősége és a tél csikorgó hidege ellen. Hátránya, hogy igen drága, mert az épületfában aránylag szegény Oláhországon a súlyos mennyezetszerkezethez szükséges sok fának beszerzése nehéz.

1. ábr. Stroanii paraszthaz.

Így magyarázható, hogy újabban mindinkább áttérnek a földfeletti agyagházak építésére.

2 ábr. Stroanii paraszthaz.

Esztétikai szempontból tekintve a bardei építési módja szinte tökéletes, mert a terephez e lakóhelyek olyan tökéletesen alkalmazkodnak, mintha csak földből nőttek volna ki. De nem tagadható, hogy a földfeletti agyagházak is harmónikusan illeszkednek bele a tájba, annál is inkább, mert fedésük rendesen szalma, kukoricaszár, fazsindely vagy fakéreg. Csak a legújabb időben hódít itt is a nyugati kultúra vívmánya: a bádog, mely lassankint teljesen elrontja az oláh falvak eredeti faji jellegét.

3. ábr. Stroanii paraszthaz.

Az oláh paraszthaz építési módja nagyon egyszerű. Vékony akácfatörzseket vagy dorongokat vernek a földbe egymástól körülbelül egy méter távolságban, a közöket azután fűzfavesszővel fonják be, vagy hasított fával töltik ki. Erre az alapra trágyával és szecskával elkevert agyagot borítanak. Az ajtókat, ablakokat deszkabéléssel

Szeged-szatymazi
rom. kath. templom

Képes Esti Hirlap

1939 febr. 21

A szeged—szatymazi uj róm. kath. Szent István-templom.

Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula

müvész urnak,

Budapest.

IX., Hőgyes Endre-utca 1

Két nevezetes évforduló a szegedi franciskánusok rendházában

500 évvel ezelőtt alapitotta meg a szegedi rendet szent Jakab — Az idén lesz 20 éve, hogy a rendházban megszervezte Gömbös Gyula az ellenforradalmi felkelést

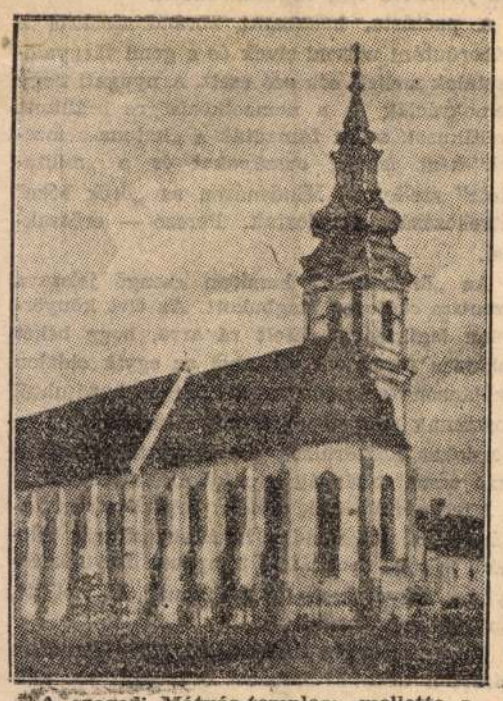

A szegedi Mátyás-templom, melliette a rendház

Szeged, 1939 január.

Szeged a most kezdődő új esztendőben jubileumokra készül. A nevezetes évfordulóknak egész sora következik 1939-ben s több jubileum díszes megünneplésének előkészülete már meg is kezdődött. Kétszáz évvel ezelőtt volt a szörnyű szegedi pestisjárvány s ennek emlékére építették fel a sok viszontagságon és költözésen átment Rozália-kápolnát, amely ma a Lechner-téren áll, kétszáz évvel ezelőtt jöttek Szegedre a minoriták s ezeken kívül még sok társadalmi egyesület is jubileumot ül 1939-ben.

A nevezetes évfordulók és jubileumok között azonban első helyen áll az a kettő, amelynek szálai a magyar sors véletlen alakulása folytán a messze évszázadok távolában is egy helyen futnak össze, a szegedi ősi Mátyás-templomban, illetőleg a Szent Ferencrendi barátoknak a templom mellett épült rendházában.

Az egyik jubileum a franciskánusok szegedi letelepedésének s a rendház megalapításának ötszázadik évfordulója. Ötszáz éve élnek Szeged alsóvárosában Szent Ferenc barnacsuhás testvérei a haza és az egyház önfeláldozó szolgálatában. Öt évszázadon keresztül a magyar történelem számos nagy zivatarában voltak ezek a vastag falak a haza és a hit bevehetetlen fellegvárai... Legutoljára húsz évvel ezelőtt, 1919-ben...

Szent Jakab szegedi missziója

Kevesen tudják Szegeden, hogy az Egyháznak milyen nevezetes személye alapította meg pontosan ötszáz évvel ezelőtt a szegedi alsóvárosi rendházat. A kolostor múzeumában kegyelettel és féltett kincsként őriznek a barátok egy ősrégi karosszéket, amelyről az idegenvezető elmeséli az érdeklődőknek és turistáknak, hogy Szent Della Marka Jakab, a szegedi rendházat megalapító szerzetes karosszéke, ablaka mellett ebben szeretett üldögélni és kinézni a rendház körül akkor még beépítetlen síkságra és a közeli Csöpörke nevű mocsaras tóra.

Ennyi, ez a karosszék, emlékeztet Szegeden Szent Jakabra, aki pedig hosszú évtizedekig, majdnem haláláig itt élt, felbecsülhetetlen értékű munkát végzett, megalapította a rendházat, ő építtette fel a máig is álló kolostort a templom mellett, apostoli misszió volt az útja s a Szentek Élete IV. kötetének 271-ik oldalán is fel van jegyezve szegedi működése, mint életének egyik kiemelkedő állomása.

A fiatal olasz ferencrendi szerzetest, aki ifjúkorát hittérítő és missziós küldetésben töltötte, a XV. század elején, 1420 körül bizta meg a pápa, hogy Magyarországra jöjjön, telepítse itt le a Ferencrendet és vegye fel a küzdelmet Magyarország déli részén egyre jobban tért foglaló husziták ellen. Működésének eredményeiről és a dátumokról nincsenek fennmaradt följegyzések, csak annyit lehet megállapítani, hogy nagy hatalmat jelentő inkvizitori megbizatása sikerrel járt, a husziták elvesztették a talajt Szeged környékén, megteremtette a szegedi franciskánus rendházat s hamarosan a csanádi püspök helynöke lett. 1439-ben már állott a rendház a templom mellett s a szegedi ferencrendi barátok ehhez az évhez kapcsolják a szegedi ház megalapítását. Néhány év mulva Mátyás király is meglátogatta a már akkor ősi és híres templomot, a barátokat gazdagon megajándékozta s amikor látta, hogy milyen kopott misemondó ornátus van az egyik baráton, levette gazdagon aranyozott selyembrokát királyi palástját és a barátoknak adta, hogy készítsenek belőle misemondó ruhát. A templomot ettől kezdve nevezik Mátyás-templomnak s a királyi palástból készült misemondó ruhát a többi féltett kincseik között, múzeumukban mutogatják ma is a szegedi barátok. (Mátyás király dicső emlékét hirdeti különben a bautzeni Mátyás király emlékmüről készített hatalmas dombormünek a templom külső falán elhelyezett másolata, amelyet még Klebelsberg Kuno gróf ajándékozott a barátoknak és ő szereltette fel a templom falára.)

Csoda a szegedi Mátyás-templomban

Della Marka Jakab évtizedekig müködött Szegeden és 1470-ben hívta vissza a pápa Rómába. Nem sokkal ezután meghalt és halála után 6 év mulva az Egyház szentjei sorába emelte a szentéletü hittérítőt. A szentté-avatás alapjául szolgáló csodatételek között feljegyezték a szegedi Mátyás-templomban történt csodáját is. Az eretnekek ádáz gyülölettel voltak iránta és egy alkalommal meg akarták mérgezni. A miséző kehelybe mérget csempésztek, amikor azonban mise közben szájához akarta emelni a kelyhet, az szétpattant a kezében és a benne levő mérges folyadék szétfolyt a földön.

Épül a kolostorban az új Magyarország

Szent Jakab emlékét és a szegedi rendház megalapításának félezer esztendős jubileumát ebben az esztendőben ünneplik a szegedi ferencrendi barátok. Ötszáz esztendő alatt hüen és biztosan örködött itt a Délvidéken a szegi ferencrend a nemzeti érzés ébrentartása és a hitélet müvelésén s a tennünket legközelebbről érdeklő történelmi jelentőségü missziót 1919-ben töltötték be, amikor helyet adtak rendházukban az új Magyarország megteremtőinek, hogy innen indítsák el a magyar feltámadást. Ez a másik történelmi jelentőségü jubileumuk az idén a szegedi franciskánusoknak. Húsz évvel ezelőtt történt, hogy néhány lángoló lelkesedésü hazafi tettekre határozta el magát az ország testét fekélyként elborító bolsevizmus rémuralmával szemben. A szegedi rendház főnöke ebben az időben a szegediek lángoló szavu, odaadóan szeretett barátja, P. Zadravetz István volt, Szent Jakab kései utóda, aki ugyanazzal az izzó lelkesedéssel, hit- és hazaszeretettel nevelte a szegedi alsóváros népét, mint félezer esztendővel ezelőtt a ferenceseket letelepítő Szent Jakab. P. Zadravetz István, aki azóta püspöki méltóságra emelkedett, állandó összeköttetést tartott fenn a kommunizmus ellen szervezkedő hazafiakkal, akiknek élén Gömbös Gyula állott. Veszélyes játék volt ez abban az időben, a jövő bizonytalan volt, a kommunista rémuralom tombolt országszerte, idegen megszálló és rendfenntartó csapatok voltak urak az ország több részén s a szent ügyre felesküdött fiatal magyarok szervezkedésének a legnagyobb titokban kellett maradni. P. Zadravetz István a rendházban adott helyet nekik, a rendház legnagyobb, legszebb szobáját bocsátotta rendelkezésükre. Itt lakott hetekig Gömbös Gyula, itt jöttek össze éjszakánként titokban a felkelés szervezői, itt alapították meg az új Magyarországot, itt született meg a Magyar Feltámadás, amelyet Horthy Miklós fővezér Szegedről indított el hódító útjára. Amikor tragikus halála előtt egy évvel utoljára Szegeden járt Gömbös Gyula, felkereste az alsóvárosi barátokat és felidézve a mult emlékeit, hosszabb időt töltött a történelmi nevezetességü kolostorszobában.

Ötszáz év és húsz év a történelmi távlatban

Ma már mindez a multé, dicső történelmi emlék.

Horthy Miklós minden magyarok vezére, az ország kormányzója lett, Gömbös Gyulától megfosztotta a kegyetlen sors az épülő nemzeti Magyarországot, Zadravetz Istvánt pedig hivatása szólította el egy magasabb pozicióba Szegedről. A Nemzeti Megújhodás városában ma már csak emlékei élnek a dicső napoknak, de a szegediek ezeket az emlékeket szivükbe zárva becses kincsként őrzik és ápolják.

SZÖVET SELYEM BÁRSONY

mosókelme maradékok

1—4 méterig

rendkivül olcsó árak mellett

Binét és Barna

V., Deák Ferenc-u. 18.

A ferencrendiek szegedi házának ez a másik jubileuma ebben az esztendőben. Húsz éve annak, hogy ebben a csöndes kolostori magányban megszervezte Gömbös Gyula a magyar nemzet felkelését s húsz éve, hogy Horthy Miklós elindította útjára innen Szegedről a dicső felkelő sereget.

Dr. OSVATH TIBOR OTTÓ

A higany útja a földtől a hőmérőig

Európa államai közül csak Németországban, Szerbiában és a dalmát tengerpartion bányásznak folyékony ezüstöt

Ki ne ismerné a higanyt. Ez az egyetlen fém, amely közönséges hőmérséklet mellett folyékony állapotban található. Úgy az alacsonyabb hőmérsékletet, mint a magasat elég jól bírja és körülbelül negyven fok minusz Celsiusnál fagy meg. Ezt a tulajdonságát használják ki, hogy a hőmérőket, továbbá a légsúlyméröket higannyal töltsék meg. De

a higanynak még nagyon sok szerepe van a különböző iparokban,

hogy mást ne említsünk, megvan az a jó tulajdonsága, hogy majdnem minden fémmel egyesülve, fontosort alkot.

Kitünően alkalmazzák az orvostudományban is. Sokoldalu használhatósága folytán a higany igen keresett cikk és nagyon kis mennyiségben található. Nagy ritkán előfordul a bányák üregeiben is, mint tiszta higany, de

eddig a legnagyobb mennyiség, amelyet tiszta alakban találtak, tizenöt kilogrammnál nem igen volt több.

Ez a furcsa fém igen súlyos. Egy liter mennyiségü belőle körülbelül tizennégy kilogrammot nyom.

Hogy az emberiség mikor fedezte fel a higanyt, azt nem lehet pontosan megállapitani. Valószínüleg erre is úgy jött rá, mint a többi fémekre. Higany tartalmu közet lehetett a tüzhely körül és az állandó tüzelés következtében megjelent a „folyékony ezüst" az ember szeme előtt.

A legrégibb feljegyzések szerint már Krisztus születése előtt

a III. században is ugyanilyen módon jutottak higanyhoz, mint napjainkban.

Cinóberdarabokat apróra törve, cserépfazékba tesznek, amelynek tetejét agyagpéppel ragasztják le és igy felhevitik. A higany előállitása kohászati úton igen veszélyes, mert a higanygőz és maga a higany is egyike a legrombolóbb anyagoknak, amely a szervezetet megtámadhatja.

A higanybányákért már a multban is nagy harcok voltak és mindezideig csak igen kevés helyen tudtak erős higanytartalmú cinóberbányákat találni.

A legnagyobb lelőhelyei: Oroszország, Kina, Japán és a középamerikai államok egyes vidéke.

Legutóbb Szerbiában találtak igen gazdag higanybányákat. Ezenkívül a dalmát tengerpartokon és Németországban van még higany Európában. E bányák közül a legmodernebb berendezettségü a németországi Obermoschel ipartelepe. Itt bányásszák a német ipar szükségletére felhasználandó higanyt. Nagyon fontos és értékes bányája ez Németországnak, mert

minden kilogram higannyal valutát nyernek.

Nélküle a hires német vas- és fémipar nem tudna dolgozni.

Mai képesmellékletünkben az obermoscheli bányának különböző részeit mutatjuk be a higanybányászattól kezdve egészen a tiszta higany megjelenéséig. Itt már modern gépekkel dolgoznak. A cinóbert összetörik, nagy kazánokban felhevitik, majd iszapositják és centrifugáló gépbe teszik. A centrifugális erő folytán a nehezebb higany kicsapódik a cinóbersárból és az edény alján összegyül. Az eljárás végén már kis csapon folydogál ki a drága anyag a felvevő edénybe.

Amint a képeken is látható, a munkások gumiruhában, gumikesztyüben és álarcban dolgoznak.

Nálunk, Magyarországon is találtak higanyt, még pedig Erdélyben. De ezek a közetek oly csekély higanytartalmuak voltak, hogy nem volt érdemes az üzemet megnyitni.

Előfizetés 1 évre ____ P 9.60

a kedvezménnyel kombinálva __ P 14.40

Fizethető 6 havi részletlet is.

Kérjen mutatványszámot!

Itt levágandó

TÜNDÉRUJJAK BUDAPEST, IV., Szervita-tér 3.

Kérek ingyenes mutatványszámot.

NÉV.____ Függ.

CIM.____

Kottakölcsönzőnk országoshirű iratkozzék be Ön is, a Függetlenség előfizetői

és olvasói rendkivül kedvezményes áron, havi 1.60-ért a legújabb slágereket is kölcsönözhetik

Hófehérke és a 7 törpe — Alexander's Ragtime Band — Lambeth Walk — Tisket a Tasket — Rózsafa virit — Kávé habbal — Nincsenek véletlenek — Szabó Kálmán Album — Törölje le szeméről a könnyet — Akár nyár van, akár tél — Az esküvődön én is ott leszek — Hör mein Lied Violetta — a legszebb irredenta dalok stb. ...

Vidékre 2.40 havidij előzetes beküldése esetén portómentesen lehet a kölcsönzést igénybe venni.

Háromhavi előfizetésnél, amely Budapesten *4.50*, vidékre *6 pengő*, a legújabb *1939-es Karácsonyi Albumok is kölcsönözhetők.*

Előfizetéseket elfogad a „FÜGGETLENSÉG" kiadóhivatala, József-körút 5 és a

ZALA zenemű- és gramofonkereskedések Teréz-körút 2. és Szent István (Lipót)-körút 24.

— Rendetlen bélműködésnél és az ezzel kapcsolatos emésztési zavaroknál, vértodulásoknál, főfájásoknál és szédüléseknél igyunk egy ideig reggel éhgyomorra és esetleg este lefekvés előtt is egy félpohár természetes „Ferenc József" keserűvizet. Kérdezze meg orvosát.

A MAGYAR KATONA

Honvéd rajtaütés

A szabadságharcból vesszük az alábbi három harci epizódot. Mindegyikből kitünik, hogy honvédeinknek mennyire vérében volt (és van) az ellenség meglepő megrohanásában megnyilvánuló harci modor. Ime

Mikor *Görgey* honvédserege a bányavárosokon keresztül végzett téli hadjárata végén Branyiszkónál szétugraszlotta az útját álló osztrák dandárt, hogy *Kassára* leereszkedjék, *Schlick* osztrák tábornoknak eddig Kassa környékén működött hadteste jónak látta, hogy az összeütközést elkerülje. Kitért tehát *Szepsin* és *Tornán* át *Rimaszombat* felé. Görgey az osztrák hadtest üldözésére két hadosztályt (Piller és Guyon) rendelte ki. Ez a két hadosztály február 12-én Tornára ért. Itt kapták a hírt, hogy az osztrák hadtest *Szinnél* laktáborba szállt. Tényleg csak az osztrák utóvéd tért *Agtelek*, *Jósvafő* és *Szin* községekben éjjeli szállásra, az osztrák főerő már elvonult Tornalján át Rimaszombatra. Az osztrák utóvédnek a Tornához legközelebb eső Szin községben levő része 1 zászlóaljat, két vasas századot és 1 üteget tett ki.

A magyarok persze csak annyit tudtak, hogy tőlük 20 km-re ellenség van. Ez elég volt Piller ezredésnek arra, hogy Tornáról még az éjjel folytassa útját. Reggelre akarta Szint elérni, hogy az ott levő osztrák csapatot még alvás közben meglephesse. *Ez a terv meg is valósult.*

Hajnali rajtaütés

A magyar elővéd a 20 km-es éjjeli menet után kora hajnalban bukkant az osztrák előőrsökre, azokat visszavetette és olyan lendületesen üldözte tovább, hogy végül együtt hatolt a községbe. A meglepett osztrák csapatoknak még arra sem volt idejük, hogy sorakozzanak vagy védelemre gondoljanak. Igy aztán a magyar támadás hatása alatt megsemmisültek. A magyar elővéd részben felkoncolta, részben foglyul ejtette őket. Csak néhány katonának sikerült — felsőruha nélkül — elmenekülni és Schlicknek a kellemetlen balesetet jelenteni.

Öt nappal később, február 18-án a honvédek újabb hajnali rajtaütést hajtottak végre.

Február közepén a Dembinski vezérlete alá helyezett honvéd fősereg még gyülekezésben volt ahhoz a rövid támadó hadművelethez, amely a Káoplnai csatával ért véget. Egy hadtest (a VII.) még Tornán és *Kassán*, egy hadtest (az I.) Putnok—Miskolc területén, egy hadtest (a II.) Tiszafüred—Törökszentmiklós területén állt és egy hadtest (a III.) menetben volt Arad és Szeged felől *Törökszentmiklós* felé.

Az osztrák sereg is még csak készülődött. Egy hadteste (Schlick) Rimaszombat környékén állt, a főerő gyülekezésben volt Gyöngyös felé, ahol előretolva már állt Colloredo herceg tábornok gyalogdandára, amely *a maga részéről egy vértes osztályt (Coudenhove gróf őrnagy) tolt ki Kompoltra (ez a község a mai Kaál-Kápolna vasúti állomás közvetlen közelében fekszik).*

Ez volt a nagy hadi helyzet, mikor az I. honvéd hadtestnek Miskolcon levő Desewffy-hadosztálya Klapka parancsára február 16-án hatalmas menettel Mezőkövesdre ment előre (38 km). Itt vette Desewffy ezredes a hírt, hogy Kompolton, a Károlyi-kastélyban osztrák lovasság tartózkodik. Azonnal elhatározta, hogy megrohanja. Összeállított egy vegyes csapatot, amely 4 huszárszázadból, szekereken szállított félszázadnyi honvédből és 3 ágyúból állt és ezt február 17-én Szihalomra (Mezőkövesdtől 2 óra járás) vezette. Innen éjfél tájban indult el Desewffy ezredes és hajnal tájban ért a 20 km távolságra eső Kompoltra, a kastélyhoz. A megrohanás szép sikerrel végződött. *Az osztrák hadosztály 3 tisztet, 32 legényt és 17 lovat vesztett.* A többi a világ minden tája felé szétfutott. A rajtaütésnek hadászati eredménye is lett, amennyiben a Gyöngyösön levő Colloredo-dandár, mikor hírt vett a vértesosztály szétugratásáról, azonnal visszament Hatvanra. Pedig már megállapodott Schlick hadtestével, hogy együttesen megtámadják Mezőkövesdet, amely célra Schlick már 1 hadosztályt (7 zászlóalj, 2 üteg) irányított Schulzig altábornagy alatt a *Kisterenne* és *Eger* között fekvő *Pétervására* községbe.

Mikor *Klapka* tábornok, az I. honvéd hadtest parancsnoka hírt kapott arról, hogy Pétervásárán nagyobb erejű ellenség érkezett, elhatározta, hogy rajtaüt. Erre a célra két hadosztálya volt kéznél. Az egyik volt Desewffy ezredesnek Egerbe előrement hadosztálya (6 zászlóalj, 2 lovasszázad, 16 ágyú), a másik Máriássy ezredesnek Kerecsendre ért hadosztálya (4 zászlóalj, 13 lovas század, 16 ágyu).

Klapka terve

Klapka terve szerint *Desewffynek Baktán* át, *Máriássynak Sirokon* át akként kellett február 25-én délután Pétervására felé előrenyomulni, hogy másnap hajnali 4 órára oda beérjenek és a rajtaütést rakétalövésre délről és keletről egyidejüen végrehajtsák.

A honvéd csapatok már messze előrehaladtak, mikor Dembinski tábornok tudomást szerzett a készülő vállalatról. Azonnal letiltotta. A vonatkozó parancs *Desewffyt* Bakta tájékán utólére, de Máriássy a parancsot már későn kapta meg. Várt Pétervására előtt egy darabig a rakétalövésre, de aztán 5 gyalogszázaddal és 1 lovasszázaddal megrohanta a községet, miközben tüzérsége is működésbe lépett.

A hatás osztrák leírás szerint is leírhatatlan volt. Az egész osztrák hadosztály — egyetlen zászlóalj kivételével — fejét vesztette és hiányos öltözetben menekült. Súlyos volt az osztrák veszteség. Sajnos, ekkor kapta Máriássy a parancsot, hogy hogy a vállalkozást szakitsa félbe és Bakta irányában csatlakozzék a Desewffy-hadosztályhoz. Ez a parancs megóvta az osztrák hadosztályt a teljes megsemmisüléstől.

Érdemes megemliteni, hogy ugyanekkor az osztrákok is rajtaütést kíséreltek meg a magyar kézen levő cibakházai Tiszahíd ellen, amelyet ekkor Mesterházy őrnagy nemzetőrei néhány ágyuval védelmeztek. *Ottinger tábornok 2 zászlóaljjal, 6 lovasszázaddal és 3 üteggel Kecskemétről február 24-én este 10 órakor indult el és reggel 5 órakor ért a híd előtt megépitett sáncok elé, de ezeknek védőrsége harcrakészen várta az osztrákokat.* A magyar lakosság ugyanis idejében értesítette Mesterházyt, hogy Ottinger megindult ellene. Igy csak ágyúharcra került a sor és ez azzal végződött, hogy Ottinger, miután 21 főt vesztett, viszavonult.

Emlékeztetünk itt arra, hogy február 3-ára hajló éjjel is volt egy sikertelen osztrák rajtaütés, amikor is Kieswetter osztrák őrnagy egy zászlóaljjal, fél lovasszázaddal és fél üteggel Lőcséről előző éjjel elindult, éjfél után Guyonnak Iglón pihenő csapatát rohanta meg. *A sajtaütés siralmas véget ért.* Az osztrákok 4 halott, 30 sebesült 21 ló és a fél üteg hátrahagyása mellett egyenesen a Branyiszkóra mentek vissza.

Most már bevonult a magyar hadtörténelembe az 1939 január 6-án végzett munkácsi rajtaütés is.

Eddig annyit tudunk, hogy a csehek géppuskákkal bőségesen felszerelt, páncélos gépkocsikkal kísért, tehergépkocsikon szállított pár száz főnyi sorhadbeli csapattal, valamint határőr, rendőr és pénzügyőr osztagokkal, tüzérségi támogatás mellett hajnalban, de „béke" idején kísérelték meg a rajtaütést, amely azonban siralmas véget ért.

Pedig a csehek az egész vállalkozást ravaszul eszelték ki. Nem is volt nehéz dolguk a védtelen és gyanútlan várossal szemben. *A rajtaütésnek a papirforma szerint sikerülnie kellett volna.* A csehek mégis figyelmen kivül hagytak két igen fontos tényezőt, nevezetesen a cseh katonának a világátlagon mélyen alatta maradó értékét és a magyar katona, illetve általában a magyar embernek az ősöktől öröklött kivételes harcratermettségét.

Mélyen fájlaljuk az alattomos orvtámadás áldozatait, de azért valami nagyon vigasztalót meríthetünk az egész ügyből, még pedig azt, hogy a magyar harcos géppuska nélkül és ágyu nélkül is el tud bánni az ilyen ellenséggel. Fölényérzetünk valóban jogos alapon szilárdult meg.

JULIER FERENC

Militaristák vagyunk!

„Katonásitani kell a nemzetet"! — honvédelmi szempontból ezt a jelszót irta a zászlajára a magyar miniszterelnök. Ha nemzeti célkitüzéseinket el akarjuk érni, ha a népek területért, hatalomért folyó versenyében nem akarunk alulmaradni, akkor ehhez az egyetlen jelszóhoz kell ragaszkodnunk.

A pacifista, békebarát ábrándozásokról a háborúutáni wilsoni elvek és a genfi tárgyalóasztalok mellett sok szó esett. A nyugati nagy demokráciák és a nemzetköziségre beállitott politikusok sokat támadták a „katona-nemzetek"-ként ismert országokat és a „militarista" szellemet. Mindenáron az „örök béke" létrehozásán fáradoztak. Persze — erőszakkal.

Az „örök béke" hamisan csengő jelszava azonban csúfosan megbukott. Az élet könyörtelen logikájával cáfolt rá arra, hogy békét lehessen teremteni ott, ahol az egyik oldalon rabláncon tartanak nemzeteket és hazájuktól fosztanak meg népeket, míg a másik oldalon kardokat köszörülnek és az igazságtalanság izzó zsarátnokán állva prédikálnak békéről.

Minden szép szó, minden népszövetségi tanácskozás, sőt minden humánus akarás ellenére is soha nem látott tempóban folyt és folyik a fegyverkezés és robbannak ki, hol itt, hol ott, a háborúk.

Lehet-e békéről beszélni ott, ahol állandóan kísért a háború? Lehet-e békebarát az, akinek a békés élethez nincs meg a lehetősége?

A létért való küzdelem természeti törvény. Az emberiség eleme a harc. Altatja tehát magát az, aki azt hiszi, hogy ezen a természettől belénk oltott sajátosságon akár szóval, akár jószándékkal is változtatni lehetne.

A háború: a létért való küzdelem. Tehát a háború is természeti törvény. A pacifista világszemlélet tehát természetellenes és erőltetett. A pacifista gondolkozású ember sírásója saját nemzetének.

Végig kell csak nézünk a történelmen. Alig van esztendő, amelyben valahol ne dult volna háború. Öngyilkos volna tehát az a nemzet, amely álprófétákra hallgatva, gátat akarna állitani a történelemnek és lemondana arról, hogy előre sohasem látható háborúkra előkészüljön. És hazaáruló lenne az a nemzedék, amely humanista jelszavak mögé bújva, ne akarna megtenni mindent, hogy a nemzet érdekeit megvédje és kiharcolja.

A történelem bizonyit!

Csak nézzünk széjjel. A pacifista Népszövetség tehetetlenül áll a világ rohanó eseményeinek sodrában. És a Wilson-féle humanista gondolatok altató dalától elszunnyadt Amerika, vagy Anglia lázasan igyekszik pótolni a fegyverkezésben elmulasztott éveket. Mialatt a minden pacifista mételytől idejében megszabadult Olaszország, Németország és Japán akarata és háborús felkészültsége nélkülük alakítja újjá a világ térképét, hogy évszázados nemzeti célkitüzéseket valósítson meg.

A magyar nemzetnek is tehát teljes lelki meggyőződéssel a valódi nemzeti nagyságot kifejező militarista gondolat mögött kell állnia és el kell fordulnia minden pacifista jelszótól.

A magyar nemzet mindig harcos katonanemzet volt és a magyar nemzet előtt ma különösen nagy feladatok állanak.

Az igazság elindult. De a közelmult Felvidékkel kapcsolatos eseményei igazolják, hogy ha el akarjuk érni a célunkat: militaristának kell lennünk és „katonásitani kell a nemzetet!"

Rarance-Toporoutz véres dicsősége

Az újévi csata az osztrák-magyar 7. hadsereg mintegy 130 km kiterjedésü arcvonalának egyes pontjain már az öreg esztendő karácsonya óta váltakozó hevességgel tombolt. Az arcvonalat az orosz legfőképpen Rarance-Toporoutztól közvetlenül keletre akarta mindenáron betörni. December 27-én, 28-án és január 1-én az egyik orosz rohamhullám a másik után támadott és újesztendő napján sikerült is az orosznak a magaslati állásainkat mintegy 4 km. szélességben legmélyebbre másfél kilométerre benyomni. De hős csapatainknak mégis sikerült a magaslatok nyugati peremén az orosz támadást megállitaniok.

Január 3., 4. és 7-én az orosz újból és újból megkisérelte a sürü tömegével való áttörést. Az utolsó napon Toporoutztól délre sikerült is neki

szük területen a teljesen összelőtt védőárokba betörnie.

Ekkor történt, hogy a károlyvárosi 26. honvéd gyalogezrednek (horvát) az áttörés pontjától közvelenül balra küzdő egyik zászlóaljparancsnoka, vitéz *Szentendrey* Ágost (ma ny. áll. tábornok) akkor mint százados a tartalékával és egy véletlenül a közelben levő honvéd századdal

az oroszok nehéz pergőtüzében a betört orosz erőket meglepőleg oldalba támadta, azokat részben visszaüzte, részben foglyul ejtette,

majd a magaslat peremét újból megszállotta. Eme öntevékeny vitéz hadi tettéért a Mária Terézia-rend káptalanja a tiszti arany vitézségi érmet ítélte részére.

Január 10-ig a zágrábi 42. honvéd hadosztály, továbbá az 51. honvéd hadosztálynak 300., 301. és 302. honvéd ezredei és a 202. honvéd gyalogdandár 306. és 307. honvéd gyalogezredei védték Rarancét és Toporoutzot.

Január 10-én és 12-én a belovari 16. és a gyulafehérvári 50. közös ezredek és 9. közös gyalogdandár áztatták vérükkel ezt a földet.

Január 12-én nemes *Nagy* Pál tábornok (vitéz *Nagy* Pál gyalogsági tábornok) vette át a Rarance-Toporoutzi védőszakasz parancsnokságát a 40. honvéd hadosztállyal.

Január 14-én hat orosz tömegtámadás omlott össze a Rarance előtti tüzzel korbácsolt magassikon. Az orosznak újra lélekzetre volt szüksége. Január 15-től 18-ig nem támadott. A védelem még jobban megszilárdult.

Január 19-én hajnaltól kezdve egyik orosz támadás a másikat követte a nehéz orosz pergőtüzben szétrombolt honvéd állások ellen. A késő délutánba nyúló szakadatlan küzdelmek során

sikerült az oroszoknak helyenkint itt-ott betörni, de rögtön megindított ellentámadással mindenütt ismét kiverték őket.

A honvéd mindenütt diadalt aratott.

E minden dicséretet kiérdemlő hősies küzdelemben a budapesti 29. és 30. honvéd gyalogezredek épp úgy kitettek magukért, mint a szomszéd szabadkai 6. és a pécsi 19. honvéd gyalogezredek. Az utóbbiak ezredparancsnoka: szandai *Sréter* István ezredes 5 orosz támadást visszautasító ezrede élén a katonai Mária Terézia-rend lovagkeresztjét vivta ki magának e napon.

A honvéd vitézség tekintetében a 40. honvéd gyaloghadosztály említett ezredei mögött a 202. honvéd gyalogdandár 306. és 307. ezredei semmivel sem maradtak vissza.

A nap leszálltával a hősiesen és vitézül küzdő honvéd csapatok

tizenhat mélyen tagozott orosz támadást vertek vissza, az állások előterét pedig sürü orosz hullatömegek borították.

Az orosz támadó ereje ki is merült. Ettől kezdve már csak árokharc folyt a Toporoutz-Rarancei fennsikon.

Nagymagyarország

idejéből,

a román és szerb

nemzetiségek életéből, alig ismert, izgalmasan hömpölygő adatokat tár fel

Boglutz Viktor:

„Vergődő végeken"

című regénye. A regény időszerű, megrázó vádirat a magyarság szivét, vérét, életét pusztító Trianon ellen...

A mű ára: P 2.80 (bélyegben is beküldhető). Megrendelhető a **„STADIUM" könyvkiadóvállalatnál Budapest, Rózsa-utca 111.**

A volt Szegedből.

Nincsen egy hónapja, hogy még Szegedről beszélhettünk — ma már csak a voltról szólhatunk. Sok nyom, a melyet a kubikos targonczája ezelőtt négy héttel hasitott, a kubikossal együtt ma már teljesen elenyészett, letünt a négy heti mult homályába. A hullám, mely e multat teremtette, már azóta összecsókolódzott a Pontus Euxinus sós vizével — maga is sós lehetett a kétségbeesés könyeitől.

Képünk egy kis epizódot ábrázol a katasztrófa előtti napokból, a midőn a város közélete már csak egyetlen irányban, a védekezésben lüktetett; közigazgatás, törvénykezés, iskola szünetelt, a kenyérkereset megszünt; a „kényszermunka“ el volt rendelve. Ifja-vénje, aprajanagyja mind a gáthoz sietett; föld, rőzse, karó voltak a jelszavak.

Az 1876-ki nagy árviz kényszeritette a polgárságot, hogy a város felöli partokat az egész vonalon addig hallatlan magasságra fölemelje; roppant erőfeszitéssel meg is tette s ezentul mindenki eltelt bizalommal, annál is inkább, mert „szakértők“ mondták, hogy ily vizállás rendkivüli esemény, mely csak századok multával ismétlődik. De ime ez idén a folyó ismét áradt, felszállott a gát szineig, tehát tulhaladta az 1876-ki magasságot; a kényszermunka egy részét ide kellett forditani s azok, a kik az 1876-ki védekezést ismerték, már ekkor lemondtak a városról, menekülni s jó előre menteni igyekeztek. Fájdalom, ezeknek száma csekély volt; a nép zöme bizott az isten után a kubikos ásójában.

Képünk a város felöli part biztositását mutatja. Mig közveletlenül a viz elé karók verettek be, ezek mögé rőzse-, szalma-, kukoriczaszár-nyalábok lettek elhelyezve s földdel letapasztva. A munka rendkivüli szaporasággal folyt, mert a nép a furkót, ásót nagyon ügyesen kezeli.

Az ásó, a voltaképeni „kubikos“ *, egyenes sorban, szabályosan és szakadatlanul emeli a földet s perczenként megtölti a targonczát, kosarat, zsákot. A hordozók egy soron mennek, a másikon jönnek, ugy hogy a töltögetés egyfolytában haladhat. Ezekben a szegedi népnek oly gyakorlottsága van, hogy a felügyelet alig szükséges.

Kiki annyi földet visz, a mennyit elbir. A férfiak nagy targonczákkal, az asszonyok nagy kosarakkal, ifju leányok párjával egy-egy kosárral, a gyermekek apró kosárkákkal jönnek-mennek — — jöttek-mentek, mert már ez csak *volt!* De mégis volt köszönet ebben az erőfeszitésben, mert a tulsó oldalról betódult ár elől a nép ezrei ide menekültek, itt szorongtak addig, a mig az ide nyiló hajóhidon áttódulhattak, hogy — földönfutókká lehessenek.

h. o.

* Onnan, hogy ezeket a munkásokat köb öl = kubik öl szerint fizetik.

Szegedi képek.

Bizony szép város volt. Voltak részei, melyek már a nyugati nagy városok szinezetét viselték magokon, — szép szabályos, egyenes utczák, terek, járdákkal, fasorokkal, élénk gazdasági életre mutató kirakatokkal, néhol nagy palotaszerü épületekkel, melyekben elfért volna egy-egy felvidéki falu összes lakossága.

SZEGEDI ÁRVIZKÉPEK. — OMLÓ HÁZAK.

A belvárosnak magasabban fekvő s tartósabb anyagból emelt épületei meg is állották a harczot az elemekkel, legföljebb alacsonyabbakká váltak az által, hogy földszintjök eltünt a felnőtt ár alatt. De a mi azonfelül maradt, jó menedékhelyévé vált a kiöntött szerencsétlen népnek. Egy-egy ilyen nagyobb épület száz meg ezer embernek mentette meg az életét.

Amaz utczák közül, melyekben aránylag kevesebb épület omlott össze, a Kereszt- és Kárász-utczákat mutatja képünk, a vész előtti időből. Amaz a Tiszától vezet a régi buzatérre vagyis a mostani Dugonics-térre s számos nagy épületeivel egyike Szeged legszebb utczáinak. A másik nevét egy tekintélyes szegedi polgárcsaládról vette, melynek ott palotája van, tekintélyes régiséggyüjteménynyel, — s kereskedelmi élénk forgalmáról ismeretes.

A Dugonics-sétányt elöntötte az ár, maga Dugonics-szobra is vizben áll, a domb, melyre emelték, ugy szintén a kőtalapzat el van boritva s maga a szobor mintha egyenesen a viz tükrére volna állitva.

A terek mind vizzel boritvák, mint a városháztér — Szeged legmagasabb tere, — a Széchenyi-tér, a Dugonics-tér. De e terek szegélyét képező nagyobb házak megmaradtak, köztök Szeged legszebb és legnagyobb magánháza, a Kiss-féle ház a Széchenyi-téren, mely, mint szintén a sokat emlegetett Zsótér-féle ház is a kereskedelmi és iparbankkal, a nevezetesebb mentőszigeteket képezték az árveszély idején.

Az itt közölt részletekből is meggyőződhetik mindenki, hogy Szeged az árviz előtt azon az uton volt, a hol tekintélyes kulturvárosokkal állhatott volna meg egy sorban s lakói szorgalma, munkássága, takarékossága által ki tudja mi hamar válhatott volna azzá, a mivé egy kissé kalandos távirati hir szerint brüsszeli nagy bankárházak hatalmas tőkepénzzel állitólag emelni akarták: világvárossá, a kereskedés központjává kelet felé.

A szép jövőt igérő derült képekkel szemben mily elszomoritó ellentétet képez az a pusztulás, melynek egyes részleteit többi képcsoportaink tüntetik föl!

Ama borzasztó éjjel, midőn földrengető tompa morajjal szakitott magának az áradat kaput a vasuti gáton, — kétségbeesve menekült a lakosság a felrevert vészharang szavánál, mely olykor belefuladt az orkán süvöltő hangjába. A töltésről menekülő munkások és polgárok egy csoportját mutatja egyik képünk.

A rókusvárosi részlet igazán olyan mint a temető. Egy-egy kiálló háztető hasonlit a sirhalomhoz, a vizből kiálló gerenda pedig mintha egy-egy dülő sirkeresztnek vagy fejfának lenne része. Sok szegény ember lakott itt, kisiparosok, föld- és gyármunkások, vasuti és egyéb napszámosok. S laktak vályogból és vert sárfalakból épült kis házikókban, melyekkel könnyü munkája volt az áradatnak. Elmosta, mintha soha se lettek volna, a nád vagy zsindelytető jó ha uszva maradt a viz szinén, legalább beléjök kapaszkodhatott valaki, ha ugyan nem találta biztosabb menedéknek egy-egy fa kiálló ágait. E városrészből való a fehérló-utczai részlet is, mely leginkább a hires szegedi szappanosoknak volt tanyája.

Az alsó-város sokban különbözött az előbbitől. Itt jó módu földmives és birtokos néposztály lakott már, néhol téglával kevert vályog-,

*

vagy egész téglaházakban. A csinos, hosszu és széles házak közül soknak itt már cserépfödele volt. E födelek már sulyuknál fogva nem maradhattak uszva a fölszinen s többnyire fél oldalt lebukva, meredtek szarufa-csontvázaikkal az égnek. Kimeredő bordáik között bele lehetett látni a jobb módu földmives osztály ama tárházába, melyeket ez házának padlásán fölhalmozni szokott. Néhol csak a ház homlokfala omlott össze, belátást engedve a fedélszék alá, mint a szinpadra. Ezek — irja egy szemtanu — telve és megrakva voltak a mezőgazdaság minden képzelhető terményeivel, lisztes és tarhonyás zsákokkal, a szarufák tele akgatva mázsás szalonnaoldalokkal, füstölt husnemüvel. Soha életemben — igy ir, — annyi gabonát, buzát, kukoriczát, hüvelyeseket, paszulyt, borsót nem láttam, mint a mennyi e tátongó és sülyedő padlásokon fölhalmozva volt. A viz felszine igen sok helyen egészen el volt boritva uszó kukoriczacsövekkel és vörös paprikakötegekkel. Ez uszó czikkekből, valamint a padlásokon fölhalmozott élelmi szerekből megbecsülhetetlen értéküt lehetett vol a még az első napokban megmenteni, ha ily czélra is lett volna ladik, vagy dereglye.

Nem volt! Emberi élet mentésére sem volt elegendő.

S nem csak élelmi szerekkel, butordarabokkal, tetőromokkal, keritésrészekkel, ablak- és kapufákkal s egyéb élettelen tárgyakkal volt boritva az árviz teteje: uszó kutyákat, sertéseket, malaczokat lehetett látni, a mint nagy nehezen vergődtek az uszó háztetők felé, fanemüekre, melyeken aztán kimerülve s reszketve meghuzódtak s a ladikok közeledtére mentésért látszottak esengeni. Az uszó széna-, szalma-kalangyákat, házmaradványokat az apró marhának egész raja lepte el. A liba-, kacsa-falkák kedélyes gágogással uszkáltak egy-egy félig bomlott ház környékén, mig a tyukok csoportja kodácsolva futkosott, vagy gubbaszkodva ült meg a gerendákon. Sok helyütt lovakat, ökröket lehetett látni a vizben vergődni, vagy kimerülve, fázva álldogálni a *csak* nyakig érő árban. Némely bedült ház vagy uszó szalmakazal fölött a galamboknak egész fehér felhője keringett.

Az alsó-városi szélmalmok, melyek megmaradtak, ugy meredtek ki a vizből, mint egy-egy világító torony a tengerből, — csakhogy nem égett a hivogató, biztató fény bennök. Nagy lomha szárnyaik kiterjesztett karok gyanánt állottak a viz fölött, olykor megcsikordulva a széltől.

Az Illovay-szélmalomba sok ember menekült a veszély pillanatában. Mintegy ötvenre teszik számukat. A viz eláztatta agyagfalait, el mosta alól s az egész épület összedült, maga alá temetve az oda menekülteket valamennyit. Itt történt, hogy mikor a sajka oda ért, hogy legalább a hullákat kimentse a vizből, a horgas csáklya egy férfi-testében megakadt s a legnagyobb erőfeszités sem volt elég, hogy kiemelje a holttetemet. Nem lehetett: három malomkő szakadt rá, az tartá leszoritva.

Szegedi képeink sorozatát ezuttal berekesztjük a szintén elöntött Dorozsmáéval. E 13,000 lakossal biró város még előbb lett áldozata a viznek, mint Szeged. A percsorai töltésnek Petresnél történt átszakadása megtöltötte az u. n. Maty-ért, mely e városnak veszi utját s a vasuttöltésen keresztül elönté a város határát s a magasabban fekvő templomon és környékén kivüli részeit. Nehány száz ház maradt meg összesen, a többi összedült. A szegediek még segitségére siettek szerencsétlen szomszédjuknak, pedig ugyanaz a veszély már ott döngeté kapuját az ő városuknak is....

A végitélet.

„Dies illa, dies irae“.... a végitéletnek ama rettegett napja el fog jönni. El fog jönni olyan bizonyosan, mint a hogy a mai éjjel után holnap ujra fölkél a nap, olyan feltartóztathatlanul, mint a hogy a levegőbe dobott kő a földre visszahull megint. El fog jönni s halált hozand mind arra, a mi élő, mind arra, a mit élő lény alkotott. Az életnek legkisebb nyoma is ki fog veszni a föld szinéről, az erdők és mezők elenyésznek, nem lesz virág, a mely gyönyörködtessen, és nem lesz élő, a kit gyönyörködtessen. Elnémul a madárdal, mely hangzatossá teszi a berket, s a mezőn nem szálldos tarka pillangó fel és alá. Végtelen egyformaság fog elterülni mindenfelé, az élet pedig nem lehet el változékonyság nélkül. Az élet a végletek között csapong, s a mint nem létezhetett akkor, midőn a föld még egynemü cseppfolyó gömböt képezett, ugy nem fog létezhetni azután sem, mikor a földön minden véglet kiegyenlitődött, s egy-magassággá lett a Davalagiri ormója a tengerfenékkel. Pedig egymagassággá fog lenni.

A föld vulkanikus működése hozta elő a magas hegyeket; a viz rajta van, hogy ezeket a hegyeket elsimitsa, hogy a földgömb ragyával kivert arczulatát simává tegye. A viz szünet nélkül munkál ezen. A lehulló eső beveszi magát a legerősebb sziklák repedésébe, s igyekszik azokat kitágitani. Elporhasztja a legkeményebb kőzeteket, s őröl belőle finom porszemet. Ezt aztán magával viszi, le a völgyekbe, hol sokszoros pihenőt tart vele. A porszem oda kerül a szántóföldre, a gazda felhasználja, 10—20, vagy 1000—2000 esztendeig gabonát vet belé, azután ismét urává lesz egy leomló eső árja, s magával viszi a legközelebbi patakocskáig. Innen viszi tovább a nagyobb folyamba, mely a tengerbe szakad. A porszem azután leszáll szépen a tengerfenékre, s a mint alacsonyabb lett általa a hegy, melyből került, ugy magasabbá lesz a tengerfenék, melyre került.

Jó, jó! fogják mondani, hanem egy porszem még nem az egész hegy, s a Himalayából bizonynyal kerül egy szem a Gangesbe is, egy másik a Yantsekiangba is, de azért sem a Himalayán nem látni a fogyást, sem az óczeánban a növekedést. Jegyezzük meg azonban, hogy a természet órája nemcsak perczeket vagy napokat mutat, hanem nála millió esztendő annyi mint egy nap, s jegyezzük meg azt is, hogy a tengerbe nemcsak egyes homokszemeket visz e folyam, hanem mázsa és mázsa számra viszi oda a fövenyt.

A Missisippi folyóról ki van számitva, hogy azt a roppant területet, melyen mellékfolyóival együtt elfolyik, valami 15,000 esztendő alatt egész méternyivel megapasztja. 15,000 év alatt tehát az Egyesült-Államok majdnem egész népessége alól egy méternyi vastagságu földréteget ránt ki, alacsonyabbá teszi a hegyeket, s ugyanekkor az Atlanti óczeán medrét felmagasitja. Csak másfél millió év alatt tehát 100 méternyi magas hegyet hordhat el a viz, s ezen arány szerint 2 millió év mulva helye sem lesz a mostani Gellérthegynek. (A mi bizonynyal elég fatális lesz az akkori katonai hatóságra, nem levén hová citadellát épiteni.)

S a természet ilynemü működéseket nemcsak ezentúl fog végbe vinni, hanem végbe vitt már ennekelőtte is. Vannak példák, hogy több ezer méternyi magas hegyeket mosott el magával a viz, s azért nem lehet kétségünk benne, hogy a jövendőben is ugy teend.

A hegyek tehát el fognak tünni a föld szinéről, s ki fog velök töltetni a tengerfenék. A viz ennek következtében ki fog emelkedni mostani medréből, s lassan-lassan el fogja önteni az egész kontinenst. A tenger most is majdnem kétharmadát képezi az egész földfelületnek, s a szárazra csak egy harmad esik. Ha ez a roppant vizmennyiség egyformán fog eloszolni az egész földfelületen, talán száz és száz méternyi magasságban fogja elboritani az egész felszint. A hegyek lehordatnak általa akkorára, s nem lesz egy kiemelkedő hely sehol, melyen az emberiség utolsó Robinsonja tanyát leljen. El fog mulni minden, a mi a szárazföldön él, s a mint a föld első lakói a tenger vizében éltek, ott fognak élni az utolsók is.

S vajjon ki adja a viznek ezt a roppant erőt, hogy megbirkózzék a Himalaya hegyeivel? ki adja neki a hatalmat rá tennie kezét az emberre és minden művére? ki adja neki a parancsot a végnélküli gyilkolásra? — Maga az élet örök forrása: a Nap. A Nap párologtatja el a tenger vizét, s alkot belőle esőt, hogy leszálljon a kősziklákra, s elmorzsolja azokat apró fövénynyé. A Nap támasztja a szelet, mely a tenger vizéből támadt felhőket a sziklák ormóira vigye. A Nap melegiti meg a repedésekbe hatolt vizcseppeket, hogy kifeszüljenek, s szétrepeszszék egymástól az egyes részeket. A Nap lesz az életnek örök megölője.

Hátha a Nap maga is hamarébb mulik ki, mintsem a földi életet kiölhetné? Hátha az alatt a millió és millió év alatt, melyre ily módon szükség van, hogy a föld egyenlővé tétessék, maga a Nap is kialszik, s ezt a munkáját be nem fejezheti? Oly kérdések ezek, melyeket lehet ugyan hogy igennel old meg a jövő évmilliók valamelyike, de a mely megoldásban az életre nézve nincs vigasztalás. Ha a Nap elveszti ebbeli erejét, és kihül — pedig kétségkivül ki fog hülni — akkor kihülésével együtt az összes életnek is vége.

Bár honnan származzék is a Nap hője, végtelen nem lehet. Alig elképzelhető mennyiségben szórja azt szét a Nap mindenfelé, mint egy pazarló, ki erőnek erejével szabadulni akar kincsétől; csak a föld maga oly mennyiséget kap abból esztendőnként, a melyhez hasoló meleget a föld összes szénbányáinak tartalma, összes erdeinek fája nem volna képes előidézni. Pedig a föld csak egy végtelen kicsiny részét kapja az egésznek, a Nap mindenfelé egyforma mennyiségben pazarol, ugy hogy ha a mi egész földünk egyetlen széndarabból állana, s ez a széndarab elégettetnék, alig 400 nap alatt hamuvá égne, ha oly meleget kellene árasztania, mint a minőt a Nap áraszt. Sőt ha maga a Nap is csak akkora meleget adna, minőt a szén adhat, 900 esztendő alatt porrá égne.

De habár milliomszor régebben ott tündökölne is egünkön, örökké nem fog ott tündökleni, mert az erőt, vagy a meleget nem lehet semmiből teremteni, s folytonos elhasználás által ki kell utoljára fogyni a legnagyobb készletnek is. Hogy mekkora ez a készlet, azt nem tudjuk, azért eltarthat ugyan még ezer és ezer millió évekig, de végül mégis ki fog fogyni. A Nap ki fog hülni lassan-lassan, mint a hogy a mi földünk, meg a Hold kihült, el fogja veszíteni azt a fényt, mely elvakitja a földlakót, de el fogja veszíteni áldásos melegét is. A Nap is olyan homályos égi test leend, milyen ezernyi számban van az égboltozaton, s melyeket látni csak akkor lehet, ha más csillagok fénye esik reájok. De vele együtt el fog enyészni az élet is a föld szinéről.

Az élet legelső alapföltétele a meleg. Bizonyos hőfokon alul minden életképesség megszünik, ember, állat megfagy, a növénymag elveszti csiraképességét. A meleg letüntével letünik a föld szinéről az élet legutolsó nyoma. Az igaz, hogy mi a meleg fogyatkozását bizonyos fokig tudjuk pótlani fával, tüzelővel, de csak addig, a mig van Napunk. A fa nem fog nőni, mihelyt megszünt a Nap verőfénye. A növénynek legegyszerübb életműködései, melyek a sejtekben mennek végbe, csak ugy lehetségesek, ha a Nap küldi reájok sugarait. Még pedig nem csak melengető, de világító sugarait is. Ha a Nap nem fog sütni, még melegházakban sem lesz lehetséges növényeket termeszteni. Csak a világosság behatása mellett képződik a levél zöldje a chlorophyll, mely minden további növényi élethez az alapot szolgáltatja.

Ha pedig növény nincs, nincs állat sem. Még a ragadozó állatok is növényevő állatokkal táplálkoznak. A nap kihülésével elveszti tehát az ember minden tápszerét, a növényit is, az állatit is. Ki fognak veszni még a fókák is, melyeket Madách az ő Ember tragédiájában utólső remény fejében fenhagyott. Elpusztulnak ők is, mert a hideget ők sem állják ki határ nélkül, s mert az ő táplálkozásuk is a növényektől függ.

Ki fog tehát a földről veszni idővel minden, a mi élő, s a mi az élőre emlékeztet. A föld vize be fog fagyni az egyenlitő körül is egész tömegében, s nem jövend napsugár, a mely felolvaszsza. Uralkodni fog mindenütt a sötétség s nem lesz hatalom, mely ezen éjszakába világot vessen. A föld maga bolyongni fog a mindenségben, sötéten, hidegen, s még a más csillagok lakóinak sem lesz róla tudomásuk.

Hanem mi élők vigasztalódhatunk, ez az idő be nem következik még ebben az év-millióban!

Hoitsy Pál.

Időjelző-intézet.

Az országos gazdasági egyesület ujabban egy igen életrevaló intézmény meghonositásán fáradozik: *időjelző intézetet* akar felállitani. Ilyen intézetek külföldön mindenütt el vannak terjedve, s nagy szolgálatot tesznek a gazdaközönségnek az által, hogy előre megjelzik a bekövetkezendő időváltozást. A tapasztalat azt mutatja, hogy 100 közül legalább is 90 esetben lehetős előre biztosan meghatározni az időt. Meglehetős biztossággal lehet tehát az értesitésekre támaszkodni, s azért mind Franciaországban, mind Ameri-

VASÁRNAPI UJSÁG

Előfizetési föltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre ... 12 frt, félévre ... ... 6 «
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre ... 8 frt, félévre ... ... 4 «
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre ... 6 frt, félévre ... 3 «

15-dik szám. 1879. BUDAPEST, ÁPRIL 13. XXVI. évfolyam.

Szeged hajdan és az imént.

II.

Ha az ember a multban, mikor még a magas házak a kilátást körül nem szegélyezték, a szegedi városház tornyába fölment, a távol vidéken széttekintve, óra hosszat szemlélődhetett a róna síkság szépségeiben.

Egy jó távcsővel, éjszakra láthatta Pusztaszert, ettől nyugatra a magas felső tanyákat homokmagaslatok tetején, egész nyugatra kékeltek a szegedi alsó tanyák. Visszafordulva éjszakkeletről kigyódzott a Tisza ezüst sikja, a füzes partok zöldjében itt-ott el-eltünve, majd ismét előbukkanva. Egész keletre a Maros vonala kanyargott, mindkettő életet, kincseket, hajókat hordván a hátán; az év legutóbbi szakában ez utóbbi is hajókázható lévén.

A leirt tájtól délre, Kanizsa felé tünt el a Tisza. Mind e szélső láthatárokon belül, sok érdekes pont, történeti és ősi nevü falvak, halmok, tavak, rétek, erek váltakoztak. Éjszakra a most elpusztult Tápé község, Kemesrét, ettől jobbra tekintve a tápai rét, Lebő, Lele, Vetyehát szigetek a rétek közepén. Jobbra Sövényháza, Székhalom, Dócz, Ányás, Szatymaz, Öthalom magaslatok. Távolabb Kistelek s még ezen tul a Péteriig terjedő szegedi tanyák. Ezektől nyugatra Csöngöle, Mérges erdők; délnyugatra Ruki, Ásott halom; beljebb ugyanezen félkörben Madarásztó, Nagyszéksós, Kisszéksós, Fehértó, Fertő tavak. Délre Paphalma, Bodonrét, Röszke, Szent-Mihálytelek kertészségek, a Maty-ér, ezen a Máté-hid, 30—40 ölnyi hosszu erős, régi kőépitmény. Ezeknél közelebb, a város alatt, a Hattyas és Ballagi tó, Tompa sziget, Vödrösház; s egész közel az alsó Kis Tisza-ág, s a Boszorkánysziget. Keletre, tul a Tiszán, Uj-Szeged, tul a Maroson az ugynevezett Marostő, innen az ugynevezett Tündérhát; az uj-szegediek földjei, a Királyicza. Mindezek többnyire Szeged város

A KIRÁLY A SZEGEDI MENEKÜLTEKNÉL.

földesuri birtokai, részben szegedi magánosok tulajdonai.

Közel a városhoz esett még Algyő, kissé távolabb Kistelek község, s egész közel Szeged határába beékelve, a fuvaros, szövő-fonó *Dorozsma*, ez a szorgalmas kun város, mely most szintén elpusztult.

A magas homoki tanyák innenső szélében, a Fekete-szélben, s a Fehértó-szélen alacsonyabb majorságok feküdtek, a várostól $1^1/_2$—2 mérföldnyire.

Ezek voltak a legközelebbi tanyák. Ezek elpusztultak.

Az e látképen feltüntetett emelkedések, halmok, ugy magának a városnak különböző pontjai, soha a viz által el nem érhető olyan természetes magaslatokat képeztek, a melyekre bizton, bátran telepedhetett a hajós és halász nép; oly magaslatokat, a melyeket még maig sem ért el a felmagasitott viz, a hol a pásztor népekből telepedett külső tanyák és szegedi homoki szőlők feküsznek.

E látkörben feküdt Szeged; noha a jó látcső a távolban sok tornyot, népes városokat tüntetett fel, u. m. Makó, Vásárhely, Szentes, Csongrád, Félegyháza, Szabadka, Kanizsa városokat, és számos falvakat, 2—3 százezer lakos ősi fészkeit.

Ezek között a viztől leginkább a Maros mentén fekvő Makó volt többször fenyegetve, s a Tisza, Maros összefolyási háromszögébe eső Uj-Szeged. A többi községek békén nyughattak, itt-ott egy-egy nyulgát védte földjeiket.

Igaz, hogy Félegyházát és Szabadkát még most sem fenyegeti az áradat. De ha a Tiszaszabályozás jelen rendszere életben marad, egy század leforgása alatt 2—3 ölet magasodván a meder, ki tudja, hol fog egy egy a maihoz hasonló katasztrófa megállni; ha tudjuk, hogy innen a Dunáig mily elenyésző csekély esése van a fenéktalajnak, s hogy ezt egész odáig minduntalan magasabbra tölti iszapjával a Tisza.

* * *

Az érintett boldog határ között lakott az ősi nép, szorgalmas, munkás magyar rajokat bocsájtván a bánáti magyar kertészségekbe.

Igy tartott ez a háboritatlan élet egész 1844-ig.

Ekkor fordulóponthoz ért Szeged népe, s innentől datálódik szerencsétlenségének kezdete.

Nem tehetek róla, hogy egy nagy, üdvös reform-eszméktől vezérelt szellemet kell idéznem, s nevével hozni kapcsolatba a változó kort és időszakot. El nem választhatom tőle a további eseményeket. Széchenyihez fordulok, róla emlékezem. A nagy gróffal kezdem Szeged ismertetését tovább folytatni.

1844-ben történt, szép szelid őszi nap volt, midőn a gróf Szegedre jött a „Hermina“ gőzhajón. Az akkor 40 ezernyi lakost számláló város népe a parton várta őt. Nem volt akkor távirda, elterjedt napi sajtó, nem volt kifejlett szellemi érintkezés a nemzet kebelében. Szeged népe mégis tudta, érezte, mit hoz a gróf magával, s miért jön a Tiszát bejárni. Gőzhajózás! Szabályozás! e két szó volt a gróf zászlójára irva. Én mint tanuló ifju, nehezteltem városom polgáraira, hogy miért fogadják ellenszenves zajongással a grófot, s nem értettem őket. Talán ők sem mind értették; de sokan megérezték ama 35 év után bekövetkező katasztrófát. Holott mindnyájan tudjuk, hogy ő mindezt nem igy képzelte, nem igy akarta... 1846-ban megkezdetett a nagy reform.

* * *

Ezután bekövetkezett a magyar nemzet ébredésének napja, a „Kossuth-világ“, a hogy a nép mondta; a városi közélet megállt, a nemzeti közélet megindult. Szeged méltó helyét a haza történetében is elfoglalta, betöltötte. Öt zászlóalj rendes katonaságot szervezett. Azon tul nemzetőrei folyton tábori szolgálatot teljesitettek; s midőn télen a magyar hadsereg a Tiszán átvonult Debreczen felé, Szeged a rárohanó szerbiai és alvidéki ráczokat visszaverte; s a Tiszán innen, önerejéből megőrizte földét a hazának. Erre mondta Kossuth: „Szeged népe, nemzetem büszkesége, szegény elárult magyar hazám oszlopa, mélyen megilletődve hajlok meg előtted“. S ez a meghajlás, ez a szó, keblére tűzte Szeged népének a hazafiság nagy érdemkeresztjét, melyet még eddig sok mások nem találtak fel.

Ettől fogva Szeged népe szemlátomást kezdett szaporodni. A haza egyéb tájairól menekvők itt találták föl uj lakhelyöket. Azután mi történt, röviden érintem.

1849-ben, midőn a szabadságharczosok kezéből a fehér czár hordái a fegyvert kicsavarták, Szegeden ujra kisérteni kezdett a germanizáczió. Ekkor tünt ki Szeged nemzeti ellenállási képességének ereje.

Az akasztó, lövető hatalom német rendőrséget adott Szegednek. Ez a rendőrség németül kezdte, magyarul végezte. A tizévi german uralom ellen már 1858—59-ben nyiltan harczoltunk, nemcsak a városban, de a sajtóban is. Tanuim rá a „Vasárnapi Ujság“ azon évekről megjelent számaiban irt ismertetéseim. Szeged népe azért folyton szaporodott s minden jövevény azonnal elmagyarosodott.

* * *

1854-ben a Tisza folyamra nemcsak kimondatott, de rajta tényleg végre is hajtatott, hogy az egykori édes tenger legmélyebb völgyi teknőjében andalgó ös folyó át fog alakittatni, ősi jellegéből ki fog vetkeztetni, magas töltésekkel kezdték szegélyezni, a magas Kárpátok, a tömérdek közép hegyek, s a nagy terjedelmü előhegyek összes vizeit magában egyesitő vén folyót.

Legott feltünt Szegednél a vész, itt mutatkozott a természettel harczra kelt emberész vakmerőségeinek káros következménye. Itt, hol a Maros és Körös már Erdély összes vizeit is behozza a Tiszába, itt boszulta meg magát a természeten elkövetett erőszak.

1855-ben az adóalapot hajhászó, földnevelő osztrák kormány azon meggyőződésre jutott, hogy az országot elfoglalta, de a Tisza nincs biztos birtokában. Sajátságos sorsharag kellett ahhoz, hogy a nagy Széchenyi nagy eszméinek minden konzervativ lehét igy lássa hazája homlokáról letörültetni, s igy lássa a trón és haza iránti egyetemleges, aránylagos hűségből folyó alapelveit sárga-feketére mázoltatni. De azért Szeged folyton népesedett s minden jövevény elmagyarosodott benne.

* * *

Egy azonban észrevétlenül bekövetkezett rá, beköszöntött hozzá a gőzmozdony, s a távirda; népét homlokon csókolta az ujabb kor szelleme, az ujabb társadalom nagy vezérelvei tért foglaltak közéletében.

Ekkor állt Szeged jóllétének magaslatára. Régi szivóssága, őslakóinak régi nemzeti erényei megőrizték számára eredetiségét, magyarságát. Egyet azonban elveszitett, patriarchális jellegét elvesztette örökre. De nem bukott alá; kalmár város lett, még inkább iparos és kereskedő város.

Vizvezetése, gázvilágitása lett. A legelők felszántattak. A pásztorélet megszünt tulnyomó lenni, a dalos lányok nem jártak a vizre. A kövezetek szaporodtak. A városi zaj növekedett. De szaporodtak az egyletek, s még az Alsóvároson is könyvtárak kezdtek alakulni, s demokratikus társasélet keletkezett. Szeged gyorsan és folyton népesedett, s nagy polgárváros lőn.

Bár közterhei a kultura követelményei, s a szaporodó államterhek, s a Tiszaszabályozás által óriási arányban növekedtek: Szeged birta, viselte, férfiasan hordta ezen terheket; senki jobban mint az őslakók.

A szédelgések korszakában, az alkotmányos közélet ujabb beálltával, az őslakok feje nem zavartatott meg. Szeged régi népe hü maradt magához. A jövevények nagy számu özönlése azonban a belvárosban oly mérvet öltött, hogy az őslakók nyelvbeli olvasztó ereje győzött ugyan ezek fölött is, de a mérsékelt haladás szelleme, s a politikai eltérő nézetek erős tusára keltek s bizonyos visszahatásokat is szültek. Az őslakók, a növekvő közművelődés-, az uj jövevények a régi lakók korszellemének behatása által azonban épen most jutottak arra a pontra, hogy a régi kor patriarchális erényei s az ujabb kor szédelgései egymást nem legyőzve, de a főhibákat kiköszörülve, egyesült alakot nyerjen a város.

Épen e pillanatban érte Szegedet a katasztrófa.

Érdekes harcz volt a közelebbi e város közszellemében, melylyel csak azok nem tudtak számolni, a kik a népek életében is közönséges órákkal és napokkal mérik az életkort. Csak ezek türelmetlenkedtek ezen harcz menete ellen; holott épen ez a harcz szolgált volna Szeged közszellemének gyökeres, egyöntetü átalakulására.

Egy már megvolt. Szeged nagy polgárváros volt, s minden izébe, minden rétegébe kihatott az ujabb kor műveltsége. Olvasottság kezdett lábra kapni, s minden közügy iránti átalános közérdeklődés. Igy találta Szegedet a végveszedelem.

Bakay Nándor.

Husvét reggelén.

Piroslik a hegy orma már,
Fa ági közt a kis madár
Örvendve dall, örvendve zeng,
Hajnalszellő susogva leng....
„Föltámadott, föltámadott!“

— Uram papom, uram papom!
— A Krisztusról mi hir vagyon?
— Fényár övedzte homlokát,
A sir üres, a test kiszállt,
Föltámadott, föltámadott!

— Pszt! Semmi neszt! A hir hamis.
Ezüstöm itt, s száz arany is...
Ellopták, mig aludtatok,
Gaz társai, a tolvajok.....
„Föltámadott, föltámadott!“

S nem szól az őr. De hir rohan,
S Judának minden falviban
Sietve kél, titkon susog:
„Oh emberek, vigadjatok;
Föltámadott, föltámadott!“

Muzslai János.

A ki örökké bujdosott.

Igaz történet.

Közli: **Eötvös Károly.**

(Folytatás.)

Az alku a cserkeszszel ujra megerősittetett s a francziák másnap Nukhár vezetése mellett utnak indultak nyugoti irányban Szadovája felé. A kalmuk várakozhatotott rájuk a balkhunyi kabakban.

Nukhár két cserkesz lovászszal s négy lóval volt. A vezetéken levő ló sátorhoz szükséges eszközöket, karókat, szöveteket, vas-szegeket, szőnyegeket szállitott. Az egyik cserkesz belső

Szegedi

Lrab II. 53, 58

10050

és keretbe helyezett tojásdad me-
on lévő imakönyvön nyugtatja, mely-
ljában kendőt tart. A háttérben fél-
elinpalást és a talapzaton égő gyer-
ezik. Felirata a kép alatt két sorban:

gin in Frankreich
in Österreich.

7.5 cm.

n. 97-900.
2-900-49.

Az elpusztult Szeged.

Szeged, april 7-én éjjel.

A maihoz hasonló nap, kivált délutánja, azok közé tartozik, melyeket soha nem felejthet el az ember életében. Az ilyen napot megjegyezzük a kalendáriumban, de nem vörössel, mint az ünnepnapokat szokás, hanem feketével, mint az a gyászos emléket megilleti.

E nap láttam meg az elpusztult Szegedet, azt a Szegedet, melynek gyásza elhatott mindenüvé, a hol mivelt ember lakik a világon...

De hát kezdjük az elején. — A szegedi küldöttség már Zentáig elénk jött. Utközben sok érdekes adatot mondtak el a veszedelmet megelőzött dolgokról, melyeknek elmondása azonban nem tartozhatik egy tárczalevél keretébe, mely szemléltető kiván lenni.

Megérkeztünk a tiszai átmetszések legnagyobbikához, a vödrösházihoz, melynek hossza négy hiján 4000 méter. Ez átvágás igen nagy fontosságu Szegedre, mert általa a Tisza, mely Szeged körül erős kanyart képez, ugy hogy a város alatt csaknem fölfelé folyik, most egyenes lefolyást nyerend, kivált ha a most Szeged fölött beszakadó Maros is az átmetszés torkolatának vezettetik.

Felső végétől ez átmetszésnek Szeged alig fekszik 3000 ölnyire. Az átmetszésnek azonban most két karózott partja van, melyek egymástól nem állnak távolabbra 120 ölnél. Azt tudjuk, hogy Szeged veszedelmét főként az okozta, hogy a Tisza, vagyis fél Magyarország és az egész Erdély majd minden vize a városnál 70 ölnyi szélességü mederen kénytelen keresztülbuvni. Vajjon ez immens tömeget levezetni 120 ölnyi szélességü torkolat elég-e, ez oly kérdés, melyre minden ember tagadólag felel. Bodoky állammérnök azonban felvilágositott, hogy e töltések csak ideiglenesek, arra szolgálók, hogy ide tereljék a vizet; ha a meder kiképződik, elmossa a viz, a Tisza kiküzdi a maga árterét, mely elegendő lesz neki, de tulnagy nem lehet, mert kétfelől ott vannak a viz által nem járt magaslatok.

A szegediek azonban nem biznak benne, hogy ez átmetszés, mely évenkint két, sőt legutóbb ötszázezer forintba került, kiképződik valaha. Szerintök ennek is az a hibája, a mi a legtöbb átmetszésnek: nem fogja föl a Tisza sodrát. Pedig könnyü dolog lett volna. Mikor tervezték, egy egyszerü halász megmutatta, hogyan kell. „Ereszszünk el, ugymond, Szeged fölött egy egyszerü, üres ladikot, s nézzük, azon a helyen, a melynek táján az átmetszést tervezik, hova sodorja azt a Tisza vize. Attól a ponttól jobbra és balra kell kezdeni az átvágást és pedig lehetőleg ugy, hogy vonala szöget vagy átalában ne, vagy csak igen tompát képezzen.“ Egyszerü halász ember mondta, nem fogadták el, s most a vödrösházi átmetszés nem képződik, de iszaposodik, soha nem lesz belőle Tisza.

Azonban térjünk át a városra. A Tiszán érkezvén, azt a részét láttuk meg legelőbb, a hova a lakosság a vész idején menekült, tehát a leginkább épen maradt részét: a töltést és a belváros nagy, massiv épületeit, melyek, szögedi szólásmondás szerint, csak „lábvizet“ kaptak. A roppant pusztitás, melyet képzeletben már ismerni véltünk, nem tünt szemünkbe. El volt takarva.

Kiszálltunk a hajóból. Az iskola-utcza még száraz, de azontul már kezdődik az árviz, bár többet fogyott egy méternyinél. A városháztér, Szeged legmagasabb tere, még vizben áll, csolnakok közlekednek rajta s a városház előtti oldalon deszkapadlókból van a gyalogjárda. Idáig is több omlott vagy megrongált házat, fölemeltkövezetet láttunk. Nehányan fölmentünk a városházára, s bemutattuk magunkat Pálfy polgármesternél. Szluha helyettes főkapitány és Novák főügyész voltak szivesek vállalkozni, hogy elkisérnek bennünket ladikon a pusztulás helyére, a mennyire még a mai nap folyamán — öt óra volt — megtekinhetők.

A Mérei-utczán kezdtük meg szemleutunkat jó erős dereglyén. Omlott és épeknek látszó, de még az ablakokig vizben álló házak között vezetett utunk. Itt a házak erős, szilárd épitkezésüek. Az áradatnak azonban a legkevesebbje állt ellent. Alig lehet szomorubb valami, mint az ily jónak látszó s mégis üres, néma, lakatlan ház, ásitó ablakokkal, melyeknek szárnyai részben lógnak, részben pedig beütvék üvegtábláik, de még a függönyök ott láthatók, a mint azokat a gondos háziasszony fölakgatta. Az ily házak falán még látható a sötétebb vonal, a meddig az áradat fölhágott. Másoknak első és hátulsó fala kidült, csak a két oldalfal tartja a tetőt s ki- s besüvölt rajta a szél. Néhol lehajlott cseréptető s egy féloldalt álló fal mutatja a pusztulást. Szép csinos kőházak, melyekben senki sem lakik.

A pusztulás egyre nagyobb, a mint az ember a Marsmező felé közeledik. A rókusi templom és iskola környékét látni igazi siralom. Egymásra borult háztetők halmaza, — vagy vizben álló, de ép külső falu házak, melyeknek oldalán ott van még, keserü iróniának, a kis tábla, hogy mennyivel volt magasabb az 1876-ki árviz a mainál (mikor már egy méterrel leapadt).

A Mihályi-utczába érve, mindinkább eljutottunk a teljes enyészet helyére. Itt már nincsen ép ház. Némely háznak már csak a keritése áll, belül rajta, a mint a ház összedült, a lezuhant tető agyoncsapta a falat. Fölakgatott vödrök, fazekak, száritani kiakasztott ruhák alkotnak a fákon különös gyümölcsöket. Fürdő libák uszkálnak gágogva egy-egy omladék körül. Két fa között három egymáshoz erősitett ágyszék áll. Köteleken lóg a fákról félig, félig meg libeg a vizen. Az ágyszékekben szalma, a fölött egy kis ágynemü. Egy család tanyája most. Másutt egy kocsi van hasonlókép lakásnak berendezve, leboritva gyékénynyel. Egy ép épitmény látszik csak szilárdnak, jobbra a gázgyár, balra meg a téglagyár, de csak kivül olyan; hogy milyen belül, ki tudná azt elmondani? Hisz a külszinre ép házak legtöbbje belül összeroskadt. Balra végig látni egy utczán a kalváriáig. Másutt a kalvária hegyen van, itt az is uszik.

Rom rom fölött s közte a mocskos, hulladékos büzös viz mindenfelé. A kerti fák gallyai összezuzva törve a hozzájok csapkodott butoroktól, keritések, ajtók, ablakszárnyak töredékeitől. S mily megható ellentét: az épen maradt ágak tele vannak virággal, a szilva, alma, körte fehéren, a baraczk, mandola szép rózsaszinben virit.

Milyen jó lelke lehet a virágnak, hogy ily helyen is megjelen, mintegy jelezve az uj életet, a föltámadást. A temetőben is azt teszi, s ez itt előttünk igazán nem is más, mint egy nagy temető, csakhogy hullámból van a göröngye.

A Mihályi-utczán egyenesen tekintve, előttünk áll az osztrák államvaspálya indóháza. Uszott az is, de most már épen csak a küszöbéig ér az áradat. S köröskörül mind egy nagy tó egész a vasuti töltésig. A mi pedig azontul van, az a tenger; tenger, mert nem látszik határa. Domboru hátat képez a viz, s Dorozsma temploma és fái csak olyan benne, mint egy kis sziget.

A Rókus külváros szélén vagyunk. A spódium-gyár, félrebillent vaskéményével a legmagasabb pont benne. A többi alatta mind omladék, messze területen. A mi tető maradt, az közvetlenül a vizen áll. A nádfedelek egyenesre kiterülve, mint egy kinyitott könyv. Azon van némelyiken egy kis ágynemü. De ember sehol. Legföljebb egy kutya néz le valamely födélről, vagy a macska mosdik.

A téglavető gödröknél másfél ölnyi mélységek fölött eveztünk el, a vasuti töltés szakadása felé igyekezve. Az indóháztól a városba vezető kövezett uton megfeneklettünk, de alig egy perczre s eveztünk tovább.

Előttünk terült a hires makkos erdő, melynek fáira annyi ember menekült. A baktói töltésről futottak haza az áttörés pillanatában, mert ez a legrövidebb ut, de az áradat utolérte, megelőzte. Az erdő elég közel van a töltéshez, képzelhetni tehát, mily borzasztó gyorsasággal kellett rohanni az áradatnak.

Közeledtünk ahhoz a szakadáshoz, melyen keresztül a viz a városra rohant. A vasut-töltésen emberek dolgoztak serényen. Első munkanap volt. Három karó verőgép, mint óriási akasztófák, verte be a czölöpöket. A karók, részben még azok, melyeket a veszély pillanatában vertek a nyulgátba, ugy tünnek föl messziről, mint egymás sorjába rendetlenül állitott gyufasövény. Mintegy 80—100 ember dolgozhatott a töltésen. A szakadást elzárni, aztán a vasut töltését helyreállitani, ez az első feladat. De nehéz föladat. A szakadás, mint azt a munkát vezető mérnök fölvételéből tudom, 1100 méter. De ezen felül szakadás, és pedig nem csak olyan, hogy fenékig elmosta a töltést, de a talajba is mély vágásokat mosott. Deutsch vállalkozott a munkálat véghezvitelére harmincz nap alatt. Le is tett 100,000 frt kaucziót s minden mulasztási napért 10,000 frtot. A vis major kifogása kizáratik. Tömérdek föld szükséges, melyet szállitani jelentékeny viz-apadás miatt nehéz.

A szakadást és a betömésre megkezdett munkát megtekintvén, visszafordultunk. A leáldozó nap megaranyozta az elpusztult várost. A minoriták tornyának csucsa ragyogott a napfényben s felül kormos, sötét fala sajátságos ellentétet képezett alól bemeszelt részével. Szeged megmaradt része a minoriták legközelebb fekvő tornyával és zárdájával, a városi templom és iskola, azonfelül öt torony templommal; öt gyárkémény s a belvárosi jól kivehető nagy házak tömbje, innen alantról, olyan mint egy vár s még elég tekintélyesnek látszik, de a lábainál elterülő rész a megtestesült rombolás, melyet hiába takar be a nap pazar aranyával. Igy azonban egy látképbe foglalva, a távolból korántsem oly kétségbeejtőleg szomoru, mint mikor az ember a részletek közé megyen.

Megindultunk a ferenczhegyi szélmalom felé, mely összeomlott s maga alá temette a menekülteket. Messziről uszó szeméthalomnak látszott. Kertek, szőlők fölött eveztünk el, mig végre közel értünk a szomoru helyre. A malom vitorlájának egy része már kilátszik a vizből s libeg a szélben, mintha folytatni akarná hivatását. Vastag erős gerendák feküsznek egy halomban, köztük a négy malomkő, négy felé görbülve s féloldalt hajolva. Ott látni még a hatalmas vasorsót is, mely hajtotta, egy vastag hajókötelet, egy bundadarabot, egy darab téglát s a vizben még félig himbáló nagy fatőkét és egy ládát. Mind ez egy halom sáron nyugszik. Az a sár volt a malom fala. Mély lábnyomsüppedések látszanak benne, jeléül, hogy járt itt már valaki. Minden egy kis halomban; mintha valami óriási marok roppantotta volna együvé.

Maga a molnár megmenekült a szörnyü katasztrófából, csodálatos módon. Ő állt legfölül. Az összeomlás pillanatában a támadt lyukon neje, gyermeke lezuhant a többi menekülő után, a molnár egy jajszavukat sem hallotta. Ő maga lábánál fogva két gerenda közé szorult s fölötte maradt a viznek. Igy találták meg. De a gerendákat, melyek megmentették, el kelle fürészelni, hogy lábát kiszabadithassák.

Néhány ölnyire a kis sárszigettől egy ajtóráma nyult ki a vizből. „Im a molnár háza,“ mondák az evezősök. Ennyi van belőle, a többit elmosta a viz, főrészeit elsodorta az áradat. A malom fedelét, s a vitorla egy szárnyát a Rókusvárosban találták meg. Talán összedöntött ott nehány házat.

Tovább folytattuk utunkat az algyevi kapu felé. Előttünk terült az elpusztult városrész. Szivszakgató látvány volt.

— Pedig lássa, uram, mondá egyik kisérőm, odáig, a hol már látni legalább romot, négy utcza volt, melynek helyén már romot se látni. A mi belőle megmaradt, azt beverte az áradat négy utczával beljebb. Eltünt, mintha elfujták volna.

A rókusi temető mellett haladtunk el, a felsőváros felé tartva. Átvágtunk a csongrádi országuton. E nagy fákkal beültetett széles országut most egy szép laguna; külső végén, épen a közepén látszik a vizbe plántálva egy magános vaskereszt.

Jobbra tőlünk terült el a felsővárosi temető. Itt nyugszik a jó öreg Dugonics András. Vörösmárvány lobor jelöli nyugvóhelyét. Az emlék kilátszik a vizből, tetején elszáradt virágkoszoruval. Jóval a veszedelem előtt tették oda a koszorut, — kinek jutott volna azóta eszébe, — s a koszorut méltó helyéről letépni ama borzasztó éjszaka se merte. A költő sirját megrabolni az orkánnak is szentségtörés.

Csupa temetők mellett vezetett utunk. Következett a gyevi temető. Onnan hatoltunk be a gyevi kapun, az összeomlott vámház sorompója fölött. Tömkelegébe jutottunk a formájokból kifordult utczáknak. Azt mondják, e helyen is sok emberélet veszett. Az utczák szükek, ugy hogy az evező érinté a házakat, ha ugyan még háznak nevezhető abból az omladék halmazból valami, mely innen a minoritákig terül. Félrefordult deszkaszinek, ép háztető, melyet négy oszlop tart, a falat elmosta a viz a benne levő holmival együtt. A fedelek leszálltak a vizszintre s némelyik oly épnek tetszik, hogy az ember alatta a ház folytatását vélné. Pedig az nincs, a puszta föld tartja a tetőt. A fedél oldalába van vágva egy ajtó-alaku nyilás, a padlás a lakás. S még a kinek ilyen palotája van!

Egy fa tele volt tyukokkal, — alkonyat levén oda mentek hálni. Miből élnek? A padlások tele vannak gabonanemüvel, jó dolguk van ottan. Némely ház födele egész majorságot rejt magába, libát, kacsát, galambot. De mind ugy elvadult, hogy a gazdájuk puskával kénytelen vadászni rájuk.

Egy összeomlott romhalmazon ott feküdt egy nagy kőkereszt. A több száz ölre eső temetőből sodorta ide a viz s itt lefektette. Jó helyre, temető ez is és talán sirhalom is.

Láttunk egy fát, mely lakásnak volt berendezve. Székek, butorok, ládák, a köteleken függő deszkák fölött, házi edény, ágynemü, — mig egy másik fa ágai tele voltak akgatva kukoriczakötegekkel.

Egy ház meglapult fedelén látható volt egy kis párna, egy bölcsőnek szolgáló gyermekkosár és palaczk, melyben azon módon benne van a tej, a hogy o.'a tették. Egész kis tragoediát mondanak el e néma jelek. Anya menekülhetett itt ki gyermekével, aztán jöttek emberek, s talán megmentették, őt magát és csupasz gyermekét csak, — a kosár, a párna és tejes üveg már teher lett volna.

Istenkisértés az, mily házakban laknak itt az emberek. A tető csikorog a szélben, minden pillanatban összedülhet s maga alá temetheti lakóit, s azok jól tudják s nem mozdulnak. A kormánybiztos több száz ilyen házat lövetett halomba, hogy ne használhassák. S még mindig nem eleget. Egy ingadozó tetőn megláttunk egy emberalakot. Mit csinál itt Borbula uram? — Hát lakom.

Másunnan azonban kiköltöztek. De mégis maradt benne egy lakó: az eb. Az ott maradt őrizni a „házat" s a mi benne van. És megőrzi hiven rossz emberek ellen. Gazdája mindennap meglátogatja s hoz neki egy napra enni valót. Épen egyik tutajosunknak ilyen összeomlott háza előtt menekültünk el, melyet kutya őriz. A gazda rá kiáltott kétszer: „Vigyáz!" S Vigyáz elősompolygott, farkcsóválva nézett gazdájára s mikor látta, hogy tovább evezünk, kezdett vonitani. Messze elhangzott utánunk fájdalmas üvöltése. Aztán vigyázott tovább.

A Liszt-utczán, Paradicsomközön keresztül elértünk végre a baktószilléri Tiszatöltésre, a hol most Szegednek hajlékától megfosztott szegény népe lakik, mely el nem költözött más vidékre.

Törs Kálmán.

A képviselők tiszai expedicziójából.*

(Török-Becse és Zenta közt. — Napfölkelés a kiáradt Tiszán. — Türr tábornok, bakancsos korában. — A franyovai átmenésnél. — A Tisza és a belviz két ölnyire egymástól. — Zentán.)

Szeged, április 7-én este.

Ma már kora hajnalban talpon volt a társaság nagyobb része. Láttunk tavaszi nap fölkelést, mely bizonynyal a legelragadóbb természeti tünemények egyike. Hosszu aranyragyogásu csíkok jelezték a láthatárt kelet felé, mig, mintha csakugyan a tenger habjaiból merülne föl, mint a mythologia mondja, megjelent az égi királynő az éghajláson. Szemben tekintve vele, csak kékes, ködszerü körvonalakat látott az ember a végtelen sikon, mig háttal állva a napnak, verőfényben merült föl minden legkisebb tárgy, mintha egy nagyszerü mozaik-képnek lenne élesen jelölt rajza. Csupa fény, csupa ragyogvány mindenütt, gyöngyház alapra festett panoráma, melyen a kápráztató csillámtól kezdve a szivárványnak minden szinvegyülete föltalálható.

Simára gyalult véghetetlen tükör tárult elénk a mint Török-Becsét elhagytuk. Ez már tenger, mely fölött néhol egy-egy szélmalom nyulik a kék levegőbe, — lassan, lomhán forgó szárnyait nem tekintve, — a tengeri világító tornyokhoz hasonlóan. T.-Becsétől hosszu vékony töltés követett utunkban, a vizből közel egy ölnyire kiemelkedő karózattal, mely mögött a városi alsóbb házaknak és kerti fáknak csak a teteje látszott ki.

Az átellenes parton messze, de a neki dülő verőfénytől fényesen megvilágitva látszott Magyar- vagy Ó Becse házai közt a három tornyu templom, mintha egy végtelen tó közvetlen partján állana.

* A képviselők expedicziójának részletes leirását Budapesttől Zalánkeményig, Titeltől Török Becséig melléklapunk a „Világkrónika" közli.

Köröskörül, jobbra ugy mint balra, elül ugy mint hátul, mindenütt tenger, sik, sima tenger, mely mindent elborit s végül összefoly a lehajló éggel. Hát a láthatáron tul még mennyi lehet! A szárazon maradt falvak, füzesek, apró jelentéktelen szigetekként tüntek elő, melyeket minden pillanatban elborithat a vizár.

A balparti Tisza-töltésen láthattuk, mennyire készen várta itt a nép a veszedelmet. Minden tiz lépésre egy-egy boglya giz-gaz állt, hogy a kellő pillanatban a levert karók közé tömjék. Pedig a gát itt erős. Vastag, öreg fűzfák is erősitik, melyeknek azonban most néhol csak koronája látszik ki a vizből. A gáton innen a Tisza, rajta tul a belvizek tengere. Érdekes tudni, hogy annak a „tengernek" az ára 250 forint holdankint, itt terem a legszebb buza nagy Magyarországon!

Soha ennyi vizet egy tömegben, ha csak nem igazi tenger.

— Bizony most irtózunk e látványtól, — mondá Türr tábornok — pedig ez a szabályozási munkálatok előtt megszokott dolog volt, majd minden évben igy volt. Én lehetek rá a tanu, mert 1841-ben bakakoromban térden felül álló vizben gázoltam Becsétől egész Beodráig. Néhol dereglyén vittek odább. Tele volt itt akkor a Tisza darvak, vadludak egész tömegével. Nem igazságos hát azt mondani, hogy a szabályozás és csupán az az oka minden veszedelemnek. Mégis csak van a szabályozásnak haszna. A mentesités 200 □ mérföldnyi árterületre terjed ki, s ennek legnagyobb része még oly vizállás mellett is, mint a mely az idei pusztitást okozta, megmenekül.

Itt fölemlithetőnek vélem, hogy mig a tiszai átvágásokat az állam eszközölteti s kiadott rájok eddigelé 6.900,000 frtot, a védgátakat az érdekeltekből e czélra alakult társaságok (számra 29) tartják fönn. Az általuk fenntartott védvonal összesen 1615.89 kilométer hosszuságu s a mentesitett árterület 1.043.506 hektár, melyből azonban eddig csak 820,000 hektár mondható mentesitettnek, — ez is csak afféle mondás, mert majd minden áradás alkalmával történik hol itt, hol ott gátszakadás s egy-egy rész mindig elöntetik.

A töltéseken átszivárgó, vagy az azokon kivül fakadó belvizek és csapadékviz levezetésére azonban még eddig csaknem semmi sem történt. A nagyobb társulatok ugyan épitettek már nehány lecsapoló zsilipet, de a vizek csatornába gyüjtéséről s a zsilipekhez vezetéséről alig van szó.

Franyova alatt kezdődik a 95-ik számu átmetszés. Az egész utunkban nem volt annyira szembeötlő a tiszaszabályozási, illetőleg gátemelési munkálatok eredménye mint itt. Itt a tiszai töltéseken tul közvetlen ott vannak ugyan még a belvizek, de tápot a Tiszából nem kapva, összeszorultak, a „tenger" elfogyott s legalább az előbbi árboritott térhez képest csekély lett, s rajta tul már látni az üde zöld kaszálókat s buja buzavetést nevelő földeket. A töltésen kivül eső belvizek szine *egy, sőt másfél öllel fekszik most alacsonyabban a Tisza szintjénél*, melyen most hajónk halad. Ha a gát nem tartotta volna föl a vizet: bizonyos, hogy most itt is tenger terülne el egész a láthatárig.

Csak a keskeny töltés választja el a két viztükör szintjét s itt senki sem hazudtolhatja meg tulajdon szemét, oly felötlő a magassági különbség a kettő között.

Ha most ez a gát átszakadna, mindjárt szemünk előtt lenne a schafhauseni zuhatag. Borzalom rá gondolni is! — A felső-torontáli töltések 81,000 ölet tesznek ki s 400,000 hold földet mentesitenek.

Utunk e szakaszát, bár egyhangubb a többinél, mert vizet lát a szem, a merre csak tekint, nem felejtem el soha. Itt láttam meg, hogy Magyarországon, a nagybirtokosok hazájában, a hol némely földbirtokosnak egész herczegsége van, a Tisza a legnagyobb földesur.

Zenta felé mindig ugyanazon látkép, néhol semmi, néhol csak egyes foltonkint, másutt ugyan nagyobb terület földdel, de azért mindenütt a viz dominál.

Szinte jól esett rátenni lábunkat Zentán a szilárd talajra, végig tekinteni az erdős magaslaton, a hol a hires csata 1696-ban eldült.

Megtekintettük a várost is, láttuk a hires szentháromság szobrát a nagy piaczon, melyet a ráczok a forradalomkor annyira elboritottak magyar fejekkel, hogy orma nem látszott ki. 2500 magyar fej volt ott egy halomban.

Nagyon változhatott az idő azóta. Itt ugy, mint Török-Becsén a legszebb egyetértésben él egymással a magyar és a rácz, beszélik egymás nyelvét, s eszükbe se jut a nemzetiségi különbség. Zenta legszebb utczáinak neve Deák-utcza, Ghyczy-utcza, Eötvös-utcza. Ez oly jel, melyet mindenki láthat s örömmel veheti tudomásul, ha a multak szomoru félreértéseit fölidézi emkezetében.

Törs Kálmán.

Az 1849-iki áprilisi hadjáratból.

Sok ember él még ma Budapesten, ki szemtanuja volt azon zürzavarnak, mely az 1849-iki husvét első napján a délutáni órákban az ott tanyázó császári seregben uralgott. Lótás, futás, dobok pergése, s az egész sereg kivonulása voltak észlelhetők, de az igazi okát senki sem tudta.

E zürzavar valódi indokát csak két egyén ismerte: néhai b. Üchtritz honvéd-ezredes és a közlő, ki miután már szinten tul van a 60-on, nem szeretné azt magával a sirba vinni.

*

Midőn a hatvani csata után a magyar sereg jobb szárnya Gödöllőre bevonult, délutáni egy óra lehetett, s a Windischgrätz herczeg ebédjét a győzelmesen bevonuló sereg tisztjei ették meg. Mondták, hogy maga Kossuth is ott volt; de hogy Görgey Arthur ideiglenes fővezér ott volt, jól tudom. Mint tüzmester, épen az üteg körül rendelkeztem, midőn egy igénytelen kis lovacskán, zöldszinü felöltőben, barnának látszó, zsidós külsejü egyéniség lovagolt el mellettem, s nyájas mosolyával mintegy bosszantani látszott; de alig távozott az üteg köréből, midőn a huszárok elkezdék harsogtatni: *„éljen Guyon generalis"*. Az igénytelen egyéniség valóban a hires tábornok volt, három hónapon át közvetlen parancsnokom, ki ez álöltözetben a német seregen áthatolván, most egyenesen a fővezérhez sietett, s kérte, bocsásson rendelkezésére két ágyut és a Nádor-huszárok osztályát, — mintegy 160 embert, — mely erővel az egész német sereg balszárnyát egészen Pestig fogja hajtani.

Nyomban jött a parancs, hogy a Vilmos-huszárok a VI. lovas üteggel és a Nádor-huszárok osztálya a IX. lovas üteg két ágyujával lóra keljenek. Mi megtörténvén, Guyon tábornokkal élünkön, utnak indultunk, s a Kerepesen tul álló német balszárnyat megtámadtuk; azonban a szerencse nem kedvezett. A németek tulnyomó tüzzel fogadtak, s hozzája még a szél is ellenünk szövetkezett, s már-már bizonyos kudarczot vallottunk volna, ha dandárnokunk, báró Üchtritz közbe nem jő, ki a Nádor-huszárokat egy sorba kiállitva a csata helyén hagyta, a VI. lovas üteget visszaküldötte Gödöllőre, engem pedig két ágyummal és a Vilmos-huszárokkal fölparancsolt a Kerepes déli oldalán fekvő magas bérczre, hova — miután sikerült az ágyukat a huszárok segélyével felvontatnom, s az ellenség fölébe egészen észrevétlenül közelitenem, a tüzelést oly szerencsés eredménynyel kezdettem meg, hogy a hatodik lövés után az ellenség a legnagyobb zavarba hozatott, s rögtön visszaindulót fuvatott, s a már-már áldozó nap a magyar seregnek uj babért, nekem pedig, ki az egyik ágyut magam irányoztam, tiszti rangot hozott.

*

Hogy mi Kerepesen maradtunk felesleges mondanom. Másnap, azaz nagyszombaton veszteg maradtunk, ugy husvét első napján is. Kerepes lakosai annyira ki voltak a németek által zsarolva, hogy ott sem a tisztek, sem a legénység zsiros husvétre nem számolhatott; sikerült mégis nagy áron egy kis sódart szereznem, s épen déli falatozásomat végzém a szabad ég alatt, — mert mindig előőrsön voltam, — midőn b. Üchtritz dandárnok látogatásával megtisztelt, s amugy porosz modorban szidta a Pesten kényelemben uszó s a kávéházakban mulatozó császári hadsereget, mig neki e nyomorult fészekben kell fetrengeni és éheznie. A dandárnok nem beszélt magyarul, én meg nem tudtam németül, de azért megértettük egymást, s azt mondám neki: „Dandárnok ur, ne haragudjék, van nálam jó sódar, hozzá bor és kenyér, tessék; a többit majd a falatozás alatt elvégezzük." Midőn a sódar és bor jobb kedvbe hozta, s a kulacs ürült, fölemlitém előtte, hogy az elébb a németeket ok nélkül szidalmazta, miután csakis ő tőle függ, hogy *ugy az üres kulacsot megtölthessük*, mint a *németeket Pestről kizavarjuk*. Ültesse lóra a hu-

valamint az ehhez közel eső *Podbjel* községbeli «Bjela» nevű hegy, 1876-ban eszközlött próba ásatásaim mindkét helyütt csak őskori cserepeket hoztak napfényre, azonban semmi kétség benne, hogy az eszközlendő kutatások e helyütt, fentebbi állításom igazolásául újabb biztos támpontokat fognak szolgáltatni. Nem mellőzhetem hallgatással e helyütt végül még a krasznahorka-medvedzei határon kiemelkedő dolomit-sziklát sem, melynek tövében a 40-es években ama híres bronzleletre akadtak. E szikla éjszaki oldalán ugyanis egy nyílás látható, mely most csaknem színig törmelékkel van telve, mely azonban egykor — öreg emberek állítása szerint — barlangszerű üregbe vezetett. Minthogy a nyílás, a mint ma látható, befelé szükül, részemről alig hiszem, hogy a «barlang» emberi tanyául szolgálhatott volna. Mind a mellett feltett szándékom, hogy a törmeléket onnan legközelebb eltakaríttatom. A dolomit-szirt e helyütt kitünő kovakővel tarkázott, ki tudja, nem szolgált-e egykor bányául a kőkorszakbeli embernek, kinek nyomaira Árvában eddig még nem lehetett akadni.

Ifj. Kubinyi Miklós.

A SZEGED-RÖSZKEI SÍRLELETEK.

Szeged határában a várostól mintegy 8 kilométernyi távolra, délfelé a Tisza partján terül el a *Röszke* nevű kertészség, mely az utóbbi időkben mind jobban benépesedett, s ma már egy kisebb falúnak is bátran beillenék. Ezen kertészség neve a régi oklevelekben gyakrabban előfordúl. Így a Magy. Tört. Tár. IX. kötetének 56-ik lapján közölt 1439-ik évi oklevél szerint Rezke possessio seu *villa* mint Erzsébet királyné birtoka említtetik. Röszke azonban már a népvándorlási korban, de sőt az azt megelőzte időkben és már telephely volt, a Tisza árterében kiemelkedő természetes magas partokon minden időben emberek, — különféle népek laktak, mit az 1885-ik évben napfényre került röszkei leletek kétségen kívül bizonyítanak.

Ezen leletekről az Arch. Értesítőben többször tétetett említés, a nélkül, hogy azok bemutatva és tüzetesen ismertetve lettek volna.*

A sövényháza-szegedi ármentesítő társulat 1885-ik évben Szent-Mihály teleki-röszkei vonalát midőn kiépítette, és a Röszkén keresztül vonuló Sárosvölgy nevű ért keresztül töltötte, az említett ér partján a kubikosok több sirra bukkantak, s az egyes sírokban különféle régiségeket, agyag- és bronz-eszközöket stb. találtak.

A munkálatokat vezető mérnök csak későn értesült mindezekről, a midőn a sírhelyek anyag gödrei teljesen kihordva lőnek, az egyes csontvázak széthányattak s a tárgyak összekeveredtek és részben megrongáltattak, az agyagedények pedig széttördelve és cserép darabjai szanaszét hányva lőnek.

Még utólagosan sem lehetett megállapítani, hogy a kibányázott kubikgödörben hány külön sír volt, a sírboltban a csontvázaknak minő elhelyezése

* Arch. Ért. 1885. év. 149. l. és 1888. év. 239. l. stb.

volt, azok a férfi vagy nő nemre utalnak-e, a különféle eszközök és tárgyak a csontvázak körül minő rendben fordultak elő. A koponyák is összezúzódtak, azok alkatát és jellegét sem lehetett megállapítani. Igen valószínű, hogy a kézrekerült lelet is csonka, s abból sok alkatrész hiányzik, elkallódott.

Így a röszkei leletek tudományos értéke felettébb nagy kárt szenvedtek, ámbár analogia és egybevetés útján az egyes tárgyak rendeltetését megállapítani mégis sikerül.

Röszkén a Sárosvölgy partján feltárt sírokból kikerült agyag-edények többnyire összezúzódtak. Rendkívül vastag, nagy arányú és durva égetett edények voltak ezek. Nagyon kevésen látszott a korongon való készülésnek a nyoma, a görbületek többnyire esetlenek. Két kissebb agyag-edény mégis épen maradt. Ezek felülről két oldalt egy-egy füllel vannak ellátva. Ivó pohár alakúak, az egyik egy literes, a másik mintegy $^3/_4$ literes ürtartalmú. Egyiken sincs semmiféle ékítmény, s mindkettő szabadkézileg készült. Agyagból készült több rendbeli háló súly és orsó cserép is fordúlt elő, ugyanolyanok, mint a minőket a sövényházi és rábéi leletekből ismerünk. Ezen kívül néhány darab csillámpala kőzetre és három kő eszközre is akadtak. Ezek közül az egyik egy veres színbe játszó simított serpentin kövésőnek töredéke, a másik kettő pedig kova (silex) penge. Ezek közül az egyik darab Kállay Albert főispán birtokába jutott, a másik példány rajzát az I. táblán 29. számmal jelölt ábra tűnteti fel. A lapjával kissé iv alakúra hasadt ezen példány 14 cm. hosszú és 35 mm. széles. Éle még ma is meglehetősen ép.

A lelet többi tárgyai bronzok. És pedig 7 tű, részint ép, részint törött és csonka állapotban. Ezeket a 15, 16, 17, 18, 19. sz. rajzok tűntetik fel. A legelőbb érintett 39 cm. hosszú, s eredeti hosszúságából mindenesetre hiányzik valamennyi. A 16. számúnak hossza 23 cm. Csaknem mind eltérő egymástól. Egyiknek (17. sz.) feje egy alig észrevehető kis gömb, a másik már jóval kiszélesedett vastag körlapot képez (15, 18, 19), s a 16-ik számúnak feje vagyis körlapja már 35 mm. átmérővel bír, mely körlapon egyúttal a 16. *b*) sz. ábrán feltüntetett diszítmény is látható. E bronz-tűk némelyike a fejhez közel eső részen kisded átfűző lyukkal van ellátva. Ez a lyuk egyiknél közelebb, másiknál távolabb esik a fejtől, illetőleg a gömb és körlaptól. Némelyik tű egészen egyenes, a másik ellenben kigyózó vonalú.

Ezekhez a tűkhöz hasonlók a többi közt a torontálmegyei tamásfalvi leletben előfordulók (*Hampel:* Bronzkor Emlékei CXXVII), mint a mely lelettel a röszkeiek egyébként is több hasonlatosságot tűntetnek fel. De ezenkívül a röszkei bronz-tűk egynémelyike hasonlít a sajógömöri (Arch. Ért. 1886. év 15, 18. l.) és a lajta-ujfalusi (Arch. Ért. 1889. év 231. l.) leletekben előfordulókhoz.

A lelet legkiválóbb tárgyai azonban a szíjból készült övre alkalmazott bronzlemezkék, és az ezekről, illetőleg az övről lelógó csüggők. Az elsőnek ábrája a 20-ik szám alatt, az utóbbiakké pedig a 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28. sz. ábrákon látható. A 20-ik számú ábrán feltüntetett övlemezből csakis a rajzban bemutatott egyetlen példány maradt fenn, a mi egymagában eléggé igazolja, hogy a röszkei lelet nem teljes, s az öv többi lemezei és illetőleg több övnek lemezei hiányoznak. Ellenben az övről lelógó csüngők száma össszesen 20-ra rug. De e

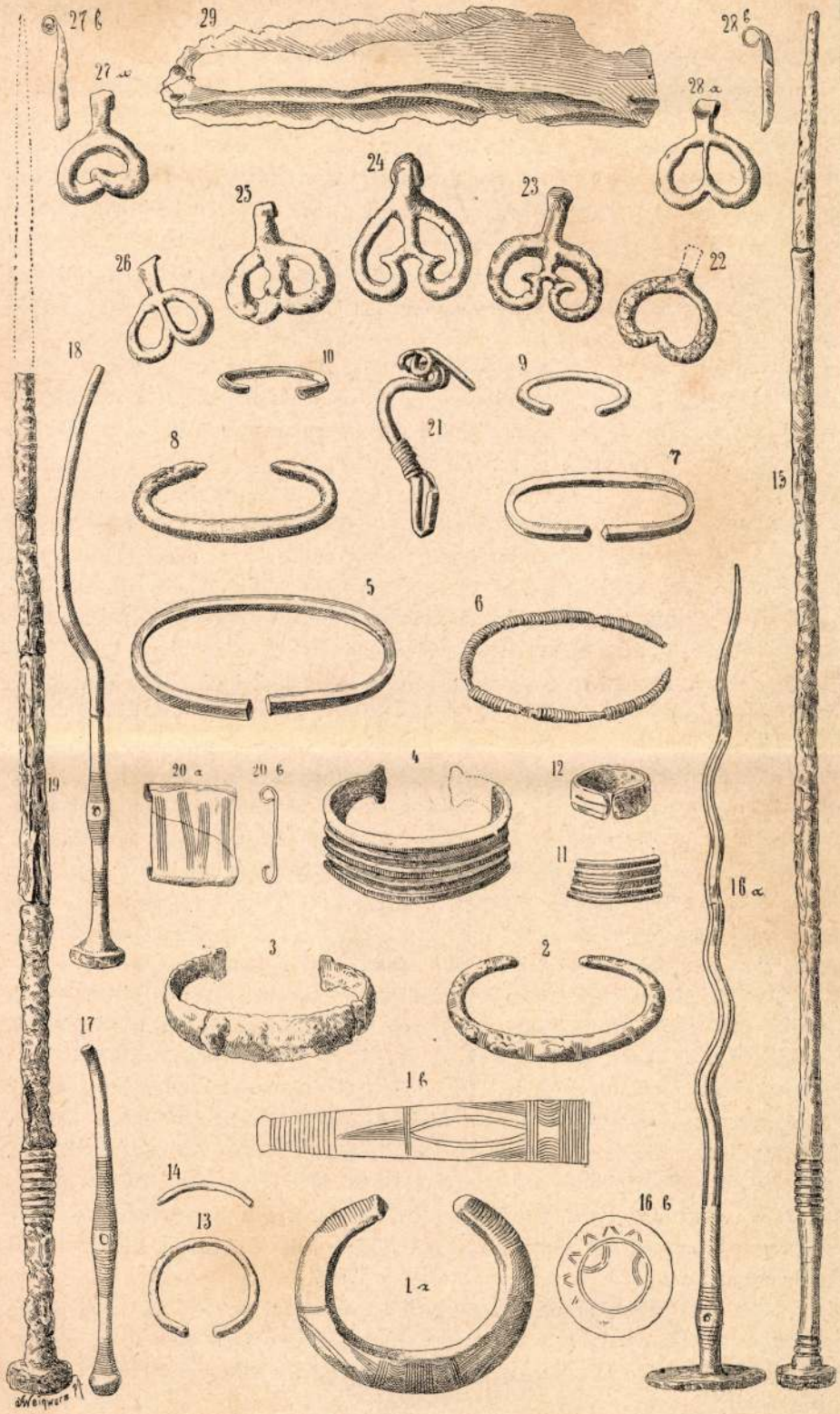

A SZEGED-RÖSZKEI SÍRLELETEK. I. TÁBLA.

20 darab csüngő összesen mintegy öt változatot képvisel, tehát nem alaptalan az a föltevésünk, hogy a csüngők ezen változatai öt külön övön fordulhattak elő.

Ez öv és annak összeállítása teljesen az ercsi leletben (Bronzkor Emlékei XCIII.) előforduló öv és csüngők rendszerével egyező, ámbár a röszkei öv csüngői csinosabbak, sem mint az ercsiek, a melytől még abban is eltérnek, hogy a röszkei leletben a csüngőket tartó hengerded tekercskéknek semmi nyoma. A 27. *b)* és 28. *b)* sz. ábrákból kitetszik, hogy e csüngők a karikaszerű ráhajtással lehettek az öv lemezeit tartó szíjhoz vagy valamely karikához függesztve. Ezen övcsüngők belföldi eredetűek. Az alsó-kubini öntő minták között (Arch. Ért. 1883. év 284. l.) ugyanis előfordul a rajzunkon 22. és 27. sz. ábránkon előtüntetett csüngőkhöz hasonló ékszerek öntő mintája. A röszkei övcsüngők motivumai előfordulnak még a többi közt a dunapentelei (?) lószerszám diszítmények között is. (Arch. Ért. 1883. év 73. l. 9. 10. sz.)

Az övdíszen kivül a röszkei leletből még összesen 17 bronz-karperecz is fennmaradt részint ép állapotban, részint törötten és csak egyes töredékben. Ezek különféle nagyságúak és formájúak s jellemző alakjaik 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. ábrákon van feltüntetve. Ezek közül az 1. számú tömör és súlyos bronz-karperecz csak 21 mm. nyilással bir. A nyilásnál elvékonyodó két vég rovátkos diszítésű, s a kör külső lapján levő többi diszítés rajzát az 1. *b)* sz. ábra tünteti fel. Ugyanily diszítésű karpereczet ismerünk a rákospalotai (A. É. 1881. é. V. tábla), a sajógömöri (A. É. 1886. é. 15. l.) stb. leletekből. A 2. számú karperecz külső lapja véges-végig keresztbe rovátkolt diszítéssel van ellátva, a milyen a többi közt a csabrendeki leletben is fordult elő. (Arch. Ért. 1890. év 242. l. 3. sz.) Az 5-ik számú, valamint a 7-ik is nem szabályos köralakú, hanem lapított, eliptikus formájú. Az előbbeniből egy pár, az utóbbiból pedig egy teljes és egy töredék példány maradt fenn. Az utóbbinak átmérője csak 45 és 32 mm., tehát csak gyermek kézen viselhető karperecz volt. Az előbbeni azonban feltünőleg nagy és bő, mert a kerület átmérője 70 és 40 mm. Mindkettőnek nyitott végpontja nem kör, hanem négyszög alakú metszvényt mutat.

A többi karpereczek közös jellege, hogy szélesebb, de nem igen vastag lapjaik a tág nyilás felé keskenyednek s ott egy kidudorodó fejben végződnek. Ezeket a 3.4 és 11. sz. ábra tünteti fel. De az e fajta karpereczek közül is az egyiknek külső lapja egészen sima és minden diszítés nélküli, ellenben a másik a karperecz hosszában párhuzamosan végig futó mély bevágásokkal van diszítve, mint a milyen s a mihez némileg hasonló karperecz a rákospalotai (Arch. Ért. 1880. év VI. tábla) leletben fordúl elő. De legérdekesebb a röszkei karpereczeknek az a változata, melyet a 6-ik ábra tüntet fel. Itt a karperecz egy másik vékonyabb bronz-sodronynyal egész végig körül van tekerve. E példányból a leletben mindössze is csak egy darab maradt fenn.

Még egy kisebb bronz nyitott karika gyürű (12. sz. ábra) és öt közönséges karika (9, 10, 13. és 14. sz. ábra), egy fibula töredék és egy meglehetősen ép fibula (21. sz. ábra), valamint két csat tartozik a lelethez, mely utóbbiaknak rajzát a táblán fel nem találjuk. Ezen csatok közül az egyik egészen ép s rajta az aranyozásnak a nyoma több helyen észlelhető.

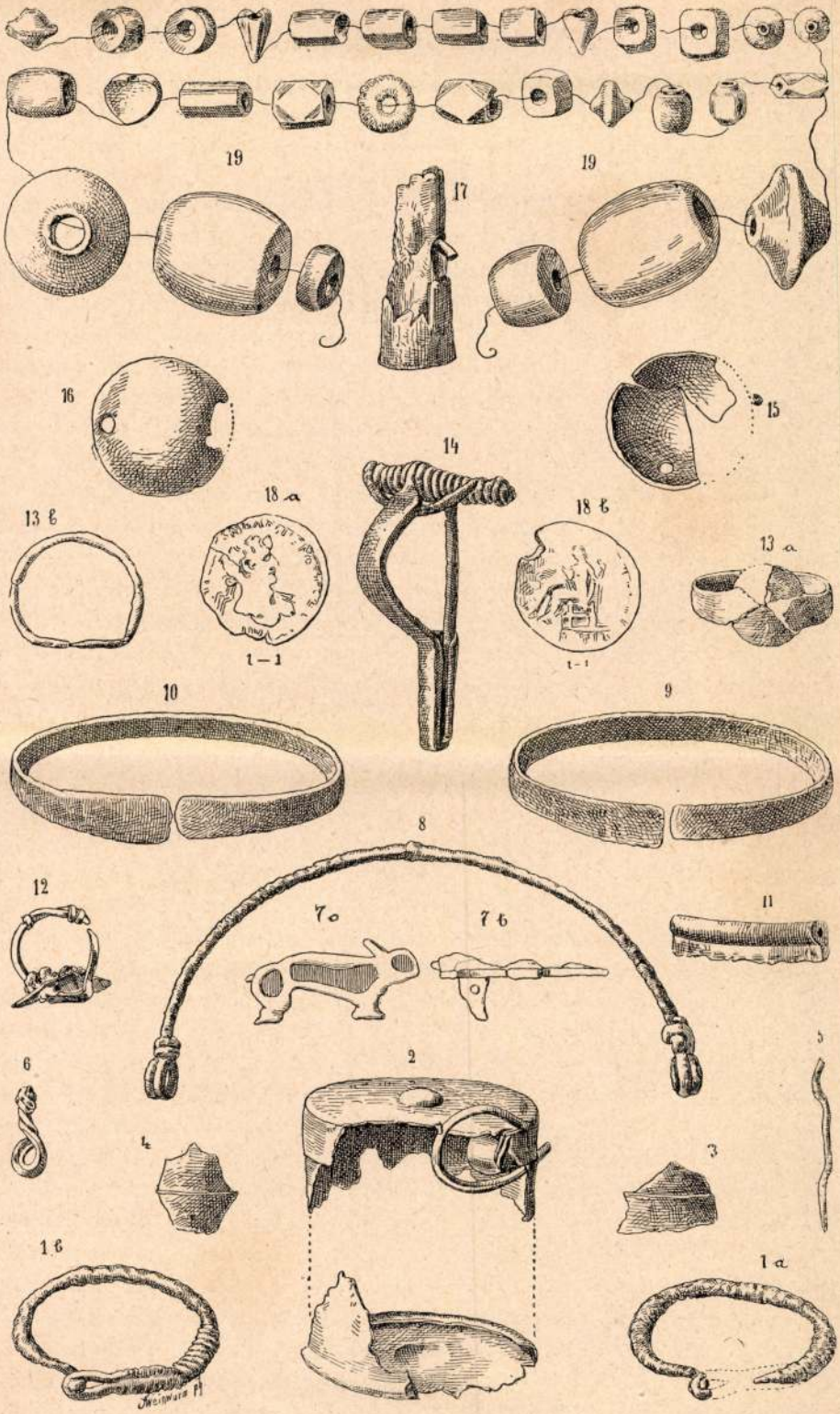

A SZEGED-RÖSZKEI SÍRLELETEK. II. TÁBLA.

A röszkei leletnek egyik részét tehát ezekben bemutattuk és csak ismételve sajnálhatjuk, hogy a lelet körülményeivel ismerősek nem vagyunk. De kevéssel az után, a hogy e leletek napfényre kerültek, Röszkén a töltés építkezés alkalmából egy ujabb leletre bukkantak, a hol a tudományos észlelések szempontjából is már az eredmény kedvezőbb volt.

A Sárosvölgy partjától nem igen távol a szegedi kegyesrendi ház birtoka mellett a töltés építéséhez kimélyitett kubik gödrök fenekén egész határozottsággal kivehető sírhelyek mutatkoztak. A mint erről értesítést nyertem, a kubik gödör további kibányászása félbe maradt és a sírhelyek kiásása és a sírok felbontása személyes vezetésem alatt 1885-ik évi márczius hó 20-án végrehajtatott. Az ásatásoknál jelen volt dr. Török Aurél egyetemi tanár is, ki a leleteket, illetőleg a csontvázakat antropologiai szempontból tüzetesen megvizsgálta, meghatározta és a csontvázakat az országos antropologiai múzeumban leendő megőrzésre át is vette.

Két nagy kubik gödörben voltak a sírok és pedig egyikben csak egy, a másikban pedig három. De ezek nem sorban, hanem egymástól távol, szanaszét feküdtek. Alig 20 cm. földet kelle már csak eltakarítani, s feltárultak az eltemetettek csontvázai, melyek mind fejjel délnyugat felé fordultan s rendesen kinyujtóztatott állapotban feküdtek. Az első kubik gödörben levő egyetlen sírban a halott csontváza közép termetű és közép korú férfié volt. A halott lábánál egy korongon készült, de minden diszítés nélküli 16 cm. magas füles volt, ép olyan, mint a minőt az öthalmi leletről közölt táblán a 16. sz. a. előtüntetve látunk. (Arch. Ért. 1880. LIII. tábla.) A sírban semmi más nem volt.

A másik kubik gödörben felbontott első sírban ugyancsak egy közép korú és közép termetű férfi csontváz volt. Itt is csak egy füles bögrét találtunk, mely az előbbihez némileg hasonlit. Ezen sincs semmi ornamentika. A másik két sírban 20—25 éves korú és feltünően lapos arczú egy-egy ifjú női csontváz feküdt. Egyiknél a felső lábszár csontok között egy csecsemő csontvázát is meglehetős állapotban találtuk. Az agyag-edények a láb körül itt sem hiányoztak, s a két női sírban csésze alakú, korongon készült, szép kivitelű, de minden diszítés nélküli három edény fordult elő. Az egyik 9 cm. magas, öblének átmérője pedig 10 cm. A második 8 cm. magas, öblének átmérője 7 cm. Ez a talapzat felé tölcsér alakúlag mindinkább keskenyedik. A harmadik a legkisebb. Ez csak $4^1/_2$ cm. magas, s az öblének átmérője $5^1/_2$ cm. Ezeken túl még két agyag tárgy volt azon női sírban, a hol egyúttal a csecsemő csontváza is előfordult. Az egyik egy parányi kis füles bögre, igazi gyermek játék. A másik egy 4 cm. hosszú s $3^1/_2$ cm. átmérőjű agyag henger, mely dereka körül homorúan kimetszve van. Ez is hihetőleg gurigázó gyermekjáték lehetett. A női sírokban még a következő bronzékszerek és egyéb tárgyak fordultak elő. Két bronz karperecz, minden diszítés nélküli keskeny lemezből. (II. tábl. 9, 10. sz.) Egy teljesen ép sodronyozott fibula (14. sz. ábra), mely igen hasonlít az öthalmi leletek közt előfordulóhoz. (Arch. Ért. 1880. é. LII táb. 8. ábra.) Találtunk még egy másik fibulát is, melynek tűje letörött, de azért talán a lelet egyik legérdekesebb tárgya. (7. *a)*, *b)* és 5. ábra) A fibula nyulacskát ábrázol. A nyúl fején, derekán és tomporán mélyebb kigödrözés látható; ebben zománcz volt, mely idővel kikopott vagy kihullott.

Hat darab részint ép, részint töredezett gömbszelvény (homorú körlap) is volt a női sírokban, melyek két oldalt átfüző lyukacskákkal vannak ellátva (15, 16. ábra), így tehát a ruhára felvarrt ékességek lehettek. Ugyan ilyen forma gombokat ismerünk a többi közt a rákos-palotai és a tamásfalvai leletekből, ámbár ez utóbbiaknál a hátlapon fület találunk. Egy kisebb fejes bronz karika gyűrűre is akadtunk, mely sajnos, megrongálódott (13. *a)*, *b)* ábra). Tüzetes vizsgálat után a a gyürű fejen s illetőleg körlapon betűk és alakok nyomai észlelhetők, de a réz élegülés a kibetűzést teljesen lehetetlenné teszi. Két homlokcsont vagy halánték karikát is találtunk. A réz rozsda még a koponya egész környékét is átjárta, s a homlokcsonton karikák nyoma határozottan meglátszott. E karikák (1. *a)* és 1. *b)* ábra) horgosvégük, minők hazai leletekben gyakoriak.

A két női csontváz nyaka körül ezenkívül temérdek gyöngy volt. Még ma is 128 darab van fenn, noha a lelet napfényre jövetele után több partából és borostyánból való kisebb fajta és vékonyabb gyöngyszem egészen szétmállott. A gyöngyök mindenféle alakban és nagyságban előfordulnak (19. sz. ábra). Van közöttük krétából való s henger alakú nagyobb és közép nagyságú. Van kagylóból készült s kettős gomba fejet ábrázoló nagyobb s közép és egész kicsiny nagyságú gyöngy. Vannak kisebb fajta kerek, négyszögű stb. pasta gyöngyök. Vannak közép és kisebb fajta borostyán karikák. Vannak szív és körte alakú változatok; vannak négy és hat szögű hasábos úgynevezett phöniciai üveg gyöngyök kék és vörös színben. És még több mindenféle és fajta gyöngy után a ritkaságkép előforduló drágakő-gyöngyöket kell megemlítenem. Calcedonból és karneol kőből a röszkei leletben több darab van. Mindegyik négy vagy hat oldalú hasábként, sarkaikon lecsapva, igen szépen vannak köszörülve.

A csecsemővel eltemetett női sírban előfordult tárgyak között ezen kívül még két bronz edénykéről kell megemlékeznünk. Az egyik egy palaczk idomú edényke volt. Talpa, azaz alsó részének átmérője 4 cm., magassága pedig mintegy 8—9 cm. palaczk alakú volt, mely felső részén egy csövecskében végződött. E cső átmérője 11 mm. Sajnos, hogy ez edénykè a puszta érintésre összeomlott. Maradványának alsó részét a 2. ábrának alsó fele, felső részét pedig a 17. sz. ábra tünteti fel; ez utóbbi azonban megfordítva képzelendő. A másik edényke egy sodrony fogantyús nyitott tégely-féle volt. Ennek az alja is 4 cm. átmérőjű volt (a 2. sz. ábra felső része, de megfordítottan képzelendő). Magassága mintegy 5—6 cm. lehetett, s az edényke felső része nyitott volt. A nyilás egyezett a fenék átmérőjével. Ez edénykének fogantyúja volt a 8. sz. ábrán előtüntetett ív alakú sodrony, mely még az eltemetés alkalmával szakadhatott ki az edény széléből. A 6. sz. ábra az edény felső szélén volt, s ebbe volt a sodrony-fogantyú beleillesztve. A többször emlegetett öthalmi leletből is ismerünk egy épen ilyen sodrony-fogantyút (Arch. Ért. 1880. LII. 2.). A 3, 4, 12. sz. ábrák az edényke egyes töredékeit tüntetik fel.

A leletet végül egy római ezüst császár-érem egészíti ki, mely az egyik női sírban fordult elő. Nem a kézben, sem a szájban, hanem a derék körül fordúlt elő ez érem, melynek elő és hátlapja egyaránt oly kopott, hopott, hogy a köriratot leolvasni teljesen lehetetlen. Az előlapon levő kép talán M. Aurelius császár érmére hagy következtetni. Az érem oly annyira kopott, hogy az jó

darabig forgalomban lehetett, a midőn az a sírba került. Így a röszkei lelet korát talán a Kr. u. 2-ik századra helyezhetjük.

Ezekben a röszkei lelet ismertetését kimerítettük; de ez alkalommal a röszkeivel rokon, s ugyancsak az 1885-ik év tavaszán Szeged határában napfényre került egy másik leletről kell még megemlékeznünk, a melyről az Arch. Értesítő 1885. évi 280. lapján is némi ismertetésre akadunk. Szegedtől északnyugat felé, a szikhalmi csongrádi országúttól balra, a várostól 2 kilométernyi távolra, közvetlenül a körtöltés mellett épült fel az 1885-ik év tavaszán a katonai lőporraktár, a melynek területét a körtöltésen belül eső földekről feltöltötték. A kigödrözött földek egykoron szőlővel és gyümölcs fákkal voltak beültetve, s a kubik gödrökkel mintegy méter mélységre hatoltak le. Mint utóbb kiderült, a munkások több agyag-edényre akadtak, melyeket ügyetlenségből vagy szándékosan összezúztak, s a cserép darabok a gödrök fenekén szerte szét hányva hevertek.

A mint e dologról értesültem, a helyszinére rándultam, s április 20-án s 21-én a már kitisztítva levő kubik gödrökben, — hol a földkiemelési munkálatok befejezve valának, — a temetkezési helyeknek látszó pontokon az ásatásokat megindítottam.

Az első kubik gödörben két sírhely volt. Mindkettőben azonban a csontok már egy rakásra összehányva voltak, tehát e sírt vagy legutóbb, vagy talán már korábban is felbontották. Mindkét sírgödör észak és dél felé nyúló irányt tüntetett fel. Egy harmadik helyen tűzpadokra akadtunk, hol igen sok cserép töredék, csont és pörnye volt felhalmozva. A második kubik gödörben egy sírt hasonlóképp már kiürítettnek találtam. Még a csontok is hiányoztak, de a sír fenekén egy durva mívű kis bögre mégis megmaradt. E sírpadhoz közel ismét egy tűzpad nyomait találtuk ép oly körülmények közt, mint az előbbinél. A harmadik kubik gödörben összesen tíz helyett történt tovább ásás. Több hely csak fa ültetés alkalmából ásott gödör nyomának bizonyult. Egy helyen 3 méter hosszú, 1 méter széles és a már elhordott földrétegen túl 70 cm. mélyre lehatoló pernyés gödörre találtunk, melyben törött cserepeken, állatcsontokon kívül temérdek kagyló fordult elő. A valóságos sírhelyek is már mind megbolygatva voltak s a csontok halmazban feküdtek. Csakis egyetlen sír volt érintetlen, hol a csontváz fejjel délnyugatnak s lábbal északkeletnek feküdt. E csontvázon csakis egy sodrony fibula volt, mely a röszkeinek szakasztott mása. A lábnál egy nagyobb csésze féle ép edényt találtunk. Korongon készült, minden diszítés nélküli szép kivitelű edény, mely a röszkei leletnél előforduló egyik ilyen edénynyel hajszálra egyez. Ezek szerint a szegedi lőpor raktár mellett levő régi «makkos házi» földekről előkerült leleteket a röszkeiekkel egykorúaknak kell tekintenünk.

Reizner János.

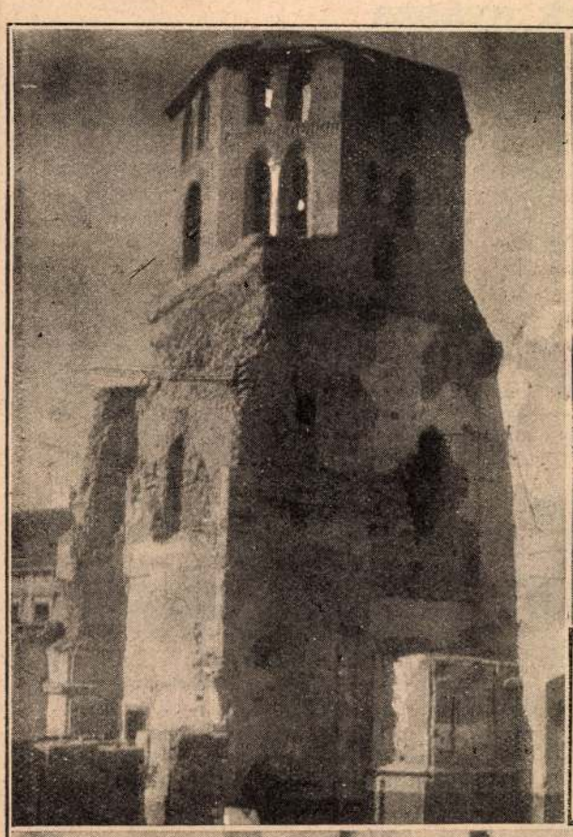

A szeged-belvárosi öreg torony, amely a török hódoltság idején török mecset volt. A Műemlékek Országos Bizottsága az öreg tornyot műemléknek nyilvánította, éppen ezért nem rombolják le, hanem restaurálják s körülbelül száz méterrel eltolják helyéről, hogy a most épülő nagytemplom kilátását ne zavarja

A másik képünk a szegedi Révay-utcáról készült. Az ódon házak lebontását már megkezdték s ezek helyére építik a szegedi egyetemet. (Kerny István felvételei)

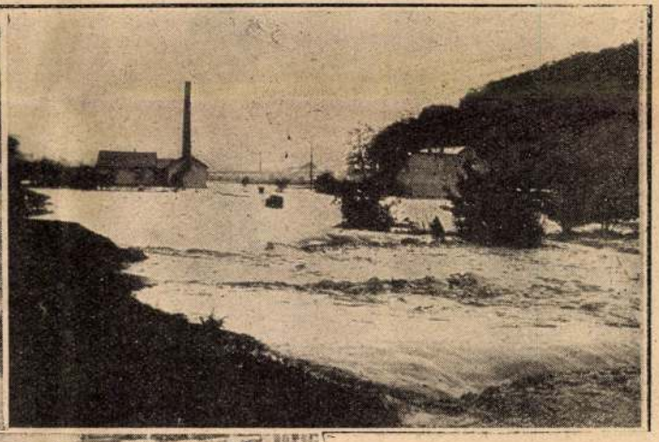

A gyulai állami elemi iskola napközi otthona, ahol naponta száz szegény gyermek kap meleg ételt. A háttérben a tanitói kar, középen Mazurek Ferenc igazgató, az otthon vezetője

A salgótarjáni árvizről készült baloldali felvétel. A megáradt Tarján patak. (Szkladányi Testvérek felvétele)

Az eleki ker. szoc. egyesület mükedvelői, akik Raibel Mihály káplán vezetésével előadták Herczeg Ferenc „Dolovai nábob leánya“ cimü darabját

A visegrádi bölénypark gyásza

A világháboru nyomoruságait nemcsak az emberek érezték meg, hanem az állatkert rabjai is. Minthogy az állattan és a történelem szempontjából egyaránt nagyon érdekes, kiveszőben levő *európai bölény*-állományunk is nagyon visszaesett, az állatkert vezetősége 1923-ban Visegrádon szabad erdőben helyezte el őket, ahol azóta örvendetesen megerősödtek, sőt meg is szaporodtak. Csak éppen Matyi, a törzsbika nem gyógyult meg betegségéből, sőt május 29-én elpusztult tüdőbajában.

A bölény Európa legnagyobb emlősállata, hajdan 2.2 m magas és 4 m hosszu példányok is éltek nálunk, ma már legde van Franciaországban is, sőt egy Spanyolország északi részében is. A középső terület Bajorország Türingiával és Pannonia. Innen csak a római korból vannak történeti adatok (Caesar), de annál több a helynév, például Salzburgban Pinsgau eredetileg Wintsgau, vagyis Wisentsgau volt, a római időben pedig Ambisontes. A keleti terület Poroszország, a Kárpátok, Erdély és Trácia. Erre a területre vonatkozik az ujabb idők minden történeti adata, de csak a XI. század óta."

A Kárpátok földjén a magyar bölény, a szláv zubr és a román zimbru szavakból származó helynevek őrzik emlékét,

Matyi, a visegrádi bölénypark kimult törzsbikája

följebb 1.8 magas és 3.5 m hosszu a közöttünk élő bölény.

Hazája egész Európa és Ázsia nagy része, de ma már Európában is végleg kipusztult s hajdani elterjedését csak a helység és főként hegynevek alapján tudjuk nagyjából megállapitani. Szalay Béla tanulmányai alapján tudjuk, hogy három vidéken élt a történelmi időkben, egy nyugati, egy középső és egy keleti területen.

„A nyugati terület — irja Szilády — a Vogézek és Ardennek. A régi frank történeti források az I—XII. századtól azt bizonyitják, hogy itt jóformán csak őstulok élt, mellette a bölény csak mint ritkaság mutatkozott hellyel-közzel. A legrégibb idevonatkozó adat Tacitus följegyzése, a legutolsó Jámbor Lajos idejére esik. Elszászból csak egyet tudunk, igy Biharban Belényes, Gömörben Bellény, Háromszékben Bölön, Árvában Zuberec és Zubrohlava, Zólyomban Zubretin, Pozsegában Zsuberkovác, Verőcében Zsubrica, Fiume mellett Zsubrinci, Aradban Zimbro, Beregben Zimbrilova.

„Nemzeti királyaink, kivált Mátyás idejében — irja Horváth — vadászata javában virágzott hazánkban. Zubretin községben állitólag még most is él a hagyomány, hogy a nagy király ott szokott volt bölényekre vadászni. A mohácsi vész után már csak Erdélyből vannak adataink. Egy szász krónikában olvassuk, hogy Majláth István 1534-ben Gyergyóban nagy bölényvadászatot rendezett. Még a XVIII. század második feléből is van több adatunk, hogy Erdélyben, nevezetesen Csik, Marostorda és Besztercenaszód megyében élt. Szalay megállapitotta, hogy az utolsó darabot a szabadban orvvadász ejtette a Kelemenhavas déli oldalán 1790 körül, a szintén a Kelemenhavasról származó legutolsó példány pedig, mely Bécsbe került s ott vagy husz évig Miska néven nagy népszerüségnek örvendett, 1809-ben hullott el a schönbrunni állatkertben."

Legtovább élt Oroszországban, a Kaukázusban és Litvániában a grodnói kormányzósági bialovezsai erdőségeiben, hol az orosz cár védelme alatt állott. A bialovezsai 2000 négyzetkilométer őserdőben, melyben a faállomány négyötöd része erdei fenyő, továbbá luc, tölgy, hárs, jávor, nyir, éger, nyár és füz, nevezetesen főleg a nyirkosabb helyeken, átlagban 7—800 volt a száma. A Kaukázusban igazi hegyi állat volt, nyáron fenn élt a fenyővel vegyes tölgy- és gyertyánerdőségekben, ellenben télen lehuzódott az alantabb fekvő tájakra. Száma itt sem volt több, mint Litvániában. Mindkét helyen meglehetősen ősi állapotban tanyázott a világháboruig, ekkor azonban és kivált a világháborut a keleten követő hatalmas társadalmi átalakulások idején a bialovezsai erdőben teljesen kiirtották, a Kaukázusban állitólag még van egy 25 példányból álló csorda. Állatkertekben ezenkivül még vagy 75 példány van, jelenleg tehát 100 darab képviseli az egész fajt.

Nyáron és ősszel az erdő nedves helyein tanyázik, rendesen a bozótba rejtőzve; télen jobban szereti a magasabban fekvő és száraz erdőt. A nagyon vén bikák magánosan élnek, a fiatalabbak nyáron át 15—20, télen 30—50 főnyi csordákban. Minden csordának megvan a maga állandó tanyája, ahova mindig visszatér. A párzás idejének kezdetéig egyetértés van a csordában; két különböző nyáj azonban kezdetben nem igen fér meg egymással és a kisebbik, amennyire teheti, kitér a nagyobb elől.

Tápláléka a különböző füvek, levelek, rügyek és fakéreg; lehántják a fákat, ameddig felérik és a fiatalabb hajlós törzseket lehajtják, hogy elérjék koronájukat és legtöbbnyire egészen elpusztitják. Ugy látszik, hogy legkedvesebb fájuk a kőrisfa, ennek leveles héját jobban szeretik, mint a többiét; a tülevelü fákat nem bántják. Télen csaknem kizárólag fakéreggel és a hozzáférhető lombos fák ágaival és hajtásaival, meg zuzmóval és száraz füvekkel élnek.

Természete évek multával változik, a fiatalabb állat pajkos, eleven és játékoskedvü, aránylag jóindulatu is, bár nem szelid és békés; az idős ellenben, kivált a vén bika komoly, csaknem mogorva, könnyen ingerelhető és hirtelenmérgü, semmiféle tréfát nem ért. Általában ugyan ez is bántatlanul hagyja elmenni az embert, ha ne hámborgatja, de haragját a legcsekélyebb ok is felingerli és ekkor szörnyü a vadsága. Nyáron mindig ki szokta kerülni az embert, télen rendesen senkinek sem tér ki utjából. Vadság, dac és hirtelen harag jellemző tulajdonságai. Dühében messze kinyujtja kék-

sével, vágyával, sovárgásával és sohajtozásaival. Wagner nagyszerü sikerének titka ép abban rejlik, hogy örökös izgalomban tartja idegeinket zenéjével, mely nem ismer természetes megoldást, hanem végtelenségig nyujtja a fölkapott melodiát. S ép ugy, mint zenéjében, dalmüszövegei és szinpadi alakjai megválasztásánál is gondosan kerüli e nagy müvész mindazt, a mi kézzelfogható, egyszerü s természetes... De ám vegyük például „Don Juan"-t. Nemde itt azonnal tudjuk minden alakról, mit kelljen róluk tartanunk. A parasztficzkótól a főurig, a falusi libácskától az előkelő hölgyig, mind olyan alakkal van dolgunk, kik csontból és husból állanak, s kiknek ereiben piros vér kering. De Wagner muzsájának dalműalakjait tizszer láthatjuk egymás után, a nélkül, hogy ezen ó-germán istenekkel és istennőkkel, hattyulovagokkal, bolygó hollandiaiakkal és Tannhäuserekkel meg tudnánk barátkozni."

Midőn a mai német beszély- s regényirók egyik legkitünőbbje mond ily véleményt Wagner Rikhárd zenéjéről és dalműszövegeiről, akkor érthető, hogy Németországon kivül, hol még sokkal kevésbbé érdeklődik a közönség a germán mythosz istenei, óriásai, tündérei és törpéi iránt, kétszerte nehezebben barátkozik velük meg a szinházlátogató közönség.

Azt hiszszük azonban, hogy e pillanatban, midőn a hirneves zeneköltő legnagyobb müve került először előadásra, teljes fegyverszünetnek kell beállnia azon küzdelemben, mely „pro" és „contra" folyik a „jövő zenéje" körül. Hadd serczegjenek ujra a zenekritikusok tollai, ha majd elhangzott az ünnepi előadás utolsó ütenye is; most azonban szüneteljen a harcz, s örüljön minden zenebarát a sikernek, mely Wagner legnagyobb törekvését koronázza, bayreuthi szinházának megnyitása által.

Szivós kitartással csüggött Wagner Rikhárd azon a merész eszmén, hogy külön szinházat épittessen magának a „Nibelungen"-trilogia előadása számára. E dalmü rendkivüli terjedelme, cselekvényének phantasztikus szinhelye, (maga az előjáték a Rajna-mederben, a föld mélyében s a felhők fölött történik) s azon rendkivüli igények, melyekkel Wagner a szinpadi gépezeteket és diszleteket illetőleg állt elő: annyival szükségesebbé tették külön szinház épitését, mentől kevesebb reménye lehetett a maestrónak aziránt, hogy akadjon dalműszinház, mely elvállalja a fölötte költséges gépezetek és diszletek elkészitését.

E nagyszabásu terv kivitelétől nem riadt vissza Wagner erélye és müvészi lelkesedése. Bizonyára szem előtt tartotta a derék költői biztatást:

„Ingenium viresque tuas cognosce, priusquam
Incipias aliquid! Turpe est desistere coeptis."

1863-ban penditette meg először Wagner a szinház épitésének szükségességét, a Nibelungen-trilogia szövegének közrebocsátása alkalmával. Hiveinek s a bajor királynak áldozatkészsége lehetővé tette a terv kivitelét. Mindenütt alakultak Wagner-egyletek, melyek czélul tüzték ki maguknak előteremteni a szinház épitéséhez szükségelt tőkéket. Tényleg, a Wagner által kivánt 300,000 tallér begyült, noha a sajtó nem nagy rokonszenvvel szólt ezen eredeti vállalkozásról.

1871-ben Wagner Bayreuthba utazott, hogy megszemlélje a bayreuthi örgrófok régi, de jó karban tartott s igen tágas kastélyát, melyet szinházzá átalakitani volt szándéka. Miután azonban az épület erre alkalmatlannak mutatkozott, Wagner elhatározta, hogy külön szinházat fog épittetni a kis városban. A szükséges telket a hatóság ingyen bocsátván rendelkezésére, a maestro azonnal összeköttetésbe helyezte magát *Szemper* Godofréd hirneves épitészszel, ki részben Wagner utasitásai szerint épitette föl a szinházat.

Szépség és fény nem jellemzik a bayreuthi szinházat, de hisz erre sem Wagner, sem Szemper nem voltak tekintettel, minthogy az épitésnél ugyszólva kizárólag csak a czélszerüség igényei voltak irányadók, annyival inkább, mivel gazdálkodni kellett a pénzzel. Az épület nagyobb része, mely a tulajdonképeni szinpadot foglalja magában, aránytalanul magasan emelkedik ki a nézőtért magába záró épület fölött. Az előbbi magassága 114 láb, az utóbbié ellenben csak 70 láb. Ez az aránytalanság azonban szükségessé vált azon rendkivüli dimensiók folytán, melyekkel a szinpad bir. Szélessége 45 láb, hossza ellenben 81, sőt a hátsó szinpad hosszaságával együtt 141 láb.

E terjedelmességnek megfelel a szinpad magassága is, mely igazán meglepő. A sülyesztő-helyiségek fenekétől kezdve egész a padlásig 154 lábnyi magas a szinpad, tehát magasabb akárhány vidéki város tornyánál. Brandt a darmstadti szinház geniális gépésze, remekelt a szinpadi gépezetek előállitásában, ugyhogy e tekintetben páratlanul áll a bayreuthi szinház. A szemlélő meglepő hüséggel előállitott zord hegyvidékeket, felhőket, sürü ködöt, folyammedret, nagy viztömegeket s egyéb rendkivüliségeket fog látni a szinpadon. A ködöt gőz segélyével állitják elő, melyet tömérdek cső vezet a szinpadra.

Nevezetes a nézőtér sajátságos berendezése is. Egészen eredeti ujitás az, hogy e szinházban a zenekar oly mélyen van elhelyezve, hogy a közönség nem lát egyetlen zenészt sem. A szinházainkban szokásos páholysoroknak itt nyoma sincs. Helyükön magas talapzaton álló oszlopok emelkednek. A nézőtér, melyen csak ülőhelyek vannak, „Amphitheatrum"-szerüleg van berendezve, azaz egy széksor magasabban fekszik a másiknál. A nézőtér a szinpad szomszédságában keskenyebb, a háttér felé pedig szélesebb, ugyhogy mig az első széksorban csak 32 ülőhely van, addig az utolsó 54 helyet számlál. A nézőtér hátterében a három részre osztott tágas fejedelmi páholy, a fölött pedig a 200 ülőhelylyel biró karzat van elhelyezve. Összesen 1344 személyre van hely a nézőtéren.

A „Nibelungen-trilogia" előadását kitünő zenészek és énekesek közreműködése teszi lehetségessé, kiket nem az anyagi haszon, hanem a Wagner iránti tisztelet vonzott Bayreuthba. *Materna* asszony, *Lehmann* Lilla és Mari, *Lammert* Minna, *Hill*, *Reichenberg*, *Nigmann* s *Siehr* urak stb. nemes müvészi ambicziótól vezérelt közreműködése biztositékul szolgált arra nézve, hogy a főbb szerepek jól lesznek betöltve, s hogy Wagner müvészi gárdája meg fogja állani helyét a bayreuthi nagy napok idején.

B—i N—r.

Némely természettudományi ismeretek hajdan.

(Vége.)

A chinai forrásokból azt tanuljuk, hogy az ország legrégibb évkönyvei pontos csillagászati följegyzéseket tartalmaznak az üstökösök sorrendjére nézve. Időszámitásunk előtt 613 esztendővel kezdődik s tart két szakaszban Krisztus után 1644-ig. E chinai észleletek alapján nyolcz üstököst lehetett kiszámitani, s ezek a legrégibbek, melyeknek pályáját ösmerjük, ugyanis a 240, 539, 565, 568, 574, 837, 1337 és 1385-dikieket. A 837-diki üstökösnek, a mely Du Séjour szerint majdnem 500,000 mérföldre esett a földtől és „jámbor" Lajos franczia királyt annyira megrémitette, hogy a fenyegető veszélyt zárdák alapitása által hitte elkerülhetni, a chinai csillagászok tudományosan kisérték pályáját, melynek 60 fok hosszu csóvája majd egyszerünek, majd megoszlottnak látszott. Ők már ekkor ismerték azt a törvényt, melyet Európában csak a XVI. században tanitottak Fracastoro és Appianus, hogy a naptól keletre az üstökösnek csóvája mindig keletre, ellenben az attól nyugotra foltetszőe nyugotra irányul. A chinai megfigyelésekből Langier az elemek teljes hasonlósága alapján, a Halley-féle üstökösnek egy hetedik, 1378-diki megjelenését számitotta ki.

A csillaghullások és *meteorkövek* legrégibb ismeretét is a chinaiaknak köszönhetjük; azok már az indiai és chinai évkönyvekben időszámitásunk előtt több ezer esztendővel nagy szerepet játszottak. Biot azokból 52-t gyüjtött össze. Két márcziusi áramot különböztetnek meg. Ugyanis a meteorhullások időszakait egymás mellé állitva, bizonyos szakaszosságot tapasztalunk, mely szerint a polgári naptár bizonyos napjain ujból visszatérnek. Mi ezen tényt csak 1832-ben s a reá következett években deritettük föl, midőn Humboldt a novemberi és Quetelet az augusztusi vagy ugynevezett Lőrincz-áramot födözte föl. Az első legrégibb följegyzés Krisztus előtt 687-ről van; a legrégibb meteorkő-hullás Krisztus előtt 644-ről, tehát 176 esztendővel az egos-potamosi roppant meteor hullása előtt. Krisztus előtt 644-től Kr. után 333-ig 16 meteorkő-hullás van följegyezve nálunk, mig a görögök és rómaiak ez időszak előtt csak négyet emlitenek.

China népétől, mely sajátságos merevségét egészen a legutóbbi időkig megőrizte, most már forduljunk Ninive romjaihoz. Háromezer esztendő vonult keresztül Assyria halmain, a viharnak és szenvedélynek, a sötétségnek és fénynek háromezer esztendeje, s végre a sir ismét kiadja a maga halottait. Botta franczia konzul által a negyvenes évek elején, Ninive környékén megkezdett ásatások óta az assyr faragványok és föliratok gazdag kincsei kerültek napfényre: roppant királyi paloták csarnokokkal, termekkel s tornáczokkal, melyeken a tüz pusztitásának nyomai láthatók, — kolosszalis, pompás faragványok, emberalakok, bikák, szárnyas oroszlánok, sphinxek, a napfényre jutásnál részben porrá zuzva, nagyszerü féldombormüvek, ékirások. A dombormüvek részint roppant bálványképekkel, részint az assyr királyok harczaival — melyek néha a csata kezdetétől a győzelmes hazatérésig lefolyt részleteket tartalmazzák, — számos ékirás-példányok, királyok fölfedezett levéltárai, agyag-hengerek s törvénytáblák, tornyok, isten-jegyzékek, különböző bronz ódonságok: kulcsok, kelyhek, harangok, stb., mind beláthatlan fontossággal birnak a történetbuvár előtt, miután ugyanakkor a persa ékirás olvasását is siker koronázta. Rawlinson Persiában, Lassen Bonnban egyidejüleg foglalkoztak a feladat megoldásával, s későbbi összehasonlitás alkalmával, a függetlenül elért eredmény csak egyetlen betűben tért el egymástól. A dombormüveken s faragványokon a távcső teljes hiánya elárulta ösrégiségét, s az embert bámulat fogja el a kivitel ritka tökélyének láttára, p. o. hol még a zsidó hadifoglyok jellemző vonásai is kivehetők.

Ezen ásatások alkalmával egy tárgyat találtak, mely bár a müvészet egyéb maradványai mellett a kutató előtt kicsinynek s elvetendőnek tünt föl, de ennek daczára még amazoknál is inkább megérdemelte a gondolkodó észlelő figyelmét. A kis tárgy egy hegyikristály-lencse volt. Az egész majdnem hihetetlen. Lapjai közül az egyik a kristály természetes síklapja, a másik domboruan köszörülve; határvonala nem teljesen kerek, vastagsága egyenlőtlen. Gyútávola $4^1/_2$ angol hüvelyk. Sir Brewster Dávid, a nagy természettudós azt hiszi, hogy a lencsét valósággal láttani czélokra használták.

Igy hát a legrégibb népek már ismerték volna a lencse nagyitó képességét, mit ők az üveg feltalálása előtt átlátszó kövekből készitettek s talán fegyverzett szemeiket még az égboltra is irányzák. Sőt ujabb időben a ninivei ásatások alkalmával üveglencséket is találtak, melyek szintén a láttani czélokra használat mellett tanuskodnak. Mert a chinaiak, indiaiak egyiptomiak Krisztus előtt egy pár ezer esztendővel értették az üvegkészités módját. Egyiptomban pedig oly emlékszobrokat s festményeket találtak, melyek munkálkodó üvegfuvókat ábrázolnak. A rajtok levő ékirás pedig oda mutat, hogy ezen müvek Krisztus előtt több ezer esztendővel élt uralkodó alatt készültek. A chinaiak pedig az üvegből nemcsak tükröket, harangokat, trombitákat készitettek, hanem természetes szinre festett szölőfürtök s más alakok előállitására is használták.

Tény az, hogy az egyiptomiak, indok és a csillagvizsgáló chaldeaiak, nagyon, de nagyon régen gyüjtöttek csillagászati észleleteket s az égbolt érdekes pontjait nyomozták. A világváros Babylon bezárt pap osztályai megőrizték és szaporiták a csillagászati ismeret ősrégi fényét. Belus pyramistemploma is a csillagok vizsgálására szolgált; onnét jelentették meg az éj óráit. Számtalan csillagász-iskola köszöni létét, ezen később feloszlott papi osztályoknak; ily iskolákról s azok négy képviselőjéről Strabo is tesz emlitést. Számos és sok esztendőre szóló csillagászati észleletet, a holdmozgás ösmeretét tanulták a görögök a chaldeaiaktól. Kallisthenes, Nagy Sándor korában élt görög bölcsész, Babylonból oly csillagászati buvárlatokat vitt magával Görögországba, melyek Porphyrius szerint Sándornak Babylonba bevonulása előtt 1903 esztendeig nyultak föl. A görögök állatköröket valószinüleg a chaldeaiak „dodekametria"-jától kölcsönöztek, s még az is bizonytalan — mondja

Humboldt, — mi illeti a chaldeaiakat a legrégibb Pythagoras-féle elméletekből az égbolt valódi mivoltára, a bolygók pályájára és Apollonides Myndius szerint hosszas, szabályos pályájukon ismét visszatérő bolygókra nézve.

Görög irókból tudjuk, hogy a régiek előtt bizonyos nagyitó szerek nem valának ösmeretlenek. Aristophanes „Felhő"-jében gyujtó kristályokról szól, — Seneca ösmeri az üreges, vizzel telt üveggolyók nagyitó erejét, — Plinius homoru smaragd-lencséről emlékezik, mi valószinüleg nem volt egyéb, mint zöldre festett üveg, s azon nézte Nero császár a harczjátékokat, pedig mint tudjuk, a homoru szemüveg rövidlátóknak való. Ily alakban azonban csillagászatra nem használhatták. Ellenben bizonyos, hogy már igen korán kürtőkön keresztül, vagy mély kutakból vizsgálták a csillagokat, miknek segitségével azokat esthajnalon könnyebben és hamarább fölismerték, mert igy fényöknek hatályossága s a kisugárzás ereje által látszó nagyságuk növekedett, s a nagyitás a közelség benyomását idézvén elő, az égboltot látszólag megközelitette. Kleonedes már azt jegyzi meg, hogy mély viztartókból a nap nagyobbnak látszik, „a homályos és nyirkos levegő miatt." De nem való Aristoteles azon állitása, hogy a bányák mély torkából, a kémény üregéből, a csillagok még nappal is szembe tünnek; Humboldt Amerikában és Szibériában tartózkodása alatt hasonlót sem maga nem észlelt, sem más effélét tapasztalt emberekkel nem találkozott.

A csövek használatának első nyomaival az arab csillagászoknál találkozunk. Összekapcsolták azokat elmés mérőeszközeikkel s vizsgálataiknak ez által eddig nem ösmert pontosságot kölcsönöztek. Ily bonyolult készülék állott a Hulagu által emelt csillagásztornyon Meraghaban. Természetesen az arabok csillagászati tevékenysége aránylag sokkal később időre esik, s igy nem lehet eldönteni, mennyit köszönhettek a chaldeaiaknak, az indoknak és az alexandriai iskolának. Ind bolygótáblákat még a 8. század végén forditottak arab nyelvre Alphazari és Alkoresmi, s arab mathematikusok vándoroltak Indiába a csillagászat tanulmányozása végett, kik aztán a tudományt több lényeges tekintetben magok is előre vitték.

A fegyverzetlen szem az égbolt csillagseregéből mennyit képes felölelni, a reczehártya különböző érzékenysége mellett, általában meg nem határozható. Humboldt egy ötödik nagyságu csillagot, Alcort emlit, mit az arabok „Saidak"-nak (próbálónak) neveztek, mert rajta szokták a láterőt megpróbálni. Ezen középláterőre vonatkozó meghatározás azonban változik a levegő tisztasága vagy homályossága szerint. Mindig találkoztak egyes rendkivül éleslátásuak, kik hatodik nagyságu kisebb csillagokat is fölismertek fegyverzetlen szemmel is. Hipparkhus, az egész ókor legnagyobb észlelő csillagásza, ki először adott a görögöknek csillagászati táblákat és saját álló csillag-észleleteit a korábbi alexandriai csillagászokéival összehasonlitva, az éjnapegyen előhaladását fölfedezte, derült, holdtalan éjszakán a fiastyuk csoportban a hetedik csillagot, Celaeno-t jól fölismerte. Humboldt is emlit egy 1837-ben Boroszlóban meghalt szabómestert, ki Jupiter bolygóit (hat-heted nagyságu csillagok) holdtalan éjszakákon megkülönböztette, a melyek élesen körvonalozott pontoknak tüntek fel előtte, menten a gátoló kisugárzásoktól s csóváktól.

A fegyverzetlen látás korszakába esnek még: Kopernikus világrendszere, Tycho de Brahe nagyon tökéletes észleletei, sőt még a Kepler-féle törvények feltalálása is. Csak 1608-ra jut a távcső fölfedezése. Ezen esztendőben Lippershey János middelburgi szemüveg-készitő, egy eszközt küldött Hollandia rendeinek, „melylyel messze lehetne látni." S azt kérte, hogy találmányaért 30 esztendőre szóló szabadalmat, vagy évi nyugdijat adományozzanak neki; de a rendek elég nagylelküek voltak tőle ugy az egyiket, mint a másikat megtagadni. Galilei értesülvén az uj találmányról, maga is készitett egyet 1609-ben s azt a velenczei dogenak s a tanácsuraknak ajánlá. Ugyanekkor pedig Janson János és fia Zakariás, szintén middelburgi szemüveg-készitők, a nagyitó-üveg feltalálása által szereztek magoknak érdemet. E két megbecsülhetlen eszköz tehát Németalföldön látott napvilágot, de az olasz föld hozta meg azoknak első gyümölcseit. Ott alkalmazza a távcsövet csillagászati czélokra Galilei s fölfedezi Jupiter bolygóit, Saturnus gyürűjét, Venus sarlóalakját s nem sokkal azután a napfoltokat. A távcsövi látás tehát mindössze 267 esztendős. Galilei Jupiter bolygóit kétszeres nagyitás mellett találta meg; különben sohasem használt 32-nél erősebbet. A távcsövet mérőeszközökkel összekapcsolni, 1634-ben Morin találmánya, s ő kezdte meg egyszersmind a nappali csillagvizsgálást.

A csillagászat terén a legcsodálatraméltóbb fölfedezéseket Herschel Vilmos eszközölte, azon óriás távcsövek alkalmazása által, melyeket maga készitett, s a melyek magukban véve is elegendők volnának, hogy nevét halhatatlanná tegyék. Első távcsövét 1774-ben, 36 éves korában hozta létre. De az általa készitett több mint 400 távcső között különösen kettő van olyan, melyekhez az utókor a halhatatlan férfiu nevét kötni szokta. Az egyik 20 láb hosszu volt s 6000-szeres nagyitással még használni lehetett; a másiknak nyilása 49¹/ hüvelyket tett s nagyitását 7000-szeresre lehetett fokozni annak tulterheltetése nélkül. Egy másik óriási távcsövet Rosse lord készittetett 1842-ben. A tükör átmérője 6 angol lábot és a gyutávolság 50 lábot tett. A tükör térfogata 4071 □ angol hüvelyk, mig a Herschel-féle óriás távcsőnek térfogata csak 1811 □ hüvelyk, — igy az elsőnél a tükörből kijövő világtömeg is kétszer olyan nagy mint az utóbbinál, már pedig mint tudjuk ez a körülmény föltételezi a távcsőnek a világürbe behatolható képességét.

Az ember eszközöket talált ki, a természettől korlátolt látkörének bámulatos kiterjesztésére: de azért még ma is legtökéletesebb látszer az egészséges szem, a mihez hasonlót sem a tudomány, sem a művészet nem képes előállitani.

Sz. G.

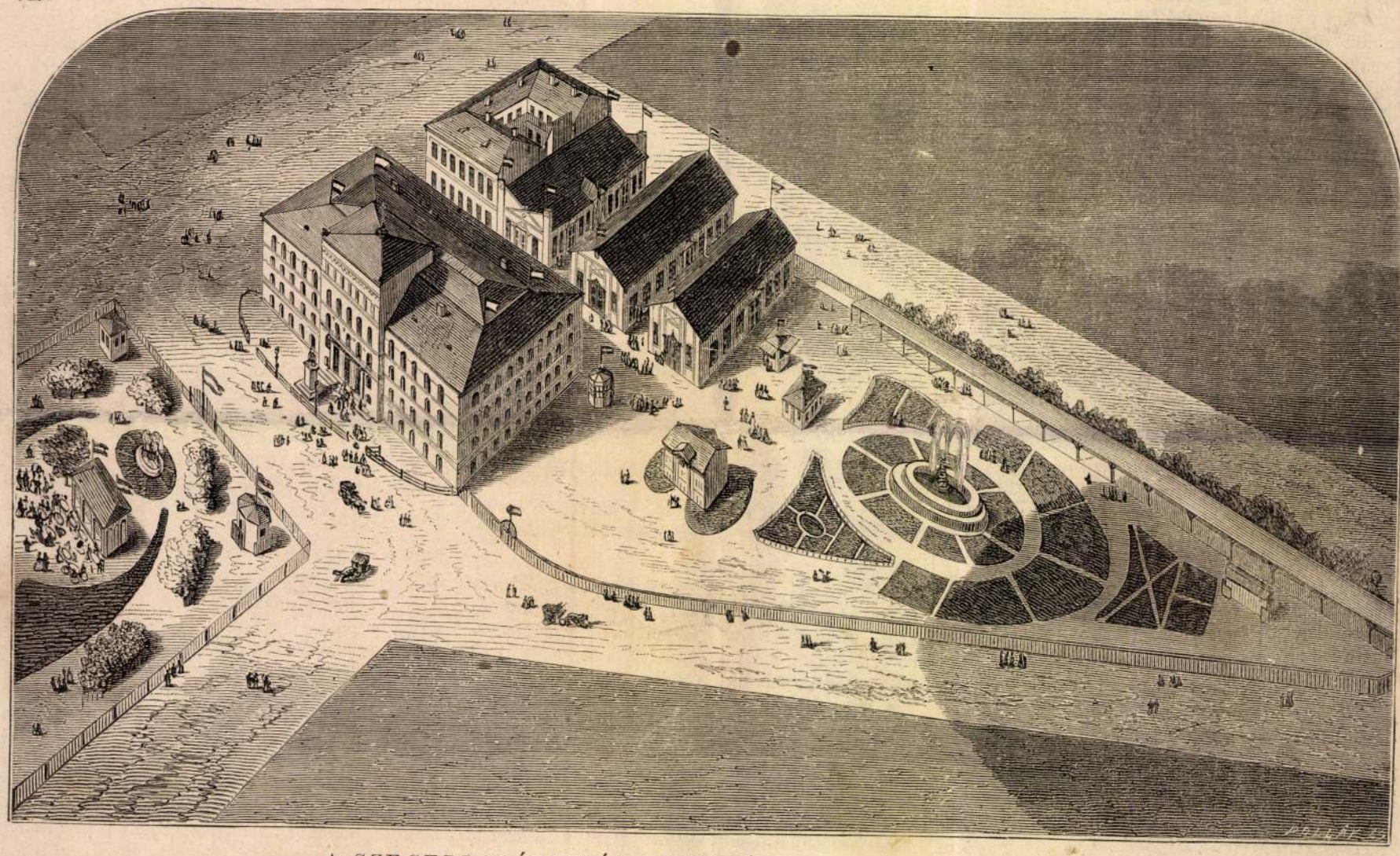

A SZEGEDI KIÁLLITÁS HELYISÉGEI MADÁRTÁVLATBÓL.

Egyveleg.

— **Fényképirás kelmére.** A napsugarakat már jó ideje iparkodnak a kelmenyomás körül felhasználni; a kisérleteket siker követte s ritka szépségü nyomott mintákat tudnak velük előállittatni. Savas chromsavas kalival áztatott szövedéket zárt szobában a zsaluhasadékain áttörő napsugaraknak kitévén, az sajátságos szint ölt. Ha pedig harasztlevelet tartanak oda, ez tökéletesen rárajzolódik a szövetre. Az ily rajzzal ellátott szövedéket aztán tetszés szerinti szinre lehet festeni, a nélkül, hogy természeti rajzát elveszitené.

— **Helgoland szigete fogy.** Helgoland szigetének egy régi térképét adta ki a „Geological Magazine". A térkép előtünteti a sziget térfogatát három különböző időszakban. 800-ban a sziget 120 mértföld terjedelmü volt, 1300-ban 45 mérföld s 1639-ben csak 4 mfld. Azóta területe ismét megfogyott mintegy harmadmérfölddel. A szigetre majdnem mindig egy irányban hatolt be a tenger; az északkeleti oldalán 30 mértföldet sodort el, a délnyugati oldalon azonban csak egy mértföldet.

Szegedi örömnapok.

Fővárosi tárcza.

„Les jours se suivent et ne se ressemblent pas.“ „Az egymásra következő napok nem hasonlitanak egymáshoz.“ Franczia közmondás, a mely azonban általános igazságnak is jól beillik.

Biz ugy, törzsökös magyarok délibábos sikon elnyuló ősi fészke: nagy Szeged! Ha valamelyiknek széles ez ország városai közül, ugy neked van jogod elmondani az idén: „Az egymásra következő napok nem hasonlitanak egymáshoz.“

Nehány hónapja csupán, hogy áldáz küzdelmet vivtál létedért azzal a bősz ellenséggel, mely heteken át mosta alattad a talajt, teli fröcscsentve haragos hullámtajtékával csüggedetlen fiaidat, kik a megdagadt Tisza viznyomása alatt rengő gátakon dulakodtak a töltésgerinczig csapkodó folyammal.

Összeszorult kebellel s elfojtott lélegzettel várta lakosságod e csodás és borzalmas harcz eredményét...

Oh, volt neked akkor is kiállitásod, jó Szeged: a férfias bátorság és tetterő lélekemelő tényeinek gazdag kiállitása! Ki ne emlékeznék még reá?

Előttünk látjuk még e kiállitás különös „iparczikkeit“: a hevenyében készült mentőlápokat és tutajokat, melyek utczáidon hevertek, s a csodás „czölöpépitményeket“, melyek ezer meg ezer karóból állva, ingó töltéseidet védték. S még füleinkben zug olykor e kiállitás rémes zenéje: a vihar bömbölése, a tengerré dagadt ár locsogása s a vészlövések dördülése!

Légy büszke *erre* a kiállitásra, te nagy magyar város, mert a dicsőségből, mely belőle reád háramlik, senki másnak nem jut osztályrész. Az egészen és kizárólagosan a tied...

De ürömre öröm! A szegedi vésznapok után szegedi örömnapok... Élvezd át azokat tulhabzó jó kedvvel, derék góczhelye az alföldi magyarságnak, te jogot szereztél magadnak a tavászi viharos napokban a mostani örömnapok élvezésére.

Ritka dolog valóban, hogy vidéki város három ünnepélyes és országos érdekü eseménynek egyidőben képezze szinhelyét, mint jelenleg Szeged. És bizony először történik, hogy szent István napja körül a főváros nem érvényesitheti egész teljességében hagyományos vonzerejét, hanem megosztani kénytelen azt egy örvendetesen izmosodó vetélytárssal.

De jól van ez igy. Hadd lásson a vidék nagy magyar városai közül mindegyik, legalább egy évtizedben egyszer, országos mozgalmat s élénkséget falai között. Művelődési és nemzetiségi szempontok egyaránt kivánatossá teszik ezt. A fővárosnak nem szabad mindent összpontositania magában, mert ha áll is az, hogy Budapest Magyarország szive, nem feledjük el, hogy e szivbe vidékről ömlik a *magyar* vér.

Igen, igen! Az a magyar értelmiség, mely Budapestet lakja, s melyre, mint nemzetünk szellemi „tejszinére“, joggal vagy büszke a kutgémes puszta kellő közepén lakó hazámfia: ez a magyar értelmiség majdnem egytől-egyig ugy szakadt ide a vidékről. A két kezünk ujjain számlálhatnók elő azokat, kiknek bölcsője itt ringott a vénségtől megkopaszodott Gellérthegy határában. Budapest eddigelé csak fölötte szórványosan szaporitotta azon férfiaink számát, kiket államiságunk, nemzetiségünk és müvelődésünk előharczosai gyanánt tisztelünk.

Valóban, nézz körül államférfiaink, tudósaink, kiváló költőink, iróink s művészeink sorában; azok között, kik tettel, szóval, tollal vagy akár vésővel s ecsettel hozzájárultak a nemzet hirnevének emeléséhez; mindazok között, kiknek alakja fényt vet a magyar népre: nézz körül közöttük, s ám ugy fogod találni, hogy majdnem kivétel nélkül a vidék ajándékozta őket a hazának s Budapestnek, melynek lakóivá váltak.

Tudom, hogy ez a körülmény vádat rejt magában Budapest ellen. A főváros ed ligelé kevéssé volt csak magyaros, s még most sem *eléggé* az. Ha olyan magyar lett volna, a milyen franczia Páris, vagy a milyen angol London: bizonyára több bajnokot juttatott volna közéletünknek, irodalmunknak és művészetünknek. Mert bizony, ha nem lenne megirva, kogy „nomina sunt odiosa“, emlithetnénk budapesti fiakat, a kik kétségbevonhatlan tehetségüket — Németországnak szentelik.

Jól esik lelkednek a vigasz, hogy ezentul máskép lesz. A fiatal nemzedék, mely most nő föl Budapest hazafias szellemtől átlengett kitünő tanodáiban, olyan magyar, hogy még jó Táncsics Mihály bátyánk se különb.

Balsorstól tépázott, bajoktól kergetett szegény aggastyán!

Légy nyugodt, ha nem sikerül is bebizonyitanod, hogy már Ádám és Éva magyarul társalogtak egymással a paradicsomban. Neked elég érdemeid vannak arra, hogy nevedet elismeréssel emlitse a hálásabb utókor. Az nem fogja elfeledni, hogy még félig megvakultan is lelkesedéssel szolgáltad a magyarosodás ügyét, midőn kivonultál tanyát ütni Soroksárra, hogy magyarokká gyurjad át a sváb fiukat.

Pestmegye hirhedett férfiai, a kikre, midőn a vármegyeház zöld asztalánál szónokoltak ékes körmondatokban, egy ország feszült figyelme fordult: mindenre ráértek gondot forditani, csak arra nem, hogy megmagyarositsák a megyéjük területén fekvő sváb falvakat.

Szomorú az uraim, — nagy politikusok és hires szónokok! — hogy nem tudtatok magyart csinálni, teszem a budakeszi svábból, a ki noha nehány puskalövésnyire lakik csak Magyarország fővárosától, még az „adjon isten“-re sem tud magyarul felelni....

Ám mert minden a körül fordul meg nálunk, hogy mentől öntudatosabb, szivósabb s képzettebb legyen a magyar — tekintünk oly örömmel a szegedi ünnepélyekre, melyek a magyar kulturai fejlődésének megnyugtató jelentkezései.

Az országos kiállitáson kivül Szeged városa most az országos dalárünnepélynek s a Dugonics-szobor leleplezésének szinhelye.

Három különböző esemény, melyeknek különböző jelentősége azonban szerencsésen forr egy nagyobb egészszé.

Szeged kitett magáért. Ünnepi diszben fogadja a falai közé gyülő vendégek ezreit, a kik — nem kételkedünk — a legkedvezőbb benyomást fogják magukkal vinni a tiszamenti nagy magyar városból.

Széles utczái, tágas terei, hosszan elnyuló Tiszapartja és lombos népkertje már visszhangzanak a kiállitók, a dalárok s az ország minden részéből odagyült látogatók zajától. Nagyvárosi mozgalom s élénkség uralkodik a központban: a palotaszerü épületektől szegélyzett Széchényitéren s mindenekelőtt a vele szomszédos kiállitási térségen, az egykori buzapiaczon, hol a *főreáltanoda* nagyszabásu, izléses, háromemeletes palotája képezi a *kiállitás főépületét*, melyben most a magyarországi ipar válogatott czikkei s a hazai termények kiállitása vannak elhelyezve.

Mögötte s előtte egész sora emelkedik a hangyaszorgalommal létrehozott kiállitási épületeknek.

Közvetlenül a főreáltanodai épület mögött három ideiglenes kiállitási csarnok vonja magára figyelmedet. Csinos, föllobogózott faépületek, melyek közül a Hoffer-féle házhoz támaszkodó a bánya- és vasipar csarnoka, a középső a mezőgazdasági gépek s a gőzgépek kiállitási helyisége, a harmadik pedig az osztrák államvasuttársulat pavillonja.

A csinosan parkozott és szökőkuttal ellátott kiállitási udvarban több apróbb épület van: köztük az „Alföldi Iparlap“ pavillonja, bazárépületek, czukrászat stb. A háttérben jelentékeny hosszaságban a mezögazdasági eszközök s a kocsiipar tárgyainak befogadására emelt épület nyulik el.

Áthaladva a közbeeső utvonalon, jó Dugonics szobrát látod magad előtt, közvetlen a főreáltanoda imponáló homlokzatával szemben. Nemzeti irodalmunk ez uttörő bajnokának emlékszobra előtt emeld le fövegedet hazámfia. Bátran teheted. Háromszoros tiszteleted adóját rovod le vele. Mindenekelőtt annak magasztos szelleme iránt, kinek alakját és vonásait a szobor ábrázolja; aztán Szeged polgársága iránt, melynek hazafias áldozatkészsége tette lehetővé e mű elkészülését, végül a nagy magyar szobrász iránt, kinek kezéből kihanyatlott a mintázó agyag, mielőtt befejezhette volna művét. Igen, Izsó Miklós, a szobor genialis alkotója rég óta „csendes ember“ már. Művét Huszár Adolf fiatal szobrászunk fejezte be, Izsó gypsz-mintája után.

Átellenben a kiállitás azon része van elhelyezve, mely előre láthatólag gyülhelyét fogja képezni a szép nemnek: a méhészeti pavillon s a virágkiállitás. Ezen udvar előterében vannak elhelyezve a szivartőzsök is.

A kiállitás épületeinek ezen egyszerü elsorolása is élénken sejteti már veled, hogy itt bővében vagy a látnivalónak. Valóban, Szeged most oly érdekes hely, hogy a fővárosnak darab időre háttérbe kell szorulnia mellette. Nem irigyeljük ezt a vonzerőt a derék magyar várostól, ellenkezőleg melegen óhajtjuk, hogy mentől gyakrabban érjen a mostaniakhoz hasonló ünnepélyes eseményeket.

Borostyáni Nándor.

A tűgyártás.*

(A legrégibb varrótű. A tű anyaga. A tűk gyári előállitása. A tűgyártás ujabb módjai. A gombostűk és gyártásuk.)

Az őskor népeinek öltönyeik összeabdálására, összeférczelésére valószinüleg a szabad természet nyujtotta a tűket, hiszen még mai napság is a csendestenger-környéki lakosok hegyes tövisekkel, az eszkimók halszálkákkal, az afrikai négerek árakkal szurják át kelméiket, állatbőreiket, s a támadt likon utólag huzzák át fonalukat. A hajdankori kulturnépek azonban már ismerték a mi értelmünk szerinti tűket; az uj testamentomnak a tevéről és tű fokáról mondott hasonlata eléggé bizonyitja ezt, ugyszintén a muzeumok, a melyekben az ott őrzött fibulák még arról is tanuságot tesznek, hogy a mi az alak szépségét illeti, nagyon elmaradtunk az ókor mögött.

A tűkészités európai ősi fészke: Németország, s itt különösen Nürnberg városa, a hol már 1370-ben létezett a tűmivesek czéhe. Ezek, még az átverés vagy átfurás feltalálása előtt,

* Mutatványul a „Találmányok könyvé“-ből. E nagybecsü munkáról már közöltük az előleges jelentést s egyszersmind szóltunk arról is, hogy első füzete megjelent. Jelenleg a harmadik füzetből közlünk egy részletet, illusztrácziókkal együtt, mutatvány gyanánt, mert igy leghathatósabban igazolhatónak véljük azt az általánosan táplált véleményt, hogy e munka megjelenése a mi ismeretterjesztő irodalmunkban még sokkal fontosabb esemény, mint a németekében, mert nálunk az ily müvek megjelenése nagyon ritkán történhetik s a kiadó áldozatai csak ugy térülnek vissza, ha a nagy közönség elég érdeklődést tanusit az ily tanulságos olvasmányok iránt. A munka teljes czime: „Találmányok könyve. Ismeretek a kézműipar és műipar mezejéről.“ Az első füzet a nyers anyagok erőművi feldolgozásával kezdődik, s ugyanez folytattatik a második és harmadik füzetben is, mely utóbbiból egy fejezet a fentebbi érdekes közlemény. A munka ára füzetenként 40 kr.

*

ugy képezték a tű fokát (likát), hogy a huzal végét szélesre lapiták, ezt középen végig hasiták és a keletkezett két szár végét ismét összekalapálták. Ezektől eltanulták ezt az angolok s jól tudták értékesiteni, mert már 1650-ben nagyban üzték a tűgyártást, utóbb gépeket találtak fel előállitásukra és ez áruczikkben a világ szál litói lettek. Ujabban már versenyzőik akadtak, de az angol tűk elsősége még nincs elérve.

A varrótűk anyaga legtöbbnyire aczélhuzal; csekélyebb és erősebb fajtája készül vashuzalból is, melyet a megmunkálás alatt változtatnak át aczéllá. Az első munka a feldolgozandó huzalnak *felmatollálása* egy nagy hengerre vagy 5—6 méter keredékü matollára. Egy 50—100 tekervényü huzalgyürü támad ekként, mely legelébb is két ellenkező oldalon gépollóval ketté vágatik. Az igy nyert huzalnyalábok erre ugyanazon metszőszerrel rövidebb végekre (csupokra, Schaft) vágatnak, melyek a készitendő tűnek épen kétszeres hosszával birnak. Minthogy géperő hajtja az ollót, a munkás csak arra szoritkozik, hogy a huzalt alája tolja, mely czélra egyszerre 100 huzalu nyalábot is vesz. Azalatt, hogy balról belétolja a huzalt, jobbról egy mintát tart elébe, mely oly alaku, mint egy hosszában szétvágott pohár fele, s ez határolja a leszelt darabok (csupok) hosszát. Minthogy a vágandó csupok addig tolatnak be, mig a minta fenekét érik, a szelt darabok egyenlő hosszuak lesznek. Az olló perczenkint 21 metszést tesz; két metszés kell egy 100 huzalu nyaláb átmetszésére, a harmadik levegőt hasit, azaz nem hat, mert e pillanatban rakja félre a munkás a vágott csupokat; egy percz alatt tehát mintegy 700 és óránkint 40,000 csup vágható, melyek 80,000 tűre valót adnak. Ujabban már ezt a munkát is önmunkáló gépekkel végeztetik. Egy munkás elég három ily gép felügyeletére.

Minthogy e munka után a csupok el vannak hajladozva, ki kell azokat egyenesiteni. E czélból 5—6000-et fognak egy nyalábba, melyre egy pár vasgyürüt tolnak. E megabroncsolt nyalábok, a fém lágyitása miatt, gyengén hevittet-

1. ábra. Készülék a tűk egyenesitésére.

nek, s aztán két aczéllemez közé szorittatnak, melyek egyike szilárdon fekvő, másika szabadon mozgatható, s ezek közt egyenessé görgitik (1. ábra), ugy, hogy ez utóbbit, melyre nehéz teher sulyosodik, nehány munkás fogantókkal (Handhabe) ide-oda huzza. A lemezek egy-egy pár hosszhasitékkal vannak ellátva, melybe a szoritógyürük mélyednek, ugy hogy a felső lemez nyomása csupán a csupokat éri. E lemez, az *egyengetővas* (Streicheisen, rubber) ingaként lóbálódzó kankalékon (Schwengel) lóg, s az egész készülék *igazitógép* (Richtmaschine) nevet visel. Erre következik a csupok két végének kihegyesitése (Auspitzen, empointer, pointing). Ezt finomszemcsés fövénykő köszörűn végzik, mely gépszijjal sodró gyorsasággal kering; egy perczre 2000 keringést számitva tartanak szükségesnek, hogy a hegyek jól sikerüljenek. A kő mellett ülő köszörüs, a huzalok finomságához és a saját ügyességéhez képest, fölkap egy, két vagy több tuczat huzalt és végeiket kiterjesztve tartja a köre, mi közben hüvelyk- és mutatóuj-

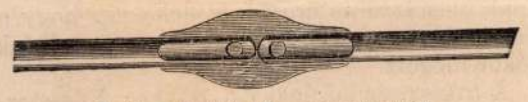

2. ábra. Kettős tű a szemzés után.

jával azokat ide-oda forgatja, hogy minden oldalról érintkezzenek a kővel. A hüvelykujjat bőr fedi. A rozsda elkerülése miatt e köszörülésnek szárazon kell történnie, miért is a keletkező kő- és fémpor a munkát a köszörüsre nézve ártalmassá teszi. Ez ellen ugy tettek, hogy a követ palásttal látták el, mely alól csak a kő egy darabja látszik ki. A léghuzam, mit a gyorsan forgó kő előidéz, a port beléragadja a palást alá és egy levezető csövön beviszi egy zárt kamarába. Különben e munkát is egészen gépileg végeztetik már, és egy ember elég négy köszörügéphez. Sik lapra letett csupok ugyanis két kaucsuklemez közé kerülnek, ezek közt tovább hengerittetnek és a közben a sebesen forgó köszörükővel érintkezésbe jutnak. Gyakorlott köszörüs egy napon 15,000 csupot, tehát 30,000 tűt hegyez ki.

A kihegyezés után két eljárási módot követnek. Néhutt a huzaldarabokat ketté vágják, másutt egy darabban hagyják, mindkét esetben azonban következő a munka; a *lapitás* (Pflöcken, palmer, flattening) vagyis a tűk tompa végének szánt résznek kiszélesitése. Ez szabad kézzel történik egy kis vasülőn megfelelő kalapácscsal, még pedig rendkivüli gyorsasággal. A munkás baljába mindig egy pár tuczat csupot fog hegyüknél fogva és könnyü, sebes ütésekkel kilapitja a kivánt alakra, egy-egy ütéssel mindig nagyobb számu huzalt találva. A végek azonban a következő munkára, az *átlyukgatásra*, nagyon megkeményednek, miért is a tűket előbb ismét gyöngén föl kell heviteni és lassankint kihüteni.

A tű fokát vagy kiverik vagy kibökik; a közhiedelem ellenére a fokot sohasem furják; a furó csak a kikészitésnél jő használatba. A hagyományos átverési mód két munkával jár: a a kiveréssel vagy szemzéssel és aztán a kibökéssel. Az előbbi abban áll, hogy a tűt hátsó végével egy felálló aczéltőre fektetik, mire kalapácscsal ráütnek. Ezzel mélyedés keletkezik, mely ha teljesen át van törve, a fokot képezi (2. ábra.) Az áttörés vagy kibökés oly módon

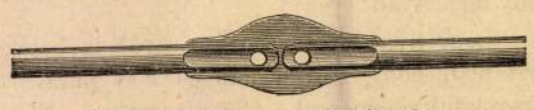

3. ábra. Kettős tű az átbökés után.

történik, hogy a tűt egy kis ólomtuskóra fektetik, ponczot irányoznak a jelzett helyre és egy kalapácsütéssel a lik teljesen át van verve. A kieső aczélszem az ólomba tapad, s a tű a bökőponczon akad. Ez most egyszersmint fogantó szolgálatot tesz. Ezzel egy kis ülőre viszik és előbb a fok egyik, majd másik oldalára gyönge ütést mérnek, mi által az jobban kialakul. Finom tűkön e munka bizonyosan nagyon aprózkodó (subtilis), nem igen tudja ezt más végezni, mint gyermekkéz. A gyermekek azonban ebben hihetetlen készségre és ügyességre tesznek szert. Idegenek előtt azzal állnak elő, hogy ember hajba likat vágnak és egy másik hajszálat huznak át rajta.

Angliában a kiverést kezdik abbahagyni és az átbökést alkalmazzák. Az itt rajzolt kis gép könnyen megérthető; egy nyomintás a kézi emeltyün az aczéltüt lehajtja és a helyesen alája tett tüt átböki.

Miután a tűk foka eme vagy ama módon elkészült, elláttatnak a válu (Rinne, cannelure, groove) vagy rovatékkal (Kerbe), mely a fonalt a fok felé vezeti. Ez a régi módszer szerint a tű mindegyik oldalán egy ügyesen gyakorolt reszelővágással történt, mi által a még vissza-

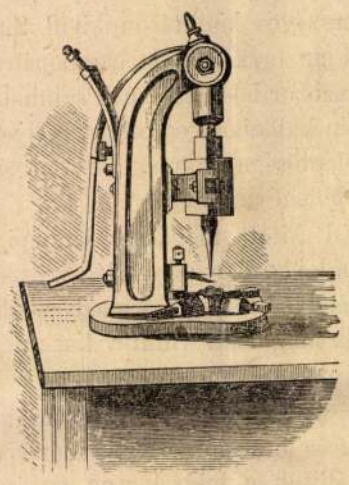

4. ábra. Egy csáku bökőgép.

maradt egyenetlenségek eltávolittattak és kellő kerekitést nyertek. Még jelenleg is a reszelő szolgál eszközül a műtételhez, de már nem egyesével megy tűtől tűhöz, hanem nagyban dolgozza meg.

Egyátalán az imént leirt tümegmunkálás már végnapjait éli s ujabb eljárás és segédgépek jöttek használatba. A régi és ujabb gyártási mód közti eltérés tulajdonkép a csúpok kihegyezése után kezdődik. Mig ezelőtt ketté vágattak, most egyelőre osztatlanul hagyatnak; a további folyamat kissé másképen megy végbe és a kézmivesség egy jó része erőmüvi eszközök által pótoltatik. Legelőbb is a verelőmü (Prägewerk) egy neme jő alkalmazásba, melynek vas sujtótönkője (Fallklotz) egy lábintó nyomására fölhuzódik és elbocsátva egy vezeték szárai közt leesik. A verelőtönkő aljában egy poncz (Punze) fészkel, mely mindig egy kis ülő és egy itt álló bélyegtő (Unterstempel) egy és ugyanazon helyére talál. A csúpok ez által mindkét oldalon egyszerre a következő alakváltozást szenvedik: meglapittatnak, két hosszukás mélyedést kapnak, melyekbe később a likak vágatnak, az a kis tér, mely a két csúp közt van, középprovatékot nyer mint kezdetét a későbbi elválasztásnak, s egyszersmint belévereltetik a tűkbe számuk, gyári jegyük stb. Most már fölismerszik a tűk alakja, de még szemet kell kapniok. Ezt egy munkásnőtől nyerik a bökőgépen (Durchstossm.), mely kettős csáklyával (Doppelspitze) mindkét fokot kiböki. Az átbökés után egy kis lányka két huzalon ugy rakja sorba a kettős tűket, hogy egy halszálkagerinczalakját mutatják. A tűk itt kényelmesen mindkét oldalon megreszeltetnek és a verelés által keletkezett érdességtől megfosztatnak, mire ketté töretnek, s a törés is teljesen kikerekittetik.

Miután a tűk ily módon kellő alakjukat megnyerték, *edzés* alá kerülnek. Hogy könnyebb legyen kezelésük, a rendetlenül összevissza fekvő tűtömeg lapos bádogteknőkbe kerül, s sajátságos rázás, zötyögtetés által elérik azt, hogy néhány percz alatt mindannyi hosszfekvésbe jut. Ezután vasbádog tolólapátokon az edző pestbe teszik, hol széntűz felett veresizzásig hevittetnek, mire rögtön szóró mozgással hideg vizbe vagy olajba vetik. Ezt az eljárást követik az aczélhuzalból készült tűkkel; a vashuzalból

5. ábra. A tűk átbökése.

készülő alsóbbrendü fajtájuak aczélozása azonban ugy történik, hogy edzőelegygyel (Härtesatz), mely rendesen $^3/_4$ rész faszénporral és $^1/_4$ r. csontlisztből áll, tégelybe rakják, befödik, mire erősen hevittetnek s végül izzóan a vizbe lökik (czementezés). A megszáritott és zötykölés által ismét egyenesre fektetett tűk azonban most törékenyekké váltak, miért valamely módon megeresztetnek: vagy enyhe hevités által vaslemezeken, mig violaszint öltenek, vagy zsiradékkal való hevités által, mig az elég, vagy pedig olajba forralás által. A legjobb tűket, melyeknek bizonyos rugalmasságot akarnak kölcsönözni, halzsirban forralják. A vizedzéstől sok tű elgörbül, az olajtól kevesebb; ennélfogva vizsgáló tekintettel s tapintással sorra vétetnek, s a kis elhajlások egy kis ülőn kalapácscsal kiegyengettetnek; a nagyon elgémberedett tűk, mint selejt félrelöketnek.

Ennyi megmunkálás után a tű még mindig durva szennyes s mivelést igénylő szerszám; következik tehát a legtovább tartó és legfárasztóbb munka: a surolás (Scheuern, polissage, grinding) és fényelés, noha millió számra egyszerre vétetnek munkába. Durva, erős vásznon kellően párhuzamos helyzetbe hozott tűk közibök szórt éles homokkal vagy angol eljárás szerint, csiszoló porral rétegeztetnek és az egész tömeg répamag vagy lenolajjal átnedvesittetik. Ha a réteg elég nagy, akkor a vászon rövidebb végét ráhajtják, és az egészet hurkaalakba összegörditik, a végeket erősen összekötik, és a göngyöleget még fonállal vagy erős szijjal átkötik. Az ily göngyöleg 42—56 cm. hosszu s 7—12 cm. vastag tartalma mindegyiknek

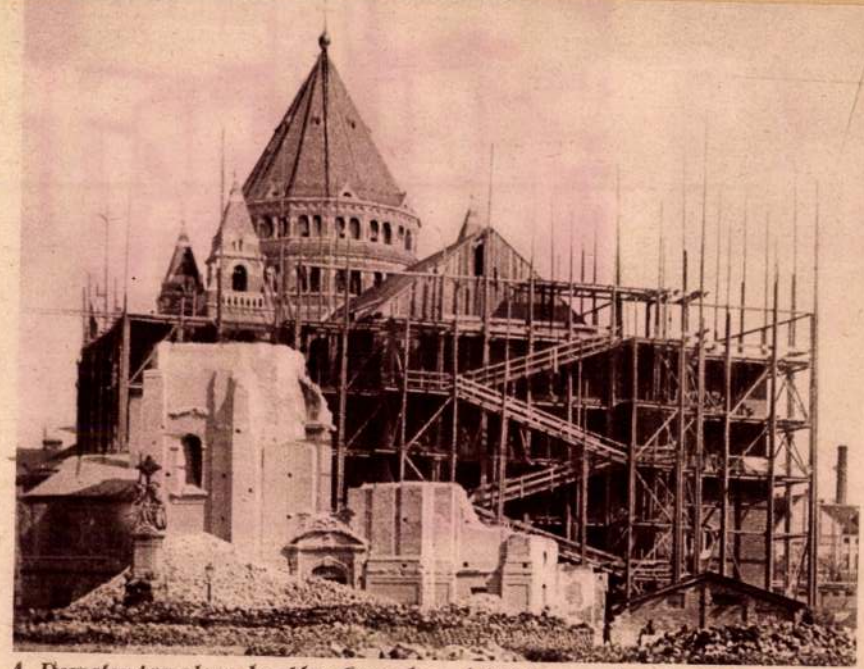

A Demeter-templom bontása Szegeden, háttérben a fogadalmi templommal.

Szegedi Demeter-templom
Magyarság képes rudi
1925. ápr. 2.

cég.
ki
best,
ákat
és a

a szálfa tulsó végére valami szintén sulyos test kapaszkodik föl.

Ki lehet e vendég? Tán valamely menekvő társ?

Hát biz ez nem volt más, mint egy jókora fenevad, s a sötétben parázsként égő szemeiről ismertem föl, hogy ez nem lehet más, mint egy hatalmas *párducz!*

Megvallom, uraim, miként e pillanatban olykép voltam meghatva, hogy azt ki nem fejezhetem. Nem ügyekeztem tovább a szálfa dereka felé, sőt visszahátráltam egészen a másik végére, egész odáig, a melynél tovább már nem lehetett.

E helyzetben maradtam sokáig, mozdulatlan, attól tartva, hogy legkisebb mozdulatom e vadállatot támadásra ingerli.

Nem maradt egyébb fegyverem, mint csupán evőkésem, mivel puskámat azon perczben, midőn lovamról lecsusztam, a vizbe ejtém, és az természetesen azonnal az özön fenekére ült.

Távol attól, hogy a párduczczal harczra kelni akartam volna, csupán arra határoztam magamat, hogy nem szólok hozzá, a mig engem békében hagy.

Igy usztunk vagy egy jó óra hosszáig a nélkül, hogy egyikünk is arra gondolt volna, hogy megmozduljon. Szemtül szembe ülve egymással, midőn időnként a viz hullámzása meg megrendité a szálfát, egy-egy önkéntelen bókot vágtunk egymásnak, mint valami himbán játszadozó két gyermek. Ez egész idő alatt jól láttam, mint szegezi rám szemeit ellenfelem; az igaz, hogy én se vettem le róla tekintetemet csak egy másodpercznyire sem. Tudtam, hogy ez az egyedüli mód őt némi tiszteletre kényszeriteni.

Arról tanakodtam épen, miként fog mind ez végződni, midőn azt vettem észre, hogy egy erdőhöz közeledünk; csak két mérföldnyire voltunk már attól, de viz takart mindent, csupán a fák hegyeit láttam. Gondoltam, hogy majd ha tutajunk az ágak közt halad, megragadom a kedvező alkalmat, s egy fára fogok föl kapaszkodni, a nélkül, hogy valamit szóljak utitársamnak.

E pillanatban, egyenesen előttünk, valami szigetféle szárazföld kezde föltünni. Ez valójában nem más volt, mint egy emelkedettebb földdarab, melyet már több izben láttam a mezőség e részén.

Mentő szálfám utiránya után itélve ugy számitottam, hogy az mintegy husz méternyire fog elhaladni innen, minélfogva azonnal elhatároztam, hogy ott ki fogok kötni, a mint az alkalom engedi, engedvén a párduczot magánosan folytatni vizi utazását.

Mikor már közelebbről láttam a szigetet, ugy tetszék, mintha bokorféléket vennék észre fölületén, holott tudtam, hogy annak szine egészen sima volt ezelőtt. Csakhamar felfödöztem, hogy e púpok mind megannyi állatok. Többnyire dámvadak voltak, de egy más, szarvasnál nagyobb állatot is pillanték meg közöttük, s ez, ugy gondolám, az én lovam lehetett. Elválván tőlem, a szegény pára követte az áramot és ösztönszerüleg egyenesen a szigetre kapaszkodék föl.

A vizbe merültem tehát, de a mint ismét fölbuktam, valami hatalmas locsocsanás zaja ütötte meg fülemet. Rögtön félre tekintve, nehány ölnyire látom a párduczot, mely szintén otthagyta menedékét és velem egy irányban uszott.

Eleinte azt hittem, meg akar engem rohanni, és hogy minden eshetőségre készen legyek, elővettem erős evőkésemet, másik kezemmel folytatva az uszást. De ellenkezőleg a párducznak sem volt ideje a harczra, uszott ő is, a mint tudott, nyilván nem levén más czélja, mint szárazra jutni a nélkül, hogy magát terhelje, és ekként usztunk szépen egymás mellett, a nélkül, hogy egy szót váltottunk volna egymással.

Részemről, a mint önök ezt ugy is kitalálhatják, nem igyekeztem sebességben versenyezni a párduczczal; jobbnak találtam megelőztetni magamat, semmint hátam mögött hagyni őt vagy czombjaim közé ereszteni.

Ennélfogva ő volt, ki először a partra lépett, és a zajból, mely támadt, a remegésből, mely elfogta a sziget lakóit, következtethettem, hogy váratlan megjelenése némi megindulást keltett közöttük.

Egy kerülőt tettem, hogy a párducz közvetlens zomszédságából meneküljek; kezeim egy szikla sarkába akadtak, és csöndesen a halomra másztam.

Alig értem ki a vizből, éles nyeritès üdvözölt, mely mondhatlan örömmel töltött el. Ez az én vén kanczám hangja volt, ki megismert, s azon perczben a szegény állat vállamhoz törülte orát. Megragadtam kötőfékét és hátára szöktem, mivel még mindig tartottam a párducztól. Ez tetszék előttem az egész szigeten a legbiztosabb helynek, holott pedig az még sem volt egészen biztos.

Körülnéztem s vizsgálni kezdettem az uj társaságot. Épen virradt a nap, s kivehettem már a tárgyakat. Itt volt mindenekelőtt a párducz. Megolvastam négy dámvadat, egy tiz ágas szarvast és három tehenet s egészen közel egy vadmacskát, háta mögött egy fekete medvét, mely akkora volt mint egy bölény. Azután nehány ürge, menyét, egy pár szürke farkas közvetlen szomszédságában, végre egy patkány, egy kis nyest s több efféle apróság.

Ha már nagy volt meglepetésem ezen állatok együttlétén, egészen elcsodálkoztam, midőn tapasztaltam, mily békében vannak egymás mellett. A párducz épen a dámvadak mellett, melyek máskor futni szoktak közeledtekor, s nem messze a farkasoktól, a medve szintén egészen közel a többi apróbb négylábuhoz. Itt voltak mindnyájan, mintha egész életüket egy kalitkában töltötték volna, nem is ügyelve egymásra, olyannyira megrémitette őket a borzasztó özönviz veszélye, melyben mindannyian forogtak.

Én azonban attól tartottam, hogy a párducz és a medve azonnal meg fognak támadni bennünket, a mint a viz apadni kezd; annálfogva az egész idő alatt, mit a dombon töltöttem, mozdulatlan maradtam és lovamtól nem távoztam. De sem a párducz, sem a medve semmi ellenséges indulatot nem tanusitottak egész napon és a következő éjen át.

Másnap, már napkelte után, tapasztaltam, hogy a viz apadni kezd.

A mint azt azután eléggé alacsonynak láttam, szépen levezettem a dombról lovamat, s hátára kapva, elváltam szomszédaimtól a nélkül, hogy istenhozzádot mondtam volna nekik. Lovamnak a viz még mindig hasig ért, annálfogva biztos voltam benne, hogy az állatok csak uszva követhetnének; de ugy látszik, hogy erre egyikük se gondolt.

Utamat egyenesen szomszédom lakásának vettem, melyet mintegy három mérföldnyire megpillantottam, és kevesebb mint egy óra alatt ajtaja előtt voltam.

Alig nehány szót váltottam vele, nagyjából előadva kalandomat, és kértem őt, kölcsönözze nekem egyik puskáját (szerencsére kettő volt neki), egyszersmind fölszólitva őt, hogy kövessen engem lóháton. Azonnal megindultunk a szigetnek.

A vadállomány már nem volt egészen ugyanazon állapotban, melyben otthagytam.

A vihar apadásával a párducz, a vadmacska és a farkas nekibátorodtak. Az apró állatoknak már csak a szőre volt; a szarvastehenek egyikét is már félig megették.

Szomszédom az egyik oldalán ment a szigetnek, én a másikon, közelebb közelebb, ekként beostromzárolva annak lakóit.

Első lövésre leteritém a párduczot, társam hasonlót cselekedett a medvével, mig aztán végeztünk a farkasokkal is. A dámvadak pedig már nem nagy dolgot adtak. Azután a medve és a dámvadak husából fölraktunk lovainkra, a mennyit elbirtak.

Az özön lefolyván, megtaláltam puskámat is. A mezőség közepén volt, félig elboritva az iszap- és homoktól.

Az esemény, melynek csaknem áldozatául estem, nagyon érezhetőleg bizonyitá be, mily roszul választottam ki a pontot a tanyaépitésre.

Ennélfogva másikat kerestem, s amint megtaláltam, azonnal jó kedvvel fogtam hozzá a munkához. Tavaszra minden készen volt, azután a Mississippin visszafordultam, hogy nőmet s gyermeikemet magammal hozzam.

A szegedi „nagy napok".

(Az 1876-ki iparkiállitás alkalmából.)

Mire e sorok megjelennek, a magyar Alföld emporiuma, Szeged, a kegyeletnek, a művészetnek s a munkának megülte ünnepét; mind a három irányban lerótta adóját, teljesitette hazafiui kötelességét.

E visszatekintésnél leginkább a munka lebeg szemem előtt, az a békésen hóditó és fejlesztő hatalom, melynek győzelmeihez nem csak a fény, hanem a jóllét, az áldás is csatlakozik; mert ez az a hatalom, mely, a miként egyedüli megváltója és üdvözitője volt a nagy, mivelt államoknak — ugy egyedüli megváltója és üdvözitője lesz a magyar nemzetnek — *lesz*, ha a nemzet erős akarattal e hatalomba veti bizodalmát, s e hatalmat önmagából kifejti.

A „nagy napok" alatt azonban nem azokat értem, a melyek Szeged falait az ünnepélyek zajával megtöltötték. A „*nagy napok*" a korábban letünt „szegedi napok"; de a melyeknek eredménye, mely gyakorlati és nagy, még most is ott áll, hatott a jelenre, hatni fog a jövőre. Én ezekről akarok itt egyet-mást elmondani.

Az idei, 1876-ik évi tavasz borzasztó emlékei még mindnyájunk előtt élnek.

Igazán „egy jajszó" töltötte be az országot, mert kincses kamaráját, a melytől fennmaradása függ, oly mérhetetlen vizáradás fenyegette és érte is, a minőt a krónikák egy században aligha egyszer birtak feljegyezni.

A ki megőrzé higgadtságát s kifejthette észlelő tehetségét, az észre is vette, hogy a vész napjaiban az intézkedések főleg két irányt követtek: életmentés és a sujtottak anyagi segélyezése. Mind a két irány a *már bekövetkezett* csapást tartotta szem előtt. A *védekezés*, az bizony igen gyengén állott a gyakorlatban, s leginkább csak abban nyert kifejezést és elég sajátságos jelleget, hogy országszerte a kormány feladatának tekintetett! A kormány, mely csak azon eszközökkel rendelkezik, a melyeket az országból merit, országos csapások idején, épen e csapások folytán, természetesen nem fejthet ki kellő erőt, nem mivelhet csodát, legkevésbbé akkor, midőn semmi pénz, semmi parancs, semmi szó, hanem csak a *rögtön foganatba vett munkának erélyes alkalmazásában rejlik a siker*. A hol ennek tudata minden egyes polgárban él, s a hol e tudat minden egyes polgárt legjobb erejének czélszerü kifejtésére ösztönöz, ott sok „országos csapás" veszti el országos, tartósan sujtó jellegét. Hogy ez valóban ugy van, ezt Szeged városa fényesen bebizonyitotta.

Az árvizfenyegette és sujtotta számos város és helység között csupán csak kettő volt, mely helyesen fogta fel a dolgot, a szerint cselekedett és — ez a fődolog — *győzött* is.

Egyike e városoknak Szeged, melyre a Tisza, a Maros és Körös vizei hallatlan rohamokat intéztek; a másik Apatin, melyre a Duna reá rontott.

Szegeden csak egy pillanatig került felszinre az oly megmosolygott hirre jutott „M. T."

*

betü (mentő társulat), a következő pillanatban már feltalálta magát a polgárság, s kimondta az egyedül gyakorlati elvet: *nem életmentésről, hanem arról kell gondoskodni, hogy a viz az életet ne fenyegesse, a város határába be ne jusson.*

A mily gyakorlati oly nagy szó volt ez, mert egy rohanva közeledő veszedelmet és *harminczkétezer* folyó öl, tehát teljes nyolcz mért földnyi hosszu védvonal felszerelését s nagy részben létesitését jelentette!

De igaz is, hogy a nagy elhatározásnak az erély is megfelelt. A polgárság lemondott a rangkülönbségről, még pedig határozatilag, azután hozzálátott a munkához.

A legveszedelmesebb pont a percsórai kereszttöltés volt, mely egy magaslat és a Tiszaszabályozás védművei között 2700 ölnyi vonalat képez és csak a rendes tavaszi áradásoknak felelt meg némileg. E töltést tizenkét ezernyi, éjjel nappal végrehajtott napszám, három nap alatt védelmi, nyolcz nap alatt egészen biztos állapotba helyezte, ugy, hogy 26 lábnyi vizállásra számitva, tényleg egy tengernyi kiterjedésü, 12 láb mélységü viztömeget feltartóztatott.

Itt a gőzhajó a fűzek koronái között közlekedett s a tanyák helyét csak a kutgém kiálló csucsa jelölte!

E töltéstől függött Szeged sorsa, s mintegy lehetetlen volt előre meghatározni, vajon a leghősiesebb védelem ellent állhat-e a viz hatalmának? a polgárság nyomban még egy második, belső védvonal létesitéséhez is hozzáfogott. E végre az alföldi vasut töltését szemelte ki, s ezt 2800 ölnyi hosszuságban felszerelte, ugy, hogy a vasut vágányát beljebb tette s az igy megerősitett töltést, 26 lábnyi vizállásnak megfelelően, tehát közel 2 méternyire a vasuti vágány felett, felemelte, a fenyegetett oldalról kideszkázta és kellő karózattal és gerendázattal ellátta! Ez a munka nyolcz nap alatt létesült és eredménye volt összesen ötvenezernyi napszámnak, a melyben az egyszerü föld-

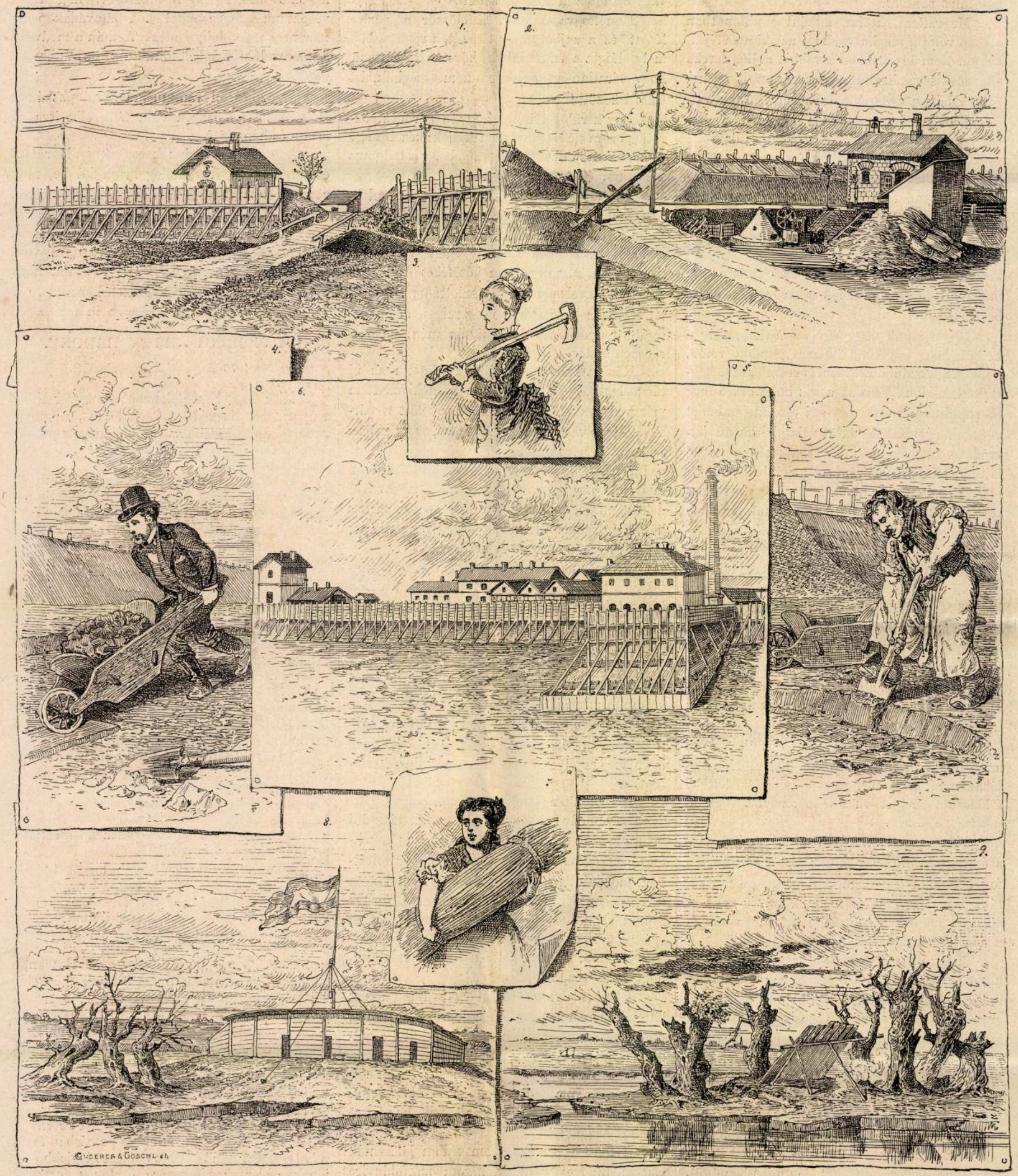

1. Belső védvonali töltés kivülről, a fenyegetett oldalról (Alföldi vasut 97. őrház Szegednél). — 2. Belső védvonali töltés belölről. (Szeged alf. v. 97. őrház). — 3. és 7. Szegedi nők, — 4. és 5. Szegedi férfiak a védmunkánál. — 6. Belső védvonal a fenyegetett oldalról (Alföldi vasut szegedi indóháza.) — 8. Percsorai laktanya a külső védvonalon. — 9. Munkáslak a percsorai töltésnél.

A SZEGEDI VÉSZ NAPJAIBÓL. — (*Herman* Ottó eredeti rajza után *Jankó* János.)

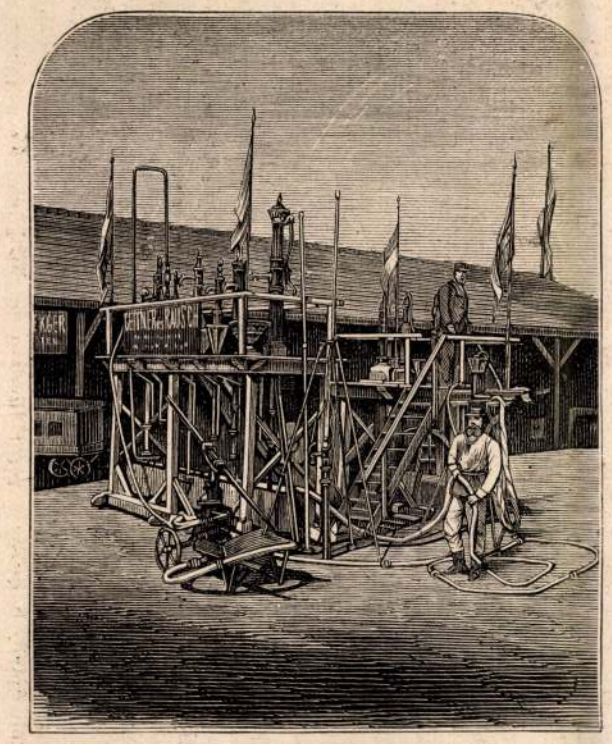

A gépkiállitásból.

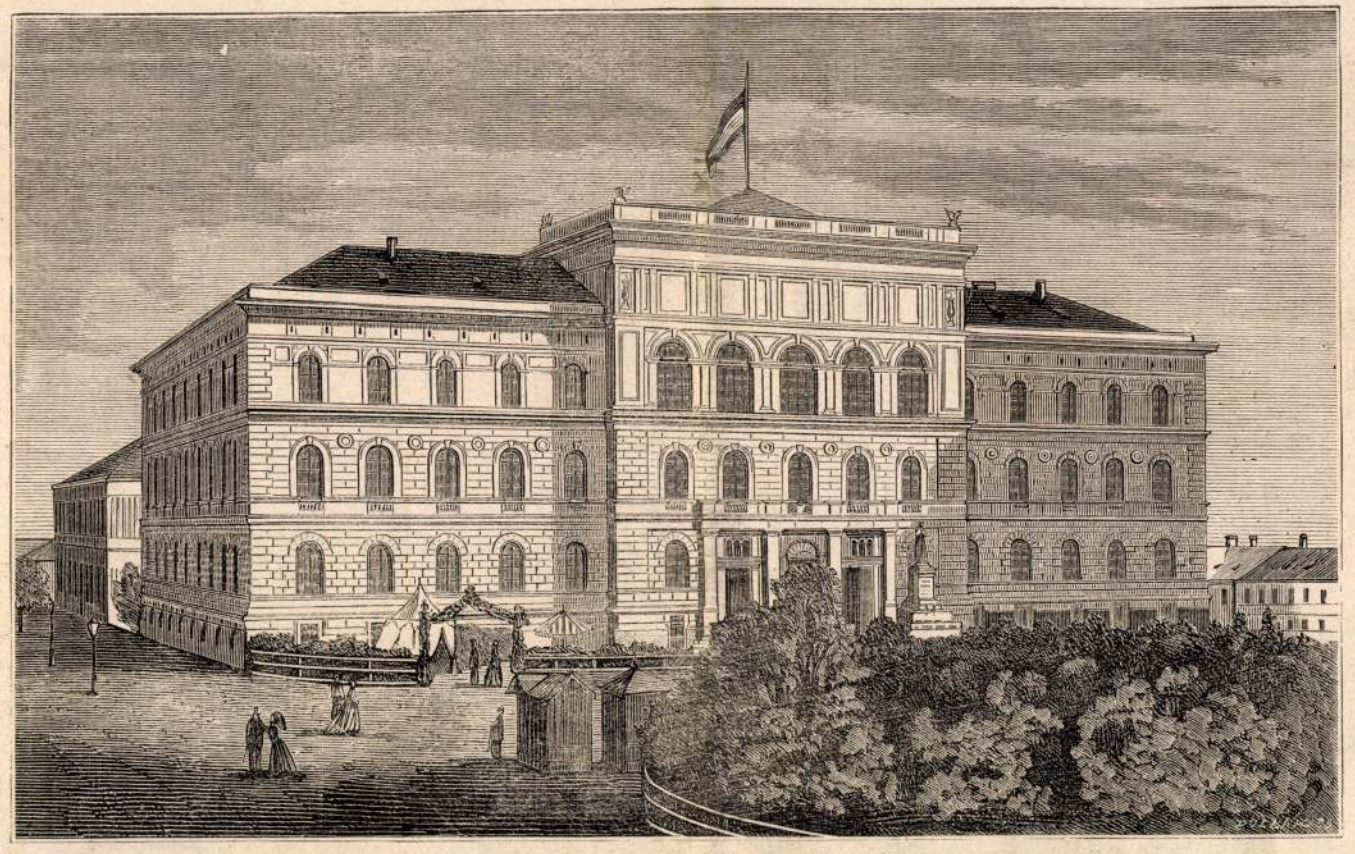

A kiállitás főhelyisége: a szegedi főreáltanoda.

A gépkiállitásból.

Az osztrák államvasut-társaság gyüjteményes kiállitásából.

Méhészeti pavillon.

Gr. Károlyi György gyüjteményes kiállitásából.

A SZEGEDI KIÁLLITÁSRÓL. — (Rajzolta *Haske* Ferencz.)

mives a jómódu polgárral és az uri renddel osztozott!

Hasonló történt a marostői és az ujszegedvödrösházi töltéseknél, mely utóbbitól egész Torontálmegye sorsa függött!

A belső védvonalakkal együtt az egész sor tizennégy mérföldet tett, s ugyszólván léptennyomon meg volt szállva felügyelettel s oly készletekkel, a melyek a rongálásoknak elejét vehették.

Összesen véve körülbelől százezer ingyen munkanap, százezer forint készpénz, félmilliónyi karó, negyvenezer forintnyi egyéb faanyag, a nád, rőzse, gyékény stb. kötegek megszámlálhatatlan mennyisége, több ezer targoncza, ásó, kapa, lapát és furkó volt használat végett kiszolgáltatva. A munkát polgárok intézték, végezték, a rend fölött magok őrködtek; egyes polgárok 80—100 munkással állottak ki és még magok is dolgoztak.

A sok között egy polgár neve volt az, a mely az osztatlan elismerést vívta ki magának, s ez *Váradi Ignácz*, ki a percsórai munkát vezette, kit polgártársai „a szegedi nehéz napok hősének" neveznek.*

A kis Apatin szintén megküzdött a Dunával s 11,000-nyi lakossága mintegy 6 mérföldnyi töltést létesitett, azonkivül a várost egy belső védvonallal látta el, mely meg is védelmezte. Ha ez nem történik, akkor a helység mulhatatlanul és nyomtalanul elsodortatik. Itt is egy névvel találkozunk, az Ámán Józsefével, ki példátlan erélylyel járt el s hálára kötelezte virágzó szülővárosát.

Az tény, hogy Szeged azon ünnepélyek megtarthatását, a melyekkel falai beteltek, az idei tavaszszal kifejtett polgári erényének, tehát önmagának köszöni, és a mellett még egy igen erős, fényes leczkét szolgáltat sok városnak — magát a fővárost sem véve ki — miként kelljen a veszedelem perczében cselekedni és az iránt is, hogy vannak esetek, a melyekben a siker egyedül a polgárság közszellemétől, akaratától s karjainak erejétől függ.

Azt is tartom, hogy ha van munka, mely méltóan kiállittatott, valósággal „hors concours" veendő, ugy ez csak Szeged és Apatin vizvédműve lehet. Ennek dija nem lehet sem oklevél, sem érem, mert a legszebb dij benne van a polgárság *öntudatában*, s benne lesz mind azon esetekben, a melyekben más városok is ugy cselekednek, a miként a nevezett két város cselekedett. Az itélő jury itt a közvéleményből folyó közelismerés.

Herman Ottó.

* Várady Ignáczot munkálkodásának 3-dik hetében a helyszinén láttam; arczbőre sötétbarnára pörkölve, kezei megkérgesedve voltak, de a szem szikrázott az erélytől, teste ruganyos maradt. A békés harcznak valódi bajnoka.

A szegedi országos kiállitás.

Harmincz éve, hogy Kossuth Lajos, a védegylet igazgatója, az első magyar országos kiállitást rendezte Pesten. A mint a védegyleti mozgalomnak átalában, ugy e kiállitásnak is nagy jelentősége volt iparunk fejlődésére. Szomoru, gyászos idők jöttek közbe, megakasztva a nemzeti tevékenységet minden téren, de a negyvenes évek közepén megindult mozgalom maradandó nyomokat hagyott hátra. A sok csapás nem semmisithette meg mindazt, a mit a nemzeti lelkesedés akkor teremtett. Sok, nálunk addig ismeretlen iparág honosult meg, s nem veszett ki többé, hanem az idők folyamán fejlődött.

Egész az 1873-diki bécsi világkiállitásig magunk sem tudtuk, hogy tulajdonképen mivel birunk. Itt jelent meg ismét először nagyobb csoportban a magyar ipar, s nem vallottunk vele szégyent, sőt iparosainkba kezdett visszatérni az önbizalom, s fölemelték szavukat, sürgetve a hazai ipar melegebb támogatását.

Igy született meg a szegedi országos kiállitás eszméje. Mutassuk be itthon a magyar ipar jelen állását. Iparunk fejlődésének első feltétele az, hogy itthon szerezzünk neki biztos fogyasztókat, de ez a czél el nem érhető addig, mig a nagy közönség nem látja, hogy a magyar ipar miben versenyképes a külfölddel. Buzgó emberek sorakoztak az eszme körül, s bár az országot, de különösen Szeged városát is sulyos csapások érték a tavaszon: a kiállitás mégis létrejött, s kimondhatjuk, hogy várakozáson felül sikerült. A magyar ipar életrevalóságának olyan bizonyitványát adta e kiállitással, hogy nincs okunk kétségeskedni hazánk ipari fejlődésének jövője felett. Megvan az alap, meg a képesség és munkaszeretet, csak ébreszteni és támogatni kell.

Kiállitási helyiségül a szegedi főreáliskola ezen czélra épen alkalmas épületét fogadták el. Az épület homlokzata az immár Dugonicsról elnevezett térre és parkra szolgál, mert ép a főreáliskola előtt állitották fel érdemes Dugonics Andrásunk szobrát. A kétemeletes nagy épület termei mind tágasak, s az egész beosztás nagyon megkönnyiti az áttekintést, mert egyik teremből át lehet járni a másikba.

Az épület előtt is kiállitási tárgyakat látunk a szobortól jobbra és balra. Vasbutorokat és sátrakat, melyek egyuttal pénztári helyiségekül szolgálnak. Magában a parkban, melyet Szeged városa másfél év előtt rögtönösen létesitett, egy csinos svájczi pavillon a méhészeti kiállitásnak van szentelve. A haladás meglepő jeleivel találkozunk itt, a délmagyarországi méhészegylet ez együttes kiállitásában. Az uj Dzierzon-féle köpükkel már oda vitték a dolgot, hogy előidézik a méhek mézgyüjtését azzal is, hogy kész viaszsejtet tesznek köpüjökbe, s a tele gyüjtött sejtből kiszedve a színmézet, ujra visszateszik azt telegyüjtés végett. Ilyen köpüket látunk itt, köztük olyant is, mely 4 rajra szolgál, s ugy e köpük készitése, mint szintén a méhészeti ipar fejlesztése körül a főérdem b. Ambrózy Bélát illeti, kinek gyarmatai (temesmegyei) méhészete 1200 rajra van berendezve, s három év óta 2080 rajt exportált, többnyire Német- és Oroszországba. A méhészet tehát nemcsak jövedelmező iparág, hanem kereskedelmi kiviteli tárgy lett nálunk, s a nép is kezdi belátni a raj-tartás hasznos voltát, kivált a hol akadnak az ügynek missionariusai, mint Békésmegyében Göndöcs apát, ki szintén részt vett a méhészegylet kiállitásában.

De térjünk az épületbe. A földszintet nagy részben a mezőgazdasági termények és félkészitmények foglalják el. Itt találjuk balra egy nagy sarokteremben a kiállitás egyik fénypontját, *gr. Károlyi György* gyüjteményes kiállitását, melynek egy részét képünk is bemutatja. A magyar mezőgazdasági ipar fejlődött voltának mintaszerü kiállitása ez, melyért méltó elismerés illeti a derék főurat. A kiállitás festői csoportokban és izléses rendezéssel tünteti fel a grófi uradalmak mindennemü terményeit. Középen a nagy-károlyi erdőségek nyers és feldolgozott terményei, különösen vasuti talpfák, melyeket csak most kezdettek késziteni, és dongák, melyekre már is sok megrendelést kaptak. Aztán egy másik állványon a szebbnél szebb buza- és egyéb gabnafajok üvegedényekben elhelyezett mutatványai. Még kőszenet is tudnak az uradalmak felmutatni. A sarokban pedig ott látjuk a parádi üveggyár igen csinos kiállitását. Ujabban e gyár a gyógyszertári üvegek gyártását is felölelte, s már is jelentékeny forgalmat ért el vele, mert olcsóbban állitja elő, mint a külföld. A fényüzési czikkek, czukortartók, vázák, stb. szintén igen olcsók, ugy hogy a kiállitott tárgyak már mind elkeltek. Két nagy állványon látjuk a grófi uradalmakban termelt különböző faju borok gazdag kiállitását. Találni köztük még 109 éves bort is. Fehér és veres borok, rizling, aszu, máslás stb. csinos egyalaku, s a grófi czimerrel diszitett üvegekben. Ezeken kivül be van mutatva a kender, gyapju, dohány, olajtermelés, s az egészből azzal a meggyőződéssel távozunk, hogy az „okszerü" gazdálkodás igen sokat művelhet. Bár követnék minél többen a példát, melynek szép eredményei e kiállitásban is mutatkoznak, mert a mit gr. Károlyi György felmutat, az nemcsak nyers termelés, hanem valóságos ipar.

A többi termekben a mezőgazdasági iparnak és iparkodásnak szintén sok szép jelével találkozunk. Az emeletek aztán egészen az iparnak vannak átengedve. A fonó-, szövő- és ruházati ipar a második emelet balszárnyát foglalja el. Az épület diszterme majdnem egészen a női kézmű-iparnak van szentelve, s a nőnevelő intézetek és iskolák igen előnyösen mutatják be az oktatás ezen ágának hasznos irányát. Aztán jönnek a háztartási-, butor- és házi ipar csoportjai, részben az első emeleten is. A butoripar kiállitásáról mindenki elismeri, hogy ez iparunk ugy izlés, mint jó munka tekintetében teljesen kiállja a versenyt a külfölddel. A házi ipar fejlesztésére nálunk az utóbbi időben igen üdvös mozgalom indult meg, s eredményének első kedvező jeleivel itt találkozunk. Az állam és magánosok támogatásával alig egy-két éve felállitott ipar-iskolák már is sok szépet mutatnak fel. Igy a zay-ugróczi iskola 14—15 éves magyar és tót fiuk fa-faragásaival (kép- és tükör- keretek, óratartók stb) bizonyitja, hogy a tehetség feltalálható, csak utba kell igazitani.

A háztartási czikkek, gazdasszonyi készitmények kiállitása szintén gazdag. A vas-ipar az első emeleten foglal helyet, s a kiállitás sokkal hivebb képét nyujtja ez iparunk fejlődött állapotának, mint a bécsi világkiállitás. Be van mutatva a nemesércz-, nemeskő- és fém-ipar, a bőr-, csont- és kaucsuk-ipar, s aztán a műipar egyéb ágai. Budapest fővárosa kiállitotta mérnöki hivatalának felmérési, szabályozási és lejtmérési munkálatait, melyekből vidéki városaink sok tanulságot merithetnek, továbbá uj iskoláinak épitési terveit, és statisztikai hivatalának közleményeit.

A folyosók és részben a termek falait a czég-, czim- és üveg-festészet, továbbá a fényképirás és festészet foglalja el, s majd minden budapesti fényképész megjelent a kiállitáson.

A kiállitási épület mögött mintegy ezer négyszögölnyi térséget bekeritettek, s itt első sorban a franczia részvényesek birtokát képező osztrák államvasuttársulat temes- és krassómegyei birtokainak külön csinos fa-épületben elhelyezett gyüjteményes kiállitása veszi igénybe figyelmünket. A társulat nem kimélt semmi költséget, s még fényesebben mutatta be termelési képességét, mint Bécsben. A kiállitást a társulat egyik kiváló szakembere, Grell Mór rendezte, ki hetekkel előbb munkához látott, s szivesen szolgált tanácscsal a többi kiállitóknak is. A mezei és erdei terményeken kezdve megtaláljuk itt a bánya- és vasipar minden terményeit, aranyat, ezüstöt, rezet, ólmot, kénsavat, rézgáliczot, csodasót, paraffint, kőolajat, aztán gőzmozdonyokat, vasuti sineket, kerekeket, továbbá kőszenet, téglát, köveket stb. A társulat resiczai és aninai vasgyárai mind több tért hóditanak termelvényeiknek nemcsak a monarchiában, hanem a külföldön is. Hogy az ipartelepek nagyszerüségéről némi fogalmat nyujtsunk, megemlitjük, hogy a resiczai gépgyárban jelenleg 36 mérnök, 110 szolga és felvigyázó, s 4500 munkás foglalkozik. Ezek csak munkabér fejében évenként másfél millió forintot kapnak. A társulat erdőségei 87,505 hektolitert foglalnak el, s okszerüen kezeltetvén, kimerithetlen forrásul igérkeznek. A kőszenet csaknem kizárólag az üzlet szükségeire használják fel, s a bányák mind vasut által vannak egymással összekötve.

A szomszéd épületben a hintó-ipar van kiállitva, s iparosaink sok izléséről tanuskodik. Továbbá tűzoltó szerek is vannak itt kiállitva. A tűzoltó egyletek terjedése ez iparágnak nagy fejlődést biztosit.

A kiállitás e hátterében jobbra huzódik el a mezőgazdasági és egyéb gépek hosszu, félig nyitott csarnoka. Az előtérben látjuk a Geittner és Rausch czég kitünő szerkezetü szivattyuit, melyek egyuttal a kiállitási tér öntözésében is segédkeznek. A czélszerü vizemelő gépek és szivattyuk nagy fontossággal birnak a mezei, de különösen a kerti gazdaságra, s ez ágban a kiállitás sok uj találmányt mutathat fel. Másik képünk a szintén budapesti Röck István gőz-

37. SZÁM. 1876. XXIII. ÉVFOLYAM.

gépét egész nagy fölvéte

A egészer venden kezetü erő hiá mezőga kenti. A pótolni g tünk és hetjük, h gépiparunk. A gépészek azok, kik legtöbb megrendelést kaptak Szegeden, s az ő jövőjükre nézve ez a kiállitás forduló pontot képez.

mind abban, a miben versenyképes a külfölddel, támogassa, s mondjon le arról az előitéletről, mely a hazai gyártmányt nem képes a külfölddivel egyformán jónak képzelni. E támogatás az, a mire a magyar iparnak szüksége van.

Hindy Árpád.

Átalában a szegedi kiállitás igen sok örvendetes dolgot mutatott fel, s nincs egyéb hátra, mint hogy a hazai közönség a magyar ipart

BEHOZTUK VAGY KIVITTÉK?

A „*Magyarság*" vasárnapi számában ifj. *Rupprecht* Olivér főszerkesztő bajtárs tollából *Kik a félrevezetettek?* cimen cikk jelent meg, amely mellett mi ébredő magyarok nem mehetünk el szó nélkül. Egyrészt ki kell azt egészitenünk állitásainak megerősitése céljából, távolabbi, két évtizedre terjedő s az események mai tempója mellett már történelmi visszapillantással, másrészt hozzá kell szólnunk egy jóhiszemü, de éppen alapjában téves megállapitásához azért, hogy a magyar szélsőjobboldali mozgalmakat támadó liberális, nemzetközi magyarok és soviniszta zsidók támadásainak legfőbb fikciójával és hazugságával szemben az elvitathatatlan tények alapján az igazságot félreérthetetlenül megállapitsuk. Leghelyesebbnek tartom, ha először is a cikknek ezzel az állitásával foglalkozom.

Azt irja Rupprecht Olivér „Ezen idegen eszmék importálásának vádját nem szégyeljük. És bár vannak, akik ezen állitás vádja elől elfarolnak, én ezt nem teszem."

Ezt én sem tenném, ha ez valóban igy volna, ha a szélsőjobboldali mozgalmak valóban idegen eszméket importáltak volna olyan idegen eszméket, amelyeknek a magyar nemzet lelkéhez és életviszonyaihoz való alkalmazása bölcs dolog és a nemzetnek javára válik. Ebben az esetben az az importálás nem is lehetne vád, csak az okosságnak a dicsérete.

Azonban a magyar szélsőjobboldali mozgalmak eszmevilága nem import, hanem az összeomlás utáni lelki elesettségéből nyomban éledni kezdő szivós magyar élniakarás legsajátabb és minden idegen példától — mert ilyen akkor még nem is volt — teljesen mentes terméke

Nem „hazabeszélek" csak igazságot állapitok meg akkor, amikor a jobboldali tábornak bármilyen egyesületi vagy pártkeretben élő, de lélekben, célban és a harcban elválaszthatatlanul egymáshoz tartozó bajtársait tanuságtételre hiva, leszögezem, hogy ennek az eszmevilágnak megalkotója és egész Európában, de azt is mondhatnám, hogy az egész világon első harcos serege a magyar ébredő mozgalom volt.

Itt Magyarországon, a magyar nemzet fiainak a lelkében gyult fel először az a már vakitóan fényes világosság, hogy a világ népeit csak a zsidó rabságból való felszabaditással, csak erős nemzeti és fajvédő alapon és csak a szociális igazságok alapján való belső berendezkedéssel lehet felemelni és boldoggá tenni.

Az ébredő magyarság irta fel zászlójára a „zsidómentes Nagymagyarország" örök vágyát, hirdette, hogy a magyar föld csak a magyar nemzeté és annak fiaié lehet, követelte, hogy a magyar verejték gyümölcséből dologtalanul ne tobzódhasson senki és követelte, hogy a dolgozó magyar becsületesen meg is tudjon élni a hazájában.

Ez volt a nemzeti és szociális program, amelyet mint a romlásból kivezető egyetlen utat egycsapásra magáévá tett akkor osztály, rang és felekezeti különbség nélkül az egész *dolgozó* nemzeti társadalom.

Ez az eszmevilág volt az, amely egy táborban tudta egyesiteni az uj magyar történelem leghatalmasabb és legnagyszerübb katolikus főpapi alakját, Prohászka Ottokárt, a protestáns papság szószólóival, az akkor egymás ellen acsarkodó legitimistát és szabadkirályválasztót, az egymás ellen uszitott középosztályt és munkást, az egymással gyülölködő falut és a várost.

Ez az eszmevilág szállotta meg a magyarság lelkét akkor és csak igy ülhetett először egymás mellett egy mozgalom vezetőségében az aktiv miniszter és az aktiv utcaseprő. Ebben az eszmevilágban hitte el először a magyar, hogy bárhova emelte vagy sülyesztette is az élet, a sorsa közös: egy nagy testvéri sors. Ebben az eszmevilágban fejlődött ki az az igazi, a szónak nemes értelmében vett demokrácia, amelyen belül feülről lefele, alulról felfele egyformán becsülte és tisztelte egymást minden bajtárs és amelyen belül még erősebb és még őszintébb lett a törvény és a tekintély tisztelete.

Ez az eszmevilág azonban nemcsak minket vonzott egymáshoz, hamar felkeltette a külföld figyelmét is.

Olaszország népe a kommunizmus felé züllött s a hazafiak vére ömlött az utcai harcokban. Benito Mussolini megkezdte nemzete életéért a harcot és az olasz fasizmus vezetői eljöttek tanulmányozni az ébredő magyarság szervezkedését. Az akkor már országszerte fogalommá vált Sörházutcában az ébredő magyarság vezetőivel sokan és sürün tanácskoztak olyan olasz férfiak, akik a később megteremtett fasiszta Olaszország államvezetésében első szerepet kaptak.

Ennek a kapcsolatnak történelmi dokumentuma az az okirat, amely szerint az Ébredő Magyarok Egyesületének nevében az egyesület jelenlegi elnöke és két vezető tagja személyesen felkereste Mussolinit s tanácskozásuknak eredményeképpen Benito Mussolini aláirásával pecsételte meg egyebek között azt az igéretét, hogy uralomra jutása esetén támogatni fogja a magyar nemzet uj szabadságharcát és *küzdeni fog a trianoni határok lerombolásáért.*

Németország nemzeti mozgalmának üldözöttei a zsidó-szociáldemokrata-kommunista kormányok hóhérai elől menekülve, nálunk, ébredő magyaroknál találtak menedéket. Hányan aludtak egyéb hely hiján az egyesület asztalain azok közül, akik később Hitler Adolf legközvetlenebb környezetéhez tartoztak? Vagy hajlékot kaptak annak a Gömbös Gyulának tétényi villájában, aki az ébredők társadalmi mozgalmát a politikában képviselő fajvédő pártnak volt a vezére.

Ezek a német férfiak, az uj Németország pionirjai nem véletlenül botlottak be éppen hozzánk, ébredő magyarokhoz, hanem azért, mert tudták, kik vagyunk s még jobban akarták tudni, hogy mit akarunk és azt, hogyan akarjuk megvalósitani, mert ők is arra vágytak otthon, amire mi itthon.

Nem importálás hát ez az eszmevilág, Rupprecht Olivér bajtársam, hanem export. Nem behozatal, hanem kivitel. És ha ezzel az eszmevilággal kapcsolatban valami vád érhet bennünket, ez csak az a szemrehányás lehet, ho azok, akik kivitték, hamarabb megvalósitották, mint mi.

Nem hoztunk mi be ide semmi idegen eszmét, nem „guruló" eszmevilág ez, hanem rohanó áradat, amely végigságuld az egész világon. És győzni fog, mert erkölcsi ereje: az igazsága. Szükségszerüsége az, hogy nincsen más kivezető ut. Történelmi feladata: az egész emberiség életének célszerü, szociális, tehát megnyugvást keltő, békét teremtő átszervezése.

Nagy történelmi gondolat ez, amelyen belül el kell törpülnie minden apró-cseprő személyi szempontnak, minden egyéni érdeknek és össze kell békülnünk egymással nekünk, magyaroknak. Ki kell küszöbölnünk az egymástól elválasztó félreértéseket, nem szabad felülnünk azoknak az idegenlelkü kutmérgezőknek, akik mindig meg akarják akadályozni azt, hogy egymásra találjunk. Minket, ugynevezett jobboldali magyarokat ne vezessen egymással szemben gyülölködés, ne illessük egymást olyan vádakkal, amiket bent lelkünkben magunk sem hiszünk el.

Mi, ébredő magyarok ismét együtt akarjuk látni a fajtánkat, a fajtánk vezetőit; egyetértésben akarjuk látni a közös célban: nemzeti életünk és boldogulásunk biztositásában. Mi ugy érezzük, hogy ennek nincsen akadálya, mert meggyőződésünk, hogy a jobb- és mindenik szélsőjobboldalon a fajtánk, tehát a mi jó testvérünk akarja és őszintén akarja mindnyájunk javát.

Ha a részletekben, ha a tempóban van is vita köztünk, szeretettel, testvéri szóval, mindig harag és gyülölet nélkül kapacitáljuk és győzzük meg egymást, de ne marakodjunk, mert nincs értelme annak, hogy egymás bevert fejét borogassuk majd, amikor ugyis összeölelkezünk.

Gyalay Mihály
az ÉME orsz. ügyv. igazgatója

*

A fenti cikk lényegével megegyező megállapitások már nem egyszer megjelentek hasábjainkon s igy ennek tartalma nem ujdonság. Ez a beállitás csak látszólag áll ellentétben annak a vádnak a vállalásával, hogy a nemzeti szocializmust *importáltuk.* Az import kifejezés természetesen nem helyes s mint köztudomásu, azt nem mi, hanem ellenfeleink találták ki. Majd az oknyomozó világtörténelem lesz hivatva elfogulatlanul megállapitani, hogy az uj világszemlélet — amit nálunk általánositva és összefoglalva nemzeti szocializmusnak nevezünk — hol, mikor keletkezett, hogyan fejlődött? Valószinü, hogy ez több helyen, ugyszólván ugyanazon időben, mindenesetre egymástól függetlenül, a szükségszerüség folytán keletkezett, majd fejlődése folyamán talán többszörösen is kölcsönhatással volt egymásra. Nem vitás, hogy az ÉME szereplésének kezdetén, 1919-ben már meg volt *Mussolini és Hitler mozgalma.* Nem vitás továbbá, hogy az ÉME első mozgalma tényleg bizonyos ébresztést jelentett hazánkban. Idők folyamán azonban a korai ébresztés után ujra mély álom következett. Az ÉME-nek volt olyan elnöke is, aki ma a *nemzeti szocializmus kérlelhetetlen ellensége.* Maga az a körülmény, hogy ma is létezik ÉME, anélkül, hogy ez a nemzeti szocializmushoz tartozna, a legélénkebb bizonyitéka annak, hogy az *ÉME nem egyenlő a nemzeti szocializmussal.* Örvendetes lenne, ha az ÉME mai vezetősége nemcsak a régi ÉME kétségtelen érdemeit vindikálhatná a mai ÉME számára, hanem *tettel bizonyitaná nemzeti szocialista voltát,* vagyis 100%-ig és mindenben *azonositaná magát azzal, aminek már természetes következménye lenne hozzávaló nyilt csatlakozása.* Minthogy azonban ez nem igy van és nem az ÉME-ből fejlődött ki a magyar nemzeti szocializmus, hanem annak fejlődésére kétségkivül legnagyobb hatással németországi diadala és bebizonyitott sikerei voltak, épp ezért — bár ezt nevezhetjük kölcsönhatásnak is — mindenesetre el kell ismernünk, hogy az importálástól nem ment. Fentebbi cikknek errevonatkozó fejtegetései egyébként teljes mértékben fedik felfogásunkat.

„Eternit"
FAL- ÉS BÚTORBURKOLÁSOK
BEMUTATÓHELYISÉGE
áthelyezve
VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 28. SZ. ALA
Telefon 139—452

Holtpontra jutott a nyomozás a kassai dómkincsek után

Császrzky püspök nem utasitotta Tost prelátust, hogy maradjon Abbaziában

A kassai dómkincsek ellopásának titokzatos ügyében kilenc nap óta folyik a legszélesebbkörü nyomozás. A kassai rendőrség emberei és a budapesti főkapitányság bünügyi osztályának legkiválóbb nyomozói vállvetve igyekeznek fényt deriteni: ki törte fel a kassai *Szent Erzsébet Székesegyház* kincseskamráját, hol rejtették el a kincseket érő nyolc kehelyt és arany félholdat.

A nyomozás jelenleg holtpontra jutott. Ezt a holtpontot azonban nem ugy kell érteni, hogy minden nyom kikutatása után tanácstalanul és ujabb nyom nélkül állanának a detektivek. *Tost* Barna prelátus még mindig nem érkezett meg *Kassára* és arról sincs hir, hogy a közeljövőben mikor szándékozna hazautazni.

A gyakorlott nyomozók, akik több hasonló bünügyben jártak már el eredményesen, a különböző vallomásokból, bünjelekből és körülményekből szinte pontos képet tudnak alkotni: logikus következtetések után körülbelül *határozottan tudni vélik a mükincsrablás rejtélyét.* Ez azonban csak következtetés, amelyre a tények, a valóság alaposan ráczáfolhat.

Kassán azonban most nincs érdekesebb téma a dómkincsek eltünésénél. Érthető, ha a fantázia tovább dolgozik és minden más politikai vagy külpolitikai aktualitást háttérbe szorit a mükincsek ellopásának ügye.

Miklós rendőrtanácsos: Holtponton a nyomozás

Kassáról jelentik: *Miklós* Dezső dr. rendőrtanácsos a sajtó képviselői előtt a nyomozás állásáról a következőket mondotta:

— *Nagy szükség van arra, hogy most már mindenki bekapcsolódjék a bünügy felderitésének munkájába,* mert a jóhiszemü felvilágositások csak előrevihetik a nyomozást. Ha valaki csak a *legkisebb adattal* is szolgálhat, azt jelentse be, mert a rendőrség a *nyomozás során minden adatot felhasználhat.* A nyomozás az eddigi feltevések alapján *holtpontra jutott* és a rendőrség most már *ujabb utakon indul* meg a tettes vagy tettesek kézrekeritésére.

Császrzky püspök nyilatkozata

Kassáról jelentik: Egyik budapesti *esti lap* beszámolt arról a bejelentésről, amelyet *Király* Antal plébános tett a budapesti főkapitányságon és amelyben elmondotta a plébános, hogy *miért nem érkezett eddig haza Tost* Barna prelátus, a kassai Dóm plébánosa, hogy megadja a szükséges felvilágositásokat a Dómban történt kegyszertolvajlás ügyében a rendőrségnek.

Ezzel az üggyel kapcsolatban *Császrzky* József püspök kijelentette, hogy *Tost* Barna prelátusnak *egyáltalán nem adott utasitást arra, hogy maradjon nyugodtan Abbaziában.* A prelátus hazahivását a mai napig senki sem kivánta, tehát *nem is utasithatta* arra, hogy térjen haza. A kincstárban lévő *drágaságok leirása,* vagyis a teljes leltár, *Wick* Béla kanonok könyvében található meg és a városházán. A maga részéről ezt a leltárt ki is adta. A szóbanforgó lap cikkének többi része a püspök megállapitása szerint *nem helytálló.*

Megérkeztek az olasz dopolavoristák

Kedden délben tizenkét órakor érkezett *Budapestre* az olasz *Dopolavoro* különvonata, amely 450 munkást hozott négynapos kirándulásra a magyar fővárosba. Diszbeöltözött pályaudvar várta a vendégeket. Ott volt *Vinci* gróf olasz követ, az olasz kolónia budapesti dopolavoro szervezete a budapesti fascio, a kereskedelemügyi és iparügyi minisztérium képviseletében *Jordán* Emil miniszteri tanácsos és a főváros nevében *Szebeny* József tanácsnok. Zászlók alatt vonultak ki a nemzeti munkaközpont diszszakaszai is. A vonat pontosan fél tizenkettőkor futott be a pályaudvarra. A vendégeket az *olasz királyi himnusz, a Giovinezza és a magyar Himnusz fogadta.* A tanulmányi csoportot Armando *Fraschetti* Magyarország nagy barátja a dopolavoro utazási osztályának vezérigazgatója vezeti. Kölcsönös üdvözlések után Armando *Fraschetti* bemutatta *Vinci* grófnak, valamint a megjelent magyar előkelőségeknek a dopolavoro különvonatát, amely most készült el és először Magyarországra jött az olasz szabadidőmozgalom tagjaival. A vonat egyike a fasiszta dopolavoro munkáskényelmet szolgáló legujabb intézményeinek. Tizenkét egyforma másodosztályu kocsiból áll. Valóságos mozgó szálloda. A fülkék a legmodernebbül vannak felszerelve és még a *rádióhallgató* készülék sem hiányzik. Asztalokat lehet felállitani és ezeken szolgálják fel az ebédet, vacsorát, reggelit, amelyet a vonat 500 személy ellátására alkalmas konyhájában készitenek.

Guruló bárhelyiség

Külön érdekessége a vonatnak a teljesen ujszerü és modern espresso bár, ahol italokat szolgálnak fel és ahol még táncolni is lehet.

Alkalmam volt a 450 munkás egyik vezetőjével beszélgetni. Bámulatos dolgokat mesélt el az egyre hatalmasabban fejlődő olasz szabadidő-mozgalom alkotásairól. Ez a kirándulás — mondotta olasz barátunk — csoportos kirándulás. Csoportos utazásokon kivül a fasiszta dopolavoro azonban egyéni utazásokat is rendez. A dopolavoro szervezetbe tartozó munkás jóformán fillérekért válthat egyéni utazásra szóló jegyfüzeteket. Nagy sulyt helyezünk — mondotta a vezető — arra, hogy szervezetünk tagjai a saját egyéni elképzelésük szerint is megismerhessék, ha akarják hazájukat. Sikerült is elérnünk, hogy ma már a legdrágább olasz fürdőhelyeken is gyakoriak az üdülő munkások, akik nem egy kedves napot töltöttek már nemcsak a kisebb nyaralóhelyeken, de Viaregglóban és Abbaziában, sőt a Lidón is. Mindenütt kényelmesen berendezett dopolavoro szállások várják az uton levő tagjainkat. Ezekben az ellátás alig kerül valamivel többe, mint saját háztartásukban.

Már negyedszer vagyok Magyarországon

Megköszöntem a fasiszta egyenruhás vezető kedves felvilágositását és egy barnaarcu, atlétatermetü munkáshoz fordultam. Először van Magyarországon? — kérdeztem. — Á, dehogy, kérem, én már negyedszer jövök megnézni a maguk gyönyörü fővárosát. Először mint olasz hadifogoly voltam itt és most is ujra visszahozott a főváros szépsége és a maguk kedves vendégszeretete. Ma egy hete fejeztem be családommal — szintén a dopolavoro keretén belüli — kéthetes nyaralásomat. A gyáram megtoldotta szabadságomat és most ismét megragadtam az alkal-

Fotokópia-iratfénykép: Rád, Teréz-körut hét. Telefon: 114-349 és 116-640.

mat, hogy láthassam Budapestet.

Nem kerül tulságosan sokba ez a munka utáni pihenés? — kérdeztem. — Nem — felelte határozottan és csodálkozva. — Amióta a *Duce* a mi munkánk megbecsülésének ezt a hatalmas szervezetét, a dopolavorót megalkotta, egész évi munkánk jutalma évente ez a párhetes pihenés. A harmadik hete vagyok szabadságon és alig 150 lirával költöttem többet, mint amennyibe rendes körülmények között a háztartásom kerül. Ez is inkább szórakozásokra fogyott el. *Anzióban* töltöttem két hetet és majdnem olcsóbban jöttünk ki, mint otthon *Rómában*. A feleségem most otthon maradt, a gyermekek pedig Ostiában nyaralnak.

Az igazi gyermekkultusz

A Dopolavoro Róma lidóján, Ostiában igen nagy területet vásárolt meg gyermeknyaraltatási célokra. Vesszőnyalábból készült sátrakat állitottak fel igen olcsón és itt nyaral a meleg idő beálltával egészen késő őszig a római munkásgyermekek apraja, nagyja. Ez a nyaraltatás jóformán egy fillérbe se kerül és valóságos Isten áldása. A gyermekek minden évben koromfeketére lesülve, makkegészségesen jönnek haza. Az asszonynak sincs gondju rájuk nyáron, amikor ugyis sokkal több a munka, mint a téli hónapokban. Magam minden szombat délutánomat és vasárnapomat a tenger mellett töltöm, amikor csak fürdeni lehet. Ilyenkor feleségemmel együtt látogatjuk meg a gyermekeket.

Megráztam melegen az olasz vasmunkás kemény kezét és zugó gondolatokkal léptem ki a pályaudvar bolthajtásai alól. Eszembe jutottak a ferencvárosi, terézvárosi, angyalföldi, csongrádi és Isten tudja még hány magyar városban és faluban ilyenkor a nagy nyári melegben az utca porában játszó magyar gyermekek. Istenem, mennyi idő van még hátra, amikor a magyar nyilaskereszt ugyanolyan magasra emelheti fel a nap felé a magyar gyermeket, mint ahogy a fascio ezt Itáliában már évekkel ezelőtt az olasz gyermekekkel megtette.

Szabó Gyula dr.

Mennyi élelmiszert tartalékolhat egy lengyel család háboru esetén

Varsóból jelentik: Az állami közélelmezési bizottság kedden érdekes jegyzéket tett közzé, amelyben felsorolja, *milyen élelmicikkeket kell háboru esetén a családi háztartásokban tartalékolni.* A jegyzéken többek között 30—30 kilogramm liszt és burgonya, tiz-tiz kilogramm dara, káposzta és főzelékféle, továbbá cukor, hüvelyesek és egyéb élelmicikkek szerepelnek. Egy személy élelmiszer-tartalékának beszerzése körülbelül 40—50 zlotyba kerül. A jegyzéket ugy állitották össze, hogy *személyenként és naponként 3600 kalória tápértéket számitottak.*

Fogolyüldözés a Markó-utcában

Ritka esemény játszódott le kedden délelőtt a büntetőtörvényszék épületében, a *Markó*-utcában. Tárgyalásra vezetett elő a fogházőr egy elegánsan öltözött őszhaju férfit, aki, mikor a lépcsőházhoz értek, *fogházőrét hátrahagyva, lerohant a lépcsőn és kifutott az utcára.* A járásbiróság épülete előtt azonban váratlanul rendőrbe ütközött, aki látva a férfi után futó fogházőrt, *utját állta* és elfogta. Rövid dulakodás után az odaérkezett fogházőr a rendőr segitségével visszavezette a megszökött foglyot a törvényszékre. Az izgalmas fogolyüldözés főszereplője *Kovács* Andor dr. 44 éves budapesti ügyvéd, aki *sikkasztás* büntettével vádolva került a törvényszékre. Neve a jobboldali magyar sportközönség előtt megbecsülésen ismert, mert bátyjával, *Kovács* Györggyel együtt a régi *liberális* és *zsidó* vezetőség alatt álló vivószövetségben sokáig utját állta a keresztény magyar kibontakozásnak.

Kovács Andor dr. pár esztendővel ezelőtt egyik ügyfelének megbizásából a *Nemzeti Banktól* többezer pengőt vett át, *mikor azonban elszámolásra került volna sor, 4800 pengővel nem tudott elszámolni, mert saját céljaira elköltötte.* Miközben ügyét már a törvényszék is letárgyalta, törölték az ügyvédi kamarából, a *Kuria pedig jogerősen sikkasztásért hét hónapra itélte.*

Az itélet kimondása után bizonyos időre, pár nappal ezelőtt az ügyészség értesitette Kovács Andort, hogy büntetésének kitöltése végett jelenjen meg az ügyészségen. Kedden reggel *Kovács* dr. meg is jelent, de betegségére való hivatkozással *haladékot kért.* Az ügyész a haladékot *nem adta meg* és elrendelte, hogy a volt ügyvédet kisérjék le a fogházba. A folyosón azután Kovács dr. váratlanul *„meggondolta magát"* és elszaladt. Mikor utólag kihallgatták, azt mondotta: — *„Nem tudom mit csináltam."*

Kihallgatása után az ügyész lekisértette a fogházba, ahol megkezdte a rászabott büntetés kitöltését.

A SZEGEDI CSODATÉVŐ MADONNA

Itt sétálgatok a Tisza partján s gondolkodom, mert a nagy alföldi metropolisban látottak annyira hatnak reám, aki Szegedet a világháboru kezdetén láttam utoljára, hogy azt hirtelenében nem is lehet egyszerre kibirni. Csodálatos, hogy olyan rövid idő alatt milyen nagy s komoly világváros lett belőle, nem is fél emberöltő alatt. Egypár lelkes és akarni tudó férfiu munkájának beszédes eredménye ez a modern s mégis magyaros város, amely sokáig fogja néhai Klebelsberg Kuno emlékét hirdetni. De engem ezuttal nem a szabadtéri játékok érdekelnek és Szegednek architektonikus szépségei, hanem ennek a városnak rejtett s csodatévő kincsei, amelyekhez annyi szép és lélekemelő legenda füződik, hogy ha ez a város véletlenül a franciák, spanyolok, vagy olaszok földjén fekszik, biztosan vetekednének *Lourdes* vagy *Limpias hirnevével.* Hogy ezt még nem vették észre ott a csodálatosan szép dóm kupolái alatt? Pedig ahogyan hivő s vallásoslelkü emberek nekem a csodákról regéltek, bizonyosan másoknak is elbeszélték s a jó Kapisztránus-páterek pedig a maguk szerénységében alig gondolnak arra, hogy Szegednek éppen itt van egy vallási és aztán ezzel kapcsolatosan egy olyan idegenforgalmi lehetősége, amit helyesen kihasználva, mérhetetlen perspektivát nyujt a város jövője tekintetében.

A szent kép

A *Kapisztránus*-templomban őriznek két csodatévő hirben álló *Madonna-képet,* amiket a szegedi utasok közül alig egynehányan ismernek. Az egyik a főoltárt disziti, ismeretlen müvész kezének munkája, de valamilyen ihletett férfié lehetett, mert az a kép még a modern kétkedőt is áhitatra ösztönzi. A másik egy ugynevezett *fekete Szüz Mária,* a censtochowai csodatévő Madonna igen régi s hü *másolata,* amit szintén nem laikus keze készithetett, mert sok egyéni elgondolást is vitt bele. Hány hivő lélek imádkozott már ezek alatt a képek alatt s talált nemcsak lelkivigaszt, hanem igen sokszor testi szenvedéseire is vigasztalást s fizikai gyógyulást. De erről nem igen beszélnek, nem is ütik nagydobra, mert a hivő ember lelki ételeket magában tartja. De ez bizonyos szempontból helytelen, mert sok szomjazót visszatart attól a lelki forrástól, amelyből szomját olthatná.

Nagy tévedés azt hinni, hogy a reklám bizonyos nemét korlátok között, nem szabad a lelki élet terén felhasználni. Végeredményében: mi más a harangozás, a processzió, a bucsujárás, a prédikáció és a lelki gyakorlat, ha nem reklám az Uristen, a hit, a vallás érdekében, természetesen a gondolkozó s kutató modern ember szemüvegén át nézve? Ezért kellene közkinccsé tenni nemcsak a magyar katolicizmus számára a szegedi csodatévő helyet, hanem a világ egyéb katolikusai részére is, de, sajnos, állandóan csak a *lourdesi, limpiasi* és *mariazelli* hiradásokat olvassuk, ellenben a magyarországi hasonló vallási szent helyekről csak néhány beavatott ember tud. Ez pedig helytelen ugy vallási, mint idegenforgalmi szempontból. A franciák jobban megértették az ilyes propaganda jelentőségét, ugy helyi, mint nemzetközi szempontból s amikor a nagy kulturharc idején a *Waldeck-Rousseau-* és *Combes*-éra idején kiméletlenül jártak el az egyház ellen a jakobinus radikálisok és szabadkőmüvesek, akkor Lourdes szabadkőmüves képviselője védelmezte meg Lourdest az egyházellenes rohamtól s megakadályozta a világhirü zarándokhely pusztulását.

Mint zarándokhely Szeged is ismeretlen. Nem értem, miért nem került eddig nagyobb érdeklődés központjába? Elmondom, mit hallottam arról a két Madonna-képről...

A törökök csodálatos vizbefullása

A törökök már kivonulóban voltak Magyarországból s a szegedi bég is szedelődzött, hogy janicsárjaival itt hagyja a hitetlen, ha rokon magyarokat is. De a magyarok se voltak restek és bizony megkeseritették a pocakos *Szaid Hasszán Arnautli* bégnek utolsó napjait. Portyázó katonáit lelődözték, a béget beszoritották a konakba s minden tilalom dacára, a tanyák népe nagy processziókban járt a templomba s imádkozott a *Boldogasszony oltára előtt.* A bég mérhetetlen dühbe jött s összeszedve katonáit, mielőtt azokat gályákra rakta volna vala, megostromolta a templomot, lerombolta azt, sok embert megöletett s *mint diadalmi jelvényt magával vitte hajójára a fehér Mária-képet.* Ime, csoda történt! A partokon térdreborulva hálaimákat rebegő nép szemeláttára a vezéri gálya hirtelen *sülyedni kezdett s utána a többi hajó is oldalt dőlt.* A janicsárok a vizbe ugráltak, aki elérte a partot, azt ott agyonverték, a többi meg *belefulladt a Tiszába.* Óriási vihar kerekedett, nagy égzengéssel s bizony a Szaid Hasszán bég is csak a puszta életét mentette meg. A hóna alatt hozta partra az elrablott Mária-képet s megmaradt katonáival együtt keresztülvágta magát a magyarokon s eltünt az ingoványokban. A neki romlást hozó Madonnát pedig ismeretlen helyen *elásatta.*

Talán egy évszázad is eltelt, amikor az egyik szegedi tanyai földmivesnek a tavaszi szántás alkalmával valamibe megakadt az ekéje s az ökrök nem tudták többé elmozditani. Kénytelen kelletlen ásót, kapát hozott a jó magyar és kiásta az akadályt. De amint a napfényre került, hát menten leborult előtte, hiszen egy *csodálatos szép Mária-kép volt,* tiszta, sérülésmentes, mintha akkor jött volna ki a mestere ecsetje alól. Rohant is vele *Tóásó* Mihály, a magas magisztrátus elé, ahol nyomban agnoszkálták a Szaid bég által elrablott képet s harangzugás között, nagy processzióval vitték a templomba, ahol ma is látható a hivő lelkek épülésére, a gonoszok megtérésére és a kivánscsiak okulására.

Nem robbantak fel a templomra esett szerb ágyulövedékek

De ez a Mária-kép a legutóbbi időkben is megmutatta csodatévő erejét. Hiteles történelmi adatok tanuskodnak mellette, hogy amikor a világháboru végével a szerb hadsereg Szeged végleges meghóditására készült s ostrom alá vette a várost, a Kapisztrántemplomot is tüzérséggel lövette, feltehetőleg nem vallási elfogultságból, hanem katonai szempontból, hát csodák csodája: a harminchét pontosan odalőtt gránátból *egyetlenegy sem robbant,* holott egyéb összes gránátjaik és srapnelljeik mind pontosan működtek. A hivő nép ez ujabb csodát is a Madonna-képnek tulajdonitja s igy nagyban hozzájárult a Szüzanya, a *Patrona Hungariae* tiszteletének nagyobb elterjedéséhez.

A fekete Máriáról is sokat beszéltek nekem öreg szegediek, hogy se szeri, se száma a csodálatos gyógyulásoknak s a sok meghallgatott, teljesedésbe ment kérésnek. Itt még nem vezetnek statisztikát, mint Lourdesben s ezér nincs még olyan hire Szegednek.

Ugyancsak keveset hallottunk arról is, hogy a Mátyás-templom mellé épitett rendházban őrzik azokat a miseruhákat, amelyeket a régi hagyományos szokáshoz hiven, a *magyar királynék hímeztek s ajándékoztak a templomnak.* Gizella királyné, Szent István hitvese varrta az elsőt s *Zita* királyné az utolsót; remélhetőleg nem a legutolsó miseruha ez, amit felkent királynői kezek készitettek. Csodálatos szép gyüjtemény, amit történelmi értékénél fogva is az egész kulturvilágnak be kellene mutatni, ami már aztán a helyes idegenforgalmi propaganda kötelessége. Ez a muzeum egykor Kapisztrán János lakóhelye volt.

Bizony, én ezeket láttam Szegeden s ezeken gondolkodtam ott a szőke Tisza partján.

László Zoltán dr.

A békéscsabai bajtársak felépitik egy tizenegytagu munkáscsalád házát

Békéscsabáról irják a *Magyarságnak:* A szélsőjobboldali összefogás és áldozatkészség rendkivül szép példájáról tanuskodik *Cerno* János hétgyermekes földmunkás megsegitése. A szegény földmunkás sárból és nádból épitett *viskójának egy része összedült* és a nagyszámu család, amely a *nagyszülőkkel együtt tizenegy tagot számlál,* a szabad ég alá került volna, ha a békéscsabai „Gyóni Géza Bajtársi Egyesület *Saguly* Jánosnak, Békés kerület örökös tb. vezérének inditványára közbe nem lép. A bajtársi egyesület elhatározta, hogy *együttes erővel felépiti a földmunkás házát.* A szélsőjobboldali bajtársakat megdöbbentette és tettre késztette néhány szomoru jelenség. *Békéscsabán a lakosság öt százaléka zsidó,* a virilisek között *mégis ötven százalékot tesz ki a zsidóság,* amely jólétben él s ugyanakkor szegény napszámos emberek családját a nyomoruság, gyenge táplálék és a nedves viskóban való lakás a biztosan elkövetkező tüdővész martalékául veheti.

A bajtársi egyesület *Saguly* János vezetésével házépitőbizottságot alakitott, amelynek tagjai *Gyebnár* Mátyás, *Kovács* János dr., *Pintér* László dr., *Szabó* Ferenc és *Sutyák* János épitész lettek. A *házépitő munka megkezdődött* és ebben a bajtársakon kivül igen *sok békéscsabai magyar asszony is résztvesz,* hogy segitsen megmenteni a pusztulástól tizenegy földhöztapadt magyart. A házépitő munkában előljárt Saguly János, a bajtársi egyesület vezére, aki *minden szabad idejét arra használja fel, hogy nehéz testi munkával a mielőbbi befejezéshez segitse a nincstelen magyarok házát.*

Inditvány a barack értékesitésére

Kaptuk a következő sorokat: Azt olvasom az ujságban, hogy az idei szép baracktermés nehéz kérdések elé állitja a kormányt és a termelőket. Azt mondják, hogy a baracktermés felhasználása, értékesitése, külföldre szállitása elháritahatatlan nehézségekbe ütközik. Ez ugy elszomoritja az embert. Azt gondolom, az Isten meg akar ajándékozni bennünket s mi nem tudjuk mit csináljunk az ölünkbe hullott értékes javakkal. Nem értek ahhoz, hogy elbiráljam, milyenek a nemzetközi kereskedelem lehetőségei, utjai, módjai, milyen szállitási, pénzügyi megoldások vannak, de azt tudom, hogy különösen nálunk nem szabadna ilyen helyzeteknek előfordulniok.

Nagyon fájdalmas és káros volna, ha a baracktermésnek akárcsak egy része is kárba veszne, elpocsékolódna. Azért a következő inditványaimat sziveskedjék nyilvánosságra hozni:

1. *Dolgozzák fel a szeszgyárak a barackot pálinkának.* A barackpálinka nemcsak itthon kedvelt általában, hanem külföldön is nagy keresletnek örvend, az utóbbi években. S a barackpálinkának a barackkal szemben az a nagy előnye is megvan, hogy nem kell a romlástól félteni.

2. *A háziasszonyok és a konzervgyárak minél előbb csináljanak minél több baracklekvárt.* Erre talán valaki azt mondja, hogy annyit ugyis felfőznek, amennyi cukor ehhez rendelkezésre áll. Viszont erre az a válaszom, hogy *tegyük el cukor nélkül a barackot.* Lehet, hogy most ezen némelyek csodálkoznak, de sok kisebb konyhapénzzel rendelkező magyar háziasszony már a háboru vége felé rájött, hogy a barackot ugyanugy el lehet tenni cukor nélkül, mint a paradicsomot. *Csak türelmesen, óvatosan kell főzni a barackot a kellő fokig.* S cukrozni ráérünk, amikor felhasználjuk a lekvárt. Ezzel az én szerény véleményemmel és tapasztalatommal szeretnék hozzájárulni ahhoz, hogy a nemzeti vagyon minél inkább megmaradjon és növekedjen.

egy háziasszony.

Kitiltották a zsidókat a pilseni strandokról

Prágából jelentik: A pilseni rendőrfőnökség kitiltotta a zsidókat a nyilvános fürdőkből és strandokról. A pilseni zsidók ezután csak elkülönitett helyeken, maguk között fürödhetnek. A cseh antiszemiták most Prágában is hasonló intézkedéseket követelnek a zsidók ellen és még a város körül elterülő *kirándulóhelyekről* is kiakarják tiltani a zsidóságot.

Ki lesz a négyszázötvenmillió mohamedán kalifája?

Párisból jelentik: A mohamedán egyházvilág legfőbb méltóságáért, a kalifátusért megindult a nagy küzdelem.

A *Petit Parisien* szerint a kalifátusnak két esélyes jelöltje van: *Faruk* egyiptomi király és *Ibn Szaud,* Hedzsász uralkodója. Ibn Szaud király a világon élő 450 millió mohamedán kalifája akar lenni és ebben a törekvésében támogatja őt az a körülmény, hogy az izlám megszentelt helyei: *Mekka* és *Medina* az ő uralma alá tartoznak. Faruk király szintén pályázik a kalifátusra, őt elsősorban a kairói *El Ahzar* főiskola támogatja. A főiskola tanárai izlám tudósainak sorából kerültek ki, akiknek kétségtelenül nagy befolyásuk van az egész mohamedán világra. A francia félhivatalos lap végül megállapitja, hogy mig *Faruk király a demokratikus nyugati nagyhatalmak támogatásával* akarja megszerezni a kalifátust, addig *Ibn Szaud, Hedzsász uralkodója a tengelyhatalmakat igyekszik magának megnyerni.*

Kémhisztéria Franciaországban

Párisból jelentik: A francia rendőrség — a kedd esti párisi lapok jelentése szerint — folytatja a nyomozást az állitólagos külföldi kémek után, akik — mint a *Temps* és a *Figaro* egy-egy munkatársának legutóbb történt letartóztatása igazolta — most már olyan helyekre is beférkőztek, ahová senkit sem gondolta volna. A *Ce Soir* szerint vidéken is *nagy arányokban folyik a vizsgálat. Strassbourgban* az utolsó huszonnégy órában nem kevesebb, mint *tizennyolc házkutatást tartottak, Lyonban pedig huszat.* A rendőrség szorosan együttmüködik a katonai hatóságokkal. A *Paris-soir* ugy tudja, hogy Franciaország, Anglia és az Egyesült Államok ezentul közösen igyekeznek elháritani a kémveszedelmet. Az angol külügyminisztérium már meg is küldte az amerikai és a francia rendőrségnek *ötven veszedelmes külföldi kém személyleirását.*

Szeged középkori templomai

Cs. Sebestyén Károly: Szeged középkori templomai.

8°, 60 K, 131 L, Szeged, 1938.

Szeged középkori vára

Sebestyén Károly: Szeged középkori vára

8°, 12k, 39l, Szeged, 1928.

Szeged-alsóvárosi

Ferenczes templom

Dudás Gyula

A Szeged-alsóvárosi templom művészeti szempontból. Szeged 1877.

I NYOMDA
ÖRÚT 6.

6. BUDAPEST

Szeged – alsóvárosi templom kegyképe

Délvidéki Szemle

1942. 6. SZ. *Ortutay Gyula:* Tessedik Sámuel. *Halasy-Nagy József:* Optimizmus és pesszimizmus. — Szibinyánin Jankó és Szmederevác Gyorgye (szerb népballada), Pável Ágoston fordítása. *Horváth Barna:* A láthatatlan ember. *Bálint Sándor:* A szeged-alsóvárosi templom kegyképe. *Hermann Egyed:* Magyarok és délszlávok. *Eperjessy Kálmán:* Balkáni könyvek. *Alpár Gyula:* Embersors a szovjetéletben. — Tápé.

és rendelti intézkedéseket.-
tartalékos tisztnek igen kivánatos.-
sz.postatakarékpénztári csekkszámlára
mellett,vagy a Magyar Tartalékos Tisz-
pest,VII.ker.Reviczky u.4/b.:/utján.-
llér.-

Gyárducz pler.

Szeged alsóvárosi (ferences) templom

Zugosi Dőme: A Szeged-alsóvárosi templom és kolostor kincsei.

16°, 8K, 73L, Szeged, 1932.

Szeged

Fogadalmi templom

Városkultura.

1936. 188–192. l.

IARIO SETTIMANALE
MAZIONI DEI COMITATI
NE PER LA
I ROMA

R O M A
PALAZZO CAETANI
Via Botteghe Oscure, 32
Tel. 561.151 - 561.152

re 1935 = XIII

LAIS AU GOUVERNEMENT POUR LA NON IN=
ETHIOPIEN - Pendant que dans tous les
oyaume Uni se déroulent les meetings
ts" en vue de faire abandonner au Gou=
ve envers l'Italie, la direction du
ecueillir des signatures, non seulement
anglaises, mais aussi de tous les sym=
résentant la partie saine et raisonna=

Szeged

Alsóvárosi út
ferencrendi (Mátyás)
templom

Városkultúra
1936. 192-195. l.

ement la politique de Van Zeeland, qui
solidarité avec les projets belliqueux
ngleterre, le journal écrit:
c cru devoir déclarer à Genève que la
" de ses engagements et prendrait la
ités communes. Pendant ce temps-là, le
ernement belge à la S.d.N., le socialis
t à l'envoyé spécial du "Populaire", or
iew témoignant de son hostilité à Mus=
ndervelde, membre du Gouvernement Van
Gouvernement italien, en pleine négo=
ticle paru à la "Dépêche de Toulouse".
par hasard, que les Belges sont prêts
à intervenir dans les "sanctions" à
ntérêts des Anglais qui, eux, n'ont
nd l'Allemagne, en violation du trai=
- à quelques kilomètres de nos grandes

Szeged

Magyar városok monográfiája. I. Szeged.
Budapest, 1927.

Hering J.

A pozsonyi tornaegylet
15 éves története

Szeged

Homor I.

A szegedi kir. áll.
főreáliskola története

1851-1894

Petrik 1886-1900

Szeged

Krikkay G

Szegedi fényképek.

Petrik 1886–1900

Szeged

Pap J.

A piaristák Szegeden.

Petrik 1886-1900

< Szeged alsóvárosi

fejedelmi templom
és kolostor >

(ferencesek)

Szegedi A. Kálit.

A < > történelmi
vázlata. Szeged, 1862

s: Magyar művészek. Mütörténelmi váz-
kkel. 4 o, 183 K, 253 L, Budapest, 1887.
s: A magyar müvészet századunkban. 8 o
, Budapest, 1890.
s: Izsó Miklós élete és munkái. 8 o,
L, Budapest, 1897.
s: Markó és a magyar tájfestészet. 8 o,
udapest, 1898.
s: Magyar müvészek. Mütörténelmi váz-
kkel. Uj sorozat. 4 o, 196 K, 253 L,
1899.
s: Jankó János élete és munkái. 8 o,
L, Budapest, 1899.
s: Munkácsy Mihály. /Kny. Magyar Müvé-
17 K, 32 L, Budapest, 1900.
s: Száz év a magyar müvészet történeté-
900. 2 o, 365 K, 388 L, Budapest, 1911.
ly: A pozsonyi székesegyház. 8 o, 0 K,
ny, 1907.

Szegedi ref. templom

A SZEGEDI ev.ref.egyház uj templomának felszentelése alkalmával 1884. május 25-én tartott könyörgések és egyházi beszédek. Szeged, 1886.

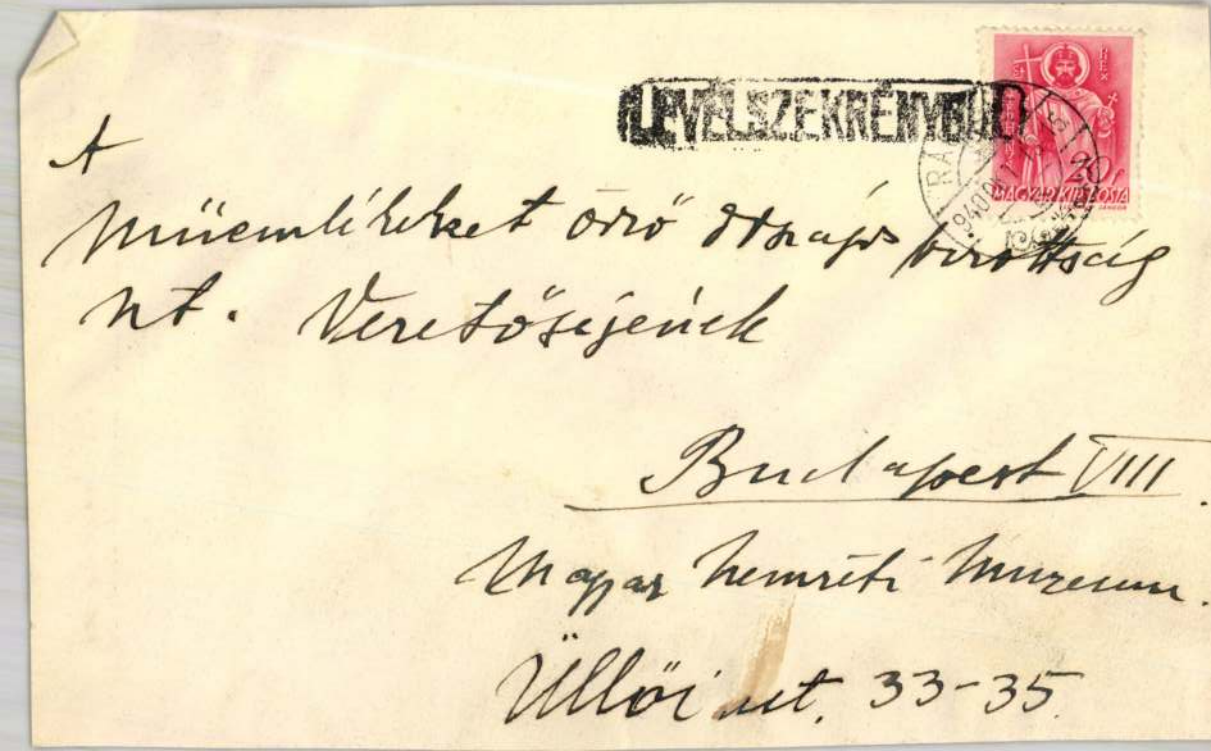

A
Műemlékeket őrző Országos Bizottság
nt. Vezetőségének

Budapest VIII.

Magyar Nemzeti Múzeum.

Üllői út. 33-35.

Szeged-alsóvárosi (Szervita) templom

Dudás Gyula: A szeged-alsóvárosi templom műrégészeti szempontból.

16°, 0 K, 44 L, Szeged, 1877.

Szeged alsóvárosi
ferences templom

Ordinánez Konstantin: A Libanus havasi alatt illatozó titkos értelmű rózsa, vagy ... Szeged városának ... kir. templomában lévő ... segítő Boldogasszonynak nevezett kegyelmes Képnek történeti leirásolása. Szeged, 1931.

Nyáry Sánd
és müvei,
Nyilas-Kol
Budapest,
Oberschall
vaskapui é
szetben. /
20 L, Buda
B. Obersch
magyar ipa
Budapest,
B. Obersch
31 K, 24 L,
B. Obersch
wänder. 16
B. Obersch
32 L, Budap
Olay, Franc
les monumer
de Hongrie.

BÁLINT SÁNDOR:

SZEGED

Mi XX. századi magyarok vajmi kevesen érdeklődünk a *genius loci* finom szépségei iránt, általában nincs érzékünk hozzá. Más boldogabb népek városaik ősi egyéniségének megőrzésén, minél jellegzetesebbé, szebbé tételén munkálkodnak, hiszen ez a megfoghatatlan kisugárzás emberi értéknek is nagy. Egyúttal pedig korunk gyökértelen embere számára a kötelező hagyományokat, az élet örök folytonosságát jelenti.

Minden kultúrát a szép és erős egyéniség igazol, a városokét is. Enélkül a környezet lehet ugyan civilizált, bővelkedhetik kényelmi berendezkedésekben, a lélek mégis szenvedni fog és környezetét csak lakóhelynek érzi, nem pedig otthonnak. A modern városok megnagyobbodtak ugyan kiterjedésben, de szellemben alig gazdagodtak. A genius loci ihlető szépségét csak újabban kezdik megint fölfedezni és ősi jellegzetességeit újszerű, de odaillő vonásokkal gyarapítani. Szeged Magyarország második városa. Határa óriási: 140.000 katasztrális hold, lakosainak száma szintén 140.000-re tehető. Ebből mintegy 40.000 a városon kívül, a tanyákon él. E földrajzi körülményekkel is magyarázhatjuk, hogy a szegedi sors az ősi nomád csökevényektől kezdve a legmagasabbrendű európai életalakításig az emberi magatartásnak legszertelenebb változatait tükrözi nemcsak története során, hanem manapság is. Furcsa végletek, a fejlődésnek bizonyos romantikus egyenetlenségei jellemzik Szegedet, amelynek népét *Kossuth Lajos* nemzete büszkeségének nevezte.

Bár Szegedet csak 1199-ben említik az oklevelek, a helynek története mégis sokkal régibb időkre megy vissza. A régészeti leletek tanúsága szerint, amelyből a városi múzeumnak igazán kitűnő gyűjteménye van, már ősidőktől kezdve lakott hely volt. Körülbelül kilenc kultúra rétegeit lehet kimutatni a magyarság letelepedése előtt. Ismerik a rómaiak is, *Marcus Aurelius* is megfordult ezen a tájon. Valószínű, hogy *Attila* hún király sátorvárosa is itt Szegeden, illetőleg a környékén terült el. Éppen a legutóbbi történeti kutatások mutattak rá azokra a tradiciószálakra, amelyek Árpád magyar dinasztiáját Attilához, illetve a húnokhoz fűzték. Azt hisszük, hogy Árpád a hún hagyományoknak engedelmeskedik akkor, amikor az új hazában éppen Szeged közelében, Szeren, tartja meg az első nemzetgyűlést. Levervén *Salán* bolgár fejedelmet, először közeledik Attila ősi fővárosa felé. Megállapodik és itt tesz először törvényt, hogy erről a helyről dokumentálja népének az országhoz való jogát. Ez első országgyűlés emlékezetét a szeri bencés apátság ápolta a középkor folyamán.

Nem lehetetlen, hogy Szeged népe a kereszténységet még Szent István apostoli térítése előtt bizánci ritus szerint vette föl és csak később, Szent Gellért alatt tért át a római szertartásra. A közelben, Oroszlánoson ugyanis a bazilita szerzeteseknek már régóta kolostoruk volt. Ezt a föltevést igazolni látszik az a körülmény is, hogy a város legrégibb templomának védőszentje Dömötör volt, a bizánci egyház kedvelt szentje.

Szeged már az Árpád-kor eleje óta az erdélyi sónak egyik fő lerakodó és elosztó helye. A sót a Maroson szállították idáig és innen szegediek továbbították részint hajón, részint szekér hátán az ország távolabbi részeibe. Ezek a sóhordók megfordultak a királyi udvarban, püspöki székhelyeken, monostorokban, ahol már bizonyos ipart is űztek. Üres szekereiken és hajóikon iparcikkekkel tértek vissza. Így azután Szegeden már igen korán polgári rendnek kellett kialakulnia. Csak ezzel magyarázhatjuk azt a körülményt, hogy Szeged az elsők között lesz szabad királyi várossá már a XIII. században. A város e hőskorának emlékezetét egy elárvult torony őrzi, amely büszkén tükrözi a francia gótika hatását.

A város az Anjouk alatt is tovább virágzik. A magyar királyoknak különösen Nagy Lajos óta gondjuk volt arra, hogy a Magyarországtól keletre és délre élő szakadárokat és eretnekeket a római katolikus kultúra és a magyar királyság vonzási körébe állítsák. Ez természetesen következett egyrészt a középkor univerzalisztikus szelleméből, másrészt Nagy Lajos személyéből. Nagy Lajos a Grál-lovagok utolsó sarjadéka, Szent László heroikus szellemének örököse, a Szent Korona misztikusa, egyben a középkori magyar nagyhatalom igazi megteremtője. Nagy Lajos személyében a teokratikus színezetű magyar imperializmus akarja a balkáni népeket részben már a török ellen egy nagy keresztény szolidaritásban megszervezni. Nemes buzgósággal támogatja egyéb intézkedései mellett a magyar dominikánusok és franciskánusok közelkeleti missziós terveit. Utódai is követik Nagy Lajos álmait.

A szegedi dominikánus kolostor ennek a missziós tevékenységnek egyik fő kiindulási pontja. Működésének egyelőre csak hatalmas körvonalait ismerjük.

A dominikánusokénál nagyobb hatású a ferencesek szegedi működése. Szeged legkésőbb a XIV. század legelején fogadta be Szent Ferencnek a rend enyhébb (conventualis) árnyalatához tartozó fiait. Templomukat *Bertrandon de la Broquiere* francia utazó szépnek találta (1433), pedig ő ugyancsak sokfelé megfordult. Feltűnt neki, hogy az isteni szolgálat mennyire magyaros benne. Ez az adat talán a XV. századbeli középeurópai laikus mozgalom szegedi nyomaira utal. A bogomil, huszita eretnekségek Magyarország déli vidékein is annyira felburjánzottak, hogy visszaszorításukra a Szentszék *Jacobus de Marchia* ferencest küldötte apostoli inkvizitorként az országba. Jakab testvér rajongó fanatizmusával jelentékeny sikereket ért el. A magyar husziták egyrésze Moldvába menekült előle. Huzamosabb ideig tartózkodott Szegeden is, bizonyára nem minden ok nélkül. Az Egyház szentként tiszteli.

Szegednek másik szent vendége *Kapisztrán János* volt, aki 1455 szeptemberében fordult meg először Szegeden. Hallgatói nem fértek el a templomban a szabadban kellett számára szószéket rögtönözni. Onnan beszélt aztán ezrek és ezrek előtt a kereszténység megmentéséről. Nem magyarul prédikált, csak *Jézus* szavát értik. Valahogyan *Clairvauxi Szent Bernát* jut eszünkbe, a keresztes hadjáratok szelleme. A virágzó középkor hite íme a magyar pusztán mégegyszer eleven valósággá válik. Kapisztrán vezeti Szegedről Nándorfehérvár felmentésére azt a keresztes néphadsereget, amelynek Jézus a vezére. A sereg tekintélyes részét éppen szegediek teszik: halászok és naszádosok, barátok, polgárok és diákok. Kapisztránt még életében szentnek tartják. Egyik szegedi polgárnak néma fia az ő imádságára szólal meg. Szűcs Imre szegedi polgár nagy sebe miatt nem tudott járni. Kapisztrán sírjánál meggyógyult.

Mind Kapisztrán Szent János, mind Marchiai Szent Jakab a franciskánus rend szigorú (observans) irányához tartozott. Ők voltak *Sienai Szent Bernardinnal* együtt a vezérei annak a XV. században teljesedő ferences mozgalomnak, amely főképpen a szent szegénység megtartásában, a *nuova pazzia* újraköltésében a *Poverello* eredeti eszményét akarta követni és amely a renaissance világias szellemével szemben új spiritualizmus útját szerette volna egyengetni.

Ez a mozgalom Európaszerte hullámokat vert és hazánkba, Szegedre éppen vezérei hozták el. Szent Jakabnak a hazai és balkáni eretnekek megtérítésén, Szent Jánosnak a keresztes háború megharcolásán kívül célja volt a *magyar ferenceseknek a szeráfi Rendalapító szellemében való megreformálása*. E lelki reformmal akarták őket fölvértezni egy-

részt a laikus eretnekségek egyoldalúságaival, másrészt a renaissance immanens szellemével való megküzdésre, de legkülönben a keresztény léleknek valami grandiózus újjászületését szerették volna előkészíteni. A szegedi observansok a *Havi Boldogasszony* tiszteletére Alsóvároson fölépítik ma is fennálló templomukat, a középkori magyar építészetnek hasonlíthatatlan remekművét, amely hamarosan búcsújáróhellyé is válik. Az observans mozgalom távolabbi szegedi hatásaira még alább rá fogunk mutatni.

Szeged a XV. század folyamán az országnak egyik legjelentékenyebb városa volt, gyökeres magyar lakosságát tekintve pedig föltétlenül a legelső. Több országgyűlésnek színhelye, amelyet a török hadszíntér közelsége is magyaráz. A szegedi béke (1444) szomorú romantikájú következményei mindnyájunk előtt ismeretesek. A város erejének alapja polgárainak jóléte. Gazdagságát sóhordásból, halászatból, állattenyésztésből, gyümölcstermelésből, hajózásból és borkereskedésből merítette. Ötvösei legelsők közé tartoznak az egész országban, akkori borexportunk szegediek monopóliuma. A város ebben az időben olyan erősnek tudja magát, hogy elleneit akár fegyverrel is kényszeríti kiváltságainak tiszteletére. Talán páratlan eset a magyar városok történetében, hogy Zentát, amely szegedi polgároktól vámot merészelt kívánni: sereggel támadta meg, elfoglalta és birtokában tartotta. A büszke patricius-önérzet a reprezentálásra is sokat adott. A városnak Buda várában az erdélyi vajdáé mellett háza volt.

Az eljövendő alapos kutatás feladata lenne annak megállapítása, hogy a XV. század magyar nagyhatalma, Mátyás király birodalma milyen körülmények között erősödött meg és vált öntudatossá. Mátyás már azt próbálja megvalósítani, ami sokkal később csak XIV. Lajosnak sikerült. Mátyás, a *homo novus* nem számíthat a feudális osztályok megértő támogatására. Olyan rétegekre kellett tehát támaszkodnia, amelyeknek a nemzet egyetemes érdekeivel és álmaival szemben nem volt annyi rendi elfogultságuk. Az új magyarság eszmei konstrukcióját csakugyan európai szellemű polgárfiak és köznemesek, jobbágyoknak kiváló sarjadékai építgetik, mint misszionárius szerzetesek, mint skolasztikusok, mint a tollnak és a kardnak katonái. Szeged ennek a csodálatos programmnak egyik leghívebb munkása volt.

A XV. században és a XVI. század elején Szeged talán a legnagyobbra menendő magyar városnak indult. A kezdeményekből és fönnmaradt adatokból magyar Firenze igéretét érezzük. Szeged fiai látogatják az összes magyar városok között legnagyobb számmal a külföldi egyetemeket, főképpen a bécsit és a krakkóit, de tanulnak a padovai, bolognai, párisi, heidelbergi és wittembergi egyetemen is. Idehaza jelentős egyházi méltóságokat töltenek be. *Szegedi Péter O. P., Szegedi Batka Tamás O. P., Szegedi Lukács, Szegedi Gerván János, Szegedi Benedek O. F. M. püspökök, Szegedi Zákány Gáspár* csanádi nagyprépost, *Szegedi Jakab* pálos provinciális, *Szegedi Antal* konventuális ferences: II. Lajos gyóntatója és udvari hitszónoka (személyesen küzdött és súlyos sebet kapott Mohácsnál), *Szegedi Gergely* pálos híres miniátor, *Szegedi György* dominikánus nagyhírű teológus. Azonkívül igen sok kisebb más.

Vitézkednek azonban más tereken is. *Nem túlzás, hogy a XVI. század magyar irodalma, mint egy végtelen fejlődés kezdete elsősorban szegedi lelkekben születik. Szegedi Gergely* a zsoltárokat fordította magyarra. *Tar Benedek* a házasságról való dícsérettel, *Szegedi András* Jeruzsálem pusztulásáról szóló biblikus versezetével, *Szegedi Veres Gáspár* szépséghistóriájával, az Eurialus és Lucréciával, *Szegedi Lőrinc* pedig Theophania című drámájával írta nevét a magyar irodalom hőskorának történetébe. *Szegedi Lajos Heltai Gáspár*nak jobbkeze az Újtestamentom magyarra fordításában. Zsoltárfordításai is ismeretesek. *Szegedi Mácer* humanista költő. *Szegedi Szabó Gáspár* a XVI. század legnagyobb magyar orvosa. *Szegedi Kis István* talán az egyetlen európai hatású magyar prédikátor. *Szegedi Gergely* franciskánus barát, a Sorbonne doktora, a *preco Verbi divini famatissimus*, hazánkban az első, aki a protestáns tanításokat irodalmilag is cáfolja. Pázmánynak legősibb őse ő. *Szegedi Mihály* világi pap Moldvában kétezer magyar huszitát térít vissza a katolikus vallásra.

Művelt szegedi fiaknak e diaszporája és lázas építkezése a török hódoltsággal kezdődik meg. A város tragédiájában ez a fölemelő mozzanat. Szeged idegennek, pogánynak kerülhetett harmincadjára, de bujdosóvá lett fiai ugyanakkor különös hódítással dicsekedhetnek: a megoszlott magyarságnak tanítóivá, a magyar kultúra *dolce stil nuovo*-jának válnak úttörő héroszaivá.

A polgárság jórésze szintén kénytelen a várost itthagyni. A kereskedők főképpen Kassára, az ötvösök pedig kezdetben Kecskemétre menekülnek, hogy onnan jusson belőlük a bajor választó udvarába épp úgy, mint Nürnbergbe, vagy Varsóba. A Tinóditól is megénekelt Tóth Mihály főbíró több szegedi polgárral és házanépével Debrecenbe költözött, ahol a szegediek jóideig külön communitást alkottak, *reménykedvén a hamaros hazatérésben.*

A szegedi léleknek eddig kétirányú missziós tevékenységére mutattunk rá. Az egyik a középkor katolikus-magyar imperializmusának szolgálata, a másik pedig új magyar kultúrának alapvetése a XVI. század folyamán.

A török időkben virágzik ki az observans szellem a szegedi lelkekben igazán. Gyökereit mártírok vére is megszenteli. Kétszáz esztendőn keresztül a katolikus-magyar kultúrát nagy vidékeken a szegedi franciskánusok őrzik és terjesztik. Ha Szeged nincs: ma az Alföld jórészén és a Délvidéken magyarságról nem beszélhetünk. A hódoltság nagy emberi elhagyatottságában az Istenbe vetett erős hitet és alázatos önbizalmat, a szelíd tűrést és a jó szenvedés boldogságát hirdették Szent Ferenc szegedi fiai. Micsoda misztikus erejük lehetett a közös reménységeknek, amelyek hovatovább mennyei tartalommal teltek meg: a földi szabadulás késett, ugyanakkor azonban vigasztalásul az égi hajlékok nyíltak meg előttük, hogy befogadják őket. Bizonyára ezekben az időkben, a Havi Boldogasszony oltalmazó palástja alatt volt a szegedi lélek a legboldogabb: távol a világtól és emberi céloktól, távol az idő és alkotás kísértéseitől. A barátok pedig a *Rivo Torto gazdag szegénységét, a tökéletes öröm igényét, a helytállás heroizmusát plántálták a Tisza partjára.* Mi tékozló szegedi utódok — talán még ma is ebből az áldott örökségből élünk.

A földi szabadulás 1686-ban következik be. Buda visszafoglalása után Károly lotharingiai herceg fővezér *De la Vergne* tábornokot bízta meg Szeged ostromával. E francia katona igazi keresztény lovag, aki maga is ott küzd seregének élén. Hamarosan megsebesül, pár napi szenvedés után meg is hal: *életét adja egy nagy követelményért, a keresztény Európáért.* Ott nyugszik a barátok templomában ma is.

A XVIII. századbeli Szegeden nagyarányú, jelenünkre is kiható változások mennek végbe. Sok idegen vándorol be a Palánkba, a mai Belvárosba, akik azonban lassan elmagyarosodnak. Az asszimiláció folyamatára, a környezet érzékeltetésére a legklaszikusabb példa *Dugonics András*. Nagyapja dalmata bevándorló, aki talán még magyarul sem tud. Édesapja kétnyelvű, ő maga pedig már „a nemzeti lélek tüzes ébresztője". E bevándorlásokkal egyidőben, és talán velük kapcsolatban Szeged ősnépe számos rajt ereszt a déli vidékekre. E szegedi népmozgalom természetes helyi jellegén túl Délmagyarországon nemzeti missziót is teljesít. Szeged népe a XVIII. század elejétől 1879-ig közel 300.000 lélekkel gazdagítja a Délvidéket. A kivándorlás háromirányú. Kezdődik a Csanád-, Békés-megyébe, folytatódik a Bánátba és a Bácskába való kirajzással. Népünk megküzdött a bécsi kormányhatóságok rosszindulatával, megküzdött a természet mostohaságával, megküzdött később a magyar politika közönyösségével. Nem részesült semmiféle támogatásban, élete mégis virágzásnak indult a maga emberségéből. Ereje — mint *Kálmány Lajos* mondja — magyarságához való ragaszkodásában, tehát

sajátságainak megőrzésében és szerencsés, rendszeres előnyomulásában rejlett. Szoros kapocsban, láncban hatolt előre, azaz nem szigetelődött nemzetiségek közé és bármilyen nagyon előrenyomult is, nem feledkezett meg őshazájáról, Szegedről. Szeged volt a forrás, melynek népéből erejét újította, Szeged volt menedékhelye, ha a veszedelem távozásra kényszerítette. Szeged bölcsője, fenntartója e magyar áradatnak.

Új lakóhelyeik, mint missziós területek, majd egy évszázadig az alsóvárosi kolostor gondoskodása alatt állanak. A havi búcsúra pedig, amely Szegednek legnagyobb ünnepe, a távolban élők is hazajönnek. Legalább egy napra megtérnek a közös multba, a szegedi sors ősi egységébe.

A XVIII. századnak másik nevezetes eseménye, hogy a város 1720-ban letelepíti a piaristákat, elsősorban azzal a szándékkal, hogy az akkori nemesi Magyarországon legyenek saját köréből, a polgári rendből való tanult fiai, akik a Hivatal megnőtt kívánalmainak meg tudnak felelni és tanultságukkal a város érdekeit mindenhol meg tudják védelmezni. A gimnázium ezt a hivatását be is töltötte, igazi missziója azonban sokkal szélesebbkörű lett. Szellemi vonzóereje jóideig kiterjed egész Délmagyarországra és Horvátországra. A *pietas* szelleme egyesíti és hatja át a szegedi polgárfiat és arisztokrata csemetét, magyart és idegent, keresztényt és zsidót egyaránt. Ide járt a sok közül: *Dugonics András, Vedres István, Katona József, Révai Miklós, Horváth Mihály Klapka György, Schlauch Lőrinc* bíboros, *Mihalovics József* zágrábi bíboros, *Rajasics József* karlócai pátriárka, *Klauzál Gábor, Kármán Mór, Tömörkény István, Juhász Gyula, Herczeg Ferenc.*

A szegedi népi talajból és a piarista iskola nemzeti-barokk milieujéből sarjadzik ki Dugonics András. Dugonics Szegednek első tudatos szószólója a magyar szellemi életben. Ő talán az első magyar ember, aki rádöbben a tájnak, a szűkebb hazának, a szülőföldnek különös emberi erejére, inspiráló szépségére. Hősei a körülményes, rubato-mód muzsikáló szegedi nyelven beszélnek, a szegedi karakternak: paraszti szögletességnek és kifinomult érzékenységnek, polgári komolyságnak és darvadozó kedvnek jegyeit iparkodnak magukon hordani. Regényei ellen sok és jogos kifogást emelhet a késő bírálat, egyet azonban elfelejt, Dugonics hívja életre a Magyar Olvasót. Alkotásain keresztül Szeged, ez a folytonos magyarságú város tüzelte a rendi Magyarországot szellemi egység, nemzeti közvélemény megteremtésére. A XVIII. század végének különös vajudásában, új formák után sóvárgásában, aufklärista humanizmus és nemzetiség versengésében, barokk szellem és romantika ütközésében Dugonics határozottan az eljövendő nemzeti klasszicizmusnak útját egyengeti sokszor naívul, néha kevés ízléssel és műveltséggel, ittott a neofita túlbuzgalmával, de mindig teljes hittel és tüzes lelkesedéssel. Természetesen következik helyzetéből és törekvéseiből, hogy Dugonics egy új szemléletnek, a romantikus népkultusznak jóval a *Majláth Jánosok, Mednyánszky Alajosok, Erdélyi Jánosok előtt alapvetője. Herder* és *Rousseau* platonikus ábrándozásaival, világpolgári hevületével szemben Dugonics népi programmja a legkonkrétabb: a szegedi népben érzékelt magyar jellegnek mindenképpen való igazolása. Dugonics annak az érdekes magyar írótípusnak az őse, amelyben a szépírót és az etnográfust alig lehet egymástól elkülöníteni. Sohasem tudjuk, mikor melyik szól hozzánk. Ez a magatartás irodalmunknak viszonylagos fiatalsága mellett bizonyít. Hiányzik még az író elhárító individualitása, gőgös önbizalma és zárkózottsága. Nem véletlen, hogy képviselői között olyan sok Szegeden nevelkedett íróval találkozunk: *Mikszáthtal, Tömörkénnyel, Móra Ferenccel* és annyi mással.

A XIX. századnak is megvan a maga jellemző népmozgalma, a tanyák települése. Nem szükséges itt a szegedi tanyavilág különös alakulását, helyi jellegzetességeit fejtegetnünk. Szeged a XVIII. században újjáépülő Délmagyarországnak gazdasági középpontja a tiszai kereskedelem révén. A város népének tekintélyes része él a Tisza után mint kereskedő, halász, hajós, hajóács, vízimolnár. A Tisza szabályozása és a gőzhajózás elterjedése azonban a szegedi kenyérkeresésnek e régi, tisztes formáit jórészt megölte. Népünkre új feladatok vártak, a környező pusztákon át kellett törnie a földmívelésre. A város körüli fekete földeken eddig minimális földmívelés folyt, a feketéken túl, a homokon, pedig a pusztai pásztorélet, amelynek különös hajtása a betyárvilág. Hőse Rózsa Sándor, hősnek, nyárspolgárnak és zsiványnak furcsa keveréke.

Az előbb jelzett változások következtében azonban a város körüli földek intenzív művelés alá jutnak. Itt születik meg a névtelen szegedi parasztcivis, érdeméből alig néhány évtized alatt Szegednek világraszóló paprikakultúrája. Szinte szemünk láttára fejlődik szerény háziiparból patriarkális kapitalizmussá. A paprika Szegedet hosszú időkön át egyik leggazdagabb városunkká teszi.

A pusztákat, járásokat is hamarosan eke alá fogják. Különösen az eddigi vízenjárók, ha nem mentek el kubikusnak, telepednek ki nagy számban. Nem véletlen, hogy a *tanya* eredetileg halász műszó volt.

A XIX. század másik nevezetes, napjainkra is kiható változása az államosítás, a centralizáció, amely a hetvenes években megy végbe és amely sok jellegzetességtől megfoszt. A régi organikus városképnek szimbólikus pusztulása az 1879. évi nagyvíz, amely a városnak mind külsejét, mind pedig szellemi arculatát gyökeresen megváltoztatja. A történelem folyamán a Tisza számtalanszor elönti a várost, népe azonban megható hűséggel ragaszkodik hozzá: mindig újjáépíti. Seholsem olyan szép az élet, mint a halál árnyékában. Ez a katasztrófa azonban valamennyit fölülmúlja. A Tisza árja a város 5723 háza közül csak 265-öt kímél meg. A lakosság földönfutóvá lesz. Vígasztalására megjelenik a király, Ferenc József is. Szállóigévé vált szavaival: *Szeged szebb lesz mint volt!* — kezdődik a város újjászületése. A részvét igazán egyetemes. Egész Európa segítségére siet Szegednek. Szeged hatósága és népe megfogadja, ha sikerül a várost újjáépíteni, templommal fogja háláját a Boldogságos Szűz, az *Auxiliatrix Szegediensis* iránt kifejezni. A várost *Tisza Lajos* királyi biztos a legmodernebb városrendezési tervek alapján építette föl. Különösen *báró Haussmann*, Páris újjáépítőjének tervei nyujtottak neki sok üdvös tanulságot. Mindenesetre sajnálhatjuk, hogy Szeged külső képére a kor uralkodó építészeti eklekticizmusa, oktalan historizmusa nyomta rá a bélyegét.

A város gazdasági téren is megerősödik és egyes iparcikkeivel jelentős hírnévre tesz szert. Paprikáját, malomiparát, szalámigyártását, textiláruit, bútorait külföldön is elismerik. Egyes kézműiparok valósággal magyar iparművészettè nemesedtek (halbicska, papucs).

A szellemi újjászületés kezdete az volt, amikor *Somogyi Károly* esztergomi kanonok nagyértékű, 43.000 kötetből álló könyvtárát a népműveltség emelésére Szegednek ajándékozta. A Somogyi-könyvtár állománya ma már 200.000 kötet körül mozog. Hivatását dicséretreméltó okossággal tölti be. Innen, Szegedről, indulnak útnak a századforduló legprezentánsabb magyar regényírói: *Mikszáth Kálmán, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc.* Ezekben az időkben indul el *Kálmány Lajos* (1852—1919), Szegednek egyik legnagyobb fia életének nagy útjára: fölkeresi Szeged ősnépét Alsó- és Felsővároson, a tanyákon, délvidéki gyarmatokon és összegezi a szegedi népkultúra csodálatos dokumentumait a *Koszorúk az Alföld vadvirágaiból* (1877—78) két és a *Szeged népe* (1881—91) három kötetében, továbbá számtalan értekezésében. *Ez az elkallódott sorsú falusi pap talán a legnagyobb magyar folklorista.* Pályájának bérével egyaránt adós Szeged városa, a magyar néprajz és a katolikus tudomány. Ezekben az időkben eszmél a szegedi magyarság művészi önmagára *Tömörkény István* és *Móra Ferenc* műveiben, a magyar irodalmi regionalizmusnak e remekeiben, továbbá a felejthetetlen *Juhász Gyula* költészetében. Juhász a magyar Parnassiens egyik ve-

zéralakja, aki szülőföldjének és magányosságának elefántcsonttornyába menekül korának zürzavara elől. Magyarországon minden politika, a költőtől is el szokták várni, hogy állást foglaljon, vallomást tegyen, szavának legyen időszerű érdekessége. Juhász Gyulának azonban a napi és nemzeti aktualitásokhoz semmi érzéke nincsen, talán ezért jutott el a XX. század magyar költői közül éppen ő a legmesszebbre, magyarságán át az emberélet és embersors extatikus magaslataira. *Juhász Gyula a szó legművészibb értelmében katolikus költő, Szeged katolicizmusának ő a legtökéletesebb kifejezője.* Egy kultúra alkonyán, fajának válságában, de nagy egyéni katharzison, misztikus tapasztalatokon keresztül a szomorúságot, a szenvedés királyi ajándékát és a belőle fakadó békességet, a szegedi ősök szent örökségét vallja költészete értelmének.

A szegedi képzőművészet fejlődése, ha nem is egyenletes, mégis büszkén mondhat néhány egészen kiváló művészt magáénak. Elég csak a tolsztojánus *Károlyi Lajos* átszellemült képeire, *Nyilasy Sándor* népies impresszionizmusára, a Párisban élő szobrásznak, *Csáky Józsefnek* világszerte méltányolt művészetére utalnunk.

A világháború apokaliptikus borzalmaiból Szeged maga 12.000 hősi halottjának rettenetes dicsőségével veszi ki a részét. Monumentális egyszerűségű emlékművüket *Aba-Novák Vilmos* megrendítő freskóival tavaly avatták föl. A monarchia összeomlása után Szegedet franciák tartották megszállva és ezzel megkönnyítették a nemzeti újjászületés munkáját, amely 1919 folyamán Szegedről indult ki. Talán több, mint véletlen, hogy az ellenforradalom bölcsője a Havi Boldogasszony temploma és kolostora volt.

A háborúutáni Szegednek elölről kell kezdenie életét, mint a történelem során már annyiszor. Határvárossá lett, a határvárosok lüktető élénksége nélkül. Mindazokat a területeket elveszti, amelyek eddig szellemileg, gazdaságilag az ő vonzóereje, hatása alatt állottak. A háborúelőtti Magyarországnak egyik legnagyobb iskolavárosa, nevezetes vasúti csomópontja, jelentékeny nemzetközi relációkkal. Egyetlen álma teljesül csak, igaz, fájdalmas körülmények között: egyetemi várossá lesz, a trianoni szerződés után a kolozsvári egyetem kap itt hajlékot.

Ekkor indulnak meg Szegeden a trianoni Magyarország legnagyobbszabású építkezései, melyeket *gróf Klebelsberg Kunó* kultuszminiszter személyesen irányít. Szegedből erős vidéki kultúrcentrumot akar kiépíteni. A város maga is áldozatkésznek bizonyul. Elniakarásának szimbóluma, az árvízkor tett igéretének beváltása, a Fogadalmi templom hatalmas arányaival, neoromán vonalaival még a XIX. század önelégült polgári formanyelvén szólal meg. A város és állam szövetkezésével egészen új egyetemi városrész épül fel. Klinikai laboratóriumai, intézetei a tudomány magátólértetődő művelése mellett sajátos helyi kérdések megfejtésén is fáradoznak. Csak *Szent-Györgyi Albert*nak Nobel-díjjal koszorúzott kutatásaira utalunk: a szegedi föld terméséből, a paprikából az emberiség orvossága lett.

Az egyetemi épületek egyik szárnyát a Fogadalmi templom előtt modern felfogású árkádsorrá képezték ki, amely egyúttal a magyarság nagyjainak szolgál szoborcsarnokul. A templom és az árkádok a legartisztikusabb hazai térkompozíciót fogják közre, amelyen a magyar szabadtéri játékszín kezd állandósulni.

Letesszük tollunkat, portrénkat befejeztük. Talán sikerült a városnak egyéniségét igazolnunk, megéreztetnünk, hogy Szeged népét és történetét valami különös kettősség jellemzi: paraszti hagyományai szorosan természethez kötik, de a lélek magányos passziói, a kultúra heroikus építkezése, az egyéniség nemes kalandjai sem idegenek tőle. És ez a démonikus magatartás, az életnek kultikus felfogása az, ami Szegedet hosszú multja ellenére is fiatal, élettel, munkakedvvel, reménységgel teli várossá teszi. Bizonyos, hogy hazájának s a keresztény kultúrának még sok boldog meglepetést fog szerezni.

Időszerű idézetek

„Így kellett történnie," — ez nagyon szomorú egy alaptétel, az erkölcsi és a szellemi bénaság megnyilatkozása. Korhadt felfogás és elvetendőbb, mint a kelcti fatalizmus. *Chamfort* találóan mondja: *„Akinek nincs jelleme, az nem ember, hanem csak tárgy."*

Az olyan jóakarat, amely mögött nincs férfias erő, a jónak érvényesítéséhez e *földi világban politikailag édeskeveset ér. A tétovázó kéz, az ingadozó bizalom, a bizonytalan engedelmesség nem Isten kedvére való.* Az erény mindenesetre erő, vagy — mint manapság szeretik mondani — hatalom, de erkölcsi erő és hatalom. *Vis, vir, virtus* (erő, férfi, erény) egyazon szógyökérből származnak. Erkölcsi bátorság, kemény gerinc: apáinkat ezek jellemezték. Benne állni a világban és nem menni vele, ezt nevezem én gerincességnek. A mi szerencsétlenségünk éppen az, hogy *nálunk olyan kevés már a férfi.* Az állam és a pártok lakájaiból, a vargalelkekből és az aszszonyos lelkekből van bőven, de *férfiak, férfiak, férfiak hiányoznak!* A molluszkák tisztaságával nem sokra megyünk, mert azoknak nincs ellenálló erejük. A tisztaság erő és bátorság nélkül meddő és azért a szellemi haladásra nézve értéktelen.

*

Krisztusnak éppúgy, mint a legtöbb vértanunak azért kellett feláldoznia életét, *mert a selmát selmának, a hazugot hazugnak nevezték.*

*

Nem a gőz és nem a villamosság, hanem a hit és a szeretet a legerősebb hatalmak e világon. *A szentek fontosabbak, mint a gőz.* A gépek megmaradhatnak, de lelkeknek kell uralkodniok fölöttük.

*

Erzületem szerint mindig „katolikus" voltam, mióta élek. Csak régebben nem tudtam ezt, most pedig már tudom.

*

Megérlelődni, ez minden — mondja *Shakespeare. De csak az érlelődött meg, aki szent.*

*

A parasztoknak látniok kell püspökjüket és a püspöknek látnia kell parasztjait, máskép nem veszik hasznát egymásnak.

*

Az igazán, maradék nélkül örvendetes egyháztörténet a *szentek* története. Az egyházfejedelmek nem mindig világító oszlopai az Egyháznak. Szent Brigitta vallomásai szerint maga Jézus azt mondotta neki, hogy *„a pokolban pápák is vannak."*

*

Olykor tehát a katolicizmust éppen a katolikusok, legalább is egy jó részük ellenében kell megvédelmezni.

(*„Der Geist des Ganzen"* von Julius *Langbehn* dem Rembrandtdeutschen, zum Buchgeformt von Benedikt *Momme-Nissen*, Herder-kiadás, 1930.)

*

Istennek ma nincsenek már jogai, de ennek az emberiség vallja a kárát. Amikor a lelkiismeret inventáriumából Isten

Szeged

Régi felirat

Jerney János: Szeged városában lévő evtendő-számi régi feliráznak magyarázata

16°, 1K, 45L, Szeged, 1829.

Pengő

671 **Vörösmarty Mihály.** Árpád ébredése. Előjáték a pesti szinház megnyitásának ünnepére. Pest, 1837. fve. ered. borítékkal, kis. 8°. Szép példány. **15.–**

672 – Három rege. B. E. ifju grófnőnek ajánlva 1845-ben. Pest, Landerer, és Heckenast, 1851. fve. 8°. Érintetlen, felvágatlan pld. **15.–**

673 **Wachler, Ludwig.** Handbuch der Geschichte der Literatur. II. Umarbeitung 4 Theile. Frkft a/M., 1822–24. alte Hlderbde. gr. 8° **18.–**

674 **Wackerbarth Graf v.** Die grossen Teutonen. Hamburg, 1821. or. Hlwdbd. Folio (666 S. mit Portr.) Besonders schönes Ex. mit breiten Rändern. **120.–**

675 **Wackerow, Ch.** (Handicaper of the Hungarian Jockey Club.) Tables of pedigrees of thoroughbred horses from the earliest accounts to the vear 1902 inclusive. 2 vols. (5680 tables.) Tata, Vienna, 1900–04. schöne orig. Hlederbde m. Ecken. Imp. 4°. **150.–**

676 **Wagner, Carolus.** Collectanea genealogico historica illustrium Hungariae familiarum quae jam interciderunt. 4 decades cum 4 tabulis aeneis. Poson, Pest, et Lipsiae, 1802. erd. kkts. 8°. Ritka. **48.–**

677 **Wagner, Franciscus.** Universae phraseologiae latinae corpus. Editio Tyrnaviensis prima. Tyrnaviae, 1750. félbőr. 8°. (4+1272+24) **20.–**

678 **Wahlen, Aug.** Moeurs, usages et costumes de tous les peuples du monde. **Afrique. – Amérique.** Bruxelles, 1844. br. gr. in 4°. Avec 43 planches coloriées répres. les diverses costumes des nations de l'Afrique et la l'Amerique. **50.–**

679 **Waldbott von Bassenheim, Friedrich Reichsfreiherr.** Graf Oswald Gobert von Wolkenstern, seine direkte Abstammung . väterl. und mütterl. Seite von den Fürstenhäusern **Rákóczy** und Hohenzollern. Mit einigen Stammtafeln und Abbildgn. Bpest, 1908. broch. 8°. **12.–**

680 **Wallraf – Richartz Jahrbuch.** N. Folge Bd. I. Hrsg. v. d. Direction d. W.–R. Museums. Frankf. a/M., 1930. orig. Lwdbd. 4°. **60.–**

Auf feinstem Kunstdruckpapier gedr. mit 24 wertvollen kunsthist. Beiträgen u. mit 278 Abbildungen.

Pengő

681 **Weber, Samuel.** Supplementum III. analectorum terrae Scepusiensis. – III. Pótlék: Wagner: Szepesmegye okirattárához. Kiadja a Szepesmegyei Történelmi Társulat. Lőcse, 1908. n. 8°. 1 hasonmásmellékklettel. (A Szepesmegyei Tört. Társ. Évkönyvei XI.) **20.–**

682 **Weigand, G.** Linguistischer Atlas des dakorumänischen Sprachgebietes. Hsg. auf Kosten d. Rumän. Akademie in Bukarest. 67 Tafeln. Lpzg., 1909. br. Imp. 4°. (59x36 cm.) (Titelbl. u. d. 5 Ss. Text fehlen) **60.–**

683 **Weigel, Jo. August. Gottl.** Apparatus literarius sive index librorum lectissimorum quos suo sibi aere coemtos offert. 2 tomi. Lipsiae, 1806–1807. alter Ppbd. 8°. **24.–**

684 **Wells H. G.** Die Geschichte e. grossen Schulmeisters (Sanderson v. Oundle) Mit Portr. Wien, 1928. or. Lwd. kl. 8°. **6.–**

685 **Westenrieder Laur. de.** Glossarium Germanico-Latinum vocum obsoletarum primi medii aevi inprimis Bavaricarum. Collectum et illustratum. Tomus I. (unicus) Monachii, 1816. Hlwdbd. Folio. **75.–**

686 **Wick Béla.** Nagyuri látogatások Kassán. Kassa, 1934. fzve. n. 8°. Képekkel. (48 old.) **3.60**

687 **Widmann J. V.** Maikäfer-Komödie. Mit Portrait. Frauenfeld, 1905. or. Lwd. 8°. **6.–**

688 **Wieland, C. M.** Sämmtliche Werke. (Ausgabe letzter Hand) 42 Bde (36 Bde und 6 Supplementbde). Lpzg., Göschen, 1794–1802. schöne rote am Rücken verzierte Hlederbde d. Z. 4°. Mit 36 Titelkupfern nach Zeichnungen v. **Ramberg, Schnorr v. Karolsfeld u. Füger.** – Goed. IV. 208, 125/b. **420.–**

689 **Wienbarg, L.,** Aesthetische Feldzüge. Dem jungen Deutschland gewidmet. Hamburg, Hoffmann & Campe. 1834. Lwdbd. 8°. 308 Seiten. **36.–**

690 – Zur neuesten Literatur. Mannheim, 1835. – Wanderungen durch den Thierkreis. Hamburg, 1835. Lwdbd. 8°. **25.–**

691 **Wiesner, A. C.** Ungarns Fall und Görgeys Verrath. Mit mehreren Aktenstücken. Zürich, 1849. br. 8°. 62 Ss. **3.–**

Pengő

692 **Wilda, W. E.** Das Strafrecht der Germanen. Halle, 1842. Lwdbd. 8°. 997 Seiten. (Gesch. d. deutschen Strafrechts. Bd. I.) Sehr selten! **75.–**
Deák Ferencz példánya, a címlapon sk. névbejegyzésével.

693 **Windelband, Wilh.** Die Geschichte der neueren Philosophie in ihrem Zusammenhange m. d. allg. Kultur u. d. besond. Wissenschaften. 2 Bde. 7–8. Aufl. Lpzg., 1922. hübsche Hlederbde m. Ecken. gr. 8°. **25.–**

694 **Winkler Elemér.** A soproni céhek története a XV.–XIX. században. Sopron, 1921. fzve. n. 8°. (56 old.) **3.60**

695 **Witschel.** Istenhez elmét szivet emelő énekelve foglalt reggeli és esti fohászok. Ford. Szakácsi Vitus. Kolosvár, 1840. régi kkts. 8°. **12.–**

696 **Wolf, Gerson.** Die Juden. Mit e. Schlussbetrachtung v. Wilh. Goldbaum. Wien, 1883. orig. Lwd. gr. 8°. (Die Völker Österr.-Ungarns 7.) **12.–**

697 **Wollf, M. J.** Shakespeare. Der Dichter u. sein Werk. 2 Bde. München, 1907–1908. orig. Lwdbde gr. 8°. Mit 2 Portraits. **20.–**

698 **Wosinsky Mór.** Leletek a lengyeli őskori telepről. 2 rész 38 táblával. Kiadja a M. Tud. Ak. Arch. Biz. Bpest, 1885–1890. fve. Folio. Ritka. **40.–**

699 **Xántus János.** Utazás Kalifornia déli részeiben. Egy földképpel, 8 kő- és 8 fametszettel. Pesten, 1860. ered. kkts. 8°. Ritka. **36.–**

700 **Yung** éjtzakáji és egyéb munkáji mellyek magyar nyelvre fordíttattak Pétzeli József által. 2 kötet. Arcképpel. Győr: Streibig, 1787. kktsek. 8°. 1. kiadása. **25.–**

701 **Zacharia, K. S.** Vierzig Bücher vom Staate. 7 Bde. Heidelberg, 1839–43. 3 Hlwdbde d. Z. 8°. **25.–**

702 **Zelizy Dániel.** Debreczen sz. királyi város egyetemes leírása. Többek közreműködésével. Debrecen, 1882. (Kissé sérült.) ered. vászk. n. 8°. Szines térképmelléklettel. **24.–**

703 **Ziza,** vagy az én tüzem. Ötven eredeti magyar' dallokban' a szerző az ifju Érzéki. H. n., 1811. ered. kkts. k. 8°. Igen ritka. **36.–**

704 **Zolnai Gyula.** Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig. A m. tud. akadémia megbízásából. 25 mellékletteli és 1 szövegbeli hasonmással. Bpest, 1894. félbőrkötés. 4°. Ritka és igen keresett. **75.–**

Pengő

705 **Zrinyinek** minden munkáji. Kiadta Kaziczy Ferencz. 2 kötet. 2 arcképpel. Pesten, 1817. füzve. 8° **24.–**

706 **Zsebszótár,** magyar és német. Közre bocsátá a magyar tudós társaság. Szerk. Antal, Bajza, Bugát, Schedel, Vörösmarty. 2 kötet. Budán, 1838–1835. ered. vászonktsek. 8°. **25.–**

707 **Zoldos Ignácz.** Életpálya. Pápán, 1828. vászon, kis 8°. Er. bor. **10.–**
Becses paedagógiai irat.

708 **Zumpt, A. W.** Das Criminalrecht der römischen Republik. 2 Bde in 4 Teilen. Berlin, 1865–69. 4 etw. beschäd. Hlwdbde. gr. 8°. **25.–**

709 **Zweig Stephan.** Triumph und Tragik des Erasmus von Rotterdam. Wien, H. Reichner, 1934. or. Lwdbd gr. 8°. **40.–**
Nr. 236. der in 600 Exemplaren auf Japanpapir in Gross-Oktav Format gedruckten Vorzugsausgabe welche zugleich die erste Ausgabe dieses Werkes ist.

FUGGELÉK:

710 **Abel J.–Schrauf K.** Magyarországi tanulók külföldön. 4 kötet Bpest, M. T. Akad. 1890–1902. fvk. n. 8°. **30.–**

711 **Aristoteles.** Metafizika. Ford., bev. és magyarázatokkal ellátta Halasy-Nagy J. Bpest, 1936. fve. n. 8°. **12.–**

712 **Aschbach Jos.** Geschichte d. Ommaijaden in Spanien n. e. Darstellg d. Entstehens d. span. christl. Reiche. 2 Bände. Neue Ausg. Wien, 1860. br. gr. 8°. **25.–**

713 **Balkay B.–Szeöke I.** Magyar bánya-jog. A teljes joganyag. 2. bőv. kiadás. Bpest, é. n. ered. vászk. 8°. (644 old.) **20.–**

714 **Bibó I.** Földrajzi szempontok a magyar lélek mai megitélésében. Szeged, 1930. fve. n. 8°. **3.–**

715 **Bodnár B.** Hódmezővásárhely és környékének régi vízrajza. Szeged, 1928. fve. n. 8°. 4 táblamellékl. **5.–**

716 **Borbély A.** A szegedi vár ostromának tervrajza 1686-ból. Szeged, é. n. fve. 8°. 1 képmelléklettel. **3.60**

717 **Magyar Botanikai Lapok.** (Ung. Botan. Blätter) 33 kötet. Budapest, 1902–1934. fve n. 8°. Teljes sorozat sok képpel és melléklettel. **120.–**

Befejezést lásd a boriték 2. oldalán.

159. sz. Sat. 1942.

Szegedi vár

Képe

Om II. 481. l.

össze. Ezen az oldalon præhistorikus lakói hosszú és mély árkot vágtak keresztül a gerinczen, a nyert földből pedig hatalmas sánczot építettek, úgy, hogy e mögött minden meglepetés ellen biztosítva voltak. A kúpon 29 vermet találtam, melyek valóságos putriknak bizonyulnak. Keresve az ide tartozó sírokat, hátul az említett gerinczen nehány, számra nézve 7 tumulusra akadtam, melyek közül négyet fölásattam. Megjegyzem, hogy a sírhalmok száma eredetileg sokkal nagyobb lehetett, de manapság a leggyakorlottabb szem sem bírja észrevenni, annyira elmosta dombjukat az évezredek csapadékja.

A megásott halmok mindegyike érdekes tárgyakkal szolgált; az egyikből kikerült a februáriusi füzetben említett bikafejekkel végződő, négylábú holdalakféle alkotmány.*

A legérdekesebb tárgy azonban az utolsónak felásott halomból került. Maga a halom alig volt ennek mondható, mert 6 m.-nyi átmérő mellett ormosodása alig tett ki 0·20 métert és inkább csak a körülfoglaló bokrok körben állása után gyanítottam benne sírhalmot. Azonban az ásó nyomán itt-ott felbukkanó cserepecskék és széndarabkák bizonyossá tettek, hogy valóban sírhalommal állok szemben. 1·25 m.-nyi mélységben hosszú, széles és vastag szikladarabok állották munkánkat; ezeket eltávolítván, csakhamar sűrűen fekvő edénytöredékekre bukkantunk. Elértük tehát az áldományok színét. A gondosan összegyűjtött töredékekből eddigelé már 4 edényt állítottam össze: egy kis és egy nagy talpas csészét, egy nagyobb, füles és öblös, igen díszes bögrét, melyben égetett csontok maradványai voltak és azt az edényt, melyet itt bemutatok.** Ezenkívül fekete mázos, belül szürke, edény alakjára nézve tökéletesen megegyezik a Hallstatt korabeli nyakas urnákkal; 0·13 m. átmérőjű aljból hirtelenül 0·48 m. átmérőig öblösödik ki, honnan valamivel lankásabban szűkül össze a 0·17 m. széles nyak felé, mely vízszintesen kihajló peremmel végződik, mi által szélessége a szájnál 0·265 m.-nyire öregbül; az egész edény magassága 0·38 m. Öblös hasa változatos diszítést mutat, még pedig egy-egy csoportban három-három 0·18 m. magas alapjuknál 0·10—0·13 m. széles háromszögeket olyképen elhelyezve, hogy a középső csúcsával a nyak felé, a jobbról, balról levő ellenben a fenék felé mutat. Midegyik háromszög ismét 9 egybevágó háromszögre van felosztva, melyek közül háromnak csupasz mezeje közepén egy-egy kétszeres pontos diszítés látható, míg a többit harántos vagy keresztezett húzások barázdálják. — A hármas nagy háromszögekből képezett csoportok közötti parasztot egy-egy nagy, csúcsával a nyakfelé forduló egy-egy háromszög foglalja el, mely párhuzamos sorokban álló kétkörös, pontos diszítésekkel van kitöltve.

* Lásd a 60. lapon közölt ábrát.

** Legközelebb az érdekes edény képét is bemutatjuk.

mellé a térképező külön is oda jegyezte «locus ecclesiæ». Tehát 1747-ben a felső tanyákon még két, az alsó tanyákon pedig három templom romja állt fenn. Ma már e romokat hiába keressük, s a templomromok emléke mindössze is annyiban maradt fenn, hogy az illető dülőket *templomhegy*-nek hívják. Ily templomhegy nevű dülő pedig nem öt, hanem igen sok van. A Kereset-pusztán, mely az alsó tanyák legtávolibb s Szegedtől legmesszibb eső, a halasi és dorosmai határokkal érintkező birtokterülete a városnak, szintén van egy templomhegy nevű dülő. Tehát ép ott, a hol a Kaltschmidt-féle térképen a templomromok jelezve vannak, a hol 1747-ben a templomromok még láthatók voltak. A templomhegyben érmeket is találtak, a többi között 1870-ik évben a nemzeti múzeumnak egy 1554-ik évi würzburgi tallért küldöttek fel.* De a hetvenes évek közepén szántás alkalmával az eke egy egész ép harangot hozott a felszinre, melyet László Mihály pusztai kapitány a város hatóságának legott beküldött. A harangnak ütő vasa nem volt. Néhai Tóth János kegyesrendi atya és nagyérdemű népiskolai felügyelő vette át oly czélból, hogy azt az akkoriban felállított «neszűrjhegyi» tanyai iskolánál mint iskolai harangot alkalmazza. A régi harang tehát századok múlva újra megszólalt, de hangja nem igen volt tetszetős. Azért a neszűrjhegyi iskolához az utóbbi időkben új harangot szereztek be, a régit pedig a Szeged-városi múzeumban helyezték el. A mellékelt rajz (173. l.) híven tűnteti fel. Semmi felirás, semmi ékítmény sincs rajta. Mint látjuk, alakja a csúcsíves korban dívó idomot követi, korát a XIII—XV. századokra teszszük. Koronája a Mindszenten 1881-ik évben talált harang koronájának formája és szerkezetével teljesen megegyező.** Súlya 16 klgr., magassága a koronatőig 30 cm., magassága külön 14 cm., s az alsó karima, illetőleg a szél átmérőjének hossza ugyancsak 30 cm. Anyaga bronz, fentartása teljesen ép. Eredetileg talán a török-idő alatt elpusztult *Kereset* (?) nevű kis helység templomharangja lehetett. *Reizner János.*

VI. BELLA LAJOS A VARISHEGYI URNÁRÓL. Ha a délbajorországi, osztrák és dunántúli Hallstatt korabeli agyagedényeket egybevetjük, lehetetlen észre nem vennünk azt a meglepő megegyezést, mely különösen az alakokban és a diszítő mintákban mutatkozik; de egyszersmind szembe ötlik az is, hogy a soproni és vidékebeli e korból való agyaggyártmányok alakjok sokféleségénél, külsejök tetszetős voltánál, nemkülömben diszítésök változatosságánál fogva kedvezően kiválnak. Különösen áll ez a tavaly ásottakról, melyek immár összeillesztve és restaurálva, bármely keramikai kiállítás díszére válnának. Ezek közt a legérdekesebb és ornamentikáját tekintve egyszersmind a legértékesebb az alább leírt, a Varishegyen (Károlymagaslat) talált urna. Ezen hegy 396·3 m. magas, meredek kúpja közvetlenül Sopront61 délre, a «Löver»-eknek nevezett kertek fölött emelkedik; egészen külön áll és csak délen függ egy hosszúkás, keskeny gerinczczel a hátrább emelkedő főhegységgel

* Arch. Értesítő 1870. évf. 238. l.
** Arch. Értesítő. Új folyam. XI. köt. 89. l.

IRODALOM.

ROBERT DOHME. GESCHICHTE DER DEUTSCHEN BAUKUNST. Berlin Grote 1885. 8 r. 444 l. Színes és egyéb táblákkal és szövegbe rakott számos képpel. (A «Geschichte der deutschen Kunst. I. kötete.»)

Az «Arch. Ért.» 1886. évi folyamában már volt alkalmunk megemlékezni e szép vállalatról, mely az egész német műtörténetet felöleli öt vaskos kötetben és szép kiállításban. Akkor az építészeti kötet azon addig megjelent füzeteit ismertettük, melyek a német-román styl fejlődését mutatták be. Immár előttünk fekszik az egész kötet és be kell mutatnunk a jeles szerző által feldolgozott azon tudományos eredményeket, melyeket alapos összehasonlító tanulmányaiból levont.

A gót styl és ennek előzménye az átmeneti styl tudvalevőleg Franciaországból veszi eredetét. Első példái a szent Dénes apátság 1141, a chalousi Mi asszonyunk temploma 1157—1183, a rheimsi szt. Remy 1164—1181, a noyoni székesegyház 1131, Laon 1173 és Paris 1163—1177. Azonban ez az átmeneti építészet a románból a góthba nem egyéb, mint a régi építészeti alapoknak természetes tovább fejlesztése. Nem tekinthetjük tehát azt valami újnak, idegenszerűnek, mely mintegy második középkori styl a régitől elválasztandó vagy épen vele szembe helyezendő volna.

A formai fejlődés Franciaországban és Németországban körülbelül egyenlő. A franczia építészetnek is megvan a maga átmeneti stylusa. De a mi franczia földön logikai fejlődés, az Németországban inkább önkényes újítás. A góth csúcsív, mely Franciaországban constructiv előzményekből kifejlődő építészeti sajátság volt, a franczia erkölcsökkel, a Roland dallal, a Flore és Blancheflur mondával, a szent Grál és Parcival mondával együtt jött át Németországba. A *franczia* szellem diadala volt ez a *német* középkor fölött.

A német népnek kevéssé van természetében az újítás. De ha egyszer fölvett valamit, annál szívósabban ragaszkodik hozzá. Így a német építészet a XII században tovább dolgozik, mit sem törődve azzal, a mi az Ardenneken túl végbe megy. A saliai császárok alatt a német építészet nemzeti jellegűvé vált. Hersfeld, Limburg és Goslar, IV. Henriknek még eléggé nem méltatott építészeti tevékenysége, Szászország alkotásai határköveit képezik egy nagy és önálló fejlődésnek, mely magaslatát az első Hohenstaufok alatt éri el. A német szilárdan ragaszkodik a román alapformákhoz s midőn azt már tovább nem bírja fejleszteni, gazdagabban igyekszik azt diszíteni. Ekkor a csúcsív csupán mint egy új divat ékelődik közbe ; de miután benső szükségesség nélkül töri át a régi alak-

bronz-tárgyak voltak elhelyezve, legdíszesebb egy hegyes kúp-alakú, fejjel ellátott nagy bronztű, fején, úgy szárán ékes körös diszítéssel, fényes zöld patinával, hossza 17 cm. a másik gombos-fejű tűhöz, már hasonló fordult elő több példányban, sajnos, hogy ez csak töredékeiben volt megmenthető, hasonló töredékes állapotban került elő egy csavaros nyakék, mely analogja az évek előtt bemutatott épebb nyakperecznek, végül egy diszítés-nélküli lapos karperecz került elő, melynek átmérője $5^1/_2$ cm. Igen érdekes volt a felásott 2 gyermek-sír finom ízlésre valló játék-edény mellékleteivel.

Az eredmény bizonyítja, hogy oly temetőre találtam, hova valószinűleg csupán nők és gyermekek temetkeztek, azon körülmény pedig, hogy a leletek nélkülözték a felső temetőben előfordult gyakori emlékeket, a Latène-ízlés ékesen diszített vastárgyait igazolja azt a feltevést, hogy e sírmező a korábbi bronzkorból való és régiebb a felső nagy urna-temetőnél A hirtelen beállott szép idő, az amúgy is összegyűlt szőlőmunkálatok megkezdésére hívta a munkásokat, kik csakis bérfelemelés mellett lettek volna hajlandók az ásatás folytatására, így kénytelen voltam annak befejezését későbbre halasztani, midőn biztos reményt kötök ahhoz, hogy reátalálok egy régibb temetőre is.

Sümegh, 1891. április hó. *Szentmártoni Darnay Kálmán.*

A KERESETI HARANG (167. l.)

t. i. három szíj- vagy szövetszalag egyesítésére a ruházaton, miként ezt frank kéziratokban foglalt rajzok mutatják. Csak tovább éjszak felé dolgoztattak fel az efféle darabok csatokká. A legdéliebben fekvő vidék, hol tudtommal hasonló csatok találtattak, Kolin vidéke Csehországban. Éjszakon (?) is találtatott egy hasonló nagy arany csat, melynek felületét karolingi stylű levél-diszítmény borítja. Sok százra menő lóhere-alakú csatot találtak az éjszakvidéki tartományokban, melyek közül a legrégiebbek (többnyire ezüstből készítve) levél-diszítést az inkább kifejlett újabbak pedig az akkori közönséges éjszaki állatdiszítést mutatják. Ezen éjszakvidéki csatok közül a legrégiebbeken, hasonlóan mint az Ön lemezén, a tárgy háromszögletű közepén kis pontokból álló sorokat találunk, melyek — dísz gyanánt használva — arra emlékeztetnek, hogy a typus a szíj-végeknek egy darabbá történt egyesítéséből származott: a mondott pontsorok azon szögekre emlékeztetvén, melyekkel a szíjvégek érczlemezei (Beschläge) eredetileg a szíjakhoz erősíttetnek.»

Eddig Undset Ingwald . . .

E szerint vas-lemezünk eredetét a Kr. u. VIII—XI. századba kellene tennünk. Hogy került azonban a lemez a pogánykori érmek közelébe, melyeknek korát dr. Hampel 1000—1500 évvel előbbre teszi? Ez a nagy kérdés, melyet egy későbbi levelében Undset is felvet s melyre, fájdalom, más felvilágosítást nem adhatok, mint azt, hogy a lemez ugyanazon sziklacsúcson ha nem is az érmekkel *együtt*, de mégis azok közelében találtatott.

Végül — ismételve utalván az Orsz. Rég. Társulat 1886. évkönyvében megjelent értekezésemnek a nagybiszterczi éremleletre vonatkozó passusára — megjegyzem, hogy a vaslemezt egy nappal azután, hogy az érmeket kiástam, nagybiszterczi földmívesek találták, kik kincset keresve, ásatásaim helyét még egyszer átkutatták, vagy jobban mondva, feldúlták. Hogy ily körülmények között a vas-lemez lelhelyét s az érmekhez való viszonyát utólag pontosan meghatározni nem lehetett, az természetes.

Árva-Váralján, 1891 febr. 5-én *Ifj. Kubinyi Miklós.*

V. SZEGED-VIDÉKI PUSZTA-TEMPLOMOK ÉS A KERESETI HARANG. Az a kiterjedt síkság, mely Szeged, Kecskemét és Szabadka közt elterül, s mely ma szántó- és szőlőföldekből, erdők- s legelőkből áll és a tanyák ezreitől van ellepve, a török hódoltság előtt sűrűn egymáshoz közel fekvő apró helységekkel volt benépesítve. A törökök zaklatásai miatt e helységek lakói elmenekültek kis falvaikból, a nagyobb városokba költöztek be, hol biztonságban érezték magukat, s a pusztán maradt helységek lassanként úgy elenyésztek, hogy nyomuk is alig maradt. Legtovább fennálltak a templomok, leégett csonka tornyuk soká meredezett az égnek, míg az idő viszontagságai ezeket is ledöntötték, s a régi templomromokat lassanként széthordták, hol új építkezéshez, hol útkészítéshez. A múlt században, sőt a jelen század elején is, a pusztákon igen sok helyen meg voltak még ezen templomromok. Szeged 14 négyszögmértföldnyi területén ma már egyetlen egynek sem találjuk nyomát. Szeged városának Kaltschmidt Ábrahám által 1747-ik évben készített legrégibb térképén e templomromok még jelezve vannak. A felső határban Csöngöle-pusztán két helyen, az alsó határban pedig a Kereset, Ötömös és Csorva nevű pusztákon dombokra helyezett rom-jelzés

A múlt nyáron történt, hogy e folyóirat szerkesztője felső-magyarországi útjában Árva-Váraljára is betért s ez alkalommal kis régészeti gyüjteményemet is megtekintette.

Ekkor ez igénytelen kis vas-lemez kötötte le figyelmét és kijelentette, hogy az fibula vagy csatrész, melyhez hasonló a Nemz. Múzeumban is őriztetik s melyből Undset Ingwald, a krisztianiai egyetem ősrégészeti múzeumának assistense, társulatunk közlönyében nemrég értekezve,* azt állítja: hogy az az éjszaki vidékeken oly sűrűn előforduló lóhere-idomú kapocs előmintája.

Azóta a kis vas-lemez Krisztiániát is bejárta s el lehetünk rá készülve, hogy ma-holnap Norvégiából értesülünk bővebben az érdekes lemezről, melyet Undset Ingwald kérésére utóbbinak megküldtem s tőle a rozsdától szépen megtisztítva vissza is kaptam.

A lemez — mint az a rajzon látható — úgy alakja mint tagozására nézve teljesen összevág az Undset Ingwald által ismertetett turóczmegyei «három karélyú vaslemez»-zel (Arch. Ért. x. 166. l. 2. ábra) és az összehasonlításul közlött «norvégiai lóhere-idomú kapocs»-csal (4. ábra), mindkettőnek még a diszítése is ugyanazon elrendezést mutatja, mint lemezünk, melynek 3 cm. átmérőjű levelei, mint amazoknál, vonalak közé szorított pontokkal vannak a lemez háromszögű belső tagjától elválasztva. És így, bár a turóczmegyei lemez lapjainak diszítése ki nem vehető, bátran állíthatni, hogy ez testvére amannak, s hogy a következtetések, melyeket Undset a turóczi lemezhez fűzött, reá illenek a gyűjteményemben őrzött vas-lemezre is. Egyébiránt legyen szabad hű fordításban ide iktatnom Undset véleményét a lemezről, úgy a mint azt magánlevelében szives volt velem közölni.

«Én a tárgyat — úgymond — nem fogom csatnak (fibulának) nevezni; azt azonban állíthatom, hogy a vas-lemez az újabb vas-korból (t. i. 800—1000 év Kr. u.) származó éjszaki lóhere-alakú csatok előmintájának egyik példánya. A lemez bizonyára dísztárgy volt, egyidejűleg azonban gyakorlati czéloknak is szolgált,

* Arch. Ért. X. 16 és kk. ll.

Arch. Ért. 1891.

Pengő

946 **Schopenhauer, Arth.** Parerga u. Paralipomena. Kleine philos. Schriften. 3. Aufl. hsg. v. J. Frauenstädt. 2 Bde. Lpg, 1874. Hldr. gr. 8°. 25.–

947 – Die Welt als Wille u. Vorstellung. 3. verm. Aufl. 2 Bde Lpg, 1859. Hldr. gr. 8°. 25.–

948 **Schmidl Ad.** Reisenhandbuch durch das Königreich Ungarn mit d. Nebenländern u. Dalmatien, nach Serbien, Bukarest u. Constantinopel. Wien, 1835. alt. Lwd. 8°. 12.–

949 **Schrader H.** Phidias. Mit 325 Abbildgn. Frankf. a. M., 1924. or. Hldrbd. 4°. 75.–

950 **Schuller J. K.** Der Freih. Nic. Wesselényi, A. de Gerando u. die Sachsen in Siebenbürgen. Apologet. Bemerkungen. Hermannst., 1846. br. 8°. Ritka. 15.–

951 **Schütz A.** Die Renaiss. in Italien. Sammlung d. wertvollsten erhalt. Monumente in chronol. Ordnung. 4 Bde mit 298 (statt 331) Tafeln. Hamb., 1882–88. or. Hlwdmappen, gr. Folio. 180.–

952 **Schwandtner, Joa. G.** Scriptores rerum hungaricarum, Dalmaticarum, Croaticarum et Slavonicarum veteres ec genuini. Cum praefatione Matthiae Belii. 3 tomi. Vindobonae, 1764–48. régi bőrk. Folio. 3 rézm. címképpel, 9 térképpel és számos rézm. képpel a szövegben. 275.–
Első kiadás. Nagy papírosra nyomott szép karbantartású teljes példány.

953 **Schwartner Mart.** Statistik d. Kgr. Ungern. Ein Versuch. Pest, 1798. or. Ppbd. 8°. 20.–

954 – Statistik d. Königreichs Ungern. 2. verb. u. verm. Aufl. 3 Theile in 2 Bden. Ofen, 1809–11. Csinos egyk. empire köt. n. 8°. Ritka. 36.–

955 – De scultetiis per Hungariam quondam obviis. Budae, 1815. fve 8°. 18.–

956 **Schwarz Fr.** A soproni német gyermekdal. Bev. és jegyzetekkel. Bp., 1913. fve 8°. 6.–

957 **Scriptores** ordinis S. Benedictini qui 1750–1880 fuerunt in imperio Austriaco-Hungarico. Vindobonae, 1881. fzve. 4°. (119 és 600 o.) Kissé használt pld. 20.–

958 **Scriptores rei rusticae.** Regii Aemiliae, Barth. Bruschus Bottonus, 1482. Hldrbd d. 19. Jh. Folio. Rom. Type, 301 (statt 302) Bll. Hain-Cop. 14565. Proctor 7251. Deschamps 1077. 600.–
Gut erhaltenes Exemplar des typografisch schönen Werkes mit vielen grossen figural u. ornamental eingemalten u. sehr vielen kleinen eingem. Initialen und Magnalien alter Hand, die ersten u. letzten Bll. etw. fleckig, 1 Blatt (a 8) fehlt. Sehr selten. Enthält: Cato, Varro, Columella u. Palladius.

959 **Cs. Sebestyén K.** Szeged középkori templomai. Építéstörténeti tanulmány. Szeged, 1938. fve n. 8°. 60 képpel. 12.–

960 – Szeged középkori vára. 12 képpel. Szeged, 1928. fve n. 8°. (A föld ku. biz. kvt. II. 2.) 4.–

961 **Seelmann K.** A maga mátkájáért ártatlanul halált szenvedett gróff Essex. Egy szomorú játék öt felvonásban. Kolosvár, é. n. (kb. 1790.) 8°. (168 old.) 10.–

962 **Semigotha.** – Weimarer historisch-genealoges Taschenbuch des gesamt. Adels jehudäischen Ursprunges. Jg. I. 1912. München, or. Lwd. kl. 8°. Ritka és keresett. 50.–

963 **Severinus Joan.** Commentatio historica de veteribus incolis Hungariae Cis-Danubianae a Morava amne ad Tibiscum porrectae etc. Sopronii, 1767. fbőr k. 8°. Ritka. 20.–

964 **Seidlitz W. v.** Leonardo da Vinci der Wendepunkt d. Renaissance. 2 Bde mit 215 Abbildgn. Berlin, Jul. Bard., 1909. or. Hmaroquinbde gr. 8°. Eines d. schönsten Werke über Leonadro da Vinci. 75.–

965 **Seydlitz, E. v.** Geographie. C. Grösste Ausgabe. Mit 227 Karten u. erläuternden Abbildgn, sowie 5 Karten u. 8 Tafeln in vielfachem Farbendrucke. 22. Bearbeitung v. E. Oehlmann. Breslau, 1899. orig. Lwd. gr. 8°. 12.–

966 **Sibree, James.** Madagascar. Geographie Naturgeschichte Ethnographie d. Insel, Sprache, Sitten u. Gebräuche ihrer Bewohner. Autoris. deutsche Ausg. Mit Titelbild u. 2 Karten. Lpg., Brockhaus, 1881. or. Lwd. 8°. 12.–

967 **Simon Zoltán.** Tanyavilág. Képek és rajzok tanyaéletünk isme-

160. Kat.
(1942. nov.)

Pengő

926 **Sambach, Christian.** Herzoge der Hunnen oder Hungarn. **14 altcolorirte** Kupferstiche. Christ. Sambach del. Benedicti, Zenger und Gareis fec. Completes Exemplar dieser seltenen Folge. Ca 1785–90. kl. Folio. 31:19 cm. 280.–
14 régi színezésű rézmetszetlapból álló teljes sorozat. Igen ritka.

927 **Sándor Lipót főherceg** nádor iratai. 1790–1795. Kiadta, bev. tanulmányt és a magyarázatokat írta Mályusz Elemér. Bp., 1926. fve n. 8°. Mellékletekkel. – XII és 940 old. (Magyarország újabbkori történetének forrásai.) 15.–

928 **Sárközy Irén.** Sopron kereskedelme a középkorban. Bp., 1933. fve n. 8°. 5.–

929 **Sárosy Gyula** összes művei. 3 köt. Bp., Aigner, é. n. er. vk. 8°. (Nemzeti Könyvtár.) 12.–

930 – Az én albumom. Pest, 1857. egyk. vk. 4°. 4 kőnyom. arcképpel. 12.–
Arany János, Beöthy Zsigmond, Berec Károly, Egressy Gábor, Erdélyi János, Jókai Mór, Lisznyay Kálmán, Szász Károly, Thaly Kálmán, Szemere Miklós és mások közreműködésével.

931 **Sárpataki N. Mihály.** Noe bárkája. Kolosvarott 1681. er. bőrk. 4°. Szabó I. 1264. Szép telj. pld. 120.–

932 **de Saussure Czézárnak** II. Rákóczi Ferenc udvari nemesének törökországi levelei és följegyzései. (1730–1740) Ered. francia szövegben és magyar fordításban, bevezetéssel stb. közli Thaly K., 1909. fve n. 8°. 5.–

933 **Scamozzi Vinc.** Grund-Regeln d. Bau-Kunst od. klärliche Beschreibung der Fünff Säulen Ordnungen u. d. gantzen Architektur. Aus. d. Ital. übers. Nürnberg, Joh. Hofmann, 1687. beschäd. Hpgtbd. Folio. Mit Titelkupfer u. mit 85 kunstvollen Kupfertafeln. 180.–
Von kl. Schäden abgesehen gut erhalt., vollständiges Exempl. d. ersten deutschen Übersetzung dieses berühmten archit. Werkes.

934 **Scheffler K.** Moderne Baukunst Mit 27 Abbildgn auf 24 Tafeln. Lpg., 1908. br. 8°. 18.–

935 **Schiller.** Sämmtliche Werke. Volst. Ausg. in 1 Bde mit Supplementband (Zus. 2 Bde in 1) Mit Portr. 1 Facsimile u. e. Anhang. München-Leipzig, 1830–31. Schöner gerippter Hldrbd. d. Z. mit reicher Rückenverzrng. 4°. 50.–

936 – Werke. Illustr. v. ersten deutschen Künstlern. Hsgbr. I. G. Fischer. 4 Bde. Stuttg., Lpzg., Dtsche Verlagsanst., o. J. orig. Prachtlwdbde 4°. 50.–

937 **Scheffer, Thassilo v.** Die Schönheit Homers. 2. Aufl. Berlin, Propyläen-Verl., 1921. or. Lwd. gr. 8°. Mit Titelbild u. 27 Bildertafeln. 12.–

938 **Schlechtendal, D. F. L. v., L. E. Langenthal und E. Schenk.** Flora von Deutscland. 5. (letzte) Aufl. 30 Bde und Registerband. Revid., verb. usw. v. E. Hallier. Gera-Untermhaus, (1880–89.) orig. Hfranzbde 8°. Mit 3368 color. Tafeln. Vollst. Exemplar des selten gewordenen Werkes. 360.–

939 **Schlözer, Aug. Ludw.** Briefwechsel meist historischen u. politischen Inhaltes. 10 Teile. Göttingen, 1778–82. alte Hldrbde 8°. vollst. Exemplar. 150.–

940 – Staats-Anziegen. 19 Bde. (18 Bde u. Registerband.) Göttingen, 1782. –95. alte Hldrbde (Regbd. br.) gr. 8°. 600.–
Forsetzung v. Schlözers Briefwecksel, die erste **politische Zeitschrift Deutschlands.** Schönes vollst. Exemplar der seltenen Folge.

941 **Schoen A.** A budapesti központi városháza. (Volt invalidus-ház, majd Károly-kaszárnya.) Bp., 1930. fve n. 8°. Számos képpel. 12.–

942 – A budai Szent Anna templom. Bp., 1930. fve n. 8°. Számos képpel. 12.–

943 **Schönherr Gy.** Nápolyi László trónkövetelésének külföldi vonatkozásai. Bp., 1898. fve 8°. (Ak. Ért.) 3.–

944 **Schoenwisner, St.** Notitia hungaricae rei numariae ab origine ad praesens tempus. Budae, 1801. 4°. 20 rézm. táblamelléklettel. 36.–
Címlapja javítva.

945 **Schopenhauer, Arth.** Werke. Mit Einleitungen, erläuternden Anmerkungen u. e. biographisch-historischen Charakteristik Schopenhauers in **Auswahl hsg.** v. M. Brasch. 2 Bde. Lpzg., 1891. Hldrbde. gr. 8°. Mit 1 Portr. 16.–

Szeged, Fogadalmi templom

Es. Sebestyén Károly: Mikor épült a fogadalmi Szeged-alsóvárosi temploma?

Kny. Városkultúra
40,5 K, 5 L, Hely nélkül, 1938.

Faerk Ernő: A szegedi fogadalmi templom építőtervei.

O, K, L, Budapest, 1914.

Szegedi fogadalmi templom

Kertész K. Róbert – Serrich Béla: A szegedi nemzeti emlékcsarnok.

8°, 52 K, 56 L, Szeged, 1930.

Szegedi nemzeti emlékcsarnok

Szegedi Szt. Demeter templom

Cs. Sebestyén Károly: A szegedi Szent Demeter-templom ventája.

Kny. Dolgozatok a m. kir. Ferenc József tud.-e arch. intézet.
4°, 4 L, 16 L, Szeged, 1925

Szegedi Szent Demeter templom

Cs. Lebertyén Károly: A szegedi Szent Demeter-templom építés-története

Kmg. Dolgozatok a m. k. Ferenc József tud. e. arch. intézet
8°, 9 K, 19 L, Szeged, 1927.

Szegedi Szücs István

ivód

Rosner Ung. Buchk.

258. l.

275. l. Keppel

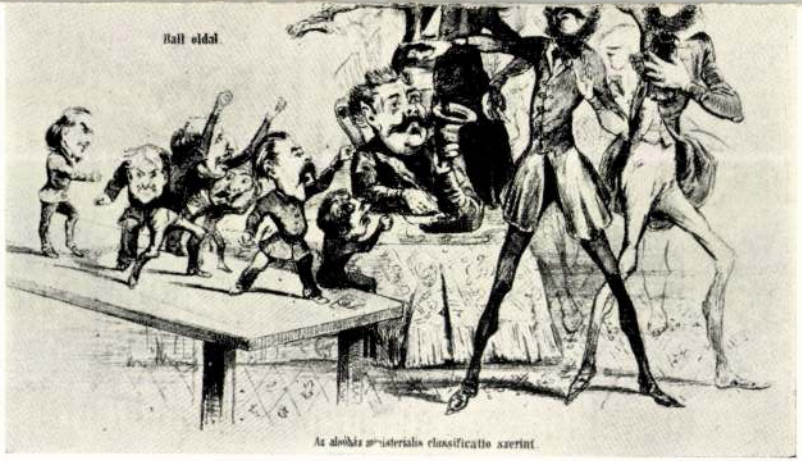

Karikatúra a Charivari (Dongó)-ból. 1848.

Szegedi templomtér

Régi-Rerrich Béla: A szegedi templomtér. 4 o, 105 K
15 l, Budapest, év nélkül.

31 L, Budapest, 1911.

Rakovszky, Stefan von: Das Pressbur
und der Stadtrat. 8 o, 0 K, 55 L, P

H. Rapaics Judit: Ligeti Antal. 8 o,
Budapest, 1938.

Rapaich Raymund: Mátyás király vise
/Kny. Természettudományi Közlöny./
Budapest, 1936.

Rapaics Raymund: A pozsonyi kert. /
tudományi Közlöny./ 8 o, 4 K, 12 L,

Ráth Károly: A lébényi templom. 16
Magyaróvár, 1874

Szegedi régi Demeter templom

torony, hogy kizárólag téglából épült, egyetlenegy darab terméskő sincs rajta. A torony kétségtelenül a 13. században épült, abban az időben, amikor nálunk az ú. n. átmeneti stílus divatja volt. Ez volt az az idő, amikor az új stílus, a gotika szelleme már honosodni kezdett, de a régi stílus, a román, még nem vesztette el kedveltségét. Amikor a régi, a román stílus ismert technikai szerkesztéséhez a még kevéssé ismert új stílus új formáit keverték. Ez látszik meg világosan a szegedi tornyon is. A félkörívet tudták szabályszerűen boltozni, ellenben az új elemet, a csúcsos ív szerkezetét még nem ismerték, azt primitiv-naivan utánozták, szerkezet nélkül. De éppen ebben a naiv primitivségben van meg a frisseség és különös báj, amely általában jellemzi az új stílusok kezdőkorát, tavaszát, s amely kétségtelenül megállapítható a mi tornyunkon is. Ez az egyszerű eszközökkel elért művészi hatás, ez a kedves frisseség teszi a tornyot olyan becsessé, nemcsak régészeti, hanem művészeti szempontokból is. Ez a torony Szegednek nemcsak megbecsülhetetlen értékű történelmi, hanem valóban szép és művészeti emléke is, olyan, aminőhöz hasonló más magyar városban nincs, amilyennek példáját csak messze külföldön találni.

Ezek után azt hihetné a naiv olvasó, hogy Szegeden boldog örömmel fogadták ezt a ritka felfedezést, ezt a páratlan műemléket, hogy féltő gonddal ápolják és büszkén mutogatják, mint a város történelmének legrégibb tanúját. Merő tévedés! Nem lennénk Magyarországon s nem a Magyar Alföldön, ha ez így lenne. Egynéhány hozzáértőn és néhány műbarátón kívül úgyszólván az egész város tömege közömbösen nézi a tornyot, senkit sem érdekel, nem büszke rá senki. A közömbösek csak akkor döbbennek meg, amikor egy-egy fővárosi vagy külföldi látogató annak a véleményének ad kifejezést, hogy bizony ez a régi kis torony többet ér az egész hatalmas új templomnál.

De ez a nemtörődés és közöny csak a kisebbik baj. Ez legfeljebb azt mutatja, hogy nálunk bizony gyenge lábon áll az a bizonyos nyugati kultúra, amely a művészet és az archeológia iránt való érzéket is feltételezi az átlag-műveltségű embereknél. Baj azonban az, hogy van a városban egynéhány ember, nem is az alsóbb néposztályból valók, akik határozottan ellenséges indulattal viseltetnek a torony iránt, akik le akarják romboltatni a tornyot, vagy legjobb esetben a mai helyéről eltolatni!

Végtelenül szomorú jelenség ez, s szomorú főleg azért, mert olyan körökből jön, ahol az ember mégis valamelyes európai műveltséget tételezne fel. Minduntalan jelennek meg a helyi sajtóban olyirányú cikkek, amelyek azt akarják bizonyítani, hogy a régi torony igen rossz helyen áll, rontja az új templom művészeti hatását s ezért vagy le kell rombolni, vagy el kell tolni más helyre.

A szegedi régi Demeter-templom

A Műemlékek Országos Bizottsága pedig hallgat. A Bizottság, nagyon helyesen, azt tartja, hogy törvény védi a tornyot s ezért hiábavaló minden ellene való acsarkodás. Csakhogy nem szabad elfelejtenünk, hogy a régi Demeter-templomot is védte a törvény, — addig, amíg az érdek másként nem kívánta.

Sz. G. D.

Hireink és közleményeink átvételét csakis a forrás megnevezésével engedjük meg

Szerkesztésért és kiadásért SZILÁRD VILMOS felel

városi templommal, amelyről később kiderült, hogy első alakja legalább a 13. század elejéről való. No de hát ezen már nem lehetett segíteni, mert a Demeter-templom falai már negyedrészt le voltak bontva s a még le nem bontott része az új templomnak közvetlenül a főhomlokzata előtt állott. Amikor a régi templom oldalt álló egyetlen tornyát kezdték bontani, érdekes dolgok derültek ki. Legfelső emelete barokstílű volt, aztán következett az u. n. kései gotikus emelet, azután a további bontás folyamán az a különbség tünt fel, hogy a különben négyszögletű torony falának a belsejébe egy más, másfajta téglából épített *nyolcszögletű* torony van befalazva. Kiderült, hogy a legrégibb templom tornya eredetileg nyolcszögű volt s ezt egy későbbi csúcsíves stílű átépítés alkalmával kívül-belül körülfalazták, megerősítették, négyszögüre alakították s támpillérekkel látták el, mert egyúttal megmagasították. Amikor a múzeum ellenőrző kiküldöttje ezt megállapította, rögtön abbanhagyatta a további bontást s jelentést tett a felfedezésről Budapestre a Műemlékek Országos Bizottságának. A leküldött szakértő-bizottság jelentésének alapján azután a vallás- és közoktatásügyi miniszter *műemlékké nyilvánította a tornyot* s felvétette a műemlékek lajstromába.

Szerencsére olyan helyen áll a torony, hogy nincsen útjában az impozáns új templomnak, mert kb. 17 m-nyire, de kissé oldalt áll a főhomlokzat előtt. Elenyésző kis tömegével s szerény méreteivel nem is lehet az új templom hatalmas épületének útjában, nem rontja annak esztétikai hatását.

Ez a véletlenül felfedezett s szerencsésen megmentett régi torony tehát ott áll most Szeged legszebb terén, *Klebelsberg* gróf miniszternek, Szeged város képviselőjének árkádos Templom-terén. Az igen rongált állapotban kikerült régi régi tornyot természetesen res aurálták s stílszerű befedéssel látták el. Más kérdés az, hogy ezt a műemlék-restaurálást kik végezték és hogyan végezték. A Műemlékek Orsz. Bizottsága is konstatált restaurálási hibákat, de akkor már nem lehetett rajta segíteni.

A torony alul négyszegletes és két sarkán diagonálisra állított támpillér alsó része maradt meg. Ezeket és a falak külső hozzáfalazását nem lehetett eltávolítani, mert ezek bár egy későbbi átépítésből származnak, de csúcsíves stílűek s így szintén megtartandó műemlék-jelleggel birnak. Így tehát a torony alsó része kívülről tekintve nem mutatja építésének legrégibb állapotát. Ellenben a felső részeken teljesen ki van fejtve az első, román-gotikus, u. n. *átmeneti stílusban* épített, nyolcszegletes torony három emelete. A három emelet minden oldalán van két-két ablaknyílás, tehát minden emeleten 16, összesen 48 nyílás. Szokatlan és merész, de egyszersmind feltétlenül művészi gondolat volt az a torony egykori építőjétől, hogy abban az időben, amikor olyan takarékosan bántak a falnyílásokkal, amikor csak egy-egy lőrésszerű ablakocska nyílott általában a tornyokon, ezzel a negyvennyolc nyílással szinte átlyukasztotta a torony falait, abban az időben, amikor az ablakok üvegezését még nem ismerték! Valóságos aeolhárfa lehetett ez a torony nyitott ablaksoraival az örökösen fujdogáló szegedi szélben.

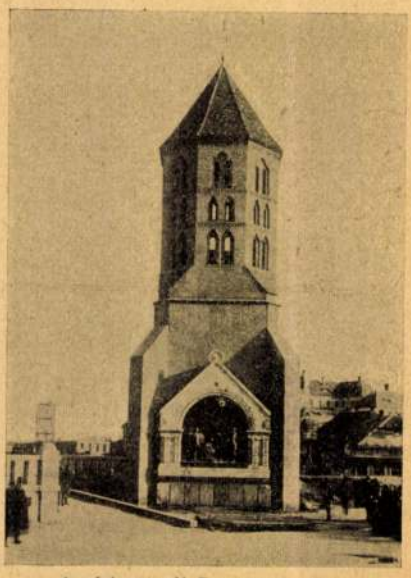

A régi szegedi Demeter-templom nyolcszögletű tornya

Nemes egyszerűségén és primitiv szerkezetén kívül még arról is nevezetes ez a

Fatum

70-ben Kr. e. született Vergilius, a római Imperium Kiplingje, félig költő, félig politikus kissé szociológus is, aki az uralkodó dinasztia dicshimnuszait is zengi — megfelelő honorárium fejében. Arról ne is szóljunk, hogy már életében mindenféle bajok, gondok zuhognak szegény fejére: a háborúkból visszatérő katonák számára ő hirdette a földosztás szükségességét s erre két izben is elsősorban az ő kis birtokát veszik el a földosztás céljaira. Ez elvégre csak egyéni pech. De az aztán korjelenség, hogy ezt a nagyon is józan poétát nyomban halála után mágusnak, a Sátánnal szövetkezett varázslónak híresztelik el.

Mussolini 1929 decemberében világgá hirdeti, hogy a Kr. e. 70-ik esztendő lévén Vergilius születési éve, a Kr. u. 1930-ik év lesz tehát születésének 2000-ik fordulója: nagy nemzeti ünnep, impérium, stb. S erre kiderül, hogy egyszerű számtani hibába esett a Duce, — mert hiszen csak 1931 október 15-ikén fordul kétezredszer Vergilius születésének éve.

Az olasz középkorban Vergilius legszenvedélyesebb szerelmese Petrarca volt. Petrarca megvesz egy kódexet Vergilius összes műveivel. Éjjel-nappal magával hordozza ezt a majd félméter nagyságú kötetet, amelybe belejegyzi legtitkosabb gondolatait is, többek között a Laurához való szerelmének sorsdöntő dátumait, s azzal a festőbarátjával, Simone Martinivel, aki megfestette részére Laura portréját, belefesteti a kódexbe Vergilius képét is. Hát nem ellopják tőle egyik utazása közben ezt a kódexet, amely csupán egy esztendő mulva kerül újra felszínre a messzi Avignonban?!

Petrarca Vergilius-kódexének miniált lapja, Vergilius állítólagos portréjával

Petrarca úgy rendelkezett, hogy kedvenc Vergilius-kódexét temessék el vele. Szerencsére nem így történt. A kódex azonban századról-századra vándorutakra ment, majd a milánói Ambrosiana kincsei közé került, 1796-ban a franciák elvitték magukkal Párizsba, ahol a Bibliothèque Nationale gondos könyvtárosa szorgosan körülnyiratja s ráütteti a könyvtár bélyegzőjét. A bécsi kongresszus után visszakerülnek az »elkommunizált« kincsek az olaszokhoz.

A 19. században is újabb balsors éri azonban a vatikáni könyvtárba került Vergilius-kódexet, valaki kivágja belőle Simone Martini Vergilius-miniatürjét.

No és végül: a vergiliusi esztendő tiszteletére a római fotoirodák világgá küldik ennek a Petrarca-féle Vergilius-kódexnek miniatürös oldala fényképét, a következő magyarázó szöveggel:

— On vient de faire à Rome une curieuse découverte: le portrait de Vergile dessiné sur une muraille du Forum d'Auguste. Le photo montre le portrait récemment découvert . . .

és ezzel közli a Simone Martini-féle kódexlapot mint antik falfestményt!

Hiába: habent sua fata libelli . . .

MŰVÉSZET A VIDÉKEN

A szegedi „csonka" torony

Szeged Magyarország legnagyobb vidéki városa, százhuszonötezer lakosával kétségtelenül az Alföld fővárosa és kultúrális középpontja, néhány esztendő óta egyik egyetemünk székhelye. Ennek a városnak volt egy szép régi baroks ílű temploma, de mivel a szegediek sem elég újnak, sem elég nagynak és elég szépnek sem találták, azért lerombolták, s a helyére építettek egy másikat, nagyot, újat ; hogy szép-e ez a nagy új templom, azt majd az utókor fogja megmondani. De hogy a régi lebontott baroktemplom stílusos, harmónikus és szép volt, azt már kezdik azok is belátni, akik akkor a régi templom lerombolására szavaztak. A város őslakossága különben ezzel a tettel csak hű maradt ősi szokásához. Minden műgyüjtő tudja, hogy a magyar paraszt, ha van egy régi szép faragott díszű vagy színes virágokkal kifestett »tulipántos« ládája, ezt újabb időben már nem tűri a »ház«-ban, mivelhogy se nem új, se nem divatos. Kidobja tehát a szobából — még jó ha egyelőre csak a padlásra s nem tűzre kerül — s vesz helyette a városban új, nagy flóderes sifonért. Mert hát ezt kívánja a kor divatja és a szomszédok ragadós példája. Szakasztott így tettek Szegeden is, amikor elhatározták, hogy lebontják a szép régi barok *Szent Demeter-templomot.* Természetesen itt is közrejátszottak mindenféle magánérdekek, ennek a közérdekű kérdésnek az elintézésénél. Szeged város közönsége t. i. fogadalmat tett, hogy az 1879-iki árvíz emlékére fogadalmi templomot épít. Évtizedekig vitatkoztak azon, hogy a város melyik helyére épüljön, minden ház- és telektulajdonos az önön telkét találta erre a célra a legmegfelelőbbnek s ez a hercehurca nemcsak elodázta a templomépítést, hanem ennek esett áldozatul aztán a régi Szent Demeter-templom is, mert a város hatósága megunván a telkek körüli versengést, úgy határozott (s a város közgyűlése meg is szavazta), hogy az új fogadalmi templomot a régi Demeter-templom helyére építi. Pedig a Demeter-templom akkor már fel volt a műemlékek lajstromába véve. Dehát ha az érdek úgy kívánja, még a törvényt is meg lehet változtatni. Egy szép napon az illetékes hatóság revizió alá veszi előbbi határozatát s kijelentette, hogy a szegedi Demeter-templom nem műemlék, csak a főoltára az : tehát a templomot le lehet bontani, hanem a főoltárát meg kell őrizni s máshol méltóan elhelyezni. Azóta eltűnt a föld színéről a templom minden fala, de eltűnt a főoltár is. Tizenhat év előtt bontották el a műemlékké nyilvánított, nem közönséges és sablonos alakú szép barok-oltárt, de ma, tizenhat év mulva senki sem tudja, hová lett. Jó lenne, ha a Műemlékek Országos Bizottsága érdeklődnék utána.

A Demeter-templomot nem egyszerre bontották le. Ezerkilencszáztizenháromban csak a szentélyét bontották el (a főoltárral együtt) s a hajót ideiglenes fallal zárták el s így állott a megcsonkított régi templom egészen 1925-ig. Ekkor, mivel közben a mögötte álló új templom elkészült, elrendelték a régi templom teljes lebontását. A szegedi Városi Múzeum kért és kapott rá engedélyt, hogy egyik kiküldött tisztviselője ott legyen a bontásnál, hogy állandóan ellenőrizze a falakból esetleg előkerülő muzeális anyagot. *Dr. Cs. Sebestyén* Károly, a szegedi múzeum igazgató-őre végezte ezt a fáradtságos munkát s ő volt az, aki a bontás közben előkerült falakból és leletekből megállapította, hogy a legutóbb barok-mezbe bujtatott templom tulajdonképpen többször át- és újraépített középkori templom volt.

A magyar Alföld oly rettenetesen szegény középkori építményekben, hogy szinte még a legegyszerűbb, a legszegényesebb falusi kápolnát is műemlékké kellene nyilvánitani s a fenntartásáról gondoskodni. Mennyivel inkább kellett volna ezt egy olyan

A Műgyüjtő 1930. 10. szám.

Löw Immánuel (1854—1944) szegedi főrabbi, orientalista, művelődéstörténeti író. Sémi filológiai dolgozataival, hitszónoklataival és botanikai tudományos munkásságával nemzetközi elismerést szerzett.

E beszéde a szegedi zsinagógában hangzott el 1915 októberében. A háború idején.

A zsidó exegézis (szentírástudomány) mint tradíció ókori fejezetének tanítás által terjedő része két ágra bomlik. Az egyik ág a Talmud, a bibliai törvénymagyarázatok vitaanyaga. A másik a Midrás, a moralizáló exegézis, a Szentírás erkölcsi alapon való értelmezése. Mit kell tenned és mit tilos? Erre felel a Talmud. Mi a jó és mi a rossz? Ezt mondja meg a Midrás. E két megközelítési mód — mely a judaizmus szellemi építményének két tartópillérévé lett — máig jelen van a zsidó gondolkodásban.

Löw Immánuelnek a következő oldalakon olvasható prédikációja tulajdonképpen egy modern kis midrás. A Teremtés Könyvéből (23,4) vett idézettel indul, mely szakaszt Löw a szeretet mint kötelék halálon túli megmaradásaként értelmezi. A szög (a temető fájába vert szög) először e gondolat hordozójaként jelenik meg az írásban. A szöveg egyfajta jellexikon, címszó és erkölcsi tanításgyűjtemény is egyszerre. Benne van Löw, a tudós és Löw, a pap. Ezért is érezzük oly becsesnek. Ne feledjük, olyan zsinagógai prédikációt olvasunk, amelyben a balladai idézet sem hat profánul! (Különlegességét növeli, hogy gyűjtője, Kálmány Lajos plébános Löw Immánuelnek barátja és levelezőtársa volt.)

Az utolsónak említett ,,szög-jel" a hit. A szeretettől a lelket megőrző hitig ívelnek így a szimbólum-értelmezések. Ezért válik igazán midrássá e szöveg. Olyan tudós írássá, ahol nem a tudomány a fontos. Hanem az erkölcs.

A Szegek szövegét egy egylapos, korabeli nyomtatványról közöljük, néhány kihagyással, az esszé-jelleget erősítendő. Löw e prédikációt — apró módosításokkal — felvette a főként világháborús beszédeit tartalmazó kötetbe (Hetven beszéd, Szeged, 1928) is, forrásjegyzékkel kiegészítve.

HIDVÉGI MÁTÉ

Löw Immánuel

SZEGEK

Adjatok nekem temetésre való örökséget, örökös sírhelyet! Legyen, úgymond a régi intelem, bevert szöged a temetőben, hogy hunytod után ott pihenhess övéid között. A bevert szög jelkép, majd igényt, jogot, majd emlékezést, majd szövetség kötését jelentő jelkép. Szöget vertek be a hajdani Rómában az új esztendő jelölésére, szöget vertek be a vándorlegények egy-egy élőfába, idővel vasszegecselésűvé változtatva a fatörzs felületét.

Hét neves írástudó, a zsidóság akkori vezérfiai, közel 1800 éve Galileában tanácskozott. Élénk vitatkozás folyt le köztük. A komoly idők lezajlása után, bár a közbátorság teljes helyreállása előtt, első közéleti életjelként megkísérelt gyülekezésüket meg akarták örökíteni. Márványszikla volt az ülés helyén. A hét írástudó mindegyike egy-egy szeget vert a sziklába, és a szög a márványba úgy szaladt belé, mintha dagasztott tésztába tűznék: az írástudók bátor cselekvését csodával ismerte el az ég. A márványt attól fogva szeges sziklának nevezte a nép.

Ezüst lemezzel borította a pogány ókor bálványait és szegezéssel varrta a fára a borítást. Ma a fafaragású szobrot szegecsfejjel öltöztetik fémpáncélba, ahol a megcsappanó fölbuzdulás cserben nem hagyja a fahonvédet, aki nálunk — sajnos — csak szegecs-szegélyre vitte.

Ősi készség a szög. Külön szegkovács készítette, aki ma már meghátrált a gyárbeli szeghámor előtt és a kisipar kihaló ágai közé jutott. Régen képpé vált már a nyelvtermelő népléleknek a szegezés és szögnek képzete. Szögrül-végre mind e képzetet sok volna fölsorolni.

A korholó szó, a lélekterhelő lecke: szeges beszéd. Az akadékos, háládatlan, haladatlan vesződés: szeges munka. A büszkélkedő gőg megszegezi nyakát, az alázatos szolga beszegezi magát urának kegyébe.

Téglába bajos szeget verni, de könnyű a téglasorok közébe. Erről példálózik bölcs Sirák: Amily könnyen hatol a szög a tégla közébe, éppoly könnyen hatol eladó és vevő közé a megtévesztés.

Elvi döntéssel felelve a felvetett kérdésre, szól a régi írástudó: Fiam, verj szöget e döntésbe, hogy el ne tántorodjál tőle.

Ez a kép vált újabban divatossá amióta a hírlapírás szeret ,,leszögezni" állítá-

sokat és tényeket, de ugyane kép már régente is járta: súlyos betegség az ágy fenekére szegzi a beteget. Képes beszéd, ha valakire reá szegezem szememet, valamire reá szegzem minden erőmet, de a nyers küzdelem kézzelfogható jelzése, ha a szuronyszegző roham földhöz szegzi az ellene szegezkedő ellent.

Aki bosszant, mintha tüskével pedzene, tűvel illetne: szegezget rajtad, aki találóan vág vissza: szeget szeggel üt, aki a torzsalkodást nem hagyja abba: szögrehúzó civakodó, aki eltéveszti a védekezést, más lábából a maga talpába veri a szeget. A rosszindulatot hiába rejtegeted, mert kitetszik a szög a zsákból.

Szegen lóg, amit kímélnek: új szita szegen függ. De szegen lóg, amit félretéve nem használnak: elvek, meggyőződések; melléjük akasztjuk nehéz idők sötét gondjait is néha. Egy-egy végső, elkeserítő bántalom, csapás úgy hat, mint a lezáró utolsó koporsószeg.

Egy gyönyörű népballadánkban szól a meggyilkolt leány:

Dunának feneke: koporsóm feneke, Dunának két széle: koporsóm két széle, Dunának habjai: az én szömfödelem, Dunának halai koporsóm szögei.

Bár ne volna koporsószege a gyönyörűen megindult jótevő mozgalmaknak a sanda gyanú, amely rosszindulattal nézi a százfelé való gyűjtést. Veszedelmes a suttogó gyanúkeltés, amely keresi azokat, akik lengyel feleink közmondása szerint: aranyszekérke mellett aranyszegecskét lelnek. A terjedő, bizonyára igaztalan gyanú elfagyaszt minden közirgalmassági igyekvést. Lohad, lankad a buzgalom már anélkül is.

Igaz, hogy sokfelé ha nyitva felejtik a város vízszolgáltató csapjait, azokon is csak csöppen, ha egészen el nem áll a víz. A jótevőség forrásával úgy vagyunk, mint az ősi Jeruzsálem a Siloa patakkal. Kevesellték a forrásából fölbugyogó vizet és körülvésték kútfejét, hogy a bővült nyílás bővebben fakassza vizét. De a forrás ere megcsappant, és régi vízszolgáltatása csak akkor indult meg újból, mikor helyreállították eredeti szűkebb száját. Nem bővül a jótékonyság ere félszeg rendszabályoktól, nem különösen attól, hogy az iskolás gyermekeket fogjuk utcai koldulásra, házaló kéregetésre.

Háborús uralkodás volt Dávid királyé: ezért nem ő építette a szentélyt, hanem fia. De gyűjtött vasat a kapuszárnyak szegeihez. A kelet művészi veretű fejes szegekkel verte ki díszes kapuit. Elérkezett fiának békés uralkodása, és a béke fejedelme a szentély kapuszárnyait ötven font aranyszeggel verette ki az apai vasszegek helyett. Eljön a béke napjával újból a fölhalmozó, betakarító gyűjtés ideje, de most eleink szava érvényes: ha alkalmatlan órában akarnak fölhalmozni, serkents széthintő osztogatásra. Pedig most itt a nyomor, amely dideregve, éhezve várja az osztogatást!

A fejes bronzszegek az arab s indus díszkapukon a közönséges ajtók szerény szögfejeiből fejlődtek. Mert az egyszerű ajtó szerkezetét is szegezett hevederekkel foglaljuk össze. Beverjük a vasszeget, és belerozsdásodik idővel a puhafába. Megfigyelték a régiek, hogy ha szegszaggató fogóval kirántjuk az ajtóból a régi szeget, mindig vele hasad a heveder egy-egy szálkája, szilánkja. Ha szakítunk valamely

megszokott, kedves gondolattal, mindig vele szakad a szív egy-egy szála. De azért a halmozó gyűjtés kedves, dicséretes szokásával egy időre szakítanunk kell, hogy a reánk szakadt ínséges időkkel megküzdhessünk. Most az üti fején a szeget, aki a pillanat nyomorán átsegíti a hadiözvegyeket, hadiárvákat, az emésztő, szertelen, irgalmatlan drágulással küzdő, már-már kétségbeeső kis embereket. Akinek elméjébe ez a mostani nyomor szeget nem üt, az önző tompultságba süllyedett.

A pogány világ az ajtóba vert szeggel rossz szellemeket akart távol tartani a háztól. A bitó szegeit, melyeket még a szentföldön is betegség ellen hordott az ókor, a németek és mások néphite jószerencsés talizmánnak tartja. Az élőfákba is azért verték a vándorok a szegeket, hogy a gonosz szellemeket útjukból elhessentsék. Ünnepséges zászlószegezésünk is e néphitnek elágazása, amely babonás eredetét elfeledte.

Plántált, nem bevert szegekről szól egyhelyütt az írás: a bölcsek szavai beplántált szegek. A képet apróra veszik az írástudók, többféle tanulságot hüvelyezve ki belőle.

Ha beplántáltad a fába a szeget és kirántod belőle, nyoma nem enyészik el; helye fölismerszik: akit egyszer a közvélemény megbélyegez, ha mindjárt meg is békül vele és újból kegyeibe fogadja, azon a bélyeg nyoma mindvégig megmarad. A bölcsek szavai beplántált szegek. A bevert szög se nem gyarapszik, se nem fogy, de a bölcs tanítás meggyökerezik, mint a palánta, beleragaszkodik a lélekbe, mint télizöld a falba. Mélyen behatol, mint a hegyes fémdarab, de össze is fűződik a lélek képzeteivel. Nem holt tőke, hanem eleven erő, eleven ültetvény, amelynek gyökérszálai átjárják a fogékony lélek talaját. Ezért egyesíti az írás képe a fém hamisítatlanságát és a palánta növekvését.

A gyökérverő igének sarjadásából pedig a hitnek virága fakad, annak a hitnek, amely az írástudók találó szójátéka szerint, mint a keményen bevert szög a reá függesztett terhet, megőrzi, megóvja sötét kétségtől a nyomasztó gond terhelte hívő lelket.

Levegőből kínálja magát a város

A korábbi tervekkel ellentétes irányú behatolásra készül fel a szegedi repülőtér: már nem a tőle nyugatra elhelyezkedő szovjet csapatok légi utánpótlására tartalékolja magát, hanem az ugyancsak nyugatra elhelyezkedő országokból remél szakmai és gazdasági segítséget – tőkét. Manfred Gundlach, a bajor kormány megbízottja a városházán tárgyalt tegnap a helyi gazdasági, környezetvédelmi, városépítő, pénzügyi és bankszakemberekkel a reptér fejlesztéséről.

E tárgyban, mint ismeretes, amerikai és német tanulmány készült – az ország az utóbbit ítélte jobbnak, s a Környezetvédelmi, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium légügyi főosztálya a németországi Dornier Luftfahrt GmbH-val kötött szerződést, amelynek értelmében a bajor fél részletes elemzést készített a magyarországi regionális légi közlekedés lehetőségeiről, a hazai repülőterek belföldi és nemzetközi légiközlekedésbe történő bekapcsolásának módjáról.

Gundlach kormánymegbízott szegedi előadásában érintette a repülőterek fejlesztését szükségszerűen megelőző üzleti előtervezések, a közlekedéspolitikai döntések, a megvalósíthatósági tanulmányok s a fejlesztéssel kapcsolatos konkrét tennivalók témáját. Hangsúlyozta, hogy a műszaki és a gazdasági tervezés a magyarok, itt a szegediek dolga, helyettük ezt nem fogja senki elvégezni. Csakis e tervek birtokában jelenhetnek meg az Európai Közösségnél, a bajor kormánynál, illetve minden potenciális befektetőnél, hogy a tőke megindítását kérjék.

Koczor György építész valóságos szakmai előadást rögtönözve jelentette ki, hogy a reptér szükséges, mert úthálózatunk gyöngécske állapotú, nagymértékben beruházás-igényes, a városnak ezért egy másik közlekedési módot is föl kell kínálnia. A regionális reptér kifejlesztését pedig lehetségessé is kell tenni Szeged olyan adottságainak felvonultatásával (autópálya-csomópont, olimpiai méretű evezőspálya, termálvíz stb.), amelyek hitelessé teszik a város tőkeinvitáló szándékait. Maga a reptér is, mint mondotta, kitűnő adottságokkal rendelkezik – a fentebb is leírt – eredeti funkciójából következően, hiszen a nyugati nadrágszíj-légikikötőkkel ellentétben itt egy 260 hektáros, igen tágas területről van szó. Tűhegyi alpolgármester arról beszélt, hogy a jogszabályokból adódóan a repteret üzemeltető társaság többségi tulajdonosa az állam lehet, az önkormányzat dolga a projektek megszervezése, s a reptér beépítése a szegedi image-be.

Ó. J.

Fotó: Schmidt Andrea

■ A városi önkormányzat tanácsadó testületei első olvasatban elfogadhatatlannak tartották azokat a föltételeket, amelyeket a Szent Dömötör-torony átadása fejében szabott a műemlékvédelem. Széphegyi László, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal területi felügyelője igyekezett tisztázni néhány félreértést e tárgyban, és hangsúlyozta, hogy hivatala kész mindenki számára elfogadható megállapodást kötni a szegedi önkormányzattal.

Két éve törvény szabályozza „egyes állami tulajdonban lévő vagyontárgyak önkormányzatok tulajdonába adását." A műemlékekre nézve ez azt jelenti, hogy azok a védett épületek, amelyeknek eddig tulajdonosa az állam, kezelője pedig valamely önkormányzat volt, most a kezelő birtokába kerülhetnek. A feltételes mód nagyon lényeges, hiszen nem kötelező az átvétel; az önkormányzatoknak kérni kell a „vagyontárgy", esetünkben: a műemlék átadását. A kérelmeket a megyénként működő vagyonátadó bizottságoknak kell címezni.

A szegedi Szent Dömötör-torony jelenleg állami tulajdonban van, kezelője a városgondnokság. A város legrégibb műemlékére akkor bukkantak rá, amikor a Dóm építésének kezdetén lebontották az „útban lévő" barokk Szent Dömötör-templomot. Ennek egyik tornyából bontották ki a román alapokon álló, kora gótikus Dömötör-tornyot, amelynek „alapfala XI. századi, alsó négyszögletes román stílusú része XII. századi, felső nyolcszögletű része a XIII. századból való. A román stílusú, félköríves záródású belső ikerablakok kívül csúcsíves keretben jelennek meg, visszatükrözve az átmeneti ízlést a románból a gótikába" – ez áll Péter László Szeged útikönyvében. Azt is tudni illik minden szegedinek, hogy a torony kapuja fölé illesztve látható a város legrégibb szobrászati emléke, a XII. századi kőbárány, amely Szeged címerében is szerepel.

■ **Nedves falak, pusztuló freskó**
■ **Cél: a megmentés**
■ **A műemlékvédelem kész tárgyalni**

Miénk lesz a Szent Dömötör-torony?

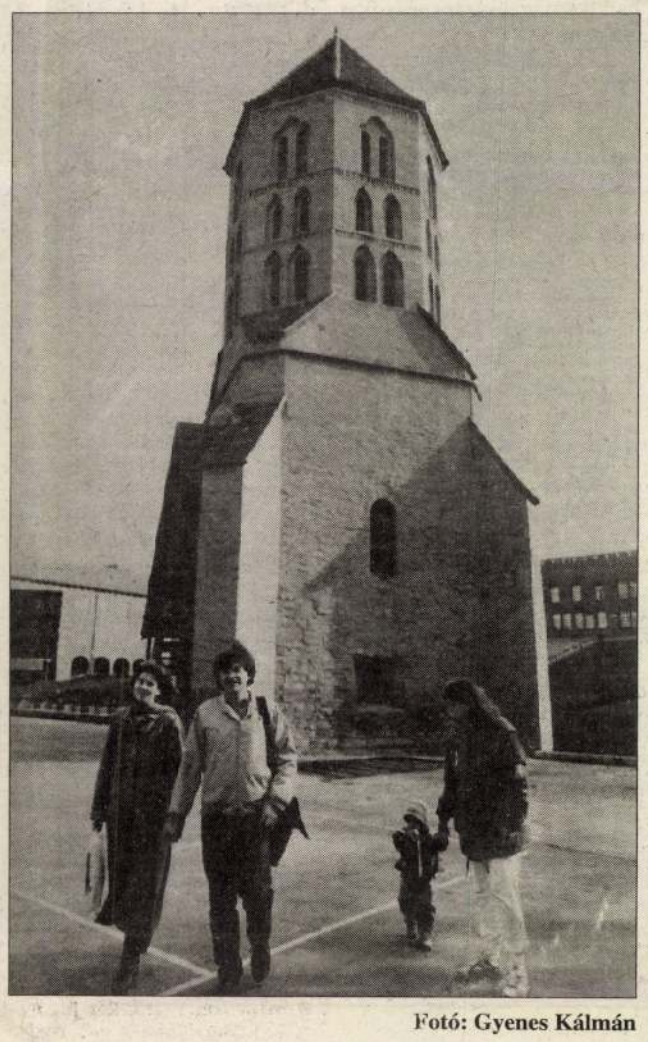

Fotó: Gyenes Kálmán

Az épület falai átnedvesedtek, az egykori keresztelőkápolna mennyezeti freskója – Aba-Novák Vilmos alkotása – komoly veszélyben van.

A műemlékvédelmi hivatal levelet írt a szegedi önkormányzathoz, s közölte az átadás föltételeit. Ezek között a torony helyreállítása, a Dóm tér rekonstrukciója, és a szabadtéri színpad lebontása is szerepel. Minderre két esztendő alatt kellene sort keríteni. A város vezetői viszont úgy vélik, képtelenség két év alatt 3-400 millió forintot előteremteni a Dóm téren szükséges munkák elvégzésére, ezért – legalábbis ilyen föltételek mellett – nem kérik a torony átadását.

Széphegyi László elmondta, hogy valószínűleg félreértés oka volt a színpadról szóló bekezdés. A műemlékvédelmi hivatal nem a teljes lebontásra, hanem csak a torony megóvása érdekében szükséges rekonstrukcióra gondolt. (A területi felügyelő maga is részt vett az új, lebontható nézőtér megvásárlását előkészítő szakmai bírálóbizottságban.)

A feladatok közismertek: föl kell újítani a tér burkolatát, és föltétlenül le kell bontani a színpad világítását szolgáló tornyokat, amelyeknek egyike szinte ráragad a Dömötör-toronyra.

A területi felügyelő szerint a kétéves határidőről természetesen lehet tárgyalni, miként az átadási föltételek többi pontjáról is. Az OMVH-nak, együtt Szeged városával, egyetlen érdeke a Szent Dömötör-torony megmentése. Ennek érdekében természetesen kész megegyezésre jutni a város vezetőivel – mondta Széphegyi László.

Nyilas Péter

■ **Megkezdődtek az elsős beiratkozások**

Mit kell tudni a fellebbezéshez?

A szegedi önkormányzati általános iskolákban ma zárul az első osztályos beiratkozás. Az esemény alkalmából a részletekről, és az esetlegesen felmerülő fellebezési lehetőségekről feltett kérdéseinkre dr. Puskás Albertné, az önkormányzat közoktatási és közművelődési irodavezetője válaszol.

■ ***Várható-e városi szintű túljelentkezés az elsős osztályokban?***

– A népességnyilvántartó adatai alapján a szegedi óvodákban idén 1950 nagycsoportos korú gyerek végez. Az ő első osztályos általános iskolai elhelyezéséről kellett gondoskodnunk, azt is beleszámítva, hogy az önkormányzati intézmények mellett a városban működik három gyakorló általános iskola, és a Karolina egyházi elemi iskola, amelyek szintén indítottak első osztályokat. Mindent egybevéve átlagosan 25 fős osztályokkal számoltunk, s az oktatási bizottság ennek alapján fogadta el a városban induló elsős osztályok számát. Így tehát, városi szinten nem lesz túljelentkezés.

■ ***Első osztály előtt nagy kérdés, hogy a szülő melyik iskolát vagy osztályt válassza gyermeke számára. Melyek a felvétel döntő szempontjai?***

– Az oktatási törvény szerint elsősorban a lakóhely körzetében lévő iskolában kötelesek elfogadni a gyermek jelentkezését. Ettől függetlenül azonban, a szülő szabadon választhat, vagyis a város bármely iskolájába elviheti gyermekét. Amennyiben ott még van férőhely, akkor fel kell hogy vegyék.

■ ***Az iskolák idén a tavalyinál is több tagozatos osztályt indítanak, amelyekre már jóval a beiratkozás előtt megtörtént a felvétel. Nem jelent-e ez hátrányt a többi általános iskola számára?***

– Én nem hiszem, hogy csak az az iskola dolgozik eredményesen, amelyik tagozatot indít. Ugyanolyan nagy értéke van azoknak az osztályoknak is, amelyek nem valamiféle csillogást akarnak mutatni, hanem a gyerekeket képességük szerint, az alaptanterv alapján kívánják oktatni. Biztos vagyok benne, hogy nagyon sok szülő fogja tapasztalni: a gyermekét ezekben a nem-tagozatos osztályokban lelkiismeretes, jól felkészült pedagógusok tanítják majd.

■ ***Két iskola, a Kolozsvári-Téri Általános Iskola és a Makkosházi Általános Iskola kapott megbízást arra, hogy a dyslexiás gyermekek számára indítson csoportot. Elegendő lesz ez a két osztály?***

– Igen. Ennek komoly előkészítő munkálatai voltak; a Nevelési Tanácsadó és az Ideggondozó Intézet vizsgálta az óvodáskorú gyermekeket, s az innen kapott névsor alapján tudjuk, hogy 31 olyan hatéves korú kisgyermek van, akinek javasolják az ide való jelentkezést. A tavalyi évhez képest előrelépés az is, hogy idén már sikerült a legtöbb érintett gyermek lakóhelyéhez közeli iskolában elhelyezni ezeket az osztályokat.

■ ***Visszatérve a lakóhely szerinti felvételhez: mi történik akkor, ha az illető iskolában a tagozatos osztályok mellett fennmaradókban nem férnek el a lakóhely szerint jelentkezők?***

– Ilyen esetben a szülőnek fellebezési joga van. Az iskolába benyújtott, s az önkormányzat jegyzőjéhez címzett írásos fellebezésben kell kérnie a gyermek felvételét. Ennek alapján megvizsgáljuk majd, hogy van-e még hely az illető iskolában, s ha nincs, akkor a hozzá legközelebb eső iskolák körében keressük majd az elhelyezési lehetőséget. A legrosszabb eset az, amikor még a környéken sem találunk helyet – ilyenkor a város más iskolájába kell őt átirányítanunk.

■ ***Mi történik akkor, ha a szülőnek arra vonatkozólag is konkrét kívánsága van, hogy milyen írás-olvasás oktatási módszerrel tanítsák a gyermekét?***

– Ilyen esetben, ha erre a lakóhely szerinti iskolában nincsen mód, megvizsgáljuk, hogy a város mely iskolái használják az általa kívánt módszert. Az elmúlt évben erre is volt példa, és három-négy iskolát is meg tudtunk jelölni a szülőnek.

■ ***Ilyenkor is fellebezni kell...***

– Igen, mint minden esetben, ha az iskola hely hiányában elutasít valakit. A fellebezési határidő 15 nap, a hely megtalálása kissé több időbe telik. Tavaly egy hónap alatt sikerült valamennyi gyermeket a szülők számára is megnyugtató módon elhelyezni.

S. P. S.

Telt ház a Talentban

Az idén év elején megalakított, s máris 200 tagot számláló Kis- és Középvállalkozások Kamarája – szegedi irodája hamarosan az ügyfelek rendelkezésére áll – hívott meg csütörtök délutánra, a Talent Centerbe vállalkozókat, azért, hogy az inkubátorházat üzemeltető kft. tevékenységét megismerjék. A konzultatív jellegű találkozón *dr. Kapás Ferenc* ügyvezető igazgatónak módjában állt elmondani: a Talent Center az ország egyetlen olyan, kisvállalkozásokat segítő központja, amely nem kap támogatást sem a kormánytól, sem az önkormányzattól.

A szegedi Talent Center az ország első inkubátorháza volt, 1991 februárjában vette birtokába a volt KISZ-iskola területét és ingatlanait. A működtetéshez az év szeptemberében kezdtek hozzá, s 1992 szeptemberében már kitehették volna a megtelt táblát. A támogatásra szoruló kezdő vállalkozások rendelkezésére bocsátottak 50 irodát, amelyeknek az alapterülete egyenként 14-16 négyzetméter között mozog.

Az indulás nehézségeivel küzdő cégek számára az a segítség, hogy mindössze havi 10 ezer forintot kell fizetniük a bérleményekért, valamint 1200 forinttal kell hozzájárulniuk a költségekhez. Az irodákhoz „jár" – a kiegészítő helyiségek használatán kívül – egy telefonmellék, fax, telex, fénymásoló, 24 órás porta- és információs szolgálat, vállalkozói tanácsadás, kiállításokon való részvétel lehetősége, egy 7,8 hektár nagyságú park a maga sportolási lehetőségeivel, egy olyan étterem, amelyben 85 forintba kerül a menü, továbbá motel, apartmanok, kemping, drinkbár. Továbbá az is a támogatás egy formája, hogy a vállalkozók megismerhetik és kölcsönösen segíthetik egymást.

Május 1-jétől a Talentbe költözik egy budapesti kertépítő cég, amely angol típusú parkot varázsol a volt KISZ-iskola helyére. (Ez számára egyben referenciamunka is.) Mellesleg a Talent ingatlanaiban mintegy 500 négyzetméter alapterületű tetőtér vár beépítésre, tehát az induló vállalkozások lehetőségei szinte korlátlanok. Dr. Kapás Ferenc még hozzátette az elmondottakhoz: a nyugati statisztikák szerint egy kezdő vállalkozás életképessége 2 év. Ám azok a cégek, amelyek inkubátorházban cseperednek fel, az életben maradáshoz plusz két és fél esztendő sanszot kapnak.

F. K.

■ *Gólszüret a megyei III. osztályban*

Három pont a III. kerületei TVE fiataljaitól

A Szeged SC NB II-es ifjúsági és serdülő labdarúgói szerdán a III. kerületi TVE hasonló korú játékosait fogadták a Felső Tisza-parti stadionban, ahol az „nagyok" győztek, míg a „kicsik" döntetlenre mérkőztek.

Ifjúságiak. Szeged SC–III. ker. TVE 3–0 (1–0).

Szeged SC: Dobó (Narozsnik) – Sisák (Kiss), Tóth, Csonka – Zámbori (Nádudvari), Máhler, Turján (Szalai), Buccholcz, Hüvös – Molnár (Várszegi R.), Kránicz. Edző: Nagylaki Kálmán.

10. p.: a budapesti kapus hosszan kifutva a kapujából menteni próbált, azonban rosszul találta el a labdát, amely Kránicz elé került, aki 30 méterről az üres kapuba emelt, **1–0.**

58. p.: Máhler a félpályáról indulva sorra cselezte ki a védőket, majd a Várszegitől visszakapott labdát gurította a hálóba, **2–0.**

65. p.: Kránicz fejjel volt eredményes, **3–0.**

Serdülők. Szeged SC–III. ker. TVE 1–1 (0–0)

Szeged SC: Horváth – Tóth, Varga R., Varga Z., Komáromi – Hulánszky, Zombori, Koncz – Palotás, Wenner, Geleta. Edző: Portörő Gábor. A szegediek gólszerzője: Hulánszky.

■

A megyei III. osztályú labdarúgóbajnokság legutóbbi fordulójának eredményeiből úgy tűnik, a sportprogramok közül nem választottak rosszul, akik kilátogattak a mérkőzésekre, hiszen többnyire gólokban gazdag összecsapásokat láthattak.

„A" csoport. Ásotthalom–IKV 3–4 (1–2). Gyálarét–Mórahalom II. 0–0). Öttömös–Pusztamérges 2–4 (0–0). Kübekháza–Szentmihálytelek 1–2 (0–1). Röszke–Domaszék 2–0 (1–0). Tiszasziget II.–Szőreg II. 0–0.

A bajnokság állása:

1. Röszke	15	14	–	1	52–9	28
2. Gyálarét	15	9	4	2	46–18	22
3. IKV	14	8	4	2	43–20	20
4. Ásotthalom	15	8	2	5	30–23	18
5. Mihálytelek	14	7	3	4	42–25	17
6. Pusztamérges	15	6	3	6	42–33	15
7. Tiszasziget	13	6	3	4	15–20	15
8. Mórahalom II.	15	4	4	7	18–42	12
9. Szőreg II.	15	3	4	8	23–50	10
10. Domaszék	15	2	2	11	9–20	8
11. Kübekháza	15	2	4	9	9–32	8
12. Öttömös	15	2	1	12	10–45	5

„B" csoport: Sándorfalva II.–Bordány II. 3–0 (1–0). Pusztaszer–ÁT Főiskola 1–0 (0–0). Ságvári DSK–Ópusztaszer 1–0 (1–0). Baktó M.–Petőfitelep 2–1 (1–1). Csengele–Baktó Sz. 1–3 (0–1).

A bajnokság állása:

1. Algyő	14	12	1	1	39–12	25
2. Baktó M.	14	8	3	3	33–16	19
3. Petőfitelep	14	7	3	4	37–19	17
4. Sándorfalva II.	13	7	3	3	26–12	17
5. ÁT. Főiskola	13	6	3	4	29–20	15
6. Ópusztaszer	14	6	2	6	26–24	14
7. Csengele	12	6	1	5	36–20	13
8. Pusztaszer	12	2	4	6	11–18	8
9. Ságvári DSK	14	3	2	9	9–54	8
10. Bordány	14	2	3	9	19–38	7
11. Baktó Sz.	14	2	3	9	21–50	7

„C" csoport: Maroslele–Székkutas 2–1 (2–1). Szikáncs–Árpádhalom 3–1 (2–1). Kövegy–Eperjes 2–1 (1–0). Királyhegyes–Derekegyház 3–0 (1–0)

A bajnokság állása:

1. Kövegy	12	9	1	2	28–13	19
2. Pitvaros	12	6	3	3	25–18	15
3. Maroslele	13	5	5	3	23–21	15
4. Szikáncs	11	6	2	3	25–16	14
5. Székkutas	12	6	2	4	30–25	14
6. Derekegyház	12	6	1	5	19–17	13
7. Eperjes	13	5	1	7	26–25	11
8. Árpádhalom	12	2	5	5	19–25	9
9. Királyhegyes	12	3	2	7	22–25	8
10. Ambrózfalva	11	–	2	9	7–40	2

■

Néhány nappal ezelőtt rendezték a középiskolás labdarúgóbajnokság területi döntőit, melyen a Deák Ferenc Gimnázium tanulói másodikok lettek. A győzelmet a debreceni fiatalok szerezték meg.

NB II-es játékos Puskás új keretében

Puskás Ferenc, a magyar labdarúgó válogatott megbízott szövetségi kapitánya csütörtökön keretet hirdetett a jövő szerdai (Moszkva, 17 ó) oroszok elleni világbajnoki selejtezőre. A szakvezető a külföldön szereplők közül hat játékosra számít, *Petry Zsolt, Lőrincz Emil, Szalma József, Détári Lajos, Kiprich József és Kovács Kálmán* élvezi a bizalmat. A kerettagok közül *Babócsy András és Hahn Árpád* még egyszer sem szerepelt a nemzeti együttesben. A keret talán legnagyobb meglepetése, hogy *Farkas Simon* személyében NB II-es labdarúgó is meghívást kapott.

A keret: Petry Zsolt (Gent), Babócsy András (Vasas-Smirnoff) kapusok, Csábi József, Duró József, Pisont István, Márton Gábor (mind Kispest-Honvéd FC), Hahn Árpád, Bánfi János (mindkettő Vác FC-Samsung), Telek András (Ferencváros), Balog Tibor (MTK), Farkas Simon (Haladás VSE), Lőrincz Emil (Molenbeek), Szalma József (Fortuna Sittard), Détári Lajos (Ancona), Kiprich József (Feyenoord) és Kovács Kálmán (Valenciennes) mezőnyjátékosok.

A kerettagok pénteken 9 órakor találkoznak az MLSZ-ben.

Már kapható a HDS!

A Heti Dél Sportját, Szeged és Csongrád megye immáron rendszeresen jelentkező sporthetilapját keresse a standokon, az élelmiszerboltokban és a rikkancsoknál!

● *Véber:*

„Gedővári nem láthatott piálni"

● *Hell:*

„Belecsókoltam a vakondtúrásokba"

● *Mészöly:*

„A bátyám tehetségesebb volt"

Bodicsek, közeliben

Jegyzet az agresszivitásról

● *Ördögh:*

„A buták buknak meg"

Bemutatkoznak a rögbisek

Április 28-án, szerdán 17 órai kezdettel a Felső Tisza-parti stadion hátsó, füves pályáján első NB II-es bajnoki mérkőzését játssza a nemrégiben alakult szegedi Mogorva Gorillák rögbiegyüttese. A bajnoki rajton ellenfelük a Budapesti Rendőrtiszti Főiskola csapata lesz.

Tájékozódási futóverseny

A Pusztamérgesi Általános Iskola diák sportköre április 25-én, vasárnap 10 órától Sellő Kupa néven tájékozódási futóversenyt rendez, melyen az óvodásoktól a nyugdíjaskorúakig mindenki talál magának pályát. Az esemény a Pusztamérges–Ruzsa közötti szakaszon lesz. A legjobbak tiszteletdíjait *Csikos István* helyi vállalkozó ajánlotta fel.

■ *A TACCS jelenti*

Blaha Lujza keservei

A tavaszi szünet után felgyorsultak a bajnokság eseményei. Az ötödik fordulóban az Arany Ászok 4–2-re verték a Black Bocemb csapatát, akik ezzel a vereséggel megerősítették helyüket a táblázat alján. A Mencseszter egyetlen gólja elégnek bizonyult a Hendikep elleni diadalhoz. A VICO 7–3 arányban győrte le a Dynamo, mi lett veled Blaha Lujza nevű csapatot. Blaha Lujzával valami súlyos történhetett, mert a 6. fordulóban az addig nyeretlen Absztinencia is vereséget mért rájuk (1–3). A Menetelő Rákok „szokásos" 2–1-es győzelmüket aratták a Partizán felett, míg a Hendikep 3–1-re verte az Arany Ászokat.

A bajnokság állása:

1. Menetelő Rákok	5	4	–	1	12– 5	8
2. Arany Ászok	6	3	1	2	18–15	7
3. Hendikep	6	3	–	3	26– 9	6
4. VICO	4	3	–	1	20– 9	6
5. Partizán Beokád	6	2	2	2	16–14	6
6. Mencseszter	4	2	2	–	8– 6	6
7. Dynamo	6	2	–	4	14–24	4
8. Absztinencia	4	1	1	2	8–19	3
9. Black Bocemb	5	–	–	5	6–27	–

Újabb erőpróba előtt

A megye legfiatalabb labdarúgókból álló válogatottja (1979-ben születettek) április 26-dikán Kiskunfélegyházán, május 17-dikén pedig Kisteleken játszik Bács-Kiskun megye hasonló korú csapata ellen. A mérkőzések után a két együttesből közös válogatottat állítanak össze, mely a nyáron öt napos táborozáson vesz részt több 150 társával. Ezalatt több találkozót játszanak majd a gyerekek és közülük kerül ki az a 32 játékos, akikkel feltöltik a következő évi országos keretet. Ez egyébként a húsz évvel ezelőtt beindított „Bácsi kérem hol lehet itt focizni...?" sorozat szerves része.

„Radnóti-hétfők"

A népszerű kispályás labdarúgó-bajnokság második fordulójának eredményei: Alfa Első Beton Kft.–Erirra 7–0, Gabona–Fa-Villa 3–2, Fesztivál Ételbár–Empromtü Controll 7–1, Dallas–Radnóti 8–4, Kisbojtár–Santorin 5–0.

IKR BÁBOLNA

MINŐSÉG, GARANCIA, MEGBÍZHATÓSÁG

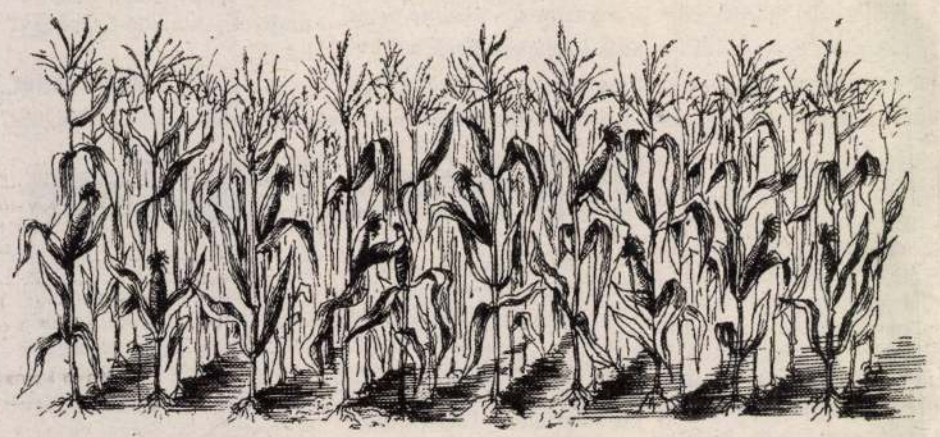

A MEGTERMELT KUKORICÁVAL FIZETHET !

TERMELTETÉSI SZERZŐDÉST KÖTHET VELÜNK, AMELYNEK KERETÉBEN TERMESZTÉSI ÉS TECHNOLÓGIAI TANÁCSADÁSSAL SZOLGÁLUNK ÉS A TERMELÉS **KÖLTSÉGEINEK EGY RÉSZÉT MEGHITELEZZÜK**.

AZ IKR RT VETŐMAGÜZEME GARANTÁLJA, HOGY ÖN A TERMŐHELYÉNEK MEGFELELŐ KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ HIBRID VETŐMAGOK KÖZÜL VÁSÁROL.

TANÁCSADÁSSAL VÁRJUK AZ IKR RT KÖRZETKÖZPONTJAIBAN, ÉS ÁPRILIS 29.-MÁJUS 2. KÖZÖTT A "KISGAZDASÁGOK, FARMERGAZDASÁGOK GÉPEI" C. KIÁLLÍTÁSON ÉS VÁSÁRON, **JÁNOSHALMÁN**.

IKR 1000 SZ. KÖRZET **SÁRVÁR**, 9601 IPARTELEP U. 2. TEL.: 94/30-617, FAX: 94/14-092

IKR 2000 SZ. KÖRZET **SZABADBATTYÁN**, 8151 TEL.: 22/363-062, FAX: 22/363-062

IKR 3000 SZ. KÖRZET **HAJDÚNÁNÁS**, 4080 TEL.: 52/82-166, FAX: 52/82-796

IKR 4000 SZ. KÖRZET **OROSHÁZA**, 5900 K: 637 TEL.: 68/12-637, FAX: 68/11-819

IKR 5000 SZ. KÖRZET **KECSKEMÉT**, 6000 BÚZAKALÁSZ U. 20/A TEL.: 76/481-445, FAX: 76/322-772

IKR 6000 SZ. KÖRZET **BALATONKERESZTÚR**, 8648, PF. 17 TEL.: 85/76-270, FAX: 85/76-314

IKR 7000 SZ. KÖRZET **PÉCS-REMÉNYPUSZTA**, 7061, PF. 458 TEL.: 72/50-355, 72/50-353, FAX: 72/39-493

IKR 8000 SZ. KÖRZET **NAGYIGMÁND**, 3942 ÁCSI ÚT TEL.: 34/69-119, FAX: 34/69-694

IKR RT VETŐMAGÜZEM **BÁBOLNA**, 2943 TEL.: 34/69-022, FAX: 34/69-890

IKR RT VETŐMAGÜZEM **BAJA**, 6500 BÁCSBOKODI ÚT TEL.: 79/25-035, FAX: 79/25-035

HA ÖN EZT A HIRDETÉST /NEVÉVEL ÉS PONTOS CÍMÉVEL/ **ELKÜLDI AZ IKR RT VETŐMAGÜZEM CSOMAGKÜLDŐ SZOLGÁLAT 2943 BÁBOLNA** CÍMÉRE ÉS A KIVÁLÓ TERMŐKÉPESSÉGŰ **DK 524** KÖZÉPÉRÉSŰ FAJTÁBÓL RENDEL, ÚGY **10% ÁRENGEDMÉNYT ADUNK**.

JÓT VET, JÓL ARAT !

IKR RT. BÁBOLNA - A FÖLDDEL BARÁTSÁGBAN!

MMM Torre

KÁBEL TV RT.

A SZEGEDI KÁBELTELEVÍZIÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG PÁLYÁZATOT HIRDET

gazdasági igazgatóhelyettesi

ÁLLÁS BETÖLTÉSÉRE,

a következő munkaköri feladatok ellátására:
Számviteli, pénzügyi, ügyviteli, információs rendszer működtetése, folyamatos irányítása, belső ellenőrzési feladatok ellátása, tervezési és szervezési feladatok.

PÁLYÁZATI FELTÉTELEK:
– mérlegképes könyvelői, vagy felsőfokú pénzügyi, számviteli képesítés,
– legalább 5 éves szakmai, és 3 éves vezetői gyakorlat,
– kezelői szintű számítógépes ismeretek.

A pályázatokat írásban, szakmai önéletrajzzal, 1993. május 10-ig várjuk.
Angol vagy német nyelvtudás előnyben.

Csábi László ügyvezető igazgató, 6724 Szeged, Csongrádi sgt. 34.

HÚS-VÁ-SÁR

A HENTESMESTER KFT. továbbra is várja kedves vásárlóit!
Ballagásra, lakodalomra, egyéb családi rendezvényre
SERTÉS-, MARHA- ÉS JUHHÚS 5 kg felett NAGYKERESKEDELMI ÁRON KAPHATÓ!
Kívánságra szeleteljük és kockázzuk.

Előrendelést legalább 72 órával előtte személyesen vagy telefonon Ács József és Korim György húsüzemvezetőnél kérjük leadni.
CÍM: HENTESMESTER KFT., ÚJSZEGED, BAL FASOR 3–5. Tel.: 433-211.

Szeged, Szerb templom

■ **Lemondott Für Lajos, az MDF ügyvezető elnöke**

ALAPÍTVA: 1910-BEN

DÉLMAGYARORSZÁG

CSÜTÖRTÖK, 1993. MÁJ. 27., 83/122. ÁRA: 15 FT

■ **Az orgazda szabadlábon védekezhet**

Meglelték a szerb templom kincseit

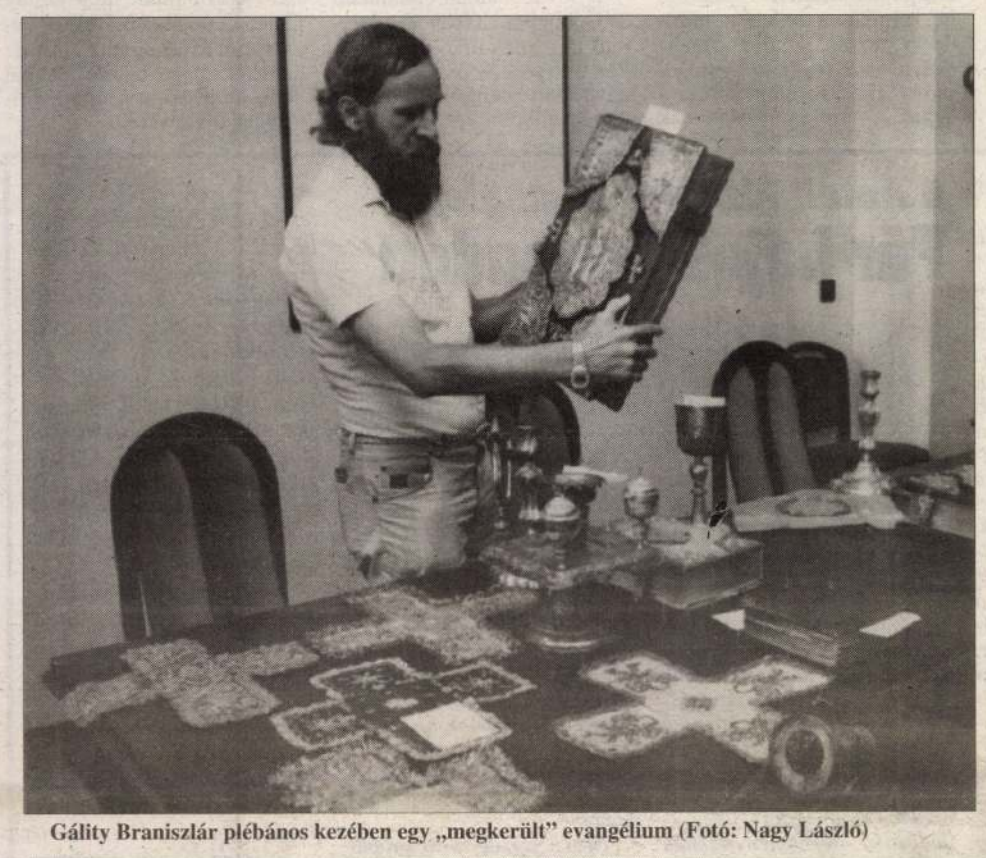

Gálity Braniszlár plébános kezében egy „megkerült" evangélium (Fotó: Nagy László)

...Kedden kora délután egy szegedi úrnál *(C. István, bőrdíszműves és régiségkereskedő)* házkutatást tartott a rendőrség. Alaposan meg kellett szervezni e műveletet, ugyanis egyszerre négy helyszínen bonyolították le. Az előrelátók szorgalma eredményesnek bizonyult. C. István rövid önvizsgálat után előadta a keresett holmikat. Igaz, megjelent az ügyvédje is... *Előkerült mindaz, ami április 28-a óta a Somogyi utcai szerb templomból hiányzik.* A 15 címletből álló együttes közül megemlítjük a misekönyveket és evangéliumokat *(egyike Nagy Katalin cárnő 1745-beli ajándéka)*, ötkenyértartókat, kehelytakarókat, barokk gyertyatartókat, kenyérszentelőket, a püspöki kézmosótálat és az ezüst hármas csengőt... Az orgazda a továbbiakban szabadlábon védekezhet.

(Cikkünk a 3. oldalon)

■ **A diákok megnyugodhatnak**

Érvényes a „kalóz-érettségi"

Írásban ugyan még nem érkezett értesítés a Művelődési és Közoktatási Minisztériumból, de a városi önkormányzat közoktatási irodájától kapott információink szerint a Deák Ferenc Gimnáziumba nem küldenek új francia és spanyol nyelvi érettségi tételeket. A tárca ezzel mintegy érvényesnek ismeri el a gimnázium hat, illetve hét nappal korábban lebonyolított vizsgáját. A diákok tehát megnyugodhatnak, nem kell másodjára is érettségit tenniük e két tárgyból.

Tegnap az országos visszhangot kiváltott érettségi-ügyben két fegyelmi vizsgálat indult. Az egyiket saját jogkörében az iskola megbízott igazgatója, Kirsch Attila rendelte el, annak kiderítésére, hogy kinek a hibájából fordulhatott elő ez a nem mindennapi eset. Ugyanakkor az iskolafenntartó önkormányzat részéről dr. Lippai Pál polgármester kezdeményezésére a jegyzői iroda és a közoktatási iroda képviselői azt vizsgálják, hogy milyen felelőssége van a történtekben a gimnázium megbízott igazgatójának. **(Írásaink a 7. oldalon)**

Fenyeres nem ment egyedül

Eltaláltuk! Szombati számunkban ugyanis föltettük a kérdést, lehetséges, hogy *Fenyeres Jenőt*, a Fanfár című hirdető újság volt főszerkesztőjét anyagi ügyek miatt menesztették? *Vass Imre*, az új főszerkesztő végre megadta a választ:

– Igen. Fenyeres Jenő felmentése és elküldése anyagi okokra vezethető vissza. Nem tudott nyereséges lapot csinálni, s ezzel nyilván összefügg a másik: voltak olyan hirdetések, amelyeknek az árai nem futottak be a céghez...

– *A hirdetők nem fizették be?* – kérdem Vass Imrét.

– Valószínű, hogy a hirdetők nem pénzben fizettek, hanem eszközökkel, anyagokkal. De ezek se érkeztek meg a céghez.

– A volt főszerkesztő, Fenyeres mindent elkövet, hogy betartson nekünk – panaszkodik Szakál László vállalkozó, a Fanfár tulajdonosa. – A hirdetésszervezőink hatvan százalékát magával vitte azzal, hogy mi nem tudunk nekik fizetni. A szervezők az ő sugallatára írtak egy papírt, amiben fölmondtak a Fanfáromnak.

A fölmondás – amit tízen írtak, *Pusztay Lászlóné, Csányiné Vitáris Mária, Czellár Kornélia, Vajdáné Ungvár Ildikó, Rácz Tímea, Kónya Erzsébet, Benkő Gyula, Hajdú Éva, Máriássi Beáta és Balázs Ferencné* – így hangzik: „A mai napon kijelentjük, hogy 1993. május 20-tól nem kívánunk a Fanfár szerkesztőségében tovább dolgozni, Önnel együttműködni. Fentieket, bár nem vagyunk kötelesek indokolni, az alábbiakkal indokoljuk: Szakál László, a Fanfár újság tulajdonosa tudomásunk szerint úgy eladósodott, hogy amiatt, mind a saját személyünk, mind a hirdetők, akik erről tájékozódva vannak, lét-

(Folytatás a 3. oldalon)

■ **Nem potyogtak a forintok**

Vándorgyűlés a kihívás napján

Erdős Tibor akadémikus, a Magyar Közgazdasági Társaság távozó elnöke és Kádár Béla miniszter; a vándorgyűlés előadói. (Tudósításunk az 5. oldalon) Fotó: Enyedi Zoltán

A kártyacsata vége

„Sajnálom, hogy ekkora botrány keveredett a kártya-ügyből, minden bizonnyal visszatetszést szül, hogy két orvos nem tudja békésen rendezni az ügyeit...." – mondotta két héttel ezelőtt a deszki gyermekgyógyásznő, *dr. Balla Beáta*, abban a riportban, amely a község két orvosa közötti kártyacsatáról szólt. Nevezetesen arról, hogy a gyermekek egészségbiztosítási kártyáit is elfogadta a csak felnőttek kártyáira jogosult deszki főorvosnő, *dr. Forgács Klára*. Tette ezt azért, mert a falu több családja az ő személyéhez ragaszkodott, s jó néhány család a gyermekei számára is Forgács doktornőt kívánta háziorvosnak. A rendelet viszont előírja – s ezt nem árt megjegyezni, hiszen másutt is dúlnak a deszkihez hasonló kártyacsaták –, hogy ahol folyamatos házi gyermekorvosi szolgálat működik, a 0–14 éves korú gyermekek kártyáit a csecsemő- és gyermekgyógyász szakorvosi képesítéssel rendelkező orvosnak kell átadni.

– A két doktornő békésen rendezi a kártya-ügyet – hallottuk *Czifra László* polgármestertől, akitől a deszki kártyacsata fejleményeiről érdeklődtünk, hiszen két héttel ezelőtti írásunk még függőben maradt játszmáról tudósított. – Forgács doktornő megkéri a hozzá ragaszkodókat, hogy vigyék át gyermekeik biztosítási kártyáit a gyermekek ellátására jogosult Balla doktornőnek. Ha a szülők e megoldást nem fogadják el, akkor nincs más választásuk, minthogy Szegeden keressenek gyereküknek házi gyermekorvost.

K. K.

■ **Challenge Day**

Sport – kifulladásig

Ki lesz Szeged legerősebb embere? Kiderült tegnap a Széchenyi téren... Tudósításunk a 9. oldalon. (Fotó: Nagy László)

■ **MDF**

Egyeztetés, kudarccal

Hosszú idő után sikerült beszélgetést szervezni *Antall József* miniszterelnök, pártelnök, *Für Lajos*, az MDF ügyvezető elnöke, *Boross Péter* MDF alelnök, *Kónya Imre* frakcióvezető, *Csurka István* és *Zacsek Gyula* elnökségi tagok, továbbá *Debreczeni József* és *Elek István*, valamint *Salamon László* a párt frakcióvezetőségének tagjai között – mondotta *Lezsák Sándor* az MDF-alelnöke azt követő rövid sajtótájékoztatóján, hogy befejeződött az a több, mint három órás egyeztető tárgyalás, amelyet a párt belső ellentéteinek tisztázása céljából tartottak szerdán délután az MDF Bem téri székházában. Hozzáfűzte: „csoda nem történt, hanem előjöttek azok a kibékíthetetlen elemek, amelyek immár több mint egy esztendeje rágják belülről az MDF-et". *(További információink a 2. oldalon)*

■ *Pénteken kiderül: maradt-e bizalom*

Hanna Suchocka kudarca

Kudarccal végződött Hanna Suchocka lengyel kormányfő tárgyalása a szejm frakcióvezetőivel, akiket meg akart nyerni, hogy álljanak a kormány mellé a pénteki bizalmi szavazáskor.

Az ellenzéki pártok egybehangzó véleménye szerint Suchocka semmilyen új javaslatot nem tett, csupán ismertette azokat a törvényjavaslatokat, amelyekhez szerette volna megszerezni támogatásukat. Aleksander Kwasniewski, a Lengyel Szociáldemokrata Párt (SdRP) vezetője még e tanácskozás előtt közölte: az, hogy a kormány még tárgyalóasztalhoz sem hajlandó ülni a baloldallal, önmagában elegendő indok, hogy a párt a bizalmi szavazáson ellene szavazzon.

A meghívás ellenére nem vett részt a tanácskozáson a Jan Olszewski volt miniszterelnök vezette jobboldali párt-tömörülés, valamint a Szolidaritás frakcióvezetője.

A Szolidaritás képviselői ugyanekkor saját belháborújukkal voltak elfoglalva. Bogdan Borusewicz, a szakszervezet egyik legendás alakja és parlamenti frakcióvezetője ugyanis bejelentette: azonnal lemond, ha a képviselők elfogadják az országos vezetés döntését. A Szolidaritás országos bizottsága ugyanis határozatot hozott, amely szerint a képviselők kötelesek mindenkori határozatainak megfelelően szavazni a parlamentben, és azokat ott képviselni.

A képviselőcsoport nem volt hajlandó a Szolidaritás vezetésének ezen határozatát elfogadni, így Borusewicz helyén maradt. Ez azt jelenti, hogy a kormány elleni bizalmatlansági indítványt benyújtó Szolidaritás több képviselője is a kormány mellett fog szavazni, és bizonytalanná válik a szakszervezet parlamenti képviselete.

■ *Kávéval locsolkodtak*

Parlamenti verekedés

A tajvani kormánypárti és ellenzéki törvényhozók szerdán kávéval locsolták, majd rugdosták egymást az ország költségvetéséről folyó parlamenti vita hevében. A csetepaté azután tört ki, hogy a törvényhozás elfogadta a kormányzó Kínai Nemzeti Párt egyik képvislőjének indítványát. A képviselőnő, Ko Jucsin azt javasolta, hogy az egész parlament lásson hozzá a júliusban kezdődő új pénzügyi év költségvetési tervének megvitatásához. Az ellenzéki Demokratikus Haladó Párt képviselője, Csen Van-csen ekkor kávét löttyintett Ko Ju-csin arcába. Kormánypárti képviselőtársai siettek a „honanya" védelmére, és válaszként ők is kávét locsoltak az ellenzéki honatyák fejére. Harci eszköz lett az elnöki kalapács is, mások üvöltözve rugdosták egymást. A csetepaté résztvevőit végül képviselőtársaik választották szét.

(Folytatás az 1. oldalról)

Zacsek Gyula – közölte Lezsák – nem bírta az egyeztető tárgyalás feszültségét, s ezért már az ülés elején eltávozott. Elek István értelmezte Csurka István és Zacsek Gyula kizárására tett indítványát, de a beszélgetés elsősorban akörül forgott, hogy a résztvevők mennyire tudják vállalni a kormányzat munkáját, iszonyú erőfeszítéseit. Lezsák Sándor kijelentette: *hónapok alatt rájött arra, hogy ha valamit belülről rombolnak, akkor abból építkezés nem lesz.* Megítélése szerint az MDF-es közvélemény, a párttal rokonszenvezők, valamint az MDF-elnökök elvárták ezt a tisztázó beszélgetést, azaz azt, hogy kiderüljön: tartható-e ebben a formában – az országos gyűlés által megválasztott elnökséggel – az MDF egysége, vagy „tisztességes elválásról" kell beszélni.

Lezsák Sándor helytelenítette azt, hogy eddig a felek csak újságokban üzengettek egymásnak, és művelődési házakban olyan MDF- illetve kormányellenes vádakat fogalmaztak meg, amelyek teljesen elfogadhatatlanok. A szerdai beszélgetés azonban – mondotta Lezsák Sándor – meggyőzte arról, hogy az egység a régi formában nem állítható helyre, és arról is hogy vannak bizonyos összebékíthetetlen elemek.

A továbbiakban elhangzott az is, hogy a vitában az egyeztető tárgyalás után még szerdán a késő esti órákban megkezdődött plenáris elnökségi ülésen előkészítik a június eleji országos választmányi ülés politikai vitáját. Annak kell majd eldöntenie, hogy hogyan tovább. Lezsák ehhez hozzátette: az MDF csak akkor képes megerősödni, a már elkezdett folyamatokat felerősíteni, ha nem belülről rágják igazgatlan vádakkal. *Elsősorban Csurka Istvánnak kell eldöntenie, hogy távozik-e az MDF-ből* – mondta el egy kérdésre válaszolva Lezsák Sándor. Ezt követően kijelentette: foglalkozik azzal a gondolattal, hogy esetleg lemond az alelnökségről, mert – mint mondta – *ha Csurka István távozik, akkor nem tud egy olyan MDF-ben maradni, amelyik magában foglalja Debreczeni Józsefet, vagy Elek Istvánt.* Ez utóbbiak olyan vádakkal rágalmazták meg annak idején Csurkát, amelyekkel Lezsák nem tud együtt élni, de azokkal az igaztalan vádakkal sem, amelyek a Magyar Fórumban olvashatók.

MDF: eredménytelen egyeztetés

Szolidaritás Csurkával?

Az MDF huszonnyolc országgyűlési képviselője megalakította a Magyar Igazság nemzetpolitikai csoportot. Ezt Horváth Lajos, az új szerveződés egyik ideiglenes ügyvivője jelentette be az MDF-frakció kedd éjszakai ülésén. A csoport ideiglenes ügyvivő testületének tagja még Roszik Gábor és Zétényi Zsolt. Az alapítók közé tartozik Csurka István, ifj. Fekete Gyula, Bogdán Emil, Szűcs M. Sándor, Halász István és Zacsek Gyula.

Zétényi Zsolt az MTI munkatársának kérdésére válaszolva elmondta, hogy a nemzet sorsáért érzett felelősségük indította őket a csoport létrehozására. Horváth Lajos ugyanakkor cáfolta, hogy Csurka kizárása ellen alakult volna meg a csoport, de hozzátette: ha mégis kizárnák, akkor a 28 MDF-es képviselő szolidaritását fejezi ki Csurkával.

■ *Antall Józsefet is meglepte*

Für Lajos lemondott

Für Lajos az MDF Országos Elnökségének szerda esti ülésén bejelentette: azonnali hatállyal lemond a párt ügyvezető elnöki tisztéről. Lépését egy Antall József miniszterelnöknek, pártelnöknek és az országos elnökégnek írt levélben indokolta. Antall József – akit Herényi Károly sajtószóvivő szerint meglepetésként ért Für Lajos lépése – az ülésen csak annyit mondott: Für Lajos bejelentéséből nyilvánvaló volt, hogy szándéka megmásíthatatlan.

■ Für Lajos lépését az alábbi levéllel indokolta:

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Országos Elnökség!

A Magyar Demokrata Fórum és az általunk vállalt sorsfordító ügyek, legfőképpen is a magyarság megmaradása, talpraállítása iránti felelősségtől áthatva, a közelmúltban – több alkalommal megismételt – javaslattal álltam elő, hogy a nyílt színen zajló és tarthatatlan „testvérháborút" rendezzük, lezárjuk. (A javaslat lényege: 1./ zártkörű tárgyaláson, kölcsönös engedmények árán rendezni a nézetkülönbségeket; 2./ sajátos szervezeti stuktúrában, pártként és mozgalomként működtetni tovább az MDF-et; 3./ ha egyik út sem járható, akkor megegyezve és kulturáltan szétválni, külön-külön pályán haladva küzdőtársi viszonyban maradni.) Ez a hármas megoldási formula azonban – egy-egy erőtlen és bizonytalan visszhangtól eltekintve – határozott támogatást senkitől és sehonnan nem kapott.

Alkatomnál és helyzetemnél fogva kiegyenlítő szerepet tudtam és akartam – tudatosan! – vállalni a veszélybe sodródott egybe-tartozás, egyben-maradás megőrzése ügyében. Ezt célozta volna említett javaslatom is. Erőfeszítéseim azonban – a beismerés önmagában véve is megrázó – eredménytelenek maradtak. Utolsó kísérletem keserű kudarca világossá tette előttem: a kiegyenlítő szerepkör fölött átlépett az idő. Vagyis a kiegyenlítő, az egyensúlyozó szerepe véget ért. A dráma végkifejlete már más alkatot, más belátást kíván. Éppen ezért megköszönve Elnök Úr és az Országos Elnökség tagjainak bizalmát, ügyvezető elnöki megbízatásomat ezennel és tisztelettel visszaadom, tisztségemről lemondok.

Nem szívesen török pálcát társaim, önmagunk fölött. E torokszorító helyzetben és a csüggesztő reménytelenségben most mégis ki kell mondanom: semmivel sem indokolható, egyenesen történelmi léptékű bűnöket követtek el azok (mindenekelőtt a liberálisnak mondott, Debreczeni József nevével és a népi-nemzetinek mondott, Csurka István nevével fémjelzett csoportosulások), akik az MDF belháborúját, bomlasztását elvakultságból, gonosz, vagy jószándékkal, kisszerűen önös szereplési és hatalmi vágyaktól sarkallva, a politikusi méltóság elemi normáit felrúgva ország-világ előtt elindították és folytatták.

De ugyanezt kell mondanom azokról is, akik az esztelen és megbocsáthatatlan önpusztítást bevégzik. És nemigen lehet mentség azok számára sem, akik a fejleményeket nem tudták, nem voltak képesek megállítani, a végzetes balsorsot jobbra fordítani.

Az Isten legyen irgalmas mihozzánk! Hozzánk, szegény magyarokhoz.

Budapest, 1993. május 26.

Tisztelettel:

Für Lajos

■ *A közvélemény a teljes igazságot akarja... (2.)*

Fődi István titokzatos halála

Az ifjú Fődi innen indult utolsó útjára, és ez a ház (volt tanya) őrizte ruháit, amiben megölték.

■ Maga nyomozó, vagy újságíró? – kérdezett vissza az asszony.

■ ***Az utóbbi. És valójában a férjét keresem. De ha már itt vagyok...***

– Hallottam az esetről, és sokat beszélgettünk róla a férjemmel is. Sajnos nincs itthon. Az erdészházban megtalálja...

Odabentről hangos beszéd hallatszott. Miután megadtam a tiszteletet valamennyi kutyának, bekopogtam, és néhány szóra kihívtam H. urat. Kezébe nyomtam az újságokat...

■ ***Olvasta a Fődi gyilkosságról szóló sorozatomat?***

– Nem. Nem is hallottam róla.

■ ***Miről? A gyilkosságról?***

– Ja. Á, itt nem beszélnek az emberek semmiről és nem is nagyon olvasnak újságot...

■ ***H. úr, én pedig azt hallottam, hogy ön nagyon is érdekelt ebben az ügyben. Nem adott véletlenül valakinek írásos nyilatkozatot, hogy kik voltak a tettesek?***

– Á, nem. Én azt sem tudom, hogy volt ilyen. Ki az, akit meggyilkoltak?

■ ***Ifjú Fődi István. Huszonkét évvel ezelőtt a pusztamérgesi úton fellökték a motorját és bokszerrel halántékon vágták, majd a nyaksáljára felakasztották.***

– Nem tudok ilyesmiről...

■ ***Na, de ne vicceljen már, láttam a jegyzőkönyveket, és tudom, hogy kihallgatták***

– próbáltam blöffölni.

– Ja, már emlékszem... Egyszer egy rendőrrel le kellett mennem Szegedre, és ott ujjlenyomatot vettek tőlem.

■ ***Mivel gyanúsították?***

– Á, semmivel. Csak vettek ilyen izét...

■ ***Mégis miért?***

– Mert itt Zsanába mindenkitől vettek ujjlenyomatot. Ezért vettek tőlem is.

■ ***Ezt nem mondhatja komolyan.***

– De, tényleg így volt. Én már el is felejtettem.

■ ***Nem beszélt mostanában azokkal, akik elkövették a gyilkosságot?***

– ... Nem. Nem is láttam őket a fene tudja már mióta...

Furcsa egy ember. Először, amikor kérdem, nem is tud semmiről, majd később már azt mondja, fene tudja, mióta nem látta a gyilkosokat...

Közben észrevettem: mintha követnének. Az elkövetők ismét szövetségre léptek. Egyiküket felkerestem. Elmondtam neki, mi a történet, és a neveket is. Az övét szándékosan kihagytam.

Természetesen semmiről nem tud, csak hallomásból ismeri az esetet. A fiút – Fődi Istvánt – soha nem is látta... Pedig többször kihallgatták ez ügyben – ezt már nem tettem hozzá.

Sebészorvos barátomat arról kérdeztem, hogy a halál pontos megállapításakor észre kellett volna-e vennie a doktornak az esetleg kívül nem látszó töréseket.

– Igen. Egy húszéves fiúnál már nincs zöldtörés, amit a gyerekeknél talán nem lehet úgy észlelni. A fulladásos halál feltételezés, mindenképpen meg kell vizsgálni, például ezt, hogy a testen kívül érezhetők-e a törések nyomai.

■ ***Ebben az esetben például?***

– A kulcscsont- és bordatöréseket kézzel tapinthatóan meg lehet állapítani. És ilyen sérülésekkel kizárt, hogy az illető a cikkben említett cselekvéseket el tudta volna végezni.

Egy héttel ezelőtt megnevezték azt a személyt, aki az első boncolást elvégezte. A beszélgetés nem volt hivatalos, így az informátor és az orvos nevét nem közlöm. Az orvossal telefonon beszéltem:

■ ***Tudja, én egészen más nevet hallottam, de egy szakember szerint ön végezte el a boncolást.***

– Kérem, engemet hagyjanak ki ebből. Nem kívánok nyilatkozni. Még véletlenül se említse a nevemet...

■ ***Már megbocsásson, de nem ön volt akkor a ruzsai körzeti orvos?***

– Csak ismételni tudom magam... felejtsenek el. Nem akarok ebbe az ügybe belekeveredni.

■ ***Tehát az információt nem is cáfolja, de nem is erősíti meg?***

– Hangsúlyozom, hagyjanak békén. Mindennemű nyilatkozattól elzárkózom. Nem akarok hallani sem róla...

Időközben levelet kaptam a szegedi fegyházból. Fodor István – bár érintőlegesen nem került kapcsolatba a gyilkossággal – megerősíti, hogy a későbbiekhez hajlandó még adalékokkal szolgálni, de foglalkozzon a nyilvánosság az ő ügyével is, hiszen – szerinte – igencsak súlyos büntetést kapott.

A cikksorozat ugyancsak felkavarta a kedélyeket. Újabb telefonok érkeztek, de az érintettek csakis név nélkül szeretnének megszólalni.

Ki az a titokzatos ember, aki állítólag mindent tud az esetről? Személyesen jelentkezett a szerkesztőségben, de a nevét nem adta meg, a címét sem. Majd telefonon jelentkezik, de ő mindent tud. Azóta hiába várjuk a hívását. Marad-e a rejtély a május 27-ére hirdetett pusztamérgesi tetemrehívás után, vagy valami megoldódik, még nem tudni. Figyelmeztetésül szolgál a nyilatkozók számára, hogy személyemet a bíróság elé citálják? Erre is fény derül?

Többen feltették az utóbbi napokban a kérdést, vajon miért hallgatott az idős bácsi huszonkét esztendeig, hiszen így ő is belekeveredett érintőlegesen ebbe a tragédiába. Nos, az idős ember, még ezt is vállalja. Igaz, azért telt be a pohár, mert egykori földjeire a kárpótlás kapcsán éppen az tart igényt, akit azon a bizonyos éjszakán felismert, és hallotta, miről beszélgetnek...

Múlt héten szombaton délután, sálnak méretezett ruhadarabot találtam postaládámban. Egyik végén szabályos hurok volt és a hurokba egy cetlit fűztek, melyre ez volt írva: AKAZD FEL MAGAD A HELYSZINEN...

Még aznap a jelzett ruhaanyagot kivittem oda, ahol Fődi Istvánt felakasztották, és a kerítésre kötöttem. Másnapra eltűnt. Egyelőre itt tartunk...

Posztobányi László

NYILVÁNOS TETEMREHÍVÁS. Pusztamérgesen a helyi művelődési házban ma, csütörtökön este 6 órakor beszélgetést tartanak a Fődi-ügyről az érdeklődők számára, melyen jelen lesz a riportsorozat írója, Posztobányi László és lapunk több munkatársa is. Az eseményről a televízió is felvételt készít.

■ ***Profik a fecskendő végén***

Ki a legény spriccelésben?

A spriccelés bizonyára nem szakszerű kifejezés. A profi szó viszont helytálló, mivel a hivatásos tűzoltók veresenyeztek tegnap délelőtt Algyőn. Szegediek, vásárhelyiek, makóiak, szenetesiek, csongrádiak valamint a vendéglátó, üzemiek.

A versenyt évente rendezik meg – tájékoztatta lapunkat *Pesztránszki Albert* őrnagy, a megyei tűzoltóság parancsnokhelyettese. A helyi próbatételen legjobban szereplőkből állították össze a tizes csapatokat. Az elmúlt két esztendőben a szentesiek diadalmaskodtak, tegnap délelőtt az volt a kérdés, sikerül-e megőrizni elsőségüket.

Fotó: Schmidt Andrea

Négy feladatot kellet a csapatoknak megoldaniuk. Az első a horoglétra verseny, amikor is 30 méterről nekifutva, a harmadik emeletre kellet feljutniuk a tűzoltóknak. Közben szintenként ablakon be, ablakon ki. Ezt követte a 100 méteres akadálypálya, a 4x100 méteres váltó és legvégén, a kismotor-fecskendő szerelése.

Miközben az egyéni és csapatverseny zajlott, *dr. Kovács Zoltán* megyei parancsnokkal a pálya szélén beszélgettünk.

– Ez a szakma elhasználja az embereket, most telejesen megfiatalodott gárda mutatkozik be – mondta. – Tavaly megduplázódott a tüzek száma, rettentően leterhelt az állomány. Ráadásul munkánk több mint felét a műszaki és egyéb mentések teszik ki. A verseny a felkészültségről, állóképességről is képet rajzol, ugyanakkor a fiataloknak önbizalmat ad. Nagy örömünkre szolgál, hogy 31 év után tavaly újra létrejött a tűzoltóság Csongrádon és most ők is itt vannak.

A verseny végig izgalamsan alakult ám nem született meglepetés. Ismét a szentesi tűzoltók bizonyultak a legjobbnak. Második Makó csapata lett a harmadik pedig az „újonc" Csongrád. Egyéniben első: *Pólya István* hadnagy (Szentes), második *Vida Szűcs Sándor* őrmester (Szentes). A harmadik *Csikós Imre* főtörzsőrmester (Algyő) lett.

V. Fekete Sándor

Azt a betyár...

Vajon milyen képet vágnának a Szerencsekerék című televíziós szellemi torna német játékosai, akik mondjuk néhány fordulót a magyar kerék mellett töltenek el, illetve azok a magyar játékosok, akiknek feldobogna a szíve a több száz márkát érő cikkelyek láttán. Ez utóbbi eset könnyen rekonstruálható.

A háttérben mentőautó állna, és ha valamelyik magyar játékos netán 5 ezer márka fölé rukkol, akkor újulásvédelemi okok miatt csak oxigénmaszkban pörgethetne újra. Azt is nagyon valószínűnek tartom, hogy többszörösére nőne a műsor nézettségi indexe, még annak ellenére is, hogy az adás előtt öt percig csak egyetlen feliratot láthatnánk a képernyőn: A most következő műsorunkat csak a nyugdíjkorhatár alatti nézőknek ajánljuk. De azt sem tartom kizártnak, hogy a szavazások időpontját egyeztetni kellene a Szerencsekerék sugárzási időpontjával. Szóval a szemünk kocsányon, a nyálunk pedig gyalázatosan piros, sóhajoktól száraz ajkunkon lógna. És persze üvöltve néha: én is azt a lovat akarom, anyám!

A német játékosok magyar vendégszereplésére persze minden cég kitenne magáért, és nem csak százas papírzsebkendő-készletek, az evolúció során rongybabákból kifejlődött „barbik", és messzire eldobható műanyag dobozok sorakoznának a nyeremény-kirakatokban, hanem lenne ott néhány remek tárgy is, amelyek többsége, persze, importbólból származik. Csakhogy ezekhez új cikkelyeket kellene a kerékre tenni, mert hiába pörgetne az a szegény német tízszer kilencszáz forintot, akkor sem érné el csak az üveg nélküli szemüvegkeret árát. A nagy pénzeket egy kis furfanggal is helyettesíthetik. Például, ha nemzeti „anyajegyeinket" kidomborító nyereményeket raknak az ablakokba. Nos: egy kondér családi marhapörkölt (ára: 1700 forint), egy nap a száz tagú cigányzenekar szomszédságában (ára: 2300 forint), bújócska három betyár társaságában a kilenc lyukú híd alatt (ára: 5200 forint), a fődíj pedig magyaros szokás szerint: egy heti pehenő valamelyik hegyi idegszanatóriumban (ára: 22 000 forint.) És akkor azt mondaná az a hülyítően pergő és idegrendszer-morzsáló férfi reklámhang, hogy ez mind az öné, jól választott Klaus, Helga vagy Michael. És akkor azt mondanák a német vendégek, hogy ez igen, ez aztán Magyarország.

A hazatérő játékosok pedig boldogan integetnének egymásnak a felhők fölött megiramodott repülőgépek ablakaiból. És mindenki azt hinné, egy lépéssel közelebb vagyunk Európához, amit behálóz a pénz.

Podmaniczky Endre

A Déli Autópálya Szegeden

Tegnap kezdődött és ma folytatódik Szegeden a Déli Autópálya Részvénytársaság közgyűlése. Hagyomány már, hogy ilyenkor, a közgyűléssel párhuzamosan, cégbemutatót rendeznek azok a beruházó vállalatok, cégek, amelyek valamilyen üzleti kapcsolódási pontot találtak a Déli Autópálya Rt.-vel.

Újszegeden, az Oktatási Központban igen jól sikerült cégbemutatón vettek részt az alábbiak: Szlovéniából, Ljubljanából az Iskra cég, Székesfehérvárról a Tridens Kft., Budapestről pedig számítógépes, információs hálózatot mutatott be a MOSZ (Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetségének Marketing Irodája), a Golden World Club, a Betonútépítő Nemzetközi Részvénytársaság, Tiszafüredről a Jäger Kft., amely sörfőzőberendezéséről vált országos hírűvé, valamint Békéscsabáról a Marketing Trans Kft., amely szállításokkal foglalkozik.

Göncz felülvizsgálatot kér

Göncz Árpád köztársasági elnök a frekvenciagazdálkodásról szóló, az Országgyűlés által 1993. április 27-én elfogadott törvényt aláírás előtt véleményezésre kedden megküldte az Alkotmánybíróságnak. Kérte, hogy „az Alkotmánybíróság az aláírás előtt megküldött törvényt a lehetőségekhez képest mielőbb vizsgálja meg, és véleményezze.

■ ***Kozma Imre atya:***

Ne csak magunkért éljünk!

„A szónak egyre kevesebb napjainkban az ereje, de a jó szándékú emberek számára maradnak a tettek. Ám nehéz ma jót tenni, mert sokan nem akarják. Nem tudják, hogy az életünknek egyedül akkor lesz értelme, ha nem csak magunkért élünk, hanem szétosztjuk magunkat embertársainknak. *Egy jó szó, egy tányér leves, egy kinyújtott kéz, a másik felé tett lépés – sokak számára ez jelentheti az életet.* Egymás keresése, megtalálása, segítése. Ez vezethet el oda, hogy a világnak más arca legyen – emberi, hívő arca" – mondotta többek között *Kozma Imre atya,* a Magyar Máltai Szeretetszolgálat vezetője annak a *jótékonysági hangversenynek* a végén, amely kedden este lapzártánk után ért véget a jezsuita templomban.

Szeretetszolgálatra, további önzetlen, áldozatkész munkálkodásra szólított azon a beszélgetésen is, melyet a nagy sikerű koncertet rendező szegedi máltais csoport tagjaival folytatott *Schumicky Andrásnak*, a szervezet főtitkárának társaságában. Kifejezve azon reményét, hogy a szegediek az eddigihez hasonló eredményességgel, példamutatással tevékenykednek tovább, s ebben a város, a régió vezetői segítségükre lesznek. Erről eszmecserét folytatott *dr. Farkas László* címzetes államtitkárral, a délalföldi régió köztársasági megbízottjával is, akivel a szentmisét és a hangversenyt megelőzően találkozott.

Sz. M.

Fenyeres nem ment egyedül

(Folytatás az 1. oldalról)

bizonytalanná váltunk, kilátástalanná vált a helyzetünk. A napokban megjelent újságcikket a hirdetőink hitelrontásnak vették, emiatt többen már nem kívánnak hirdetni. Továbbá úgy érezzük, hogy főszerkesztőnkkel, Fenyeres Jenővel való munkaviszonyunkat továbbra is meg akarjuk tartani, mivel mind szakmai, mind emberi hozzáállásával maximálisan elégedettek vagyunk, és ragaszkodunk továbbra is kizárólagos személyéhez. Hétről hétre, hónapról hónapra az újság bevétele növekedett, és hétről hétre a készpénzes kifizetések (nyomda, terjesztés, tördelés és a vállalkozók) mindenkor pontosan kitermelésre, és utána kifizetésre kerültek. Éppen ezért ragaszkodunk hozzá, hogy a régi vezetői felállásban dolgozzunk, mivel az újat nem fogadjuk el."

– Aztán négyen az aláírók közül – folytatja Szakál László – azt mondták, hogy mégis dolgoznak nekünk. Kell is. A Fanfár él és élni fog.

– Most szombaton is meg fogunk jelenni, már majdnem teli hirdetéssel a lap – állítja az új főszerkesztő, Vass Imre. – Annak ellenére, hogy volt szervezőink igyekeznek lejáratni bennünket. Azt híresztelték például, hogy nem fog a Fanfár megjelenni. Emiatt sokan lemondták a hirdetésüket, mondván, nem akarnak egyik félnek se a pártjára állni. Ez elég kellemetlenül érint bennünket. Ráadásul néhány volt szervezőnk még mindig a mi nevünkben szedi a pénzt. Neveket azért nem mondok, mert szerdán délután idetelefonáltak, hogy átadják nekünk. De azért elég furcsa, hogy huszadikával fölmondanak, és még hat nap múlva is pénzt szednek a cég nevében, ahonnan elköszöntek.

Érdekesen alakul a szegedi hirdető újságok története. Amit mi azért követünk ilyen hűségesen, mert arról ad képet, hogyan épül a szabadpiac a mai Magyarországon. Ilyen fogd, ahol éred birkózással. Ha a hírek igazak, a jövő héten még szorosabban fogják majd egymást, mert a számuk megint növekedni fog, az új, és a régi-új kiszakadók, menesztettek munkálkodásának következtében.

Zelei

50 órás INTENZÍV ANGOL NYELVI KURZUSOK,
BRIT TANÁROKKAL, MINDEN TUDÁSSZINTEN
Július 5–16., július 19–30. között
Részletfizetési lehetőség!
RHEN BT. 6701 Szeged, Pf. 1172
Tel.: 10–17 óra között 318-478, 17 óra után 316-417

69 Ft-ért PREMIER FILMEK!
VIDEOTÉKA, Klauzál tér 6. (Üzletház)
VIDEO BANK

A szépnek ébrednie kell

„A szépnek ébrednie kell" címmel gyermeknapi ünnepséget rendez a Probitas Alapítvány. A Sportcsarnokban holnap, pénteken délután 4 órakor kezdődő műsorban fellép a Gőzerő Együttes, a Kőrössy József Közgazdasági és Külkereskedelmi Szakközépiskola színjátszó csoportja és az Odessza II. számú Általános Iskola színjátszói. Az alapítvány képviselője az ünnepségen elektromos rokkantkocsit ajándékoz egy egészségkárosodott fiatalnak.

HOROSZPÓK
Horoszpók – családi bingójátékunk neve. Hétről hétre izgulhat a család, vajon melyik tagja született szerencsés csillagzat alatt. Akár mindegyik! Szerencsén és a kihúzott számokon múlik! Hétről hétre 25 ezer forintot nyerhet.
És hogyan lehet játszani? Egyelőre ennyit: Hétfőnként a Délmagyarországban és a Délvilágban találja majd meg a játékszelvényt, a nyertes számokat pedig csütörtökönként családi lapunkból, a HDS és Délmadárból tudhatja meg.
LEGYEN SZERENCSÉJE A HOROSZPÓK -KAL!

KOMM und KAUF
NÁLUNK EGÉSZ ÉVBEN NYER!
Szeged, Lajta u. 21.

(Folytatás az 1. oldalról)

■ ***Az orgazda szabadlábon védekezhet***

Meglelték a szerb templom kincseit

A tegnapi sajtóértekezleten *dr. Ódry László rendőr őrnagy*, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Osztályának vezetője emlékeztetett az előzményekre. A bűntett észlelése után a rendőrség rögtön akcióba lépett, s többek között lapunk segítségét is igénylte; mint ismeretes, a Délmagyarország és a kék Délvilág közölte az eltűnt kegytárgyak egy részének rajzát. Nem volt hiábavaló... A körülmények felderítése, rendőri szempontból, céltudatos csapatmunkát igényelt. Mit tudtak a bűnüldözők az elkövetőről? Azt, hogy akrobatikus mutatványnyal felérő kockázatot vállalt, amikor a felállványozott templom ablakán keresztül leereszkedett a kegyhely belsejébe. Azt is sejtették, hogy az utat többször megtette (ez később bebizonyosodott). A helyszínen tárgyi bizonyítékokat leltek, s számtalan állampolgári bejelentés használhatóságát kellett leellenőrizni. Május 13-án őrizetbe vették a tett elkövetésével alaposan gyanúsítható *Gy. Gábor 23 éves szegedi lakost.* Kihallgatása után a városi ügyészség indítványára a bíróság letartóztatta a fiatalembert. A felvonultatott tanúk vallomásai alapján, no meg az őrizetbe vett személy sem hallgathatott sokáig, a rendőrség keddre megszervezte a már leírt négy ingatlanbeli házkutatást. Az 51 éves orgazda és a „partizánakciót" végző fiatalember közötti kapcsolat is kiderült: *a „vásárló" 200 ezer forintot ajánlott fel,* amit (a büntetlen előéletű, jelenleg munkanélküli és anyagi gondokkal küszködő) Gy. Gábor elfogadott. Az eltulajdonított értékek kapcsán jegyezzük meg, hogy a tegnap kihívott múzeumi szakértő nem vállalta a becslést; a főkapitányság a Nemzeti Múzeum segítségét kérte ebben az ügyben.

Ódry őrnagy értékelését kiegészítendő, dr. Németh Károly százados, aki a sajtóértekezletet megnyitotta, elmondta: az, hogy a kegytárgyak az országhatáron belül maradtak, a határőrségnek is érdeme – az ügy felderítésében azonban a megyei bűnügyi osztály nyomozó munkája pótolhatatlannak bizonyult.

Gálity Braniszláv plébános és *Lung Milán*, a görögkeleti szerb egyházközség vezetője szerint a 15–16–17–18. századi kegytárgyak nem sérültek meg – a közösség nevében megköszönték a rendőrség gyors és hatékony munkáját.

Pataki Sándor

Tilos a szesz?

? A HÉT KÉRDÉSE

Ki hinné, hogy a feketén árult alkohol, kávé és dohányáruk után a be nem fizetett jövedelemadó-kiesés miatt az államkasszát évente 10 milliárd forintnyi veszteség éri? Ezért is fogadta el két nappal ezelőtt a Parlament az úgynevezett jövedéki törvényt – előállításra, forgalmazásra, exportra terjed ki a rendelkezés –, amely többek közt megtiltja az engedély nélküli italárusítást is, valamint ezentúl igazolni kell az említett termékek származását.

Fotó: Somogyi Károlyné

Maróti Antal, rokkantnyugdíjas: – Hallottam a törvényről, amelyet csak helyeselni tudok. Megtiltották az illegális árusítást, mert végre megfelelő mederbe kívánják terelni ezek forgalmazását. Elsősorban a Cserepes soron és környékén forgalmaznak ilyesféle árukat, s igencsak virágzik ez az üzlet. Az államnak fel kell lépnie ezek ellen az emberek ellen, akik nem fizetnek adót, s ily módon illegálisan szerzik jövedelmüket. Nem tartom bűnnek, ha egy jugoszláv állampolgár behoz egy-két üveg alkoholt, de ha már üzletszerűen csinálja valaki, akkor ezt, lehetőség szerint, meg kell akadályozni. Az italkiméréseknél is jogos a szigorítás, mert egyesek munka nélkül tesznek szert óriási jövedelmekre.

Várhelyi Flórián, tanár: – Egyetértek a rendelkezéssel. Meg kell akadályozni, hogy jogszerűtlen jövedelmek által gazdagodjanak meg néhányan. Én azt mondom, adózzon mindenki. Azt hiszem, elég sokan vannak, akik illegális módon tesznek szert hatalmas vagyonokra. Vannak, akik munkanélkülivé váltak, és mostani megélhetési forrásuk a feketézés. Viszont van, aki nemcsak kenyérkereseti lehetőségnek tekinti az üzletelést.

Lucz Csaba, üzemgazdász: – A feketézők az állam zsebéből húzzák ki a pénzt. Egyesek illegális jövedelemhez jutnak ezáltal, amely megengedhetetlen. Helyeslem a rendelkezést, ez persze nem jelenti azt, hogy lesz is foganatja a szigorításnak. Eddig is árultak a piacon szeszt, ezután is fognak. Eddig is árgus szemekkel figyelték a rendőrt, ezután még jobban fogják. Szerintem nem elsősorban azok árulják a fekete árut, akik rászorulnak erre a megélhetési formára, hanem azok, akik ebből akarnak meggazdagodni. Ez pedig sok emberben ellenérzést kelt. Az italkiméréseknél hamarosan bevezetendő igazolójegy sem fogja megfelelően dokumentálni, hogy az eladott ital fekete áru-e, vagy sem. A törvény jó, de azt hiszem, betartani nemigen lehet majd, mert túlságosan nagy pénzekről van itt szó ahhoz, hogy ne játszaná ki a rendelkezést, aki csak tudja...

P. T. P.

MIRŐL ÍRT A DM?

DÉLMAGYARORSZÁG 75 éve

A Belvárosi kabaré megnyitása

Junius elsején nyilik meg a Wesselényi és Deák Ferenc-utca sarkán, a Rózsa Izsó-féle telken, teljesen független, nagy, szép és ujonnan berendezett kerthelyiségben, a Belvárosi Kabaré. Valósággal kulturintézmény lesz ez az uj szórakozóhely, amely föltétlenül hézagot pótol a nyári szórakozásban nem nagyon bővelkedő Szegeden. A kellemes kerthelyiség bizonyára kedveltebb találkozóhelye lesz egész nyáron át a müvelt Szegedi közönségnek, amely a kabaré keretében a legmagasabb igényeket is kielégitő müsorral fog találkozni. A direkció csak abszolut müvészi dolgokat akceptált, szigoruan családi müsorral és elsőrangu müvészi erőkkel. (...) **(1918. május 27.)**

DÉLMAGYARORSZÁG 50 éve

Három egész és egy fél évszám a Hősök Kapuján

A Hősök Napjának ünneplő közönsége Aba-Novák Vilmos és Pogány Móric lenyügöző alkotásának dekorációi között a kapu minkét frontján uj felirásokat talál. A Klebelsberg-tér homlokzatra, a „Porta Heroum" felirás alá két évszám került:

1914–1918.

Az első világháboru tartamának kezdő és záró éve. Amikor a kapu felépült, nem gondolt arra senki, hogy szükséges volna feltüntetni az évszámokat a kapun. Mindenki tudja, hogy mikor volt a világháboru, amelynek évszázadokra szóló emlékezetéül épült éppen ez a monumentális és különleges emlékmü. A kapu néhai nagynevü tervezői és megalkotói az első világháboru hőseinek épitettek monumentumot, nemsokára azonban kibővült a kapu hivatása. Hivatás lett hirdetni és megörökiteni egy második világháboru hőseinek dicsőségét és emlékét is, azokét, akik napjaink hősi küzdelmeiben véreznek a hazáért. Ezt a hivatást fejezi ki most a kapu a Boldogasszony-sugáruti homlokzatára felkerült egy teljes és egy fél évszám:

1938–19...

Kezdődött 1938-ban s nem tudjuk, hogy mikor fejeződik be... **(1943. május 27.)**

DÉL-MAGYARORSZÁG 25 éve

Ahol tilos volt a futball...

A szegedi, városi (piarista) gimnáziumban 1927-ig tilos volt a futballozás. A szülőket már a beiratkozáskor figyelmeztették erre. Prelogg József igazgató olyan szigorúan vette ezt a rendszabályt, hogy egy pár szerencsétlen ifjú sorsát kicsapással pecsételte meg, amikor valamelyik városszéli gyöpön suttolás közben meglepte őket.

A liget legrejtettebb részén futballabdával kézilabdázunk, ami a labdarúgás imitációja volt, mert „lábazás" miatt kaptunk tizenegyest. Öveges tanár úr ügyelt ránk, a képzelt pálya szélén sétálva, olvasva. Egyszerre a dirit valami heveny verekedés elszólította a térség túlsó részére és hogy-hogy nem, pillanatok alatt lekerült a kézről a labda. Remek átadások pattogtak lábról lábra. Hibátlan összjátékkal közeledett a labda a kapu felé. Öveges tanár úr leeresztette a könyvet és mosolyogva figyelte az „iskola"-játékot. A kapuban Pálinkás Jóska már helyezkedett, amikor valakiről hirtelen kipattant a labda és az ügyelő tanár felé tartott. Balkezével felfogta reverendája szélét.

– Jóska, védd! – kiáltotta Pálinkásnak és aztán jobbal kapásból megszúrta. A labda bombaként süvített a nem létező jobb felső vinklibe, de Jóska remek robinzonáddal rávetette magát és a labdát a következő pillanatban már ütögette is le.

Pálinkás Jóska később a Szeged, a Ferencváros és egyben a magyar válogatott kapusa lett, Öveges professzor pedig Kossuth-díjas fizikus, a tudományos ismeretterjesztés csodálatos és országosan kedvelt zsenije. Lám, egyiküknek sem ártott meg, hogy akkor a szó szoros értelmében „lábbal tiporták" a szigorú iskolai törvényt. Magyarka Ferenc **(1968. május 27.)**

DM PROGRAMAJÁNLAT

MA

A DYSLEXIÁS GYERMEKEKÉRT Szegedi Egyesület felkérésére 14 órától pedagógusoknak, 18 órától az érdeklődő szülőknek előadást tart Meixner Ildikó a dyslexiáról az MTA Szegedi Akadémiai Bizottság székházában (Somogyi utca 7.).

LÁBTENGÓ VERSENY FIÚKNAK! – 14.30–16 óráig a Százszorszép Gyermekházban.

SZÍN-JÁTÉKOS illemtanstúdió általános iskolásoknak 16, középiskolásoknak 18 órától a BBMK Belvárosi klubjában. Vezeti: Dálnoky Zsóka.

PÜNKÖSDI SZOKÁSOK címmel műsoros estet rendez délután fél 6-tól az Algyői Művelődési Ház. Fellép az Algyői Általános Iskola művészeti csoportja. Művészeti vezető: Eke József. A programot betanította: Bálint Judit, Leléné Gonda Irén és Kiss Ferencné.

A KÖRNYEZET- ÉS TERMÉSZTVÉDELMI NAPOK programjában természetfotó-diashow – válogatás a műfaj szegedi művészei legjobb felvételeiből – 18 órától, a Bálint Sándor Művelődési Házban.

KOZMO-ARKÁNUM KLUB működik a Juhász Gyula Művelődési Központban: 18 órától a színek bölcsességéről tart előadást Univ. Prof. Benárik Ádám asztrológus klubvezető.

SCHIRILLA GYÖRGY tart előadást 18 órától Sándorfalván, a művelődési házban a Hosszú, boldog életről, a természetes életmódról, az egészséges táplálkozásról.

ALBA KLUB (Erőszak nélkül a békéért) – a heti találkozó 18 órakor lesz az ifjúsági házban.

A MOJO CLUBBAN 19 órától Szaniszló János jazzzongorista játszik.

A JAZZ KOCSMÁBAN 19 órától a Kurina Trio szórakoztatja a vendégeket.

A JATE-KLUBBAN 20 órától nosztalgiabuli. Házigazda: Poór Zsolt.

HOLNAP

JÁKOB ÉS JÓZSEF – bibliai történetek. A Szegedi Színkör előadása a Tantusz Művelődési Házban, 14.30 órakor. Thomas Mann: József és testvérei című regényéből színpadra írta és rendezte: Varsa Mátyás.

PACEMAKER SYMPOSIUMOT rendez a SZOTE I. számú Belgyógyászati Klinikája a Szegedi Akadémiai Bizottság székházában, 15 órai kezdettel. Emiatt a hagyományos nyilvános betegbemutatás elmarad. Az érdeklődő kollégákat várják a symposiumra.

„A SZÉPNEK ÉBREDNIE KELL!" – ezzel a címmel rendez gyermeknapi ünnepséget a Probitas Alapítvány 16 órai kezdettel a városi sportcsarnokban. A programban szerepel a Gőzerő együttes, a Kőrössy szakközépiskola színjátszó csoportja, az Odessza II. Általános Iskola színjátszói és a Probitas Alapítvány Táncklubjának versenytáncosai. Az ünnepség keretében egy egészségkárosodott részére elektromos rokkantkocsit adnak át.

KISMAMA KLUB működik a Juhász Gyula Művelődési Központban 17–18 óráig. Vezeti: dr. Trényiné dr. Rákóczi Zsuzsa.

A SZEGED TÁNCEGYÜTTES évadzáró műsora 18 órakor kezdődik az ifjúsági házban. Fellépnek: a Guzsalyas, a Berkenye és a Csillagfürt csoportok.

A KONZERVATÓRIUM kistermében blocflöte est lesz 18 órától.

AD AND D KLUB középiskolásoknak 18 órától a BBMK Belvárosi klubjában.

GÁLFFI LÁSZLÓ zenés pódiumműsorát rendezi meg a Bartók Béla Művelődési Központ a helyőrségi klubban, 19 órától – A repülő ember címmel.

A MOJO CLUBBAN 19 órától a Crazy Joe's Fish (rock & blues) játszik.

A MÓRAHALMI NAUTILUS KLUBBAN 22 órától éjszakai diszkó lesz.

KIÁLLÍTÁSOK

Miholcsa József szobrászművész kiállítása a deszki könyvtárban (Felszabadulás u. 37.).

Kass János grafikái a Kass Galériában.

A Fekete-ház időszaki kiállításai: Baross Gábor, a vasminiszter; Ortodox egyházművészet.

A Móra Ferenc Múzeum időszaki kiállítása az I. emeleten: Kőbezárt világ (kövületek).

Milorad Krstic American Dream című kiállítása az Impala Házban (Zárda u. 9.).

Szegfű Gyula történész, publicista születésének 110. évfordulójára kiállítás látható a Somogyi-könyvtárban.

Bakacsi Lajos festményeiből, kisgrafikáiból látható bemutató a Somogyi-könyvtár első emeletén.

Forrásy Csaba természetfotóiból nyílt kiállítás a rókusi fiókkönyvtárban (Vértói u. 5.).

A néger trombitás álma – Kenéz István festményeiből kiállítást rendeztek a Jazz Kocsmában.

Gyermekrajzkiállítás az algyői Ady Endre Művelődési Házban – az Algyői Általános Iskola anyagából.

A JGYTF jubileumi kiállítása a Képtár földszintjén, első- és második emeletén.

Herpai Zoltán festményei a Gulácsy Teremben láthatók.

Túry Mária festőművész emlékkiállítása a Móra Ferenc Múzeum II. emeleti kiállítótermében.

Wil Van Hout holland festőművész kiállítása az ifjúsági házban.

Tours Emmanuelle
EMMANUELLE TOURS
Szeged, Oroszlán u. 1. Tel.-fax: 471-066.
☆ Nizza, június 16-tól, folyamatosan, (12 nap) 24 600 Ft-tól ☆ Isztria, Porec, június 12-től hetente, 4600 Ft/fő-től. ☆ Marokkó, 1 hét, körutazás, 59 900 Ft. ☆ Casablanca, 1 hét, 39 900 Ft/fő-től. ☆

a Belvárosban
Anyukák, apukák! Nem tudnak kellemesebb meglepetést szerezni gyermeknapon leányuknak, fiuknak, minthogy együtt töltenek vele, velük néhány kellemes órát. Ehhez kínálunk olyan programot, amely az egész családnak szól.
Május 29-én és 30-án a Kálvin téren, a Lechner téren a gyerekeké és a szülőké lesz a Belváros!
JÁTÉKVÁSÁR ÉS TEKLAGYÖNGYVÁSÁR A GYERMEKHÁZBAN, NAPONTA 9–18-IG, PRINTKER KFT.
A VÁSÁR MÁJUS 24–31-IG VÁRJA AZ ÉRDEKLŐDŐKET.
A SZÁZSZORSZÉP Gyermekház, a BARTÓK BÉLA MŰVELŐDÉSI KÖZPONT, a DÉLMAGYARORSZÁG – azon lesz, hogy vidám, emlékezetes hétvégét szerezzen a gyerekeknek, és a nagyoknak is!

Repülni: Jó, jó, jó, jó, jó!
A gyermeknapra: meglepetéscsemege a Délvidéki Aero Clubtól és a DÉLMAGYARORSZÁG-tól!
Srácok! Na és persze, lányok!

A hétvégén felülről pillantsatok a városra! 250-en féláron, 300 fortintért, negyvenen ingyen repülhettek. Érdemes lesz a Kálvin térre kinézni! Lapunk szombati gyermekmellékletében egy szelvényt találtok, ezt hozzátok magatokkal!

KÖZÉLETI NAPLÓ

MA

A BALOLDALI NŐMOZGALOM képviselői 9 órától találkoznak a Virág Cukrászdában dr. Csehák Judit országgyűlési képviselőivel és folytatnak eszmecserét a mozgalom továbbfejlesztésének időszerű kérdéseiről.

A SZOCIÁLDEMOKRATA NÉPPÁRT szegedi alapszervezete 14 órától fogadja a szimpatizánsokat és a jelentkezőket; 15–17 óráig Halasi Szilveszter ingyenes jogi-, Lázár Sándor adó- és pénzügyi tanácsadást tart (Eszperantó u. 3–5.)

TABAJDI CSABA országgyűlési képviselő tart tájékoztatót 17 órától időszerű kelet-közép-európai kérdésekről a Szocialista Párt Tisza Lajos körúti irodáján.

A MUNKÁSPÁRT alsóvárosi szervezete 16 órakor taggyűlést tart a Szeged-állomás ebédlőjében.

HOLNAP

A KERESZTÉNYDEMOKRATA NÉPPÁRT székházában (Victor Hugo u. 5.) ingyenes jogi tanácsadást tart dr. Kolhmann Ferenc, 16 órától.

DR. BRATINKA JÓZSEF országgyűlési képviselő délután 5 órakor fogadóórát tart választópolgárai számára a megyei önkormányzat épületében (Rákóczi utca 1.).

AZ MDF székházban (Római krt. 31.) 17 órától dr. Kiss Lajos jogi tanácsadást tart.

A SZOCIÁLDEMOKRATA NÉPPÁRT szegedi szervezete nyilvános vitafórumot rendez „A szociáldemokrácia esélyei '94" címmel a szakszervezeti székházban (Eszperantó utca 3–5.), 17 órától. A vita résztvevői: Bonifert Márta (közgazdász), Borsik János (Autonom Szakszervezetek), dr. Miszlivecz Ferenc és Hankiss Elemér (szociológus), Lengyel László (politológus). Vitavezető Király Zoltán országgyűlési képviselő.

LAKOSSÁGI FÓRUMOT tart az MDF megyei szervezete Mórahalmon, 18 órakor, a közösségi házban. A fórum tárgya: a mezőgazdaság aktuális kérdése; kárpótlási és vagyonjegyek érvényesítése és hasznosítása; mezőgazdasági kistermelők hitelezése. Meghívott előadó: dr. Farkas Gabriella mezőgazdasági szakjogász, kárpótlási szakértő.

Megbüntették a Kurírt

A Gazdasági Versenyhivatal Versenytanácsa 1,5 millió forint bírsággal sújtotta a Kurír Rt.-t az általa korábban kiadott Európa Hírmagazinban megjelentetett tiltott dohányreklám miatt. A több alkalommal megjelent egész oldalas, színes fényképreklám a volt Egri Dohánygyár által készített HB cigarettára hívta fel a figyelmet.

A Versenyhivatal abból indult ki, hogy a reklám önmagában hordozza a fogyasztás-ösztönzés jellegét. Nem fogadta el az azzal kapcsolatos védekezést, hogy a reklám csupán a tulajdonosváltozás miatti, új cégnevű gyár arculatának népszerűsítésére irányult, mert a fényképreklám nem a cég arculatát, hanem a cigarettatermeket jelenítette meg.

Szeged-alsóvárosi ferences templom

Dr. vitéz Nagy Zoltán:

A ferencesek szeged-alsóvárosi temploma

Magyar Építőművé-szet. 1944. ápr. sz.

képekkel.

Hungária Nyomda

Szeged-alsóvárosi
ferencz templom

Czobor-halay

II. 67. tábla

LXVII.

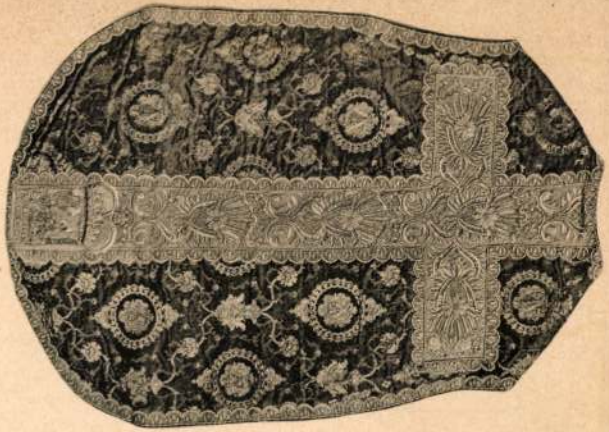

Aranyszállal átszőtt vörösbársony misemondó ruha, aranyszálból hímzett kereszttel, ennek alján koronával ékesített czímer, melyben Szent István az országot Szűz Máriának ajánlja és 1779. évszám. A szeged-alsóvárosi szent-ferencz-rendi templom tulajdona.

Szeged barok
műemlékei

ocsijavító nagyüzem
s tehergépkocsik eladása
észgyártás és eladás
generátor beszerelése

ésben megváltoztatta etét

bi beszédében, amelyek honfitársai előtt tartott Smuts tábornok a békekérdés legalább is átmeneti megoldásaként azt ajánlja, hogy az egyesült nemzetek közösségét alakitsák át békeszeretetté, amelyhez csatlakozhatnak a semlegesek is, sőt hoszabb »próbaidő« elteltével a mostani ellenségek is. Sokka jobb — véli Smuts — a most meglevő alapfalakon épiteni tovább mint a semmiből talán egy elképzelésben jobb világot kialakitani Ha a világ valamennyire okult a második világháboruból, az az lesz hogy belátja az egész világ egy osztatlan, együvé tartozó egészet alkot, amelynek békeérdekei nem forgácsolódnak szét. (MTI)

Széchenyi Mozi

Hogy boldog ujéve legyen, okvetlen nézze meg

a BOLDOG IDŐK-et

Karady, Ajtay, Mihályi főszereplésével ma és mindennap
Előadások ünnepnap 2, fél 4, 5 és 7 órakor, hétköznap 3, 5, 7 órakor.

rgsburg, XVII. Jh.

brilliánssorral övezett nagy smaragddal XIX. sz. — Brosche,

ll und Brillanten. XIX. Jh.

ny, gyémántokból alkotott virágcsokrot ábrázol. Bidermeyer.
ues. Gold, ein Blumenbukett aus Diamanten. Biedermeier.

, à jour foglalt gyémántokkal. Bidermeyer. — Brosche mit
Diamanten in à jour Fassung. Biedermeier.

arakásu, paliszander tokban, troi couleurs, arany előterü táj-
dárral. Francia, XIX. sz. e. — Spieldose, in einem Palisan-
nesischer Gaukler mit Vogel, der Vordergrund Landschaft in

h, A. XIX. Jh.

emén gyümölcsköteg trébelve, közepén Neptun és Vénusz.
Silber, am Rand getriebene Obstbüschel, im Mittel Neptun

pzva, peremén gyümölcsköteg trébelve, közepén lovasütközet.
Silber, vergoldet, an der Randfläche getriebene Obstbüschel,

utsch. 728 gr.

és áttört rokokó díszítéssel. XVIII. sz. m. f. — Buch-
durchbrochenem Rokokodekor. Zw. H. XVIII. Jh.

szobrot emelnek a pálmái templom-
ban Szentháromság-táblát virágzik.
A Szentháromság tiszteletével függ
össze a szegedtéki napsugaras ház
disziltés is. Vallás és művészet ebben
az időben még jegyesként ihlett és
támogatja egymást.

A barokk vallásosság a maga szí-
nes, mozgalmas áhítatformáival, kitű-
nő tani érzékével és alakalmazkodása-
val az autokton szegedi magyarságot,
'ovábbá a bevándorolt németeket és
bunyevácokat' a vallásos élmény kö-
zösségében egyesítette és így kedvező,
bár egészen még nem valósult lehe-
tőségeket teremtett a társadalmi fej-
lődés számára is.

A XVIII. századi folyamán alakult
ki Szegednek részben még ma is ér-
zékelhető népi jellege és különül el
városrészek szerint. Alsóváros ragasz-
kodik legtovább az ősi hagyományok-
hoz. Nemigen kevered ik más város-
részbelikkel. Kilárt a halászat és ál-
lattenyészités mellett, csak házipar ral
foglalkozik. Le'ki alakításában nagy
szerepük van a franciskánusoknak.
Felsőváros magyarságra már mind bio-
logiai, mind pedig szellemi értelem-
ben nagyarányu kevcredésen megy ke-
resztül. Ut valósul meg az ősi szegc-
di magyarság és a bevándorolt ide-
gen polgárság barokk szintézise. Ha-
lászcsaládok, hajósok, mesteremberek
halászok (superok), szőrsök, csizma-
diák lakmak it. A bennszülött hiva-
talbeliek legnagyobb számmal inner
kerülnek ki. Palánkban az idegenek
német iparosok, ötög, szerb, zsidó
az akkori ágrárviszonyoknak megfelelő
bolttosok lakmak. Ui városrész Rókus
részülő. Itt valósul meg az ősi szege

(Szeged templomai.)

(-) 44 l. Szeged, 1934

Gyoni (2114)

Szeged-alsóvárosi
ferences-templom

Ivánkovits János:

A szeged-alsóvárosi
templom története.
Szeged, 1884.

Gent (1082)

Szegedi régi
városháza

Vedres István:
Szeged város tanácsháza talpkölete-
tele alkalmára
készült versek.
33 l. Buda, 1799
Gent (2307)

Műemlékek Ornágo

Rovat	Alrovat	Kiadás Rendes kiadások
1.		Személyi járandóságok:
	1.	Fizetések, pótlékok és lakás,
	2.	Tisztelettdíjak, évi díjak
	3.	Szolga ruhailletménye
	4.	Jutalmak és segélyek
		Örnek
	5.	Családi pótlékok
		Eg
2.		Dologi kiadások
	1.	Felvételekre, kiküldetésekre épite
	2.	A Műemlékek Orn. Biztosága közlemé
	3.	Irodai költségekre és vegyes háci ke
	4.	A nakbeli könyvtár gyarapítás

[Szegedi templom-
tér]

Régi-Rerrich Béla-

A [ ] 4. r, 105 kép,
15 l. Bp. é. n.

Gent (1871)

Nagytekintetü

Fenhatosága ala
prés ház, mint
a vár által sem
semmi jövedel
telek, a huszárv
az adot utána
mély tisztelettel
megfelelő árba
hogy ara egy kis

Szeged alsóvárosi

ferences - templom

Cs. Sebestyén Károly:

Mikor épült a ferencrendiek Szeged - alsóvárosi temploma? Kny. Városkultúra.

4-r 5 fép, 5 l.

Szeged [1938].

Gont [2013]

Terület	Köb-tartalom	Egység ár		Pénzösszeg			
				egyenként		összesen	
terben		kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
				7786·72			
				62	75		
nál							
69·06							
6·07							
10·08							
87 11 ~~85 14~~		10	–	871	10		
lalazás							
y				40			
yes							
tly–							
452·77		1·50		679	15		

Szeged-alsóvárosi
ferences-templom

Dudás Gyula: A
szeged-alsóvárosi
templom művégé-
szeti szempontból
Szeged, 1877

Gent (562)

vesek voltak a fenti templom helyreáll
megküldeni mely intézkedésért fogadják l

A terv és költségvetés al
költségeknek fedezése czéljából gróf B
pök úr Ő Méltóságához fordultunk és Ő
ból 2547 koronát ajánlott fel.A felajá
5400 kor.és a Krisztus kápolnájára elő
korona költség fedezésére elegendő nem
mel fordulok az igen tisztelt Bizottsá
ségek fedezésére némi segélyt megszava
pénzügyi viszonyok mellett nincs azon
get sajátjából fedezze-a mihez a templ
pedig arra kell törekednünk,hogy a müe
sük.-

Zsolna,1913.julius hó 10-

Glasel

Szeged-alsóvárosi ferences templom

Szegedi A. Kilit:

A Szeged alsóvárosi fejedelmi templom és kolostor történelmi vázlata. Kny. Szegedi Hirad's Szeged, 1862.

Gent (2116)

Szeged és Hódmező-
vásárhely határában
elpusztult falvak

Szélt M.: Elpusztult
falvak. XI–XVI. szá-
zadbeli részletes leírások
Szeged és Hódmező-
vásárhely határában.
Kol. Szeged, 1940-

Gera (2119)

[Szeged középkori vára]

Cs. Sebestyén Károly: [ ]. 8-r, 12 kép, 39 l. Szeged, 1928.

Gent (2012)

Terület	Köb-tartalom	Egység ár		Pénzösszeg			
				egyenként		összesen	
terben		kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
				~~31245~~	~~76~~		
				30919	08		
ontása és							
a nagy tám							
ása a továbbá							
ol nelleti régi							
aragása a kapi-							
ésnek a régi							
szlopban							
ok lettek felhasználni							
		60	–	210			
			90	171	90		
			38	72	58		
			20	26	40		

Szegedi alsó-
városi ferences
templom

Lugosi Dörre: A
szeged-alsóvárosi
templom és kolos-
tor kincsei.
16-r., 8 kép, 73 l.
Szeged, 1932

Gent (1421)

VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI M. KIR. MINISZTER

24462. szám.

A Müemlékek Országos Bizottságának, f. évi február hó 11-én 109. sz. a. kelt fölterjesztésére, tudomása és további megfelelő eljárás végett azzal a megjegyzéssel adom ki, hogy az elmult, 1912. évben végzett, valamint a folyó évben végzendő munkákról beszámoló részletes jelentését mielőbb elvárom.

Budapest, 1913. március 15.

A miniszter helyett:

MEGHÍVÓ

HAT SZEGEDI FESTŐMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSA

1960.
MÁRCIUS 6—30.

MÓRA FERENC MÚZEUM

A KIÁLLÍTÁST RENDEZTE:

SZEGED MJ. VÁROSI TANÁCS TÁMOGATÁSÁVAL

A HAZAFIAS NÉPFRONT

A KIÁLLÍTÁS VÉDNÖKEI:

AZ ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM TANÁRAI ÉS DOLGOZÓI

A MAGYAR ÁLLAMVASUTAK SZEGEDI DOLGOZÓI

A III. KER. ÁLT. ISK. VEZETŐ IGAZGATÓSÁGÁNAK DOLGOZÓI

A TISZATÁJ ÍRÓI ÉS A KIADÓHIVATAL DOLGOZÓI

Meghívjuk Önt és hozzátartozóit

a Móra Ferenc Múzeumban rendezett

Kiállításunk

1960. március 6-án, délelőtt 11 órai ünnepélyes megnyitójára

Megnyitja: **Túry Géza**

a Mj. Városi Tanács V. B. Művelődési Osztályának vezetője

Szíves megjelenését szeretettel várjuk

HAKULINEN AINO — **SZEKFŰ JÁNOS**

KOPASZ MÁRTA — **SZŐKE GYŐZŐ**

RIMANÓCZY GÉZA — **VINCZE ANDRÁS**

festőművészek

SZEGED MJ. VÁROSI TANÁCS VB
Művelődésügy Osztálya
Szeged, Tanácsháza Idszt. 3—10 Telefon: 33-66

SZEGED
30 III.-5 13
1

Colmacher Anna
ontájvezető

HIVATALBÓL
DÍJÁTALÁNYOZVA

Budapest.

Magyar Nemzeti Galéria
V. Kossuth-tér 12.

F. k.: Túry Géza

Szegedi Nyomda V. 60-963

Szegedi Béla, [iparművén
népművén ?]

Tarsoly: Repr.

Szegedi Béla: munkája

Műmelléklet: VI.

TISZATÁJ, Szeged. 1973. augusztus XXVII/8.

Szegedi Béla, „Bőrös"

[népi iparművész!]

A népművészet ifjú mestere.

— : Kiváló népművelők kitüntetése

4.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. aug. 16.

Szegedy Béla népművész (Etyek).

Idén negyedszer gyültek össze Domboriban az ország fiatal népművészei. – A táborban ketten vannak bőrművések, szegedy Béla és Molnár Imre. Bőrtarisznyákat, öveket készítenek.

V.F.É.: Ifjú népművészek, országos alkotótábora.

Tolna m. Népújság, 1943. aug. 28.

Szegedi Béla, „bőrös"
[népi iparművész!]

A népművészet ifjú mestere.

– : Kitüntetések augusztus 20-a alkalmából 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. aug. 15.

Szegedi Béla

A Csepeli Munkásotthon 1974-es tárlatán részt vett.

Népszava, 1974. dec. 8. 102. erf. 287 sz. 9 p.

Szegedi Béla

Három fiatal amatőr művész kiállítása nyílt meg a Csepel Galériában Budahelyi Tibor, Németh Miklós és Szegedi Béla.

Szélyes József: Fiatal alkotók.

Magyar Papír, 1975. júl. 21.

Szegedi Béla

Csepelen a munkásotthonban a képzőművészkör tagjai kiállításán szerepelnek kisplasztikái.

–nánay–: Kollektív távlatok Csepelen.
Csepel, 1974. nov. 29.

Szegedi alsóvárosi ferences templom

Ordinász Konstantin:

A líbanusi havas alatt illatozó titkos értelmű rózsa, vagy... Szeged városának kir. templomában levő... segítő Boldogasszonynak nevezett kegyelmes képnek történeti lerajzolása. Szeged, 1831.

Gent (1701)

tese Möllernek megfe

11. " 31. Oláh Sándor városi dec

12. " 31. Bacsilla Sándor ké

nek július-decembe

Levonvadás

Marad készpénz decem

Szóval Kilencszáz

Kelt Vajdahunyad

Gyűjtemények.

A Szegedi múzeum.

Sz. T. 1472/1897.

1897. nov. 16.

Badál

Uj oldalszárnyakkal megháromszorozzák a szegedi muzeum férőterületét

/foto/

Müvelt Nép
1954.jul.4./V.évf.17.sz/7.l.

/Bővül a szegedi muzeum épülete/

Szeged. M.é.19.2.

rajztanárok. l.Lyka.N.r.942. 97-8.o.

mdk

Szegedi fazekasok

edényeinek jó tire volt „tükrözen fordta a mázat" de nem állt olyan magas művészi szinten mint Hódmező-vásárhely. Díszítés módjuk a vésés.

13. ábra

Kresz Maria: Magyar népi cserépedények
Vepiajzi M. Évkönyve 1961, 145. l.

Georgius Szegedi, harangöntő MDK

Szalacs 1824. A második harang. Fudit ~~[illegible]~~ Georgius Szegedi in Szalats 1752 - Istén dicsősőgőre öntette a szalacsi Reformata Sz. Ekklesia maga Költségével Ano. 1757. 308 old

Patay Pál: Az Érmelléki Traktus harangjai 1825 körül. 305.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen, 1968
Alföldi Nyomda, Debrecen

Szegedi György, harangöntő MDK

Asszonyvására, vis harang. „Az Asszonyvásári Ecla öntette maga költségével Szegedi György úr által 1748 Istenn diesőségére: 2 1/2 mázsás. 305 old.

Patay Pál: Az Ermelléki Traktus harangjai 1825 körül. 05.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen. 1968
Alföldi Nyomda. Debrecen.

(Szegedi Szent Demeter
– templom homlokzata)

Cs. Sebestyén Károly:

A Kuny Dolgozatok a Ferenc József tud. egyetem arch. intézetéből.
8-r, 7 kép, 32 l.
Szeged, 1925.

Lyont (2009)

177340 - 1917 NOV. 6.

Kereskedelemügyi
m.kir.
MINISTER

R.55642/917 sz.

Vallás és közoktatásügyi minister ur Őnagyméltóságának,

Budapest.

Nagyméltóságod folyó évi október hó 15-én kelt 16070/1917 számu nagybecsü átirata kapcsán van szerencsém

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726
1974 AUG 12
Budapester Rundschau
Béla Szegedi

1021

In der Tokajer Künstlerkolonie arbeitet Béla Szegedi an einem Krug

Flugplatz auf der Donau

Das die Budapester Donaustrecke Schiffen vorbehalten ist, war vor fünfzig Jahren ebenso selbstverständlich wie heute. Umso verblüffender war also, als damals auch das Flugzeug auf seine Landungsrechte auf der Donau pochte.

Das motorisierte Fliegen trat im Dezember 1903 seinen Triumphweg an, als die Gebrüder Wrigth in den Vereinigten Staaten den ersten gesteuerten Flug ausführten. In den darauffolgenden fünf Jahren betrachtete man das Fliegen eher als Luftakrobatik, denn als verheißungsvolles Zukunftsvorhaben.

Der französische Ingenieur und Pilot Blèriot überquerte im Juli 1909 den Ärmelkanal, der England vom europäischen Festland trennt, und bewies damit, daß das Flugzeug nicht nur ein Sportgerät, sondern auch ein Fahrzeug ist, das eine Verbindung zwischen Ländern herzustellen vermag. Doch lange Jahre mußten noch vergehen, ehe das Luftfahrzeug als Verkehrsmittel unter die anderen Verkehrssparten aufgenommen wurde. Auch der Erste Weltkrieg war daran schuld, daß das neue Verkehrsmittel erst zögernd eingesetzt wurde. Doch schon um Kriegsende wurden Initiativen ergriffen (auch in Ungarn), um einen fahrplanmäßigen Luftverkehr zu organisieren.

Unmittelbar nach Kriegsende wurden im Ausland der Reihe nach die Luftfahrtgesellschaften gegründet, in Ungarn verzögerte sich aber dieser Prozeß infolge der Wirtschaftsschwierigkeiten nach dem verlorenen Krieg sowie der Verfügungen des Friedensververtrages über Verbot und Einschränkung des Flugwesens.

Zwanzig Jahre nach dem ersten motorisierten Flug, am 10. Januar 1923, wurde endlich in Budapest die Luftfahrt A. G. Aëroexpress gegründet. Die Lizenz hatte noch ein Jahr früher der [illegible] nicht ganz selbstlos an eine eilends gegründete Aktiengesellschaft übertragen; Hauptaktionäre waren der deutsche Flugzeugfabrikant Ingenieur Hugo Junkers und sein Unternehmen.

Im Landesarchiv ist die Vereinbarungsurkunde auch heute zu finden, wonach Jankovich das Recht zur Herstellung und Inbetriebhaltung des Luftverkehrs Budapest—Zagreb, Budapest

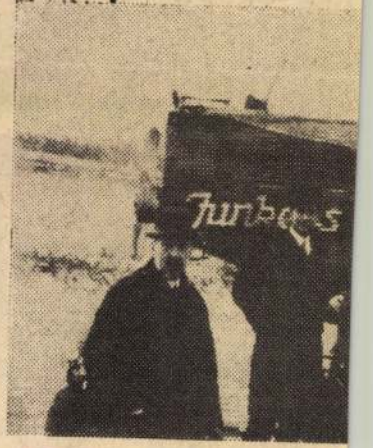

Archivfoto eines der ersten A

(Szegedi Szent Demeter-templom építéstörténete)

Cs. Sebestyén Károly:

1). Kny. Dolgozatok a Ferenc József tud. egyetem arch. intézetéből. 8-r. 9 kép 19 l. Szeged, 1927

Gyarapodás (2010)

és közoktatásügyi m. kir.
rony-laterna és a fölötte
rézfedését a hadi igénybev
nagy felületei, mivel ezek
pótolhatók, a hadi igényl

Jelen határozatomr
ságot egyidejüleg értesite

Budapest, 1917. ok

A hiv. másolat hiteléül:

Barkalis

i. tiszt.

barokk

Dániel Sándor

Szeged történeti multja nagy vonásokban már ismeretes előttünk. A mult század adatgyüjtő szorgalma, pozitivista szelleme, főleg Varga Ferenc Reizner János, Czimer Károly munkásságában összehordotta a szegedi mult anyagát, de az adatgyüjtés öncélusságán alig jutott túl. Mondanunk sem kell, hogy úttörő érdemeiket a legnagyobb tisztelettel ismerjük el, hiszen biztos alapvetésük nélkül nem tudnánk tovább dolgozni. A történettudomány azonban azóta sokat haladt. A modern történetirást annyira jellemző szellemtörténeti irányzat főleg megjelenítő készségével, az embersors irracionális tényezőit is számbavevő szemléletével, a lényegkeresés igényével teljesen megujította a kutatás módszereit és céljait, átértékelte és kiegészitette az addigi eredményeket. Amig a régebbi történetirás az egyes korszakokat elsősorban az államélet eseményei szerint csoportositotta, újabban szivesen fordul művészettörténeti megjelölésekhez, mert nyilván érzi, hogy a korszellem legőszintébben és legtisztábban talán a művészet és irodalom világában jut jellegzetes kifejezésre.

Alig van korszak, amelynek megismerésén, tudományos feltárásán többet fáradozott volna napjaink tudománya, mint a középkor és barokk titokzatos világa, amelyet a XIX. század elvi, világnézeti okokból is meglehetősen elhanyagolt. Jelen cikkünkben a hazai barokk műveltség szegedi megnyilatkozásait, fejleményeit szeretnénk szemügyre venni, amint az a művészeten és irodalmon, a vallásosságon, továbbá a mindennapi élet formáin át kifejezésre jut.

A barokk városunkban is elsősorban reorganizációs folyamat: a török hódoltság kényszerű mulasztásait akarja helyrehozni, de ugyanakkor a korszellemmel is lépést akar tartani. A fönnmaradt templomok barokk hangsúlyozást kapnak. Gondoljunk csak az alsóvárosi gótikus templom belsejének barokk kiképzésére, a palánki templom barokkos átalakitására, az ujonnan épült felsővárosi és görögkeleti templom, az alsóvárosi franciskánus és a felsővárosi minorita kolostor, a középületek: vár, városháza, régi piarista gimnázium, köztéri szobrok: Szentháromság, Szeplőtelen Fogantatás az alsó- és felsővárosi templom előtt, Keresztrefeszitett Krisztus a Vadkerti-téren és a felsővárosi templom előtt, továbbá utcaképek (Iskola- és Dugonics-utca egyes megmaradt részei) barokk szellemére. Az árvizek és elsietett lebontások pusztitása ellenére is aránylag még mindig érdekes képet alkothatunk az egykorú szegedi barokk városképről és képzőművészetről, amelynek feldolgozása bizonyára országos visszhangot fog kelteni. Kiderülne ugyanis, hogy az Alföld művészeti múltja távolról sem olyan jelentéktelen és egyhangú, mint azt általában hinni szokták. Ez annál tiszteletreméltóbb, mert itt egy polgárváros artisztikus igényéről van szó, nem pedig a főúri, vagy főpapi barokk nagyvonalú alkotásairól, illetőleg ezeknek kisugárzásáról. Sajnos ugyanis Szeged nem lett püspöki székhellyé és igy nagyobbszabású egyházi épitkezések a század folyamán nemigen történtek. Nem vált megyei székvárossá sem, ami pedig a birtokos nemesség letelepedését, illetve a köznemesi barokk kultúra meghonosodását vonta volna maga után. A szegedi nép a török idők magárahagyatottságában tökéletes gazdasági, szellemi, sőt művészi önellátást épitett ki. Most a század folyamán azonban hagyományos népkultúrájába kétségtelenül sok barokk elemet olvasztott. Talán egyszer még alkalmunk lesz, hogy a szegedi barokk művészet alkotásairól és szociologiai hátteréről részletesebben szóljunk.

A szegedi barokk irodalom munkásai főként a piaristákból kerülnek ki. Koritsányi Márk korának egyik legjelesebb latin költője. Damján László buzgólkodására épitett a város a piarista színjátékok számára külön színházat. Fiala Jakab Szegedis című hexameteres latin bőskölteményében Szeged keletkezésének mitikus történetét énekelte meg. Első részben az olimpusi istenek, részben a szittyák. Az istenek civódása következtében azonban a szittyák vándorútra kelnek és megalapitják Szegedet. Az egész mű a barokk humanizmus szellemét és hatását tükrözi. Érdekes azonban, hogy az Isten kardja és a csodaszarvas regéje is szerepel már benne: mintha Dugonics András útját készitené elő. Utalhatunk még a franciskánus Telek József kéziratban maradt történelmi munkájára, amely az alsóvárosi templomról és a havi búcsúról szól, továbbá a Boldogságos Szűz Mária Tizenkét Csillagú Koronája c. prédikációgyüjteményére, amely szintén tele van szegedi vonatkozásokkal és amely a katolikus barokk hitszónoklatnak Pázmány után egyik leghatalmasabb teljesítménye.

A XVIII. század vallásos újjászületésében, barokk hitéletében az ősi havi búcsú mellett főleg két élményforrást kell kiemelnünk. A század nagy járványait a szegedi nép is Isten büntetésének érzi. Az égi harag kiengesztelésére a szentek közbenjárását kéri és a kor általános szokásának megfelelően a pestis-védőszentekhez, elsősorban Szent Rókushoz és Szent Rozáliához folyamodik, akiknek tiszteletére többek között kápolnát is emeltet.

A barokk Szentháromság-tisztelet Loyolai Szent Ignác misztikájával van szoros összefüggésben. Természetes tehát, hogy főleg jezsuiták buzgólkodnak a széleskörű terjesztésén. Hatásuk igazán egyetemes. Nem csoda, hogy Szegeden is több Szentháromságszobrot emelnek a palánki templomban Szentháromság-társulat virágzik. A Szentháromság tiszteletével függ össze a szegedvidéki napsugaras ház diszitése is. Vallás és művészet ebben az időben még jegyesként ihleti és támogatja egymást.

A barokk vallásosság a maga szines, mozgalmas áhitatformáival, kitűnő tani érzékével és alkalmazkodásával az autochton szegedi magyarságot, továbbá a bevándorolt németeket és bunyevácokat a vallásos élmény közösségében egyesitette és igy kedvező, bár egészen meg nem valósult lehetőségeket teremtett a társadalmi fejlődés számára is.

A XVIII. század folyamán alakult ki Szegednek részben még ma is érzékelhető népi jellege és különül el városrészek szerint. Alsóváros ragaszkodik legtovább az ősi hagyományokhoz. Nemigen keveredik más városrészbeliekkel, kitart a halászat és állattenyésztés mellett, csak háziiparral foglalkozik. Lelki alakitásában nagy szerepük van a franciskánusoknak. Felsőváros magyarsága már mind biologiai, mind pedig szellemi értelemben nagyarányu keveredésen ment keresztül. Itt valósul meg az ősi szegedi magyarság és a bevándorolt idegen polgárság barokk szintézise. Halászgazdák, hajósok, mesteremberek, hajóácsok (superok), szűrcsök, csizmadiák laknak itt. A bennszülött hivatalbeliek legnagyobb számmal innen kerülnek ki. Palánkban az idegenek: német iparosok, görög, szerb, zsidó boltosok laknak. Uj városrész Rókus az akkori ágrárszakadtak települése.

Nagy vonásokban ismertettük csak a szegedi barokk kultúra megnyilatkozásait. A kérdés változatossága és napjainkig érvényesülő hatása megérdemli a behatóbb tanulmányozást és meg fogja cáfolni azt az állitást, mintha az Alföldön és Szegeden a magasabbrendű kultúra csak az újabb időkben kezdene bontakozni.

ugsburg, XVII. Jh.

rilliánssorral övezett nagy smaragddal XIX. sz. — Brosche, l und Brillanten. XIX. Jh.

ny, gyémántokból alkotott virágcsokrot ábrázol. Bidermeyer. ues. Gold, ein Blumenbukett aus Diamanten. Biedermeier.

, à jour foglalt gyémántokkal. Bidermeyer. — Brosche mit Diamanten in à jour Fassung. Biedermeier.

rakásu, paliszander tokban, troi couleurs, arany előterü tájdárral. Francia, XIX. sz. e. — Spieldose, in einem Palisannesischer Gaukler mit Vogel, der Vordergrund Landschaft in h, A. XIX. Jh.

emén gyümölcskötég trébelve, közepén Neptun és Vénusz. Silber, am Rand getriebene Obstbüschel, im Mittel Neptun

ozva, peremén gyümölcskötég trébelve, közepén lovasütközet. Silber, vergoldet, an der Randfläche getriebene Obstbüschel, utsch. 728 gr.

és áttört rokokó díszitéssel. XVIII. sz. m. f. — Buchdurchbrochenem Rokokodekor. Zw. H. XVIII. Jh.

ocsijavító nagyüzem
s tehergépkocsik eladása
észgyártás és eladás
generátor beszerelése

ésben megváltoztatta etét

bi beszédében, amelyek honfitársai előtt tartott Smuts tábornok a békekérdés legalább is átmeneti megoldásaként azt ajánlja, hogy az egyesült nemzetek közösségét alakitsák át békeszeretetté, amelyhez csatlakozhatnak a semlegesek is, sőt hoszabb »próbaidő« elteltével a mostani ellenségek is. Sokkal jobb — véli Smuts — a most meglevő alapfalakon épiteni tovább mint a semmiből talán egy elképzelésben jobb világot kialakitani. Ha a világ valamennyire okult a második világháboruból, az az lesz hogy belátja az egész világ egy oszlatlan, együvé tartozó egészet alkot, amelynek békeérdekei nem forgácsolódnak szét. (MTI)

Széchenyi Mozi

Hogy boldog ujéve legyen, okvetlen nézze meg

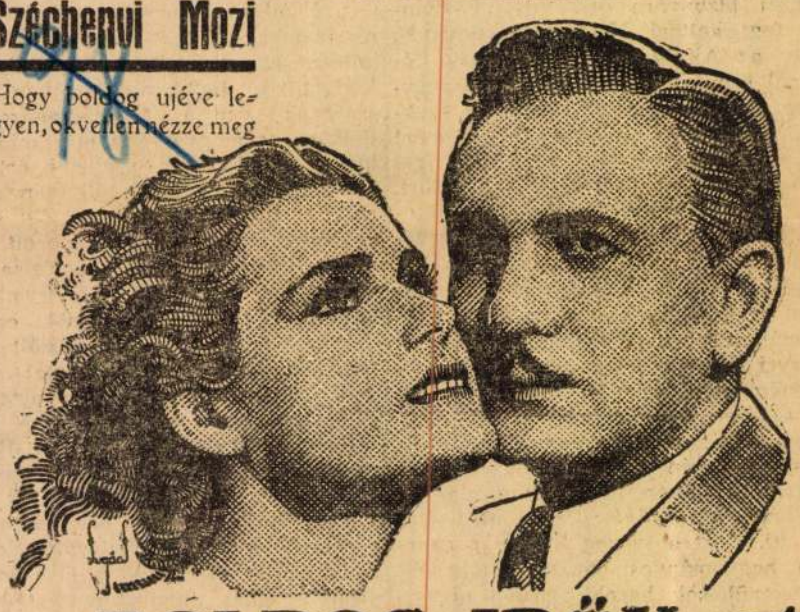

a BOLDOG IDŐK-et

Kar.dy, Ajtay, Mihályi főszereplésével ma és mindennap
Előadások ünnepnap 2, fél 4, 5 és 7 órakor, hétköznap 3, 5, 7 órakor.

MDK

Szegedi Szent Demeter templom

Az egykori Szent Demeter-templom tornya Szegeden. A M. kir. József Nádor Müegyetem Középkori Építészeti tanszékének közleményei 21. Bpest 1943. /Különlenyomat a Technika 1943. 3. számából./

meg. Két ízben is felkereste a grafráthi erdészeti kísérleti területeket.

nányi
Tudo-
szor),
llami
pápai
njogi
érte-
berti
írás-
t szi-
kere-

mellett megismerte ennek a betegségnek korunkra jellemző speciális kutatásait. Meglátogatta a berlini női klinikát is, a berlin-dahlemi örökléskutató intézetnek és polyklinikájának pedig munkamenetét és módszereit tanulmányozta. Foglalkozott a népegészségügyi szervezet megismerésével is.

Dr. Schmidt Jenő (1906, Karánsebes, róm. kat.), a pécsi szemészeti klinika tanársegéde (Albrich professzor). A tanév első felét 1937 november 1-től 1938 február 28-ig Kölnben töltötte, ahol a szemészeti klinikán, valamint a gyógyszertani intézetben dolgozott, nagyrészt szövettani témákon. 1938 március 1-től július végéig a berlini szemklinika vendég-asszisztense volt. Kutatásainak eredményeit a Graefes Archiv für Ophthalmologie-ben közölte „Die Tuberkulose der bulbären Bindehaut" és a „Fibrom der Sklera" című cikkeiben, valamint a Budapesti Orvosi Ujságban a keratoplastikáról írt tanulmányában.

Szabó Gyula (1914, Kaposvár, róm. kat.), felsőkereskedelmi iskolai tanár, pénzintézeti központi tisztviselő, Budapestről, németországi tanulmányokra nyerte el a Wirtschaftstag-ösztöndíjak egyikét. Általános közgazdasági, politikai és bankszervezési tanulmányokat folytatott Németországban. Az első témakör keretében „A vámvédelem jogosultsága" című doktori értekezésén dolgozott. A kölni egyetem köz-

Szegedi vár

kivülyi

l.

Reizner János

Szeged tört. I. Szeged.

1899. 43. és kv. ll.

Szeged vára a

török kódoltság alatt

Képe repr.

u. o. 110. l.

179. l.

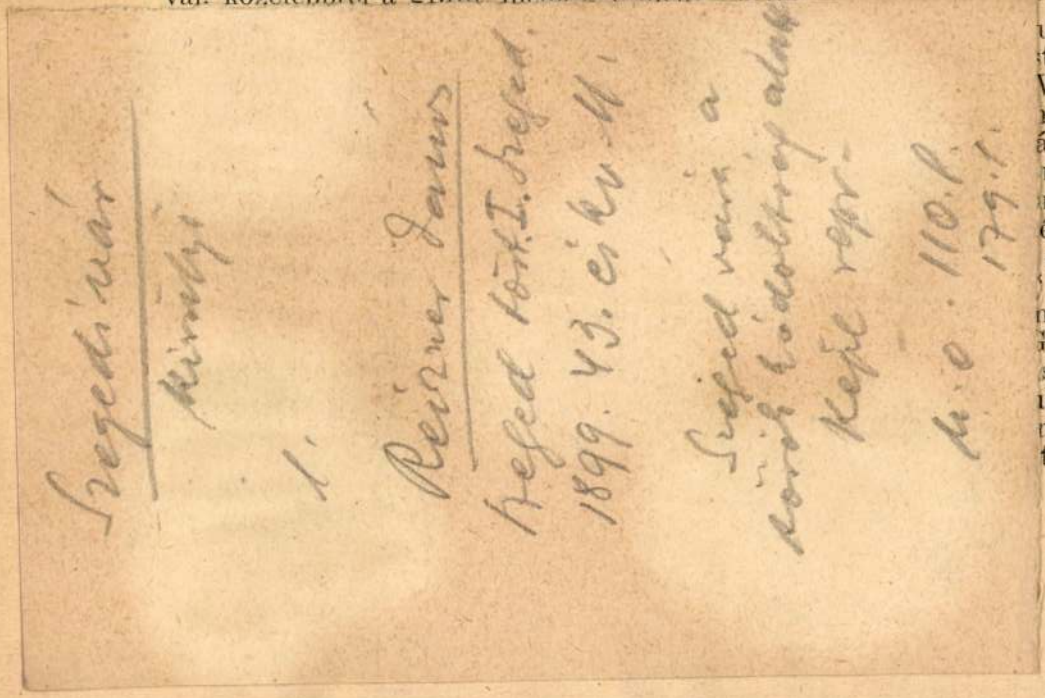

laude" eredménnyel, néprajz, nyelv és irodalom, összehasonlító néprajz tárgyakból, „Hajós. Die Volkserzählung einer schwäbischen Sprachinsel in Ungarn" című értekezése alapján. 1938 március 10-ike óta a goslari Nemzetközi Mezőgazdasági és Parasztiroda magyar osztályának vezetője. Itt kiállítást rendezett a magyar népi művészetek termékeiből és kidolgozta az osztály teljes munkatervét.

Kenez Sándor (1913, Diósgyőr, ref.), okleveles református lelkész, a sárospataki református teológiai akadémiáról (Ujszászi professzor), a Humboldt Alap ösztöndíjával folytatott tanulmányokat Berlinben. Mint az egyetem hallgatója szemináriumi dolgozatot készített „Kierkegaards Wirkung auf die Theologie nach dem Weltkriege" címen Gruehn professzorhoz. Wobbermin professzor szisztematikai szemináriumában „Die Krisis der Theologie" címen tartott előadást. Elkészítette „Kierkegaard és a világháború utáni teológia" című teológiai doktori értekezését. A Magyar Református Egyházak Egyetemes Konventje megbízásából a berlini magyar királyi főkonzulátus segítségével összeírta a Berlinben élő református magyarokat, köztük lelkigondozói munkát végzett, a Collegium Hungaricumban két istentiszteletet, egy gyülekezeti és egy magán úrvacsoraosztást tartott.

Szegedi régi vár

képe repr.

Kiss Szeged

6. l.

XLII. TÁBLA.

Szegedi csiszár,
kijgyártó és
nyerges cék
szabadalom levele
kélt 1702. ápr 7.
magyar nyelvben

Reizner
Szeged tört.
IV. k. 227–234.1

15 Április

A M. Kir. József Nádor Műegyetem Középkori Építészeti tanszékének közleményei 21.

Csányi Károly műegyetemi ny. r. tanár. **Dr. Lux Géza** adjunktus.

Az egykori Szent Demeter-templom tornya Szegeden

Der Turm der ehemaligen Skt. Demetrius Kirche in Szeged.

Az 1879-iki nagy árvíz emlékére *Foerk Ernő* által tervezett Fogadalmi templom építése, majd 1930-ban a *Rerrich Béla* tervezte Dómtér létesítése nagyarányú városrendezést tett szükségessé Szegeden. Egész háztömböket kellett eltüntetni az útban álló Szent Demeter- templommal együtt. *(1., 2. kép.)*

A külsejére barokkori templomot nem egyszerre bontották le; nyugati homlokzatára csak 1925-ben került a sor, amikor a Fogadalmi templom már jórészt elkészült. Ez a rész azután meglepetéssel szolgált; kiderült ugyanis, hogy a Szent Demeter templom hagymasüvegű és barokköntösű tornya egy sokkal régebbi tornyot rejtegetett. Oly nagy volt ez a felfedezés, hogy a torony további bontásának megakadályozására Bizottság szállt ki Szegedre a Műemlékek Országos Bizottsága kebeléből. Sikerült is ezt az érdekes műemléket megmenteni, bár Szeged közvéleménye jódarabig a lebontás mellett tüntetett, hangoztatván, hogy a régi torony a Fogadalmi templom hatását nagymértékben zavarja. Szerencsére ez a felfogás már nem kísért többé és mindenki örülhet, hogy a műemlékekben oly szegény Szegednek ezt a bájos régi építményét meghagyták.

Cs. Sebestyén Károly, Szeged középkori templomainak monografusa több tanulmányban részletesen foglalkozott közleményünk tárgyával az egykori Szent Demeter templom tornyával, úgy hogy leírásának ismétlésébe bocsájtkoznánk, ha a torony építészettörténeti jelentőségét újból méltatni akarnánk.

Közleményünk teljessége azonban megkívánja, hogy Cs. Sebestyén Károly megállapításait nagy vonásokban az olvasó emlékezetébe idézzük.

A Szent Demeter-templom Szeged legrégibb temploma volt. Több átépítésen esett keresztül, míg legutolsó, barokká alakításához eljutott. A templom legrégibb részéből maradt fent a megmentett torony, amely eredetileg az egyenes záródású szentély északi oldalán állott. A déli oldalon vele szemben ugyancsak torony emelkedett. A két toronnyal közrevett szentélyhez a XIV. században, Sebestyén szerint, négy boltszakaszra terjedő háromhajós csarnokot építettek hozzá. Ezt az állítását ásatá-

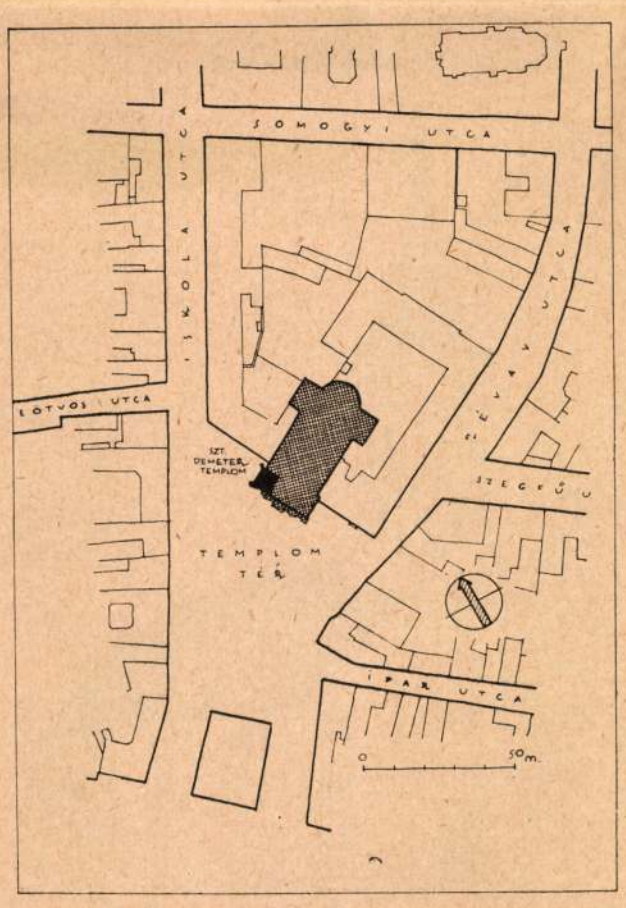

1. A szegedi Szent Demeter-templom környezete a Fogadalmi-templom felépítése előtt.

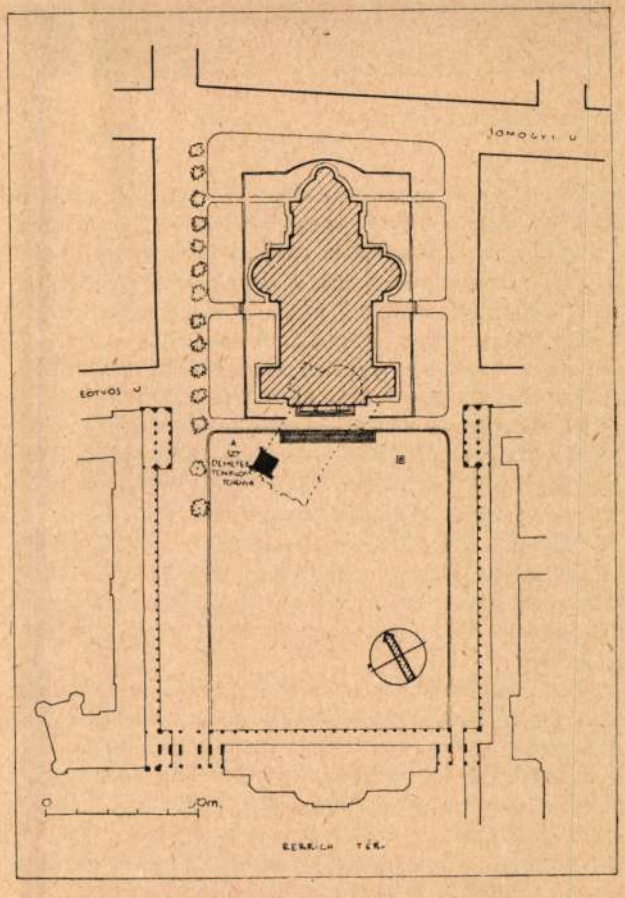

2. A szegedi Fogadalmi-templom és a dómtér az egykori Szent Demeter-templom középkori tornyával.

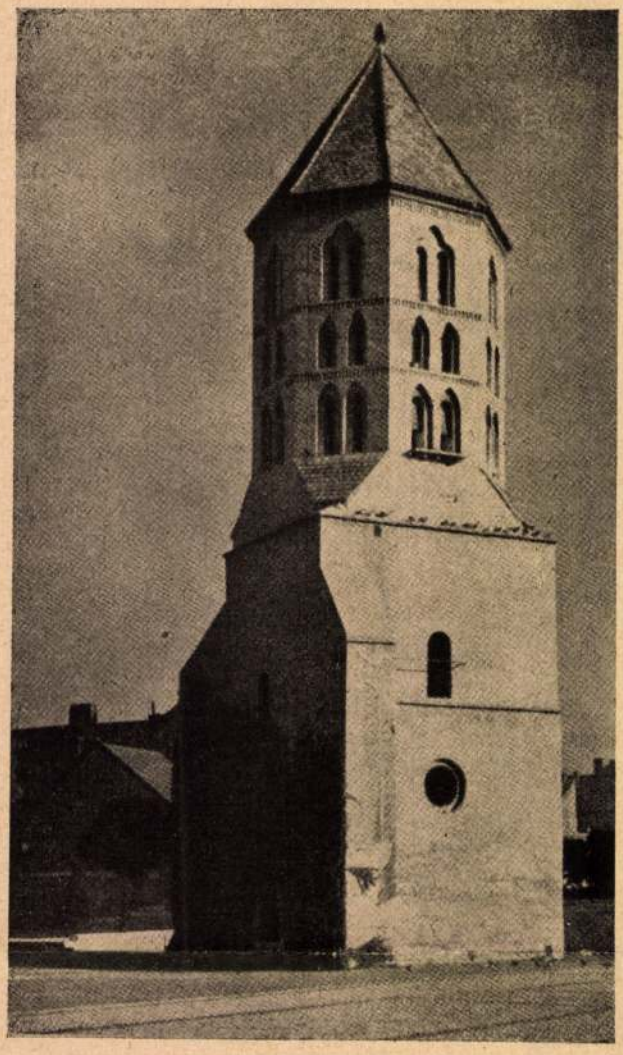

3. Az egykori Szent Demeter-templom tornya a szegedi dómtéren.

sokkal támasztotta alá. Később az egyenes záródású szentélyt, keleti irányba, megnyujtották és félnyolcszöggel zárták le. A támpilléres záródás bizonyította a szentély boltozatos voltát. Eddig a templomnak némi szerzetesi jellege volt, amit különösen a szentély mellett álló torony hangsúlyozott. Nem tudjuk mi okból, a XV. században a templomot egészen átalakították, csak a tornyokat hagyták meg a régiből. A tornyokhoz csatlakozva keleti irányban hatalmas háromhajós csarnokot építettek hozzá, amelyet körüljárós szentéllyel zártak le. Ez ritka megoldás volt hazánkban, csak kevés emléket sorolhatunk a szentélykörüljárós templomok csoportjába, igy elsősorban a pesti belvárosi templomot, az egri egykori várbeli székesegyházat, a gyöngyösi Bertalan-, a miskolci avasi református-, a szászsebesi evangélikus- és a brassói Fekete-templomot. Ideszámítjuk a debreceni nagytemplom elődjét is.

A barokká-alakitás a szentélykörüljárós templomot vette alapul Szegeden és sikerült annyira kiforgatni eredetiségéből, hogy kivül-belül szabályszerű barok építménnyé lett, legföljebb csak a templom oldalfalain meghagyott támpillérek okozhattak némi fejtörést a hozzáértőknek. A Szent Demeter templom legutolsó alakjáról Cs. Sebestyén Károlynak, közleményünkhöz csatolt alaprajza ad kimerítő tájékoztatást. *(6. kép.)*

A ma is álló tornyot, *(3., 5. kép)* mint előbb említettük, a barokktoronyból kellett kihámozni. Annyira körülépitették kivül is, belül is, hogy nyoma sem látszott, igy felfedezése nagy meglepetést okozott. Meg kell említenünk, hogy a tornyot tulajdonképpen már a gótikában forgatták ki eredeti alakjából, amikor felmagasitották, az eredeti nyolcszögletességét eltűntették és négyszögletessé formálták. Azonkivül, hogy a torony falait megerősitsék, támpilléreket épitettek a sarkaihoz. A bontáskor, 1925-ben, a későbbi gótikus tornyot — amelyen egy csúcsíves régiaikerablak volt látható — teljesen eltávolitották, csak a kibontakozó korábbi XIII. századi nyolcszögletes tornyot mentették meg. De a bontás megállitása, sajnos, akkor történt, mikor a felső ikerablakos emeletet már leszedték, úgyhogy ezt a restauráláskor újra kellett felépiteni. *(7—8. kép.)*

De vizsgáljuk meg a tornyot mai restaurált alakjában. *(5. kép.)* Alsó része kb. 12 méter magasságig négyszögletes és meglehetősen disztelen. Sarkait egy helyen a falra merőlegesen, két helyen átlósan állitott támpillérek erősitik; ezek fedőköveit a restauráláskor készitették. A négyszögletes alépitmény nyilásait ekkor alakitották ki. Földszinti kapuja is új, melynek félkörivét románkori, sakktáblamotivumú ivkövekkel* szegélyezték. Ezeket a múzeum kőtárából hozták ide s mai helyükön, másodlagos elhelyezésben tanulmányozhatók. Ugyanúgy az ajtó nyilás ivterében alkalmazott román stílusú Agnus Dei dombormű** is a múzeum anyagából származik. A torony földszinti helyiségét keresztelő kápolnának rendezték be, egy új keresztelő kúttal, a falakat pedig *Aba Novák Vilmos* falfestményei borítják.

A torony legérdekesebb része az átmenetekből ki-

* Eredeti helyük ismeretlen.

** A szegedi vár falában találták. Állitólag Dorozsma régi elpusztult templomából származik.

4. A gacsályi (Szatmár m.) ref. templom és téglából épitett tornya. Fénykép után készitett tollrajz.

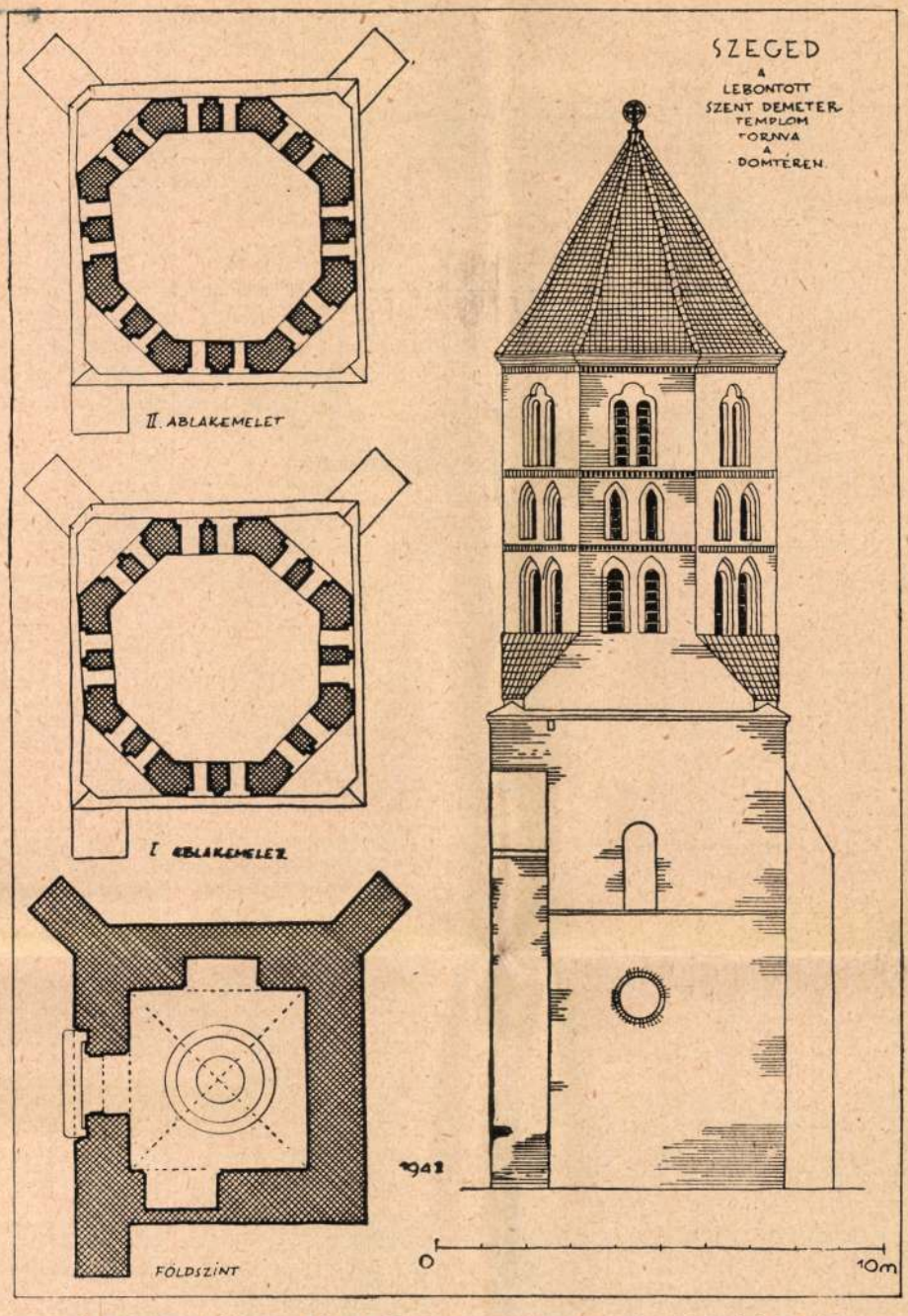

5. A szegedi lebontott Szent Demeter-templom tornyának felmérési rajza.

növő nyolcszögletes törzse, amelyet három, egymás feletti emeletsoron románkorra jellegzetes páros ablakok törnek át. Ezeket az ablakokat egyszerűen, szinte kezdetlegesen alakították, mert anyaguk nehezen formálható tégla, ebből épült az egész torony is. Az ablakok lépcsős keretűek, kívül teher-hárító ívek díszítik, a nyílásokat boltívecskék zárják le. A középső emeletsoron az ablaknyílásokat egymásnak támasztott téglákkal fejezték be, miáltal háromszögletű lezárás keletkezett. A felső emeletsor páros ablakait karélyos teher-hárító ívvel foglalták össze. Ezeket a felső ablakokat újra kellett építeni, Cs. Sebestyén vázlatai alapján, de állítása szerint nem a kellő gondossággal, úgyhogy az újjáépített ablakok az eredetiek pontos másának nem tekinthetők. Tévedés volt az is, hogy a felső és közbülső emelet ablaksora között fűrészfogrovatos övtagozatot alkalmaztak, eredetileg e helyen nem volt, csak az első és második emelet ablaksora között. Az ablakok alaktani formája, különösen pedig a fűrészfogrovat a torony románkori eredete mellett tanúskodik, úgyhogy építését bizvást tehetjük a XIII. század folyamára.

Cs. Sebestyén Károly úgy tudta, hogy a szegedi Szent Demeter templom megmentett tornya a maga nemében páratlanul áll hazánkban. Ezt a megállapítást újabb építészettörténeti kutatásaink megdöntik. A *gacsályi* református templomot *(4. kép)* eddig nem méltattuk figyelemre, pedig meglepetéssel láttuk, hogy tornya a szegedivel formai kialakításban csaknem azonos és ez is téglából épült, mint amaz. A gacsályi torony nyolcszögletes része három emeletes, ablakai párosak és a szegediekhez hasonló alakításúak. Az ablaksorokat itt is mint Szegeden fűrészfog-rovatos övtagozatok választják el egymástól.

Gacsály község Szatmár vármegyében fekszik, a körülötte elterülő sok kis falut a török hódoltság veszedelme elkerülte, úgyhogy ezek középkori templomai, több-kevesebb átalakítással máig fennmaradhattak. A gacsályihoz

Szegedi Szt Demeter templom

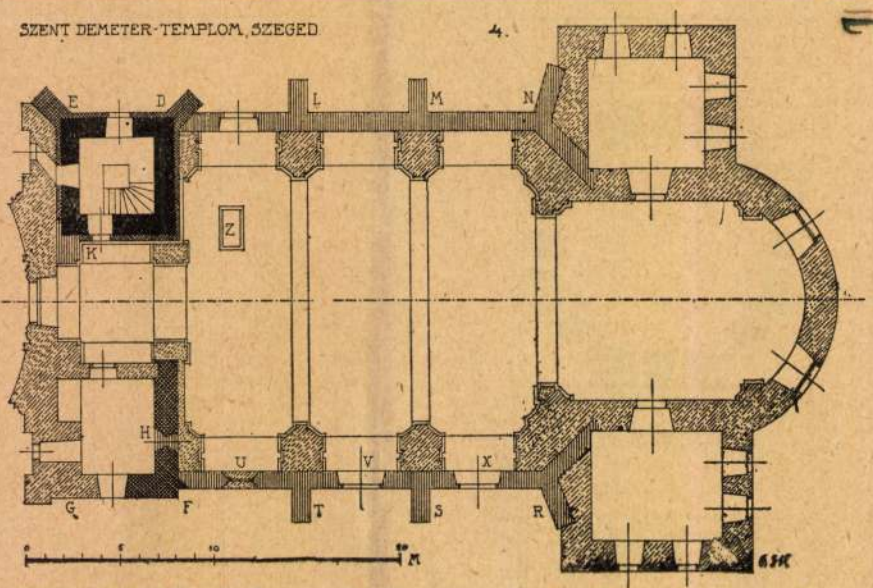

6. A szegedi egykori Szent Demeter-templom alaprajza Cs. Sebestyen Károly felmerest rajza.

hasonló tornyot lehet látni *Tunyogon, Porcsalmán* és *Csengeren* is. Úgylátszik, az ilyenfajta tornyok hazájának Szatmár megye Tiszával határos területét kell tekintenünk. S hogy e toronyformának kedvelése Szegedre is eljutott, abban a tiszai hajózásnak lehetett része. Fel kell tételeznünk, hogy a legtávolabbi tiszai vidékek egymással szoros kulturális kapcsolatban álltak már a középkorban is. Nem lehetetlen ezért, hogy szorgos építészettörténeti kutatással valamilyen tiszavölgyi kultúrára fogunk bukkanni, a folyómenti községek műemlékeinek gondos átvizsgálása során.

Abból, hogy Délfranciaországban a szegedihez hasonló, téglából emelt tornyok épültek, *(Grenade, Saint-Felix de Caraman)* Sebestyén erős francia hatásra gondol Szegeden is, ami könnyen elhihető feltevés, ha hazánk XIII. századi, az építőművészet terén különösen szoros, francia kapcsolataira rámutatunk.

A Szent Demeter-templom tornyát 1942. év tavaszán *Balog Péter Tibor* II.-é. építészhallgatónk mérte fel.

Irodalom.

Cs. Sebestyén Károly: A szegedi Szent Demeter templom bontása. Szeged, 1925.

— A szegedi Szent Demeter templom bontása. A Magyar Mérnök és Építész Egylet közlönye havi füzetei 1925 4—6 szám Szemle rovatban. (L. K.) jelzéssel.

Cs. Sebestyén Károly: A szegedi Szent Demeter templom építéstörténete. Szeged, 1927.

Cs. Sebestyén Károly: A szegedi Szent Demeter templom. Szeged, 1932.

Szőnyi Ottó: Régi magyar templomok. Budapest, 1933. Szeged: A Szent Demeter templom tornya 187. 1, 32 kép.

Cs. Sebestyén Károly: Szeged középkori templomai. A Szent Demeter templom 29—68. old. Szeged, 1938.

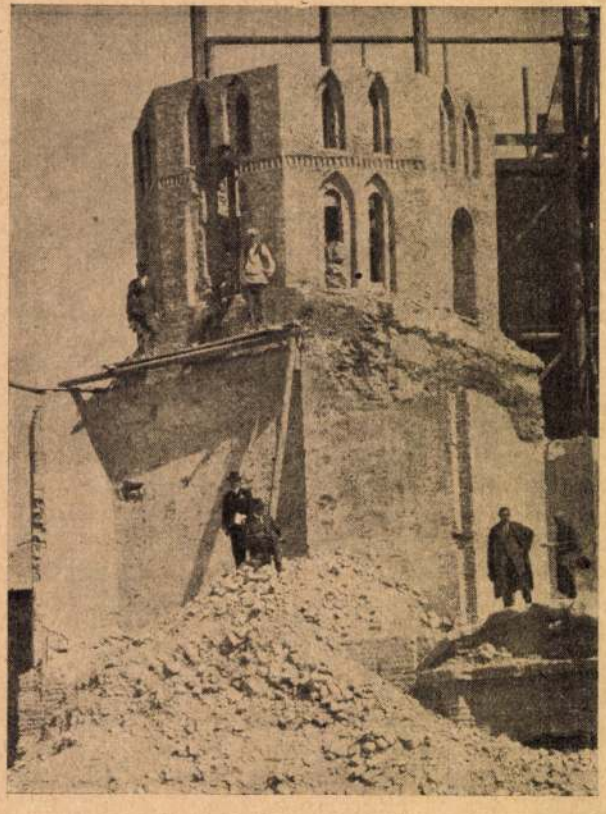

7—8. Az egykori Szent Demeter templom tornya bontás közben, 1925-ben.

„Élet" Irodalmi és Nyomda Rt. — Igazgató: Laiszky Jenő.

Szegedi

A megyei képzőművészeti kiállításon
képeivel részvett.

Hajdu-Bihar megyei Napló, Debrecen, 1972. dec. 2.

Szegedi
festő

l.

Lykanemzromantika
212. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szegedi

l.

LykaMagyműI800-50

197. l.

Wildt Adolfo

Szent Ferenc

A fonál

Önarckép

Dina Wildt képmása
Szent Luca

A Duce

Anya

Mária

Szüz

Fény

Szegedi alias Karatzon ötvös Gergely, ötvös

1642, Szatmárnémeti-ben működik

Patakiné: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez
Művészettörténeti Értesítő, 1957, 11 évf. 1-n. 27 l.

Hegedi Ábrahám

d. Feggin

Ráth. I 303

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata
tisztelettel meghívja
Önt és kedves családját
a Magyar Kultúra Napja alkalmából
a

SZEGEDI GRAFIKUSOK, IPARMŰVÉSZEK

c. könyv bemutatójára
1998. január 23-án (pénteken) du. 2 órakor
a Városháza dísztermébe
(Széchenyi tér 10.)

A kiadványt
dr. Ványai Éva alpolgármester
adja át a város közönségének.

A Szeged képzőművészeiről szóló sorozat
harmadik kötetét bemutatják:

Tandi Lajos és **dr. Tóth Attila**
kötetszerkesztők.

Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata
és a Móra Ferenc Múzeum
tisztelettel meghívja Önt és barátait
a Képtárba (Szeged, Horváth Mihály u. 5.)
a

SZEGEDI GRAFIKUSOK, IPARMŰVÉSZEK

c. kiállítás megnyitására.

A tárlatot **Kass János** grafikusművész,
Szeged város díszpolgára
nyitja meg
1998. január 23-án (pénteken) du. 1/2 5 órakor.

Közreműködik:

Bozóki Andrea
gitárművész

Megtekinthető:

1998. március 8-ig
hétfő kivételével naponta 10–17 óráig.

A kiállító művészek:

Barczánfalvi Ferenc
Berkecz Éva
Csala Károly
H. Dinnyés Éva
Kiss Alice
Kopasz Márta
László Anna
Magyar Mihály
Mráz János
Nagy Károly
Nánay Szilamér
Németh György
Papp György
Pölös Endre
Sándor Edit
Sávai Márta
Sugár Ibolya
Szekeres Ferenc
Tildy Katalin
Tóbiás Klára
Tóth Magdolna
Varga Mátyás

Készült: 600 példányban
Felelős kiadó: Szigeti Károly

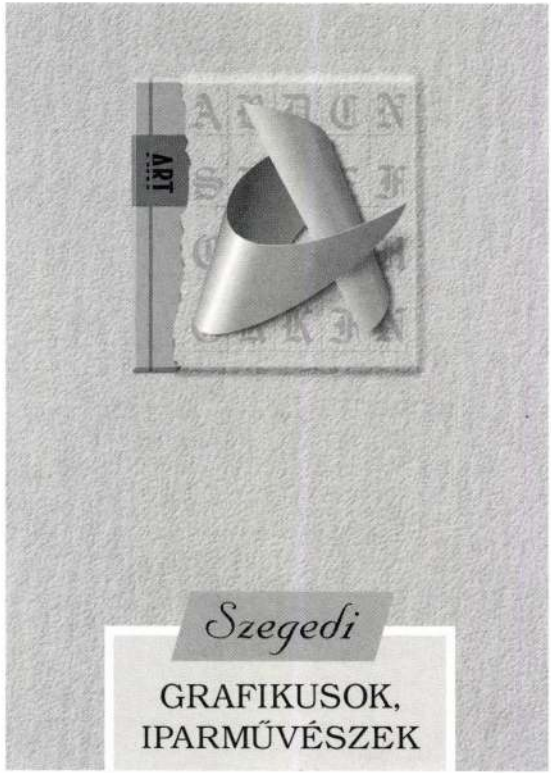

Szegedi

GRAFIKUSOK,
IPARMŰVÉSZEK

MEGHÍVÓ

Szeged

Magyarország nem spekulál az IFOR hozadékára

Fodor István a tábornokok nyugdíjazásáról, az elbocsátásokról és egy amerikai elszólásról

A Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára szerint nincs sem személyi, sem politikai oka a hadsereg parancsnokának nyugdíjazásának. *Fodor* István azt is megerősítette: az idén a tábornoki karon belüli változásokon kívül jelentős létszámleépítés várható főként a közalkalmazottak körében.

– A napokban került napvilágra a hír, hogy a Magyar Honvédség parancsnoka megválik tisztétől, mert hogy nyugállományba vonul. Bizonyos kétkedők szerint igazából nem volna szükséges a személycsere, mivel a jogszabályok biztosítanának lehetőséget a továbbszolgálatra. Akkor miért olyan sürgős most mégis ragaszkodni a nyugdíjkorhatárhoz Deák János esetében?

– Az élet természetes rendje a nyugdíjazás, s Magyarországon korábban is olyan szabályozás volt életben, amely szerint *a katonák nyugdíjkorhatára ötvenöt év*. Szóba került már 1990–94 között is e rendelkezés megváltoztatásának lehetősége, de *az előző kormány sem látta ezt indokoltnak*, s a mai kabinet sem határozta el magát erre a lépésre. Tehát nyugodtan kijelenthetem: politikai hovatartozás alapján sincs különbség a véleményekben a nyugdíjkorhatárral kapcsolatban.

– És személyi indoka van-e a parancsnok nyugdíjazásának?

– Ha figyelembe vesszük az érvényben lévő rendelkezést, akkor szükségtelen spekulációkba bocsátkozni s bármifajta személyi, netán politikai megfontolások után kutatni. Egyszerűen így diktálta az élet rendje. *Arra természetesen van lehetőség, hogy a honvédelmi miniszter egyeztetve a honvédség főparancsnokával, Göncz Árpáddal visszatartson bárkit, erre azonban nem volt még precedens.* Nem szülne jó vért az állomány körében sem, ha éppen a legmagasabb beosztásoknál történne kivétel a szokásjogban, mert azt egyfajta vezetői privilégiumnak tekinthetnék. Meggyőződésem, hogy ötletszerűen nem változtatható meg az eddigi rendszer, azt jól át kell gondolni, s a fokozatos átmenetet is jogszabályokkal kell alátámasztani a pártpolitikai gyanúsítgatások kivédésére.

– A személyi változás bejelentésével egy időben már szóba került az utódlás lehetősége s az is, hogy esetleg a hadsereg pa-

A tervek szerint 1996 második felében, 1997 első felében kell megtörténnie az átalakításnak, így a mostani teljesen logikus lépés: *a személyi változásokkal párhuzamosan célszerű végrehajtani a szervezeti átalakításokat is*. Ami pedig az utód személyének megnevezését illeti, ebben sem látok kivetnivaló gyorsaságot. Azt ugyanis tudjuk, hogy az idén nyáron el kell foglalnia pozícióját, s nagy baj volna, ha még fogalmunk sem volna arról, ki tudná ellátni ezt a feladatot. Persze hozzáteszem, *hivatalos, végleges döntés még nem született ebben a kérdésben, ezért nevet nem említek.*

– Milyen egyéb szervezeti változások követik a parancsnokváltást?

– *Több tábornok eléri rövidesen a nyugdíjba vonuláshoz szükséges életkort*, s kedvező körülmény, hogy az új szervezeti struktúrának megfelelően nem kell csak azért felállítani valakit a beosztásából, mert megszűnik a posztja. Ez a váltás ugyanis *egybeköthető* a tábornokok nyugdíjazásával.

– Jelentősebb szervezeti átalakításra is sor kerül az idén?

– A honvédség szervezeti átalakítása megelőzte a vezetési rend megváltoztatását, így *a további változások már nem minőségiek, hanem, ha úgy tetszik, mennyiségiek lesznek*. Tehát alakulatok szűnnek meg, illetve *jelentős létszámcsökkentés várható. Körülbelül ötezer közalkalmazottól kell megválni és mintegy kétezer hivításos katonától* úgy, hogy a tiszthelyettesek száma változatlan marad. Ennek oka, hogy 1998-ra még valamivel több tiszthelyettesre is szükség lesz a honvédség felépítésének átalakítása következtében.

– A napokban egy másik fontos bejelentés is elhangzott, mégpedig, hogy befejeződött az amerikai IFOR-csapatok átvonulása Magyarországon. Arról viszont keveset hallani, mi várható ezután, lesz-e nálunk még csapatmozgás, Magyarországon szervezik-e meg a katonák pihentetését.

– A pihentetés előírásszerűen hozzátartozik az amerikai csapatok életéhez, de ez olyan érezhető katonai mozgást nem fog eredményezni, mint ami a kitelepítéskor volt tapasztalható. Bizonyos eszközök, hadfelszerelések mozgatása várható, mivel a javítóbázist is nálunk helyezték el Kaposden katonának lőgyakorlaton kell részt vennie a rá bízott fegyverzettel.

– Hozhatnak-e valamiféle hasznot a Magyar Honvédség számára ezek a lőgyakorlatok?

– Ez nem haszon kérdése.

– Katonai, szakmai, erkölcsi hozadéka csak lesz ennek az együttműködésnek?!

Fodor István: A mi hadseregünk műszaki alakulatai nagyon képzettek

Weber Lajos felvétele

– Én nem szeretem ezt a fajta megközelítést, már ne haragudjon! Nagy baj volna, ha minden döntésünket a délszláv üggyel kapcsolatban ezen a módon hoznánk meg. *A Magyar Köztársaság nem spekulált, amikor arra az elhatározásra jutott, hogy részt vesz a békemisszióban, és támogatást nyújt az IFOR-csapatoknak.* Felelős politikust nem az foglalkoztatta, hogy ezzel közelebb kerülünk-e a NATO-hoz, vagy hogy hány ember jut munkához az ország egyik-másik régiójában. Magyarország biztonságpolitikai doktrínájának van egy nagyon fontos feltétele, mégpedig, hogy a biztonság egyetemleges. Ez alatt azt értjük: *saját magunk biztonsági garanciáit csak akkor várhatjuk* anyagi haszonot hajtana a honvédségnek. Amiért azonban még sosem döntöttünk ebben a kérdésben, annak az az oka, hogy szerintünk egy ilyen, üzleti alapokra helyezett együttműködést a magyar polgárokkal el kell előbb fogadtatnunk, noha jelentős csapatmozgást ezek a „bérlőgyakorlatok" sem jelentenének.

– Az előzőekhez csak annyit: abban bizonyára egyetértünk, hogy azért meglehetősen rövidlátó politika lenne, ha bizonyos technikai ismeretekre nem tartana igényt a katonai együttműködésből a Magyar Honvédség. Sőt a politikusaink is egyre inkább arról beszélnek, az IFOR-támaszpontok jelenlétéből többet kellene profitálnia a hazai gazdaságnak.

– Ez valóban a helyzet velejárója, ám amikor a döntést meghoztuk a béketeremtésben való részvételről, időnk sem volt az anyagi vonatkozások mérlegelésére. S még csak célzásokra sem nyílt módunk. Én persze továbbra is azt mondom, ha van ilyen lehetőség, élni kell vele. *Dabas környékén például a lőgyakorlatoknak köszönhetően mintegy hetven civilnek rendszeres elfoglaltságot fog jelenteni a lőtér őrzése.*

– Önök szerint nincs túlzott anyagi várakozás az IFOR-csapatokkal kapcsolatba került önkormányzatok részéről a majdani üzleti hasznot illetően? Úgy tudom, több helyütt új utakat és más infrastrukturális beruházást is kértek a települések.

– Ha ez így igaz, akkor ez részben érthető magatartás, de nem feltétlenül akceptálandó. Másrészt pedig egy kicsit *a politika is engedett a csábításnak, hogy gerjessze ezeket a várakozásokat*, táplálja ezeket az ambíciókat. Talán nem kellően átgondoltan kezelte a politika az ügynek ezeket a vetületeit.

– Visszatérve egy pillanatra az amerikaiak pihentetéséhez: folynak-e már tárgyalások a lehetséges helyszínről?

– Én nem tudok róla, szerintem ilyen igényt még nem fogalmaztak meg.

– Akkor beszéljünk még egy fontos bejelentésről: az amerikai védelmi miniszterhelyettes a minap azt mondta Budapesten, hogy az IFOR-mandátum egy évének leteltével is maradnak amerikai katonák Magyarországon, csak már NATO-színekben. Ezt a kijelentést aztán igen gyorsan tériuma. A helyzet kapcsán természetesen azt tudom mondani, hogy *a hivatalos tárgyalásokon, az informális négyszemközti beszélgetéseken szóba sem került ez a téma.* Csupán egy újságírói kérdés hangzott el a sajtótájékoztatón, nem tudom, hogy pontosan hogyan hangzott rá a válasz, de gondolom, jó oka volt az amerikai védelmi minisztériumnak megcáfolni a kijelentést.

– Persze a diplomáciában nem ismeretlen a kiszivárogtatás fogalma. Lehet, hogy mégsem volt ez egy véletlen elszólás.

– Erre hadd válaszoljam azt, anélkül, hogy bántani akarnék egyetlen újságírót is, hogy a sajtóban meg nem ismeretlen a provokáció, csakhogy *félre lehessen magyarázni* valamit.

– Egyébként önök szerint van realitása az ominózus kijelentés tartalmának?

– Maradjunk abban, hogy ez a kérdés is *abba* a kategóriába tartozik, amiről az előbb beszéltem...

– Beszélgetésünk pillanatában a magyar műszaki kontingens Okucaniban lassan befejezi a pontonhíd telepítését, bár a szerkezet összeállítását késleltetik a túlparton található aknák. Hogyan értékelik a munkájukat, nem húzódik el túlságosan a feladatvégrehajtás?

– Nem lóverseny ez, ezt a munkát nem lehet elkapkodni, a kellő körültekintés elhagyása emberéletet követelhet. Ezt nem engedhetjük meg, s nincs is erre presszió az IFOR részéről. Nekik el kell számolnia minden nemzet katonájával és saját országuk polgáraival is. Semmiféle jelét nem érzékeljük annak, hogy türelmetlenek lennének.

– De megfogalmazódik az emberben óhatatlanul, hogy nem jelképes-e a magyar szereplés. Végül is már befejeződött az amerikaiak kitelepítése, erre a hídra tehát ahhoz nincs szükség.

– Biztos, hogy *nem jelképes a magyar részvétel*, mert ha az lenne, akkor ennyi erővel abba is beleegyezhettek volna az IFOR parancsnokságon, hogy mi kórházat telepítsünk a térségbe, ahogy szerettük volna. Ők igenis pontosan tudták, hogy *a mi hadseregünknek a műszaki alakulatai nagyon képzettek, nagyon jó a felszerelésük*, erről volt alkalmuk meggyőződni is. De arra felhívom a figyelmet: a daytoni művelet nem kizáró-

Kereskedelmi központ lesz a szállodából

Véget ért a szegedi Hungária-legenda

Szegeden a régi Hungária Szálloda több nemzedék emlékezetében úgy él, mint Pesten a Gerbeaud vagy Egerben a Dobos cukrászda. Csak az a különbség, míg az utóbbi két intézmény működik, addig a Hungária 1976 óta lakat alatt van, és a szenvedélyes viták célpontjává vált. Tegnap véget ért a régóta tartó bizonytalanság: sajtótájékoztatón jelentették be, hogy az egykori patinás szállodát regionális üzleti központtá alakítják.

Amikor a hetvenes években életveszélyes lett, s bezárták, senki sem gondolt arra, hogy az 1898-ban felhúzott egykori Kass Vigadó – 1916-tól szálloda – sorsa oly hányatott lesz. Falai között generációk szórakoztak, oda járt táncolni, zenét hallgatni, tárlatot nézni és kártyázni az egész Délvidék. Egy-egy estén sokan lettek gazdaggá vagy szegénnyé, hiszen a kártyaszenvedély következtében *milliókat* vesztettek vagy nyertek a pengős világban, majd kezdetben a forintosban is. A kiváló szórakozóhely vesszőfutása a '80-as években kezdődött el, amikor kiderült: sem egykori gazdájának, a HungarHotels Vállalatnak, sem a városi tanácsnak nincs pénze, hogy *félmilliárd forintot* költsön a felújítására. A kétségbeejtő helyzettől és az esetleges lebontástól megrémülve néhány szegedi lokálpatrióta létrehozta a Régi Hungária Részvénytársaságot az épület megmentésére, ennek tagja lett a városi önkormányzat is.

Az átépítés 1989-től 1992-ig tartott, csaknem *háromszázmillió forintot* fordítottak a rekonstrukcióra, de nem tudták befejezni a felújítást, mert csődbe jutott az rt. Sajnos ekkorra már nemcsak a részvényeit, hanem a beleszólását is elvesztette a város a Hungária ügyeibe – ezzel az utolsó felelős is kiesett a sorból. Ezt követően havonta röppentek fel különböző hírek, amelyek arról szóltak, hamarosan spanyol, német vagy osztrák tulajdonosa lesz a hotelnek, amely újra megnyitja majd kapuit a nagyközönség előtt. Külföldiek helyett egy magyar pénzügyi csoport, a *Quaestor* jelentkezett 1994 telén, s 130 millió forintért megvette a csődbe jutott rt.-től a félkész épületet.

Több mint egy évig az épülettel nem történt semmi. Az emberek találgattak, ám a bizonytalanságnak tegnaptól vége. A Quaestor vezetői csütörtökön sajtótájékoztatón jelentették be, még *az idén* befejezik a Hungária átépítését, s *Stefánia Palotára* keresztelve regionális kereskedelmi központot nyitnak benne. Ezt a lépést a balkáni háború lezárása tette lehetővé. Úgy gondolják az épület tulajdonosai, ha üzleti központot alakítanak ki a hotelből, akkor a tervezett *félmilliárd* forintos befektetés megtérül. A leendő irodákhoz nemcsak a külföldi, hanem a hazai cégek jelentkezését is várják. Elvetette a Quaestor csoport a szálloda létrehozásának gondolatát, mert a meglévő 75 szobát nem tudnák gazdaságosan működtetni háromcsillagos hotelként. Csak 120 szoba és *négy-öt csillagos színvonal* esetén érné meg újjáéleszteni a hotelt.

A Hungáriában nemcsak üzleti központ, hanem kulturális és kongresszusi centrum is helyet kap. Valószínű, hogy az éttermi részt – mert működtetésére nincs jelentkező – valamelyik banknak kínálják fel. A legnagyobb terem kétszáz személyes, ezt úgy képezik ki, hogy a tolmácsberendezéseknek is jusson hely. A konferenciaterem alkalmas lesz arra is, hogy egyszerre akár több tévétársaság is közvetítsen.

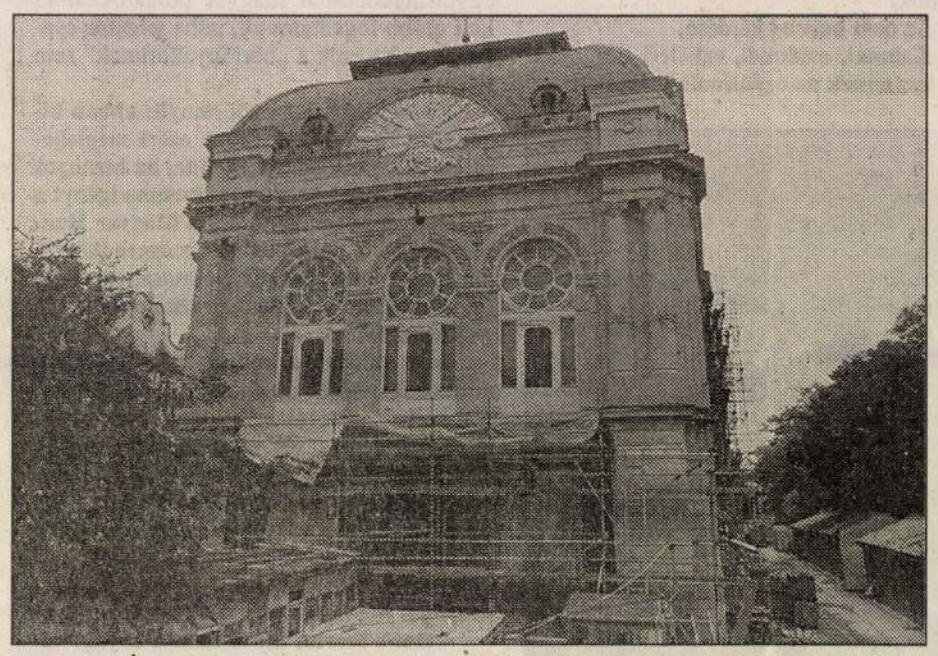

Így nézett ki a régi Hungári Szálloda félig felújítva 1991-ben
MTI-fotó – Németh György

Szeged belvárosának parkolási gondjait is részben enyhítik. Ötven férőhelyes föld alatti gépkocsitárolót építenek, ami a ház dolgozói és a vendégek kényelmét szolgálja. Különlegesség, hogy az irodaház amerikai módszer szerint, azaz *társasházi formában* működik majd, így az egyes irodák szabadon értékesíthetők. Az épület üzemeltetését önálló társaság végzi a Quaestor által kidolgozott, a budapesti gyakorlattól eltérő üzleti alapon, ami egyebek mellett azt jelenti, hogy a keletkezett profit egy részét visszajuttatják az „albetétesekhez". A hatszintes épületben az árak igazodnak a szolgáltatás színvonalához, és emelettől függően egy négyzetmétert a kulcsra kész átadáskor 200–300 ezer forintért kínálnak. A beruházás *márciusban* kezdődik fővárosi tervezők útmutatása alapján.

(halász)

Engedélyre vár a Teréz üzletház

Részletre kapható a tulajdonjog

Mind többen a könnyen megközelíthető, nagy üzletközpontokat részesítik előnyben, ahová havonta egyszer-kétszer elég elmenni, hogy a szükséges fogyasztási cikkeket beszerezzék – vallja *Bódis* István, aki két sikeres vállalkozása, a *Labirintus* és az *Oktogon* üzletház után nemrég vágott bele a harmadikba a Teréz körút 23. szám alatt.

A majd százéves épületben *Teréz üzletház* néven a közeljövőben *háromezer* négyzetméteren több százmilliós költséggel alakítanak ki – tíztől akár kétszáz négyzetméterig – üzlethelyiségeket. Bódis István a vállalkozás finanszírozására a már korábban is bevált sajátos konstrukciót alkalmazza: zártkörű részvénytársaságot alapított, a ház jövendő kereskedői a társaság részvényeinek megvásárlásával válhatnak üzletük tulajdonosaivá. Méghozzá fokozatosan, hiszen elegendő az építkezés ütemének megfelelően *részletenként* befizetni a hozzájárulást. Ez az előfinanszírozási rendszer hozzásegíti a *Teréz Üzletház Rt.-t* ahhoz, hogy ne kényszerüljön bankhitelt felvenni, az üzletekért pedig viszonylag kedvező árat szabhasson.

Bódis István ötlete – elmondása szerint – egy egyszerű felismerésen alapul: ha a főutcán vásárol egy üzletet, és azt továbbadja, legfeljebb a közvetítői jutalék a nyeresége, míg egy teljes épületet, annak viszonylag értéktelen részeit is hasznosítva, már *tisztes* vállalkozói haszonra tehet szert. A vállalkozó az üzletház mellé az Aradi utcában egy *kéreg alatti, kilencven* férőhelyes parkolót is épít. A vásárlóknak csak a bejáratig kell vezetniük a kocsit, a fizetés kártyás rendszerben történik. A „mélygarázs" területe a kerületi önkormányzat tulajdonában van, amit az *ötven évre díjmentes használatra* adott át a Teréz Üzletház Kft.-nek.

A részvények értékesítése nem kezdődött el, mivel még folyik az üzletház építészeti terveinek hatósági engedélyeztetése. A befektetők érdeklődésével kapcsolatban a vállalkozó elmondta: míg a kilencvenes évek fordulóján épített Labirintus üzletháznál *kétszeres* volt a túljelentkezés, addig a mostani épület 30–50 százaléka értékesíthető könnyedén. Természetesen azok az üzletek a kelendőbbek, amelyek a bejáratnál helyezkednek el vagy utcai kirakatuk van. Hogy a kevésbé frekventált „zugok" eladásával se legyen gond, elképzelhető, hogy ezeket a többihez képest akár fél áron is odaadják majd.

Mivel az üzletház fogalma néhány tisztességtelenebb vállalkozásnak „köszönhetően" már némileg lejáratódott, számos *extramegoldást* is terveznek azért, hogy a Teréz utcai üzletközpontot ne felejtsék el a vásárlók. Az elképzelések között szerepel a bérház jelenlegi pinceszintjén kialakítandó *műjégpálya*, egy számítógépes játékokat felvonultató játékterem, valamint egy étterem is.

(n. t.)

Terjeszkedne a Metro

Fejlesztések a városszélen

Márciusi közgyűlésén dönti el a Fővárosi Önkormányzat, hogy megszavazza-e az M3-as kivezető szakasza melletti, jelenleg mezőgazdasági terület átcsökkenhet, többet valószínűleg be is kell majd zárni. Mindeközben a peremváros közlekedése túlterhelődik. A Metro Kft.-t sikerült rávenni több olyan területszerűsítése a főváros rendezési tervében az üzletközponttól függetlenül is szerepel. A Felsőkeresztesi út és a Mogyoród útja a tervek szerint *új sávot* és közle-

Ma nyílik meg az országos festészeti biennálé

Rekordszámú táblakép Szegeden

Ezúttal is számos meglepetéssel szolgál az ország legnagyobb festészeti seregszemléje Szegeden, amely ma nyitja meg kapuit a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában, és szeptember 10-ig tekinthető meg.

■ Halász Miklós

A VIII. táblakép-festészeti biennáléra rekordmennyiségű, összesen háromszázhatvanhét kép érkezett, amelyek közül nyolcvanhárom művet választottak ki. A zsűri egyik tagja, *Szuromi Pál* művészettörténész lapunknak elmondta: a bírálóbizottság a gyenge színvonal miatt zárta ki a beküldött pályaművek több mint háromnegyedét. Mint mondta, nem a zsűri volt túl szigorú, hanem a festmények jelentős részének nívója nem ütötte meg a szükséges mértéket. Szuromi Pál egyúttal reményét is kifejezte, hogy az immár hagyományosnak tekinthető táblakép-festészeti seregszemle a jövőben is meg tud felelni annak az elvárásnak, amiért létrehozták, nevezetesen, hogy a magyar kortárs festészet törekvéseiről, eredményeiről hiteles képet adjon. Ez a cél azonban veszélyben forog, ha a kezdők és a műkedvelők a szegedi kiállítást tekintik első bemutatkozásuk fő színhelyének. A felhígulástól való félelem riasztotta el a Tisza-parti biennálétól azt a tucatnyi élvonalbeli festőművészt, akik ezúttal egyetlen vásznukat sem küldték Szegedre. Szerencsére a magyar képzőművészek élgárdájából legalább húszan-harmincan kötődnek a tárlathoz, így például *Zámbó István*, *Vári Dezső*, *Végh András* és *Galambos Tamás*.

A kirostált és a falra akasztott nyolcvanhárom alkotásra jellemző a meghökkentésre való törekvés, ami természetes velejárója a piacképességnek. Évekkel korábban ez a tájképfestészetben csúcsosodott ki, aminek mára írmagja sem maradt. Bizonyára furcsállja a látogató, hogy az alföldi realista műhelyekből milyen kevés festmény került a tárlatra. Ugyanakkor a legfrissebb hazai képzőművészeti törekvések is alig-alig tükröződnek a képtárban, aminek Szuromi szerint valószínűleg az lehet az oka, hogy a legújabb irányzatok képviselői jobban magukénak tekintik a fővárosi, pécsi vagy a győri galériákat, mint a szegedi biennálét.

MAGYAR NEMZET, 2000. 07. 22. 12.o.

...dasági és Társadalomtudományi Kara
Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Intézete
Térség- és vállalkozásfejlesztési menedzser

szakirányú továbbképzést indít
2000 októberében felsőfokú végzettségűek számára.

A képzés időtartama: 4 félév
Tantárgykörök: Vidékfejlesztés, ökonómia, vállalkozásfejlesztés, jog, szociológia, térinformatika, közösségfejlesztés, az Európai Unió vidékfejlesztési politikája, EU egységes programozás, település- és térségi marketing, vidéki szaktanácsadás, projektmenedzsment, gazdasági földrajz stb.
A képzés kezdete: 2000. október
Képzési költség: 69 000 Ft/félév+2500 Ft regisztrációs költség
Tájékoztatás, jelentkezési lap: dr. Madarász Imre, Gábor Edina
SZLE GTK Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Intézet
2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.
Tel.: (28) 522-000/1992-es és 1998-as mellék, fax: (28) 410-804
Jelentkezési határidő: 2000. augusztus 31.

Keresse fel zálogfiókunkat!

Az arany ékszereken és tárgyakon kívül, ezüsttárgyakra, drágakövekre, műszaki cikkekre és szőrme-bőr árura is folyósítunk záloghitelt.

BAV RT.
alapítva: 1773

Cím: 8000 Székesfehérvár, Várkörút 38.
Telefon: (22) 312-990
Nyitva tartás:
hétfő: 7.00 – 16.00
kedd–csütörtök: 7.00 – 15.30
péntek: 7.00 – 14.00

SZEGED

Dózsa György u.

Rági Hungária Szálló

(Kass Vigadó)

CZAKÓ Rita:-TAKÁCS Máté: A régi gipsz oromdisz rekonstrukciója. = Építés - Felujitás, 1994, l. 21. ill.

SZEGED

Dózsa György u.

Hungária Szálló (Kass Vigadó)

TARNAI István: A szegedi Régi Hungária Szálló félbemaradt felújitása. = Épitès - Felujitás, 1994, 1. 12-23. ill.

Lang Adolf, Steinhardt Antal 1897

elődési Ház (Pesti út)
.

IORVÁTH LAJOS
TÓTH KURUCZ JÁNOS
DR. BOGDÁN EMIL
NAGY FERÓ

ót szeretettel várunk!

SZEGED

Alsóvárosi ferences templom

DÁVID Katalin: Adatok a Mária ikonográfiához. = Ars Decorativa, 13, 1993 179-183. ill.

Napbaöltözött Asszony 1690 körül festmény ikonográfiája

MÁNYOK

I KÚT TÖREDÉKEI
RCI MONOSTORBÓL

gondolata is.[6] Az apátsági templom közepén, a hosszház és a kereszthajók találkozásánál kapott rendkívül díszes, és egyházi normák szerint is értékes sírhelyet Gertrudis királyné, II. András 1213-ban meggyilkolt első felesége. A síremlékről a 16—17. század folyamán földig rombolt kolostor 1967-től folyó feltárását irányító Gerevich László közleményei nyomán lehet fogalmunk.[7] E közléseknek köszönhetjük a bizonyosságot afelől, hogy európai jelentőségű műalkotással állunk szemben. A tumba oldallapjainak töredékesen is pompás domborművei a klasszikus gótikus szobrászat 1230 körüli stílusának homogén jegyeit viselik magukon, annak legjellemzőbb, „szenzibilis" finomságával. Mondhatnánk, e töredékek önmagukban a francia—magyar művészeti kapcsolatok történetének legfényesebb fejezetét alkotják.[8] A dinasztikus temetkezőhely gondolatát fontolgatva — Gerevich mellett — nemrég Marosi Ernő is felhívta a figyelmet arra, hogy a káptalanterem középtengelyében eltemetett világi személyben, akinek sírját a királyné szarkofágjáétól eltérő technikájú, de hasonló stílusú, gravírozott figurájú sírlappal fedték, az uralkodócsalád

Szegedi nevü

otvorok

U. 1832

1833

Galea V. 257.

SZEGED

Dóm tér

Ha majd birtokba veszi a város?. Milyennek látja a Dóm teret? = Dél-Magyarország, 1994. április 18. 7. p. ill.

R IGAZSÁG
T PÁRTJA

Í V Ó !

18.00 órai kezdettel

a rendszerváltás"

SZEGED

Dóm tér

Fogadalmi templom

BÁTYAI Jenő: A tér épitészei. =
Délmagyarország, 1994. ápr. 2. 10. ill.

R IGAZSÁG
T PÁRTJA

f v ó !

18.00 órai kezdettel

a rendszerváltás"

SZEGED

Szegedről egy ötvös már 1496-ban szerepel a római Szentlélek-kórház pártolótagjai sorában.[1] A XVI. század első feléből többnek neve ismeretes[2] s ekkor már céhük is lehetett, mert 1552-ben, Szegednek török kézre kerültekor, három szegedi ötvös Kecskemétre menekül s ott — bizonyára korábbi céhük mintájára — 1557-ben céhet alapít.[3]

1732-ben már újra három ötvös működik itt[4] s a város fejlődésével mindig több ötvös telepszik cda.[5] 1828-ban öten,[6] 1860—1870 táján már tizen[7] vannak.

A XIX. századnál korábbi ötvösségnek nem találtam emlékeit s a bélyegzésre vonatkozólag sem akadt útbaigazító nyom. A város címere 1691-ben kiterjesztett szárnyú sas. A XIX.

SEGEDIN

Schon in 1496 wird ein Goldschmied ~~aus Segedin~~ unter den Mitgliedern der Bruderschaft des Heiligen Geistes in Rom erwähnt.[1] Aus der 1. H. d. XVI. Jh. sind mehrere bekannt.[2] Zu dieser Zeit werden sie schon eine Zunft gehabt haben, denn drei von ihnen, die vor den Türken geflüchtet sind, gründen in 1557 die Zunft von Kecskemét.[3]

In 1732 sind schon wieder drei Meister da[4] und mit der Entwickelung der Stadt wächst auch ihre Zahl.[5] In 1828 sind fünf,[6] um 1860—1870 schon zehn[7] Meister tätig.

Aus dem XVIII. Jh. sind mir weder Arbeiten, noch Hinweise bezüglich der Stempelung bekannt. Das Stadtwappen ist in 1691 ein Adler mit ausgebreiteten Flügeln. Im XIX. Jh.

N,

században a XVIII. századi városcímer[8] sisakdísze nyomán bárány van a próbabélyegben.

wird im Beschauzeichen, dem Kleinod des Stadtwappens aus dem XVIII. Jh. entsprechend,[8] ein Lamm abgebildet.

[1] Művészet 1912, 227 (Tóth-Szabó P.). — [2] Reizner János: Szeged története, Szeged 1900; IV. 115—122. — [3] Vide Kecskemét. — [4] Arch. Értesítő 1904, 396 (Illésy J.). — [5] Reizner J. kéziratából idézi Szendrei-Szentiványi: Magyar Művészeti Lexikon, I. Bpest 1913, 240, 348. — [6] Kapossy János: M. o. ötvösök . . ., Bpest 1934. — [7] Numizmatikai Közlöny 1912, 9 (Tömörkényi J.—Harsányi P.). — [8] Podhradszky: Collectio armarum Manuscr. Mus. Nat. Hung. 2230. Fol. Lat. II. 1269.)

U diplo Π t ⊨, etc.

√(

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Kor *Zeit*	F. sz. *Lf. Nr.*	Fémfinomsági jel *Feingehaltszeichen*	Kor *Zeit*
2039	13	Ca 1890	2041	13	XIX. sz. — *Jh.*
			2042	13	
2040	13	XIX. század — *Jh.*		Aranypróba — *Goldpunze*	
			2043	2	

F. sz. *Lf. Nr.*	Próba *Beschau*	Mesterjegy *Meisterzeichen*	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom *Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur*

Szegedi ötvösczék

Könnagyötvy. 342,
343 l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
1977 JUN
Hevesi Szemle
Szegedi A.

...fel Názáretbe...

Előd László versei:

MOST, HOGY MÉGIS...

Akiknek még tegnap Párizs:
ez a szerelem
meg nem ért volna egy misét,
követik ma az égi jelet,
fel Názáretbe,
hol a Hit megszületett —
mert latrok s Júdás mindig kell,
ki elárul és megfeszít,
talán tőlük támad bennünk újra,
újra és újra hit...
most is jönnek nyájas képpel
a megkésve boldogok —,
lábunk mossák,
míg arcukra
a barmok nyála rácsorog —

A RÁCIÓ MATEMATIKÁJA

Szétosztom magam dolgaim között,
némely hányadosom irracionális,
egy agysejt zugában várja
sokszorozódását,
s lesz kapcsolatunk a rend:
egyenlőségi interperszonális
Akaratunknak terében
aki a földön áll, ha csökken támasza,
a másikunk máris
a fantáziák magasába száll,
terünk — holott —
az alappal
négyzetes...
a magassággal
csak lineáris...

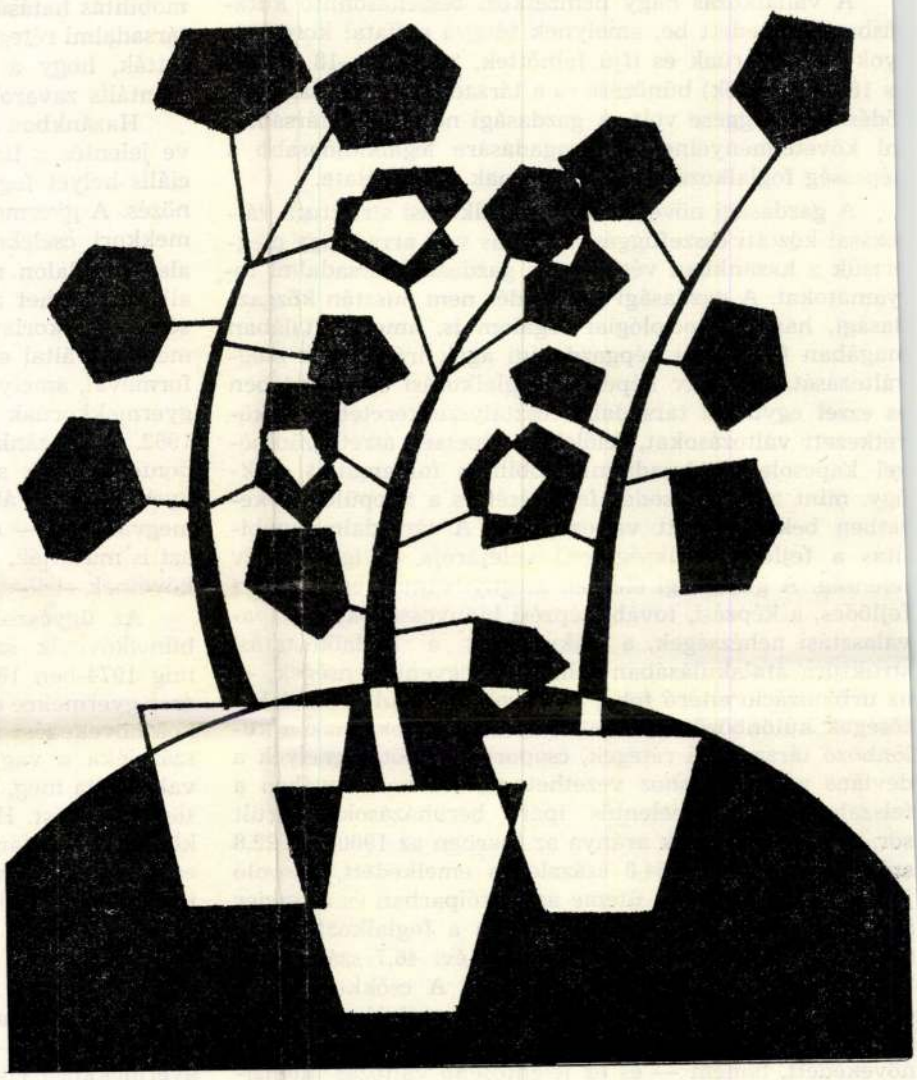

Szegedi A.: Muskátli

A második világháború után [illegible]
eklődés homlokterébe kerültek a gyermek- és fiatalkori
űnözés problémái. Szociológusok, pedagógusok, jogá-
zok, közéleti személyiségek vitatkoznak e jelenségek
kairól. Hazánkban az 1950-es évek közepétől kezdve
nerül fel a bűnözés szociológiai tanulmányozásának kö-
etelménye, ekkor kezdődnek el az empirikus vizsgá-
atok.

A vállalkozás nagy nemzetközi összehasonlító kuta-
ásba illeszkedett be, amelynek tárgya a fiatal korosztá-
yok (fiatalkorúak és ifjú felnőttek, tehát 14—18 évesek
s 18—24 évesek) bűnözése és a társadalmi-gazdasági fej-
ődés összefüggése volt. A gazdasági növekedés társadal-
ni követelményeinek megragadására legalkalmasabb a
épesség foglalkozási struktúrájának a vizsgálata.

A gazdasági növekedés és foglalkozási struktúra vál-
ozásai közötti összefüggés alkalmas volt arra, hogy meg-
rtsük a hazánkban végbemenő gazdasági-társadalmi fo-
yamatokat. A gazdasági növekedés nem pusztán közgaz-
lasági, hanem szociológiai fogalom is, amely általában
nagában foglalja a népgazdasági ágak irányainak meg-
változását, az aktív népesség foglalkozási szerkezetében
s ezzel együtt a társadalmi osztályszerkezetében bekö-
etkezett változásokat, felöleli a népesség átrétegződésé-
el kapcsolatos társadalmi mobilitás folyamatait csak-
úgy, mint a városiasodás fejlődését és a településszerke-
etben bekövetkezett változásokat. A társadalmi mobi-
itás a fejlődés szükségszerű velejárója és így pozitív
jelenség. A gazdasági életben megnyilvánuló egyenlőtlen
fejlődés, a képzési, továbbképzési hiányosságok, a pálya-
választási nehézségek, a szakmai és a foglalkoztatási
struktúra átalakulásában felmerülő egyenlőtlenségek, —
az urbanizáció eltérő foka, a művelődési, kulturális lehe-
tőségek különbözősége stb. feszültségeket okoznak a kü-
lönböző társadalmi rétegek, csoportok között, amelyek a
deviáns magatartáshoz vezethetnek. Heves megyében a
felszabadulás után jelentős ipari beruházásokra került
sor. Az aktív keresők aránya az iparban az 1960. évi 22,8
százalékról 1970-re 34,8 százalékra emelkedett, hasonló
jellegű volt a fejlődés üteme az építőiparban és a tercier
ágazatokban is. A mezőgazdaságban a foglalkoztatottak
száma jelentősen csökkent, az 1960. évi 46,7 százalékról
29,1 százalékra redukálódott 1970-re. A csökkenés ten-
denciája jelenleg is tart. Az ipari koncentráció, a vándor-
mozgalmat szabályozó vonzó bázis nemcsak térbelileg
növekedett, hanem — és ez jelentősebb változás intenzi-
tásában is — a mezőgazdaságban, a nagyüzemi gazdálko-
dásra való áttéréssel jelentős munkaerő szabadult fel.

A migráció keretében különböző irányban, külön-
böző okokból, eltérő feltételek között, különböző szemé-
ben, módon és felté

A migráció ala
nyuló áramlás. Hev
százalékot tett ki a
1970. között már en
volt. A vándorlás i
kent. A legújabb k
mobilitás hatásával
társadalmi rétegbe á
tatták, hogy a mol
mentális zavarok, — elmebetegség, neurózis stb.

Hazánkban az összbűnözésben számszerűségét tekintve jelentős a fiatalkorú bűnözés aránya, ezen belül speciális helyet foglal el az utánpótlást jelentő gyermekbűnözés. A gyermekkor büntethetőséget kizáró ok. A gyermekkori cselekmény azonban annak ellenére, hogy az alanyi oldalon nem minősül bűntettnek — sok esetben alkalmas lehet a közrend és közbiztonság veszélyeztetésére. A gyakorlatban nemegyszer találkozunk olyan gyermekkorú által elkövetett bűntettel, illetve bűnelkövetési formával, amely megdöbbenést vált ki a felnőttekben. A gyermekkorúak által elkövetett cselekmények aránya 1962. óta hazánkban emelkedő tendenciájú. Nem teljesen pontos adatok szerint a rendőri szervek 1964-ben 4000 gyermekkorú által elkövetett — egyébként bűntettet megvalósító — cselekményt regisztráltak. Tapasztalatok azt is mutatják, hogy a 10 éven aluliak viszonylag ritkán követnek el ilyen cselekményeket.

Az ügyészségi vizsgálatok szerint az ismertté vált bűnelkövetők száma 1975. évben országosan 2557 fő volt, míg 1974-ben 1885 fő (35,6 százalékos növekedés). A 10 ezer gyermekre eső elkövetői arány 13,8 és ez 4,1 százalékos növekedést mutat. Ezeknek a cselekményeknek 91,0 százaléka a vagyon elleni bűncselekmények tényállását valósította meg, ezen belül 35,8 százaléka vitt véghez betöréses lopást. Heves megyében 1974-ben 29 gyermekkorú követett el a társadalomra veszélyes bűncselekményt, — ez az összbűnözés 1,5 százalékát adta. 1975-ben 55 fő, tehát emelkedő tendenciájú a gyermekbűnözés. (Az összbűnözésen belül a gyermekbűnözés ekkor már 2,2 százalékot tett ki.)

1974-ben a megyék között Heves megyében volt a legalacsonyabb a gyermekbűnözés aránya. 1975-ben Vas megyével a 18—19. helyet foglalja el Heves megye. A gyermekkorú elkövetők többsége személyi és társadalmi tulajdon sérelmére követett el lopásokat, betöréses lopásokat és rongálódásokat.

A gyermekkorú elkövetők nagy része rendezetlen, vagy kimondottan veszélyeztetett családi környezetben

Szegedi Alice

1925/26 – 1928/29

Ferkèpzomfoiskèvk

135. 0.

Szarvas.

A háttérbeli hegyeken inne
kal védett város, az előtérben
ról megrakott kocsi hajt a hátt
vasokat a kiséret, melynek egyi
sel fogadja. Felirata a táblácsk

SERVAS I

fölül középütt: VIM VI REPELLERE
jobbra: H. 99.
alól: Fortiter infestos contra
Arma enim in armatos sume
legalól: Wieder des Mörders bös
Die [illegible] nohtwehr zug
Drumb wenn dich greiff
So wehr dich wie ein

Rm., mér. a vk. 9.6

140-95.

Szegedi Bálint
festő (?)

1514. a krakói egyetem nyári felében neve előfordul az ottani tanulók hazanak névsorában mint Valentinus Pictoris* de Zegedino.
1517 ben Valentinus de Segedyn baccalaureussá promovcáltatott.

Zsilcsong
I. 150. l.

* Képiró Bálint?

ben van k. Uraságodúnak
ár elkészítve rendelkezésére
rhányáruraktár nak, –
ai mikr: pénzügyigaraga-
felterjesztés végett megkül-
ék. –

nyáruraktár
98 szeptember 15.

Rovács

Szegedi (Hist) Antal oltár-is

ardépfertő

Gyulai polg. isk. 1900/1. értesítő

5. l. (Nekrolog.)

SZEGEDI *(Hirt) Antal*, festő. Budapesten végezte tanulmányait, azután Gyulán volt rajztanár. Oltár- és arcképeket festett. † Gula 1901 március 12.

⊥ yu

Ee·G·II·492 l

Szegedi (Flirt) Antal, festő és rajztanár; szül.
megh. 1901 március 12-én Gyulán

Gyászjelentés.

Szegedi Dániel
szürszabó
Debrecen
1840
Görffy szür
136. l.

Szegedi Antal

"Hirt Antal festő" nevét Szegedi-re változtatta.

Életrajza Szegedi Antal alatt közlendő

Scherer

II. 160. l.

Szegedi (Hirt) Antal, festő M D K

Oltár és arcképfestő. Gyulán rajztanár. A Wenckheim családnak és dolgozott. Pinkovics József (szegedi) tábornszernagy képét másolta az eredetiről. 187 old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve.Szeged.1957.Szegedi Nyomda Váll.1957

Szegedi Antal

rajztanár

Gyula

l.

Lykaközös

111. l.

ob in der Askese der seligen Margarethe
men offenbar unter dem Eindruck der Cassi
Wären. Doch ist dieses tatsächlich nur Sch
klösterlichen Forderungen kann gerade die
Andachtsübungen schon in gewissen Belange
schlossenheit des Hochmittelalters bedeut
des Margarethenprozesses als mehrfach bez
lich vorgeschriebenen, bekannten und einge
unbekannte Texte hergesagt habe , was alle
gungen zu religiöser Individuation und se
" In dieser Versunkenheit öfneten sich ih
herzmurmeln. Solche Gebete, die sie als aus
nocheinmal hätte wiederholen können und a
rückdachte." 2./

2./ Mályusz Elemér, a.a.O.

Szegedi (Hirt) Antal

festő

festette az 1860-as évek
közepén a gyulai
Jozsefvárosi rk. plé-
bánia templom főoltár-
képét, mely Szent Jó-
zsefet ábrázolja.

Scherer

II. 160 l.

Szegedi Antal, Jestő

L.: Szöri József

Apró f.: Vélemények .... [2] .... 93-96.

TISZATÁJ, Szeged, 1976. június XXX/6.

Szegedi Árpád festő

A Hatvani Galériában rendezett tárlaton szerepelnek művei: Forma és szimritmusa határozott egyenességre utal.

Farkas András: Heves megyei képzőművészek a Hatvani Galériában.

Népújság (Heves), 1975. aug. 31.

Szegedi Árpád
1021

HSZ
10

SZEGEDI ÁRPÁD tusrajza

Kanizsa rátámaszkodott a korlátra. Látta, hogy a lépcsőt elmozdítják a bejárati ajtótól. A motorok dübörgése felerősödött, a gép megmozdult.

Már késő, gondolta Kanizsa, már mindenre késő. Azután Rékát próbálta elképzelni ahogy könnyű bőrzekéjében hátraől az ülésben, vagy az övet kapcsolja be. Nem, az övet már bekapcsolták, most már csak maga elé néz, biztos egyszer-kétszer végigsimítja rövid fiús haját, mindig így csinál ha ideges.

A gép elérte a kifutópályát. Kanizsa a futóművet figyelte, ahogy lehelletfinoman elrúgja magát a földtől.

Vége — mondta ki hangosan — elment. Fakult, barna zubbonyát hóna alá vágta, végigment a teraszon, még elérte a buszt, hogy visszamenjen a Vörösmarty térre.

SZIGETHY ANDRÁS:

Forgatókönyv

Az összeillesztett betonlapok egyenletes tempóban húznak el a kerekek alatt. A kocsiban öten ülnek, Hugó, Réka, Márk, Papp Peti az operatőr és Varjassy.

HUGÓ: Nem ártana végleg tisztázni, hogy mit akarunk csinálni. Vagy csinálunk a sportolóról egy portrét, vagy a gyártelep életéről egy szociológiai filmet. A kettő együtt nem megy, ezt vegyétek végre tudomásul.

MÁRK: Nem ártana, ha vezetés közben néha előre is néznél.

HUGÓ: Most ne az érdekeljen, hogy hogy vezetek, hanem az, hogy végre megkaptuk a kamerát és két hétig dolgozhatunk. Feltételezve azt az apróságot, hogy tudjuk, hogy mit akarunk csinálni.

MÁRK: Több hogyot nem tudtál összeszedni egy mondatban?

RÉKA: Álljatok meg, én kiszállok. Nem vagyok hajlandó hülyékkel autózni naponta ötszáz kilométert. Megállapodtunk abban, hogy egy volt élsportoló, akiből edző lett, jó edző, az pedagógiailag is befolyásolja egy kis vidéki gyártelep életét. Ezen a szálon futtatjuk végig a dokumentumfilmet egy mai munkáskörnyezetben. Kiindulópontként használjuk fel a teniszedzőt, a szűkebb környezetét, lemegyünk a játékosok magánéletéig és már kint is vagyunk a gyártelep létében.

PAPP PETI: Gondoljátok, hogy az a Kinizsi, vagy Kanizsa vagy mit tudom én kicsoda, odaáll az Arriflex elé és természetes módon rögtön beszélni kezd a neveléstudományi módszereiről?

MÁRK: Neked az a dolgod, hogy nyomjad a gombot, amikor kell és amíg anyag van a kamerában. A többi a mienk.

PAPP: Vegyétek úgy, hogy ki se nyitottam a pofám.

VARJASSY: A maximum amit ma meg tudunk csinálni, az annyi, hogy az edzésről felveszünk néhány atraktív és expresszív képet. Érdemes fontolóra venni, hogy ne ezzel indítsuk-e az egész filmet. Feltétlenül mozgalmas indítás lenne. Az edzővel pedig Réka beszéljen.

HUGÓ: Tiltakozom. Ez manipulálás. Az edző másképp fog megnyilvánulni, ha Réka a szürke szemével meg bőrzekéje alatt melltartó nélküli olasz pulóverével odaáll elébe, mintha Márk átgondolt szerkezetes kérdéseire kellene válaszolnia.

MÁRK: Te teljesen megőrültél Hugó. Miért volna ez manipuláció? Ha könnyebben nyilatkozik meg Rékának, miért ne csinálja ő a felvezető beszélgetést.

PAPP: Mert Hugó a főiskola óta őrületesen szerelmes Rékába és minden filmnél a frász töri ki, ha Réka elvonul a szereplőkkel. Különben milyen ember ez a Kinizsi?

MÁRK: Kanizsa.

VARJASSY: Hugó, a következő leágazásnál jobbra.

PAPP: Milyen ember ez a Kinizsi?

VARJASSY: Még egyikünk sem beszélt vele. Különben milyen lehet? Sportoló.

RÉKA: Csak arra szeretnélek figyelmeztetni, ha eleve kialakítasz egy prekoncepciót az egyik szereplődről, akkor az olyan is lesz a filmvásznon ahogy te elképzelted és nem olyan mint a valóságban. Dokumentumfilmet csinálunk, nem?

HUGÓ: Itt kell jobbra menni?

VARJASSY: Itt. Vigyázz van egy sorompó.

Az ezerötszázas Polski megáll az iparvágányok előtt, a motor lefullad. Hugó újra indítózik.

PAPP PETI: Itt alszunk?

HUGÓ: Itt, kifogyott a benzin.

VARJASSY: Honnan veszed ezt a marhaságot?

HUGÓ: Onnan, hogy a tank mutatója nullán áll.

RÉKA: Két éve nullán áll, ha nem vetted volna észre.

HUGÓ: Ja igen, ezt majdnem elfelejtettem.

RÉKA: Peti be vagy fűzve? Hátha folyik az edzés és akkor rögtön rá kell lőni.

már forgat. A többiek kikászálódnak, bemennek a kapun és leülnek a pályaszéli padokra. Réka vállán kis táskamagnó. Kanizsa gépies precízséggel emeli tanítványa feje fölé a labdákat. A fiú folyamatosan ugrik fel és helyezi el a leütéseket a pálya sarkaiba, de az edző macskaszerű mozgással befut minden labdát és visszaemeli a szőke srác fölé.

— Nem jó — szólal meg Kanizsa. Az ütőt annyira hátra kell vinned, hogy megérintse a hátgerinced. Onnan kell indítani a lecsapást. Figyelj, mutatom! Tedd föl!

A fiú lágyan felemeli a labdát. Kanizsa szinte álmatag puhasággal emelkedik a levegőbe, látni, ahogy törzse hátrafeszül egy pillanatra, majd karja óriási erővel lendíti az ütőt előre. A labda levágódik a háló másik oldalán a fehér vonalra, a felverődött mészpor hosszasan lebeg a salak felett. Mindezt már a vetítővásznon látjuk lassított felvételben. A gyártelep kis mozijában csak Réka és Kanizsa ül az üres padsorok között. Az olajjal átitatott padlón csikkek, a vetítőgép fénysugarában legyek köröznek. A film véget ér, még egy darabig látni az átixelt kockák rohanását a vásznon, azután sötét lesz.

— Köszönöm, hogy meghívott, még soha nem láttam magam lassított felvételen. Milyen rosszul ütöm a lecsapást! Ez elképesztő.

— Komolyan mondja? Azért kérdezem, mert hatszor vagy hétszer végignéztük mindannyian, annyira tetszett a mozgása. Ezzel akarjuk indítani a filmet.

— Miért?

— Elsősorban azért, mert rendkívüli szuggesztivitása van ennek a lassított mozgáskomplexumnak, tehát esztétikailag vonzó. Másodszor pedig azért, mivel a film a gyártelep életéről szól és szimbolikus értelemben kifejez valami olyasmit, hogy az itt élő munkások élete is ilyen lassú tempóról gyorsult fel a mai ritmusra. Arra, amit ma már természetesnek érzünk mindannyian, és természetellenesnek a régit.

A teremben kigyullad a villany, Réka feláll, hátára dobja bőrzekéjét.

Szegedi Árpád

1021

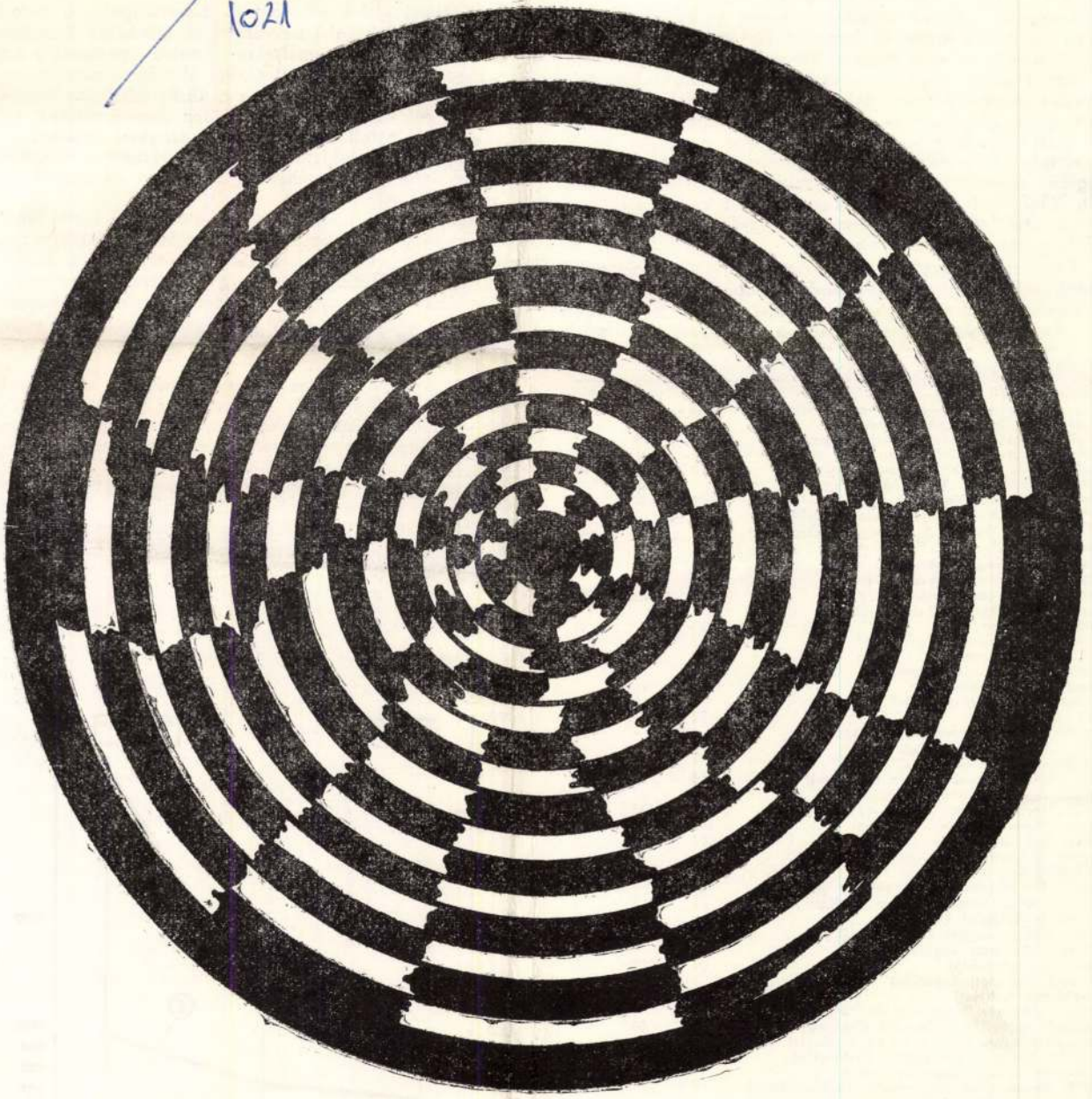

HSZ

Kör-op-art
(Szegedi Árpád tusrajza)

Egyesület (FATE), majd a regionális feladatok fokozódó jelentőségét aláhúzva a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület (GKE), a Magyar Hidrológiai Társaság (MHT) helyi csoportja, illetve szervezete. A 60-as évek végén a gyöngyösi híradástechnikai ipartelepítés (Egyesült Izzó) hívta életre a Híradástechnikai Tudományos Egyesület (HTE) gyöngyösi csoportját. Végül 1971-ben — gazdasági fejlődésünk időszerű központi kérdéseihez igazodva — a Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság (SZVT) alakította meg megyei szervezetét.

Ezzel kialakult megyénk műszaki és természettudományi egyesületeinek hálózata, melynek teljes képéhez hozzátartozik, hogy időközben — a gazdasági-társadalmi igényekkel összefüggésben — több tudományos egyesület helyi csoportból szervezetté erősödött, illetve profil szerint már meglévő egyesületeknek megyeszerte több csoportja alakult. (OEE mátrafüredi csoportja, OMBKE gyöngyösi csoportja, GTE siroki szervezete, MEE gyöngyösi csoportja, ETE Gagarin hőerőműi csoportja.)

Heves megye szakmai tudományos egyesületi mozgalmának fejlődését, megerősödését sokatmondóan mutatja az alábbi táblázat, melyben az MTESZ megyei szervezetének megalakulásától áttekinthető a tagegyesületek helyi csoportjainak, szervezeteinek taglétszám-alakulása.

Tagegyesületek	1965	1969	1973
Bólyai János Matematikai Társulat (BJMT) Heves megyei Csoportja (Eger)	27	28	74
Eötvös Lóránd Fizikai Társulat (ELFT) Heves megyei Csoportja (Eger)	12	22	35
Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület Mátravidéki Csoportja (Lőrinci)	24	32	30
Energiagazdálkodási Tudományos Egyesület (ETE) Gagarin Hőerőmű Csoportja (Visonta)	—	—	44
Építőipari Tudományos Egyesület (ÉTE) Heves megyei Csoportja (Eger)	76	83	159
Faipari Tudományos Egyesület (FATE) Heves megyei Szervezete (Eger)	16	47	89
Geodéziai és Kartográfiai Egyesület (GKE) Egri Csoportja	20	35	53
Gépipari Tudományos Egyesület (GTE) Egri Szervezete	178	266	526
Gépipari Tudományos Egyesület Gyöngyösi Szervezete	152	106	150
Gépipari Tudományos Egyesület Siroki Szervezete	92	83	131
Híradástechnikai Tudományos Egyesület (HTE) Gyöngyösi Csoportja	—	40	65
Közlekedéstudományi Egyesület (KTE) Heves megyei Szervezete (Eger)	64	83	103
Magyar Agrártudományi Egyesület (MAE) Heves megyei Szervezete (Eger)	431	520	700
Magyar Elektrotechnikai Egyesület (MEE) Egri Csoportja	20	70	130
Magyar Elektrotechnikai Egyesület Gyöngyösi Csoportja	—	55	79
Magyar Élelmiszeripari Tudományos Egyesület (MÉTE) Heves megyei Csoportja (Eger)	71	113	400
Magyar Hidrológiai Társaság (MHT) Heves megyei Csoportja (Eger)	20	—	134
Országos Erdészeti Egyesület (OEE) Egri Csoportja	89	122	263
Országos Erdészeti Egyesület Mátrafüredi Csoportja	—	17	80
Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület (OMBKE) Gyöngyösi Csoportja	31	50	112
Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Mátraalji Csoportja (Gyöngyös)	116	132	135
Szilikátipari Tudományos Egyesület (SZTE) Heves megyei Csoportja (Bélapátfalva)	15	—	—
Szervezési és Vezetési Tudományos Társaság (SZVT) Heves megyei Szervezete (Eger)	—	—	85
Összesen:	1456	1904	3577

ben minden második műszaki és természettudományos szakember tagja már valamelyik tudományos egyesületnek.

Az MTESZ megyei
fogalmazott feladatai
mal csupán a legfo
emeljük ki.

Figyelemmel kíséri,
mányos egyesületek h
a 16 tagú elnökség
egyes tagegyesületeket.
sületi titkári értekezlete
hangolását célozzák. A
függetlenített hivatali a
sokoldalú feltételeket bi
képzéshez, információcs
élet viteléhez, fejlesztésé

A több szakmai tudo
datok végrehajtásában
mozgósító és szervező t
mény, hogy az MTESZ H
egy 16 szakterület egye
szinten, igen kedvezően
átfogóbb gazdasági, társa
les körű információcserét.

Jól példázza e sajáto
pártszervek felkérésére m
munka — a megye szakm
—, vagy legutóbb a körny
kossággal kapcsolatban e
ség. Ugyancsak jó példá
közelmúltban történt felkérés is, melynek alapján az MTESZ Heves megyei szervezete szakmai-társadalmi bírálattal és véleményezéssel járul hozzá az V. népgazdasági ötéves terv megyénkre háruló feladataival kapcsolatos széles körű felmérő munkához.

Egy szervezet tevékenysége számokkal is általában jól kifejezhető. Az itt közölt ábra mutatja az elmúlt időszak rendezvényeinek és az érdeklődőknek számadatait.

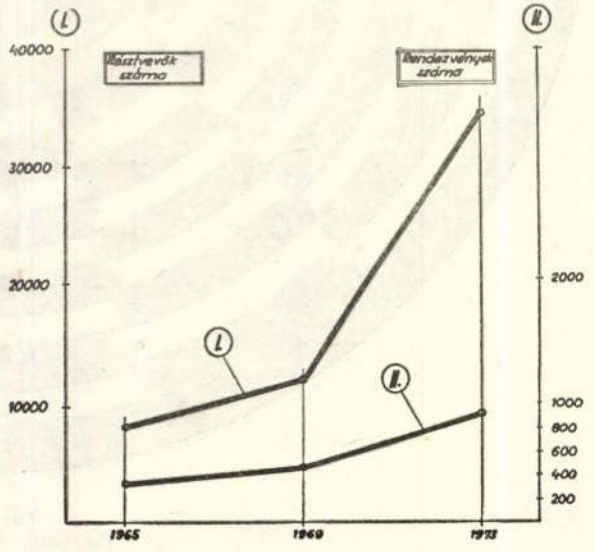

SAJTÓHÍRADÓ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 SEP

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Hevesi Sarula

1973/3

Szegedi Árpád
1021

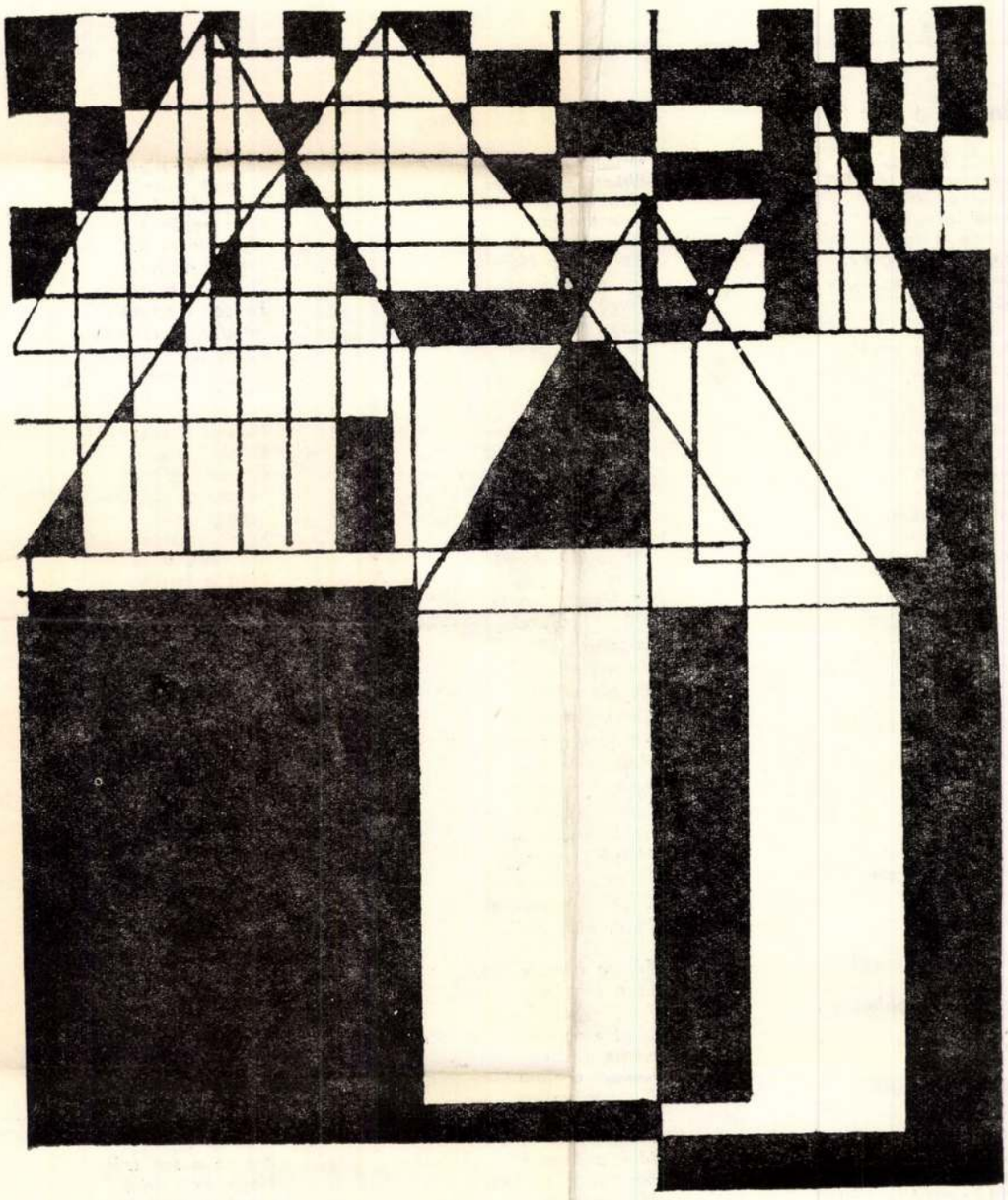

Szegedi Árpád: Házak.

FARKAS ANDRÁS:

Út a tengerig

Lám, ez a sors hát!

Bosznia mélyzöld,
Vad hegyein már
Készül az alkony,
Messzi nyugatról
Robban a fénylő
Nap, de lenyugszik.
Hűvösek itt az
Ejek, a hajnal
Ködtel adózik
Annyi — de annyi
Alomi képnek.

Bosznia — erdő!
Bárhova nézek,
Hegymeredeknek,
Völgyi világnak,
Csak buja erdő
Pántlika-módon,
Mint fura játék
Tértet előre
Félve, alattunk
Minden — A sorsunk
Nagy figyelés most,
Senkise szóla!,

Vad meredélyek
Szélein olykor,
Vizslaszemünkkel
Járva alattunk,
Számokat irunk
Képzeletünkkel
Sziklafalakra,
Hogyha a nagy busz
Megcsuszamolna,
Csepp patakocska
Lendületünket
Merre siratná —

Bosznia — szépség!
Marcona férfi
Fenn a hegyoldalt
Méri kaszával,
Mert az a kis fű
Kell a tehénnek,
Mert kicsi falvak
Elete töppent
Várakozással
Ül meg a csendes
Völgyi kanyarban,
Csúcs, meredély közt,

Bosznia — béke.
Ebben a csendes
Napban, a régi
Pillanatoknak
Tört a varázsa.
Hol van a Hollós,
Egykori Mátyás
Fürge hadával,
Nagy török ellen?
Es az az oszmán
Merre futott el
Sirjai útján?

Bosznia — béke.
Nékem, akit most
Nyári mulatság
Hiv odalentre,
Hol csak a tenger
Tükre világit
Vissza a napnak,
Jutna eszembe
— Mért, hova tenném? —
Ott az a másik,
Lágerek üzött
Almodozója,
O, aki végül
Otthoni porban
Kapta a gyászos
Rekviemet már,
Tudja valóban,
Mennyire nincs meg
Senkiben itt, ma
Holt-bizonyosság,
Hogy mi, miért van,
Csak kutakodnánk,
Mint, akik érzik,

Fényre homály jön,
És a homályra
Fény szakad újra,
Mint eme völgyi
Ködre lesütve
Rendet igazgat
Nappali fénnyel
Itt, ez a forgás,
Melyben az éj s nap,
Mint a jövendő,
Egyben a múlttal
Mát megölelve,

Játszik előttünk,
S mint a halálos
Színpad a folyton
Olre-menőnek,
Ugy alakul itt
Emberi módra,
Táj meg a gazda.
Táncol alattunk
Minden, a szempár
Fenn, a hegyekben
Még kitigyelné,
Mennyi az árnyék,

Mennyi a kósza
Kinok igéje,
Emberi, fáradt
Sóhaj, az arcok
Szánakozása,
Rezzenetekben,
Mit csak a lélek
Irhat a testre
Uj üzenetnek,
Távoli tájra:
Mennyi a mennyi,
Hol van a mérce?

Nem tusakodnak
Itt, ma. E földön
Szálfa a tartás,
Mint ahol értik,
Itt elevenre
Megy csak a játék.
Bosznia — béke.
Nékem, a vándor
Lelkületének
Csendes igézet,
Hogyha kimondom:
Bosznia — béke.

Lám, ez a sors csak!
Bosznia mélyzöld,
Vad hegyein már
Eljön az este.
Még kiviláglik,
Hogy minek élünk,
Még ma örömmel
Majd lenyugodnánk
Bosznia táján,
Ám ez a szó szűk,
Hogy belezárjuk
Mind, ami itt van.

Szegedi Árpád

1021

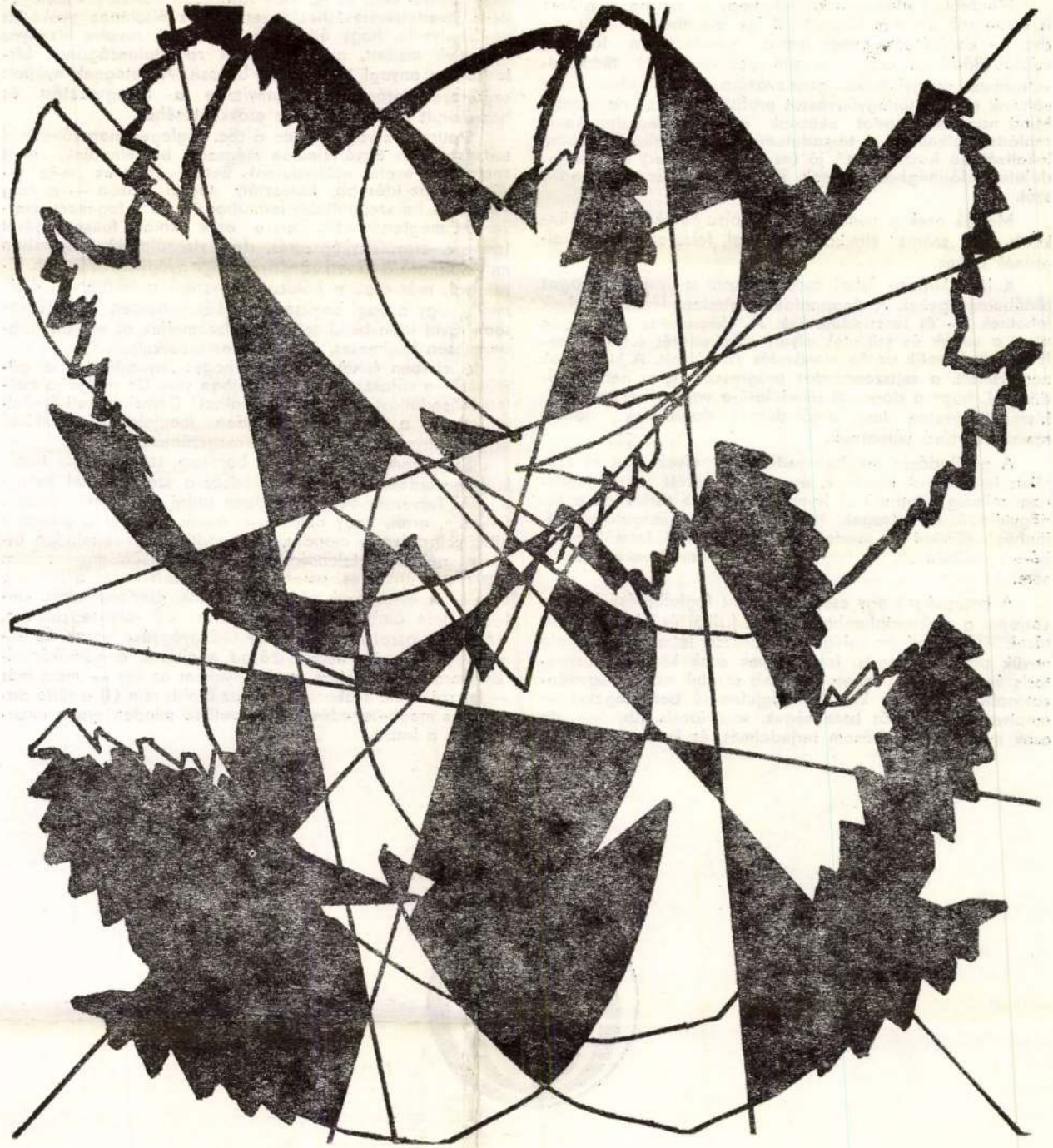

SZEGEDI ÁRPÁD: Levélkompozició

Világosan, egyértelműen értékelhető a számok tükrében az a hallatlan fejlődés, amely 1957—1972-ig terjedően történt. Két adatot emelnék ki ennek demonstrálására. Vessük össze a kimutatás segítségével a nyilvántartott tbc-s betegek össz. számát 1957 és 1972 évben. Az évenkénti felfedezett beteglétszám 1957 és 1972-es számszerű adatait.

Mindebből világosan kitűnik, hogy — ha ma még nem is olyan sok, de már kétségkívül így felszabadult időt (a tbc. — kiszűrésére, gyógyítására, gondozására fordított eddigi időről van szó) — a nem specifikus (tbc) tüdő elváltozások gyógyítására, gondozására lehet fordítani. Így változik meg a tüdőgyógyászat profilja, s ez nagyszerű. Mind nagyobb gondot okoznak a megbetegedetteknek, családtagjaiknak, s a társadalomnak a különböző tüdőre lokalizálódó hosszantartó jó (ez a jobbik eset) és rosszindulatú tüdő-megbetegedések. Röviden erről is egy néhány szót.

Melyek ezek a nem tbc-s tüdőfolyamatok? Most is inkább csak „száraz" klinikai adatokkal, felsorolásokkal szolgálnék ehhez.

Különösképpen lehet csoportosítani a nem fajlagos tüdőbetegségeket. A daganatos megbetegedések, amelyek lehetnek jó- és rosszindulatúak. A daganatos elváltozás alatt a sejtek és szövetek olyan növekedését értjük, amelyek nem követik az ép növekedés szabályait. A kiváltó ok nem ismert, a sejtszaporodás progresszív. Igen nehéz eldönteni, hogy a daganat jóindulatú-e vagy rosszindulatú, hiszen ismeretes, hogy a jóindulatú daganatok idővel rosszindulatúvá válhatnak.

A gyulladásos megbetegedések, amelyek akut és krónikus lefolyásúak lehetnek, és a kettő között az átmenet nem mindig dönthető el határozottan. Ide tartoznak a tüdőgyulladások, tályogok, hörghurutok, hörgőtágulások különböző klinikai és morfológiai megjelenési formái, mellhártyagyulladások, — hogy csak az ismertebbeket említsem.

A betegségek egy csoportja, mint foglalkozási ártalom szerepel a szakirodalomban. Ezeket fizikai és kémiai behatások — például porbelégzés — hozzák létre, összefoglaló nevük pneumoconiosis. Ismertebbek ezek közül a: asbestosis és a silicosis. Lehetne tovább sorolni még a legváltozatosabb kórokú és klinikai megjelenésű betegségeket — emphysema, gombás betegségek, sarcoidosis stb. — de ezek meghaladják írásom terjedelmét, és kevéssé ismertek a civil olvasó számára, te
dő „divatos" megbeteged

E kis kitérő után azon
gümőkórra. — A mindenn
nagyobb feladatunk a fris
tatása megbetegedéséről.
moly gondot okoz az is, ho
dése jövedelemkieséshez v
eredményezte, hogy államunk
feltételek mellett, gyógykezelé
tosítására anyagi támogatást b
segélyezés határozottan könnyít
hozzájárult a lemorzsolódás csök

Optimisták vagyunk, de a tb
természetesen egyértelműen még
sporadicus esetek előfordulnak. B
zömmel az idősebb korosztály
vannak, s ha szelídültebb formába
vezetet megfertőzhetik. Persze eze ismerésével (panasz, ernyőfényképszűrés, rtg. vizsgálatok) nyomban megindítható a következmény nélküli gyógyítás. Minden bizonnyal, már csak a hálózat nagyszerű munkájának, államunk nagy anyagi segítségének köszönhetően is, beláthatóan rövid időn belül teljesen felszámoljuk az egykor döbbenetesen félelmetes, és alattomos tuberkulozist!

A címben feltett kérdésre, hogy: „nyugdíjban a gümőkór?" a válasz: igen! Nyugdíjban van. De nyugdíja mellett másodállást azért még vállalhat! Orvoshoz kell fordulni, hogy a gümőkór (minden megjelenési formával együtt) egyszer s mindenkorra megszűnjék.

Soha nem felejtem el jó barátom, iskolatársam tragikus szenvedésének befejező fázisát a szanatóriumi betegágyon. Tervezett, vélt gyógyulása utáni jövőjéről beszélt lelkesen, arról, hogy orvos lesz, életét teszi fel a gümőkór elleni küzdelemre mondta, és mondta, amikor minden átmenet nélküli hírtelenséggel gyötrelmes köhögési roham jött rá: sugárvérzés, amely csonttá aszott testét a halálba emelte. A 40-es évek végefelé jártunk, érettségi után. Lelkesen, tele ambícióval jelentkeztem az orvosegyetemre, már akkor azzal a céllal, hogy tüdőgyógyász leszek. És immáron több, mint negyedszázad elteltével, a gümőkór elleni heroikus küzdelem eredményeként az így — most már — felszabaduló szakorvosi erő, az újabb rém (!) a tüdő daganatos megbetegedései ellen vetheti minden erejét maximálisan a latba.

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1974 MÁR

Szegedi Árpád

Hónapol
Egy bücsi éjszakáján

Budapest Napol Heves megyében
Hatvan, 1973.

Szegedi Árpád

Belső falkterv
Nagykörényesi táj

Budapest Napok Heves megyében
Hatvan, 1973.

Szegedi Árpád

Hal
Halal

Budapest Napal Heves megyében
Hatvan, 1973.

Szegedi Árpád

Ablakról
Fo

Budapest Napok Heves megyében
Hatvan, 1973.

Meghívó

Az El KALÁSZI GALÉRIA és a XÉNIA SVÁJCI-MAGYAR KIADÓ
meghívja Önt, családját, barátait és ismerőseit

U. Szegedi Árpád
festőművész

Budapest, III. kerület, Dereglye u. 1. sz. alatt nyíló
kiállításának megnyitó ünnepségére 1995. április 21-én /péntek/ 17 órára
A tárlatot megnyitja:
Kesztyűs Ferenc
háromszoros nemzetközi ezüstérmes grafikus- és festőművész a
Független Magyar Szalon Képzőművészeti Egyesület főtitkára.
Közreműködik: Dr. Zentai László költő
A tárlat megtekinthető május 5-ig /szombat, vasárnap kivételével
naponta 9-15 óra között.

A kiállítás fővédnökei: Dr. Hricsovinyi István ügyvéd, a 122. sz. ügyvédi
iroda vezetője, és Büki Attila, a XÉNIA igazgatója.

U. SZEGEDI Árpád festő

MN 1997. márc. 7.

U. SZEGEDI ÁRPÁD bibliai tárgyú kiállítása március 8-án nyílik meg a Magyar Honvédség hadtápszolgáltató központjában, a délelőtt háromnegyed tízkor kezdődő katonai eskü után.

Szembe kell néznünk ugyanis azzal, hogy az áll
művészetfogalom és a bármily finom, de mégis lét
represszió megszünte véget vetett annak a — szi
kényelmes helyzetnek amikor a politikai gesztusokna
művészetteremtő ereje, jelentése lehetett. (Az adódó
da az *Inconnu* csoport története, amelyről mára szi
teljesen megfeledkezett a művészettörténet.) Ninc
többé olyan ellenség, amelyhez képest adandó alkal
mal *bármi* ellenállást jelenthetett, amellyel szemben
ni elégséges volt ahhoz, hogy valami fontoss váljon
neoavantgárd magára maradt *a piacon*, és helyz
immár nem valamihez képest kell meghatározni, csu
önmagában. S ez a tény a mi régiónk szabályai szerint
lakult neoavantgárd egészének is óhatatlanul ve
vetett.

A piac megjelenésével hihetetlen gyorsan tudom
kellett volna vennünk, hogy a művészet az e tájon ec
ismert módon többé soha nem lesz fontos. A piac r
üdvtan, sőt felette kevéssé kedveli az *igazi* Tanokat. A
hívás immár nem egy Párt uralmának elviselésében

U. SZEGEDI ÁRPÁD festő

197. dec. 11.

Nagy útra készül a hatvani festőművész

BACSA TIBOR

Ritkán mozdul ki alkotói szobájából *U. Szegedi Árpád* hatvani festőművész, sokkal jobban érzi magát festékei, ecsetei, vásznai társaságában. Ám ha egyszer-egyszer sikerül meggyőzni egy-egy ügy fontosságáról, akkor viszont útra kel. Így találkozhattak vele nemrégiben Petőfibányán is, ahol a művelődési házban Zene, szín, kép címmel meditációs képfestési bemutatót tartott. A hatalmas, fehér vászon megtelt élettel, színekkel, szemtanúi lehettek egy kép megszületésének, egy alkotói folyamat minden kínjának, keservének a jelenlévők.

Utána ingázott a főváros és Hatvan között, hisz előkészületben lévő kötetének nyomdai munkáit is figyelemmel kísérte. Ez persze nem véletlen, hisz az oly sok vihart kavart Az egyiptomi tíz csapás című monumentális munkáját meglátva a NIVO-ORG cég képviselője, *Katona Zoltán* rögtön egy album lehetőségeit taglalta neki: exkluzív kivitelben, fehér bőrbe kötve, 105 számozott példányban napvilágot látott a festő biblikus témájú látomása. A Polgár Kiadó által gondozott, szépen nyomott, kísérő szöveggel ellátott könyv néhány példánya az ökomenizmus jegyében egyházi méltóságokhoz került. Így már megkapta *Paskai László* esztergomi–budapesti érsek, apostoli nuncius, *Harmati Béla* evangélikus püspök, *Schweitzer József* főrabbi is. Most nagy útra készül a hatvani alkotó, mert *Ladocsi Gáspár* tábori püspök kíséretében decemberben fogadja őt Rómában II. János Pál pápa, akinek az 1. számú példányt dedikálta az alkotó. Nagy izgalommal készül a találkozásra, hiszen a Szentatya előtt már nem ismeretlen azon terve sem, hogy ezek a képek tűzzománcból megelevenedve jövő pünkösdkor a Mindszenty József által felszentelt mátraszentlászlói templom dombját díszítenék. A pápai áldás kérvénye már folyamatban van, talán a személyes találkozás segít ezen is.

[illegible] művész a tengerentúlra utazik az eszten-[illegible]én, hogy Los Angeles mellett egy kiállí-[illegible]utatkozzék be.

December 11., csütö

A nap kel: 7 óra 22 perckor, **nyugszik:** 15 óra 53 per
A hold kel: 14 óra 29 perckor, **nyugszik:** 3 óra 48 pe
Névnapok: ÁRPÁD. Damáz, Dániel, Detre, Szabin, T

Mai évfordulóink

115 évvel ezelőtt, 1882. december 11-én született Breslauban (a mai lengyelországi Wroclaw) Max Born (k é p ü n k) német fizikus, akinek munkássága a kristályrácsokkal végzett kísérletei, a relativitás- és a fényelmélet terén jelentősek. Könyvet írt Einstein relativitáselméletéről (1920). 1954-ben Nobeldíjjal tüntették ki a kvantummechanikában végzett alapvető kutatásaiért.

*

130 esztendeje, 1867-ben ezen a napon hunyt el Bérc műfordító. Madách Imre barátja és első életrajzírója zései szerint Puskin művei kedvéért tanult meg orosz nő Anyegin-fordítása (1866) tette népszerűvé Puskint vasóközönség előtt. Ő indította meg nálunk az első m sportlapot 1857-ben. Novellái Élet és ábránd címmel j (1852).

A KARÁCSONYI ASZTAL DÍSZE

Sürgőssé váló süllővad

A horgászok számára kétszeres feladatot jel csonyi készülődés. A szokásos bevásárlásokon ránk hárul az ünnepi asztal ízeinek, díszeinek le is. A halászlének való potyka- és keszegféle fagyasztóban didereg, vagy az alkalmi tároló Magára valamit adó pecás hiúsága azonban marad, ha a kínálatból hiányzik a süllő.

VERESZKI JÁNOS

A legóvatosabb s legízletesebb húsú ragadozónak tartott hal igazi szezonja szerencsére éppen akkor kezdődik, amikor a pontyfélék a keszeggel együtt vermelni indulnak. A süllő étlapja a tél elejétől megfogyatkozik, s ezért még a legrafináltabb „kékfarkú" is kénytelen kimozdulni rejtekhelyéből. Ezzel azonban csak alig könnyíti meg a dolgunkat, hiszen nem mindegy, hogy hol, s milyen csalit kínálunk fel neki. A már korábban begyűjtött csalihalak közül a süllő horgászatához az apróbbakat válogassuk ki

legyen olyan d
csukahorgászatn
tos. Az úgyne
letés" süllőkap
ban felesleges, s
hal könnyen ott
a csalit. A süll
tább, legmélyebl
vizekben keressi

A süllőhorgá
zetesebb módja
zás, illetve a w
fémtestű műcsa
sősorban a körf
szesítsük elő
méret ebben a
fontos, csakúg
rezés közb
méterm

az élettudományok vezető vállalatához

Az ideális jelölt:

ötti gyógyszerész,
kreatív
eremtő és kommunikációs készségű,
lőadói képességgel rendelkezik,
ávégzésre képes.

ór betöltéséhez **angol nyelvtudás**
gépkocsivezetői engedély szükséges.

óban szerzett tapasztalat előnyt jelent.

Ami Cégünk kínál:

perspektíva
eljesítményarányos fizetés
okocsi

U. SZEGEDI ÁRPÁD festő

Hétfőn nyitotta meg - U. Szegedi Árpád festőművész a hatvani Kristály–kastélyban Stekly Zsuzsa tűzzománc–kiállítását, amelyet a Hatvany Lajos Múzeum rendezett. A tárlat április 28–ig tekinthető meg. FOTÓ: PÁDÁR SÁNDOR

97. ápr. 10. Heves m.-i kurlap

...omen est omen: a speed gyor-
...ehajtott kábítószer-ellenes raz-
...ndőri ellenőrzésekre kerül sor,
...negyében, majd az ország egész
... rendőrség a hozzá befutott, el-
...a drogárusítást és -fogyasztást
...kozóhelyekre készül lecsapni.

előre csak részinformációkkal rendelkeznek.

Az akciók során, a szórakozóhely lezárását követően, a már szemmel tartott árusokat lefogják, hogy ne tudják eldobálni a náluk lévő, bűnjelnek minősülő kábítószereket. Ezután zsiliprendszerben engedik ki, majd orvosi vizsgálatnak vetik alá a vendégeket.

Mint megtudtuk, a kétezer forintba kerülő drogteszt elvégzésének költségeit a bűnügyi szervek kasszájából elő-

...legezik meg, ám gyakori, hogy az eljárás alá vont személytől sohasem hajtható be ez a pénz, mert mindenét „anyagra" költötte.

A népszerűségi listát az Extassy tabletta vezeti, ám a speed, s a nálunk ugyancsak kemény drognak minősített marihuána is kelendő. Az elkapott árusok és fogyasztók ellen eljárás indul. Az utóbbiak büntetését felfüggesztik, ha vállalják a féléves elvonókúrát. Csendes szerint a „fertőzött" szórakozóhelyek tulajdonosainak is felelősséget kellene viselniük, de a rossz hírű egységek bezárásáról csak az önkormányzatok dönthetnek. Jogszabály-változtatás híján tovább folyik az egymásra mutogatás. **(takács)**

Lemaradnak a Munkáspárt mögött a b

Miközben a május 1-jei brit választások közeledtével utcahosszal vezet a Munkáspárt, s ha nem jön közbe valamilyen drámai fordulat, 18 év után ismét a kormányrúdhoz kerülhet, a torykra kínos botrányok sorozata is árnyékot vet.

Néhány nap alatt öt eset sokkolta a brit újságolvasókat.

Tim Smith képviselő, aki konzervatív jelöltként kapcsolódott be a választási kampányba, kénytelen volt visszalépni, mert korrupciógyanús ügybe keveredett egy *Mohammed Al Fayed* nevű egyiptomi milliomos társaságában. A jól értesültek még azt is tudni vélik, hogy az arab üzletember barna borítékokban nyújtott át készpénzt a honatyának a lobbyzásért.

Piers Merchant képviselőt a konzervatívok egyik 17 éves választási hostessével kapták félreérthetetlen helyzetben lencsevégre, *Allen Steward* egy férjezett asszonnyal keveredett viszonyba, méghozzá egy alkoholelvonó kúrán, *Sir Michael Hirst*, a skót konzervatívok elnökének pedig egy botrányos homoszexuális kapcsolat miatt kellett lemondania. *Neil Hamilton* tattoni képviselőt azzal vádolják, hogy „megfeledkezett" bizonyos

A kiállítás fővédnöke:
Dr. KESZTYŰS FERENC
háromszoros nemzetközi ezüstérmes
festő- és grafikusművész
a Független Magyar Szalon Képzőművészeti Egyesület
főtitkára

A kiállítás megtekinthető
1996. november 8–18-ig

Címlapon:
"Izzásban"
(plasztikus acryl, 70x50 cm)

Barátsággal hívjuk meg Önt,
kedves családját és ismerőseit

1996. november 8-án 17 órára

U. SZEGEDI ÁRPÁD

festő- és grafikusművész

kiállításának reprezentatív megnyitójára

A kiállítást megnyitja:
DR. FELEDY BALÁZS
művészeti író

A megnyitó előtt a kiállító művész
"rendhagyó vallomása"!

Helyszín:
Liszt Ferenc Művelődési Otthon (DALI)
Hatvan (Újhatvan) Mészáros Lázár u. 8.

A KÉPEK A HELYSZÍNEN MEGVÁSÁROLHATÓK!

Van valami,amire az egyes ember
a kerek világon bárki másnál különb módon képes."
(Deepak Chopra)

"Teljes az ott és teljes az itt.
Teljesből teljes felemelkedik.
Teljes a teljesből elszakad.
Teljesen mégis megmarad."
(Upanisadok)

A bűn mocsarából lásd az utat,
amely ahhoz az úthoz vezet,
melynek végén Teremtőd vár rád!
(szegediárpád)

BIRÓ family NYOMDAIPARI ÉS KERESKEDELMI KFT
1046 Bp. Knézich K. u. 4-6.

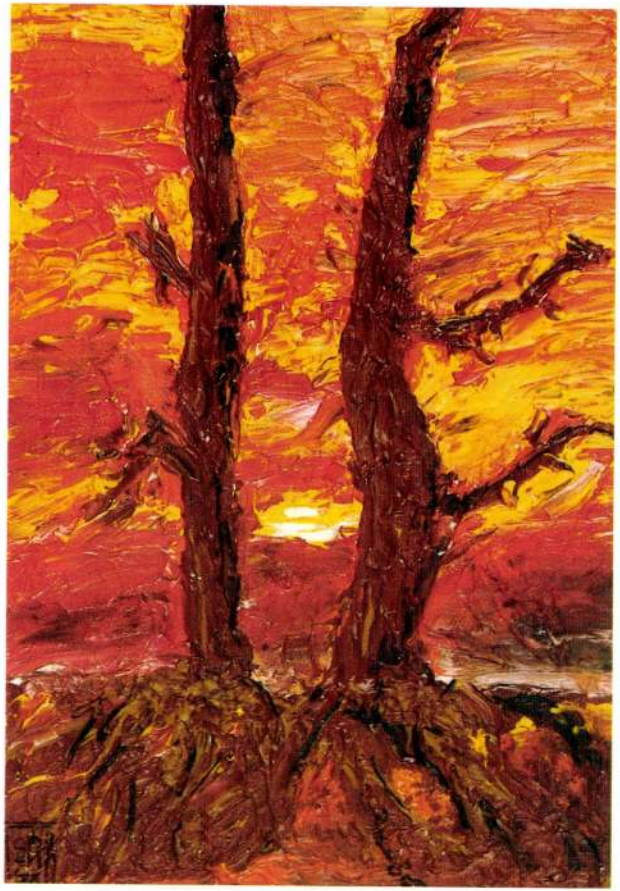

MEGHÍVÓ

U. Szegedi Árpád

Heves megyei Hírlap

1998. VI. 12

Emlékmű az áldozatokért

A fővárosi Lágymányosi híd pesti hídfőjénél a közelmúltban avatták fel a háborús bombázások áldozatainak emlékművét. A tűzzománccal díszített obeliszk U. Szegedi Árpád hatvani képzőművész alkotása. Tegnap délután a Zagyva-parti település vezetése koszorút helyezett el az emlékműnél.

FOTÓ: T. O.

U. SZEGEDI ÁRPÁD – festő

1998.09.30.

Mű- és művészetélvezet

A címben használt kifejezést *Vörös István* gitárművész használta az *Erdélyi Sándor* festőművész alkotásaiból összeállított kiállítás megnyitóján, tegnap kora este, a mezőberényi Petőfi Sándor Művelődési Központban. A tárlatot megnyitó *U. Szegedi Árpád* festőművész beszédében felhívta a figyelmet az Erdélyi Sándor műveiből áradó fényre, mely szerinte bizonyítja, hogy a művész kiegyensúlyozottan izzó alkotóegyéniség, majd így zárta mondandóját: „Légy továbbra is nyitott a tiszta sugallatra, alkoss töretlen hittel és meggyőződéssel." A kiállítás október 13-áig tekinthető meg a művelődési központban. A rendezvényt támogatta a Piknik Park.

P. R.

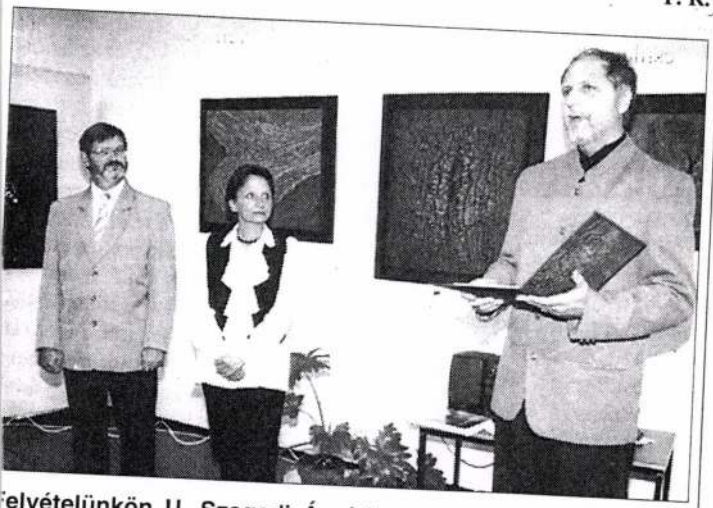

Felvételünkön U. Szegedi Árpád a bal oldalon álló Erdélyi Sándor művészetét méltatja

BARTOLF ÁGNES FELVÉTELE

Békés Megyei Hírlap

SZEGEDI Csaba

Smohay-ösztöndíj/Smohay Scholarship 1985

Életrajz/Biography

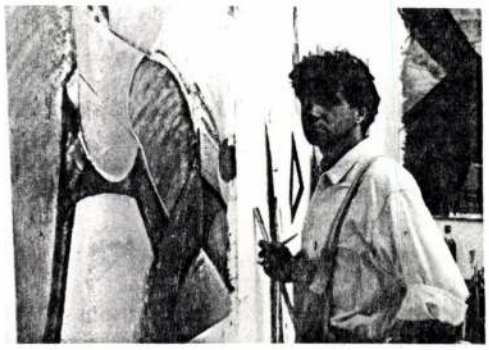

1960-ban született Kiskőrösön

1986 Magyar Képzőművészeti Főiskola, Budapest

1985-88 Mesterképzős hallgató a Magyar Képzőművészeti Főiskolán

1986 Glatz Oszkár-díj

1991 Barcsay-díj

Atelierhaus Worpswede-DAAD, Németország

Egyéni kiállítások/One-man exhibitions

1985 MMK Galéria, Dunaújváros

1986 Ifjúsági- és Úttörőház, Székesfehérvár

1987 Galerie in Atelier, Heidenheim

Uitz Terem, Dunaújváros (Tábori Csabával)

1988 Vörösmarty Általános Iskola, Székesfehérvár

1989 Gasthof zur Post in Deining, München

1990 Atrium Wohnstudio, München

Kiállított műve/Exhibited work

Oldalt (1990)*
olaj, vászon
100 x 120 cm

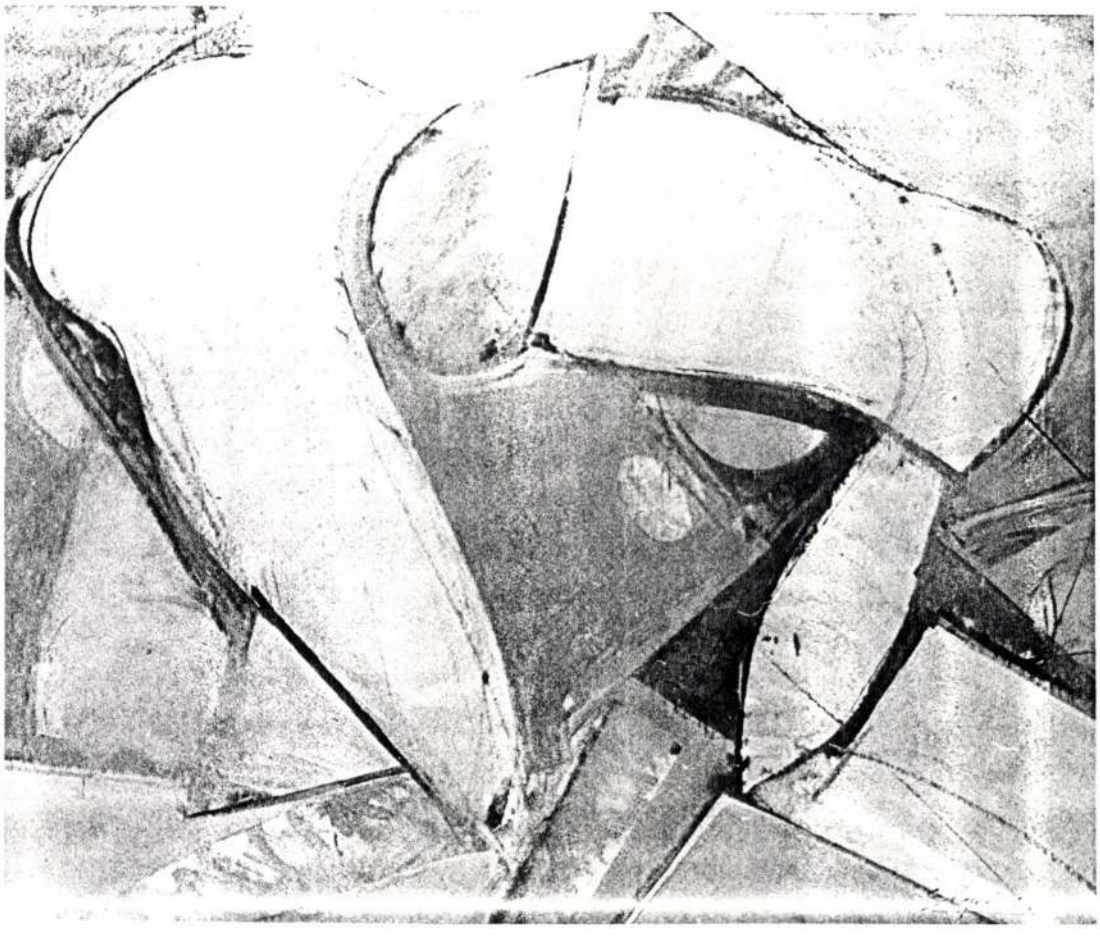

SZEGEDI Csaba

A Smohay-díj tíz éve.
Szék-felévén, Csák K., 1991

Szeretettel meghívja
Önt és kedves barátait az

MŰVÉSZETI GALÉRIA

Szentendre, Engels utca 7.

BARCSAY DÍJASOK '91

GAÁL JÓZSEF SZEGEDI CSABA
KOPASZ TAMÁS VINCE OTTÓ

kiállításának megnyitójára

1991. április 12-én, pénteken 17 órára

*

Megnyitja:
Dr. Hann Ferenc művészettörténész

A kiállítás megtekinthető: 1991. április 12-30-ig.

52 EGEDI Csaba

Szegedi Béla Hevesmegyei Nap 1998. június 17.

SZOBROK ÉS FOTÓK

Két kiállítás az IH-ban

Szegedi Árpád életfáit is megcsodálhatta a közönség

FOTÓ: GÁL GÁBOR **A Fotókör legjobb képeit állították ki**

BARNA

Két kiállítás is nyílt hétfőn délután az egri Ifjúsági Házban. A Kísérleti Galériában a Fotókör 1997–98-as évfolyamának – *Horváth Henrietta, Petrozsényi Nóra, Kelemen Melinda, Pisák Annamária, Mészáros Ákos, Erdélyi Zoltán, Püski Viktória, Ludányi Anita, Birinyi Judit, Papp Enikő, Dósa Irén* és *Kiss Judit* – legjobb fotóiból állítottak ki 53 képet, míg a földszinten működő Galéria I-ben délután ötkor *Szlaukó László* képzőművész nyitotta meg az 55 éves, hajdúböszörményi születésű *Szegedi Béla* szobrászművész tárlatát. Az egri közönség a fából faragott életfáktól a vajúdó nőkön keresztül a portrékig tekintheti át Szegedi munkásságának keresztmetszetét. A jelenleg Etyeken élő művész szobrainak kiállítása július 4-ig látható Egerben.

Szegedi Csaba

Smohay-ösztöndíj

Magyar Nemzet 1985. IX. 10.

Szegedi Csaba

Szuhay-öntöndi

Népszava 1985. IX. 10.

Szegedi Csaba

Smohay-díj '85
(Szilas Jelenkor)

Magyar Nemzet 1985. IX. 21

Szegedi Béla

Heves megyei Hírlap

1998. VI. 17

Szegedi Béla szobrászművész tárlata nyílt meg az egri Ifjúsági Házban. A művész – aki 10 évig volt a Csepeli Alkotókör tagja – 1973 óta folyamatosan részt vesz csoportos kiállításokon. Munkái közül első díjjal jutalmazták az „Ember és munka" című alkotást, valamint egy szekszárdi bemutatón „Portré"-ja III. helyezett lett. A budapesti Ökogalériát követően Szegedi Béla alkotásai a hónap végéig a megyeszékhelyen láthatóak. FOTÓ: PERL MÁRTON

Kegedi Csaba

kiállítása Vácra a
Madách Imre Művelődési
Központban

Népszabadság, 1987. XII. 1

SZEGEDI Csaba

Hann Ferenc: Barcsay-díjasal '91 = Hitel,
N. évf. 11. sz. 1991. május 29. 17. p. ill

Veincze Attila
Kopasz Tamás
Gaál József
Szegedi Csaba

Szentendre, Aktív Art Galéria, 1991. aug.

kat nemcsak nagy hazai, fogadta, de nyilvánvaló, visszhangja lehetett anna tásnak, melyet 1983-ban a mával rendeztünk a bécsi ungarische Kunstgeschicht 1946-1930 címmel.

A Művészettörténeti Kutató Csoport szerkeszt, művészet történetéhez kap kat tartalmaz; alkalmat a értekezések publikálására

SZEGEDI Csaba

POGÁNY Gábor: Dunántúli táblat,
ketedner. = Somogy, XIX. évf. 1. sz. 1991
96–99. p. 97. p.

Kaposvár, Somogy Megyei Múzeum } VII. Dunántúli Táblat
Somogyi ~~Megyei~~ Képtár }

SZEGEDI Csaba

BARCSAY DIJASOK'91 c. kiállítás :AKTIV ART GALÉRIA,
1991.április 12. nyilt
Résztvevők: Gaál József, Szegedi Csaba, Kopasz Tamás
Vince Ottó
Megnyitotta: Hahn Ferenc

SZEGEDI Csaba festő

TARI Gábor, Müller Árpád, Szegedi Csaba, Magyari Márton közös kiállitása , Kaposvár 1986

ld. Tari

gleiches Namens.

Abaliget, oder Baliget, ein ungr. Dorf im Baranyer Kom. im Gerichtsbezirk jenseits des Gebirges. ✝

Abány, im Heweſcher Kom. im Tarner Gerichtsſtuhl iſt mit ungr. Einwohnern beſetzt, liegt an der Theiß unter Solnok u. iſt mit einer Ueberfahrt verſehen. Gehört dem Biſchof v. Erlau. ✝

Abány: dieſen Namen führen zwey ungr. Dörfer im Preßb. Kom. in der Schütt ¼ M. von Serdahely W. Nw. Sie liegen ohnweit von einander Nagy-Abány iſt das Stammhaus der uralten Familie von Eſchiba, aus welcher der verſtorbene Hr. Hofrath v. Eſchiba 1769 eine ✝ Pfarre errichtet. Kiſch-Abány liegt ¼ M. von Serdahely. N.

Abara, Oborin, ein ungar. ihre Wache. ✝

Abdalócz, Edlitz ein kroatiſches Dorf im Eiſenburg. Kom. ¼ M. v. Monyoróker Nw. der Erdödiſchen Familie zugehörig. Die Einwohner leben meiſtens vom Feldbau.

Abelova, ein ſchlowakiſches Dorf im Neograd. Kom. 1¼ M. v. Dévény W. Sw. iſt der Geburtsort des berühmten Mathematikers Mikoviny, welcher ſeinen Landsleuten ein ſo ſchönes u. nützliches Andenken an ſeinen Komitatskarten hinterlaſſen hat. Gehört der Graf Forgátſch und Gr. Zichiſchen Familie. ⊙

Abód, ein ſchlowak. Dorf im Borſchoder Kom. im Sendröer Bezirk ¼ D

Abony, ein nahrhafter Marktflecken im Peſter Kom. an den Solnoker Gränzen, 6 M. v. Peſt

Szegedi Bálint

Művészet 1904. 2ko. l.

ADATOK MŰVÉSZETÜNK TÖRTÉNETÉHEZ

EGY SZEGEDI FESTŐ EMLÉKE A XVI. SZÁZADBÓL. A krakkói egyetemen tanult magyar ifjak 1490—92 táján saját külön otthont kaptak, amolyan convictus-félét, amelyet magyar bursának hívtak. A magyar bursa lakóiról rendes névjegyzék maradt fenn, amely névjegyzékben 1515-ből a következő feljegyzés maradt reánk:

Valentinus de Zegedino Baccalarius filius Stephani Pictoris.

Érdekes az, hogy e feljegyzések mindig egyszerűen a tanuló keresztnevére vonatkoznak, amely után illetőségének helye áll, például: Lucas de Tisauarsan (Tisza-Varsány). Egyedül fentemlített Szegedről jött, Bálintunk neve mellett találjuk atyjának, Istvánnak nevét, aki festő volt. Vajjon akad-e valaha több adat erről az Istvánról? Megjegyzem, hogy Bálint nevével sem találkozunk több helyen.

télyük emelésére", akik művészi szempontok szerint folytatják gyakorlatukat. Az egyesület, amely e programm szerint hasonló a Budapesten már régebben megalakult MÉSZ-hez, most kiadta bővebb programmját, amelyből a következő, minket is érdeklő részleteket közöljük:

Művészi életünk egyik legnagyobb ellenségét a ‚vállalkozók' szellemének felburjánzásában látjuk, amelyet nem ideálok kormányoznak, hanem csupán nyers haszonlesés. Utcáinkon minduntalan a hideg üzleti szellem néz ránk, alig-alig találkozunk felvillanásával az igazi művészi akaratnak. A művészi módon működő építész rég elveszítette befolyását az új utcák és új városrészek tervezésére. Itt bő tere nyílik az egyesület működésének. Befolyást kell szereznünk az új utcák, az új városrészek tervezésére, az építési szabályzatok átalakítására. Más veszedelem fenyegeti az igazi művészetet középületek emelésénél, ahol a különböző műszaki hivatalok illetéktelenül és szomorú eredménynyel működtek eleddig. Az egyesület szabályozni óhajtja az építési pályázati ügyeket, be akar folyni a fiatal

MDK

Szegedi Attila

Résztvett a képzőm.kiáll.-on.

Meghivó. XIX.Tanács Ifjú Gárda Művelődési Ház és Nagy Balogh János képzőm.kör. 1964. Máj 16 - Máj 25-ig.

MDK

A CSEPEL GALÉRIA SZERETETTEL MEGHÍVJA

SZEGEDI CSABA

FESTŐMŰVÉSZ
KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA
1990. DECEMBER 6-ÁN 18 ÓRÁRA.
A
KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA
JOHAN VAN DAM

CSEPEL GALÉRIA

A KIÁLLÍTÁS HELYE: BUDAPEST, XXI., CSEPEL, TANÁCSHÁZ TÉR 3. TELEFON: 158-9516
MEGTEKINTHETŐ: 1990. DECEMBER 6-TÓL DECEMBER 30-IG KEDDTŐL VASÁRNAPIG 10—18 ÓRÁIG
HÉTFŐN ZÁRVA!
MEGKÖZELÍTHETŐ: A BORÁROS TÉRI GYORSVASÚTON KÉT MEGÁLLÓ A TANÁCSHÁZ TÉRIG.

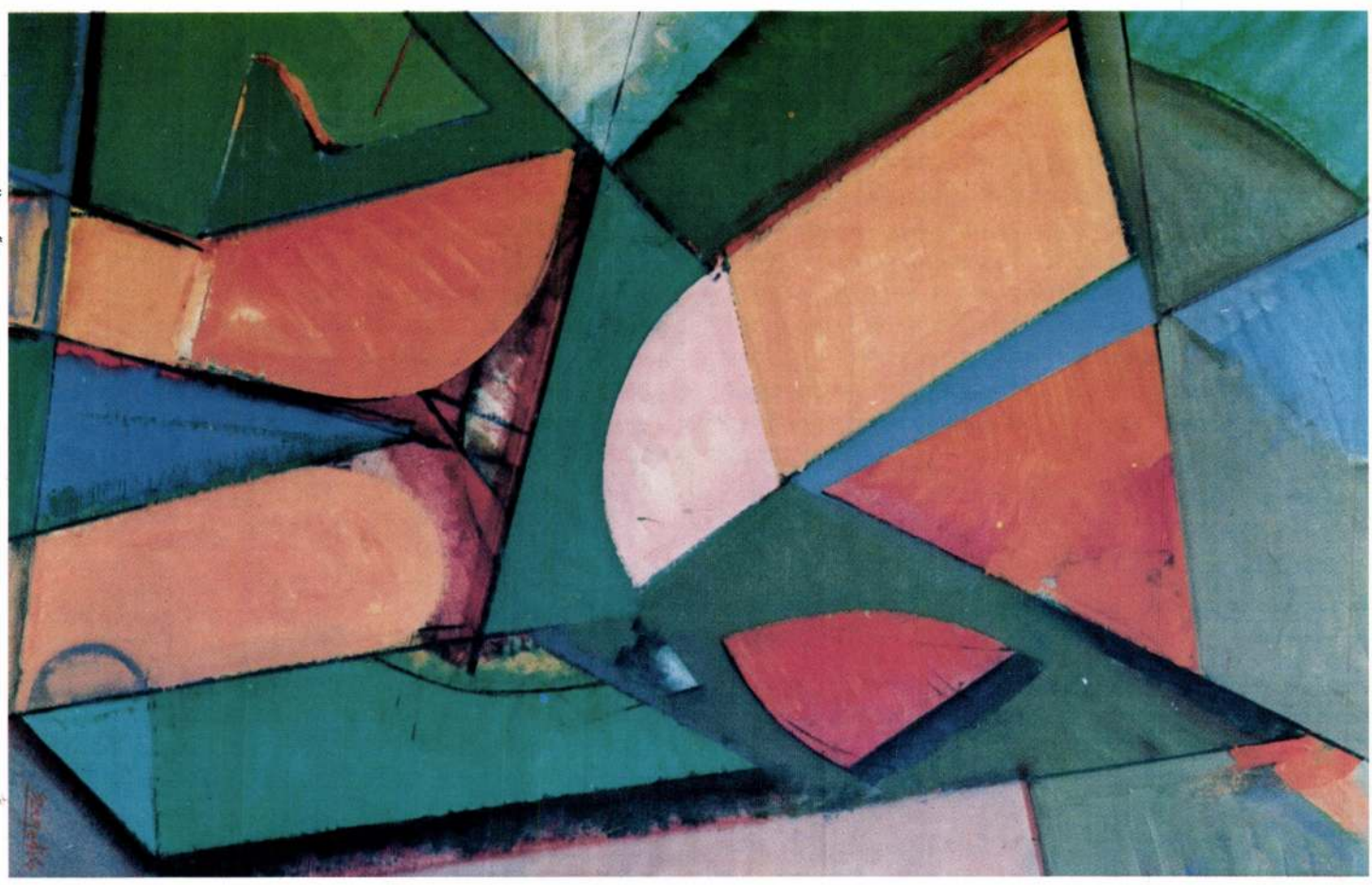

HENDRICKJE A FÜRDŐBEN

PASZTORÁL

S Z E G E D I C S A B A

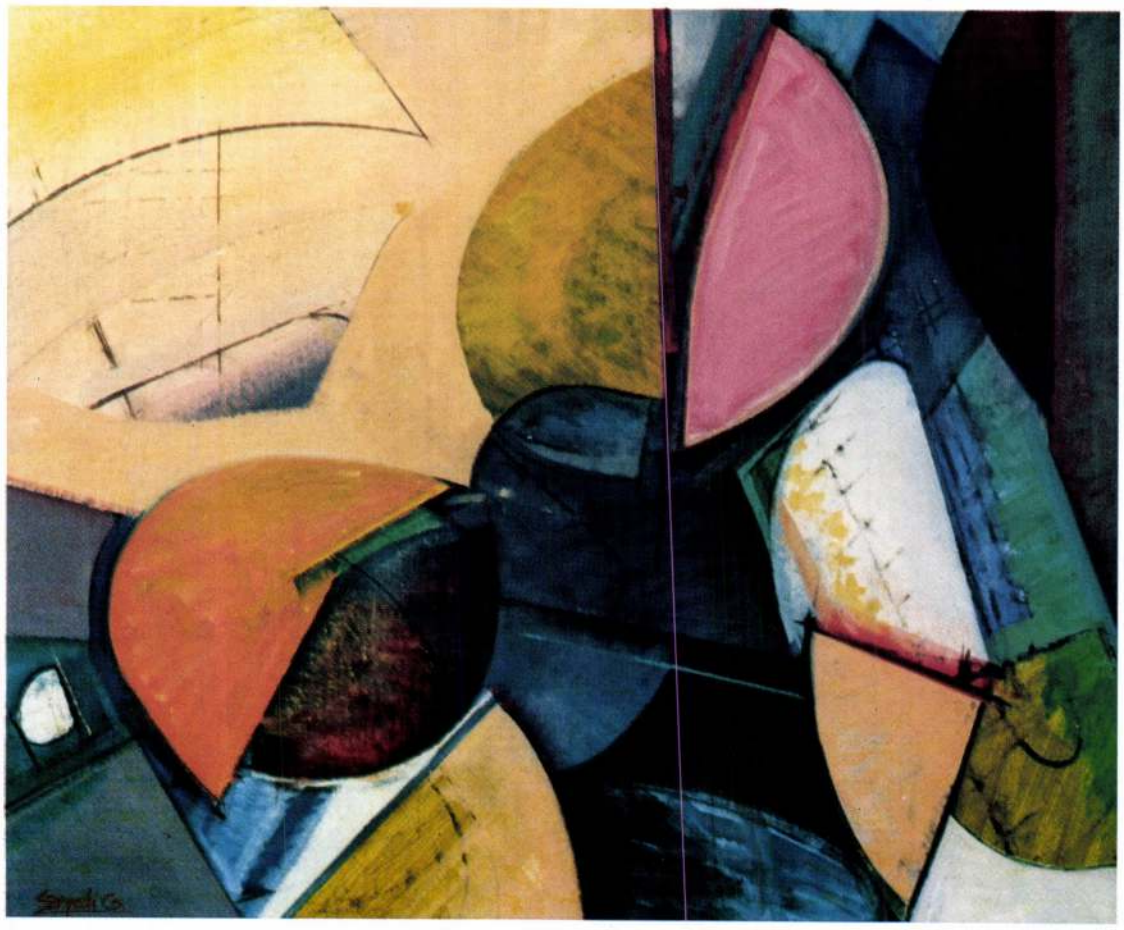

KÁVÉ ÉS
SZAXOFON

Szegedi Csaba festő munkáit szemlélve az első, ami megfogott, az az általa kimunkált színvilág. A pasztellszínek finom világa, – mely olykor letisztultabb, olykor kissé anyagszerűbb hatást kelt – kétségtelenül mestere, Gerzson Pál hatásának eredménye, a főiskolai éveiből. Másodsorban meglepett a legújabb munkáiban fellelhető tematika. A Szegedi munkáit évek hosszú sora óta figyelemmel kísérőket ugyan nem érheti ez a meglepetés, mivel festészetében egyenesvonalú fejlődés figyelhető meg.

Szegedi műveivel először – és egyben hosszú ideig utoljára – 1986-ban találkoztam, amikor a budapesti Vigadóban állította ki az Egyesült Államokban szerzett inspirációk hatása alatt álló műveit. A monumentális városokban átélt benyomások olyan művek létrejöttét segítették mint a „Fifth Avenue" és a „Park Avenue" c. képek, amelyeken a szimmetrikus szerkesztésmód dominál. Ezekben a munkákban a megőrzött elemek, a statikus környezet mellett megjelent a térmélység és a dinamika.

Szegedi legutóbbi munkáit vizsgálva számomra úgy tűnik, hogy képeinek tárgyát a lehető legteljesebben két dimenzióban akarja ábrázolni. A vásznak olyan színekből és színfoltokból épülnek fel mintha festett kollázsról lenne szó.

Világosan jelen van az absztrakció ezekben a művekben, ellentétben a korábbi „tükör"-munkákkal, melyek a térmélység mellett egyértelműen figurálisabb és naturálisabb szerkezetet, felépítést mutatnak. E munkák témája, tárgya a nő, és érzésem szerint a női test szépsége. A fekvő vagy pózban álló nők kerek formái és kontúrjai önálló formaképzésről tanuskodnak – de például Rembrandt „A fürdőző nő" c. műve is kiindulópontot jelent, – amely a színhasználat révén alakul sajátságossá és jellegzetessé, az absztrakcióval és a misztifikációval együtt létrehozva egy olyan világot, mely kétségtelenül erotikus szférát sugároz.

Szegedi Csaba olyan fiatal művész, aki saját stíluskereső útját járja, hogy megszabaduljon azoktól a hatásoktól, melyek tanulmányai során érték. Egyes elemek azonban olyan mély nyomot hagytak a személyiségében, melyek – úgy vélem – maradandó, vagy vissza-visszatérő összetevők lesznek a műveiben. Ez a kiállítás a festészetének legutóbbi szakaszában lezajlott fejlődést reprezentálja; jelezve, hogy piktúrájában még mindig jelentős szerepet játszik a meglevő tárgyak absztrakciója (építészet, portrék, aktok, növényszerű formák).

Johan van Dam
1990. szeptember hó

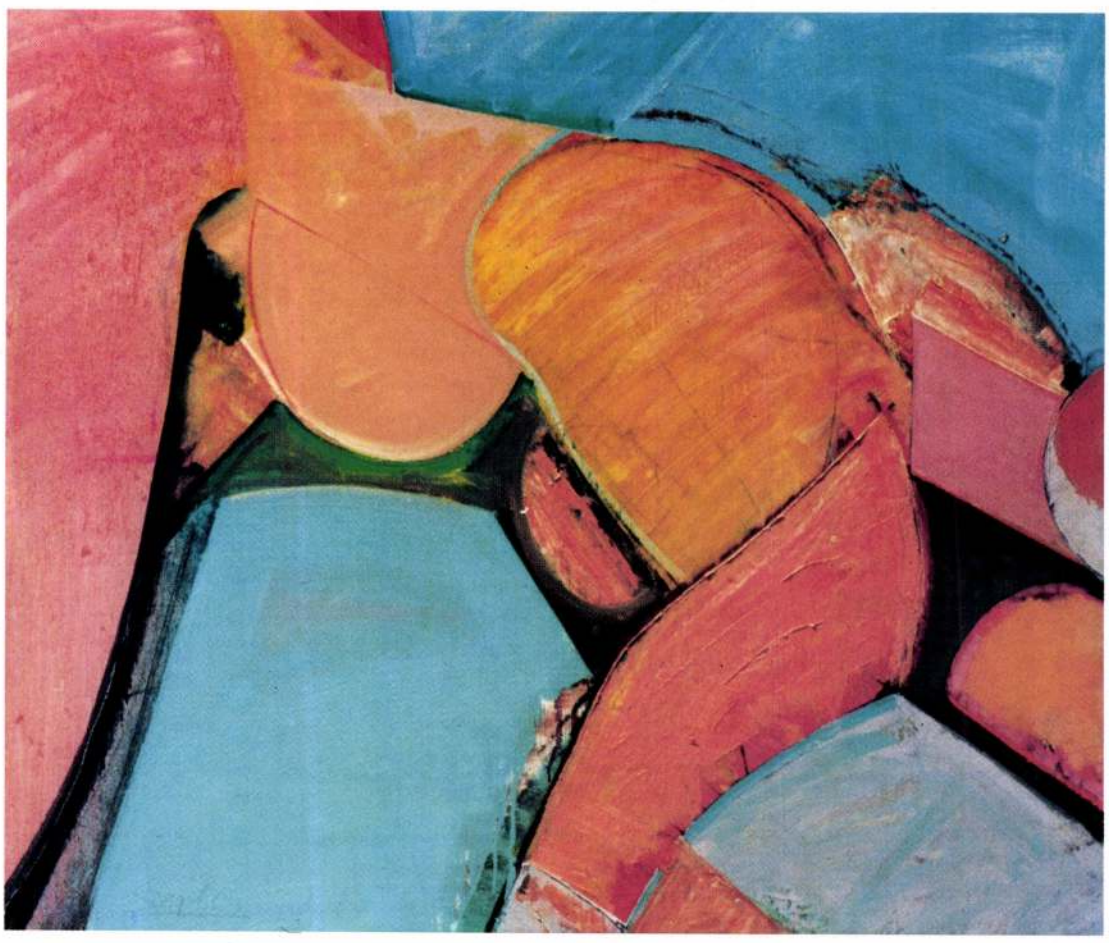

AKT

SZEGEDI Csaba festő

91 4. 72

Barsay-díjas

Új Művészet

Szegedi Demeter, ötvös

Szegedi származású mester, 1612. Kassán dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. 180. o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged. 1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

Szegedi Csaba

Fejér Megyei Hírlap 1996. X. 11

A kiállítások kedvelőinek ajánljuk a fehérvári Pelikán Galériában megtekinthető Millecentenáriumi művésztelep kiállítást, ahol 14 alkotó munkái kínálnak élményt. Aki kirándulni szeretne, és mondjuk Pákozd felé viszi útja, a művelődési házban Berta Gábor fotóművész munkáit láthatja. A Bóné Kálmán utcában lévő Gárdonyi Galériában pedig Szegedi Csaba festményeiben gyönyörködhetnek.

SZEGEDI CSABA

Vorpswede-i Műteremházban
és Münchenben készült munkák

DUNA GALÉRIA

1133 Budapest, Pannónia utca 95.
1995. 06. 22.–07. 09.

Nyitvatartás:
kedd–vasárnap
10–18 óráig

Vernissage:
1995. 06. 21. szerda 17 órától

A Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
tisztelettel meghívja Önt és barátait

DUNA GALÉRIA

SZEGEDI Csaba

– Swimming-pool – *150 x 180 cm (olaj, vászon)*

Szegedi Demeter

u. ~~1832~~ 1833

A műtárgy				
megszerzési módja	Lététbe adatott			
	hová?	mikor?		
		év	hó	nap

Szegedy Demeter

1612-ben Ötvös Péterné legénye. Mint ilyen tanuskódik egy perben okt 5 én.

Mihalik J. Kassaváros ötvösségének története. Bpest. 1900. 252 lap.

Kolozsvári Kis Lexer István

ötvös.

XVII. n.

MDK

Hegedi Dobó Illés, [ ]

Szerepel a Várárhelyi Pál kollegium kiállítáván.

—:o Art 70 8.

EST/ HIRLAP, Bp. 1970. márc. 26.

Festészet.

" Kalotaszegi léány " festette.

Szegedi Dobó Illés.

Uj Világ. 1949. 6.sz.febr.11. 7.l.

Festészet Szegedi Dobó Illés: (torocz-
kói menyecskék vasárnapi
öltözetben)

Két kiálitás

Szabad Nép 1948 máj. 20.-60.-

Szegedi Dobó Illés

festő

XII. Alkotás u. 13

Ezt megdőrően
Szolnok, Somogyi
telep 776.

MKSz 1947

Szegedi Dobó Illés

festő

Szegedi Dobó Illés

alatt okvet-
lenül felveendő,
mert Dobó Illés
alatt indikálva
van.

A m. postatakarékpénztártó

147620

Müemlékek őrsz. bizottsága
ellátmányszámla.

Budapest
IX. Högyes Endre-u. 10.

Hivatalból
Díj átalányozva

MDK

Szegedi Dobó Illés

Szilágyi Jolán: Csoportkiállitás Budán.

Uj Világ.1948.dec.17.

Szegedi Dobó Illés

Kovács

2

1948

MEGHIVÓ

SZEGEDI DOBÓ ILLÉS

és

BAGI JENŐ

festőművészek

GYÜJTEMÉNYES KIÁLLITÁSÁRA

A kiállitás megnyitása május 8-án d. u. 5 órakor a Budai Képzőművészek Budapest, XII., Tóth Lőrinc-u. 15. sz. alatti állandó kiállitó helyiségeiben.

A kiállitás megtekinthető: 1948. május hó 8–20-ig mindennap 10–6 óráig.

MŰSOR:

Sziva papnője
Opera áriák
Balett
Operett számok
Paródiák
Kerti balett
Hindu opera áriák

Tánc *Buffet*

Tánchoz a zenét zenekar szolgáltatja.

MEGHIVÓ

A BUDAI KÉPZŐMŰVÉSZEK

ÁLTAL MÁJUS 8-ÁN SZOMBATON DÉLUTÁN
5 ÓRAI KEZDETTEL RENDEZENDŐ

MŰSOROS

KERTI ÜNNEPÉLYRE

ÖNT ÉS B. CSALÁDJÁT SZERETETTEL
MEGHIVJA A RENDEZŐSÉG.

Megközelitése az 53, 59, 61, 63 és 69-os villamosokkal leszállás a Déli vasut érkezési oldalánál. (Ráth György-utca 2-ik mellékutcájánál)

Szegedi Dobó Illés
fecskő
kolt. kiáll.
a Budai Képzőművész
csoport
helyiségében
1948. máj 8.-20 ig.
Katalogusát lásd
könyvtáramban
a csoport Kata-
logusán körött.

Budapest, 1914. december hó 3.

A miniszter rendeletéből:

Dr. Majorossy Pál

miniszteri tanácsos.

Szegedi Dobó Illés
festő
Kovács

Nagy.

Dr Szentiványi Gyula
urnak

Budapest
Lágymányosi u 16.

6461

M E G H I V O

B A G I J E N Ő

FESTŐMŰVÉSZ

SZEGEDI DOBO ILLÉS

FESTŐMŰVÉSZ

G Y Ű J T E M É N Y E S

K I Á L L I T Á S Á R A

A KIÁLLITÁS MEGNYITÁSA 1949. DECEMBER HÓ 11-ÉN/VASÁRNAP/D.E. 11órakor LESZ A XI. KERÜLET V E R P E L É T I UT 4-6 SZÁM II.E. ALATTI HELYISÉGEKBE

A KIÁLLITÁS MEGTEKINTHETŐ: 1949 DECEMBER HÓ 11-TŐL 19-IG naponta 11 ÓRÁTOL 6-IG;

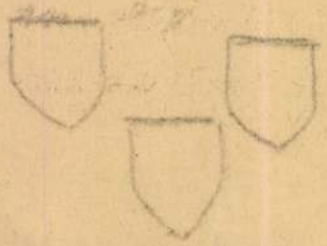

Szegedy Dobó Illés

Uj Ember.1948.márc.28.10.old.

Budai müvészek kiállitása.

Szegedi Dobó Illés festö.

Uj Világ.1949. 6.sz.febr.11. 7.l.

Szegedi Dobó Ilkái

Két üzeni kiállítás

Szabad Nép 1948 ápr. 15.-ből

Szegedi Dobó Illés festő

Két kiállítás

Szabad Vép 1998 máj. 20.-60.-

Bagi Jenő és Szegedi Dobó Illés festőművészek jelentése az 1948 évi képzőművészeti csoport munkásságáról: a Vallás és Közokt. Minisztériumnak

1947 december hóban 7o művész beküldött műveiből 85 kép és szobor került kiállításra. A Kultuszminiszterium részéről dr. Rohanyik nyitotta meg a kiállitást. A tárlatot 4oo ember látogatta.

1948 márc. 14 Centenáris kiállitást rendeztünk a kultuszminiszterium részéről dr. Boreczky László tekintette meg a kiállitást. Megnyitáson 176 vettek részt a bezárásig további 325 látogató nézte meg a kiállitast.

1948 ápr. 4-en az OTBA-kórház dolgozói és betegei továbbá látogatói számára a kórház alagsorában pompás kiállitóhelyiséget teremtettünk. A kiállitásért dr. Gerlóczy professor mondott köszönetet és méltatta jelentőségét. A kiállitásnak kb. 12oo látogatója volt.

1948 ápr. 16. A Magyar Optikai Müveknél állitottunk ki. A kiállitást egybekötöttük Vedres Márk megürrepülésével a Kossuth dijjal kapcsolatban. A kiállitast 7oo látogattak meg.

1948 ápr 25-máj. 1-ig csoportunk lo tagja egyhetes ingyenes művészi munkával járultunk hozzá a május elsejei felvonulásnak impozáns emeléséhez.

1948 máj. 7 A Goldberger gyar dolgozói számára nyitottunk meg egy kiállitást az üzem dolgozoin kivül 3oo falujáró is megtekintette a kiállitást. A bezárásig 12oo üzemi dolgozó tekintette meg.

1948 máj. 8. Egyéni kiállitasunk /Bagi Jeni Szegedi Dobó Illés/ látógatók száma 55o.

1948 máj. 15 [redacted] Heréd községben képzőművészeti kiállitást rendeztünk állandó tárlatvezetést tartottunk és igyekeztünk korunk művészetét és különböző irányzatait megismertetni. A kiállitásnak és tárlatvezetésnek igen nagy sikere volt. A kiállitást körulbelül 7oo látogattak meg.

1948 máj. 25. A Mátravidéki Erőmü Üzemi Bizottság felkésére az üzem impozáns helyiségeiben egy jól sikerült kiállitást hoztunk letre. Kb. 5oo látogato volt.

1948 dec. 5-2o ig csoport kiállitást rendeztünk a Bartok Béla ut 31 helyiségekben. A kiállitást 375-en tekintették meg.

Az 1948 evben megrendezett kiállitásokról részletes jelentéseket küldtünk be a Kultuszminiszterium VII. Müveszeti főosztályának. Az eddigi eredményes munkálkodasunkról még a sajtó és közönség nagy tömege is tanuskodik. A fent felsorolt munkásságunk anyagi terhe a nehéz körülmények között élő csoport tagjait terhelte. Ezert is tisztelettel kérjük a Művészeti Főosztályt hogy az eddigi és a jövőbeni munkásságunkat anyagilag is támogatni szivesked jenek.

Teljes tisztelettel
Képzőművészeti

SZEGEDI DOBÓ ILLÉS

FESTŐMŰVÉSZ

gyüjteményes kiállitásának

KATALOGUSA

1948. május 8—20-ig.

BAGI JENŐ

FESTŐMŰVÉSZ

gyüjteményes kiállitásának

KATALOGUSA

1948. május 8—20-ig.

Szepesi Dobó Ilki

1. Toroczkai asszony	2000 —	11. Tirencze	400 —
2. Apolló kert	1500 —	12. Velence	400 —
3. Tájrészlet	500 —	13. Kalocsai leány	1000 —
4. Menekülők	500 —	14. Herédi leányok	800 —
5. Gyenesi táj	500 —	15. Tájrészlet	800 —
6. Vasárnap délután	250 —	16. Gerencsei ókori templom	2000 —
7. Tanulmány	250 —	17. Béke szobor	800 —
8. Első képem	Magántulajdon	18. Utolsó ut	250 —
9. Alföldi táj	200 —	19. Templom előtt	500 —
10. Esztergomi dunapart	400 —	20. Főző nő	250 —

Bagi Jenő

1. Nyerités	2500 —	11. Őrség	700 —
2. Sasad	2000 —	12. Kertben	300 —
3. Varrónő	2500 —	13. Táncolók	700 —
4. Zöldben	1000 —	14. Feleségem	m. t.
5. Tél	400 —	15. Téli út	450 —
6. Foglalkozók	500 —	16. Nyár	400 —
7. Ősz	500 —	17. Szolnában	450 —
8. Jókedvűek	400 —	18. Tanulmány I.	
9. Délutáni fény	400 —	19. Tanulmány II.	
10. Mária	600 —	20. Táj	

MDK

Szegedi Dobó Illés, festö

38. Apoolló parkrészlet. Olaj.
78. Kalocsai nö. "

A Budai Képzömüvészek Karácsonyi Kiállitása. 1947.
Kat.

Szegedy Dabó Illés

A váci művelődési központ vonzása nőrekszik, különösen az iskolák léptek előre Szegedy Dabó Illés kiállítását általános iskola, a gimnázium és a kollégium diákjai is megtekintettek.

Lasonci Miklós: Váci mű sikere.
Pest Megyei Hírlap, 1977. okt. 1.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

NAPLÓ /VESZPRÉM/
Szegedy Dobó Illés, iparművész
1977 OKT 22

MOBIL-ÁRT

1021

Szegedy Dobó Illés kiállítása Tapolcán

Az utóbbi évtizedek világszerte kibontakozó új művészeti irányzata a Mobil-Art, az atomkor tudományos, technikai forradalmának művészete. Nicolas Schöffer és Victor Vazarely mellett a Mobil-Art művészet egyik legjelentősebb magyarországi úttörője Szegedy Dobó Illés iparművész, akinek nemrégiben nyílt kiállítása Tapolcán, a Batsányi János Művelődési Központban. A művész ilyen jellegű iparművészeti alkotásait nagy sikerrel mutatta már be Budapesten, Krakkóban, Pozsonyban és Nápolyban.

Szegedy Dobó Illés törekvése a tudományos technikai forradalom korát a korra jellemző elektromosság segítségével új fémekkel, és műanyagokkal esztétikai értékű kompozíciókkal ábrázolni.

Felvételeinken a tapolcai kiállítás néhány részletét mutatjuk be.

Vida András képriportja

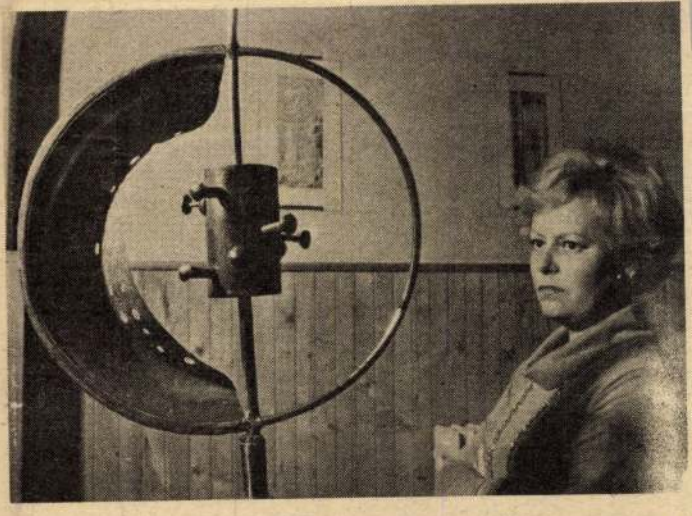

amíg utamra hullnak. A távoli réten a libák kiterített, fehér kendőkhöz hasonlítanak.

Amint elérem az utcánkat, egyszerre, messze iram lott gyermekéveim hangulata árad szét bennem. Szívfájdítóan kicsire zsugorodtak a házak. A faluszéli kis térség — egykori játszóterünk — tenyérnyivé lett.

Csendes, néptelen az utca. Hova lett a rajcsúrozó gyerekhad, a csahos kutyák, a kapu előtt beszélgető öregek gyalulatlan padja?

Szomszédunkat öreg szülém mindig csak így szólította: József.

József ül a gádor szélén, egy halom babszalmán. Beköszönök. József nem mozdul, olyan révedező, ködös tekintettel mered az őszi délutánba, mintha már csak vendég lenne itt. Mereven néz az udvar egy meghatározhatatlan pontjára. Mégegyszer, most már hangosabban — ráköszönök. József csak kis idő múlva hajnalodott fel asszottságából.

— *De ismerős a hangod!*

A kerítés hasadékában nagy vörös orr jelent meg. Örzsié volt, József hugáé a ...ránói orr. Örzsit mindenfélnótásnak tartotta a fa...ban. Talán ezért, mert ...ndig pontosan mindenki... a szemébe mondta, amit ...dolt róla. A legények ...kran élcelődtek Örzsivel. ...megkérdezték, hány éves viselhették el a fiatalok között szövődő szerelmet, gazdagabb, tehetősebb legényt szántak lányuknak. Terkát eltiltották Vendeltől, de a két fiatal titkon gyakran találkozott. S mivel éppen Terka anyja ellenezte a leghevesebben szerelmüket, a fiatalok megfogadták, hogy mindaddig kitartanak egymás mellett hűségben, amíg Terka anyja él. Halála után pedig összeházasodnak. Tíz év múlott el az életükből sorvasztó vágyakozásban. Tíz év után Terka hirtelen ágynak esett, s hamarosan elvitte valami gyilkos kór. Az anyja pedig — amint egy falumbelitől nemrég hallottam, ma is él, matuzsálemi kort ért meg.

Amint bejjebb jutottam a faluba, mind nagyobb ámulattal szemléltem a változásokat. Mindig azt hittem, hogy itt minden úgy marad meg, ahogy az emlékezetemben rögződött. A foghíjak sok helyen beépültek, a roggyant régi házakat lebontották.

Nem akartam sokat időzni, de akik felismertek, szívesen váltottam velük néhány szót. Iskolás korú fiúktól érdeklődtem hajdani osztálytársaim után. Kiről, mit tudnak, hol élnek, merre járnak? A fiúk hamar feloldódnak, s készséggel válaszolnak.

Egyszerre borízű hang reccsent rám:

rokonok is —
is gondozatla
szegény volt,
léc futotta fe
dig hamar elr
Így hát hiál
nagyanyám s
Döbbenettel
szomszédos fejfa felirátat. Tudom, hogy az itt nyugvó két ember életében milyen mérhetetlenül gyűlölte egymást. Módos emberek voltak, egymás mellett volt a faluban a házuk is. Itt a temetőben is szomszédok lettek.

Ahol az apró kis dombok felkúsznak az erdőszélig, ráakadtam Vicus néni sírjára is. Vadrózsák, ciprusok állnak őrt a sírnál, a dombot elborítja a tuja, dús televény. Vicus néni jó helyre került, gondolom, tavasszal a dalos kedvű madarak is megtanyáznak a közeli lombok közt.

Lent jártam már a birkalegelőn, ahol tavasszal először nyílt a kankalin, hérics, ibolya. Felkapaszkodtam a hegyi ösvényen, s az öreg vadkörtefa alatt megálltam egy szusszanásnyira. Visszapillantottam a fehér falú, piros, barnatetős házakra. A leáldozó Nap mint öreg, fáradt halász — szakadozott hálóját kiemelte a kis völgykatlanból. A távolban már kék ködöt lengettek a fenyvesek. Néptelen volt a hegyi ösvény, csak a gazdátlan ördögszekeret kergette a szél, s az útszéli juharcserjék jajdultak az estbe. **Hamar Imre**

sapkáját fejébubjára lökte, majd és megcélozta a hegy oldalán tarkaruhás szüretelő lányokat. A traktor felbőgött, és feketén kö ökörnyálas levegőbe, szaggatta-tö lakemény talajt, de az eke m kiugrott.

— Vasakat kell cserélnem, nyáron alig esett — dörmögte a traktoros, majd a diófás árok nyarodott. Összefordított zsíros húzott elő táskájából, kézbe vett kulcsot, és az eke mellé térdelt, csavarokat, közben harapott, vonókeretre tette a kenyerét.

Az elmerült munkától észre hogy egy Nysa fékezett mellette úton.

— Szia, öregfiú, — kiabált r és a füves partra ugrott, majd á árkon, és kezet nyújtott.

— Szervusz — markolta át kony kis tenyeret.

— Mesélj fiú, mesélj! — ke Sutyi, és leporolta tenyerét.

— Látod, dolgozgatok — int toros a fölszántott föld felé.

— *Engem is hazacsaltak a té hányszor itthon jártam, mindi mon lógott az elnök, hogy é anyagbeszerzőre van szüksége, Végül magam is rájöttem, ho sebb havi háromezerzért épite lizmust, mint kettő és félért.*

— Nyilván — rántotta m Pista és a napra sandított, m hez lépve tovább dolgozott.

— Háromnegyed négy — a pontos időt Sutyi. — De miér

Szegedy Dabó Illés, festő, mobil alkotó

Lasonci Miklós: Pest Megyei Kiállítótermekben.
Pest Megyei Hírlap, 1977. szept. 28.

Szegedi Dobó Illés.

a budai művésznek 30 esztendős közös jubileumi kiállítása nyílt meg a Tanácskörúton. - Bagi Jenő és Szegedi Dobó Illés tanári irányításával alakult meg a budai művészeti iskola.

L.M.: Budai művésznek jubileuma. Pest Megyei Hírlap, 1946. aug. 31.

Szegedy Dobó Illés

SZEGEDY DOBÓ ILLÉS budapesti iparművész professzor alkotásaiból 1976. október 18-a és 30-a között a nápolyi Galleria d'Arte di S. Carlo nagyszabású kiállítást rendezett. Az ismert magyar iparművész professzornak ez volt a nyolcadik külföldi kiállítása.

Magyar Hirlap 1976/261/8

Szegedy Dobó Ilés

Az Art 70 képzőművészeti csoport keretében kiállítása nyílt a Vásárhelyi Pál Kollégiumban.

Magyar Hírlap, 1970. III. 27. 6. l.

Szegedy Dobó Illés.
A Mobil Art '72 nemzetközi képzőmüvészeti kiállítás vasárnap zárta kapuit Poznanban. A tárlaton hazánkat Szegedy Dobó Illés ipárművész képviselte.

Magyar Hírlap 1972/25 Sold.

WYCINKI PRASOWE GLOB RSW „PRASA"
BIURO WYCINKÓW PRASOWYCH
Warszawa
Pl. Starynkiewicza 7
Tel.28-59-59

GAZETA ZIELONOGÓRSKA
Zielona Góra Al. Niepodległości 25
A
Szegedy-Dobo Illés
wydanie .....
Nr 30 5—6 02. 1972 z dn. .....

W „Galerii 70", której ambicją jest trzymanie ręki na pulsie współczesnej sztuki i dostarczanie publiczności plastycznych rarytasów, urządzono ostatnio ekspozycję malarstwa i rzeźby przedstawicieli paryskiej grupy artystycznej „MOBIL ART 70". Wystawa to nieduża, prawdę mówiąc, o wiele skromniejsza niż można było oczekiwać po zapowiedziach organizatorów. Z wymienionych przez nich pięciu czy sześciu artystów goszczących niedawno w Poznaniu, u nas wystawia tylko dwóch: prof. arch. **ILLES SZEGEDY-DOBO** z Budapesztu oraz **ATILLA JOLATHY** także Węgier, lecz stale mieszkający w Paryżu. Obaj autorzy osobiście uczestniczyli w uroczystości otwarcia wystawy, podejmując licznie zebraną publiczność „czym chata bogata", tj. symboliczną lampką „Palinki" i węgierskimi papierosami. Był też odczyt prof. Szegedy-Dobo (w przekładzie red. Antoniewicza z Poznania) i film ilustrujący tę prelekcję poświęconą wielkim artystom węgierskim działającym za granicą, było też wiele pytań zadawanych przez słuchaczy i widzów, co by dowodziło ich żywego zainteresowania tematem.

Dowiedzieliśmy się więc na tym wieczorze węgiersko-polskim, że międzynarodowa grupa artystyczna „Mobil Art 70", nawiązująca do nurtu sztuki estetyzującej, powstała przed dwoma laty. Należy do niej kilku Węgrów, którzy w poszukiwaniu chleba i uznania jeszcze na długo przed wojną wywędrowali do Francji, paru artystów z Budapesztu, a także jeden Niemiec (Egon Kirchner) i jeden Polak (Stanisław Wójtowicz z Krakowa). Grono to więc nieduże, jednakże nie liczebnością członków mierzy się znaczenie i rangę grup artystycznych. Są bowiem w „Mobil Art 70" twórcy tej miary co Miklos Schoeffer i Victor Vasarely.

Mistrz eksperymentu konstruktywistycznego, **Miklos Schoeffer**, artysta dziś już 60-letni

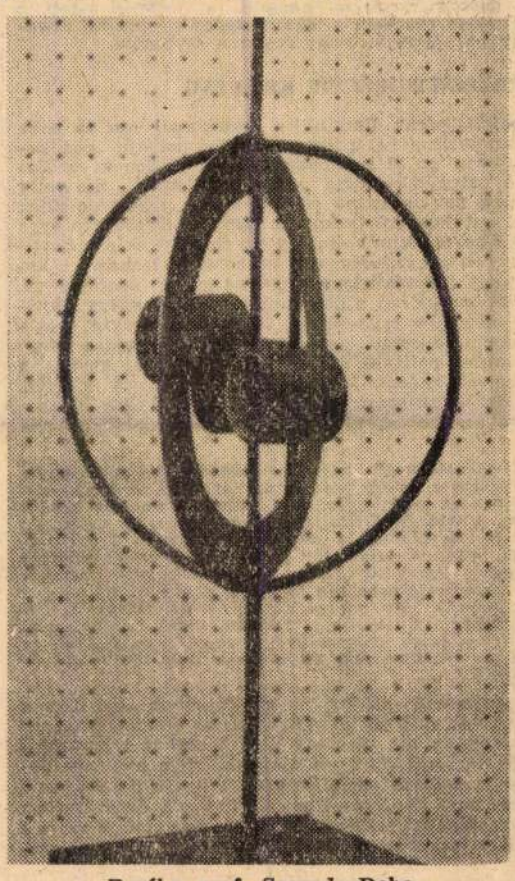

Rzeźba prof. Szegedy-Dobo.

wniósł także wielki wkład w rozwój rzeźby kinetycznej (tzw. mobili), czyli nowoczesnych form przestrzennych opartych na rozwiązaniach mechanicznych, poruszających się, oświetlonych, grających itp. Stworzył własną teorię ruchu świateł, kolorów i przedmiotów w przestrzeni. Tworzy kompozycje z pogranicza rzeźby i architektury. Schoeffer zaprojektował dla Paryża m. in. monumentalną wieżę (w kształcie czworoboku, z lekkich konstrukcji stalowych) wyższą o 70 m od słynnej wieży Eiffla. Wyposażona w setki gigantycznych reflektorów, posługując się efektami akustycznymi, a nawet wydzielając mgłę (np. w czasie żałoby narodowej — mgłę cieniową), kształtowałaby ta wieża nastrój nadsekwańskiej metropolii. Realizacja projektu, zaakceptowanego przez de Gaulle'a, po jego śmierci jakoś się odwleka.

64-letni malarz węgierski z Paryża, **Victor Vasarely**, jeden z ojców op-artu, szuka graficznych rozwiązań problemu ruchu i głębi. Bada również wpływy, jakie wygląd miasta, jego architektura wywiera na mieszkańców. Obrazy artysty i projekty architektoniczne przedstawiają wizje oryginalnych miast, np. z domami w kształcie kwadratowych kostek wpuszczonych jedna w drugą, kolorowych, pogodnych i pięknych. Realizacje swoje (koloryzacja frontonów domów) poprzedza Vasarely żmudnymi doświadczeniami i konsultacjami zasięganymi u lekarzy, psychologów, socjologów.

W zielonogórskim Klubie MPiK

Mobile z Budapesztu i malarstwo z Paryża

Do grupy „Mobil Art 70" należy także wybitny rzeźbiarz węgierski (rzeźba na Węgrzech ma szczególnie bogate tradycje) — **Peter Szekely** — autor dzieł przypominających monumenty z Wysp Wielkanocnych, także twórca projektu osiedla wczasowego pod Bordeaux, porównywanego do miasta księżycowego. Okrągłe domki, osadzone na centralnej osi, obracają się stale ku słońcu, lecz mogą być nastawione np. tylko na cień.

Do kierunków poszukiwań tych mistrzów nawiązują w mniejszym lub większym stopniu pozostali członkowie grupy, również artyści wystawiający swoje prace na zielonogórskiej wystawie.

Lekkość, gracja i fantazyjność formy, a także precyzja techniczna cechują wykonane z miedzi kameralne mobile prof. SZEGEDY-DOBO. Wszystkie rzeźby są przystosowane do poruszania się, u nas, niestety, udało się uruchomić tylko jedną z nich. Można jednak bez trudu wyobrazić je sobie w ruchu, podświetleniu, jak również w znacznym powiększeniu — w plenerze. Wbrew pozorom nie jest to twórczość łatwa i nie tak wielu znajduje zwolenników. Artysta musi tu być po trosze i spawaczem, i kowalem, i elektrotechnikiem.

ATILLA JOLATHY wystawia niewielkie prace malarskie. Są to optyczne kompozycje, w których artysta próbuje uzyskać iluzję ruchu i głębi. Najładniejsze, bardzo wesołe i barwne są te, które zostały wykonane techniką kserografii (powielania na zasadzie filmodruku). Przedstawiają różne układy raz kolorowych kwadratów — jakby rozsypanych klocków, to znów nakładających się na siebie pociętych form kulistych. Pierwotnie prace te zostały wykonane w formacie 4×4 m. Na tę wędrującą wystawę artysta sporządził mniejsze ich makiety.

W zasadzie propozycje, jakie oglądaliśmy w MPiK-u, choć niewątpliwie interesujące, nie są dziś specjalną nowością i na polskim gruncie, podobne poszukiwania można było obserwować m. in. na III wystawie Złotego Grona. Dobrze jednak móc poznać z autopsji choć maleńką cząstkę tego, co dzieje się gdzie indziej, dobrze jest też móc przekonać się od czasu do czasu, że kryteria estetyczne nie zostały jeszcze całkiem wyparte z dzisiejszej plastyki.

Na koniec swego u nas pobytu, prof. Szegedy-Dobo zaproponował lubuskim plastykom urządzenie ich wystawy w Budapeszcie. Propozycja to atrakcyjna, mamy więc nadzieję, że nie omieszkają z niej skorzystać.

E. PAWŁOWSKA

...ю dyskusji, do korygowania ...nonsensów w działaniu. I cho- ... się zdarza, że szef takiej insty ...a członkiem instancji partyjnej, ...tycznie na „wyższych szczeb- ...może on wynosić się ponad wła ...nie może lekceważyć jej opinii, ... i postulatów.

WYCZULAĆ POTRZEBY SPOŁECZNE

...nak w urzędniczych organiza- ...tyjnych następowało szybkie ...żanie dość powszechnej anemii, ...anowienia Statutu PZPR powin ...nsekwentnie wcielane w życie. ...zystkim organizacje te muszą ...lone na potrzeby społeczne, ...ę się w uwagi krytyczne ludnoś ...acować ściśle z ciałami przed- ...imi. Na pewno pożyteczne by- ...eż nowe formy współdziałania ...i partyjnymi działającymi w ...rodowych, w Sejmie — we ... organizacjach społecznych i ...ych. Pod tym względem do- ... są jeszcze skromne. A właś- ...ze wyniki w usprawnianiu na ...istracji dać może połączenie ...eralnych organów władzy z ...iem etatowego aparatu admi- ...o. Z jednej strony mamy bo- ...„spojrzenie społeczne" — z dru ...ą znajomość pragmatyki urzę- ... wszystkimi blaskami i cienia- ...ntacja tych dwóch punktów ...odna jest codziennej troski ... instancji partyjnych.

... wytyczył główne zasady po- ...emokracji socjalistycznej i u- ... metod zarządzania. Statut ...rzył nowe, szerokie ramy dzia ... w tej dziedzinie. Obecnie jest ...pełnianie ich praktyczna dzia- ...dobywanie nowych doświad- ...cy partii. Wymagać to będzie ...jatyw, a także przezwyciężе- ... i konserwatyzmu, które mogą ...alizację programu opracowa- ...VI Zjazd.

LECH WINIARSKI

Szwedzkie działa grożą klasztorowi.

Rolę starego Kiemlicza gra w Potopie Franciszek Pieczka.

Kmicic — Babinicz, czyli Daniel Olbrychski, dwoi się i troi. (Zdjęcie z lewej).

CAF — Jakubowski

Szczególną cechą amery ...„odtajnił" tylko tę połowę ...na, a w niektórych punkta ...było z jego twierdzeniami ...nia Kissingera z przedstaw ...prywatnych spotkaniach r ... DRW — Le Duc Tho lub szef delegacji DRW na rokowania paryskie, Xuan Thuy, albo obaj razem. 20 listopada ub. r. z Kissingerem mieli spotkać się obaj dyplomaci wietnamscy, ale gdy Le Duc Tho zachorował i strona wietnamska powiadomiła, że nie będzie mógł uczestniczyć w umówionym spotkaniu, Amerykanie oznajmili, że „w tych warunkach spotkanie nie miałoby celu".

ELASTYCZNOŚĆ DRW i TRRRWP

Jak niefortunną okazała się akcja Nixona z punktu widzenia potrzeb jego walki wyborczej ujawniają celne ataki jego adwersarzy. Jeden z nich — kandydat do nominacji prezydenckiej z ramienia partii demokratycznej, senator **Edmund Muskie** — krytykując „8 punktów" Nixona oznajmił, że musi zakwestionować **„tego rodzaju kurs polityczny, który wiąże nasze wycofywanie z tak wielu warunkami, że w rezultacie możemy pozostać w tym samym miejscu, w którym jesteśmy obecnie, gdy obserwujemy, jak nasi synowie walczą i giną — nie w imię jakiejś sprawy, ale w imię popełnionych błędów. ...Prezydent w zasadzie ponownie wyliczył te propozycje, które nie przyniosły wyników w ciągu 6 lat. Usiłujemy uzyskać za stołem rokowań to, czego nie możemy osiągnąć na polu bitwy".**

Krytyka ta ujmuje istotę pozycji administracji Nixona. Kontrastuje z nią znaczna elastyczność patriotycznej strony wietnamskiej. Podjęła ona wysiłek podjęcia dyskusji w nawiązaniu do niektórych spośród „8 punktów" Nixona, chociaż surowo ocenia jej propagandowe cele. W czwartek delegat TRRRWP **Nguyen Ban Thien,** przedstawił modyfikacje do planu amerykańskiego. Jedna z nich dotyczy dymisji samego prezydenta reżimu sajgońskiego, **Van Thieu** (ale nie całego rządu) i przyjęcia przez jego następcę nowej linii politycznej. Jak wiadomo, plan Nixona przewidywał ustąpienie Thieu na miesiąc przed wyborami. Propozycja TRRRWP przewiduje likwidację dotychczas istniejącej w Sajgonie **„machiny ucisku i represji przeciw ludności, położenie kresu polityce pacyfikacji, uwolnienie więźniów politycznych i zagwarantowanie wolności demokratycznych".** Na płaszczyźnie wojskowej TRRRWP domaga się zaprzestania amerykańskiej wojny powietrznej, które to zagadnienie plan Nixona pomija zupełnym milczeniem. Wietnamska strona patriotyczna oczekuje także ustalenia przez USA terminu ostatecznego wycofania ich sił zbrojnych z Indochin, baz i materiałów wojennych.

Przedłożenie tych propozycji oznacza, że w Paryżu może — jeśli tego zechce Nixon — rozpocząć się rzeczowa dyskusja. Strona wietnamska wychodzi na wpół drogi: komentatorzy w stolicy Francji zwracają uwagę, że propozycja TRRRWP nie zawiera wstępnego warunku utworzenie nowego rządu w Sajgonie, a jedynie odejścia Thieu i wyraża gotowość rokowań z jego następcą w sprawie utworzenia rządu zgody narodowej i przygotowania wyborów.

PRZEZWYCIĘŻENIE KRYZYSU

Federacyjna Socjalistyczna Republika Jugosławii ma za sobą ciężki kryzys, który wstrząsnął podstawami jej ustroju pod koniec ub. r. Zainicjował go 22 listopada strajk studencki w Zagrzebiu. Nastąpiła dalej sekwencja wydarzeń, które ujawniły narastanie nastrojów nacjonalizmu chorwackiego, będącego płaszczykiem tendencji antykomunistycznych. Skrycie działające organizacje **„Macierzy Chorwackiej"** okazały się zbiorowiskiem szowinistów, popychających nieświadomych przeciw związkowi i komunistom Jugosławii i socjalistycznym stosunkom społecznym, a przede wszystkim ku jednej z najcenniejszych zdobyczy Jugosławii — jedności narodów tego kraju. Wysuwano takie hasła jak np. wyodrębnienia chorwackiego funduszu dewizowego z budżetu federacji, własnej polityki gospodarczej, własnej armii, a nawet druku własnych znaczków pocztowych i miejsca w ONZ. Mnożenie tego rodzaju roszczeń oznaczać mogło tylko jedno: rozbicie Jugosławii na drobne, niezdolne do samodzielnego życia organizmy.

Obecnie wszystko to należy do historii. Jugosławia konsoliduje się wokół programu działania, który wytyczyła II Konferencja ZKJ. Jest to najwyższa władza partii między zjazdami. Zwołanie konferencji jest rzadkim, a więc ważnym wydarzeniem politycznym. Po trzydniowej dyskusji i wysłuchaniu dwóch przemówień Tito, konferencja uchwaliła **„program działania"** i dokonała wyboru nowego Biura Wykonawczego i Prezydium ZKJ. Pierwszy z tych organów pracuje obecnie w składzie 8 osób (po jednej z każdej z republik i okręgów autonomicznych), gdy poprzednio liczył 14 członków. W 52-osobowym prezydium znalazło się 13 nowych ludzi. Jak więc widać, doszło do odnowy kierownictwa partyjnego. Ocenia się, że zmiany personalne są świadectwem zwycięstwa linii sędziwego (w maju już 80-letniego) Tito.

Zwycięstwo to zarysowało się już na grudniowym posiedzeniu Prezydium ZKJ. Otwierając je, **Tito** powiedział wtedy, że **„sprawy zaszły tak daleko, że nie możemy dłużej czekać i pozwalać sobie na liberalny stosunek do tych zjawisk. Nie możemy dopuścić do tego, by w naszym socjalistycznym kraju działały nie tylko jednostki lecz całe kontrrewolucyjne grupy".** Oznajmił on wyraźnie, że w obronie całości wspólnoty jugosłowiańskiej nie zawaha się użyć siły, jako że **„nie ma demokracji dla kontrrewolucji".**

Otwierając obrady II Konferencji. Tito powiedział: **„Nie możemy mieć kilku centrów partyjnych, które robiłyby co chcą i to przeciw interesom całości — Związkowi Komunistów Jugosławii. Musimy mieć jedność, jednolity Związek Komunistów".** Uchwalony przez II Konferencję „program działania" kładzie główny nacisk na umocnienie kierowniczej i ideowo-politycznej roli komunistów w życiu kraju. Umocniony powinien być robotniczy trzon ZKJ.

Jest to bez wątpienia główne ogniwo sytuacji. Ocena taka wynika z doświadczeń ZKJ ostatnich miesięcy. W okresie napięcia wywołanego wydarzeniami w Chorwacji, właśnie wielkoprzemysłowa klasa robotnicza i jej organizacje partyjne zachowały zimną krew i kierując się klasową oceną oportunizmu wielu czołowych nawet działaczy, dały odpór antysocjalistycznym tendencjom Jeśli partia ma spełniać rolę awangardy — pokreśla „program działania" — w ZKJ powinien być umocniony robotniczy trzon (obecnie tylko 37 proc. członków ZKJ to robotnicy). Zwrócono uwagę na rosnącą rolę. którą uzurpuje sobie rozrastająca się formacja biurokratyczno-technokratyczna. **„Zalecilbym wszystkim** — powiedział Tito w słowie końcowym na II Konferencji ZKJ — **aby stale utrzymywali silną więź z bazą, z robotnikami, z fabrykami i to nie tylko za pośrednictwem papierków, lecz osobiście".**

JAN PODGÓRSKI

Szegedi Dobó Illés festőművész
Táj
XI.ker.képzőművészek kiállitása. 1951. február

Jelezve lent jobbra: Ludwig Mayer, 1872.
Simor vásárolta a művésztől.
Az 1873-as bécsi világkiállításon szerepelt.
Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 110. l. — —ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 20. szám. — Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Új Magyar Sion, XVI., 1885., 845. l. — Maszlaghy II., 238. szám. — Lepold—Lippay 58. l.

MEVIUS, HERMANN (német festő, 1820—1864)

Viharzó tenger

Vászon, olaj, 46×69 cm.
Jelezve lent jobbra: H. Mevius 1853.
Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 35. l. — Maszlaghy II., 234. szám.

MÜLLER, LEOPOLD KARL (német festő, 1834—1892)

Szolnoki menyecske

Vászon, olaj, 65×50 cm.
Jelezve lent balra: Leopold Carl Müller.
Beszédes Kálmán: Az esztergomi érseki képtár. Esztergom, II., 1875., 44. szám. — Maszlaghy: Az esztergomi érseki képtár. Új Magyar Sion, VII., 1876., 111—112. l. — —ó: Az esztergomi hercegprímási képtár. Magyar Korona, III., 1879., 21. szám. — Maszlaghy II., 269. szám. — Gerevich: Az Újság, 1916., júl. 20, 4. l. — Gerevich:

KLK

Szegedi Dobó Illés, festőművész

FAR: Két kiáll. Szabad Nép, 1948. máj. 2o.

MDK

Kossuth L. kollégium kiáll. Bp. 1948.

A MÓRA FERENC MÚZEUM

tisztelettel meghívja Önt és barátait
a Képtárba (Szeged, Horváth M. u. 5.)

SZEGEDI DOBÓ ILLÉS

a mobil-art mestere

80. születésnapja tiszteletére rendezett
kiállítás megnyitására

A tárlatot 1995. március 3-án,
pénteken délután 1/2 5 órakor

Losonci Miklós
művészettörténész
nyitja meg

Közreműködik a Szegedi Konzervatórium
Klarinét együttese

F. k.: dr. Trogmayer Ottó
Officina Nyomda 95-371

Meghívó

Szegedi Dobó István

Koll. Kiáll. 1948. máj

Népszava. 1948.
máj. 15. (sz. s.:
Kiállitások.

rézkarcai a klasztikus
naturális ábrázolaj
nemesvonalu pél-
dányai. Sötét tó-
nusokba merülő (alapfestéll) tápi-
a fantasztikum, határan
állanak, festőiségo elnyomja
grafikai alapképességeit

KITÜNTETVE: DISZOKLEVÉL. LIÉGE, 1905. BRÜSSEL, 1905.
GYÖNGYÖS, 1908. AUSSIG, 1903. LINZ, 1903.
1907. PÉCSI ORSZÁGOS-KIÁLLITÁS ELSŐ DIJ, ÁLLAMI ARANYÉREM.

Eternit

Vöcklabruck,
Felső-Ausztria.

Hatsch
Budapest,
Gyár: Nyerges

12226

Sürgönycim: Eternit Budapest.
Vasuti állomás: „Eternit-Müvek, Nyergesujfalusi-Cementgyár.“

Tekintetes

Müemlé

nagyságos Luchs

Számla száma 831.941.

Szegedi Dobó István

festő

Koll. kiáll. - 1948. máj.

Szabad Nép

1948. máj. 20.

(F.A.E.: Két kiállítás.)

primitivitásra törekvés, szereti a fehér-zöld-szürke szinket

E hó 16-á

zük mindeddig Nagys

sét, miért is, bárm

érdekeink megvédése

telettel tudatjuk,

elintézést, ugy az

leszünk kénytelenek

Reméljük

Nagyságod korábban

Magy. kir. postatakarék: számla szám 12.004. Osztrák postatakarék

Telefon: Budapest 12-92. és 171-72.

Ajánlva

SZEGEDI DOBÓ ILLÉS MOBILJAI

Szeged, Képtár

Első kiállítását rendezi szülővárosában Szegedi Dobó Illés, a „mobil-art" mestere, a kinetikus művészet több külföldi díjjal elismert képviselője. Bronzból, alumíniumból készített tükrökkel, üvegekkel, fémekkel kombinált, mozgó konstrukciói Párizsban Schöffer Miklós közelében és példája nyomán születtek. Ezek a mozgó, fény- és színvariációkat váltogató tárgyak korunk jellegzetes alkotásai.

A szegedi képtár termében finom tónusokra épített, népi gyökerű festmények „statisztálnak" a mobiloknak. Több mű valóban igazi élmény — kibontja az anyag nemességét, a tisztán konstruált forma szépségét, a ráció diadalát, s mindez hatványozódik a mozgások fény-árnyék hatásaival, a fel-felvillanó fények és színek különös játékával. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a tárgyak csak akkor igazán magukkal

ragadóak, ha szerkezetük pontos, ha megvalósításuk precíz, ha mozgásuk, szín- és fényjátékuk tökéletes. A tárlat sok műve ezzel adósunk marad. Nem tökéletesek az illesztések, billegnek a mozgó részek, hevenyészettek a színek. A kiállítás ennek ellenére hatásos, és a szegedi Képtár közönségének bepillantást enged egy nálunk kevésbé méltányolt művészi kifejezésmód műhelyébe.

Tandi Lajos

ŐDÉS
éb jogviszony létesitéséhez

zettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri

sorolás

fajú dráma mozzanataival és nem túl igényes kabarébetétekkel. Az író végső soron nem dönti el, hol érzi *fontosabbnak a konfliktust:* a vezető és az utasok, vagy egy nehéz helyzet és az utasok között. A nyomás alatt az utóbbiakból elég csúnya jellemvonások bukkanak elő; de másról van szó, ha egy embert próbáló szituáció súlya alatt mondunk csődöt, és másról, ha egy másik fél hibájából kerülünk bajba. Az utasok valóban rosszul vizsgáznak; de más-

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Szegedy-Dobó Illés iparművész

MAGYAR HÍRLAP

1972 JAN 25

1021

Poznanban vasárnap ünnepélyes keretek között véget ért a Biuro Wystaw Artystycznych, a Képzőművészeti Múzeumban megrendezett Mobil-Art '72 nemzetközi képzőművészeti kiállítás, amelyen hazánkat Szegedy-Dobó Illés iparművész képviselte.

banktanácsban

Szegedi Ferenc

kassai ötvös

1620 k.

l.

Arch. Ért

1901. 109. l.

T. 3596.

l szolgálati jelvényt viselő gyalogos
két tüzér és két ló van, á háttérben
Felirata:

RIE.

chwandtner 852.
g und Eigenthum der Kunsthandlung Alois

vk. 33.4 : 25.3 cm.
dtner: Die k.k. Oesterreichische Armée
ustirung in Wien.

O.

Szegedi Dobó Illés festő, mobil-alkotó.

Az első Schöffer-szemináriumon - melyet Kalocsa város tanácsa az egy éve működő Schöffer-gyűjtéménnyel közösen rendezett az érdeklődők számára - ott voltak a kinetikus művészet hazai művelői közül Balogh László, Szegedi Dobó Illés és még többen.

-sz.- Schöffer-szeminárium Kalocsán.
Nógrád, 1984. szept. 8.

Szegedi Eötvös István

gyöngyösi lakós

1668.–1680.

lásd

Ethei Sebők László

Gyöngyös és vidéke

története. Gyöngyös

1880. 166. l. 167. l.

168. l. 169. l. 170, 171,

172, l. 174, 175. l.

MOB Kat.

2622. sz.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Szegedi Ferenc MDK

Üveges és pintér volt, valószinüleg köze lehetett a festészethez

/~~Rid~~ Irodalom 421.jegyzetben/

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei.Bp.1955.144.l.

Szegedi Ferenc, Kassai őrnő

III. 77.

Szegedi Ötvös Tsenez

U. 1832

Szegedi Ferencz

ötvös

lásd

Arch. Est

ugyanitt szó még

Szegedy Tamás

ötvösről

Szegedi ötvös Ferenc

1601 – 1622.

Egy szegedről Kassán megtelepedett
család ivadéka. Ő maga már
Kassán született. 1601-ben nyer
polgárjogot, a céhet pedig 1601.
okt. 8-án váltotta fel. Ugyanekkor
mesterremekét való büntetésért
2 gira vinstöt vetnek reája, mit
meg is adott. Ezután többnyire
más szegödtetésekben és felszaba-
ditásokban szerepel 1619-ig.
1611 és 1612-ben második,
1614-ben első céhmester. Mint
városi senior 1610 – 1622 ig működött. Ezutóbbi évben halt el. Fele-
végül Dédesi ötvös János leányát
Erzsébetet bírta.

Mihalik József Kassavárosötvösségének
története, Bpest. 1900. 234. l.

Herz János Mihály

festő.

XVIII. sz

Szegedy Ferenc

otvos Kassa 1611.

wod

Moszv. 19

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláirása.

yezem:

.....

vy helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedy Ferenc

ötvös

Lásd

Arch. Ért.

1912. 270

_____ *műhely.*

őnökség!

_____ hó___n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ szamu _____

_____ hó_____

_____

sajátkezű aláírás és munkásszám.

Szegedi Ferencz

ötvös

vrod

M I

Szegedi Terenc

ötvös Epopéja

XVII. 22

l.

NYOMTATVÁNY.

Ernst-Muzeumaukcioja II.

167 l.

30.122. — K. M. E. Ny.

MEGHÍVÓ

AZ ORSZ. M. RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULAT

1939. FEBRUÁR 1-ÉN SZERDÁN DÉLUTÁN 6 ÓRAKOR A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM ELŐADÓTERMÉBEN (VIII. BAROSS-UTCA 13. SZ. FDSZ.) TARTANDÓ

ÜLÉSÉRE

TÁRGYSOROZAT:

1. Nyírségi műemlékek. (Lux Géza, Genthon István és Szentiványi Gyula beszámolója. Vetített képekkel.)
2. Csányi Károly másodelnök záróbeszéde.

GEREVICH TIBOR
elnök

Vendégeket szívesen lát a Társulat.

Szegedi Öttvös Ferenc
ötvös

XVII. sz. Kassa.

A kassai Ötvös Czehuch Regestrumen.

Ballagi Aladár: Kecskeméti W. P. ötvöskönyve. Bpest. 1884. 40. l.

meg van
Mitalikban
Ks.

Perjéssy Lajos

m. kir. áll. főreál isk. tanár,
a „Délvidék" szerkesztője,
vadászati író

levelei

—

Kassa

Szegedi ötvös Ferenc, 17. sz.

Arch. Közl. 1899. XXI. 234

Szegedi Ferenc

Makarenko utcai lakóépület, Nyiregyháza /Szegedi Ferenc épitész/. - Ism: Paulinyi Zoltán, Miszaki Tervezés, 1968.12.sz. 7. l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája - Művtört.Ért. 1971.2.sz. 149-182. l.

155. l.

Szegedi Ferenc –
Kalocsai István – Kerepesi Ferenc –
Thury László

Magyar Televizió Székház tervpályázata 1967.
A terv megvételben részesült.

Magyar Építőművészet 1968. 6.sz.2.1.

Szegedi Ferenc

Első díjat nyert a gárdonyi pályázaton

Sikeres tervpályázat...
Magyar Nemzet, Tp. 1970. júl. 2.

M.É.K.

Szegedi Ferenc épitész

nyiregyházi épitész

A Nemzeti Szinház elhelyezésére és közvetlen környékének rendezésére kiirt pályázaton dijazva 10ooo Ft-osdij

Társtervező: Kalocsai István

Magyar Épitőművészet 1964 / 6 4-8.l.

Szegedi ferences épületben

nyilvánosságra

Térítés: Kalocsai sátrán

10000 Ft-osat

MDK

Szegedi Ferenc és Tamás

kassai ötvösök 1613

Kyj 1913. 55 l.

Szegedi Ferenc, építész MDh

Tervét megvásárolták.

–: Kihirdették az új Nemzeti Szinház elhelyezésére kiírt terv-pályázat eredményét 8.

Bp. 1964. aug. 28.

NÉPSZABADSÁG

Szegedi Ferenc építészhallgató M.D.K.
Kisállattenyésztő telep terve.

Életből vett diplomatervek az ipari és mezőgazdasági épülettervezési tanszéken

Magyar Nemzet 1963. julius 24. 3.l.

Szegedi Ferenc M.D.K.

nyiregyházi épitész

Pályatervét 10 000 Ft-ért megvásárolták

Társtervező: Kalocsai István

Kihirdették az uj Nemzeti Szinház elhelyezésére kiirt tervpályázat eredményét

Magyar Nemzet 1964. augusztus 28. 3.l.

N.D.K.

MDK

Szegedi Gábor igazgató Magyar Munkaérdemrend bronz fokozat s 1500 frt

Párt és tömegszervezeti ... épitőmunkásokat ... tüntetett ki a Népköztársaság Elnöki Tanácsa. Szabad Nép, 1950. dec. 10. 6 l.

Szegedi Gáspár

ötvös

1635. Debrecen

Reizner

Szeged tört.

III 464. l.

volt az útja a Balkán felé. Átnézte útközben Belgrád és Szófia érem-tárait. Hosszabb ideig dolgozott az athéni magyar gyüjteményben. Összeállította a Görögország területén talált magyar pénzeket, amiből azt a következtetést vonta le, hogy különösen a XVIII—XIX. század fordulóján áramlott nagyobb tömegben az osztrák és magyar pénz délre. Tanulmányutat tett Szaloniki, Kréta, Egina, Mykene, Tiryns, Nauplia, Epidauros, Eleusis, Daphni és Korinthos régészeti emlékeinek és gyüjteményeinek megtekintésére.

Dr. László Gyula (1910, Kőhalom, Nagyküküllő m., unit.), nemzeti múzeumi segédőr régészeti tanulmányok folytatására 3000 P ösztöndíjban részesült a Hariseion-alap kamataiból. Decembertől májusig tartó utazás kapcsán Görögország, Jugoszlávia és Törökország területén folytatott kutatásokat. Belgrád, Szaloniki, Athén, Pireus, Daphni, Eleusis, Korinthos, Patras, Olympia, Spárta, Mistra, Tiryns, Nauplia, Epidauros, Mykene, Delphi, Sunion, Egina, Herakleion és Knossos (Kréta), a Hagion Oros kolostorai és Isztambul régiségeit tanulmányozta. Útjának szűkebb értelemben vett célja a bizánci-avar kapcsolatok tisztázása volt. Eredményei a következők: A kunágotai avar vezérlelet kardvereteinek meghatározása. Az avar

Szegedi Terenc

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

JUL 2 1

MAGYAR NEMZET
Budapest

1021

Nemzet

Sikeres tervpályázat Gárdony nagyközség központjára

Gárdony nagyközség központjának tervezésére pályázatot írt ki az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium. A beérkezett pályaműveket most bírálta el a zsüri és kiosztotta a díjakat. Megállapították, hogy *a pályázat sikeres volt*, a nyertes pályaművek *megvalósítható, reális javaslatokat tartalmaznak*. Az 50 ezer forintos első díjat *Szegedi* Ferenc—*Parádi* Károly—*Róth* János—*Madarasi* Klára pályaművének ítélték.

A 45 ezer forintos *második díjban részesítették Horváth* Lajos—*Marussy* Ferenc—*Tompos* Gyula—*Jécsai* László—*Székelyi* Zsuzsa tervét. A 40 ezer forintos harmadik díjat *Parádi* Károly—*Róth* János és *Szegedi* Ferenc — az elsődíjas terv szerzői — kapták. Ezenkívül további két tervet egyenként 11 ezer forintért megvásároltak.

ruma

elés egy
ános isko

ség több diákotthonra, ahol a túlkorosak több községből gyűjthetők egy iskolába. S ne felejtsük el azt sem, hogy a költségek egy része bizonyára megtérül azzal, hogy a különféle hatóságoknak kevesebb bajuk lesz a züllött gyerekekkel. Az állam a sokféle középiskola felállításával is költségeket vállal azért, hogy a különféle életpályákra minél jobban felkészítse az ifjúságot; a nehezebben nevelhető gyerekek életének jobb útra térítése is bizonyára megérdemli és meg is hálálja az áldozatokat.

Alapműveltség és továbbtanulás

Az általános iskolai nevelés kérdéséről szólva nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy

Szegedi Gáspár

Zoggm.

l.

Rath I. 303

Beszterczei Gábor, festő
és képfaragó. l. Gábor.

Szegedi Sándor

U. 1833

Hegedi Ötvös Gáspár

U. 1833

e r v é n y.

hogy a nm.vallás-és közoktatásügyi
augusztus hó 24-én 139803/III.b/,
sz. Magy. Szépművészeti Muzeum a
agaiból a Debrecenvárosi Muzeum ré-
a következő műtárgyat adta át:

megjelölés	Értéke Ka	f.
z Mihály. ei 47:67.5 cm.....	2000	.

Szegedi Gáspár

ötvös

1711. be cehmester Kolorsvárt

Jakab Elek. Kolorsvár tört

Bpest, 1888. III. 95. l.

Szegedi Gáspár

U. ~~1832~~ 1833

A mű tárgy				
megszerzési módja	létébe adatott			
	hová?	mikor?		
		év	hó	nap

Szegedi Gáspár

1612. ben Garay ötöös
Gergelynek legény s mint
ilyen s közvetlen szemés
fültanú tesz tanúságot
gazdájának hütlen
felesége ellen indított
perében okt. 18án.

Mihalik J. Kassavárosi
ötvösségének története.
Bpest. 1900. 252. lap

Krón Zakab

ötvös.

XVIII st.

Szegedi Gáspár

harangöntő

Beregszászi r. k. templom tornyában levő harang feliratа: Refudit Gáspár Szegedi in Oppido Beregszász Anno 1753.

Gerecze P. dr. A műemlékek hegyajzi jegyzéke és irodalma. Bpest, 1906. 185. l.

Szegedi Gáspár

Ötvös

Debrecen 1635

Lásd

Poisár 40. l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Szegedi Gáspár

Ötvös

1635 ben Debrecenben elt és ezek mester is volt. Neve szegedi eredetre vall.

Reizner János Szeged tör-
ténete. Szeged. 1900. III K
464 l

Szegedi Gaspár

ötvös

lásd

Szmoll 1910. 51. l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Hegedi Gáspár

1635 ben debreczeni czik-
mester.

M 433 l

Szegedi Gáspár

ötvös Debreczen

1644 főbíró

l.

Zoltán Debr 4/l.

BUDAPEST
NOV 5 22

Szegedi Gáspár

ötvös Debrecen

1634

l.

Zolt ötv. Debr 41. l.

BUDAPEST
9-10 NOV. 622

Szegedi Gáspár

ötvös, Debrecen

1635-ben

cehmester

l.

Zoltötv Debr. 30. l.

KTATÁSÜGYI MINISZTERIUM.

tek. Elnökségének

Szegedi Gáspár

Ötvös, Debrecen 1621.
† 1645 ápr. 18.

lásd

Zoltódeb. 15. l.

ESZTERGOM

Alévánia (Sz. Péter és Pál) templom

Majer István: Esztergom. VI
1856, 282 l.

Szegedi Gáspár

beregszászi kgöntő

Beregszászi rk. tpl-
ugja 1753

Inul -

Balaz: Györgyi Atlajos

Kassa

Szegedi Gáspár, 1612

Arch.Közl.1899. XXI. 252

Szegedi Gáspár ötvös

Debrecenben 1635. körül működik

Patai D-né: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez
Művészettörténeti Értesítő, 1957, VI. évf. 1. sz. 27 l.

Szegedi György XVI. sz.

ötvös

Magyar Iparmüvészet, 1897/98.

I. köf. 2. sz. 67.–71. o.

Mihalik József: Egy kassai szerleg a XVI. sz.-ból.

SZEGEDI GASPAR, ötvös

A debreceni ötvösök helyzete megbecsült volt. Erre mutat, hogy körükből többen városi vezető tisztséget viseltek, szenátor, esküdt biró, sőt főbiró is volt közöttük. 1617-ben Szegedi Gáspár személyében. 363.old. 17.jegyz

P. BRESTYANSZKY ILONA: Debreceni ötvösmüvek Csongrád megye egyházaiban 361.old

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve, 1973. Debrecen, 1975

Szegedi Gáspár [iparművész]

T.: Szegedi Márton

86-87.

Iz. Kürti U.: B. Bobrovszky Y.: A XVII-iz. mezővárosok iparműv.

Alföld, Debrecen, 1980. szept. XXXI/9.

Szegedi János ötvös

Kótai József: Ötvösművészet a hódoltság korában

Művészet, 1983. április

Szegedi Gergely

pálos szerzetes,
~~[illegible]~~ scriptor és
miniator 1502.

lásd

Berkovits-Ezirat

Szegedi Gergely

pálos festő

a pécsi székesegyház

részére szertartás-

könyveket festett

Bal XV–XVI mint

II. 560. l.

Szegedi Gergely
miniátor

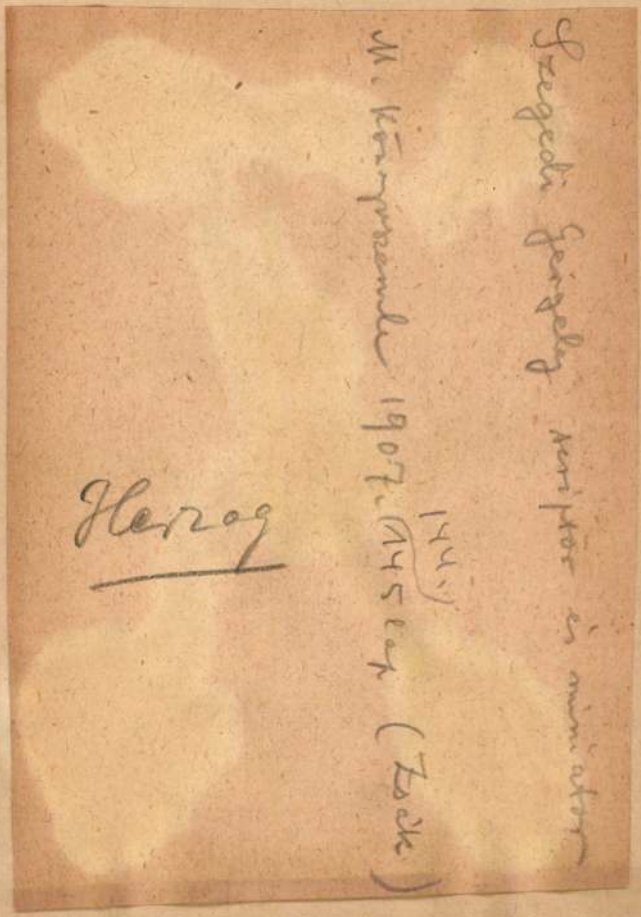

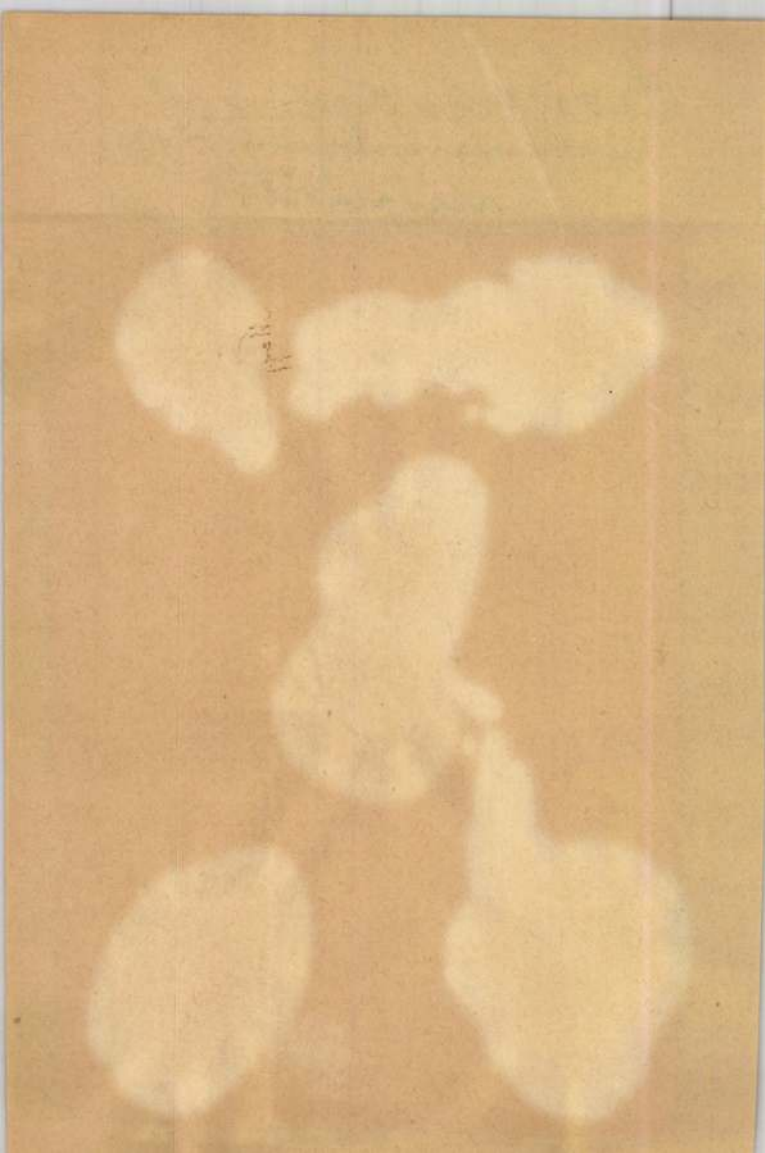

Gregorius Szegedi
otvös
Mesterré lett 1579-be
Kolozsvárt. Később fejedelmi táblai biró.

Jakab Elek - Kolozsvár tör
ténete. Bpest - 1888 II K

313, 316. l

Georgius Szegedi, harangöntő MDK

Előbb Nagyváradon volt állandó mű helye, de Vésőbb vándor mester lett. 1752-ben a szalacsi harangot helyben öntötte. 1746-os harangján ~~[illegible]~~ Bihardiószegen még: „Per Georgius Szegedi M. Varadini" felirat: 1753-ban Bereg[illegible]szon öntött harangot. 312 old.

Patay Pál: Az Érmelléki Traktus harangjai 1825 körül. 305.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen. 1968
Alföldi Nyomda, Debrecen

Szegedi György, harangöntő MDK

Nagyváradon dolgozott ~~74~~, az első magyar nyelvű mester. Harangja: Bihardiószeg 1746; Asszonyvására 1748; Erkőbölkút 1749; 1750; Szalacs 1752. Ezt már ott öntő-He - Nem sokáig működhetett N-váradon. 311o

Patay Pál: Az Érmelléki Traktus harangjai 1825 körül. 305.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen, 1968
Alföldi Nyomda, Debrecen

Szegedi György, harangöntő

Nagyváradi: A bihardiószegi harang ára 380 magy frt. és 40 „pénzt" vett 1212 fontos harang öntésért. Egy font kb 0,3 frt. volt. 314 old

Patay Pál: Az Ermelléki Tractus harangjai 1825 körül. 05,o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1968. Debrecen, 1968.
Alföldi Nyomda, Debrecen

SZEGEDI György harangöntő

1746-1757

Fol. Hist. 19. 144.

Mátraverebély ”
Selmeczbánya ”
Összesen

Posonban 1889 évi december hóba

Könyök

Czobor Béla: A Műemlékek Orszá
Arcaheologiai Értesítő, Úf. X.
[96] MOB irattár 1890/29.

„[…] A rajzok általán ügye
vannak kidolgozva; sajnos azonb
nyomon hibás és ellentmondó ada
előbb-utóbb is a felvételek fel
komoly kétségeket támasztanak.
helyszini szemle dönthetné meg
szétoszolva nincsenek, a beadvá
szorosan vett műszaki célokra

Itt rögtön meg kelle melít
bemutatott rajzok között vannak
szakszerűségétdicsérőleg kell e
famennyezet Körmöczbányáról; 1
lap candalló Micsinye kastélyb
(2 ik lap); 1 lap részletek Radva
Besztercebányáról; 1 lap részle

MDK

Szegedi György, [ ]

A Képző- és Iparművészeti Főiskola tanára. Meghalt. (59. éves)
Temetése 1969. febr. 24-én a Farkasréti temetőben.

– Halálozás

15.

Népszabadság. Bp. 1969. febr. 16.

Georgius Szegedi, harangöntő MDK

Érkőbőkút 1823. V. 6. 3 harang. 1-sö. „Fudit me Georgius Szegedi" 1750. 3 mázsa 80 font. 2-ik „Fudit me Georgius Szegedi" 1749. Harmadfél mázsánál nagyobb. 30 fold

Patay Pál: Az Ermelléki Fractus harangjai 1825 körül. 206.o.

Déri Múz. Évkönyve. IX. 1958. Debrecen, 1968.
Alföldi Nyomda Debrecen

Szegedi György ötvös fia

Printen München dolgozott, és generációkon keresztül folytatták e mesterséget

180. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1957. Szegedi Nyomda Váll.1957

Zeggin (Szegedi) György ötvös

L. Szegedi György nevén

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1957. Szegedi Nyomda Váll.1957

Szegedi (Zeggini) György, ötvös n.

1520 – 1581. Szegeden szül. Török alól Bajorországba ment. 1558-tól a münchenni ötvös cég tag ja. Orlando di Lasso zsoltárait fedő ezüst könyvtáblát 4 társával készítette München-ben. 180. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1957. Szegedi Nyomda Váll.1957

Szegedi Gergely

scriptor i miniator

XVI nazad

Palos rozsetes eleje

1502.-1508

Pécs

laid

Okv

Ul. Kompozicie

1907. 145 l.

..... nevü munkás igazoltam.

.....

a művezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedi Szosyl

harapontó

laid

Lehoczky T. Beregv.
magyar. III.
125 l.

Gergely, miniator

Gregorius de Segedino

Ernuszt Zsigmond
pécsi püspök szolgálatában.
1502-1508.

lásd

Szegedi Gergely-t.

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedi Gergely
numator

Leipzig

M. Kontyorszula
1907. 145. l

Szegedi Ötvös Sergely

U. 1832

SZEGEDI GRAFIKAI MŰVÉSZTELEP

Készman József: '98 forró nyara szegeden. A IV. Szegedi Grafikai Művésztelep kiállítása.
Ily. Művészet 1999/4., 23. p. ill.

Szegedi Imre MDK

szerepelt az elmúlt 20-án Hajdúböszörményben a bányásznapon Salgótarjánban, és szept. 29-én a balassagyarmati Palóc Múzeumban megnyílt kiállításon.

B.T. :Hajdúböszörményi képzőművészek sikere Nógrádban.

HAJDÚBIHARMEGYEI NÉPÚJSÁG 1963 okt. 9.

Szegedi Imre.

„Piroskendő kislány" c. művével részt vett Debrecenben, a Déri Múzeumban rendezett Képzőművészek Kiállításán.
(említve.)

Hajdu-Bihar megyei Néplap Debrecen, 1952. Máj. 16.

Szegedy Imre Kat.

1919-ben szat. Hajdúböszörmény-ben. Néhány hónapig Pálnay Zsigmond műtermében, 1950-52-ig a debreceni képz. Rösben tanul. Jelenleg a debrec. Csokonai Szinhásnál szinpadi dinlet képfestő. 4 alkalomal vett részt megyei kiállításokon. Legintább tájképeket fest.

62. Tiszacsatorna, olf.

Hajdúböszörményi képzőművének Jáslata. Debrecen, 1958. Kat. Marjai Mártons Jóth Ervin. 16 l.

Szegedi Imre.

A megyei képzőművészeti kiállításon
képei szerepeltek.

Hajdú-Bihar megyei Néplap, Debrecen, 1952. dec. 2.

04DK

Szegedi Imre (festő)

tájképe szerepelt a Déri Múzeumban (Debrecen) november 22-én megnyílt őszi tárlaton.

Tóth Ervin: Őszi tárlat, 1959.

Alföld, Debrecen, 1959. 5-6. sz.
111. l.

Szegedi Imre MDK

Szerepelt a hajdúböszörményi képzőművészek Debreceni kiállitásán, mely 1958 dec. 14-én nyilt meg a Déri Muzeumban.

Hajdú-Biharmegyei Napló. 1958. dec 12.

Szegedi Imre

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

19/0 Arn 26

HAJDU-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

1021

SZEGEDI IMRE : KISVÁROS

— Mitőlünk jó, ami j
szemrehányóan a kórus.

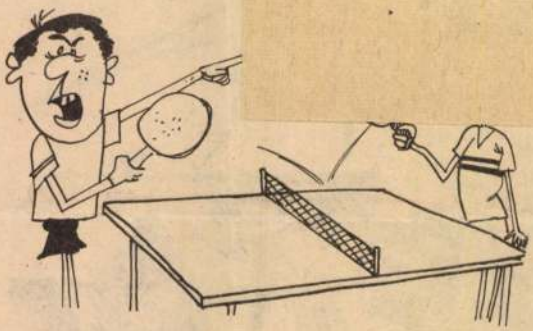

— FELHÁBORÍTÓ, MÁR A HARMADIK LABDÁT NYELI LE!

(Molnár István rajzai)

KERESZTREJT

Tanulságos idézet

VÍZSZINTES: 1. Anatole France

Szegedi Ilona

festő, mül. 1867 Golop

Szalonban állit ki -

wód

Krück II. 551. l.

Kalotay Ferenc, nagyváradi püspök

V. 291.

〈 Szegedy Ila 〉

〈 〉 Három cica Karácsonyja. Nem félünk a Kutyától. 25 rajzzal. Szerző. Budapest (1935)
8-r. 12 l.

〈 〉 Futkából – Judit lesz. Regény fiatal lányok számára. Képekkel Szerző. Budapest (1935)
8-r. 123. l.

Szegedy Ila

Dorsan K. A kék
hegyek aranya. Ifj. regény.
Fent 16 rajzával. Bpest,
(1935)8-r. 123 l.

Szegedy Ilka

Györy - Kiss Mária:

A kis kócos. Regény.
Fent: 25 rajza.
Budapest (1935) 8-r.
121 l.

Szegedi Ignác

U. 1833

Szejedi Ignácz

otv.

láid

Arch. Ert

1910. 457

Szegedi Ignácz

ö tvös mas.

Mestere Hauszlicsko László Kassai. 5 évre szegödott, 1725. febr. 13 ai.

Mihalik József. Kassaváros ö tvösségének története. Bpest. 1900. 325. l.

Pellésely

festō

Szegedi György

szürszabó Debrecen

1802 - 1827

Györffyszür

136. h

Szegedi György, Öreg

szürszabó 1816-17.

Debrecen

Györffyszür

125. l.

M.D.K.

Szegedi Gyula. szobrász

nevét emliti a könyv "Szépmüvészet" c. fejezetének szerzője [Németh Lajos], mint akinek munkáiban még továbbélnek a klasszikus irányzatok, megerősödve azonban egy expressionista tájékozódással.

Hongrie 66, Bp. 1966, Szerk.: Gárdos, Miklós

Ed.: Pannónia, 200. old.

M.D.K.

Szegedy György

ötvös

Siklósy cikke

a Képrőművészet

II. évf (1928)

12. számában

ez a Seggin, Zeggin

nevi alatt szereplő

ötvös a XVI. sz.-ban

Mennetornagban

Szegedy György

U. 4130 otvor

Szobrászcz és vidéke Ker. szocz. olvasókör

VI. 227

Szegedi Ötvös György

U. 1832

Szegedi György

U 1832

Szegedi György

ötvös

XVI. Heinetorsy

lásd OKV -

Miaö 88. 95. l

106 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191 ....

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191 ....

.....

tanu.

.....

tanu.

Szegedi György

ötvös

XVI. sz.

cród

z

Bárány Istvánné dr

A magyar iparművészet
történetéből. Bp. 1936.

7. C.

Szegedy György

ötvös XVI. 4

l.

Berenyi 43. l.

Zala megye VII. 289

Szegedi György,
Jörg Zeggin

l.

Ráth. I-303.

Szegediotvos Hörz

1558-ban Münchenben
mester volts.

Irod. M. 71. l.

Bücher. F Goldschmied-
kunst. VIII. f. 333 l.

F Geschichte der
technischen Künste. Berlin's Stuttgart. 1886. II k.

..... -i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

..... azaz: ..... Korona .....

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

Szegedi Beoldeor Giorg
fia Giorg

ötvös mas.

Szegödik 1584 ben 4 évre
Kolozsvást Szakál Benedek
mesterhez.

Jakab Elek. Kolozsvár
története. Bpest
1888. IV K.

314. l.

Szegedi ötvös György

1558-ba Münchenben mester volt s Mielich mintái után dolgozott.

Mihalik? Kassavárosötvösségének története. Bpest. 1900. 179. l.

SZEGEDI (*Zeggin*) *György*, ötvös és éremművész, * 1520 körül Szegeden, † München 1581. Békésgyulán dolgozott, 1557. Németországba vándorolt, 1558-tól a müncheni ötvös céh tagja volt. Ő volt a hasonló nevű német ötvösdinasztia őse. Sz. az udvar és a müncheni előkelőségek részére kupákat, kelyheket, érmeket és ékszereket készített. Híres műve egy a müncheni udvari könyvtárban levő ezüst könyvtábla, mely Orlando di Lassinak Hans Muelich, miniatűrjével díszített zsoltárait fedi, s melyet negyedmagával készített.

Sz. Gy. II. 492 l

R. J. II 4921

Szegedi György

ötvös Kolozsvár

1561?

Nokolötvcéh 35 l.

Szegedi Gyula, [ ]

L: Bor Pál

Vadas József: Számítókép 12

Élet és Irodalom Bp. 1986. dec. 12. XXX/50

M.D.K.

Szegedi Hirt Antal

A Nusztbeck József által épitett templom /Gyula, volt Templom téren/ főoltárának Szt József képét festette.

Börtsök László: Gyula városképi és müemléki vizsgálata. Bp. 1953. - 14. l.

Szegedi István

ötvös

1642. Nagyvárad.

M 434 e.

F (Stefan Segedi)

T Varsóba.

Szegedy István, F ötvös. Hazánkból a XVI. század végén szakadt ki Lengyelországba, T 1597-ben a varsói ötvösök ~~lajstromában mint varsói ötvösszarapal~~ úgylátszik panaszt emelnek ellene, mert a czéhen kívül működik. A Király ezért ez éoben megparancsolja neki, hogy az ötvös czéhhez csatlakozzék.

F Lepszy L. Magyar ötv. Lengyelorsz.-ban. Arch. Ért. 1890. 58. l

F Szádeczky Lajos. Magyar ötvösök Krakkóban. Arch. Ért. 1889. 244. l.

Szegedi István, ötvös 1634-35-ben Rimaszombaton.

Mihalik Sándor: A rimaszombati ötvöscéh. Budapest, 1919. 91. l.

Szegedi Istvan

U. 1833

Szegedy István

U. 1832

2000 .

; három eredeti példányban állitot-
-és közoktatásügyi m.kir. miniszte-
rsz. Magy.Szépművészeti Muzeumnak
cenvárosi Muzeumnak mint átvevőnek

r hó napján

Az Orsz.Magy.Szépművészeti
Muzeum részéről

mint átadó

Szegedi Ötvös István

U. 1833

A műtárgy				
megszerzési módja	letétbe adatott			
	hová?	mikor?		
		év	hó	nap

Szegedi István

U. 1833

nuaatás

külfölddel szemben külföldi pénz-
dő tartozásairól.

t a r t o z á s	
sedékessége	pénz-nem

Szegedi István

1709. be ötvös céhmester Kolozsvárt

Jarab Elek. Kolozsvár tört.

Bpest. 1888. III. 94. l

Szegedi István

obvos

1642. Nagyvárad-

laid

Porsár 40 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

tanu.

Szegedi István
ötvös

1642. N. Várad.

Kecskeméti W. Péter Habadi-
tó levelén.
Kassai muzeum.

Szegedi István

Ötvös

~~Kra~~ Varsó. 1597.

Arch. Ért. 1890. 58. l.

Letisztázva

Szepedy István

ötvös

1597 ben előfordúl

a vasói ötvös bajstro-

mára.

Letisztázva

Arch. Ért. 1889.

244 ~~4~~

Zegedi Istók

ötvös mas

Mestere Körösi János Kassán, kihez 4 évre szegödött 1621. jan. 13 an.
Apja Zegedi Tsene.

Mihalik József Kassavárosi ötvösségének története.
Bpest 1900. 317 l.

Medriczki László

festő

XVIII. sz.

Szegedi Eötvös István

Debrecen 1650

l.

Zoltán Debr. - 15. l.

EGER

Irgalmas kórház

Eger multja és jelene. IV. 1868, 405. l.

Szegedi István

ötvös

1695-ben vette fel a

kolozsvári ötvös ích

Nokolötvcéh 17. l.

Szegedi István, ötvösm.

Neve a varsói ötvösök 1597-i névjegyzékében szerepel. 180. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. 180. o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged. 1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

M.D.K.

SZEGEDI ISTVÁN

Varsóban működő ötvösnek, király megkagyja, hogy csatlakozzák a lengyel ötvösök céhéhez.

(V.ö.: Lepszky L. cikkét, Archaeologiai Ért. 1890.)

Bálint Sándor: Szeged városa.

Budapest, 1959. 37.o.

Szegedi János

ötvös, Kassa 1651–
1671

l.

Zöltöbi Debr. 30. l.

Budapest, IX. Hőgyes Endre u.10.

Szegedi Ötvös János

Kassa, majd Debrecen

1651 – 1679

Zoltán Debr. 15 l. 16. l.

EGER

Vármegyeház

Eger multja és jelene. VV 1818, 405 l.

Szegedi János ötvös és
felesége Agatha, Rómába
zarándokolván 1496 márcz.
24én beléptek az ottani Szent
lélek társulatba.

Vatikáni magyar okirat-
tár. I ser. 5 K. 48 l.

Szegedi Ötvös János

U. 1832

Szegedi Ötvös János

u. 1833

Szegedi Ökör János

U. 1833

Szegedi Eötvöstános

1599. Déézsenélt s az ottani ötvösiek tagja.

Jakab Elek. Kolozsvár története. Bpest. 1888. II K. 356 l.

Szegedi Tanos

ötvös

1705 ben II. ich mester Kolozsvárt

Jakab Elek. Kolozsvár története.

Bpest 1888. III. K. 36 l.

Szegedi Tanos

ötvös

1706. II. ich master Kolozsvárt

Jakab Elek. Kolozsvár tört.

Bpest 1888. III. 94. l

Hegedi Jáno

1642-45 ig Hegedi
Márton nál Debreczenben
Kamill. Utóbbi évben
felmarbadult.

M 433. c

Szegedi János

Útravaló egény; Debrecen
1645

l.

Zoltán Debr. 15. l.

EGER

Minaret

Eger multja és jelene. VI 1868, 405 l.
(Képe 405 l)

Szegedi János

ötvös

Sárospatakról jött Kolozsvárra, s mintán itt egy évig dolgozott, 1689-ben a céhtől remekének kiadását késte. Kéréset teljesítettek.

Nokolötvcéh 18. l.

oszthatnak. A folyó felső szakaszá
sóra is.

A Duna jelentősége a római imp
lenteőségre. Számos várost és hida
tartott dunakonferencián foglalkoz
lyozással. E követeléseknek mindig
vője, mind olyan állam, amelyet a
A trianoni békeszerződésben a
vánitották.

A Duna szabályozásával máróMár
az első eredményes munkát Bodoky m
mikor 1896-ban Dévénytől Radványig
sor kerül a középső szakaszra is.
kanyarokat átvágták.

S z é c h e n y i é

Már 1830-baa kidolgoztak egy t
nagy összeget igényelt. 1878- ban
a szabályozás végrehajtásával. Bar

A wersaellisi béke Németország
val csatornával kösse össze. A jel
Majnán át összeköti a Rajnával ma

Szegedi János

ötvös, Róma

XV. n.

Horvatháljas Eori

199. l –

IIXXX

Szegedi János

ötvös

Rómában a XV. sz.
végén a Spedale
Santo Spirito pártoló
tagja volt.

Horváth Árpád

II. 614. l.

Szegedi István, lásd

Stephanus

MDK

Szegedi István

Résztvett a képzőm.kiáll.-on.

Meghivó. XIX.Tanács Ifjú Gárda Művelődési Ház és Nagy Balogh János képzőm.kör. 1964. Máj 16 - Máj 25-ig.

Szegedi István asztalos inas V.D.K.

Asztal terve. repr. 1843

Koós Judit: A "Nagy Károlyi Királyi Nemzeti Fő Oskola Rajzoló Intézetének ismeretlen dokumentumai

Az Iparművészeti Muzeum Évkönyvei VI. 1963. 100.

Szegedi Izsák

l. Feggin.

Ráth. I 303.

Szegedi János

Mérnök
Művezető

A II. világháboru után a hidépités terén szerzett érdemeket.

78.o.
Dr. Mihailich Győző: A XIX. és XX. századbeli magyar hidépités történet. Bp. 1960.

Szegedi János
ötvös

1705. céhmester

Jakab Kolozsvár

III. 36. l

radvanyaira ismert,
ly váratlan felfedezés
mcsak a tudomány
bereit, hanem a fő-
os lakossága úgyszol-
minden köreinek
élénkebb érdeklődését
ltette fel.
E percztől kezdve
ndolni sem lehetett
papföldén, vagy bár-
l másutt tervezett ása-

./.

Szegedi János
Ötvös XV. sz.

l.

Tanulmányok Bp.
multjából.
X. 38. l.

SZEGEDI János

ötvös

A három magyarországi ötvös egyike, kik a XV.sz.végén Rómában dolgoztak.

Molnár Erik: A magyar társadalom története az Árpádkortól Mohácsig. Budapest,1949.156.l.

Szegedi János ötvös

Debrecenben 1645 - körül működik

Patakiné: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez

Művészettörténeti Értesítő, 1957. VI évf. 1 sz. 27 l.

M.D.K.

SZEGEDI JÁNOS FESTŐ

/pictor quidam nomine Johannes de Zegedino/ 1460 - tájár. - Említés.

BÁLINT Sándor: Szeged vásra.

Budapest, 1959. 27.0.

Szegedi János, klz.
Kocka, grafika
Bögre, grafika

IV. Képzőművészeti, fotóművészeti, kézügyességi és bélyegkiállítás. Bp. 1936. december, 13 l.

208. kép. *Dávid-sorozat: Zenélő nők kivonulása. Német, XVI. század.*

KORONÁZÁS.

Flamand műhelyből, XVII. század.

Bibliai jelenet, bordürje hiányzik. A következőnek párja.

Gyapjú, 252×160 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.

Ipolyi Biharvármegye, 251. szám. — Dutka 75. l. — Lepold—Lippay 56. l.

AJÁNDÉKOZÁS.

Flamand műhelyből, XVII. század.

Bibliai jelenet, bordürje kiegészítve. Az előbbinek párja.

Gyapjú, 331×240 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.

Dutka 75. l. (képe 74. l.) — Lepold—Lippay 56. l.

MÓZES ELSÜLLYESZTI A FÁRAO SEREGÉT

Flamand, XVII. század.

Szegedi János

ötvös

Kassa. 1663.

Az Kassai Eötvös Czehnek Regestrome

Ballagi Aladár: Kecskeméti W. P. ötvöskönyve. Bpest, 1884. 46 l.

laid
lukalikot,
ahol rezité
terekben
megvan.

Idősebb Gróf Thorotzkai Miklós

levele fiához.

—

Szegedi ötvös János

1651–1671.

1651. junius hó 15-én supplikál első ízben a polgárjogért, mivel azonban „igen iffin" volt a tanácsi ekkor meg föl nem adja azt neki, hanem arra utalja, hogy vándoroljon meg egy ideig s jól viselvén magát, annak utána lesz en jó válasza. Ismételten kéri a polgárjogot, de jun. 22-én megint csak elodázzák kérelmét. De mindezek daczára mégez évben polgárjogot kapott, mert 1652. dec. 10-en a ichbe áll. Remekbüntetés 3 gyra erüst. Ugyanezáuben már háza van a III. fertéfben. s ugyanezek az évben megnősül s 1653. junius-ban születik első gyermeke Judit. Második gyermeke András 1657-ben, Mária nevű leánya pedig 1659-ben született. 1666-ban a feleségével rút controversiában vagyon.

Részegeskedő és rossz életű volt az asszony, ezért ötvös János el fordult tőle. Az asszony azonban addig könyörög, míg végre János meglágyul, vissza veszi az asszonyt, de írást vesz tőle, hogy amegyben újra részegeskedésen vagy rosszon kapja, a törvénytől vegye el méltó jutalmát. A béke azonban nem sokáig tartott s 1671-ig állandóan tartó perpatvarok jelzik azt, míg János 1671. márc 5-en arra kéri a várost, hogy Debrecenbe mehessen lakni. A testimonialist megkapta s így valószínű hogy Debrecenbe ment, ahol nem üldözték ugy a reformatusokat, mint Kassain. A cehből 1671. márc 14-en lép ki.

Mihalik József. Kassavárosötvösségének tört. Bpest 1900. 281–282. l.

Kauser Lajos

Kärgling Henriette
festő.

Triptichon – fatáblába helyezett 12 fémikon / Triptych—12 metal icons laid in a panel
18. század második fele, fa, tempera, rézötvözet, öntvény, zománc (magángyűjtemény) / second half of 18th c., wood, tempera, copper-alloy, mould, enamel (private collection) [33,5x54 cm]

Fotó: Dienes Judit

Szent Kereszt felmagasztalása". Lent pedig négyet láthatunk: „Jézus bemutatása a templomban", „Krisztus bevonulása Jeruzsálembe", „Urunk színeváltozása", és „Krisztus keresztelése". E jelenetsorból is láthatjuk, hogy a fémikonok elhelyezése nem követte az eredeti festett képsort. E fémikonokat – természetesen a középső kereszt kivételével – egy tetraptichon második táblájának teljes felhasználásával, továbbá első és harmadik táblájának részleges felhasználásával helyezték a fatáblába.

A fatábla egyébként igen egyszerűen kialakított, igaz, hátlapján látszik a fent és lent ellentétes irányból bevezetett hevedereknek a helye, de az előlapon nem találunk mélyítést, ennek képzeletbeli szegélyvonalát pusztán csak sötét festett vonal jelöli. A megfestés is igen egyszerű, inkább vonalas jellegű, a nagy sötét betűk formája és elhelyezése ügyetlen. A provinciális, 19. századi festett ikontáblába 18. századi fémikonokat tettek.

Különleges csoportot alkotnak a fejfába applikált fémikonok. Ismeretes, hogy az orosz hívőt a fémikon a születéstől a haláláig kísérte. Az egyszerű fejfába is gyakran fémkeresztet vagy fémikont helyeztek. Jó példa erre *Nyikolaj Mihajlovics Konoplin* (1867. november 27 – 1918. december 11.) fejfája a moszkvai Novogyevicsij kolostor temetőjében.

Ilyenfajta fejfát említ Puskin is a *Postamester* című elbeszélésében. *„Megérkeztünk a temetőbe, egy kopár helyre, amely semmivel sem volt körülkerítve, itt-ott elvétve fakeresztek, amelyekre egyetlen bokor sem vetett árnyat. Világéletemben sem láttam olyan szomorú temetőt. Na, ez az öreg postamester sírja, mondotta a kisfiú, és felugrott arra a homokcsomóra, amelybe egy rézszentképes fekete kereszt volt beleásva."*

RUZSA GYÖRGY
művészettörténész

(Bronzba zárt imák – 500 orosz fémikon a moszkvai Rubljov Múzeumból és hazai közgyűjteményekből. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2005. április 25–július 10.)

A fotókat az Iparművészeti Múzeum bocsátotta rendelkezésünkre.

NYITVA A NAP 24 ÓRÁJÁBAN
VirtuArtNet
www.virtuartnet.hu

Szegedi Katalin: Alice Csodaországban *(részlet) 2005*

Kortárs művészeti galéria az interneten kedvező áron kínálja képzőművészeti alkotások állandóan változó és bővülő választékát – festményeket, grafikákat, szobrokat, kerámiákat, üvegből és textilből készült műtárgyakat.

Kiállítások:

Szegedi Katalin meseillusztrációi
Kovács Tamás Vilmos faragott képei
Bán Béla-emlékkiállítás I.
Vertel Andrea kerámiaszobrai
Jövő idejű emlékezés – Bartha Ágnes tűzzománc képei
FEJezetek – Kápolnai László képei

Ezüst, bronz, vas

Kortárs ötvösművészeti kiállítás

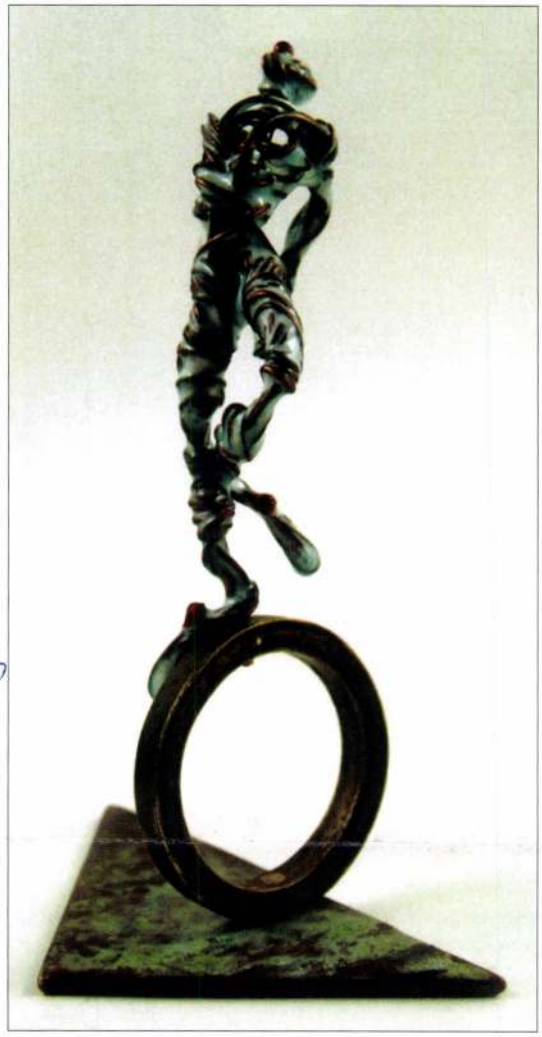

Fotó: Fördős László

Koleszár Arany: Profi / Arany Koleszár: Professional
[2003] *ékszerzománc / jewel enamel*
[19,5x14,5x9,5 cm]

Ha jól számolom, immár harmadszor van abban a megtiszteltetésben részem, hogy megnyithatom a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületéhez, valamint a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségéhez tartozó ötvösművészek kiállítását. Feladatom, bár örömteljes, egyre nehezebb, hiszen az első alkalommal, Rómában már minden bölcsességemet kimerítettem, amikor – *Péri József* tanulmánya nyomán – arról elmélkedtem, hogy a kortárs magyar ötvösművészetben tapasztalható fantáziadús változatosság részben annak a kényszerűségnek köszönhető, hogy az 1950-es években a legdrágább anyagokhoz nem lehetett egykönnyen hozzájutni. De a mostani tárlaton látható alkotások is ékesszólóan tanúsítják, hogy nemcsak drágakövekből, aranyból és ezüstből, hanem bronzból és vasból is születhet magas színvonalú művészet. A magyar nyelv *ötvös* szava, mely az *önt* igéből származik, s eredetileg a 'fémek formába öntőjét' jelentette, nem is utal az aranyra, mint például a megfelelő német *Goldschmied*, az olasz *orefice* vagy a lengyel *złotnik*.

Az igazi értékekről szól a magyarul *Az aranyműves boltja* címen megjelent színdarab is, melynek szerzője az a *Karol Wojtyła*, akit *II. János Pál* néven ismert és szeretett meg a világ.

A színjáték szerelmespárja, Teréz és András séta közben megáll az aranyműves kirakata előtt. *„Piciny, bársonnyal bélelt / dobozkákban / különféle drágaságok ragyogtak ott. / Jegygyűrűk is voltak közöttük."* Akkor határozzák el, hogy összeházasodnak. De az aranyműves figyelmezteti őket. *„Az én aranyműves mérlegemnek az a sajátossága, hogy*

Szilágyi Ildikó: Kőölel / Ildikó Szilágyi: Embracing Stones
[2002] *bronz, ónix márvány / bronze onyx, marble*
[23x14x14 cm]

Szegedi József, ács

M.D.K.

Egerben 1824-ben szerepel az adókönyverben.

Heves megye műemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország műemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 408. old.

SZEGEDI József ács. Egerben 1824-ben szerepel az adókönyvekben.

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből. Voit.

Szegedi Karolin

festőnő

Lásd

Wurzbach

4 kot. 5. l

Szegedi Katalin

MEGHÍVÓ

SZEGEDI KATALIN

KIÁLLÍTÁSÁNAK

MEGNYITÓJÁRA

A VÉGÁLLOMÁS

GALÉRIÁBA

1995. JANUÁR 6-ÁN

ESTE 6½ ÓRÁRA.

A KIÁLLÍTÁST

PAPP SÁMUEL

NYITJA MEG.

(AZ 56-OS VILLAMOS

VÉGÁLLOMÁSA)

Grafika: Szegedi Katalin | Nyomás: Nalors, Vác | 2006

Szeretettel:
Lőrics 'Gyuti
2006.

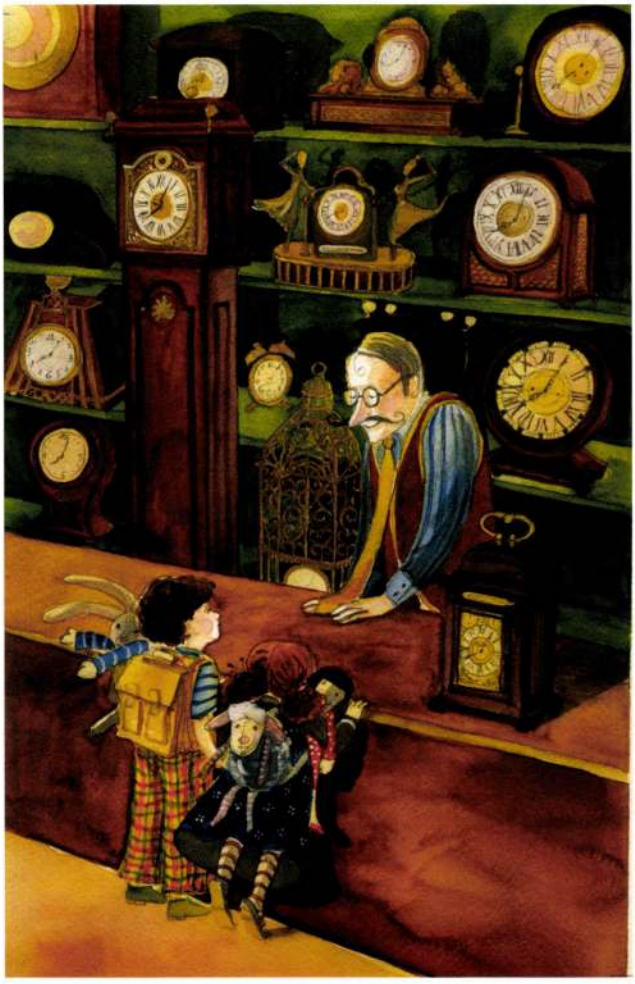

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját

SZEGEDI KATALIN

legújabb meseillusztrációinak kiállítására

2002. november 14-én 18 órára

Megnyitja:

WEBER ORSOLYA

Közreműködik: SIMÁNDI ANNA

SZEGEDI KATALIN
www.picturebook.hu
kata@picturebook.hu

Helyszín: Angyalföldi Gyermek- és Ifjúsági Ház
1138 Bp., Dagály utca 15/a, tel.: 349-7761

A kiállítást
a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatja
Megtekinthető: 2002. december 22-ig
az intézmény nyitvatartási idején

Szegedi Kovács Ágoston

Merengés, olaj

O.M.K.T. 1925. május. 21 1.

Szegedi Kovács Ágoston
Az ebéd, vizf.

Magyar Akvarell és Pasztellfestők Egyesülete. Kiáll. Nemzeti Szalon, 1942, december; 1o 1.

. kép. *17. (Mss. III. 180.) Evangelistarium. XI. sz. 77a lap.*

raep. S. Georgii ex S. Benedicto allatus atque
consensu Ven. Capituli E. M. Strig. eiusdem
iothecae catalogo insertus."
lap: „Librum hunc Evangeliorum antiquis-
im, circa Annum domini Millesimum sep-
esimum octauum scriptum et situ macieque
consumptum renouauit, ornauitque in
iam Dei Reuerendissimus D. Nicolaus Olahus
iepiscopus Strigonien. Primas Hungarie Le-
s natus etc. Anno domini Millesimo quingen.
quinquagesimo quarto." — Lejebb XVIII.
idi bejegyzés: Renovatus 1712, 1554 . . .
1737 . . . . .
lap: (In illo tempore.) *I* iniciálé (*88×22*
zöld s kék alapozású betű; ez végighúzódik
belső oldalán. A betűt vörös vonalakkal
nalazott dús, fodrosszélű, duzzadtabb stili-
levelek díszítik.
lap : (Liber generationis . . . Cum esset des-
ita mater . . . .) 2 iniciálé: *L* és *C* betűk, zöld
n vörössel szegélyezett fehérindafonatos, fod-
levelű növényi díszítéssel.
lap: (In principio erat verbum.) *I* iniciálé
25 mm). Kék, zöld s halványsárga alapon
egymásbakapcsolódó vörössel szegélyezett,
il vörös kockahálózattal díszített indakörből
tt betű. Festett iniciálék még a következő
n találhatók: *10b (C); 51b (S); 76b (V);*

4-7

MDK

Szegedi Kovács Ágoston.

Attila szemléje

KMTárs 8o éves jub. kiáll. 1941. febr. 25 l.

MDK

Szegedy Kovách Ágoston, festö

Kirgizek.	Vizf.
Tatárfej.	"
Szibéria.	"
Az eszme.	Tempera.

A Magy. Akv.- és Paszt.fest. Egy. X .kiáll. 1923 nov.
Nemz. Szal. Kat.

MDK

Szegedi Kováts Ágoston, festö

Várakozó hadifoglyok. Vizfm.
Harmonikás. "

Tavaszi Tárlat. 1923 ápr.-máj. OMKT-Mücs. Kat. 39.1.

MDK

Szegedy-Kovács Ágoston

Strasi, vf.

Hadifogságban, vf.

Madonna, vf.

M. Akv. és Paszt.festők Egyes. ~~xxxx~~ 11. kiáll.

N.Szal. 1925. febr. 17 l.

MDK

Szegedy-Kovács Ágoston

Negyven fokos hidegben, vf.

Egy isztriai, vf.

M. Akv. és Paszt.festők Egyes. ~~xiix~~ 11. kiáll.

N.Szal. 1925. febr. 17 l.

Szegedi Kis István, festő

Honmüvész, 1833. 166.
Magyar szorgalom...rajzolatja

Grafika. (: Fametnet. :) XVI. nd.

Legedi Ihis István festő archépe.

Tud. gyűjt. 1832. évf.

VII., 20. l.

Rothkrepf Gábor: Második told. a magyarországi musika tört.-hez.

Szegedi Kis István

festő.

1572. ben holt meg Szegedi Kis István reform. tanító, ki nemcsak jó mursikus, hanem festő is volt.

Magyar szorgalom és mesterségek tötténeti rajzolatja. Honmüvész, 1833. 166. l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

BÉKÉS MEGYEI NÉPÚJSÁG
Szegedi Kis István
1962 DEC 29.

Szegedi Kis István domborműve és a község szoborjelképe Békésen

Mladonyiczky Béla szobrász, a Békési Szegedi Kis István Gimnázium tanára kődomborművet készített az ősi középiskola névadójáról. A békési gimnáziumot a haladó gondolkodásáért üldözött Szegedi Kis István, korának egyik legnevesebb tudósa alapította, több mint 400 évvel ezelőtt. A domborművet az iskola fiúkollégiumának falán helyezik el.

A fiatal szobrász a Békési Községi Tanács és az Országos Képzőművészeti Alap megbízásából megmintázza a sok száz éves Békés község szoborjelképét is. A csaknem 2,5 méter nagyságúra tervezett szobor egyik kezében galambot tartó gyermekes anyát ábrázol majd, az anyaság, a termékenység és a béke szimbólumaként. A mű vázlatát január végén mutatja be az ifjú művész. A szobrot Békés egyik főterén állítják fel.

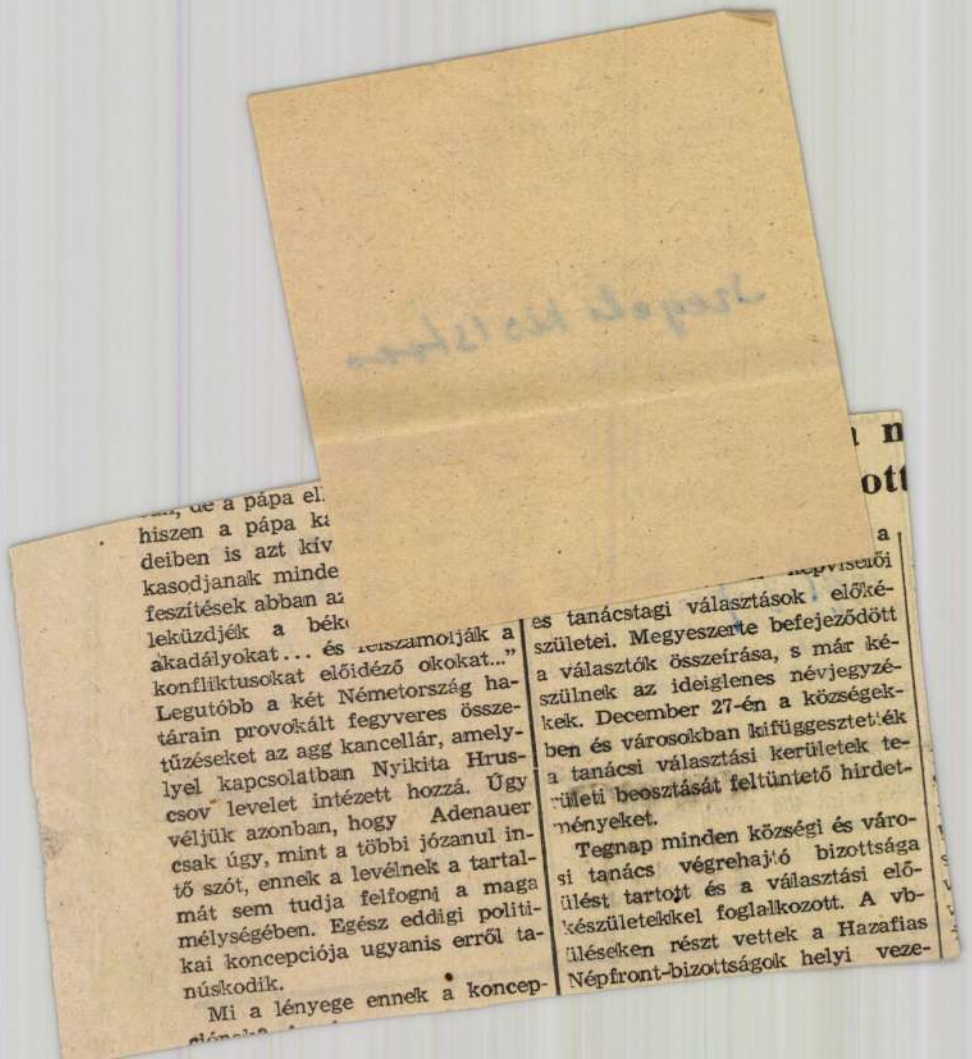

hiszen a pápa k
deiben is azt kív
kasodjanak minde
feszítések abban a
leküzdjék a bék
akadályokat... és felszámolják a
konfliktusokat előidéző okokat..."
Legutóbb a két Németország ha-
tárain provokált fegyveres össze-
tűzéseket az agg kancellár, amely-
lyel kapcsolatban Nyikita Hrus-
csov levelet intézett hozzá. Úgy
véljük azonban, hogy Adenauer
csak úgy, mint a többi józanul in-
tő szót, ennek a levélnek a tartal-
mát sem tudja felfogni a maga
mélységében. Egész eddigi politi-
kai koncepciója ugyanis erről ta-
núskodik.

Mi a lényege ennek a koncep-

es tanácstagi választások előké-
születei. Megyeszerte befejeződött
a választók összeírása, s már ké-
szülnek az ideiglenes névjegyzé-
kek. December 27-én a községek-
ben és városokban kifüggesztették
a tanácsi választási kerületek te-
rületi beosztását feltüntető hirdet-
ményeket.

Tegnap minden községi és váro-
si tanács végrehajtó bizottsága
ülést tartott és a választási elő-
készületekkel foglalkozott. A vb-
üléseken részt vettek a Hazafias
Népfront-bizottságok helyi veze-

Szegedi Kovács

Ágoston

l.

Kovács

Szegedi Kovács Ágost

Magyar Nemzet

1925. 583

Ágyú (és ozerkocsi) minta, XVIII. sz.

(VIII. 177; Karácsros a sümegi múzeumban VI. 134. – cső II. 205; töredék a XVII. sz. VI. 139. – golyó I. 53, II. 205, VII. 157, 247; 1848/49-iki II. 205, VI. 178, VIII. 131, IX. 124. (VI. 139.)

Szegedi Kovács Ágost

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 583

33 MAI.

Szegedy Kovách Agoston

nem aronos Kovács Agostonal 2

1923. nov. M Akv Pf Egy

kiáll. Nemzeti Szalonban

Kirgizek, vízf.

Tatárfej, vízf.

Sziberia, vízf.

Az erzme, tempera.

1925 febr. M Akv Pf Egy

kiáll. Nemzeti Szalonban

Starsi, vízf.

30 millió

Hadifogságban,

vízf. 30 millió

Madonna, vízf.

5 millió

Nagyvenfőroshidegben, vízf. 25 mill.

Egy isztriai, vízf.

4.5 mill.

~~Hampel József~~

~~106, 107,~~

1903 VII. 23.

Budapest

99 intézet vezetőhez. A

~~A vidéki gyűjtemények szeptemberi 100 db jelentés a~~

jelentése megrüldeme

Magy. Nem. Muzeum 1902. évi ~~működéséről az 1901. évi 470. számú~~

~~acta mellett s lévő jegyzét szerint történik meg.~~ (405/903)

Szegedi Kovács Ágoston

Műcsarnok festő Bzest

1923. tav. kiáll. 553, 557, 612

1924. őszi kiáll. 55, 291, 326

1925. tav. kiáll. 312

1925-26. akt kiáll. 388.

1928. tav. kiáll. 410.

Fehérvári ut 4.

1929. tav. kiáll. 257.

16684-88. Posner, Budapest.

Szegedi Kovács Ágoston

festő

mül Szeged 1888 aug. 29

l.

Lex Magy Társ

535 b. l.

Torda-Ara

Gerend, ref. templ
Kastély.

Szegedi Kovács Agoston

Szefelslex 226, 227. l.

Élesz. arch.

u. o. 1029. l

[illegible]
rétkarc sorozatot is (1830 körül)
„National Kleidertrachten und
Ansichten von Ungarn, Croatien, etc."
cimen. (* ~~Lautos X. Aukció~~ Föv. Kvt.
Bp. 769/440. ~~Z~~ – Lautos Aukció X.
783. sz. –)

Jaschkezól az osztrák irodalom-
ban is keveset írtak, pedig egyike
~~volt~~ kora legjobb osztrák aquarell
tájfestőinek. A magyar műsénettel
azonban csak tárgyi kapcsolatai vann-
nak. ~~Stílusával bővebben fogunk~~
~~foglal~~ Ilyen értelemben fogunk

Szegedi Kovács Ágoston

festői naturalizmus

dekorativ szellemben

~~Tűcs, kiáll, tól~~

Pipics 48.l.

Szegedi Kovács Ágoston

pestő Műcsarnok

1931. őszi tárl. III. 336

Szeged. Nemzeti Színház.

Vörös Mihály.

1931 évi szept. II. 376

Szegedi Kis István

A ráckevei Ady Galériában található Bodnár Ede, diákfestők rajzai: Szücs Erzsébet, Koronics Károly, Pencz Erzsébet, volt diák Katona Katalin ipa rmüvész és férje Császár Ferenc alkotásai, Szegedi Kis István és Skaricza Mátó éremsorozata.

a jztanitás 1975-4-31
Losonczi :Ráckevei Ady Galéria

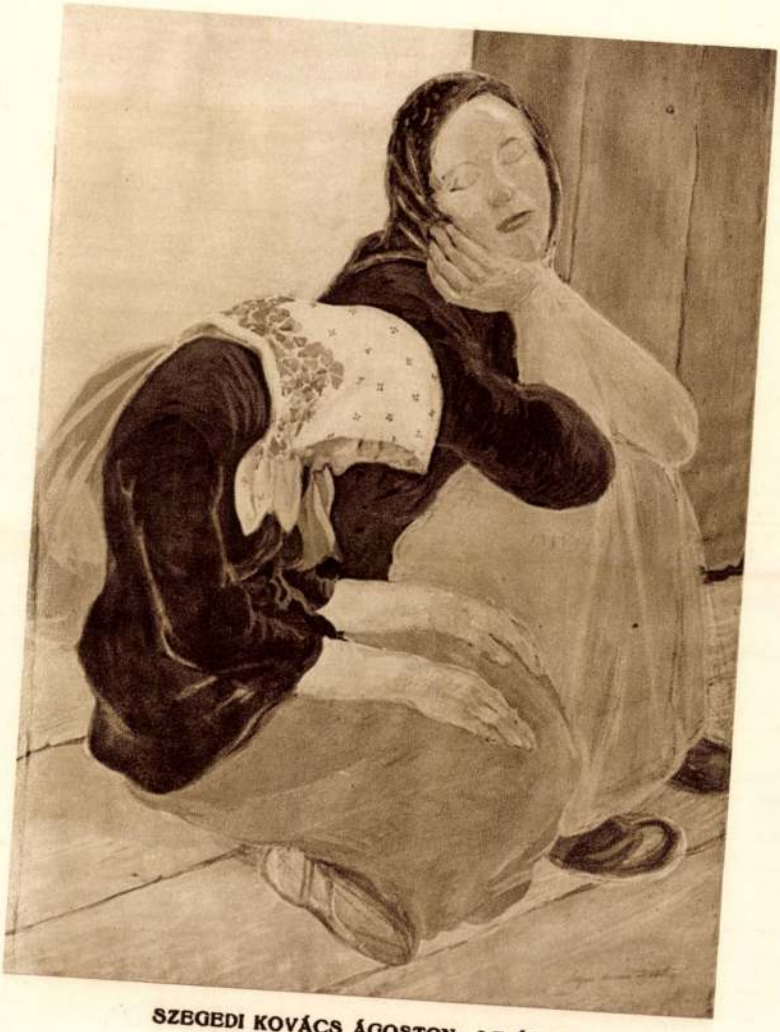

SZEGEDI KOVÁCS ÁGOSTON: AZ ÁLOM

Képkönüv. Tavs. 1929.
tav. kiáll.

Szegedi Kovács Ágoston

a XV. században a faragott díszítmény érvén
sül, s vele párhuzamban mindjobban kifejl
nek a szerkezeti formák.

Faragott diszitményű asztal t

Szegedy-Kovács Ágoston

Képzőművészeti Társulat kitüntető elismerésben részesítette "Dél" c. vízfestményét.

NU. 929. X. 16.

Szegedi-Kovács Ágoston

Képzőművészeti Társulat kiállításán a bizottság kitüntető elismerésben részesítette "Dél" c. vízfestményét.

M. 929. X. 16.

Szegedi Kovács Ágoston

Magyar Akvarell és Pasztellfestők Egyesületének kiállításain a Műcsarnokban szerepelt.

M. 929. X. 6.

Szegedy-Kovács Ágoston

Képzőművészeti Társulat bizottsága kitüntető elismerésben részesítette vízfestményeiért.

PH. 929. X. 16.

Szegedy-Kovács Ágoston

Őszi tárlaton a bizottság kitüntető elismerésben részesítette "Dél" c. vízfestményét.

Ujság 929. X. 20.

Szegedi Kovács Ágoston

Magyar Vízfestők és Pasztellfestők Egyesületének kiállításain a Műcsarnok-ban szibériai téli emlékei szerepeltek.

PH 929. X.G

Szegedi. Kovács Ágoston
festőművész

Tavaszi kiállítás - Műcsarnokban - képével
szerepel

Budapesti Hírlap

1929 III. 3

Szegedi Kovács Agoston, festö MDK

Merengés. Of.

OMKT-Mücs. Tavaszi kiáll.és Gyüjt.kiáll. 1925 máj.-jun.
Kat. 21.1.

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston

A vihar, vf.

Tanulmány, toll

MAFK 13. kiáll. N.Szal. 1927. máj. 13. 1.

Szegedi Kóvács Ágoston MDK

Az álom, repr.

Mücsarnok 1929 tavaszi kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston

MDK

Az álom

Műcsarnok 1929 tavaszi kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston.

rajztanár,

a Barcsay-utcai főgimnáziumban rendezett képkiállításán balatoni tájképeit és tanulmányait láthattuk.

Petőfi Hírlap, 1925. dec. 20.

Cimlapra

páromat

Szegedi Kovács Ágoston MDK

A tél, vizf.

Vásár,vizf.

Mücsarnok 1929 őszi kiállitás

BUDAY BÁLINT:

A SZINHÁZ ÉS A FILM JÖVŐJE

Egy fővárosi színházat mozivá alakítottak át még a mult nyáron és így az idei évadban ismét eggyel kevesebb volt a budapesti színházak száma. A kérdés körül vita keletkezett, aminek során felmerült az örök kérdés, vajjon *nincs-e halálra ítélve a színház és nem fogja-e egymásután a színház világának minden hadállását elfoglalni a film?* Hogy ilyesmi megtörténhet, erre vall az utóbbi évek fejlődésmenete. Az egyik színház a másik után alakul át mozivá, de arra még nem volt eset, hogy mozit alakítottak volna át színházzá.

Gazdasági szempontból kétségkívül érthető ez a nagy filmesítési láz, hiszen a mozi több jövedelmet hajt a vállalkozóknak, mint a színházhelyiség fenntartása és amellett a kiadási költségek is csekélyebbek a mozinál, mint ott, ahol eleven emberek játszanak drámákban és vígjátékokban a közönség előtt. Ez az oka annak, hogy minden ingatlantulajdonos mozit szeretne házában és nem igen törekszik arra, hogy színház működjön az arra alkalmas épületrészekben. Ez azonban csak a pénzügyi része a dolognak, egész más képet nyerünk, ha a művészi oldaláról fogjuk meg a kérdést. Amíg egyfelől felállítottuk a tételt: színház átalakul mozivá, de mozi színházzá soha, ugyanígy megállapítható az is: *színdarabot átírnak filmmé, de filmet színpadi drámává soha.* Vagyis a mai helyzetben a film nem önálló művészet, hanem a színháznak egy technikailag

Foto Filmiroda

Merész Gyula: vitéz nagybányai Horthy Miklós — Vitéz Nicolas Horthy de Nagybánya

A Képzőművészeti Társulat nyolcvanéves fennállását ünneplő jubileumi kiállításról (Műcsarnok) — **L'Exposition jubilaire à loccasion du 80me anniversaire de la Société des Beaux-Arts** (Műcsarnok)

kitökéletesedett része, de az alap, amiből az egész filmművészet kiindul, az a színház maga. Vagyis *ha a színházat teljesen elsorvasztanák, úgy elsorvadna talán a filmművészet is.* Mindebből következik, művészeti szempontból egyenesen katasztrófális lenne a film számára, ha nem volna színház.

A színdarab legtöbbször mintegy előzetes, mondhatni alapformája a filmnek, mert drámákból írják a filmjátékok jelentős részét. Meg kell jegyezni, itt nemcsak lejátszott, előadott drámákra gondolunk, hiszen sok olyan filmtémát ismerünk, amely megelőzően színpadon sohasem került színre. De ezekről is tudjuk jól, eredetileg színpadi műnek készültek és csak akkor történt a filmre való átvitel, amikor valamelyik színházi ügynökség filmüzletet vélt felfedezni a hozzákerülő színjáték magvában. A filmnek gyakorlati művészi vonatkozásban a színpadtól való függősége itt is megmutatkozik, de jelentkezik még abban is, hogy a filmírók javarésze azokból kerül ki, akik megelőzően színpadi szerzők voltak és innen rándultak át a film világába. Fontos igazság ugyanis az, hogy lehetnek a film technikai alaptörvényei mások, mint a színpadé, de *a dramaturgiai alaptörvények változatlanul ugyanazok és ha valaki megírja egyszer magyar nyelven a már annyira esedékes filmdramaturgiát, csak akkor csinál tökéletes és jó munkát, ha annak a dramaturgiának a törvényeiből indul ki, amelyet még a görög sorstragédiák kapcsán fektetett le az elméleti és gyakorlati színpadtudomány.*

Meg kell jegyezni, hogy amilyen szervesek irodalmi szempontból a kapcsolatok a színház és a film között, ugyanez a helyzet a színészi munkánál is. A színész csak akkor válhatik a film hasznos munkásává, ha megelőzően már színpadon is tevékenykedett. Az egyes drámai vagy vígjátéki fogások, a színészi mesterség eszközei csak kipróbáltan hathatnak a közönség előtt. Egy ösztönös fintor és gesztus is sokszor komoly drámai hatást és felszakadó kacagást vált ki, de ahhoz, hogy a színész ezt alkalmazhassa, ki is kell próbálnia a mesterségbeli fogást. A próba csupán színpadon történhet, ott, ahol a színész közvetlen kapcsolatban van a közönséggel, következésképen személyesen tapasztalhatja játéka hatását, eredményeit. A felvevőgép nem tapsol, nem sír az érzékeny jelenetek felett, hanem lerögzíti azt, amit a színész csinál. A film rendezője a közönség szemével igyekszik nézni a színész munkáját, de a rendező csak egy ember és bizony a gyakorlat azt mutatja, művészi szempontból sokszor zsarnok-lélek is, aki a maga művészi elgondolásaira igyekszik rászoktatni a színészt. Ezekkel pedig az a helyzet, hogy vagy jók, vagy nem jók, de még ha jók is, kérdés, megfelelnek-e a színész egyéniségének, aki idegen művészi elgondolást öltve magára, esetlegesen teljesen kivetkőzik a maga művészi lelkéből és mivoltából és így rosszá, sutává válik alakítása.

Mindebből következik, hogy a filmen játszani a színész számára úgynevezett felsőbb osztály, filmezni jól és igazán csak az a színész tud, aki már kijárta a színpad magas iskoláját és tisztában van azzal, mi kell a közönségnek. Egy divatos hősszerelmes, a magyar film egyik legnépszerűbb szereplője, biztos eszközökkel dolgozik a filmen, de ezeket az eszközöket már feltétlenül alkalmazta megelőzően valamelyik színpadi szerepében is. A nagy amerikai filmcsillagok, akik már abbahagyták a színpadon való játékot, színpadon szerezték meg a maguk számára azt a gyakorlati tudást, ott sajátították el a mesterségbeli fogások titkait, amelyek révén népszerűekké váltak a film vásznán. Nem lehet filmszínész az, aki még nem játszott színpadon.

Az úgynevezett filmirodalomnak is szüksége van a színpadi drámára, következésképen a színházat a film nem hagyhatja elsorvadni. Sőt *saját fejlődése érdekében a film igen helyesen tenné, ha támogatná a színházat.* Elképzelhető például olyan megoldás, amely bizonyos adókat róna ki a filmre, amellyel azután a színházi kultúra fejlődését segítenék elő.

Foto Röckel

Szegedi Kovács Ágoston: Attila szemléje — Composition

A Képzőművészeti Társulat nyolcvanéves fennállását ünneplő jubileumi kiállításról (Műcsarnok) — **L'Exposition jubilaire à loccasion du 80me anniversaire de la Société des Beaux-Arts** (Műcsarnok)

Művészet 1940. 39. n.

Szegedi-Kovács Ágoston

Katol.Szemle.1941.143-45.l.

Szegedi-Kovács Ágost festő

Magyar Müvészet 1925.583-584.o.
Kiállitások.

Szegedi-Molnár Ágoston

Katol.Szemle.1943.20-23.l.

Szegedi Kováts Ágoston MDK

Várakozó hadifoglyok, vizf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Merengés, olf.

Mücsarnok 1925. Tavaszi Kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Merengés

Mücsarnok 1925 tavaszi tárlat

Szegedi Kovács Ágoston MDK

A förgeteg, olf.

Műcsarnok 1928 tavaszi kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston

ebédelő aratói a képen, mellyel a MOPE

kiállításán szerepel.

Kézdi Kovács L.: A Műcs. őszi párlata.

P. H. 931. X. 18.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston, festőm.

388. Szőke nő. Olf.

Műcsarnok. - 1925/26. Art-Kiállítás. Kat. 29.l.

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Havat lapátoló hadifoglyok, vizf.

Műcsarnok 1924 tavaszi kiállitás

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston, festö

Interieur.

Nemz.Sza 1.-A Független Művészek Társ.-III.kiáll.
1930.okt. Kat.

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Portyázó kirgizek, olf.

Mücsarnok 1924 tavaszi kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Hadifogolytemetés, vizf.

Mücsarnok 1923 tavaszi tárlat

MDK

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Harmonikás, vizf.

Mücsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szegedi Kovács Ágoston MDK

A szibériai vasuton, vizf.

Mücsarnok 1924 tavaszi kiállitás

MDK

Szegedi Kovács Ágoston

A tél, repr.

Évk. KMT. 1930. 28.1.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston

Attila seregszemléje, repr.

Művészet 1940. 39. sz. 44.l.

MDK

Szegedi-Kovács Ágost

Kiállitások. Magyar Művészet 1925. 583.l.

MDK

Szegedi -Kovács Ágoston, festőm.

Az Őszi Tárlaton belül a nagy. Vízfestők és pasztell festők Egyesülete értékes akv.- és pasztell-gyüjteményt állitott ki, melyben a régi mesterek mellett a mai viz- és paszt. festők is szerepelnek.

Sz.K.Á. két hangulatos, tiszta megoldásu szibériai képpel van jelen.

Rozványi Vilmos: Az Őszi Tárlat.
Képes Krónika. 1929. 42.sz. 19.l.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston

A tél, repr.

Évk.KMT. 1930. 28.1.

MDK

Műcsarnok jub.kiáll. díjnyertesei. Magyar Hirlap.
1934. dec. 16. 11.1.

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston.

Kollekcióval szerepelt a Zichy Mihály Társ. kiállitásán a Nemzeti Szalonban.

Cikk: A Zichy Mihály Társ.kiáll.

Képzőművészet, 1930. 32.sz. 170.lap

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Suőke nő, olf.

Műcsarnok 1925-26 Akt-kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Nympha és Satyr.

Mücsarnok 1924 őszi tárlat

MDK

Szegedi Kovács Ágoston MDK

A szibériai vasuton, vizf.

Havat lqpátoló hadifoglyok, vizf.
Portyázó krigizek

Műcsarnok 1924. tavaszi kiállitás

SZEGEDI KOVÁCS ÁGOSTON

Az ebéd. Vizf.

MAFE kiáll. Nemzeti Szalon 1942.dec.-1943.jan.

Szegedi Kovács Ágoston, festö

Csolnakban. Vizf.
Álom. Tempera.

Apesti Föv.Képtár.-Képzömüv. Ip.müv. és Foto kiáll. kat.
1943.jan.3.-22.

MDK

Szegedi Kovács Ágost, festö

79. Pihenö. Aquarell.

A Budai Képzőművészek Karácsonyi Kiállítása. 1947.
Kat.

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston

A tél, kitüntető elismerés

Évk. KMT. 1930. 21.1.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston

Merengés, of.

Tav. kiáll. Mücs. 1925. máj. 21. l.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston f.

Tav. kiáll. Műcs. 1925. máj. 38. l.

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston

A tél c. vizfestményeért a Képzőművészeti Társulat kitüntető elismerését kapta

Kézdi-Kovács L.: Az elmult két év történetéből. Évk. KMT. 1930. 21.l.

MDK

Szegedo Kovács Ágoston

Szőke nő, of.

Akt kiáll. OMKT Műcs. 1925. dec. 29 l.

MDK

Szegedi Kovács Ágoston

Szőke nő, of.

Akt-kiáll. 1925. dec. Mücs.

Szegedi Kovács Ágoston

"Ebédelő aratók" c. műve a Műcsarnok őszi tárlatán.

P.H. 931.X.16.

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Vigasság

Műcsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

Szegedi Kovács Ágoston [illegible]

Attila szemléje

[illegible]csarnok 1941 Jubileumi kiállítás

MDK

Szegedi-Kovács Ágoston, festö
1888-...

Szántás. Jelezve. Vizf.

v. Ernst Muzeum VI. müvészeti aukció. Kiáll. 1947 okt.
Kat. 28.1. 12-19.

Szegedi Kovács Ágoston MDK

Ebéd, vizf.

Mücsarnok 1931 őszi tárlat

Szegedi Kovács
Ágoston
Jenő
XII. Levendula u. 3

MKSz 1947

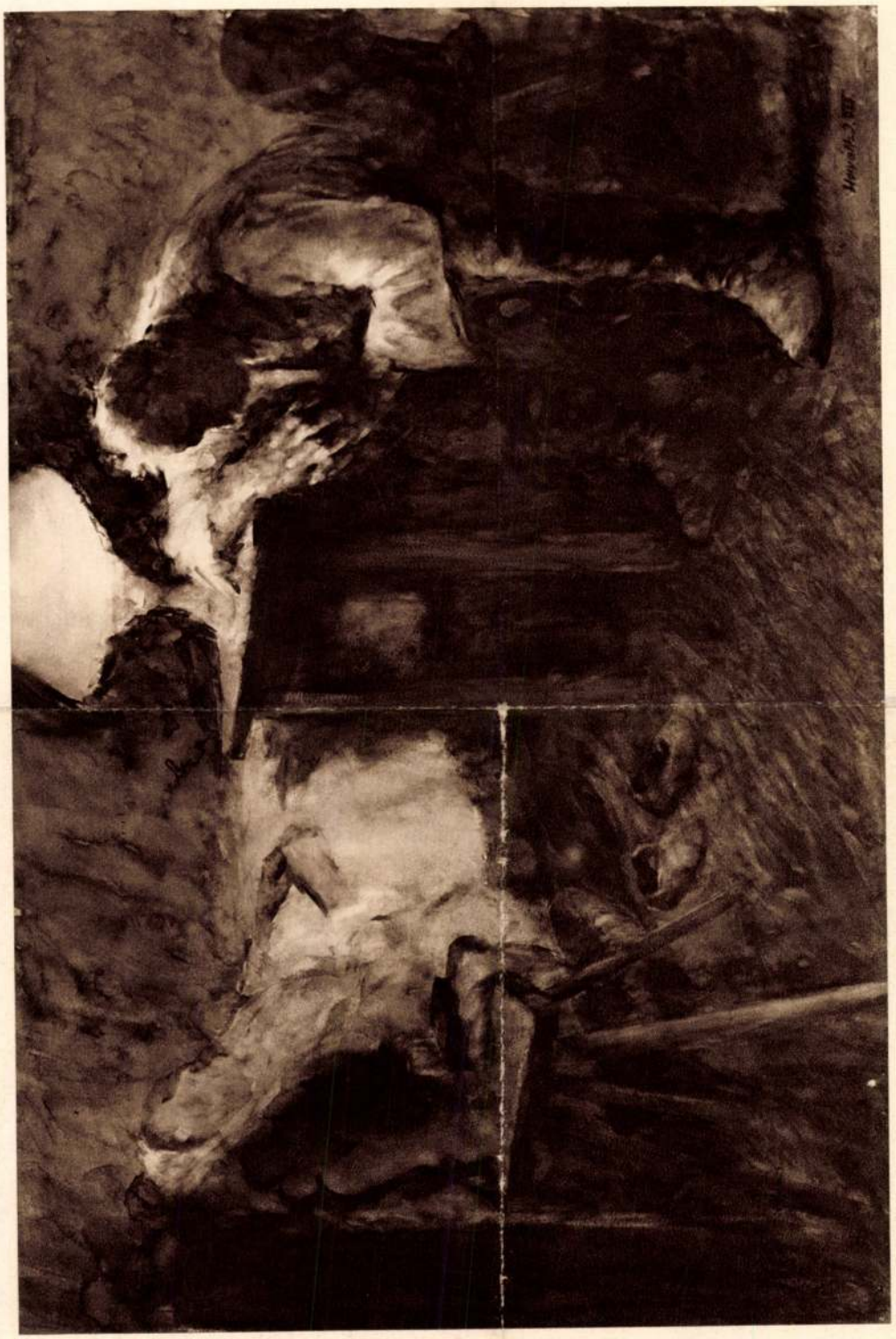

HORVÁTH JÓZSEF: BŰCSÚZÁS.

SZEGEDI KOVÁCS ÁGOSTON: A TÉL.

Örvendetes eseményekről is adhatunk számot. Legelsősorban arról, hogy Társulatunk nagylelkű támogatója, az ifjú *dr. Esterházy Pál herceg* pártfogó tagjaink sorába lépett. Pártfogását már előzőleg is többször bemutatta gazdag művásárlásai révén, Társulatunk mégis a hála különös hangsúlyozásával, jegyzőkönyvi köszönettel örökíti meg ezt a lépését. Hálás köszönettel adózik *Halmos* Izornak, a lelkes műbarátnak is, aki a díjalapítványok elértéktelenedése után, most újabb 4210 pengővel gyarapította díjainak alaptőkéjét s ezzel díjainak értékét. Ez a köszönet illeti a *Budapest Székesfővárosi Takarék- és Vásárpénztár Részvénytársaságot* is, mely a Pállik- és Jankó János-díjak évente kiadandó díjalapítványát ismét 400 pengővel jutalmazza. És ezt a hálás köszönetét fejezi ki a *Beszkárt* vezérigazgatóságának ezer pengős segélyeért, valamint a *Moktár* igazgatóságának 200 pengős adományáért. Külön hála illeti Társulatunk ügyész-jogtanácsosát, dr. *Erődi-Harrach* Tihamért, aki jogügyeink fáradságos és eredményes elvégzéseért ez évben sem fogadta el költségei és tiszteletdíja megtérítését, mert «ezzel az áldozattal tartozik a magyar képzőművészetnek». Ugyanily önzetlenséggel járt el dr. *Hedry* Aladár kir. közjegyző úr is a Társulattal szemben.

Örvendetes esemény Társulatunk életében a *Hazai Művásárlók Egyesülete* feltámasztása is. Dr. *Melly* Béla lelkes műpártoló tagunk fáradt abban, hogy ez a Bruck Miksa halálával megszűnt egyesület újra megalakult, úgy, hogy huszonkét tagja fizet be évente 180 és 360 pengős sorsolási részjegyet, melyek együttes végösszegével 6300 pengővel ez évben 22 művet vásárolt meg a téli tárlaton s a mai

Életrajza

Szegedi Kovács Ágoston festőművész rajztanár 1905-ben érettségizett Szegeden. Kitüntetéssel végezte a Képzőművészeti Főiskolát, ahol 1911-ben középiskolai tanári oklevelet kapott a művészeti és mértani rajz oktatására. Majd Zempléni Tivadar művésznövendéke lett 1911 és 13 között. Tanulmányutakon járt Olaszországban és Párizsban.

Közben itthon pályázatokat nyert iskolai faliképek szines kőrajzu kompozicióival. Ezeket dolgozta ki az államnyomda kőnyomó osztályán és gimnáziumi tankönyveket illusztrált.

1914-ben a frontra került és 15-ben orosz fogságba, Szibériába, csaknem 8 évre. Itt kezdetben szinházi diszleteket, arcképeket festett. A svéd misszió figyelt fel munkásságára, festékeket, festőszereket bocsátott rendelkezéséreés a Vöröskereszt segitségével képeinek javarészét hazajuttatta, ahol a legszebbek kiállitásra kerültek.

A Műcsarnokban 1919. márc. 26-án kiállitott 405.sz. képe elnyerte a Krausz Simon ezer koronás diját. Ugyanakkor, 1919-ben, a Magyar Képzőművészek Nemzeti Szövetsége rendes tagjává választotta, bár ő Szibériában volt. Feltünést keltettek a szibériai fogolytábornak sokszor megrázó jelenetei, a végtelen hómezőkön tovaságuldó szánok, a kis orosz lovak a rájuk fagyott dér fehérségében, a dermesztő hideg ábrázolása a kirgiz pusztákon és a szinte monumentálissá alkotott prémbundás emberek meseszerü ábrázolása. Nem nagy értéktávolságu szinekből a harmónia meglepő variánsait tudta kihozni. Mesélő fantáziája és szinérzéke megkapóan gazdag.

Dél c. vizfestménye kitüntető elismerésben részesült. A Szibériai Országut Baumgarten dijat nyert. Est a táborban aranyérmet nyert. Kiállitáson résztvett többi képe is közismertté tette: Hólapátolás Utrakészen , Hadifogoly temetése, Szibériai tipus Kozákfej, A tél, stb.

1923-ban érkezett meg a fogságból betegen, hiszen utolsó három évét a moszkvai "Butyirszkaja" börtönben töltötte föld alatt, tuszként, rablógyilkosokkal összezárva, ahol éhségsztrájkot folytatott több társával, az embertelen körülmények miatt. Moszkván keresztül igyekeztek ugyanis haza összegyüjtött keresetükkel, aholis, mint volt tisztet tuszként elfogták. Bebörtönzésének okát csak jóval később tudta meg.

Még ez éveben, 1923-ban a Nemzeti Szalonban kiállitott akvarellje elnyerte a Solymosi M ötvenezer koronás diját.
1924-ben a Magyar Képzőművészek Egyesületének rendes tagja lett. Ezidőben egy Milánóban rendezett nemzetközi akvarell kiállitáson két képe aranyérmet nyert.

Idehaza a szineknek egészen uj nyelvén szólalt meg, amikor a Balatont varázsolta elénk. Az élet itt biztosabb, megfoghatóbb, nem olyan álomszerü, mint ott a hóvilágban. Az itthoni élet szinei tarkábbak, vidámabbak, körülhatároltabbak. Ezek a képek egészen másak.

Ezeket a képeit is tökéletes emberlátása, ember- és természetszeretete, komponáló, karakterizáló ereje jellemzi. Sikerült a dolgok igazi természetéhez eljutnia.

Az 1924. évi Őszi Tárlat és a Magyar Hadtörténeti Muzeum Gyüjteményének tárgymutatójában három képének a cime szerepel: Nympha és Satyr, 40°-os hideg köd, Arckép .

A Magyar Akvarell- és Pasztellfestők egyesülete XI. Kiállitása és a Milanóban rendezendő második Nemzetközi Akvarell kiállitásra kijelölt mütárgyak Katalógusában (Nemzeti Salon 331-ik Kiállitás, 1925 február) 5 képének a cime szerepel: 287. Starsi vizf., 288 Hadifogságban, 289 Madonna, 40°-os hidegben, Egy ősztriai.

Az Orsz. Magyar Képzőmüvészeti Társulat 1929 márc.2-től április 7-ig tató Tavaszi Tárlat katalógusában az Álom cimü képe, az 1941 február-áprilisi Jubileumi Kiállitás (A Képzőmüvészeti Társulat 80 éves fennállásának emlékére)2 képét találtam: Vigasság, Attila szemléje. Ez utóbbi nagy méretü olajkép volt, sajnos sok társával együtt az ostromkor elpusztult.

A Hadviselt Müvészek kiállitásán még 1919-ben 15 képe szerepelt.

1947-ben koncepciós per áldozata lett. Az akkor ugynevezett Nagy Ferenc-féle összeesküvésbe keverték bele. Négy havi börtönre és vagyonelkobzásra itélték. Ennek következtében állásából kitették 60 éves korában, és igy nyugdij nélkül maradt. Segédmunkásként dolgozott 80 éves koráig. Sem a Képzőmüvészeti Alapba nem vették be, sem kiállitás rendezését nem engedélyezték számára. 90 éves korában halt meg.

1927-től 1947-ig a Török Pál utcai Iparrajziskolában tanitott, és esti alakrajztanfolyamokat tartott. Az Évkönyvek beszámolnak aktiv munkásságáról, melyet ebben az időben mint tanár és mint müvész kifejtett.

SZEGEDI KOVÁCS Ágoston festő

Szegedi Kováts István, építőmester

Érdeme hogy a szegedi vár lebontásához előkerült másodlagosan beépített köveket megmentette.

Kolnai József: A szegedi vár.

Műemlékvédelem, 1959. III. évf. 1 n.

30 l.

Szegedy Lajos

miskolczi kereskedés
iparkamarától 12 ok

Értimisk 1908/9

14. l.

Lanfranconi.

áll, de)

. áll Jobbkezét csipőjére támasztotta,
tte, melyet sárgásbarna teritővel takar-
e fekete, szeme sötétbarna. Körülcsavart
u zöld atillájának hajtókája az ujjakon
.

cm.
ényéből.
0-án kelt /// 28402 sz. leirat alapján

(46)

242

Szegedy Lajos

miskolci Kereskedelmi és Iparkamarától 1907/8 évre
120 K.

Építőmunkás 1908/9
15. l.

Budapesti Könyvtár-Egyesület II. 162

— Központi Könyvtára II. 162

— népkönyvtárai II. 162

— Katonai legenységi könyv-
tárai II. 162

Szegedy Lajos

esti tanfolyam

80 K államsegély

Értimisk 1907/8 19. l.

Szegedy Lajos

a miskolci keresk. és
iparkamarától 120 k.

Értimisk 1909/10. 9. l.

521. Lacza [illegible]
Mükövön a XIX. sz. közepen.

521. Ábrahámffy János. ~~(Kossuthi)~~*
~~(Sz. 1824 + 1867)~~

(ig látható) kissé
.Derékon alól jobbra fordul
balját pedig térdén pihenteti. Haja,
szeme és szemöldöke barna. Nyakkendőj
bok vannak, órájának láncza rövid. Jo
gyelmünket lúdtollal. Jelzése balrál a

Vászon, méretei 78.5: 63.5
Festette: Lacza P. 1858.
Gajári Ödön ajándékal 1894:
L. az 1894: X. 4-iki 48320

004: V. 3.

5

* 1848 [illegible]

MDK

Szegedi László

szerepelt a szegedi hallgatók évvégi kiállitásán.

D.E. A Pedagógiai Főiskola rajszakos hallgatóinak kiállitásáról.
Tiszatáj 1962. jun.

SZEGEDI LÁSZLÓ

Tényképek a teremtésről

S. László Katalin méltatta a kiállított képsorozatot. Irodalmi idézettel közreműködött Sófalvi Katalin

Fotó: Áfrány Gábor

„A legjobb iskola, amelyben az ember megtanulhatja, hogy a világnak van értelme, a természettel való közvetlen kapcsolat" – ezt a Konrad Lorenz-idézetet választotta mottóul a televíziós operatőr és természetfotós, *Szegedi László* a kedden este megnyílt veszprémi kiállításának.

Az egyetemi aulában megrendezett tárlaton az izlandi expedíció során készített fényképek szerepelnek. *S. László Katalin* pedagógus – az Izland című kötet szerzője – a tisztelet és az élet születésének tényeiként méltatta a képsorozatot. Az irodalmi idézettel közreműködő *Sófalvi Katalin* mindezt megtetézte az izlandiak dicséretével. Úgy tűnik, a Veszprém Városi Televízió főszerkesztője és operatőre, Szegedi László birtokosa a jeles fotósok érdemeinek, az éles- és másként látásnak, az egyediség mással nem pótolható tulajdonságának. Ő az, aki otthagyta lábnyomát a holdbéli izlandi felföldön, miközben le is fényképezte azt. Szegedi László mesteri képeivel bizonyítja: időnként nagyon messzire kell elmenni ahhoz, hogy közelünkbe hívhassuk mindazokat, akiket hasonló érzések motiválnak. Mindazokat, akik legalább csipetnyi adalékot szeretnének hozzáadni a gyorsan elmúló földi léthez. Veszprémben kedden este mindez megtörtént.

Izland képei tehát úgy tények, hogy a földi élet bölcsőjére villantanak fényt. Igaz örömünkre, ez a legjelesebb fotósok dolga.

bali

Vasárnap 1997. 11. 20.

képviseletében *Varga Károly* ügyvezető igazgató és *Zsigmond László*, a társaság közterület-fenntartási üzemvezetője. Elmondták, hogy tavaly a téli munkálatokra hétmillió forin-

anyagra, sem a géppark cseréjére nincs pénz.

Ajkán a peremkerületeket dunaújvárosi környezetbarát kohósalakkal mentesítették a jégtől. A külterületen kezdik

gatlantulajdonosok, illetve az üzletek bérlői saját portájuk előtt kötelesek eltakarítani a havat, ezt kormányrendelet szabályozza.

– ke –

radnak el az egyiptomi utak

leknek. Komplett utak szervezésével csak a Balatontourist foglalkozik, amely az idén már három csoportot utaztatott a fáraók földjére. Jelenleg éppen nincs kint csoportjuk, a következő utazást a jövő esztendő elejére tervezik. De amíg nem lesz biztonságos a helyzet, nem kívánnak újabb csoportot indítani – mondta *Csákvári Árpád* vezérigazgató.

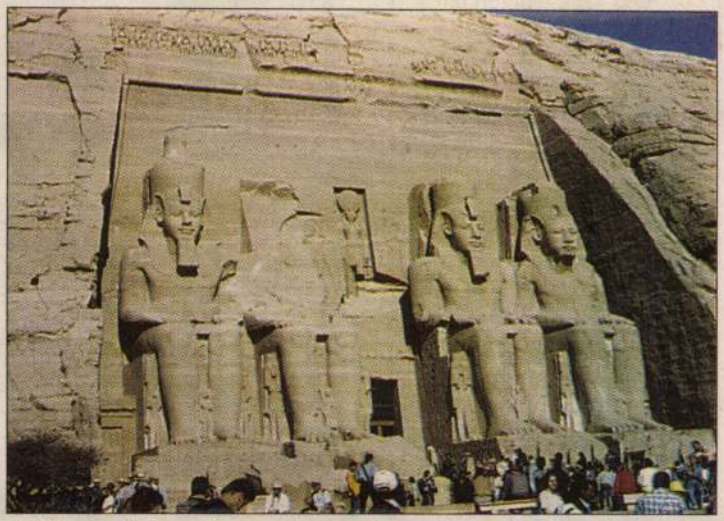

A közelmúltban járt a véres egyiptomi merénylet színhelyén a veszprémi *Somlai Szilárd*. Felvételén az egyik leglátogatottabb luxori templom bejárata látható

A jelenlegi legnagyobb csoport, tíz füredi búvár a Tensi Balaton Utazási Iroda közvetítésével indult volna Egyiptomba november végén. A kirándulás azonban elmarad, mert az utat szervező Focus Travel törölte egyiptomi programjait decemberig – tudtuk meg *Hajnal Csabáné* irodavezetőtől. Mivel az utasok is inkább itthon maradnának, jól jártak az iroda döntésével, mert így visszakapják a teljes pénzüket. Míg, ha ők mondták volna le, az iroda érvényesíthette volna kötbérigényét.

A Regina Touristnak hat ügy-

kirándulásokra – tudtuk meg *Maróti Gabriellától*. Jelenleg egy ügyfelük vár februári programra, amelyen a merénylet ellenére is részt akar venni.

Az IBUSZ veszprémi irodájának közvetítésével tegnap indult volna egy utas egyiptomi programra, de az utazást szervező Tan-Tura visszamondta a programot – tudtuk meg *Horváth Zsanettől*. Az utas a felajánlott másik út vagy a teljes összeg visszatérítése közül a pénzt választotta.

Az érintett irodák egyike sem élt azzal lehetőséggel, hogy az

Szegedi Kászlóné

Romain Gary: Lady L. c. könyvet tipografizálta (eml.)

„A négy magyar könyv" pályázatot díszeretet kapott

N.N: A négy magyar könyv 1965

Magyar Grafika 1966 III. mell.

Szegedi Lászlóné.

tipográfia Sherwood Anderson:
Winesburg, Ohio c. könyvéhez.

említve.

A szép magyar könyv, 1962. 16. l.

Szegedi Lászlóné

Titus Livius. A római nép története. Tipográfia.

cmlitve.

A szép magyar könyv.
1963 24. l.

Szegedy Lászlóné Sz. Ilona

135 Nagyszeben Martinek ucca
vártornyokkal

Uj Szalon Őszi Kiállitása, 1934. szeptember
Budapest, katalogusa

MK

Szegedi Mária

Szegedi Mária /ruhaterv/ résztvett a IV.Orszg. Iparm.Kiáll.-on.

IV.Országos Iparművészeti Kiállitás.Műcsarnok. Budapest 1959.Dec.18 - 1960.Jan.31. kat.

MDK

Regecki Mária, [grafikus:]

Négy rajz.

Repr.

— : Nehéz téma

14

Népszabadság, Bp., 1967. dec. 2.

MDK

Szegedi Mária

ruhaterv

4. Orsz.Iparmüv. kiáll. Mücs. 1959. dec.

Szegedi Mária, ruhaterv MDK

4. orsz. iparmüv. kiáll. Mücs. 1959.

Szegedi Mária
divattervező

Ruhatervek

—: Kabát, kosztüm, ruha.
Nők lapja, 1968. szept - 40 szám.

SZEGEDI MÁRTON, ötvös

Az ananászalakú hólyagos serleg, a harangvirág serleg helyi változata és a fedeles füles kupa, a debreceni ref. kincstár a debreceni ötvösség forma- és mintakincsét jelentő nagy kannája. a falazatot tartó díszes oszlopokkal először Szegedi Márton kezemüvében jelennek meg 1631-ben. Egyszerübb példanya a kistemplomban. 364.old

P. BERSTYÁNSZKY ILONA: Debreceni ötvösmüvek Csongrád megye egyházaiban 361.old

A Debreceni Déri Múz. Évkönyve, 1973. Debrecen, 1975

Maszák Hugó

[illegible]

irod

A magyar hírlapirodalom 1868/9-ben. Vas. Ujs. 1869. 63. l.

1905 jan 5.

II/6

Jamelmányiálap

Marzák Hugó

Balázs Frigyes (aláírás)

Ki jonat, folio.

Vetz. Barátí emlé-

kül Marzák 1862.

Maszák Hugó

stul. 1831 aug. 10.

wiod

Krück II. 224. l.

Vasvármegyei Kultúregyesület

III. 238.

Maszák Hugó

Munkácsy
1896. mill. kiáll.

Kehely, XIV. n. felsőlövői ev. egyh.

Aulajd.

VI. 301.

Mazák Hugo

Orvos-tudor / Kibédi
Péterfi Pál / született
1792 be – meghalt
1861 be
Korzat, folio sarga
alapszvassal-
Zelz: Köraji Mazák
H. Pest 1861.
Raji Péterfi Károly
1861.

A ... az utóbbi rajza
után kétszult a köraji

Marzák Hugo

trod

Vas Zsp 1867

117 l

Maszak Hugo

Ford

Vas Ujs 1863. 357 l

Maszák Hugo

(Zcyk ~~Zé~~ Miklós)
Könyvnat, folio.
Maszák 1861.

Marszák Hugo

Árpád Ház.
Kőnyomat, nagy folio
Kőrevajzolt Marszák H.
Barabás felügyelete alatt.
Az arczkepéket őrzőgyűj-
tötte és festette Plachyt

Marszall H. 1860

Danielik Janos, Ke-
mény Zsigmond, Dr.
Fall Miksa, Pompe-
ry Janos, Gregus
Agost, Salamon
Ferenc és Király Pál
arczkepei egy nagy
folio lap
Kirat. köre rajz
fentr. s kiadta uggano
Valagind alaírásával.

Masják Hugo

rod

Vas. Rys 1861. 7. l.

Mazár Hugo

Ivod

Az erdélyi fejedelmek arcképcsarnoka
Vas. Ujs 1860. 519. l
549 l.

Ivod
Arckepcsarnok.
Vas. Ujs 1860. 549 l

Maszák Hugó, festő. l.
Szegedy-Maszák H.

Maszák Hugo

Úvod

Múcsarnok, 1899. 264

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engé

.....

a műhelyfő

8. sorsz. Műhelyi n

Szogedy Mamár
Hugó

+ 1916

U. 2259
2261

~~Aquincum VI. 210~~

Szegedy Mansur
Hugo

+ 1916.

l.

Művészet

1916. 75 l.

Sümegvidéki Varrottasok VI. 176

Szegedy Manár Hugó

† 1916 aug. 28.

nekr.

Művészet 1916.

75, 76. l.

Budapest régiségei IX. 137

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Szegedy Maszák Hugó

1848/49-ki honvéd főva-
dász, a förendihár ny.
naplószerkesztője, a Magyar
Távirati Iroda volt igaz-
gató tulajdonosa, 86 éves
korában Budapesten
elhunyt

Vas. Ujs. 1916. 574. l.

elhitte, hogy egy seni-
lis ember téves képzel-
géséről van szó, s
hogy eszem ágában sem
volt őt Brocky
monografiájának írása-
körben a Maszák birto-
kában levő rendkívül
fontos adatoktól meg-
fosztani -

Mint utóbb kiderült,
egy üres Brocky-névjegy-
ről volt szó, amely mind-
végig Maszák birtokában
volt.

Jelentéktelen ügy, de
jellemző az öreg fecségőre és
magyzólóra. Szentiváuyi

Szegedy Maszák Hugó

Még egy pillanat felvétel fentiről.
Ha jól emlékszem 1909-ben történt. dr
Nyári Sándor ír nekem egy prepotens hangú levelet, hogy adjam át azt a Brockyre vonatkozó iratot, melyet Szegedy Maszák általam küldött neki.
Én az egész dologról mit sem tudva, közlöm Nyárival, hogy én senkinek sem vagyok a hordárja s kikérem azt a hangot, amelyben levelét írta.
Maszák erősítvén igazát, igen erélyesen kellett Nyári sofájára másznom, míg

képviselője bámulatos
mozgékonyságával learatta
az egész magyar globust.
Közel 2500 portrét festett,
köztük rengeteg gyenge
is érdektelen holmit.
De még a kimélete
könyvecske is felbőszítette
a családot. A könyv
csakhamar eltűnt a piac-
ról, hosszú ideig nem,
volt kapható s vételára
megtöbbszörözödött. Az élel-
mes zsidó kiadó azonban
újra nyomatta (persze az ezért
járó tiszteletdíjat elfelejtette
megfizetni) s jó üzletet csi-
nált vele. Évek mulva be-
vallotta nekem, hogy a soro-
zatból legtöbbet a Barabás tü-
zetből adott el. Mentivaunyi

Szegedy-Maszák Hugó

Növeltem a fenti családjának irántam való jóindulatát 1927-ben megjelent kis Barabás-tanulmányommal, amelyben elismerésemmel adóztam abban, amiben kellett, de egyébként őszintén megírtam véleményemet a fenti család bálványáról. Azaz, hogy nem teljes őszinteséggel, sok kimélettel. Mert amikor Brockynak, Zichynek és más kiválóbb művészeknek külföldön kellett vergődniök, a bécsi biedermeier nem tulságosan jelentékeny pesti

Szegedy – Maszák Hugót

művészlexikonunk megirásakor 1908-ban az tette előttünk ellenszenvessé, hogy kéretlenül felkínálkozott munkatársnak. Udvariasságból nem utasítottuk vissza. Beküldte kéziratát, mely legnagyobb részt üres locsogásokat és anekdotákat tartalmazott Barabás kortársairól. Az anyag 9/10-ed része használhatatlan volt s ő sor szerinti díjazást kért. A legkellemetlenebb az volt, hogy Barabás képeinek jegyzékét igen rövid időre átadva lemásolás végett, ezért is külön tisztelet díjat követelt. Persze nem kapta meg. Aztán a megjelent szöveg sem lehetett ingére, mert dühösen rohant ki a könyv ellen, s az akkori kultusz államtitkár, gróf Klebelsberg előtt lecsepülte ~~könyvét~~ azt. Kár volt vele ujjat huzni, mert a lexikon témenek betagyott.

Klebi miniszterzége alatt

Viselet

Pandur köl

A la
génynek, ki
latát fogja,
beléssel, köpen
nadrág s b
terődnek, tüs
két pisztoly
bosan harom

balra: „
gué par son
qui compose

sjobbra:

Kle

Cor

Rémetsnes,
Portraits
Waradins
chez Antoin

Szegedy Maszák Hugó

Szül. 1831 Nagy Enyeden.

† 1916 aug. 28. Budapesten.

Ha Kell, itt életrajza

Műveinet 1916. 75, 76. l.

Kassai áll. polgári fiúiskola

IX. 86.

Szegedy - Maszák Hugó

szül. 1831 aug. 10.

Nagyenyed.

Maszák Hugó alatt
is közölve volt.

Krück II. 552 l.

Kondé, nagyváradi püspök V. 291.

Nr. 25

Zegedi/Szegedi, Martinus citroi

Er wird 1611 in der Debreziner Zunft erwähnt. Sein Lehrling war STEPHANUS ZONGÓ, der später in der Kaschauer Zunft Meister war. 1645 wurde er zum Vorsteher (*magister cehae*) erwählt. Wahrscheinlich starb er um 1668.

Schätze 1991

Szegedi Márton

debreceni kannájának talpán és fedelén stilizált egybetonódó levéldísz van kidombosítva, oldalán, hasonló technikával hatosztagos templombeho, az ontapok felett levéldísz.
A debreceni ötvösöknek mintául volgált (v.ö. Büttösi István kannája [illegible] u.ott.)

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o k. /Müemlékeink./

32. l.

3.

Szegedi Márton

Uraultali boroshanna, erüs t, 1631.
(repr.)

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962.
Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o k. /Müemlékeink./

32. l.

MDK

Szegedi Márton, ötvös

neves magyar mester Debrecenben.

A magyarországi művészet története I. 41o.l.
Bpest, 1961. II. kiadás.

M.D.É.

Szegedi Márton, debreceni ötvösmester

A debreceni Nagytemplom 1631-ből származó urasztali boroskannáját készitette. /2o.repr./

Balogh István: A debreceni Nagyttemplom. Bp. 1962.
32.1. /Műemlékeink/

Szegedi Márton ötvös

Debrecenben, 1631 - körül működik

Patalki D-né: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez
Művészettörténeti Értesítő, 1957, 11 évf. 1 sz. 27 l.

Szegedi Márton /XVII. sz./ MDK

debreceni ötvös

-.-

Magy.Müv. Tört. I. /szerk. Dercsényi/ 364/ 365.o.

M. D. K.

SZEGEDI Kárton ötvösmester

1631. Kanna

Balogh István: Debrecen. 74. l.

Szegedi Márton

Debreceni ötvösmester.

A magyarországi műv. tört. I. 276.
Corvina 1970.

573 **Martinus Zegedi (Szegedi),** e. 1600—1645.

a) Fedeles kanna, heng. testét oszlopos ívek tagolják. — *Deckelkanne, der zylindrische Leib durch Arkatur gegliedert.* — „1631."
Ref. egyház, Debrecen — *Ref. Kirche, Debrezin.*

92 **Debrecen**

F. sz. *Lf. Nr.*	Mesterjegy *Meisterzeichen*	Mester — tárgy — tulajdonos — irodalom *Meister — Gegenstand — Eigentümer — Literatur*
		Mesterjegy nélkül, hasonló alakú vésett jelzéssel : *Ohne Marke, mit ähnlichem graviertem Zeichen :*
		b) Verejtékes pohár, aranyozott. — *Tränenbecher, vergoldet.* — Ca. 1630. Ref. egyház — *Ref. Kirche,* Tiszaluc. Expos. 1934 : XIII, 56, 1. (Csányi.)

Stenersen Gudmund, Glappen Norvegia. (38.)
Suppantschitsch Max, Bécs. (107.)
Styka Jan, Lemberg. (94, 96—101, 103, 104.)
Thaulow Fritz, Dieppe. (134.)
Terris John, Stierling. (632—34, 638.)
Uhde Fritz, München. (44.)
Vander Waay Nikolaas, Amsterdam. (53, 156, 177.)
Vander Stappen Charles, Brüssel. (73, 75.)
Verhas Jan † Brüssel. (24, 154, 155.)
Verstraete Theodor, Anvers. (143.)
Vinçotte Thomas, Brüszel. (79.)
Volkmann Hans von, Karlsruhe. (46, 58, 539.)
Weblus Martin, Berlin. (188.)
Weeks Edwin lord, Paris. (22, 123.)
Wilhelmson Carl, Gothenburg. (2.)
Zügel Heinrich, München. (60.)

SZEGEDI MASZÁK Hugó /festő/

"Népszerüsitő cikkeket ir,tanitványokat nevel é Tauffer Gyula, Hajós János, Maszák Hugó, Kató József stb."

Miklósi Sikes Csaba: Veress Ferenc. In. Fotóművészet, 1985/2. 21.p.

SZEGEDI-MASZÁK Hugó

MIKLÓSI-SIKES Csaba: Adatok az erdélyi fényképezés történetéhez II. = Fotóművészet, XXXIV.évf. 1. sz. 1991

Az állítólagos Zeyk-tanítványok között szerepel **Szegedi-Masszák Hugó** (1831—1916) festőművész, 1866-tól Barabás Miklós veje is[34], akinek pár éve megkerült emlékiratából is tudjuk, hogy fényképezni Veress kolozsvári műtermében tanult. A *Kolozsvári Közlöny* 1862-ben *„Masszák Hugó jeles Barabásunk tanítványáról"* ír, aki *„Kolozsvárra érkezett, Veress Ferenc modorát elsajátítandó".*[35]

Szegedi Maszák György
Fejtanulmány, paszt.

O.M.Kir.Képzőmüv. Főisk. kiáll. 1924. 5 l.

SZEGEDY-MASZÁK György és SZEGEDY-MASZÁK Györgyné Holló Valéria
műgyüjtők

Cs.SCHWALM Edit: Régi stílusu hímzések a Dobó István Vármúzeum erdélyi textiljeiből. = Agria, XXV/XXVI (1990) 537 -565.p. ill. G

XVII - XIX.sz.anyag

US MESTEREK ALKOTÁSAI
TONVÁSÁRI BRUNSVIK KÉPTÁRBAN

rtékes idegen-
zezer hazai és
élyban létesí-
művészi ese-
yzenekar Bee-

sa is volt. Így a zene kedvelése és gyakorlása mellett a festőművé-
szetnek is bő költekezéssel hódolt, s meglehetős műértő hírében is
állt. Így gyűjtött össze néhány száz darab kisebb-nagyobb festményt,
melyek számára nemrég külön csarnokot építtetett . . ." Ney Ferenc
fel is sorolja a képtár műkincseinek több világhírű mesterét: Tizian,
Correggio, Rubens, Brueghel egy-egy remekművében gyönyörköd-

KÉPZ

Eddigi példáink
adott zenemű létr
térbe szoríthatták
aligha inspirálhatt
geződött a jóbarát
megörökítési szán
zeneszerzői fantáz
ponista — hosszú
„Trionfo della Mo
zenei megoldás ic
annyi más (filozófi
redett, hogy koni

Szegedi Maszák

György

1923/24 – 1926/27

Ferkèpzomfoiskèvk

136. C.

Szarvas.

A bástyákkal és köröndökk
zak képeznek csoportot, a hegy
koznak ki. Felirata fölül jobb

SARVOS.

Rm., mér. a vk. 5

140-95

Szegedi Márton

ötvös, Debrecen 1645

l.

Zoltötv Debr. 15. l.

EGER

Minaret

B. V: Pécs és vidéke. VV 1866, 165 l.

Szegedi Márton

ötvös, Debrecen 1666, 1676

l.

Zoltötv Debr. 16. l.

Pilissorentheraert, Ciart

XIX

Szegedi Olasz Márton

ötvös, Debrecen 1598-1617

l.

Zoltán Deb 161.

Gyöngyös, ferences

XXXIX

Szegedi Ötvös Márton

Debrecen, 1668-1677

l.

Zoltötv Debr. 16. l.

Hamuháza, tp

XLIII

Szegedi Márton

debreceni ötvös

XVII. sz

Lásd

Zoltötvdebr 54. l

GRILL
FÉLE
KÖNYVKERESKEDÉS
GERGELY R.
RT.
LIBRAIRIE
BUCHHANDLUNG
BOOKSHOP
A NÉPSZÖVETSÉG
KÖNYVKIADÓHIVATALÁNAK
MAGYARORSZÁGI
MEGBÍZOTTJA
BUDAPEST
V. DOROTTYA UTCA 2.
TELEFON:
181-344, 181-345

Tekintetes
Müemlékek Országos Bizottsága.
Budapest.
Hőgyes Endre u. 10

ajánlva

Szegedi Márton

ötvös

l.

Zeltötv Debr. 56. l.

Szegedi Márton

1598–1600. Debrecen.

lehet egy nemény a valamivel később is nevezett Szegedi Márton-nal, vagy Szegedi Ötvös Márton-nal.

Zoltötv Debr. 10 l

BUDAPEST

I.

Helyőrségi templom

A budai Várőrségi templom... V 1870, 410.

Szegedi Márton

ötvös Debrecen

1557

l.

Zoltótvedebr. 38. l.

Brétierfet, ás

XIX

Szegedi Márton

ötvös Debrecen

l.

Zoltötv Debr. 29. l

An

Müemlékek Országos Bizottsága

Budapest

~~IV Reáltanoda utca.~~

(X)/8

X/296

Szegedi Márton

ötödik

l.

Zoltán Debr. 81. l.

Verseg, Majthényi

161

Kápe (Podman) 149

Szegedi Márton

ötvös, Debrecen 1627,
1645.

l.

Zoltötv Debr. 16. l.

Kós, tpl

XXX

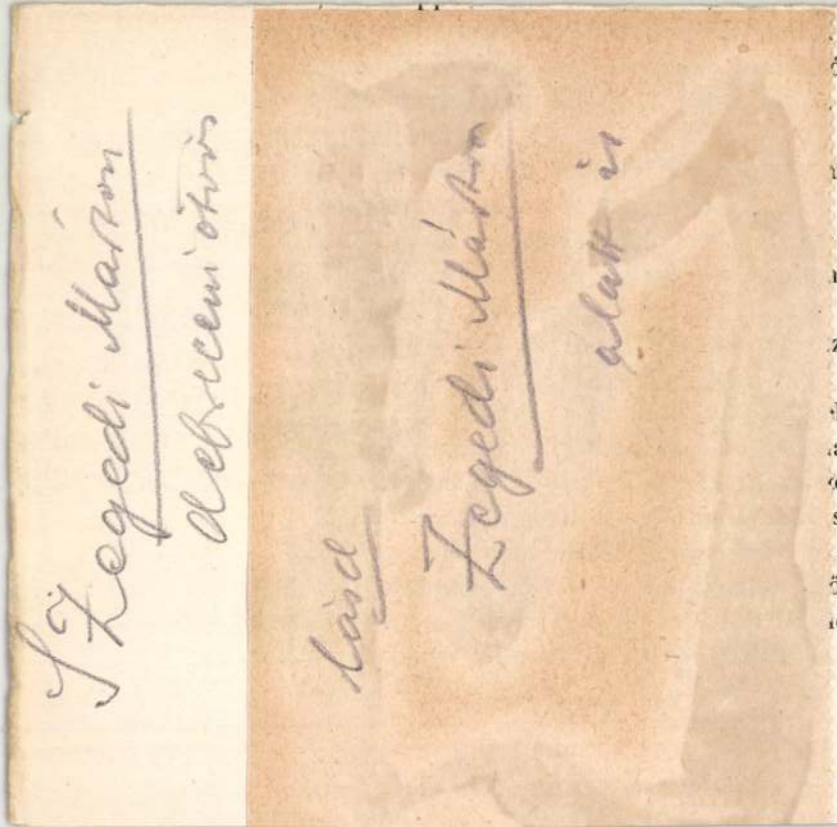

. Csak hoztál vala-
ót.
. — Ha szenzációt

ujabb Dankó-nótát.

se vette és már ő
ı, aztán szabadjára

zólni . . .

ltemetett szinészál-
atóan, bocsánatké-
ŏr felé:
szólni . . .
Naplŏ, de Békefi
ŏhögött, de ez nem
ıe a Dankó-nóta és
szerette, de azóta,

gedült is, de igen gyöngén és sejtelme se volt róla, hogy milyen fán terem a kontrapunkt. De a zeneelméletről Pósa Lajosnak csak homályos sejtelme volt és ha többet is tudott volna felőle, mint amennyit tudott, a világért el nem árulta volna Dankó Pistának, mert éppen a szűz tudatlanságáért és szeplőtelen naturalizmusáért szerette. Csodálta Dankó Pistát és esküdött rá, hogy Cinka Panna és Lavotta lelke él ebben a cigányban. Ezideig nem igen ismert más muzsikát, csak azt, amely az ő verseiben ritmizált, de azóta, hogy Dankó Pista elpöntyögte előtte nótás elgondolásait, ugy érezte, hogy üres a legszebb verse is, ha nem önthet beléje Dankó-muzsikát.

Mindez egyelőre a Pósa Lajos életrendjében idézett elő feltünő változásokat. Hiszen azelőtt se birta könnyen az ujságirói robotolást és a legkeservesebb óráit a Szegedi Napló műhelyében morzsolta le Halbőr János elbitangolt malacai között, akik az ujság Pantheonjába kivánkoztak, bárha ő maga nem tudta megérteni, hogy mért inkább a disznót halhatatlanitja a napisajtó, mint a költőt, aki pedig szintén elbitangolt a rendes élettől. Mégha csengő-bongó versbe lehetett volna szedni a Csiba

Szegedi Marton

ötvös Debrecen

1635

l.

Zoltötv Debr. 30. l.

Közszolgálati ügyben
Díj átalányozva.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Szegedi Márton

ötvös Debrecen

1645

l.

Zoltötv Debr 30. l.

Szegedi Máton

u. 1832

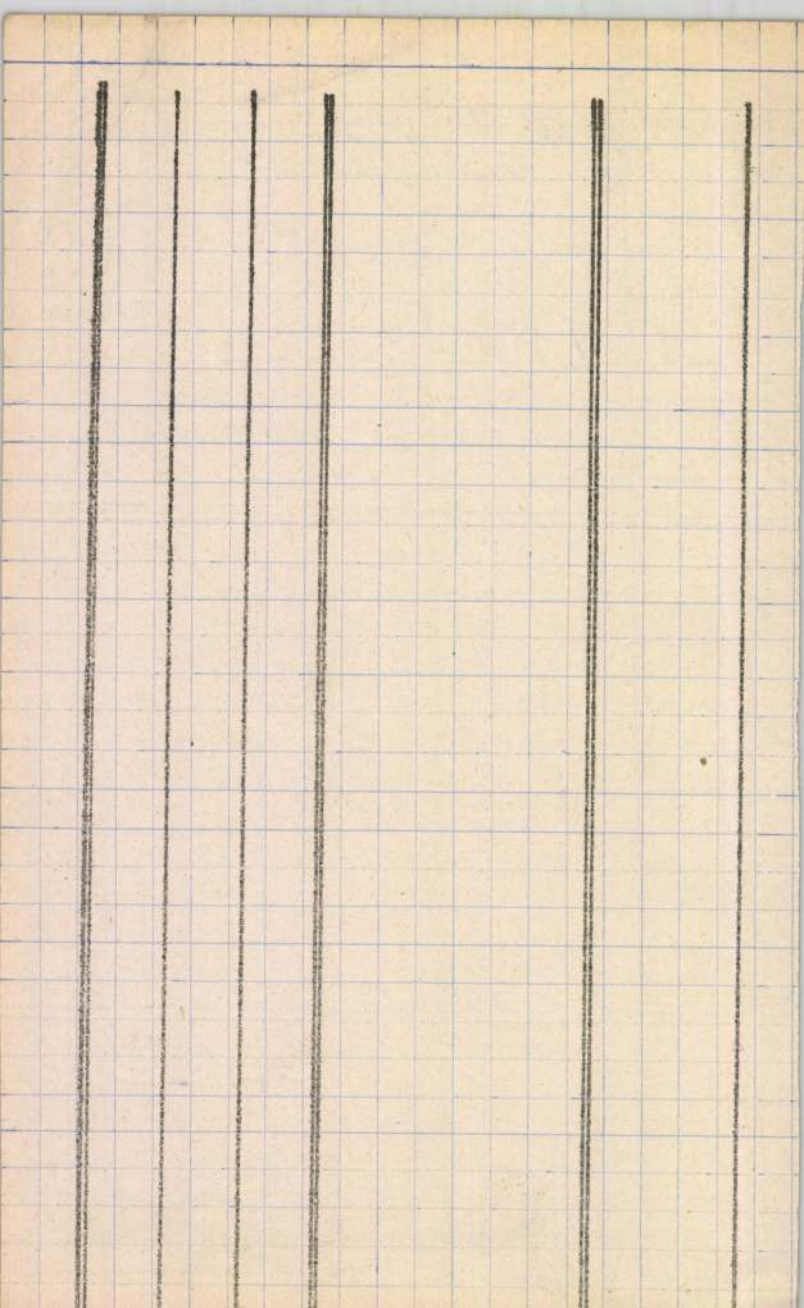

Szegedi Ötvös Márton

U. 1833

Szegedi Márton

1623-27 debreczeni ötvös

1633 " "

1635 " "

1645 czehmester.

M 4331.

Szegedi Márton

ötvös

A debreceni ötvöscéh 1598-ban kelt artikulusainak végén, mint debreceni ötvös említve.

Révész Kálmán. A debreceni ötvös céh rendszabályai. 1598-1600. Tört. Tár. 1887. 607 l.

Szegedi Márton

Otvos

Debreczen 1633

Cáid

Porsár 40 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Szegedi Márton

ötvös

laid

Szmoll 1910. 57. l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

' helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedi Marton

ötvös

1623-31 ben Debrecenben
élt, a debreceni ichnek
ichmestere is volt. Neve
Szegedi eredetre vall

Reizner János Szeged története. Szeged. 1900. III K.
464. l

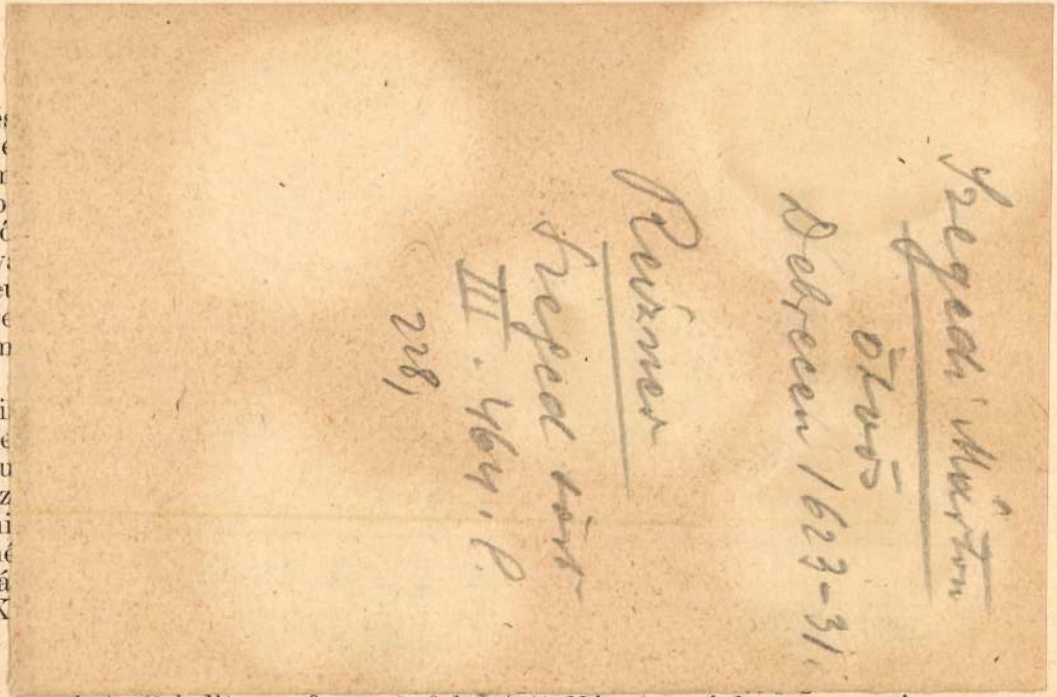

manyokat (Szladits professzor) folytatott Németországban, s a mai

kongresszuson a méhek Acarapis-atkáinak kérdését referálta. Cikkei a Zeitschrift für Parasitenkunde, a Zentralblatt für Bakteriologie, Parasitenkunde und Infektionskrankheiten (Abt. II.) és méhészeti szaklapokban jelentek meg magyar, német, angol, francia és román nyelven.

Dr. Schmidt Iván (1905, Sopron, róm. kat.), közgazdaságtudományi doktor a német közgazdasági élet tanulmányozására nyert ösztöndíjat, amellyel a tanévet Hamburgban töltötte.

Dr. Simon Lajos (1907, Budapest, ág. ev.), díjtalan műtőorvos a budapesti II. sz. Sebészeti Klinikán (Bakay professzor), a balesetsebészet tanulmányozását tűzte ki külföldi tanulmánya tárgyául. Az év legnagyobb részét Münchenben töltötte Magnus professzor klinikáján, mint vendégasszisztens. Kórtermi és műtői beosztása alatt a módszerek és eredmények alapos tanulmányozására nyílt alkalma, különös tekintettel a csonttörés gyógykezelésére. Ezt kiegészítette egy háromhónapos klinikai röntgenintézeti beosztás, amely vizsgálatainak eredményeképen megírta a „Csonttörés és callusképződés" című tanulmányát. Az újabbkeletű sebészeti eljárások közül Seemen professzor mellett az elektromos sebészettel foglalkozott. Lexer professzor kórházában pedig a csontsebészet válogatott eseteit ismerte meg. Tanulmányának utolsó hónapjában meglátogatta Németország egyetemi városainak legnagyobb részét és betekintést nyert a baleset és

Szegedi Mészáros Hugó

U. 2259.

Pesti Napló
1916. aug. 31.
(Sz. temetése.)

BUDAPEST VI
FRANGEPAN u. 7

A MAGYAR MÉRNÖK É

Az Egyletnek és a „Közlöny“ szerkesztőségének
Egylet címére Budapest, IV, Re
A „Közlöny“ hirdetési részére és a mellékletekr
Németh József technikai könyvkereskedő cín

Hirdetési árak. Az 1/1 oldalra terjedő egyszeri hirdet
terjedő nagyobb hirdetések után megfelelő engedmény

Minden jogot fenntartunk!

Tartalom.

A Nagyválasztmány és Egyleti Tanács folyó évi június
tartott együttes ülésének határozata... ... ...
Herrmann Miksa előadó tanács-tag jelentése ... ...
A „Josephinum.“ *Dr. Lechner Jenő*-től. ... ...
Újból a Kálvin-tér. *Pirovits Aladár*-tól. ... ...
Szemle. A világ legnagyobb nyílású vashídjai. — Ame
hajóépítkezés. — Nagybritánia háborús intézkedése
Az Északamerikai Egyesült-Államok lőszerkivitele.
Egyleti közlemények. Az Országos Mérnökgyűlés. —
kaposvári osztály ülése 1917 május 26. ... ...
Napirend III. Állásközvetítés VI.

Felhívás előfizetésre.

Van szerencsém az igen tisztelt Tagtársaink figyelmé
mányunk ama határozatára felhívni, hogy a „Közlöny“-
Értesítő“-ben eddig megjelent tanulmányok és cikkek tá
tóját 3 részben kinyomatja és erre előfizetőket gyűjt.

Felkérem ennélfogva igen t. Tagtársainkat, hogy a r
alá kerülő és az 1891—1900-iki évfolyamokhoz tartozó
melynek rendes ára 6 K, előfizetési ára pedig 5 K, —
szíveskedjenek.

Előfizetés iránti előjegyzéseket az egyleti iroda foga

Méh
i

M.D.K.

Szegedi Maszák Hugóné

"Erzsébet királyné Bártfán" cimmel hozza rajzának repr.-ját a lap·a "Mentőkéz" c. mellékletben.

Magyar Salon, Bp. 19o1. évf. febr. és márc. havi példányok közé kötött melléklet.

Szegedi Maszák György festő M.D.K.

Kosztka -család / igy Csontváry Kosztka /
rokona.

Németh lajos:Csontváry Kosztka Tivadar Bp. 1964

169.1.

Szegedi Maszák

György

festő

XII. Tölgy u. 25

MKSz 1947

Szegedy-Maszák György MDK

Dolgozó müvész arcképe, temp.

Mücsarnok 1952-53 III. Magy. Képzőm. Kiáll.

Szegedy - Maszák György

Népművészeti kiállítását az iparművészeti múzeumban meghosszabbítottak

U.M. 1942. VI. 9.

136

MDK

Szegedi Maszák György

Fejtanulmány, paszt.

Képzőm.Főisk. ifjusági kiáll. Ernst Muz.1924.

5. 1.

SZEGEDI Maszák Györgyné M.N.K.

Csomózott rffia anyag

/fehér/Kosáráru kiállitás a népi iparmüvészeti bemutató xxxxxxxxxxxxxxxxxx teremben
Magyar Nemzet 1962. október 2. 3.l.

Szegedy-Maszák Györgyné Holló Valéria

* **Kiállítás meghosszabbítása.** Szegedy-Maszák Györgyné Holló Valéria és Szegedy-Maszák György népművészeti kiállítását az iparművészeti múzeumban junius 14-ig meghosszabbították. A kiállítás iránt igen nagy az érdeklődés, főleg szakemberek és műgyűjtők látogatják.

U.M 942 VI/9

U.M. 1942. VI. 9.

Szegedy Maszák Hu-
góné
festő

l

Barabás Ilona

alatt

MDK

Szegedi Maszák Leona, festö

Orgona virágok. Olf.

MK. Seg. Biz. Müv. Kiáll. 1914 nov.-dec. Kat. 3.1.
Szépm. Muz.

Szegedi Maszák Leona
Orgona virágok, olaj

Magyar Képzőművészet segítő Bizottsága. Művészeti Kiállítás. 1914. 3 l.

't Károly 1332-ben Ákos nembeli Cselen
-ben és 1383-ban a Méhi-család itteni
ok nyerik adománnyul, de 1398-ban a
kosként szerepel. A község 1455-ben
1-ben a Guthi Országh és a Losonczy-
48-ban Mocsáry Balázs, 1598-ban pedig
sura. 1619-ben Géczy András gyermekei
. 1715-ben és 1720-ban 6 magyar ház-
sban. 1770-ben a Mocsáryak, a XIX.
ágh, a Lisznyay és az Ivánka csalá-

ujtő községet a régi Bochsári pusz-
több irányban huzódik a Karancshegy-
s-Apátfalva, valamint Lapujtő együttes
an helyezkednek el, egymással teljesen

Leona festőművész

képzőművésznők Egyesülete, 1918.ápr.26.

...8. l. — Dutka 50—56.
Gerev... pold—Lippay 60—61. l.
l. (Ké...

...ÁVID-... i között ül. Német (em-
...ávid u... I. század második feléből.
...eni?) m...
...ordürje... cm.
...yapjú, ...ényből.
...z Ipol... 258. l. — Dutka 56—59. l.
Ger...) — Lepold—Lippay 56. l.
(Ké...

...ÁVID... ...ZAT 2.
...ávid ...p előtt térdel. Német (emdeni?)
...űhely ...I. század második feléből. Bordür
...élkül.
...pjú ...0×135 cm.
...po... gyüjteményből.
Ge...vich PA, 258. l. — Őszi kiállítás, 1930.,
...lyi, 52. szám. — Dutka 56—59. l. —
...epold—Lippay 56. l.

...D-SOROZAT 3. (208. kép)
... nők kivonulása. Német (emdeni?) műhely
... század második feléből. Bordür nélkül.
...ú, 228×95 cm.
...olyi-gyüjteményből.
...olyi, Biharvármegye, 376. szám. — Gere-
...ch PA, 258. l. — Őszi kiállítás, 1930.,
...olyi, 58. szám. — Dutka 51—56. l. —
...pold—Lippay 56. l.

...-SOROZAT 4. (209. kép)
...és Betsabe. Német (emdeni?) műhely
... század második feléből. Bordürje hiányzik.
...pjú, 231×95 cm.
Ipolyi-gyüjteményből.
Gerevich PA, 258. l. — Dutka 56—59. l. —
Lepold—Lippay 56. l.

MDK

Szegedy Maszák Leona

M.T.Akad. Szöch. Muzeuma. 1902. máj. 1.

2o l.

Szegedy Maszák Leona
Erdőrészlet, olaj

AME I.kiáll. N.Szal. 1931. jun. 11 1.

Szegedy Maszák Leona

A Tarpataknál, olaj
Flox, "
Lomnici csucs a Tarajkáról, olaj
Rupp Margit urnő arcképe, "
Rupp Ili urleány arcképe, "
Alkony a Csorbai tón, "
Csorbai tó, "

Magy. képzőművészek egyesülete VIII. kiáll.
N.Szal. 1916. márc. 22 l.

Szegedi-Maszák Hugó

L. Maszák Hugó

Szegedi Maszák Hugó művészeti író
és Rőrajzoló

Pesti Hirlap. 1879. febr. 14. 5.

A hivatalos lapból: a kultuszminiszter
az orsz. Rajzművészeti tanáer
tagjaivá...

Szegedi Maszák Hugóné

"Erzsébet királyné Bártfán" c. képét hozza a lap.
Repr.

Otthon, Bp. 1901. febr. hó.
2. füzet.

Szegedi Maszák Hugóné

Illusztráció Szegedi Maszák Viola „A királyné Bártfán" c. írásához.

(említve)

Pestmegyei Hírlap, 1898, 41. szám, 8. lap

Maszák

Szegedi - Maszák

(Miko Imre) Jelz.: Maszár.
Könyomat, folio.

Szegedy Maszák

Leona

Festő

Lásd.

Boz Magyarlex

900, 901. h.

NILFISK-MÜVEK KOPENHÁGA

SCHEIBER ÉS TÁRSA

vezérképviselet

Porszivógépek

Elektromos parketfényesitő gépek, elektromos mosógépek

Sipoló fazekak.

Mélt.
Nagys. D. Szentiványi

Igazolom a következő áruk átvételét:

drb	typusu	Voltos	számu NILFI
drb	typusu		számu
1	tömlő	3 fm	

Fizetve 1 részlet fejében ..... P ..... f.

utánvét ..... „ .....

átvételkor ..... 9.— „ külön nyugtánk

marad fizetendő ..... „ .....

A hátralékos összeg P ..... f-es havi részletekben fizet

A részletek be nem tartása az egész számla összegét azonnal esedé

Sorszám: ..... Sz

Szegedy Mazár Leona

életrajz

irod.

Csókássy 134. l.

Hadjárat.

A szekéren álló honvéd
vakkal ÉLJEN A SZABADSÁG. Mögöt
kiknek egy része épen ugy, mint
tól bucsuznak. A háttérben szalm
rata:

HONVÉD UJON

a sarokban balra: RUSZ K. FAME
jobbra: Munkácsy M.
1868.
met VALLA J.

Fm. szín., mér. az alányomásnak

Szegedi Maszák Leona
(Csaba Imre)

1913. máj.-pin. Kiáll. MKE
Nemzeti Szalon
csendélet, olaff. 120.–
Vasárnap-délután, olaff. 700.–

1914. n.o.
Lussini tengerpart, olaff. 150.–
Napsütötte flox, olaff. 600.–
Névnapi csendélet, olaff 700.–

1915. MKE Kiáll. n.o.
Fm arckép, olaff.
Balatonon, olaff. 200.–
Tanulmányfej, olaff.
Interieur, olaff. 700.–

tovább nem vonu ki.

London III. 88 — 103.

Szegedi Maszák
Leona

Tury Gyhlaná

A Mübarát
1923. 34 l.

Gaudi, Trombol II. 57.

Érkezett 1905 jún. 26.

556/1905 sz. (13 pest, 1905 jún. 26.)

Aigner Lajos a Magas Tátrában eszközlendő sovartani gyűjtésre 150 K segélyt kér. (fh. válasz VII. 16.)

Szegedy Mariák Leona

Műcsarnok
1915. tav. kiák - 282

~~Aggaggyöngy VIII. 193.~~

Sz. Maszák Leona
(Csaba Imre)

Műcsarnok
1914. tav. Erak. 681, 754. 755, 764

Szegedi-Maszák

Szombathelyi Múzeum VI. 71.

Szegedy Manár
Leona

festő

Est. 1928

Fig. 19.

Fig. 16.

Szegedy Mariák
Leona

l.
Bende 1916
159
álnevén
Csaba Imre

s gesztenyefa sorba veret. [redacted]

[redacted]

[redacted]

Széles útja hidhoz csatlakozik, a me-
udvarú és zöld fáktól körül-
kiemelkedő négyszögletes tor-
[redacted] a [redacted] vizben
gboltja könnyen felhőzött. Jel-

1.

n szürkére festett korlát

SZEGEDI *Mihály*, ötvös a XVII. sz. első felében Szatmárnémetiben, hol 1642—46. bírói tisztet is viselt. Egy 1627-ből való ezüst feliratos kannája és egy 1646-ból való ezüst úrvacsoratányérja a szatmárnémeti ref. egyház

1237

tulajdona.

E. Z. II. 4921

2047 SM **Michaël Szegedi,** e. 1672. (Művén kívül adat nincs róla. — *Außer seiner Arbeit ist nichts über ihn bekannt.)*

Pecsétnyomó rézből, lapján alábbi körirat (1), nyelén vésett mesterjelzés (2). — *Petschaft aus Messing, an der Siegelfläche die Umschrift (1), am Griff Meistersignatur (2).* (1) „SIGIL : ECCLESIAE . REFORMATAE . VDVARHEL . LILIVM . INTER . SPINAS.“ (2) „** SZEGEDI ÖTVÖS MIHALY MECZETTE S AIANDEKOZTA AZ UDVARHELYI REFOR : SZ : ECLESIANAK ANNO 1 . 6 . 7 . 2 . DIE . ZZ . IANY :“

Mus. Nat. Hung.

Szegedi Mihály
ötvös Székelyudvarhely
Kőrmaszöty
3448.

A megjelölt pontok nem lent vannak, hanem középmagasságban!

Szeghedi Eötvös Mihály

ötvös Szatmárneméti

Könnagyötvj. 341, 342 l.

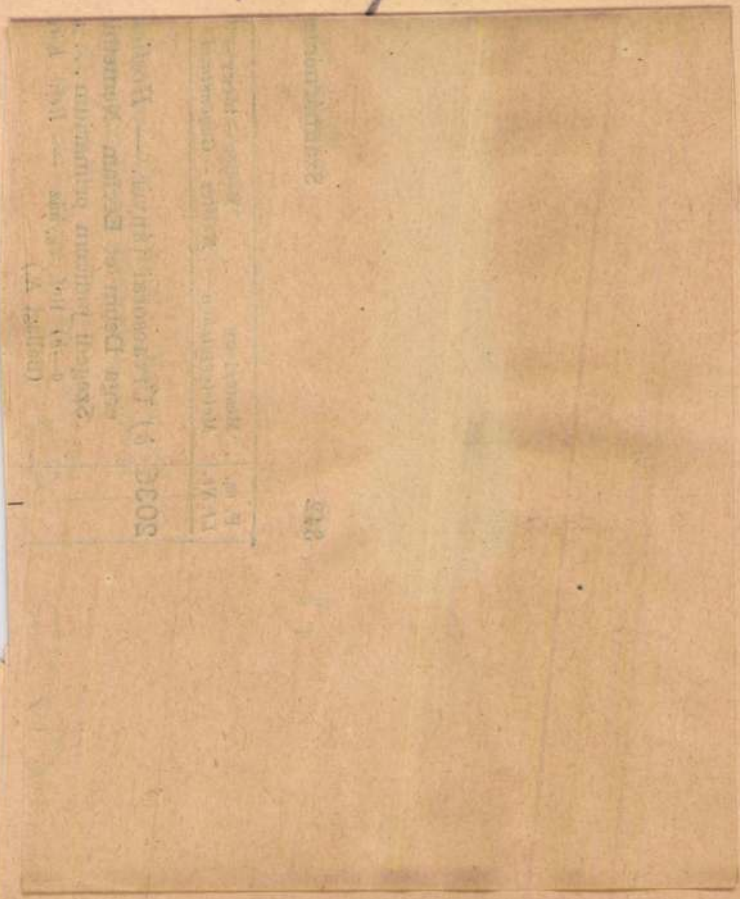

Hirschler

Szeghedi Mihály

ötv.

Könnagyötvj 2036 sz.

Szegedi Mihály

ötv.

Könnagyötvi 2047. r.

Szegedi Miháy

otvös

1642. Nagyvárad

lásd

Porsár 40 l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Szegedi Mihály

ötvös

Nagyváradon 1642. év körül tűnt fel; neve szegedi eredetre mutat.

Reizner János Szeged története. Szeged. 1900. III K 464 l

Szegedi Mihály
ötvös

1642. N. Várad.

Kecskeméti M. Péter szabadító levelén.
Kassai muzeum.

Szegedi Mihaly

ötvös

lásd

Szmoll 1910. 57. l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
a.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedi Miklós

Ötös

Nagyvárad, 1642.

M 434-0

Szegedi Kovács Mihály

U. 1833

három eredeti példányban állitot-

s-és közoktatásügyi m.kir.minisz-

z Orsz.Magy.Szépművészeti Muzeumnak

r hó napján.

l

n.

Az Orsz.Magy.Szépművészeti Muzeum

részéről

mint átadó

Szegedi Ötvös Mihály

U. 1833

A műtárgy				
megszerzési módja	letétbe adatott			
	hová?	mikor?		
		év	hó	nap

Szegdy Massák Leona

"Háborgó Balat on" c. műve a Nemzeti Szalón
kiáll.-án.

P.H.930. IX.21.

MDK

Szegedi Maszák Leona

A Műcsarnok háborus kiállitásán szerepelt.

Cikk: Háborus kiállitás.

Művészet, 1914. 541-542.l.

MDK

Szegedi Maszák Leona, festöm.

Kertrészlet. Olf. Jelzett.

Arv. Közlöny. 1937.okt. rk.sz. 37.1.

MDK

Szegedi Maszák Leona, festőm.

Kertrészlet. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1937.4.rk.sz. 36.l.

MDK

Szegedi Maszál Leona, festöm.

Kertrészlet. Olf. Jelz.

Árv. Csarn.1937.okt.83.sz./Árv.Közl. rk.sz./ 37.1.

SZEGEDY-Maszál Zoltán

91 12.36.74

Új Művészet

Új Művészet

M. Dk.

SZEGEDI MÁTÉ

ötvös 1463-ban kanai polgárjogot nyer.

Bálint Sándor: Szeged városa

Budapest, 1959. 27.o.

Szegedi Mihály - ötvös

Nagyváradon 1642, -ben működik

Patalik D-né: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez
Művészettörténeti Értesítő, 1957, VI évf. 1 sz. 27 l.

SZEGI Pál műkritikus

91 10 28

Új Művészet

Szegedi Michael ötvös

1672, Székelyudvarhelyen működött református református pecsétnyomó

Patakiné: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez
Művészettörténeti Értesítő, 1957, VI évf. 1-2. 27 l.

Szegedi Mihály Ötvös

1625, a szatmárnémeti ötvösék tagja

1642-46 - u. itt. biró.

Patakiné D-né: Adatok a szegedi ötvösség történetéhez

Művészettörténeti Értesítő, 1957, VI évf. 1 sz. 27 l.

Szegedy-Maszák Zoltán

Szegedi Eötvös Mihály
ötvös.

Szatmár-Nemetiben 1642-1646-ig birói tisztet viselt.

Ballagi Aladár: Kecskeméti W. Péter ötvöskönyve, 1884. 3. l.

Szegedi Eötvös Mihály keze munkáját maig őrzi az ottani ref. egyház ily feliratú ezüst kannája: „Én Szegedi Eötvös Mihály készítettem el Istenhez való indulatomból 1627"; továbbá egy urvacsorai ezüst tányér, mely „ex amore erga Deum et Ecclam Nemethianam per Dom. Michaëlem Eötvös Szegedi judicem primarium" ajándékoztatott „ad distributionem Coe(n)ae D(omi)ni a. D. 1646".
u. ott. Ballaginál.

Építészet.

Contre-fort = támasztó pillár. Pallas. IV. 508.

Csonthár. Pallas. IV. 769.

Építészet = Pallas. II. 731.

Boiserie = Pallas. III. 423

Lambris = Pallas. III. 423

Panneaux = Pallas. III. 423

Bolt. Pallas. III. 459.

Boltiv. Pallas. III. 460.

Boltkő. Pallas. III. 460

Boltkötövas. Pallas. III. 460.

Boltozat. Pallas. III. 460.

Műtörténet.

Díszítőművészet. Pallas. V. 363.

1982. március 20.
1 6 8 óra.

1021

- A multra való emlékezéssel, emlékidézéssel kezdtük kezdtük emlékmüsorunkat, zárjuk is azzal.
Hiszen az a nép, amely nem képes multját megbecsülni, azzal szembe nézni, megitélni aligha reménykedhet abban, hogy tiszta jövőképet állithat, formálhat honapjaihoz. Szükseges ez a történelmi látásmód mindenképpen, hiszen csak egy történelmi empátia, beleélőképesség birtokában tudjuk megitélni a régi korok eseményeit, embereit is. De ugyanez a történelmi empátia szükséges ahhoz is amit Ancsel Éva már idezett, a Társadalmi Szemle márciusi számában megjelent cikkében olvashatjuk. Ahhoz is, hogy a mai fiatalok másságát a más történelmi helyzetben másként viselkedését megitélhessük, elfogadhassuk. E történelmi tudatosság jegyében a nemzetnek emlékezetében kell tartani a multját, annak tragikus korszakait, pillanatait is. Hiszen megtagadhatatlanul hozzátartoznak a vesztett csaták is történelmünkhöz.

Tavaly az Északmagyarország miskolci ujságban Hajdú Imre fogalmazta meg először: emlékkertet kellene létesiteni a Mohi-csatamezőn, hogy jelet rakjunk az itt elpusztultak sirjai fölé. A XIII. század hős vértől pirosult gyászterén már készülnek a kopjafák. Gétur Ferenc riportját halljuk:

- Mit tudnak a Mohi-csatáról.

- 1241 április 11-12-én volt

- Itt a Sajó körül volt, azt mondják a tatárjárás, ez a IV. Béla út különösebben többet nem tudok róla..

- Egyedül a helyszin az, nem konkrét még, hogy hol volt, ez a Sajó valamikor két kilométerrel arrébb folyt valahol a mostani Jéki bányák környékén.

- És arról hallott-e hogy valamikor itt a csata helyén egy kopjafa?

- Igen. Én láttam is. Olyan sárga keményfából volt, de meddig azt nem tudom.

- Semmi nincs itten közelbe.

- Hát annyit hallottunk rola mióta Ónodra kerültünk, hogy a Müemlék Faragó Egyesület felajánlott ilyen kopjafaszerüséget, nem tudom, hogy mikor valósul meg, de szeretnénk hogyha valamilyen emlékmüvet felállitanának. A Mohi csata emlékére;

- 1982-től Mohi község az ónodi közös községi tanácshoz tartozik, amelynek elnöke Csabai József.
Ön az egyik kezdeményezője annak, hogy ott, ahol valamikor a csata lezajlott ott egy emlékmüvet, egy emlékparkot epitsenek.

- Igaz, hogy korábban már volt a Mohi-csata emlékére kopjafa elhelyezve. Ez a kopjafa eltünt és sajnos újat nem állitottak helyébe.
Mi volnánk ennek az újnak a kezdeményezői, hát ezt az emlékparkot a Muzsipuszta-csárda előtti területen szeretnénk elhelyezni.

- Ugy tudom, hogy nagyon sokan felajánlották az anyagi segitségüket, sőt kétkezi munkájukat is.

- Igy igaz, hogy ezek az emberek önként jelentkeztek Szegedi Miklós fafaragó szakkör vezető az ónódi Rákóczi Termelőszövetkezet elnöke, a nagycsécsi Termelőszövetkezet elnöke és nem utolsó sorban Mohi község tanácstagjai lakossága is megigérte, hogy társadalmi munkában minden vonatkozásban segitségünkre lesznek.

- Szegedi Miklós a miskolci Közlekedési Vállalat fafaragó szakkörének vezetője, valamennyien fiatalok, inkább innen a harmincon azt mondotta nekem a felvételt megelőzően, hogyha értelmes célt tüznek a fiatalok elé szivesen vállalnak társadalmi munkát.

- Eredetileg csak egy oszlopra gondoltunk, de az együttmüködők lelkesedése felbátoritott és ma már kisebb történelmi emlékkert kialakitására is van lehetőség.

- Az emlékkert tervének a készitését Honti Győző táj-és kertépitő mérnök vállalta el. Azt mondta, hogy nevezzük inkább emlékkertnek, hogy ne emlékparknak.

- Miklós a saját felvételeiből, diafelvételeiből hozott egy-két képet és itt körbemutattuk.

-Vajon hogyan néz ki voltaképpen a mohácsi emlék ami egy hatalmas nagy park tulajdonképpen amibe egy napig kell körbejárni az embernek mig végül is hát minden talpalattnyi földet megismer.

- Hát nekünk egyrészt szükösebbek az anyagi körülményeink, ilyen lehetőségünk nekünk nincs.
Mi ettől sokkal egyszerüebbet akarunk, mivel gyakorlatilag hivatásos müvészek nem vagyunk, hanem ez teljesen társadalmi fölajánlásból ingyen és bérmentve kivánjuk megtenni
Körül-belül maga a terület az durván egy ilyen fél hektárnyi, s rendkivül jó az adottság abból a szempontból, hogy a két úttest közötti, tehát gyakorlatilag mélyebb terepszinttel rendelkezik

ez kedvező abból a szempontból,hogy nagyobb rálátásunk van a hátul elhelyezkedő terepplasztikára, majd ami gyakorlatilag azt jelenti,hogy az eredeti terepszint fölött körülbelül egyméteres magasságú dombokat alakitunk ki - hármat - pontosabban, és azon hárman helyezzük el , ezen a három dombon ezt az egységes kompoziciót.

- Miért éppen három dombot képzeltek el az emlékkertben?

- Egy dombon magán megjelenitenénk magát a tatárt harcost egy hengeres formában, vele szemben pedig egy ilyen átfogalmazott keresztformában a 250 éves magyar kereszténységet szimbolizáló térplasztikával.
A harmadik dombra pedig kerülne az elsett elődeinknek az emlékét hirdető hat fejfa, ez szinten egy ilyen kis füves dombra álmodtuk meg.

- Csaba József tanácselnök tudja-e már,hogy mikor nyitják meg az emlékparkot?

- 1982. április hónapban, tehát a csata evfordulóján szeretnénk, ha véletlenül az időjárás közbeszól egy-két hónap eltolódás lehetséges.Mindenképpen 1982-ben létre akarjuk hozni ezt a kis emlékparkot.Gondolom,hogy országos szervek is akik hivatottak erre fölfigyelnek és hát nagyobb összeggel hozzájárulnának, és meg lehetne valósitani egy nagyobb emlékparkot.

- Szóval a beszélgetés folyamán egy gondolat ébredt föl bennem- nem régen olvastam Sütő Andrásnak:Anyám könnyü álmot igér cimü könyvét, annak egy jelenete villant eszembe itt a fejfa maketteket nézegetve.Az erdélyi kisfalunak a fejfákkal teletüzdelt temetőjében mindenszentekkor összejönnek a világitó gyertyák fényénél az ismerősök az elődökre emlékezve.Egyik fiatalember egy diszesen faragott fejfára mutatva azt mondja az idősebb rokonának,hogy fölösleges volt ezeknek az embereknek ilyen sok munkával elkészitett diszes jelet állitani, mikor aki alatta nyugszik annak már ugyis mindegy.Az idősebb ember ellentmondva azt mondta,hogy fiam a jel az mindig számit, fiam a jelhez igazodnak az utánunk jövők.Ilyen jelnek érezzük mi a muhi-csata emlékére fölállitott emlékkertben lévő fejfákat.

Szegedi Mihók

ötvös mas.

Mestere Vásárhelyi István.
F 5 évre szegődik 1663. márc.
3. án. felszab. 1668. decz 10.
Szegedi Márton az apja.

F Kassán.

Mihók az Mihály?

Mihalik József. Kassaváros ötvösségének története. Bpest. 1900. 322 l.

Benkovits Fridrik

---

jesto".

XVIII. szárad.

Szegedi Mihály
ötvös

Nagyvárad 1642
körül

Reizner

Szeged tört.
III. 464. l.

magyar bankügyről, s résztvett a tudományos vitákban is. A Kommission für Wirtschaftspolitikban előadást tartott a magyar kartellioga-

tani. Ezek a módszerek elsősorban a fehérjék vegytanát érintik és így alkalma volt mindenek előtt a fehérje hidrolízise által a fehérjét felépítő egyes aminosavak elkülönítési módszereit megtanulnia. Módszereket ismert meg arra nézve is, miként lehet egyes aminósavakból polypeptideket szintétizálni, s az elsajátított módszerek alapján sikerült is több polypeptidet előállítania. Foglalkozott néhány olyan eljárással, amely a fermentumok tanulmányozásánál használatos, s elsősorban a trypsin és erepsin előállítása, tisztítása és különböző polypeptidekkel szemben való hatásának vizsgálata volt ezirányú tanulmányainak tárgya. Elsajátította a védőfermentumok kimutatására szolgáló úgynevezett Abderhalden-féle reakció kivitelének módszereit.

Falk Richard (1889, Sopron, róm. kat.), egyetemi adjunktus a Műegyetem Bányagéptani Tanszékén (Tettamanti professzor), Sopronból. A berlini műegyetem rendes hallgatója volt két féléven keresztül, ahol lengéstechnikai és dynamikai, valamint kinematikai és bányagéptani vonatkozású előadásokat hallgatott, illetőleg gyakorlatokat végzett. Tanulmányainak főcélja doktori értekezésének elkészítése volt, a rúgós kioldású kasfogókészülékek dinamikai viszonyainak vizsgálatáról, amely 70 gépelt oldal terjedelemben el is készült. Társasutazás kapcsán alkalma volt több ipar- és bányatelepet, kohóműveket meglátogatnia, s főleg a nyugati iparcentrum, Essen-Dortmund

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA A KIVÁLÓ FIATAL FESTŐMŰVÉSZ, A RÓMAI MAGYAR AKADÉMIA TAGJA MŰVEIBŐL

MAGYARSÁG

IV. Béla a tatárjárás után (Vázlat)

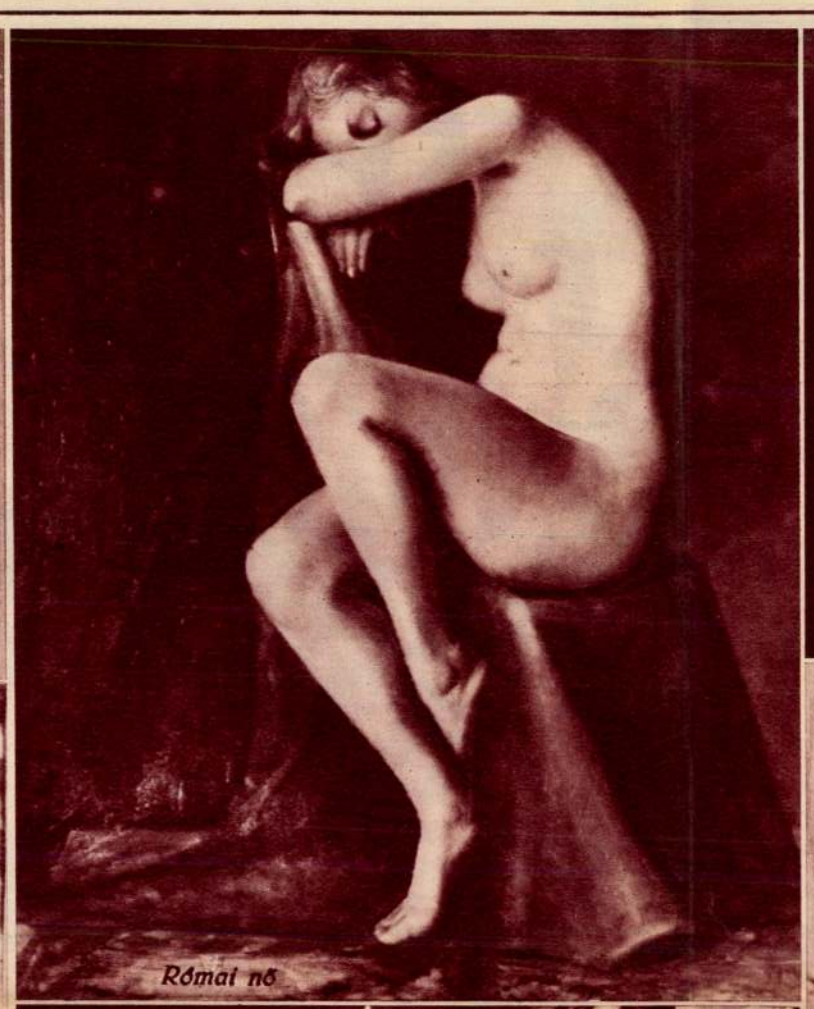

Római nő

Tanulmányfej

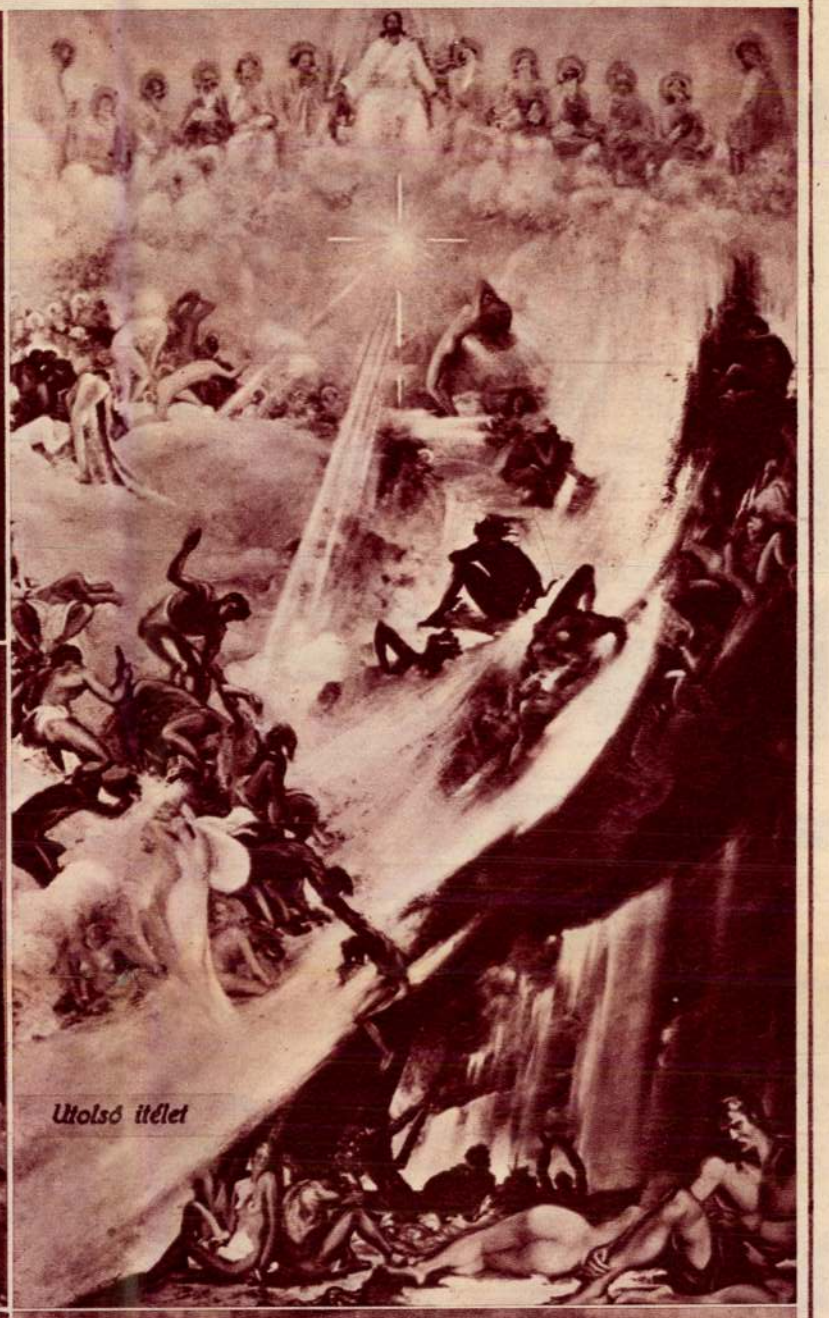

Utolsó ítélet

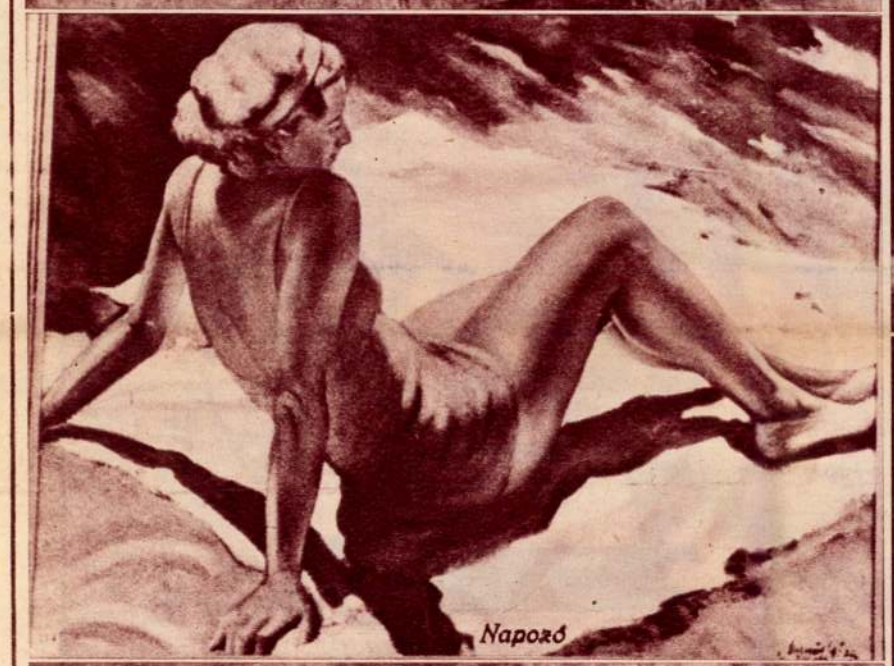

Napozó

Szeptemberi sütkérezés

Judás csókja

„Az én virágaim"

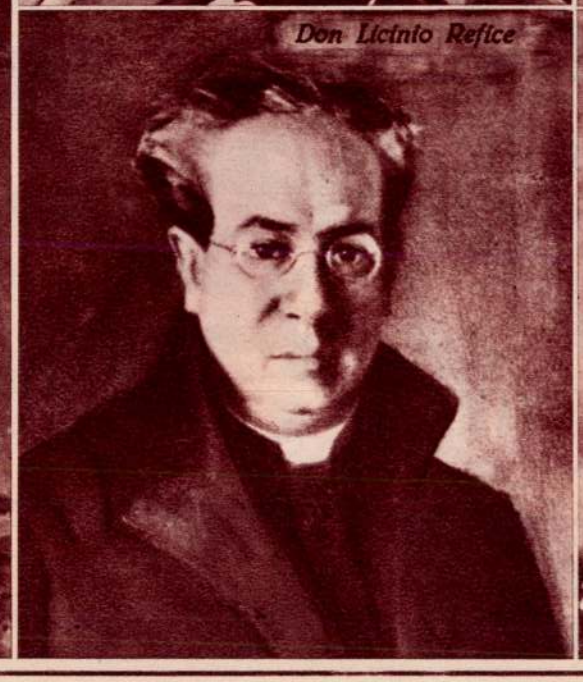

Don Licinio Refice

Csendélet

Ezüstlakodalomra

Ozsonnához

Reggeli asztal

Falusi lakodalomra

Nyári frissítőkhöz

Eljegyzésre

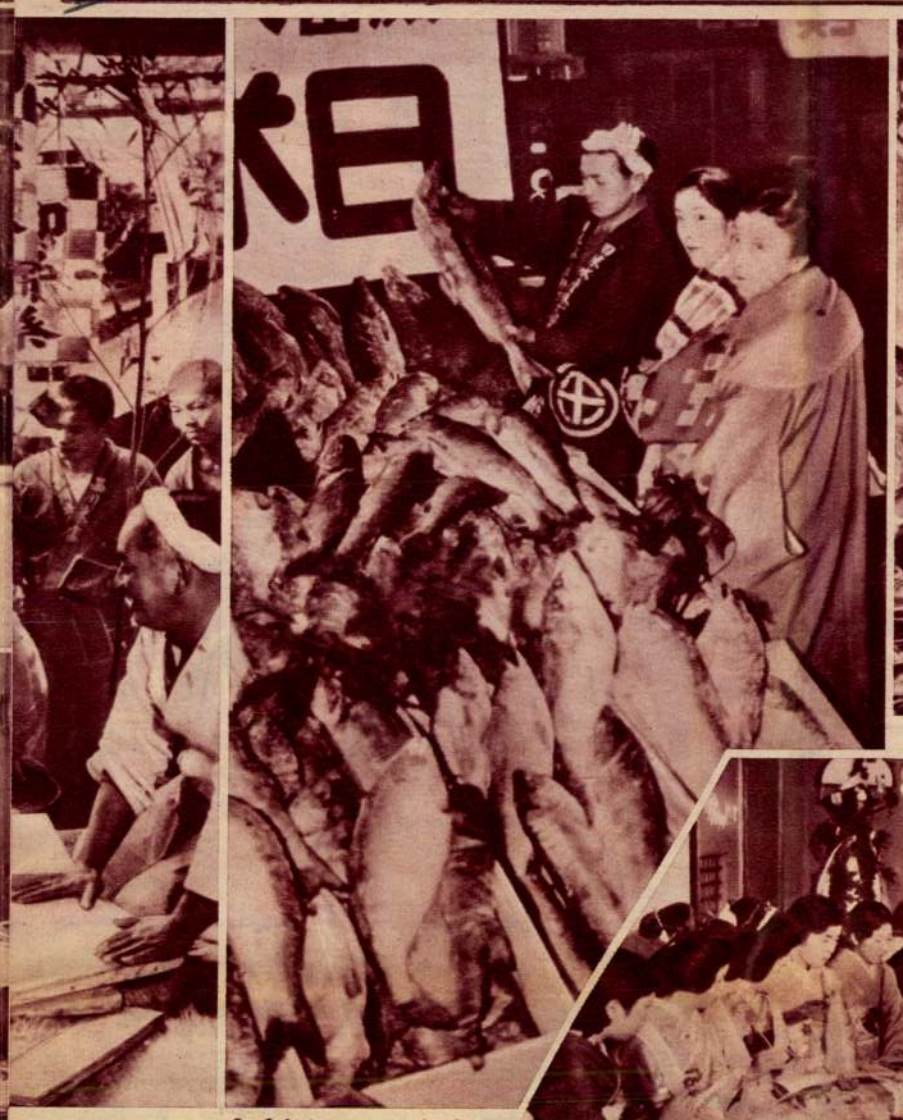

A fiúiasszonyok finom fialakat vásárolnak

Készülnek a tarka-barka papírsarkányok

Az előkelő fiúzakból nem hiányozhatik az „írás-szerelés". A hölgyek összegyűlnek, egyikük hatalmas társpapírra előírja a kívánt szöveget, míg a többiek kisebb papírlapokra ugyanezt utánaírják

A leányok régi nemzeti viseletben labdajátékokat játszanak az utcán

Szegedi Molnár Géza

KMTárs. 1940. A gyermek

Zsenge tavasz, Ceruza-
rajz -

Kisléány
Léányka

Szegedi Molnár Géza

kiáll.

Nemzeti Szalon

1940. ápr.–máj.

Fővárosi képt.

Szegedi Molnár
Lyka
festő l.

Szépmüvészet
1943.90.1.

Nyomtatvány

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

143/a Csend a Balatonon, olaj 1800.-

Nemzeti Szalon

1944. jan. febr.

Téli tárlat

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

Kilátás a rókaszántónál. Olajfestmény.

Arácsi táj. Olajfestmény.

JEGYZETEK

Művészeti Hotek Pécs

1941

JEGYZETEK

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA
156. Délutáni napsütés a Balatonon, tempera

Nemzeti Szalon
Őszi tárl. 1942. okt.

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

128. Szent Péter apostol kereszthalála, olajf.

500.—

Nemzeti Szalon
téli tárl. 1938. jan-febr.

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

164. Napsütötte kisleány, temp.
165. Viharos idő a Balatonon, temp.

Nemzeti Szalon
1939-s Szalon

oldal 250 képpel	6.--
rása 688 oldal 300 képpel	6.--
Dalmácia 732 oldal 250 képpel	6:--
ból 3 díszes kötet 180 oldal	20.--
vok. Sajtó alá rendezte: Helfy	
tve 1052 oldal	12.--
3 kötetben kötve	20.--
vai az utolsó száz évben 500	
mümelléklettel kötve	8.--
i és lelki élete egyéni és	
oldal félbőrkötésben 470	
éklettel	7.--
felfedezésének története 658	
n 355 képpel	8.--
s a csillagvilág fizikai tüne-	
se 640 oldal félbőrkötésben	
léklettel és csillagászati	
	10:--
Növény és állatország 736 ol-	
817 képpel 35 mümelléklettel	10.--
ésének és gazdasági életének	
57 képpel	7.--
és technikai fejlődése és	
A 2 kötet egy félbőrkötésbe	
l 11 mümelléklettel	16.--
őrkötésben. Tartalmazza az Ő	
az uj és legujabb kor törté-	
00 képpel és sok mümelléklet-	
	16.--

1938. 13

et Rt. mélynyomása.— Nyomdaigazgató: Angermayer

Szegedi Molnár Géza

Szegedi Molnár Géza: „Balatoni horgász"

Magyarság képes napl. 1938. okt. 23

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

90.	Kilátás a Rókarántóval, olajf.	400.-
91.	Közelgő esti vihar, olajf.	450.-
92.	Balatoni hangulat, olajf.	500.-
93.	Kora délután, olajf.	550.-
94.	Arácsi táj, olajf.	300.-
95.	Kilátás egy kis résen, olajf.	300.-
96.	Arácsi utca, olajf.	350.-
97.	Déli vihar a Balatonon, olajf.	400.-
98.	Aranysugaras alkony, temp.	400.-
99.	Kilátás a Badacsonynál, temp.	280.-
100.	Őrház a Balaton partján, temp.	280.-
101.	Viharos idő, temp.	280.-
102.	Hullámverés a kikötőben, temp.	280.-
103.	Nyugodt alkony, temp.	280.-
104.	Tikkadt hangulat, temp.	mgt.

Nemzeti Szalon 1940. április - május
92. csop. kiáll.
Képeket mint 1939. évi balatoni ösztöndíjas festette

MEINL
KÁVÉ

HEREND 100 ÉVES

Szegedi Márton, ötvös, 1598–1600., Debrecen.

Tört. Tár

1887., 594–607.

Révész: Debreceni ötvöscéh rendszabályai.

Szegedi Márton

debreceni ötvös. Az ő műve a debreceni Nagytemplomban lívő, 1631-ből nárszaró boroshanna, mely Zólyomi Dávid főúr ajándékaként jutott a templom biztokába.

Balogh István: A debreceni Nagytemplom. Bp. 1962. Képzőmüv. Alap k., 36 l., 2o kép. /Müemlékeink./

32. l.

Szegedi Márton, [iparművész]

B. Bobrovszky Ida: A XVII. századi mezővárosok iparművészete

A debreceni iparművészet kutatása a XX. században indult meg. Olyan fontos műveket kell kiemelnünk, mint *Zoltai Lajos* Ötvösök és ötvösművek Debrecenben (1937) című könyve és *Palotay Gertrúd* A debreceni református egyház régi terítői című tanulmánya (1936). Ezekre, különösen Zoltai könyvére, messzemenően épít a most megjelent kötet.

Nagyon fontos, hézagpótló munka a XVII. századi mezővárosok iparművészetét tárgyaló könyv. Három mezőváros: Kecskemét, Nagykőrös, Debrecen XVII. századi művészettörténetét ismerteti meg, elsősorban az ötvösség tükrében. Számunkra, értheto̊en, a Debrecenre és környékére vonatkozó adalékok a legfontosabbak, legérdekesebbek, s ezek is alkotják a könyv nagyobbik felét.

Bevezetőként leírja a Tiszántúl metropolisának, Debrecennek XVII. századi társadalmát, városképét, életmódját. Jellemzi a cívisváros igényeit s ebből következően azt az iparművészeti kultúrát, amely egyrészt a református egyház reprezentációs céljait szolgálta, másrészt a cívisek lakberendezéséhez, háztartásához, öltözködéséhez kötődött. Debrecenben elsősorban a virágzó debreceni ötvöscéh remekeit vették, rendelték. Ez az ipar ellátta a környéket, de az egész Tiszántúlt és Erdélyt is. A debreceni céhre vonatkozó levéltári kutatást Zoltai végezte el a 30-as években, ezekre a megbízható adatokra épít a szerző, de imponálóan ki is egészíti, esetleg korrigálja azokat. A könyv jelentősége elsősorban abban van, hogy művészettörténeti, esztétikai megalapozás szerint rendezi az anyagot. Erre Zoltai nem vállalkozott, s nem is vállalkozhatott annak idején. Bobrovszky külön csoportban elemzi a puritán ízlésű ötvöstárgyakat s külön a késő reneszánsz oszlopdíszes úrvacsorakannákat, amelyekből nyolc darabot őriz a debreceni református egyház. Ezek közül legkorábbi a Zólyomi Dávid által 1631-ben ajándékozott két kanna (készítője *Szegedi Márton*). Ezek a mértéktartóan gazdag, architekturális díszű edények megszabták a későbbiek stílusát, s nemcsak esztétikai, hanem politikai-vallási üzenetet is tartalmaztak. Velük (készíttetésükkel) arra törekedett Zólyomi, hogy szüntelenül figyelmeztessék „a debrecenieket reformált hitük és az erdélyi fejedelem iránti – sokszor súlyos anyagi áldozatokat követelő – hűségükre".

A puritánabb ízlésű ötvöstárgyak készítői közül húsz debreceni ötvösmesterrel foglalkozik a szerző. Többek között elemzi és reprodukálja a két *Szegedi Márton* munkáit (pl. tiszaluci verejtékespohár), a két *Debreceni János* tedeji verejtékespoharát 1631-ből, a nagyrábéi poharat 1632-ből, a hajdúböszörményi, furtai, tiszaroffi templomi edényeit, *Tarack János, Miskolci Bálint, Szegedi Gáspár* keresztelőkannáit, úrvacsoraedényeit.

Balyik Miklós személye említésével újat mond a szerző (Zoltai nem szólt róla). Az eltérő szignók és az egyházlátogatási jegyzőkönyvek kétségtelenné teszik, hogy működött *Beri Mihály* mellett egy ugyancsak BM monogramú mester, s ez Balyikkal azonosítható. Művéik Hajdúböszörményben és Téglás on találhatók. *Gyursa János, István* és *Gergely* munkái közül a tetétleni poharat emeli ki. *Ötvös Nagy István, Sárközi István, Szigyártó István* és *MI.* mester általában együttesen készítették remekeiket. A szerző a Nagytemplomban levő 1679-es oszlopos kannát és a kistemplombeli 1671-es fedeles kannát tulajdonítja nekik. Rajtuk kívül *Kiskomáromi Rácz Jánost* (1680-as kenyérosztó tálját), *Bakai Györgyöt, Pesti Mátét* (1677-es sarrétudvari poharat), *Pesti Mihályt* (1684-es oszlopdíszes kannáját), *Pesti Andrást*, az 1703-as fedeles úrasztali kanna és az 1696-os mészároscéh poharának mesterét és *Ötvös Tamást*, a szabócéh poharának készítőjét említi. Szól a mester nélküli debreceni ötvösmunkákról és a csak írott forrásból ismert művekről, valamint a XVIII. században kiegészített és megújított ötvösmunkák-

volt, hanem a tisztes cívis életforma biztosítása. A felhalmozott pénzt inkább a ladá-ban őrizték, minthogy vállalkozásokba fektették volna, vagy ami a legáltalánosabb volt: földet „váltottak" vele az óriási határból. A biztos egzisztenciát sokkal inkább így vélték megalapozhatónak, mint „bizonytalan" vállalkozásokkal. Föld pedig a nagy határ jóvoltából volt olcsón és szinte korlátlan mennyiségben.

Bármennyire egységesnek tűnt is a cívis életforma a 18–19. század fordulóján, a szabadságharc körüli években már bomlásnak indult. Tükröződik ez a kiállítás anyagában is. A bomlás egyelőre még csak kettéválást jelentett, a korábbiaknál élesebben különült el az agrár-paraszti és az iparos életforma, de még mindkettő őrizte a hagyományokat. A birtokból élő „pógár" sem vált tőkés vállalkozóvá, amerikai típusú farmerré. Tanyáján hagyományos keretek között élt és gazdálkodott még azután is, miután a többszöri földszerzésekkel birtoka 100–200 holdra is felszaporodott. Éppen a földszerzés viszonylag könnyű lehetősége nem kényszerítette modernizálásra, terjedelmes birtoka enélkül is lehetőséget teremtett korábbi életmódjának és életnívójának fenntartására.

Az iparosok nagy része sem vált vállalkozóvá még ekkor sem. Ha fel is hagytak a századforduló táján még oly jellegzetes kettős életmóddal, s ház utáni földjeiket, kaszálóikat tanyásnak adták bérbe, a régi életformával nem szakítottak, a tőkés tömegtermelés versenyét a minőség javításával igyekeztek ellensúlyozni.

Igazi bomlasztó hatást a hagyományos termelésben és életformában azok a többnyire kereskedő polgárok gyakoroltak, akik bekapcsolódtak a tőkés vállalkozásokba, manufaktúrákat, kooperációkat, gyárakat, kapitalista jellegű mezőgazdasági vállalkozásokat hoztak létre. Ennek során született meg a városban a salétromfőzés, a sörgyártás, a téglagyártás, vált tőkés vállalkozássá a könyvnyomtatás, a cukorgyártás és az István gőzmalom révén a gabonaőrlés.

A vállalkozó polgár életmódjában, mentalitásában is igyekezett szakítani a cívis hagyományokkal s hasonulni az európai polgársághoz. Az 1840–50-es években Debrecenben járó idegenek elsősorban bennük látják az európai mértékkel is mérhető polgári típus képviselőit. A kiállítás második részének megtekintésével a látogatók is meggyőződhetnek róla, milyen mértékben válhatott európaivá a helyi polgárságnak ez a rétege. A folyamat, az itt bemutatott időszakban még csak a kezdetén tartott, kiteljesedésére csak az 1870-es évek után került sor.

Az április végén megnyílt kiállítás szokatlanul nagy sikere és látogatottsága megnyugvással töltheti el a rendezőket, van érdeklődés a város múltjának hétköznapjai, népének mindennapi élete iránt is. Hasonló időszaki kiállítások tervszerű megrendezésével a Déri Múzeum kitűnően betöltheti közművelődési feladatait.

OROSZ ISTVÁN

Szegedi Molnár Géza

(Koll. Kiáll. a Műcsarnokban)

Izmos tehetséget látunk a fiatal *Szegedi Molnár Gézában*. Kiállított főműve, *Szent Péter Kereszthalála*, mutatja, hogy a művész kész megbirkózni a legnehezebb művészeti problémákkal. E mű komor felfogása mellett is meglátja az élet üde szépségeit. Pompásan tud játszani a színekkel, mire *Napozó* című kedves képének ujszerű szinharmóniája szolgálhat például. —

Siklóssy László

Három kiállitás.

Pesti Hirlap.

1940. okt. 15.

Arena út

Szegedi Molnár Géza

Aktok szabadban
c. képe, repr.

Film Szinház Irodalom.

1939. II. évf.
5 sz. 61. l.

Szövegért és kiadásért felel: Lantos Adolf.
Klein S. nyomda, Budapest, VI., Lovag-u. 14.

393 graphie, Naturwissenschaft. III. Bd. 1783. 10.—

Aus d. Inhalt:
Beschreibung d. Karpathengebirges (S 3—47)
Cornides: Vom ungarischen Ursprung des Kutschen (S 221—253)
Marmaroscher Gespanschaft, Topogr. Beschreibung (S 320—364)
Agnethler: Die Grafen der sächs. Nation in Siebenbürgen (S 394—430)

394 **Ungarisches Magazin,** o. Beyträge z. Geschichte, Naturwissenschaft u. Literatur. 4. Bd. 1787. 10.—

Aus d. Inhalt:
Bucholz, Reise auf die Karpatischen Gebirge. (S 34—58) (257—291)
Pressburger Idiotismen. (S 58—85) (291—315)
Barscher Gesponschaft, Topogr. Beschreibung (S 129—153)
Hermannstadt in Siebenbürgen, Religionsgeschichte (S. 154—211)
Burzenländ. Sachsen in Siebenb. (S 211—223)
Unger Gespanschaft, Topographie (S 318—338)
Severiner Gespanschaft Topographie (S 415—429)
Thuróczer Gespanschaft Topographie (S 431—443)
Buchdruckereien in Ungern u. Siebenb. (S 443—455)
Batscher Gespanschaft (S 471—484)

395 **Valerii, Augustini** patricii Veneti... de cautione adhibenda in edndis libris. — Bernardi Cardinalis Naugerii vita — 4° Patavii 1719. Pgmt. 6.—

396 **Vállas A.** Nemzeti encyclopaedia, avvagy Magyarország és Erdélynek államföldrajzi és történeti nevezetességei szótár alakban. 1—7. füz. (1—784 l. A—Ináncs) Pest: 1848. 4.—

A függetlenségi harc után Vállas is elhagyván az országot, a munka befejezetlen maradt.

Zsebtükör

Írja: Dallos Sándor.

Segédházparancsnok vagyok

Szép, derűs, békebeli rangom van: helyettes légoltalmi házparancsnok vagyok. Egy fekete tábla függ nálunk a lépcsőházban a falon, szemben a bejárattal; és azon nagy, fehér betűkkel ott a házparancsnok neve s alatta, kisebb betűkkel ugyan, de még mindig elég tekintélyesekkel ott áll az én nevem is, mint a házparancsnok helyettesé. Már a mozgalmas-izgalmas ősz óta ott a tábla s a tél óta van igazoló blankettám is, számmal, névvel, adatokkal, szóval a kezemben a kinevezési okmány s máma kaptam egy felszólítást, hogy a közelben lévő elemi iskolában jelenjek meg parancsnoki, illetve segédparancsnoki oktatásra.

Hát elmentem s nem is a hatósági cédula miatt, de azt gondoltam, el kell menni, ki kell tanulni ezt a szakmát, mert Isten tudja, mi jön, előfordulhat, hogy egy nap fölhördül fölöttünk a levegő — a civilizáció oly szép és oly kiszámíthatatlan — a parancsnok esetleg nem lesz idehaza — kedves, finom úr, törvényszéki biró — s akkor nekem kell itt gondoskodnom vagy ötven emberi életről. Hát elmentem lelkiismeretből, hogy csődöt ne mondjak, mikor kellek. Ha ugyan itthon leszek. Mert az is lehet, éppen lövöldözök akkor valamerre vagy valami lövészárokban békésen aluszom egy torniszteren.

Megidéztek valami nyolcvanunkat, összegyűltünk valami huszonegyen, beültünk a padokba — a harmadik osztályt kaptuk meg — s elkezdődött az oktatás. Kedves, komoly, huszonnégy-huszonöt év körüli fiatalember volt az oktatónk s oly lelkesen végezte a dolgát, mint egy elsőéves tanár. Emlékszem, második gimnazista koromban az osztályfőnökömtudott ilyen lelkesen magyarázni, így feloldódni az anyagában s így eggyé válni vele, mint ez a barnára sült fiatalember itt, ez a légoltalmi tanár. Szépen elmondta, hogy mi a különbség légvédelem és légoltalom közt, (mellesleg: a világ két legrosszabb szava ez a kettő, ha szabad ezt észrevenni), aztán rátért a repülőgépekre, a bombák különböző fajaira, az ütődésre robbanó, az „időzített", a gyujtó- és gázbombákra, hogy mi az előnye az egyiknek, mi a másiknak, milyen a hatása, az ereje, mennyi általában a találati valószínűség, hogy miről lehet megismerni a mustár-gázt, a foszgént, a klórgázokat, melyik hogyan mérgez, mérgező hatása miben nyilvánul, aztán hogy mik a házparancsnok kötelességei.

Szép, nagy, komoly előadás volt. Rengeteg mindent megtudtam, amiről, őszintén szólva, éppen csak valami fogalmam ha volt. Igy például, hogy a mustárgáz áthatol a ruhán, a cipő bőrén, de még a vastag talpbőrön is és borzalmas sebeket okoz. És — ha jól emlékszem — a foszgén a tüdőt marja szét. Ugyancsak a klór is. És hogy a legnagyobb veszedelem a pánik. Azt, ha kell, akár tettlegességgel is le kell törni. Egy remek pszichológiai fogást is tanultam: a hisztériás örjöngőre rá kell ordítani és rá kell parancsolni, hogy valami tárgyat vigyen el a helyéről valahová, ettől lecsillapodik s a legkisebb feladat teljesítésével visszatér az önbizalma.

Ott ültem a harmadik elemisták padjában és hallgattam. Nem ültem iskolapadban, van tizenöt esztendeje. Több. Hát megnéztem a termet is. Színes történelmi képek a falon, gyerekkezektől rajzolt naiv pásztoridillek, fekete papírra, színes krétával, hogy a

pásztor ül a tűz mellett, a lángokba bámulva furulyázik, a nyáj meg ott hasal körülötte s hallgatja, mint a halak Szent Ferencet. Egy másik képen ökölnyi fákon kisujjnyi fülemülék, az arányok boldog aránytalanságában, akár a sasok, akkorák. S a táblán — rettentő régen nem láttam ilyen lehúzható iskolai fali táblát — piros krétával egy óriási stilizált szív, fehér krétával csipke írva rája, mint a mézeskalácsszivekre s közepén két színből összeállított nagy nyomtatott betűkkel, mint a hódolat, mint az ujjongás: ANYÁM. S a pad lapjára, a hosszantin fűrészelt fa évgyűrűinek mentében ceruzával mélyesztett vasútvonal, váltókkal, állomásokkal, már ahogy ez iskoláskorban illik s dukál, s az állomások mellett a nevek: Soroksár, Sopron. De Kassa is és Munkács is. S a könyvtartó részben, a nyitott fiókban egy szelet félig száradt kenyér. Tízórai maradéka.

Csak ültem és néztem mindezt: pásztor-idill, sasnyi fülemülék, cifra szív, padba írt játékvasút, én harminchét éves, fönt a katedrán egy fiatalember s azt mondja: repeszdarabok, telitalálat, foszgén, mustárgáz, házparancsnok s egy pillanatra oly furcsa volt az egész, hogy ezek közt a dolgok közt ezek a furcsa szavak hangzanak, ezek az ijesztő, nehéz, bájtalan és vijjogó szavak, hogy mintha eltévedtünk volna, vagy mi, vagy ezek a rajzba ákombákomozott idillek s anyaszív és megszáradt tízórai-kenyér s kettőnk közül valakinek itt nem lenne szava. Vagy nekik, vagy nekünk, de kettőnk közül az egyik okvetlenül téved, az ember valamelyik arcával okvetlenül téved és az a borzasztó, hogy már nem lehet pontosan eligazodni, hol, nincs rá elég erős belső hang, mert az elkopott és mert az ember már hajlandó kimérának nézni az ideált, mert a napjai: örök agyi torna és világ-egyensúlyművészet és foszgén és repesz és házparancsnokság és az iskolájában idill. Milyen furcsa! Milyen vegyület! Az ember harminchét éves és dolgozott egyetmást és hitt és most foszgén és cifrázott anyaszív.

Igy ültem ott, mielőtt bejöttem, vettem egy ujságot, ott volt félbehajtva előttem, belepillantottam s elolvastam s egy szép kurzív betűkkel szedett hírt, hogy feltalálták a gép-körömráspolyt. Hát így. S el kellett bújnom az előadó elől az előttem ülő háta mögé, hogy észre ne vegye, milyen bolondul nevetek. Éktelenül és csodálkozva nevetek azon, hogy ez az életünk.

Szegedi Molnár Géza: Csendélet

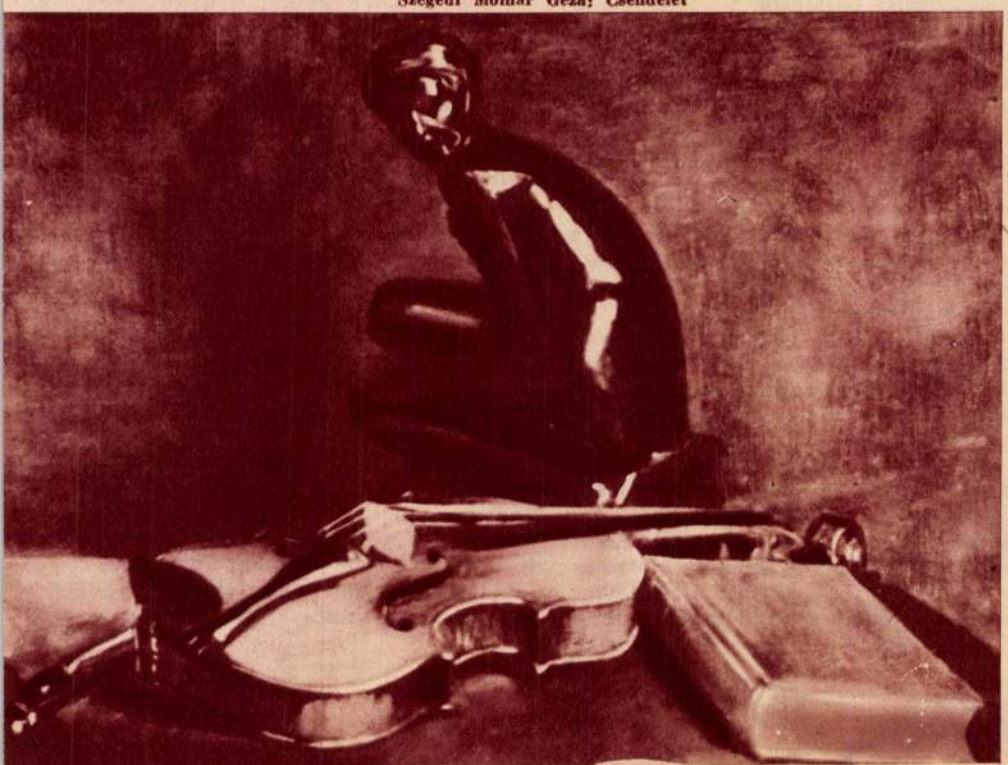

Képes Krónika 1939. 22. 11

Szegedi-Molnár

Katol Szemle.1942.377-78.l.

Zsebtükör

IRJA: DALLOS SÁNDOR

A nyárspolgár Villamoson utaztam s egy házaspár ült velem szemben. A férfi nagydarab, kövér, csupa toka, csupa has, a szemét apróvá húzta, apró, pislogó malacszemmé, a jobb keze egymaga legalább négy kiló lehetett, a vastag, otromba jegygyűrűje belevágott az ujjába úgy, hogy kétoldalt felpuffadt mellette a háj, mint valami nehéz, vörös tészta, a szája pereme, mint a duzzadt tömlő — s ugyanilyen az asszony is. Ketten együtt súlyban, két mázsa harminc kiló. Agyban: úgy harminc deka. Ketten. Olyan tipikus nyárspolgárok. Torzak a jóléttől. Agyonevettek. Túltápláltak. Olyan vastag koponyájúak, hogy gondolat azon se ki, se be. Ha ezek megvágják magukat, legalább három centiméter mélységig, nem fáj.

Ezek ültek velem szemben, mint a gondolattalanság két szobra. Beszélgettek. Esküdjem meg? Szószerint ezt:

— Az Annus az ürühúst nem tudja csinálni.

Ezt a férfi mondta. Súlyosan, mint egy ítéletet. S rá az asszony:

— Nem. Nem tesz rá fokhagymát. Pedig a fokhagyma a fő.

A férfi:

— Az. Meg egy kis bors. Csak egy késheggyel. S a zaftba egy csipet gyömbér.

— Á — legyintett az asszony —, ez azt nem érti. Buta ez hozzá! Az anyja se tudott főzni sohase.

Ez volt a téma. Ezt az ürühúst tárgyalták a Körúttól a Karácsonyi-palotáig, mert 44-esen mentünk. Közben összevesztek a kalauzzal, mert nem fogadta el a jegyüket, amellyel egyszer már átmentek a hidon. Magukban megátkozták a hatvan fillérért, mikor új jegyet kellett váltaniok. Így értünk a Karácsonyi-palotáig, amelyet most bontanak. Nem áll már a fele se, munkások dolgoznak rajta, verik szét a remek palotát.

A kövér ember, ez az eleven rostélyos, nézi a munkát, felröhög, hunyorít a szemével, gúnyos fintort csinál, meglöki a feleségét s odaint a fejével a romban álló palota felé.

— No, ezek is készek, affene egye meg őket! Ezek se hivalkodnak itt többet! Hehe, lejárt az idejük a nagyuraknak! Le ám!

S úgy van, hogy a nagy jóérzéstől, a nagy kárörömtől csakhogy meg nem fakad. S én úgy utálom, mint egy nagy, mocskos és röfögő állatot. Úgy utálom, hogy megfordul a gyomrom. A negyedórás ürühúsért is, de ezért a palotáraintő gesztusért különösen. Mert mindenre lehet joga, csak erre nem. Csak erre az egyetlenegyre nem, hogy ideálljon egy elomló palota elé, amelyben képek voltak, fény, ízlés, kultúra, ahol ezer kötetekre menő könyvtár volt, ahol élményt jelentett Beethoven, mondjuk, vagy Csajkovszki, ahol ismerték Goyát és tudták például ki a Szőnyi István és tékozoltak nyilván és bizonyára gőgösen, zárkózottan és egyénien éltek. S ha egy kérgestenyerű rongyos ember kárörvendene, talán igazat adnék neki, de most utálkozom, most vágnám szájon ezt a fintorgó hájembert itt, ezt a degeszre lakott, ostoba és agyitehetetlenségben szétfolyó hústömeget, ezt a heggyé nőtt szellemi és életimpotenciát, mert nincs joga fintorogni és kárörvendeni itt! Mindenkinek van. Csak neki nincs. Mert az, akinek itt most a palotáját bontják, legalább élni tudott. Legalább élvezni tudott. Legalább azt tudta, mi a szép. Olvasott. Látott. Hangulatokat megértett. Ember volt. Szellem.

Én nem vagyok arisztokratapárti, s ez nem védőbeszéd itt, csak úgy utálom a bitang és meddő és önző, a bokája csontjáig buta és impozáns derékbőségű érzelgő nyárspolgárt, akin még ebben az életben minden szép, minden jó és minden emberi összezúzta magát, hogy akár az árvíznek segítenék, csakhogy ezt a förtelmes fajtát minél biztosabban elhordja valahová olyan helyre, ahol nincsenek emberek.

Egy pontosvessző

Éjszaka van, csönd, az íróasztal-lámpám kis fénykört vet elém, előttem könyv s ebben a kis fénykörben olvasok. Regényt írok, a XIII. századot bújom. II. Endréről olvasok hónapok óta már s úgy belemerültem a hétszázévvel ezelőtti világba, hogy azt, amelyik körülöttem van, alig érzékelem. Most éjfél után kettő, öt órája olvasok szakadatlanul, érzem, hogy fáradok már egy kicsit, de még erőszakolom a dolgot, szeretnék egészen becsületes munkát végezni. Szalad a szemem a sorokon, egyik mondatot a másik után hagyom magam mögött s egyszer csak észreveszem, hogy két mondat közül kimaradt egy írásjel, egy pontosvessző. A szedő kifelejtette, a korrektor nem vette észre, így maradt. Hát veszem a ceruzámat s önkéntelenül kijavítom a véletlen hibát, beírom a pontosvesszőt. Iparkodom olyanná formálni, mintha nyomtatott lenne, gondosan kirajzolom. A könyv az enyém, magamnak dolgozom hát.

Mikor kész vagyok, megnézem. Szép.

S ebben a nagy csendben, a kis lámpám fényében egyszerre csak az jut eszembe, hogy ez a kis írásjel, ez a pontosvessző, amelyet az imént rajzoltam, egész bizonyosan túl fog élni engem. Én már régen nem leszek, pornál porabb leszek, csak a por valami kis tapasztéka leszek s ez a pontosvessző itt fog ülni a könyvben a két mondat között pontosan úgy, ahogy én most odarajzoltam s jelezni fogja, hogy itt most a két gondolat között egy kis ugrás következik, illetve azt, hogy én a két gondolat között egy kis ugrást éreztem s pontosvesszővel jeleztem ezt az érzésemet, noha úgylehet, hogy a szerző csak egyszerű vesszőt használt eredetileg.

Ez jut az eszembe s mosolygok ezen a furcsaságon. Hát nem különös, hogy egyszerű, ceruzával írt írásjel túléli az embert? Mi az egész? Egy vékony grafit nyoma a papíron. Egész önkéntelenül csináltam, nem akartam vele semmi különöset s egy apró érzésemnek, Isten tudja, hány évszázados jövőt teremtettem. Ameddig a könyv él, ez az én érzésem is élni fog benne. A kezem vonása.

A lányom, Vera, ha egyszer kezébe veszi a könyvet s rábukkan a pontosvesszőre, elnézi majd s mit tudom, úgylehet, meg is hatódik tőle.

— Ejnye — mondja elérzékenyülten, ezt a pontosvesszőt édesapa írta. Ugyan, mikor írhatta.

S elgondolkodik majd és látni fog maga előtt.

S meglehet, az unokámnak is a kezébe kerül, az is észreveszi, megnézi s megcsóválgatja a fejét.

— Ejnye, mikor írhatta ezt a nagyapa! Ugyanesak aprólékos ember lehetett, ha nem röstelt ilyen szépen kicirkalmazni egy pontosvesszőt!

Ülök itt, látom őket magam előtt, ahogy nézik az itt maradt kézjegyemet s oly groteszk az elképzelés, hogy mosolygok rajta. De nem egészen mosoly azért ez a mosoly. Nem. Mert fogom a ceruzát s odaírom a margóra, a pontosvesszővel egy vonalban: „Irtam 1939 február 28-án". És aláírom a jegyzetnek a nevemet. Hogy se Verának, se az unokámnak ne kelljen azon törnie a fejét, mikor írtam ezt a pontosvesszőt. Megmondom nekik előre. És egy kicsit olyan érzésem van, mintha már nem élnék s nem az én szememmel látnám ezt a könyvet. Mintha azok látnák, akiknek írtam ezt a jegyzetet.

Szegedi Molnár Géza: Falusi lány

Képes Krónika
1939. XXI. évf. 10 sz.

eredeti, vagyis rendes állásába. Ebben az esetben a cserépoldalfala felé fordult gyökér lassan kiegyenesedik, az oldalra hajlott szár pedig felfelé nő. Vagyis a gyökér is, a szár visszaigyekszik eredeti helyzetébe. Ez a tulajdonsága a növénynek az autotropizmus. Ha üvegedényben az egyik fal közelében akként növesztjük a növényt, hogy a gyökér elég jól látható, akkor úgy a geotropizmus, mint az autotropizmus folyamatát kellőképpen meg is figyelhetjük.

A tropizmusok e legfontosabb példáiból láthatjuk, hogy a növények milyen különleges tulajdonságokkal rendelkeznek. A tropizmusokban jelentkező jelenség egyik legérdekesebb fejezete a növényélettannak. Egyes kutatók felvetették a kérdést, vajjon nincsen-e a növényi sejtekben is az inger vezetésére külön szervezet, amely megfelelne az állat és ember idegrendszerének? A kérdést azonban mindez ideig nem sikerült tisztázni.

Cavallier József dr.

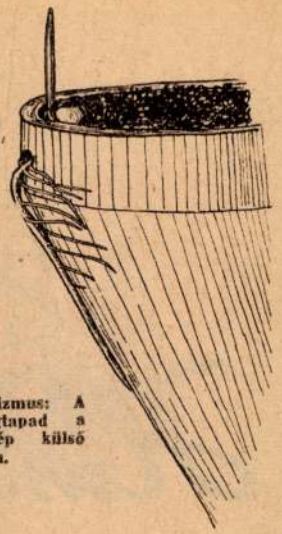

4. Hidrotropizmus: A gyökér megtapad a nedves cserép külső falán.

Szegedi Molnár Géza: Jegenyék.

Képes Krónika
1939. 31. 7

Három dölegény

REGÉNY

(12)

IRTA

HAJNÁDY PÁL

Boldizsár három napig nyomta az ágyat, Appor hársfateával izzasztotta és szabad óráiban kiment horgászni főnöke helyett.

Harmadik este dús zsákmánnyal tért vissza a szállodába. „Timár" felkelt, már várta szobája előtt.

— Végre jól érzem magam. Igen lelkiismeretesen ápolt, fiam... Most pedig, kérem, hozzon nekem tíz világos Médiát. Ne sértődjék meg, de nem akarok bemenni a községbe. Irtózom az emberektől...

Isti, ha ránézett a finomarcú öregúrra, derűs, bölcs homlokára — nem értette ezt az irtózást. Mizantróp lenne?

Gyalog indult a község felé. A Hotel Ambassador előtt megállította a zene. A terraszon, úgylátszik, megindult az élet, a párok megsokasodtak, a zenekar két taggal bővült és — jeges rémület futott végig rajta.

A mellvéd szélén, az első asztal felől, rikitóan piros ajak csücsörített feléje.

Trixi! A végzetes.

Szemben vele testes úr ült.

Trixi rögtön megismerte Apport.

— Helló, István! Egyedül? Azt hittem, nászúton!! — élesen nevetett és szemben vele a lilásarcú úr kíváncsian fordult István felé.

Trixi tovább csicsergett. Hangosan és kíméletlenül:

— No, ne féljen kisfiú. Nem harapom le az orrát. Jöjjön közelebb. Ez itt Dénes, a sógorom. Csanakfüreden szándékozom nyaralni. Még mindig szerelmes? Pesten óriási hőség van. Hallotta már a legújabb pletykákat? Klencsics bankárt letartóztatták, a földvári bálra meghívót kaptam, de hát untam elmenni... egyébként Pesten az utóbbi hetekben rengeteg eljegyzést tartottak. Az Intim Mókusban azt olvastam, hogy a dúsgazdag földbirtokos lánya, Takács Júlia felbontotta eljegyzését valami magasrangú tisztviselővel, továbbá Krén kormányfőtanácsos lányát elvette egy pilóta. No, mit szól mindehhez?

Egy lélekzetvételre darálta le mondókáját Trixi és Isti homlokán kövér verejtékcsöppek jelentek meg.

Takács Júlia felbontotta eljegyzését! Gépiesen megemelte kalapját.

— Bocsánat, halaszthatatlan ügyben be kell mennem a községbe. Jó estét kívánok. — Rohant máris, lélekszakadva.

Boldizsár feltűnő változást észlelt veszélyes és Budapestről eltávolított kísérőjén, mikor az berobbant a szo-

Szegedi Molnár Géza

— **Elkészült a wekerletelepi Szent József-templom freskódísze.** A Wekerletelep közvetlenül a világháboru előtt épült a főváros tőszomszédságában. Ujszerü gyakorlati telepépités volt ez minden érdekesség nélkül. Egy nemzedéknyi idő elmultával azonban a telep lakosainak száma 30.000-re szökött fel, ugyhogy számukra méltó Istenházáról kellett gondoskodni. Ma már közvetlenül a Wekerletelepnek Budapesthez szögellő határán gyönyörü jegenyefasor vezet a r. m. kat. Szent József plébániatemplomhoz. Ez a templom a lipótvárosi Bazilika után Nagy-Budapest legnagyobb római katolikus temploma: belül 45 m hosszu, 20 m magas és 15 m széles. Mind építészeti, mind iparművészeti részében rendkivül sikerült alkotás. Különösen figyelemreméltó az a tizenöt nagyméretü freskó, amellyel Szegedi Molnár Géza most készült el. A freskók egyenként 10 méter szélesek és 4 és fél méter magasak, ugyhogy ily gazdag freskódísze egy fővárosi templomban sincsen. Szegedi Molnár Géza a magyar kormány ösztöndijával 3 évet töltött a római magyar képzőművészeti akadémián. Hatalmas freskóin az olasz cinquecento levegőjét érezzük. Innen hozta a művész az ihletet nagy kompozicíókra és távlati hatásokra, viszont a mozgalmasság és vonallendület egyéni sajátságai. A templomba léptünkkor a diadaliven Krisztus király körben komponált magasztos alakját pillantjuk meg; körülötte a magyar szentek csoportosulnak; az egyik oldalon Szent István, Szt Imre, Szent Mór, Szent László, a másikon Szent Erzsébet, Szent Margit, Szent Jolánta, Szent Hedvig. A főhajó ivei felett lévő nagyméretü freskók a Hegyibeszédet, Lázár feltámasztását, a kánai menyegzőt, Krisztus bevonulását Jeruzsálembe és a Golgotát ábrázolják. Mindenesetre örvendetes jelenség, hogy a jövő Nagy Budapestjének belső határán a vallásos művészet ily nagyszabásu müemléket hozott létre. (s. l.)

Pesti Hirlap 1942. május 19

Szegedi Molnár Géza

biblikus kompozíciók festői naturalizmus

~~Műcs. Miál[illegible]tól~~
Pipics 48. l.

Szegedi Molnár Géza

Szegedi Molnár Géza festőművész, VII. Akácfa-u. 59. 228-335

Bptávb 1940 szept.

Haenlein Vilmos

l szolgáló lemezek a legnagyobb választék-
épü

ískaj
Terra
vona
at egy
rakott
ház ala
netére
rópai
inká
zta el
birsal
y szín
is kir
t néhá
tett fa
sakis a

Szegedi Molnár Géza:
Szent Péter apostol
kereszthalála.

Szegedi Molnár Géza
festő
Vonárnapi lipuj, az ly illa-
gyarszáj legés mell. 1938 febr. 27.

épületek megragadó pompája. Az épületekne
agyagból készítették és az építészek ezeket
eddig rendesen, vakolással és bemeszeléssel,
jellegét, hanem úgy az épületek vázát alkot
kitöltő terrakottát az épület alapjától egészen
ben meghagyták. A közönséges téglától kezd
kolat, szóval minden mit a franczia keramika
láthattuk. A franczia kiállítók különben az é
ban is bemutatták, azonban a finomabb árút a
beosztották.

Kezdjük a téglán. A közönséges tégla a t
természetes is, mert a tégla mindíg csak kiseb
el, tehát a gyárosnak nincs érdekében, hogy
tegye. Rendszerint csak a finomabb, messz
A párisi tárlaton is így volt. Úgy látszik azonb
de kivált Párisban nagyobb fontossága is var
inkább a lyukas téglát mutatták be. Ezeknek
magyarázza az a körülmény, hogy Párisban, a

Internáltak egy ungvári zsidó ügyvédet

Két ripinyei zsidó fuvaros is az internáló táborba került

Ungvár, szeptember 17.

Az ungvári közellátási hivatal ellenőrei és egy detektív még a mult hét végén *Salamon Kálmán dr. ungvári zsidó ügyvéd lakásán nagyobbmennyiségű lisztet, cukrot és szappant találtak a kamrában a farakás alatt egy ládában elrejtve.* Az ügyvéd és felesége ellen megindult a rendőrségi eljárás. Miután kétségtelenül megállapítható volt, hogy Salamon Kálmán a közellátást veszélyeztette, valamint a honvédelmi érdekeket is súlyosan sértette, *őt őrizetbe vették és internáló táborba való szállítását rendelték el.*

Ugyancsak internálták Basch Bernát 30 éves és *Berkovics* Ábrahám 53 éves ripinyei *zsidó fuvarosokat,* akik 44 fillér helyett 70—75 fillérért árusították a kenyér kilogramját.

KOPROL KOPROL
csokoládés hashajtó
12 fillér

— Elsötétítés az ország keleti részén. A Magyar Távirati Iroda jelenti: Az ország keleti részén szeptember 18-án este 7 órakor kell elsötétíteni. Az elsötétítés szeptember 19-én reggel 5 óra 40 perckor ér véget.

— Az erdélyi párt biharmegyei tagozata a szociáldemokrata párt és a Népszava betiltását követeli. Az erdélyi párt biharmegyei tagozata Nagyváradon ülést tartott. Kortsmáros László elnök üdvözölte a párt országos elnökét, Teleki Béla grófot. Ezután jelentést terjesztett elő, amely szerint helyesléssel fogadják az országos elnökség akcióját a felekezeti iskolák, tanárok és tanítók, továbbá lelkészek államsegélyének kérdésében s kérik, hogy Nagyváradon gyakorlati főiskolát, kereskedelmi akadémiát, vagy tehnológiát létesítsenek. Szabó János kőműves, felsőházi tag javaslatára egyhangúlag elhatározták, hogy csatlakoznak Pest vármegye közgyűlésének állásfoglalásához s ők is kérik a szociáldemokrata párt és a Népszava című napilap haladéktalan betiltását. Az ülés Teleki Béla gróf elnök szavaival ért véget.

IFJ. SZELECZKY A. J.
kiválóan FEST, TISZTIT
VII., Izabella-u. 36 T.: 228-307.
Házhoz küldök, hazaszállítok!

— Az aradi magyar elemiiskola tanévnyitása. Aradról jelentik, hogy az ottani római katolikus magyar fiú-elemiiskolában megkezdődött a tanítás. Az iskola hét osztályába erre a tanévre 334 növendék iratkozott be, számuk körülbelül annyi, mint az elmult tanévben volt.

— Aranymosás a Dráva mentén. Grácból jelentik: A legutóbi időben nagy lendületet vett a Dráva folyó mentén az aranymosás. Főleg Marburg, Pettau, Fridau és Gams közelében található nagyobb mennyiségű arany. Az arany rendszerint 6—10 milliméter átmérőjű szemcsék, vagy lemezkék alakjában fordul elő.

KERESZTÉNY KERESKEDŐK IRAKATA
ADAM J. finom úriszabósága, II. Lánchid-utca 7-9
TELEFON: 150-586. — NAGY VÁLASZTÉK
Hunor IRODABÚTOR és lakberendező Tervszerinti bútorok
IV., KECSKEMÉTI-UTCA 11. TELEFON: 184-611.
KERN ÉS TÁRSA OPTIKA-FOTO
Kossuth Lajos-u. 3. Tel.: 188—604. Honvédségi szállítók, Baross-szöv. és Nyukosz tagja.
Mogyoróssy hangszergyár Budapest, VIII., Rákóczi-út 71. sz.
Tangóharmonikák, gramofónok, rádiók és az összes hangszerek részletre is. — Árjegyzék ingyen
IRODABUTOROK
MOLCSANYI és PÉTER-től
Budapest, Eskü-tér 6. Telefonszám 18-36-08
KERESKEDŐK, IPAROSOK, FIGYELEM! Férfi- és női szövetek gyári lerakata!
TEXTILÁRUK BEHOZATALI KFT
Budapest, IV., Múzeum-körút 11. Telefon: 182-400.

Napi hirek

Honvédhősök Ukrajnában

Batta Lajos hadapródőrmester, mint beosztott géppuskás szakaszparancsnok, igen szivós ellenállást kifejtő és túlerőben lévő ellenség ellen megindult támadás során, amelyben a szovjetcsapatok nagyon erős tüze már-már megtorpantotta egyik harcban még nem volt osztagunkat, nyomban átvette a parancsnokságot efölött az osztag fölött is és személyes bátorságával példát nyujtva, lendületesen előretört vele. közben észrevette, hogy a század oldalában oroszok lopakodnak előre. Nyomban rájuk irányította géppuskája tüzét és kiválóan vezetett hatásos tüzeléssel visszaverte a vörösöket. Ezzel saját csapataink támadását is nagymértékben elősegítette. Más alkalommal géppuskás szakaszával öntevékenyen harcbalépve, teljes sikerrel támogatta egyik kötelékünk küzdelmét.

Dobrovolszky Béla tartalékos hadapródőrmester egy előretörésnél mint tiszti felderítő járőrparancsnok járőrét a legnagyobb körültekintéssel vezette az ellenséges erők közé és az ellenségről értékes híreket hozott. Két nappal később egy ütközetben szakaszát erős ellenséges aknavető és tüzérségi tűzben bátran és vitézül vezette, a legénységet állandóan kitartásra biztatta. Harc közben aknagránát-szilánkoktól három esetben is sebet szenvedett, de ekkor is kitartott és a támadást sikerre vitte.

Kiszélesitik a Vaskaput?

Zágráb, szeptember 17.

A Hrvatski Narod, a horvát kormány félhivatalos lapja a dunai forgalomról irt cikkében megállapítja, hogy *jelenleg a Vaskapun keresztül évi 5—6 millió tonna áruforgalmat lehet lebonyolítani.* Tekintettel azonban arra, hogy a Duna összekötőkapocs Középeurópa és a tengely között, *akkor teljesit megfelelő szolgálatot, ha évente legalább 25 millió tonna árut szállithatnának rajta.* A Duna hajózásának kérdése az egyik legfőbb része a középeurópai vizi problémáknak. A lap szerint *valamennyi dunai állam legfontosabb közös feladata volna olyan terv kidolgozása, hogy a nagyobb szállitási lehetőség elérhető legyen.*

— Ung megye közgyűlése táviratban üdvözölte berlini utjuk alkalmából a kormányzót és a miniszterelnököt. Ung vármegye törvényhatósági bizottsága közgyűlésén Siménfalvy Árpád főispán örömmel emlékezett meg Horthy Miklós kormányzó és Bárdossy László miniszterelnök legutóbbi németországi útjáról, s javaslatára a közgyűlés a kormányzót és a miniszterelnököt táviratban üdvözölte. Meleg szavakkal szólott ezután a főispán vitéz Szombathelyi Ferencről, a honvédvezérkar uj főnökéről, aki annakidején vezetője volt azoknak a harcoknak, amelyek a Kárpátalját visszajuttatták az anyaországhoz. A közgyűlés Kozma Miklós kormányzói biztost hivatalbalépésének első évfordulója alkalmából lelkes ünneplésben részesítette.

— Rögtönitélő bíróság elé került egy gyujtogató béres. Debrecenből jelentik: Balog József béres szeptember 2-án a légvédelmi elsötétítés ideje alatt felgyujtotta a biharmegyei Csökmő község határában fekvő cirkópusztai káptalan egyik istállóját, ahol tizennégy ökör és huszonkilenc csikó elpusztult. A gyujtogató bérest a csendőrség letartóztatta és az üggyel szerdán foglalkozott a debreceni törvényszék rögtönitélő tanácsa. Balog József tagadta bünösségét és azt állitotta, hogy az istálló teteje a gerendára akasztott lámpástól gyulladt meg. Kijelentette, hogy az ügyész és a vizsgálóbiró előtt csak anyjáért való aggódása miatt tett beismerő vallomást, abban az időben ugyanis testvéröccsét lopás miatt letartóztatták és anyja akkor bánatában öngyilkosságot kisérelt meg. A bíróság a szakértők és a tanuk meghallgatása után bizonyitáskiegészitést rendelt el és a tárgyalást csütörtökön folytatja.

x **Középkorú egyének, akik erősen elhíztak,** a régbevált, tisztánt természetes használata által mindennapos könnyü székürülést és testsúlyuk fokozatos csökkenését érhetik el. Kérdezze meg orvosát!

— A Dunába ugrott egy fiatal színész. Szerdán este a Margit-hídon a járókelők észrevették, hogy egy fiatalember kapaszkodik a híd korlátjára. Mielőtt megakadályozhatták volna, a Dunába ugrott. A motoros őrségnek sikerült kimenteni a fuldoklót. A mentők a Rókus-kórházba vitték, ahol kiderült, hogy Hollósy Lajosnak hívják, 25 éves színész és azért akart meghalni, mert az új sziniévadban nem kapott szerződést.

Halálozás

Nemes *Gulner* Gyula tart. utászhadnagy, a Mega magyar hegyvidéki bortermelők értékesitő szövetkezetének igazgatója 29 éves korában szeptember 1-én a keleti harctéren hősi halált halt. Lelkiüdvéért az engesztelő szentmiseáldozatot szeptember 20-án, szombaton délelőtt 11 órakor Budapesten a ferencesek belvárosi templomában mutatják be.

Sármai Károly karpaszományos tizedes 22 éves korában a keleti harctéren hősi halált halt. Lelkiüdvéért az engesztelő szentmisét szeptember 23-án délelőtt 9 órakor mutatják be Budapesten a krisztinavárosi plébániatemplomban.

Ongyilkos lett Churchill egyik kedvence

Mint a londoni Daily Mail jelenti, *Churchill egyik kedvence: Ellen Stuteley asszony, a chingfordi polgármester felesége (Essex grófságban) öngyilkos lett.* A rendőrség gáztól megmérgezve találta, miután az asszony egy várostanácsnoki összejövetelről elmaradt, holott azelőtt mindig pontosan megjelent. *Az 58 éves asszony levelet hagyott hátra s ebben közli, hogy azok a feladatok, amelyeket a háború rárótt, túl súlyosak voltak neki és idegei nem birták ki ezt a megerőltetést.*

— A miniszterelnök kihallgatáson fogadta Berlin főpolgármesterét. Kedden délelőtt Budapestre érkezett Steeg Ludwig dr. berlini főpolgármester, hogy viszonozza Szendy Károly polgármester multévi németországi látogatását. A főpolgármester tiszteletére kedden este Szendy Károly polgármester szükkörü vacsorát adott a Dunapalotában. Szerdán délelőtt Steeg Ludwig hivatalos látogatást tett Szendy Károly polgármesternél és Karafiáth Jenő főpolgármesternél, 11 órakor pedig Bárdossy László miniszterelnök fogadta kihallgatáson a német vendéget, akit délben Karafiáth Jenő főpolgármester ebéden látott vendégül. A berlini főpolgármester tiszteletére a főváros szerdán este ünnepi estebédet adott. Steeg Ludwig és kisérete csütörtökön és pénteken a főváros fürdőit és intézményeit tekinti meg. Pénteken a miniszterelnök ad villásreggelit a német vendégek tiszteletére. Szombaton délelőtt a berlini főpolgármester hivatalosan résztvesz az új német épitőművészeti kiállitás megnyitóünnepségén a Műcsarnokban, majd Galgamácsára utazik és többnapos vadászaton vesz részt.

— Ujabb román veszteséglista. Bukarestből jelentik: Most tették közzé a 13-as számú legénységi veszteséglistát, amely 262 katona nevét tartalmazza.

— Ungváron megnyilt a harmadik önálló ruszin gimnázium. Ungvárról jelentik: A kultuszkormány rendelkezése értelmében az idén Ungváron megnyilt a harmadik önálló ruszin gimnázium. A Drugeth-téri katolikus főgimnáziumból kivált ruszin gimnáziumnak 443 hallgatója van s ezek közül 130 leány. Az iskolamegnyitás ünnepélyes keretek között folyt le.

— Jelentkezzenek a hadigondozási ellátást igénylő menekültek. A kerületi elöljárók felhivják a fővárosban élő és a bécsi döntéssel vissza nem tért erdélyi országrészekről, valamint az óromániai területekről idemenekült hadigondozottakat, hadirokkantakat, hadiözvegyeket, hadiárvákat és hadigondozott családtagokat, hogy ellátás iránti igényeik érvényesítése céljából december 31-ig a lakóhelyük szerint illetékes kerületi elöljáróságok hadigondozási bizottságánál ezirányú irásbeli kérvényükkel jelentkezzenek. Az elöljárók közlik az érdekeltekkel, hogy csak azok igényeit tárgyalhatják, akik magyar állampolgárságukat megszerzik. Az állampolgárság megszerzésére vonatkozó és a belügyminiszterhez címzett kérvényeket a gyorsabb elintézés végett a honvédelmi miniszternél (Honvéd-utca 23) kell benyujtani. Akik kérelmüket a belügyminiszternél már benyujtották, jelentkezzenek az illetékes kerületi elöljáróság hadigondozási bizottságánál, hogy a már beadott kérelmük soronkivüli tárgyalása iránt a lépéseket megtehessék.

— Két új iskola épitésére irt ki tervpályázatot a főváros. A főváros iskolaépitkezési programjának megvalósitása keretében Szendy Károly polgármester két újabb iskola létesitésére irt ki pályázatot. A Köbányai-úton 16 tantermes polgári fiúiskola létesül. Az épület beépitésére 23.000 légköbmétert irányoztak elő. A tervpályázati határidő december 2. A Külső Jászberényi-úti városszéli telepen 8 tantermes elemi fiú- és leányiskola tervezésére szintén pályázatot irt ki a plogármester. A pályázati határidő november 11.

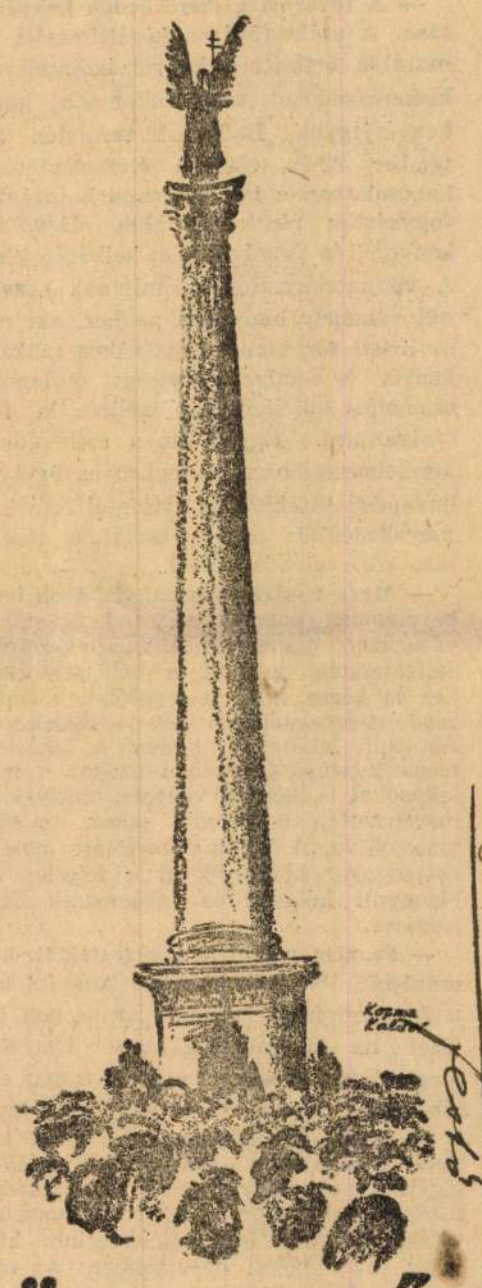

ÜNNEPLŐ
a magyar urihölgyek ünneplője!
Ez a ruha a tüvel-müvelt költészet egyik legszebb magyaros ötvözete. Praktikus öltözék különleges alkalmakra, ünnepélyekre, mert az ÜNNEPLŐ időtállóan divatos és örökké elegáns. Imponáló szépsége előtt minden ajtó kitárul. Magyar ünnepeken ezt viseli aki magyar — s aki ad magára.
Kizárólag nálunk kapható. Kérje dijmentes képes ismertetőnket.
Divatcsarnok
BUDAPEST, VII., RÁKÓCZI-UT 70—76.

— Jutalmazzák Romániában a rejtett élelmiszerraktárak leleplezőit. Bukarestből jelentik: A rendőrség felszólitotta a lakosságot, hogy tegyen jelentést, ha valahol rejtett élelmiszerraktárról szerez tudomást. A készletet a rendőrség elkobozza és 25 százalékát a bejelentő kapja jutalom fejében.

— A főváros és az állam érdekes ingatlancseréje. Az iparügyi minisztérium az anyaggazdálkodási hivatalok központi székháza részére megfelelő telek kijelölését és átengedését kérte a fővárostól. A polgármester most az egykori Nyulkaszárnya telektömbjének a Gyorskocsi-utca és a Fő-utca között elterülő 370 négyszögölnyi részét engedte át az iparügyi minisztériumnak, négyszögölenként 750 pengő értékben. A minisztérium a telekért cserébe adja a Vajdahunyad-utca 56 szám alatt lévő háromemeletes kislakásos bérházát. Miután a bérház 21.000 pengővel nagyobb értékü, mint a Fő-utcai telek, a főváros ezt az értékkülönbséget készpénzben egyenliti ki.

Tisztitsa

meg olykor szervezetét a bélben felhalmozódott sok káros salaktól akkor is, ha nincs székrekedése.
Jó tisztitó hashajtó a DARMOL

— **A fővárosi kiskereskedők kenyérellátása.** A székesfőváros közélelmezési ügyosztálya értesíti a kenyérviszontelárusító kiskereskedőket, szatócsokat stb., hogy a kenyérjegynek Budapest területén szeptember 22-én történő életbeléptetésével kapcsolatban a közélelmezési hatóságtól a fogyasztók részére általuk elárusítandó kenyeret és zsemlyét nem kell igényelniök. A viszontelárusítók forduljanak közvetlenül valamely budapesti pékhez, aki nekik az üzleti forgalmuk ellátásához szükséges kenyér- és zemlyemennyiséget utólagos elszámolási kötelezettség mellett ki fogja szolgáltatni. Egyébként a székesfőváros közélelmezési osztálya ebben az ügyben a budapesti sütőkhöz és viszontelárusító kiskereskedőkhöz azonos tartalmú tájékoztató körlevelet is kiküld.

— **Marosvásárhely a nagylakások igénybevételének engedélyezését kéri.** Marosvásárhelyről jelentik: A város vezetősége felterjesztést intézett a belügyminiszterhez és kérte, hogy a legutóbbi kormányrendelet értelmében a város necsak az üresen álló lakásokat, hanem a lakáshiség megszüntetése érdekében azokat a nagylakásokat is igénybe vehesse, amelyek túlméretezettek a bennük lakók számához viszonyítva. A város rendeletére most bizottságokat küldöttek ki a feleslegesnek bizonyult lakások és lakásrészek összeírására.

— **Franciaországban kivégeztek tiz kommunistát.** Párisból jelentik: A sajtó közli a franciaországi katonai parancsnok közlését tiz kommunista agyonlövetéséről, megtorlásul a német véderő tagjai ellen elkövetett három gyáva merénylet miatt.

— **A német és olasz nyelv kötelező tanítása Romániában.** Bukarestből jelentik: Egyes lapokban megjelent téves tájékoztatások helyreigazításaként a nemzetművelési és vallásügyi minisztérium közli, hogy az elméleti liceumokban az olasz nyelv a felső tagozaton ugyanannyi óraszámmal tanítandó, mint a német nyelv. A két nyelv közül az egyik kötelező tantárgy. A kereskedelmi liceumok felső tagozatán mind a német, mind az olasz nyelv kötelező tantárgy.

— **Csáktornyán egészségházat építenek** Zalaegerszegről jelentik: Csáktornyán egészségházat és tüdőbeteggondozót, Alsólendván szintén tüdőbeteggondozót létesítenek.

Csillárt vegyen béreljen cseréljen részletre is **VOGEL** csillárüzem üzleteiben: IV, Károly-körút 28 (Városháza) VIII, Mária Terézia-tér 1.

— **A Mávaut a fokozott igénybevétel miatt beszüntette a menettérti és egyéb kedvezményes jegyek kiadását.** A kereskedelemi miniszter engedélyt adott a Mávautnak, hogy szeptember 9-től kezdve a menettérti és egyéb kedvezmények, füzet- és tömbjegyek kiadását bizonytalan időre felfüggeszthesse. A rendelkezésre azért volt szükség, mert a vonatforgalom korlátozása következtében a közönség fokozottabban vette igénybe az autobuszokat és a Mávautnak az ismeretes gumiabroncshiány folytán nem állt módjában a járatokat szaporitani. Bár a menettérti jegyekre rá volt nyomtatva, hogy visszautazásra csak akkor érvényesek, ha az autobuszon hely van, a közönség a jegy birtokában a Mávautot okolta, ha lemaradt a túlzsúfolt autobuszról. Az új rendelkezés véget vet ezeknek a felesleges reklamációknak.

BUTORT Mózes Istvántól Szent István-körut 11 Keresztény cég

— **Szivenszúrta a feleségét, azután öngyilkos lett.** A szolnokmegyei Tiszainoka községben családi perlekedés következtében szóváltás támadt Fekecs Mihály gazda és felesége között. A földmíves zsebkéssel szivenszúrta feleségét, Szendey Erzsébetet, aki azonnal meghalt. A bűncselekmény elkövetése után Fekecs Mihály elrohant hazulról s a község határában pisztollyal fejbelőtte magát. Ő is meghalt.

— **A jászó-premontrei iskolák barátai** országos szövetségének elnöksége értesíti tagjait, hogy a szeptember 28-ra tervbevett nagyváradi találkozó a rossz időjárás káros következményei és a gyüléstilalom miatt ebben az évben elmarad.

— **Halálos gázolás az országúton.** Nyíregyházáról jelentik: Nyírmegyes község és a mátészalkai országúton egy tehergépkocsi elütötte Püspök Sándor 18 éves nyírmegyesi legényt, aki sérüléseibe a helyszínen belehalt. A gépkocsi vezetője megállt és bevárta, míg a csendőrök a helyszínre érkeztek, hogy a nyomozás munkáját azonnal megkezdhessék.

A női betegségek gyógykezelésében a régbevált természetes „Ferenc József" keserűvizet gyakran alkalmazzák, mert reggel éhgyomorra egy pohárral könnyen bevehető, rendkívül enyhe hashajtó hatása pedig gyorsan és minden kellemetlenség nélkül biztosan jelentkezik. Kérdezze meg orvosát!

Színház, Film, Művészet

Grillparzer-emlékest a Nemzeti Színházban

Szerdán este fényárban uszott a Nemzeti Színház előcsarnoka: örökzöldek, magyar és német nemzeti lobogókkal diszített falak fogadták a Grillparzer-emlékestre érkező közönséget. A színház ugyanis a magyar-német társaság rendezésében a „Bánk hűsége" cimű dráma előadásával ünnepelte a kiváló osztrák iró születésének 150-ik évfordulóját. A zsufolásig megtelt nézőtéren többek között megjelentek *Bárdossy* László miniszterelnök, *Hóman* Bálint kultuszminiszter, *Tasnádi Nagy* András, a magyar-német társaság elnöke, von *Jagow* német követ vezetésével a követség tagjai, továbbá a politikai és társadalmi életnek, valamint a budapesti német kolónia számos kitünősége.

Az ünnepélyes hangulatban fölcsendült a német himnusz, a Horst Wessel-dal és a magyar Himnusz dallama, majd *Tasnádi Nagy* András tartott ünnepi beszédet, amelyben az alábbiakat mondotta:

— Mint a magyar-német társaság elnöke állok a lámpák előtt, hogy néhány szót szóljak, a társaság céljairól és a mai előadás jelentőségéről. Ez a társaság azért alakult, hogy megismertesse a magyarság multját, jelenét, törekvéseit és igazságait a németség szélesebb rétegeivel s hogy társadalmi úton is ápolja az államközi szerződésekben biztosított katonai és kulturális barátság gondolatát. Mi nemcsak a kulturbarátság okából csatlakozunk a németség Grillparzer-ünnepéhez, hanem azért is, mert Grillparzer drámáinak nálunk mindig fogékony közönsége volt. Első darabját, az „Ősanyák"-at, amelyet 1817-ben irt, már 1818-ban bemutatta a pesti német színház, 1822-ben pedig a kolozsvári magyar színház. A „Sappho" 1819-ben Székesfehérváron került színre. Körner „Zrinyi"-je után ez volt a második verses darab magyar színpadon. Sapphot az első nagy magyar tragika, *Kántorné* alakította. Később a „Medea" címszerepe *Jászay* Marinak volt mesteri alakítása, amellyel túlszárnyalta a bécsiek ünnepelt Charlotte Wolterjét is. Ennek az alakításnak nagy része volt abban, hogy Grillparzer aranygyapjú-trilógiája *Ambrus* Zoltán fordításában sokáig színen maradt.

— Másik oka annak, hogy résztveszünk Grillparzer ünneplésében, az, hogy az iró magyar témákkal is foglalkozott. Előbb Rákóczi Ferencről akart drámát irni, ami azonban nem készült el, de elkészült a „Bánk hűsége", az ünnepi előadás tárgya. *Magától értetődő, hogy Grillparzert más érdekli Bánkban, mint Katona Józsefet. Az ő hőse nem a nemzeti érzés hordozója, hanem a túlságba vitt lojalitás áldozata. Természetes, hogy erről a témáról más a felfogása az osztrák irónak, mint a lánglelkű magyar költőnek.* A monarchia azonban már a multé, Ausztriával együtt. Az osztrák németség ott van a legtermészetesebb helyén a nagy német egységben. Barátságunkat nem zavarja semmi s a másfélévszázados évfordulón, az aktualitásukat vesztett ellentéteket feledve, a költészet örök értékeinek magas szférájában zavartalanul élvezhetjük a nagy osztrák költő Bánk-tragédiáját.

A beszéd után megkezdődött az előadás, amelynek kitünő szereplőit, *Tőkés* Annát, *Somogyi* Erzsit, *Lehotay* Árpádot, *Timár* Józsefet, *Forgács* Antalt, *Nagy* Adorjánt, *Rajczy* Lajost, *Onody* Ákost, *Baksa-Soós* Lászlót lelkes tapsokkal ünnepelte az előkelő közönség.

* **A Fővárosi Operettszínház befejezte a szervezkedését.** A Fővárosi Operettszínház gazdag műsortervvel és éppen ezért nagylétszámú társulattal indul neki az új évadnak. A szervezési munkálatokat az igazgatóság most már teljesen befejezte és a színház állandó tagjai sorába többek között szerződtette Honthy Hannát, Barabás Sárit, Szondy Birit, Raffay Blankát, Simon Marcsát, Halmay Tibort, Ignáth Gyulát, Ihász Aladárt, Fülöp Sándort, Sikolya Istvánt, Pártos Gusztávot, Solthy Györgyöt, Madarász Lászlót, Wessely Pált, Ujváry Lajost, valamint Brada Rezsőt és Horváth Mancit, Orsolya Erzsi és Egyed Lenke pedig mint vendégek lépnek majd fel. A színház zenei vezetője Vincze Ottó, dramaturgja Innocent Vincze Ernő lett, a karnagy Török Emil.

Változatos és gazdag műsort igér az uj évadra a Művelődés Háza

A székesfőváros népművelési bizottsága szerdán délután tájékoztatta a sajtó képviselőit a Magyar Művelődés Háza következő évi munkatervéről. *Novágh* Gyula dr. tanügyi főtanácsos, a népművelési bizottság és a Művelődés Háza vezetője az alábbiakban ismertette a színház programját:

— Ezelőtt száztiz évvel mondotta Széchenyi: „Egyesült erővel iparkodjunk azon, hogy Magyarországon egy ember se legyen kenyér és ruházat nélkül, fedél és szakismeret nélkül és az erkölcsi müveltséget senki se nélkülözze." A szabadidőmozgalommá növekedett magyar népművelés szociális és kultúrális programját ma sem lehetne tömörebben kifejteni. Mi sem természetesebb, hogy a fővárosi népművelés az 1941/42. évadját a százötvenéves évforduló alkalmából Széchenyi emlékének szenteli és a Művelődés Házát szeptember 21-én Széchenyi emlékesttel nyitja meg.

— A Művelődés Háza műsorának tengelyében az idén is az Operaház és a Nemzeti Színház vendégjátékai, valamint a székesfővárosi zenekar hangversenyei állanak. A jövőben *az Operaház a felujítások és bemutatók diszleteit két változatban készitteti el, hogy azok a Művelődés Házába is átvihetők legyenek.* A Nemzeti Színház húsz bemutatója és felújításai közül mintegy tizenöt darabot hoz át a Művelődés Házába.

— *A székesfővárosi zenekar hangversenyeit három sorozatba foglaltuk.* Mindegyik tiz hangversenyből áll. Az egyik hangversenysorozat vasárnap délutánonként azok számára szól, akik ezideig hangversenyekre nem jártak. A fővárosi üzemek és a gyáripari szabadidő szervezet útján ezekre a hangversenyekre a munkásság köréből előadásonként egész évre kétezerfönyi hallgatót biztosítottunk. A második hangversenysorozat a zeneileg müvelt és szerényebb anyagi körülmények között élő embereknek szól. Ezeket a legjobb magyar karnagyok vezénylik, szólistái európai nevü magyar énekesek. A harmadik csoport az úgynevezett „Mesterbérlet", amelyet legnagyobbrészt külföldi neves karnagyok és szerzők vezényelnek.

— Sajnos, filmelőadásaink a jövőben is szük keretek között tarthatók, mert a belügyminiszter úr nem járult hozzá ahhoz, hogy a legújabb filmek közül azok, amelyek különös művészi, irodalmi vagyis nevelő értékkel bírnak, a többi mozgóképszínházzal egyidőben kerüljenek bemutatásra.

— Felmerült a lehetősége annak, hogy klasszikus operettesteket tartsunk a színházban. A bizottság, miután önálló társulata nincs, nem vállalhatja ezeknek a rendezését és igy a kamarára bizza, hogy a vállalkozók sorából kiknek ad erre engedélyt. Tárgyalások folynak kívánsághangversenyek rendezéséről is. Honvédségünk legénysége részére minden bizonnyal az idén is tartanak honvédesteket.

— A Művelődés Háza további programját az egyházak és a különféle társadalmi intézmények bevonásával óhajtjuk megvalósitani. Gondoskodunk arról is, hogy különféle népies játékok az idén is müsorra kerüljenek. A filharmoniai társaság öt nagy zenekari estet tervez a Művelődés Házában. Örömmel állapitom meg, hogy a főváros társadalma szeretetébe fogadta a Művelődés Házát s hogy ez ma a közönségnek egyik legközkedveltebb intézménye.

* **Hegedüs Gyula emlékezete.** Szombaton lesz tiz esztendeje annak, hogy meghalt Hegedüs Gyula, a Vígszínház országos nevü művésze. Harmincöt éven keresztül volt tagja a színháznak és játékstílusával valóságos forradalmat jelentett a magyar színészetben. Halálának tizedik évfordulója alkalmával kegyeletes ünnepséget rendez a Vígszínház igazgatósága és társulata. Harsányi Zsolt megemlékezését Somlay Arthur mondja el a szombatesti előadás megkezdése előtt. Ugyanaznap délelőtt a színház előtti szobornál gyülekezik a társulat, mikoris Bókay János mond megemlékezést.

* **Október 1-én nyit az Uj Magyar Színház.** Csütörtökön délelőtt lesz az Uj Magyar Színház színpadán a „záporpróba", s utána nyomban megkezdik Bónyi Adorján „A milliomos" cimü vígjátékának próbáit. A szereposztás már megtörtént: Csortos Gyula, Turay Ida, Földényi László, Bilicsi Tivadar, Halasy Mariska, valamint Bordás Rózsi és Pethes Ferenc kaptak hálás feladatot. A színház október 1-én nyitja meg kapuit.

* **Tanévnyitás a nemzeti zenedében.** A nemzeti zenede 1941/42-iki tanévét vasárnap, szeptember 21-én délelőtt 11 órakor nyitja meg Semmelweis-utcai székházának dísztermében.

9. hét premierben!!
Csákó és kalap
Órlási sikerrel 5. hétre prolongálta: OMNIA

Érett lányok
THEO LINGEN, HANS MOSER, ILSE WERNER hangulatos bécsi története!
SIMPLON

Szegedi Molnár Géza freskói

Évekkel ezelőtt készült el a főváros egyik legszebb, alapterületénél a bazilikával vetekedő wekerletelepi plébániatemplom. A nemes vonalú, antik stílusú templom freskóinak tervezésére és kivitelezésére Szegedi Molnár Géza, volt képzőművészeti főiskolai tanársegéd, a kiváló, fiatal festőművész kapott megbizást. Szegedi Molnár két évig tartó, elmélyedő munka után most fejezte be a plébániatemplom freskóit, amelyek nagyvonalúságukkal s az érdekes, megkapó figurális összhanggal a modern magyar freskófestészet legszebb alkotásai. Szegedi Molnár Géza tagja volt a római Collegium Hungaricumnak, ott szivta magába, ott tanulmányozta a renaissance mestereinek örök alkotásait és érezte meg a nagy tudást kivánó freskófestészet alaptörvényeit: a téma felépitésének tehnikai ismeretét, a grafikai tudást és a rendelkezésre álló falfelület művészi kihasználását, összhangját. Hat nagy, tiz méter hosszú és négy méter magas, valamint több kisebb freskóval dekorálta a kitünő festőművész a wekerletelepi templomot. Hatalmas, nagyvonalú falképek Szegedi Molnár freskói, ahol ragyogó összhangba került egymással a figurák felépitése és a téma, az ecsettel előadott és megoldott drámai elbeszélés. Az új testamentum legszebb, legmegrázóbb jeleneteit festette meg Szegedi Molnár, igy például a lirai hegyibeszédet, a költői jeruzsálemi bevonulást, a drámai Urvacsorát és a tragikus Golgothát. Egyéni felfogásával, karakterisztikus, erősen kihangsúlyozott ecsetkezelésével megkapóan szép freskókkal diszitette a wekerletelepi templomot s nagyképességü, kiváló tehetségü festőművész.

Willy Forst és Olga Csehova közös filmje **BELLAMI**
Attila mozgó VII, Rákóczi-ut 82

* **A Pesti Színház a Vígszínházé marad.** Hetekig tartó vita után végre eldőlt a Pesti Színház sorsa. Jelentettük már, hogy a Vígszínház új vezetősége nem nyugodott bele abba, hogy kamaraszínházát a színművészeti kamara és a főváros polgármestere a Nemzeti Színháznak itélte, illetőleg a színháznyitási koncessziót Németh Antal igazgató részére állitotta ki. A Vígszínház igazgatója, Harsányi Zsolt, azzal érvelt, hogy a Pesti Színház nagyon sok művészüknek, műszaki emberüknek és színpadi munkásnak adott kenyeret, nagy hátrány lenne tehát számukra, ha ez az intézmény is a Nemzeti Színház hatáskörébe kerülne. A polgármesteri döntést a belügyminiszterhez fellebbezte meg a Vígszínház, s a végzés most érkezett meg: a belügyminiszter úgy intézkedett, hogy a Pesti Színház koncessziója továbbra is a Vígszínházé marad.

* **A „Csákó és kalap" kilencedik hete.** Még a külföldi milliós filmsikereknek is becsületére válnék az a kilencedik premier-hét, amelyre az Omnia-filmszínház a „Csákó és kalap" előadásait a nagy siker következtében továbbra is prolongálni volt kénytelen. A közönség előadásról-előadásra zsufolásig megtölti a nézőteret és önfeledt jókedvvel mulat az izig-vérig mai katonafilm vidám jelenetein, olyannyira, hogy még magukat a film gyártóit is meglepetésszerüen érte az egészen kivételes sikersorozat.

* **Uj Walt Disney-filmek.** Kétmillió dolláros költségvetéssel építették fel a hollywoodi Burbankban azt a studiót, ahol Walt Disney legújabb rövidfilmjei, a „Walt Disney parádé" és a „Huncut kis kacsák" cimü szines mesék elkészültek. Ezeket a filmeket a közeljövőben két előkelő mozink tüzi müsorára.

Magdolna

Nádasdy Kálmán rendezésében, Lázár Mária, Turay Ida, Vaszary Piri, valamint Somlay Arthur, Lehotay Árpád és Sárdy János főszereplésével a napokban fejezték be Harsányi Zsolt nagysikerü regényének, a „Magdolná"-nak filmváltozatát. A Hunnia házi vetítőjében be is mutatták már a filmet. A bemutatón a szerző is megjelent és a következőket mondta a regényéből készült filmről:

— Őszinte örömmel és elragadtatással láttam, hogy a vállalatnak sikerült regényemből olyan filmet csinálni, amely amellett, hogy tökéletesen megvalósitotta elképzeléseimet, a legmagasabb európai színvonalat képviseli. A mesteri rendezés végig a legtisztább művészi keretek között oldotta meg feladatát és ugyanigy a szereplők munkájáról is csak a legnagyobb elismeréssel szólhatok.

Szegedi Molnár Gézs festö.

Katol.Szemle.1944.88-89.l.

MDK.

Szegedi Molnár Géza

Munkálkodása a zsennyei müvésztelepen

Vas Népe 1965 máj.23.lap -

MDK.

Szegedi Nemzeti Színház

Munkálkodása a szabadság milyenségében

Vas Néps 1965 máj. 29. 1-2p -

M.D.K.

Szegedi Molnár Géza festőművész

"Befejezte a Wekerle-telepi Bazilika freskóinak festését"-irja a lap a művész fényképe, valamint egy freskó részletének repr.-ja mellett.

Szinházi Magazin, Bp. 1941. szept. 17-23.
IV. évf. 39. sz. 23. lap

Szegedi Molnár Géza

Kiállít

Új M. 1942. III. 24.

özpont meginditotta rotaprintes for-
ó köteteként a
épzőművészeti Élete"
amely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
ıtkozó részét tartalmazza. Ára: 15.- Ft.

kiadványai közül kapható
ok 1954-55."
özpont évkönyve. Ára: 75.- Ft.

ok 1956-58."

ók a Művészettörténeti Dokumentációs

Szegedy Molnár
Alkony a Balatonon, temp.
Csendélet, temp.
Viharos Balaton, temp.

Keresztény iparosok orsz. szöv. kiáll. 1942. márc. 5 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Szent Péter-templom, vizf.
Hid a Tiberisen, "
Régi római ház, "

Enit-díj, N.Szal. 1943. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Kilátás a Rókarántóval, olaj

Közelgő esti vihar, "

Balatoni hangulat, "

N. Szal. 92. csop. kiáll. 194o. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Kora délután, olaj

Arácsi táj, olaj

Kilátás egy kis résen, olaj

N. Szal. 92. csop. kiáll. 194o. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Arácsi utca, olaj

Déli vihar a Balatonon, olaj

Aranysugaras alkony, temp.

N. Szal. 92. csop. kiáll. 1940. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Kilátás a Badacsonynál, temp.

Őrház a Balaton partján, "

Viharos idő, temp.

N. Szal. 92. csop. kiáll. 194o. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Hullámverés a kikötőben, temp.
Nyugodt alkony, temp.
Tikkadt hangulat, temp.

N. Szal. 92. csop. kiáll. 194o. ápr.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906. számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Arácsi táj

Csegöldi táj, temp.

Kis dobos

Déli vihar

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906.
számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Utolsó itélet

Kora délután

Fehérsapkás nő

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. Szeged, 1906. számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Arácsi táj

Fonyódi táj, temp.

Római nő

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906.
számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Don Licinio Refice

Szent Péter kereszthalála

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906.
számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Kisleány

Ecce Homo!

Önarckép

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőműv. sz. Szeged, 19o6.

számos tanulm.ösztöndij. 1931. római ösztöndij.

26-34. Alak- és redő-tanulmányok kompozíciókhoz.

Őszi Tárlat. Mücs. 194o. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906. számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Akt-kompozició

Csendélet, temp.

Piros hátterü akt

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőmüv. sz. Szeged, 1906.

számos tanulm.ösztönduj. 1931. római ösztöndij

Leányfej

Napozó

Öregasszony

Őszi Tárlat. Mücs. 194o. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festőművész. sz. Szeged, 1906.
számos tanulm. ösztöndíj. 1931. római ösztöndíj.

Női arckép

Akt-tanulmány

Akt

Csendélet, temp.

Őszi Tárlat. Műcs. 1940. okt. 13 l.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Magyar művészek olasztárgyu képei a N.Szalonban.

Uj Magyarság 1943. ápr. 22. 8 l.

MDK

Szegedy Molnár Géza

Balatoni ösztöndif festőművészeknek.
Uj Magyarság, 1944. aug. 13.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Hid a Tiberisen, festm.

K.J: Olaszorsz. képek kiáll. Magyarság,
1943. ápr. 21. 4 l.

MDX

MDK

Szegedi Molnár Géza

a Balatoni Művésztelep ösztöndíját kapta

Balatoni Művésztelep. Képzőm. Közl. 1939. 2.sz.
8 l.

Szegedi Molnár Géza, festő

MDK

Meghalt 1970. nov. 10-én.
Temetése a rákoskerti köztemetőben.

— : Halálozás 11.

lépszabadság, Bp. 1970. nov. 17.

MDK

Szegedi Molnár Géza, festő

Meghalt nov. 10-én.

Temetése a Rákoskeresztúri

Kijkörtemetőben nov. 19-én.

— : Közlemények 6

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. nov. 17.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Önarckép, olaj

Fiatal magyarképzőmüv. Főv.Képtár 29. kiáll.
1946. dec. 12 1.

MDK

Szegedi Molnár Géza, festö,

Szent Péter apostol kereszthalála. Olf.

Nemz. Szalon. -Téli tárlat. 1938 jan.-febr. Kat.

XII. TEREM

UDVARY PÁL

18. Abrakolás.
19. A türjei vasút mentén.
20. Anyám. Magántulajdon.
21. A zalai partoknál.
22. Leányka népviseletben.
23. Keszthely külvárosa.
24. Balatoni halászat.
25. Szénavásár Keszthelyen.
26. Önarckép.
27. Gyenesi kútnál.
28. Zalai tanya.
29. Öltözőben.
30. Tihanyi mólón.
31. Percy Wang.
32. Kékruhás leány.
33. Füredi villasor.
34. Szigligeti öböl.
35. Aratás.
36. Körmenet Szentendrén.
37. Kisvárosi vásár.
38. Itatás.
39. Angyali üdvözlet.
40. Búcsúsok.
41. Siófoki kikötő.
42. Csendélet.
43. Nő csíkos ruhában.
44. Nyári csendélet.
45. Déli pihenés.

XIII. TEREM

CSEBI POGÁNY ISTVÁN.

Született 1908-ban, Szombathelyen. A Képzőművészeti Főiskolán a vízfestést Edvi Illés és Baranski, az alakrajzot pedig Vaszary és Réti mellett tanulta. A Balló-díjjal bejárta

XI. TEREM

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA.

Született 1906-ban, Szegeden. A Képzőművészeti Főiskolán Benkhardt Rudnay, majd Dudits voltak a mesterei, utóbbinak tanársegédje volt a freskó-szakosztályon. Számos tanulmányi ösztöndíjban részesült, 1931-ben pedig a magyar állam római ösztöndíjával Olaszországban folytatott tanulmányokat. 1930 óta állít ki a Műcsarnokban.

1. Kisleány.
2. Ecce Homo!
3. Önarckép.
4. Arácsi táj.
5. Csegöldi táj. Tempera.
6. Kis dobos.
7. Déli vihar.
8. Utolsó ítélet.
9. Kora délután.
10. Fehérsapkás nő.
11. Arácsi táj.
12. Fonyódi táj. Tempera.
13. Római nő.
14. Don Licinio Refice.
15. Szent Péter kereszthalála.
16. Női arckép.
17. Akt-tanulmány.
18. Akt.
19. Csendélet. Tempera.
20. Akt-kompozíció.
21. Csendélet. Tempera.
22. Piros hátterű akt.
23. Leányfej.
24. Napozó.
25. Öregasszony.

A terem bejáratánál, a szoborcsarnok falain:

26.—34. Alak- és redő-tanulmányok kompozíciókhoz.

KM Tan. 1940. őszi sárl.

Szegedi Molnár Géza festő

Művészet, 1940

V. évf. 36. sz. 101. o.
Kemeda Béla: Őszi tárlat a Műcsarnokban.

Szegedi-Molnár Géza festö.

Katol.Szemle.1942.343-45.l.

Szegedi-Molnár Géza festö.

Katol.Szemle.1943.149-51.l.

Szegedi Molnár Géza MDK

Tanulmányfej

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Szegedi Molnár Géza MDK

Csendélet, tempera

Mücsarnok 1939.
Derü a müvészetben kiáll.

Szegedi Molnár Géza

MDK

Fények a Balatonon.

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

MDK

Szegedi Molnár Géza

Művével résztvett a kiállitáson.

KmTárs. 1943. márc. - ápr. tav. kiáll.
Kiállitó művészek névsora. 29.lap

MDK

Szegedi Molnár Géza, festöm.

164.	Napsütötte kisleány.	Tempera.
165.	Viharos idö a Balatonon.	"

Az 1939-es Szalon katalogusa.
Nemz. Szal. 1939. jun.10.-25.-ig.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Fekvő akt, of.

Horthy jub. kiáll. Műcs. 1939. dec. 7. l.

Szegedi Molnár Géza

MDK

Akttanulmány

Akt

Csendélet, tempera

Akt-kompozició

Nicsarnok 1940 Őszi tárlat

Szegedi Molnár Géza MDK

Római nő

Don Licinio Refice

Szent Péter kereszthalála

Női arckép

Műcsarnok 1940 Őszi tárlat

-

Szegedi Molnár Géza MDK

Kisleány

Leányka

Miccarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Szegedi Molnár Géza MDK

Zsenge tavasz, ceruza

Műcsarnok 1940 Gyermek a művészetben c.kiáll.

Szegedi Molnár Géza

Lázár feltámasztása, ceruzarajz

Műcsarnok 1941 Jubileumi kiállítás

Szegedi Molnár Géza MDK

Tanulmányfej, olf.

Mücsarnok 1941 Arcképkiállitás

MDK

Szegedi Molnár Géza

MDK

Önarckép

Műcsarnok 1941 Arcképkiállítás

Szegedi Molnár Géza

MDK

Tanulmányfej, krétarajz

Mücsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

Szegedi Molnár Géza MDK

Kora délután

Fehérsapkás nő

Arácsi táj

Fonyódi táj, tempera

Mücsarnok 194o Öszi tárlat

MDK

Szegedi Molnár Géza

Czegöldi táj, tempera

Kis dobos,

Déli vihar

Utolsó itélet

Műcsarnok 1940 Őszi tárlat

Szegedi Molnár Géza

Szegedi Molnár Géza

MDK

Kisleány

Ecce Homo!

Önarckép

Arácsi táj

Műcsarnok 1940 őszi tárlat

Szegedi Molnár Géza

Kiafséry

Ecce Homo!

Omarckép

Arácsi tél

Szegedi Molnár Géza, festő

428. Szigligeti táj. Olf.

Bp.Műcs.-"A Magyar Művészetért." Képzőm.Kiáll. 1942. jún.6.-22. Kat.17.l.

MDK

Szegedi Molnár Géza festő

MTárs őszi kiáll. 1938. nov. Műcs. 58 l.

Szegedi Molnár Géza

Csendélet, tempera

Piros hátterü akt

Leányfej, Napozó

Öregasszony
Alak és redő-tanulmányok kompoziciókhoz

Műcsarnok 1940 Őszi tárlat

M.D.K.

Szegedi Molnár Géza

174. Zsenge tavasz. Ceruzarajz. Mgt.
556. Kisleány.
557. Leányka.

"A gyermek a müvészetben" kiállitás tárgymutatója Bp. 1940. Orsz. M. Képzőmüv. Társulat. 15.31. 1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Napozó

Öregasszony

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Piros hátterü akt

Leányfej

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Csendélet, temp.

Akt-kompozició

Csendélet, temp.

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Női arckép

Akt-tanulmány

Akt

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Római nő

Don Licinio Refice

Szent Péter kereszthalála

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Fehérsapkás nő

Arácsi táj

Fonyódi táj, temp.

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Déli vihar

Utolsó itélet

Kora délután

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Arácsi táj

Csegöldi táj, temp.

Kis dobos

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.1.

Szegedi Molnár Géza MDK

Aktok a szabadban

Műcsarnok 1939 Téli tárlat

Szegedi Molnár Géza MDK

Csendélet, tempera

Műcsarnok 1939 Derű a művészetben

Szegedi Molnár Géza MDK

Fekvő akt

Műcsarnok 1939 dec.-1940 január

Szegedi Molnár Géza MDK

Szent István, tempera

Mücsarnok 1938 Szent István kiállitás

Szegedi Molnár Géza MDK

Részlet a Fórumról

Műcsarnok 1943 Téli kiállitás

Szegedi Molnár Géza MDK

Tanulmányfej

Mücsarnok 1943 Téli kiállitás

Szegedi Molnár Géza

A „Győri Művésmapok" alkalmából megvásárolták egy művét.

Nh 1939. IV. 18.

London

Szegedi - Szűts rajzkiállítása. 1939.

Hungarian Quarterly, 1939

Vol. V. No. 2. 372 - 373 p.

Averil Mackenzie-Grieve: Magyar festő kiállítása Londonban

~~Művészek, XX. Sz.~~ ~~1919—45~~

Szegedi - Szüts grafikus.

Hungarian Quarterly 1939.

Vol. V. No. 2. 372-373. o.

Averil Mackenzie - Grieve: Magyar festő kiállítása Londonban.

Grafika, XX. sz. (1919-45) – Rajz

(Szegedi-Szűts rajzkiállítása).

Hungarian Quarterly, 1939.

Vol. V. No. 2. 372-373 o.

Averil Mackenzie-Grieve: Magyar festő kiállítás londonban.

Szegedi Molnár Géza

MDK

Fények a Balatonon

Mücsarnok 1943 Téli tárlat

Szegedi-Molnár Géza MDK

IV. Béla a tatárjárás után, vázlat

Műcsarnok 1942 Tavaszi kiállítás

Szegedi Molnár Géza

Szerepelt a Műsornak Téli tárlatán.

N. M. 1939. XII. 17.

Szegedi Molnár Géza

MDK

Labdarózsák

Műcsarnok 1943 Tavaszi kiállítás

Szegedi Molnár Géza MDK

Önarckép, vöröskréta

Mücsarnok 1942-43 téli kiállitás

MDK

Szegedi Molnár Géza

Kisleány

Ecce Homo!

Önarckép

KMTárs. 1940. őszi tárl. kat. 13.l.

.

Szegedi Molnár Géza MDK

Délutáni napsütés a Balatonon, temp.

Nemzeti Szalon 1942. okt.
Őszi tárlat

MDK

Szegedi Molnár Géza

Délutáni napsütés a Balatonon, temp.

Őszi tárlat. N.Szal. 1942 okt.

MDK

Szegedi Molnár Géza, festö

Zsenge tavasz. Ceruzarajz.

Mücs.-OMKT."A gyermek a müvészetben" kiáll. 1940.II.-III

Kat. 15.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza,

Kisleány.

Leányka.

Mücs.-OMKT."A gyermek a művészetben" kiáll.1946.II.-III

Kat. 31.1.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Öregasszony-fej, o.f.

"A Magyar Művészetért" Képzőm.Kiáll.Kat.
Műcsarnok, 1940 Dec.15 - 1941.Jan.12. 6.l.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Tájképe, a Műcsarnok 1943/44 évi téli tárlatán.

Pipics Zoltán: Téli tárlat a Műcsarnokban.

Uj Magyarság, 1943. nov. 21. 14.l.

MDK

Szegedi Molnár Géza

Alkony a Balatonon

v. Szabados B.: A győri képzőm. kiáll. Képzőművészeti Közlöny 1939. jul. 7.l.

Szegedi Molnár Géza, festő

L.: Szöri József

Apró f.: Véleménynek .... [2] 93-96

TISZATÁJ, Szeged, 1976. június $\frac{XXX}{6.}$

SZEGEDI Molnár Géza festő

Házad ékessége : Görögkatolikus templomok, ikonok, ikonosztázok Magyarországon. Bev. Bacsóka Pál. Bp.: Nyirgyháza : Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 1991 12-13. lej

Debrecen, 1950

SZEGEDI MOLNÁR Géza

Nagy Gergely: Kertvárosunk, a Wekerle.
Bp. 1994, F. Szelényi Ház

68.

id. SZEGEDI MOLNÁR GÉZA

festőművész emlékkiállítása

MIDEGKUTI SZALÓKY GALÉRIA

1996 május.

Szegedi Molnár Géza festő

MN 1997. jan. 28.

SZEGEDI MOLNÁR GÉZA (1906–1970) festőművész emléktáblájának avatója ma délután egy órakor lesz Budapesten a VI. kerület, Nagymező utca 8. szám alatt. Emlékbeszédet mond Aba-Novák Judit és Szegedi Molnár Géza. Közreműködik Papp János, valamint a Bartók Szakközépiskola fúvósötöse.

szöntő személyes hangvételben. = Műhely, 9, 1986, 4. 8. ill.

SZÉKELY András: Borsos Miklós köszöntése. = Népszabadság, 1986. augusztus 13. 7.

TAMÁS István: A szobrász portréja. = Új Tükör, 1986 augusztus 31. 31. ill.

T.A. [TASNÁDI Attila]: Borsos Miklós jubileumára. = Népszava, 1986. augusztus 13. 6.

(T.S.): Borsos Miklós 80 éves. = Új Ember, 1986. augusztus 24. 1.

1598. Borza Teréz

kiáll. Bp., Ernst Múzeum, 1986 **ism.** HAJDÚ Éva: Ké kiállítás. = Magyar Nemzet, 1986. március 8. 9. VADAS József: Végzetes finomságok. = Élet és Irodalom, 1986 március 7. 12.

1599. Botta, Mario

MORAVÁNSZKY Ákos: Az építészet szuverenitása. A kontextus kérdése Mario Botta alkotásaiban. = Magyar Építőművészet, 1986, 2. 46-49. ill.

1600. Bozóky Mária

BOZÓKY Mária festőművész kiállítása, Győr, Képcsarnok Bemutatóterem, 1986. április 24. - május 2. Bev. Bozóky Mária. Győr, 1986 4 p., ill.

1601. Bölöni Vilmos

FÁBIÁN Imre: Jelzések, hangulatok [beszélgetés]. = A Hét, 1986. szeptember 4. 7. ill.

1602. Bráda Tibor

kiáll. Bráda Tibor, Kiss György, Esztergom, Rondella Galéria, 1986 **ism.** KORIN Géza: Bráda Tibor és Kiss György kiállítása. = Új Tükör, 1986. október 12. 3. ill.

1603. Bródy-Maróti Dóra

V.S.[VADÁSZ Sándor]: Bródy-Maróti Irén (1899-1985). = Könyvvilág, 31, 1986, 1. 31.

1604. Buda István

kiáll. Buda István, Kubisch János, Ridovics Péter, Bp.,

Szegedi Mohár
Géza
festő
VI. Nagymező u. 8.

MKSz 1947

Szegedi Molnár Géza

MDK

Aktok a szabadban

Műcsarnok 1939. téli tárlat

MDK

Szegedi-Molnár Géza

A Képzőm.Társ. fennállásának nyolcvanéves jubileuma álkalmából kiállitást rend. a Műcsarnokban. Műveivel résztvett a kiállitáson.

Lazáni Abonyi Ernő: A Képzőm.Társ.jub.kiáll.

Magyarság, 1941. márc.2. 13.1.

Szegedi Molnár Géza MDK

Öregasszonyfej, olf.

Mücsarnok 1940/41 A magyar müvészetért c.kiáll

MDK

Szegedi Molnár Géza, festö

Alkony a Balatonon.

A Vall. és Közokt. Min. vásárlásai. 1938 jul.1.-aug.1.
Kat. 2o.1.

Szegedi Molnár Géza

MDK

Részlet a Fórumról.

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Szegedi M. György

A tatai Kuny Domokos Múzeumban megnyílt szept. 18.-án a „Vaszary tanítványok" c. kiállítás, melyen a művész művei is szerepelnek.

Utikalauz üdülőknek

1977. IX. 22. Petőfi, 10.15 /11/ Gué.

Szegedi Olasz Márton.

Ötvös Debrecenben a XVII. sz. -ban.
A város főbírája 1612-17 közt egy
aranyos szablyát vásárolt tőle.
A Nagytemplom kincstárának ezüst-
kannája is valószínűleg tőle / Kőszeghy
Elemér szerint/

A képzőművészetek Debrecenben 1961. Debrecen 23-24.l

Szegedi Olasz Márton ötvös

Debrecenben működött. Ő készített egy aranyos nablyát (1612-1617) a város főbírója számára.

A képzőművészetek Debrecenben
1961

23 oldal

Szegedi Olasz Márton

Ukasztani Kanna (szapró)

A képzőművészeted Debrecenben, 1961

15 kép

Szegedi Ötvös Gáspár, ötvös n

Szegedi szár marású 1635 Sebrecen-
ben dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvé-
szetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged.1957. Szegedi
Nyomda Váll.1957

Szegedi ötvös Szegedy, ötvös m.

Szegedi származású mester 1579. Kolozsvárott dolgozott. - 182 old.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged. 1956. Szegedi Nyomda Váll. 1956

Szegedi Ötvös István, ötvös n

Szegedi szás marású. 1692. Nagy vára-
don dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvé-
szetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged.1957. Szegedi
Nyomda Váll.1957

Szegedi Ötvös ~~Jor~~ János, ötvös

Szegedi szármarási mester 1651-1670.
Vassán dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX. századi képzőművészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged. 1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

Szegedi Ötvös Mártoné, ötvös m

Szegedi szár mázás ú. 1623-1631. Lebre-
cenben dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvé-
szetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1957. Szegedi
Nyomda Váll.1957

Szegedi Ötvös Martha ötvös

Kótai József: Ötvösmuvészet a hódoltság korában

Muvészet, 1983. április

Szegedi Ötvös Márton ötvös

Takács Béla: Különleges ussantali edények:
„Oszlopdíszes" kannák és poharak. = Reformátusok Lapja
XXXVIII-évf 5. sz. 1984. febr. 5. 5. p. ill

XVII. sz. magyar ötvösnek,
Szegedi Ötvös Márton, 1631
debreceni Nagy és Kis templom számára

ELŐ

1969 május elsejével
mányos Akadémia a Művésze
melynek tizenöt éves, teh
fiáját most közreadjuk. A
mény fő célja, a magyaro
eddig hiányzó összefogla
készitése. S a tételek ny
szerét: tudományos mühely
müködött a különböző szal

SZEGEDI ŐTVÖS Márton

– Beregrain, talpas pohár XVII. sz. ef

Confonia 1996/2 99.

Szegedi Ötvös Máté

ötvös

Kassa. XV 4.

Irod

Szikl. Borov. 166-1.

..... nevü munkás igazolta

a művezető aláírása.

lyezem:

gy helyettesének
ása.

Endrényi Imre, Szeged.

Szegedi Ötvös Máté

U. 1832

Száma sor	leltár szerint	A mű szerzője, címe, anyaga stb.

Szegedi Ötvös Máté.

~ Kassai of also magyar ötvös 1463 ban.

Sthl 26. 1

Matthaeus Aurifaber Zegedi

1463-ban polgárjogot nyert;
1475 ig pere ügyekben szerepel.

Mihalik József. Kassaváros
ötvösségének története.
Bpest. 1900. 118. l.

Lippay

festō.

MDK

Szegedi Ötvös Máté ötvös

sz.n.: Hires régi kassai ötvösök...

Az Est, 1939.jul.27. 12.l.

AUM.

Szegedi Ötvös Mihály, ötvös m

Szegedi származású. Nagyváradon dolgozott. 182. old.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőművészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve. Szeged. 1957. Szegedi Nyomda Váll. 1957

Szegedi Örvös Sámuel

Debreccen 1663.

l.

Zoltán Deb. 17. l.

Győr, mureum

192–198
Képer!

Szegedi Ötvös Tamás, ötvös

Szegedi szármarás ú mester (1572-1599)
Kassán dolgozott. 182 old.

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvé-szetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1957. Szegedi Nyomda Váll.1957

Szegedi Pál I.

l. Jeggin

Rätt I. 303

Szegedi Pál II.

l. Zeggen

Ráth I. 303.

Szegedi Tál III.

Foggin

l.

Rath I. 303.

Szegedi Pál

XVII. 12

Kolozsvári asztalosok

1. f.

Szegedi Péter

A Csepel Galéria a Csepeli Munkásotthon képzőművészkörének újabb három tagját mutatta be. A Svidrony Sándor, Szegedi Péter és Vértes Zoltán műveiből rendezett kiállítás június 8-tól 20ig tartott nyitva.

Népművelés 1971/7 43 old.

Szegedi Péter

Kiállítási a Szegedi Művészotthonban

Magyar Nemzet 1987. IX. 25.

Szegedi Rozália, festő restaurátor

L:Illés János

Kerti Sándor:Acserkuti románkori templom 2518-2522.

Élet és Tudomány,Bp.,1976.dec.3o. XXXI/53

M.D.K.

Szegedy Róza

Quodlibeteket készitett Kisfaludy Sándornak. 354.o.

Csatkai Endre: A magyar Quodlibet. 353.o.

Arrabona,7.1965.A győri Múzeum Évkönyve.Győr.1965.
Győr-Sopronmegyei Nyomda.Győr.

MDK

Szegedi Sándor

Zugliget

Faluvége

B.Szal. kiáll. 1927. jun. 25. 11

Szegedi Rozália
Kápolna
neobarok
képe repr.

Kiss Ilikekath. Magy
919 l.

Szegedi Kálvária
neobarok
képe repr.
919. l.

Szegedy Sándor

u. 1833

Szögdi (Szegedi) Sándor

1660 Bozassi Tsene szegödtette inasul, meg Colosvartoll jött levelet szolgálni kett Esztendeig Kunaszombaton.

Romer Florist. A hazai ötvöreitek szabadai. Századok 1877 évf. 423. l.

Szegedi Szüts István

MY WAR BY SZEGEDI SZÜTS. London, 1931. Könyv, melyet *Szegedi Szüts* István rajzolt meg elejétől végig. A könyv drámai lüktetésű, részletes, a legapróbb részletekig menő szörnyű beszámoló a világháborúról, anélkül, hogy szerzője egyetlen sort írt volna a könyvben. A bevonulástól a leszerelésig, sőt azon túl a legvégső kibonyolódásáig ennek a tragikus embersorsnak minden külső és belső mozzanatát feltárja a szerző — képekben. Csupa tusrajz végig az egész könyv. Érdekes, vonzó, hátborzongató, az idegeket pattanásig feszítő rajzok ezek, melyeket már nem is impresszionistának lehet nevezni, hanem a pillanat egy ezredrészébe sűrűsödő appercipiális kirobbanásnak. Villámgyors asszociációk és villámgyors vonalak. Haragos, drámai és mindig jól célzott telitalálatok. Aki ezt a könyvet rajzolta, mestere a rajznak. Mestere annak a rajznak, amelynek legfőbb értéke a kifejező erő. Szegedi Szüts könyve ismét egy kiváló magyar tehetség nemzetközi sikere.

81

Képzőművészet

1932.

Bihari Sándor, Budapest, Aradi-u. 59. (6.)
Braunecker Stina br., Budapest, Erkel-utcza 6. (237.)
Brodszky Sándor, Budapest, Izabella-utcza 44/B. (223.)
Bruck Hermina, Budapest, V. Mérleg-utcza 3. (212, 536.)
Bruck Miksa, Budapest, Nagy János-utcza 15. (196, 214.)
Burger Lajos, Budapest, Vörösmarty-utcza 73. (37.)
Büttner Helén, Kis-Kartal, u. p. Aszód. (540.)
Coulin Arthur, Budapest, Rudolf-rakpart 7. IV. 15. (198.)
Edvi-Illés Aladár, Budapest, Rottenbiller-utcza 37/c. II. (601—608.)
Endrey Sándor, Budapest, Kálmán-utcza 15/B. (232, 541.)
Ellinger Emil, Budapest, Régi posta-utcza 11. (253, 610.)
Fábián Béla, Budapest, Rökk-Szilárd-utcza 5. I. 4. (250.)
Führer Rikhárd, Budapest, Vámház-körut 16. 2. (52, 63, 64, 65, 82, 84.)
Grieszfelder János, Bécs, Schillerplatz 3. (51.)
Grünwald Gy. Imre, Budapest, «Orient» szálloda. (164.)
Györök Leó, Budapest, IX. Rákos-utcza 8. (92, 93, 252.)
Háry Gyula, Budapest, Nagy János-utcza 14. (244, 251, 544.)
Hegedüs László, Budapest, Bajza-utcza 19/c. (43.)
Holló Barnabás, Budapest, Várkert-bazár. (48, 78.)

Szegedi Szüts

MY WAR. By Szegedi Szüts, with and Introduction by R. H. Mottram. London, John Lane the Bodley Head Limited, 1931. 8°, 206 képpel.

A Londonban megjelent, rendkívüli fénnyel kiállított könyv tulajdonképpen képeskönyv, de felnőttek részére. Egy magyar grafikus rögzíti le benne, ami vele my war : az én háborúmban, mindenki háborújában, a világháború alatt történt kinn a haretéren. A rajzsorozatnak meséje van, mint Masereel fametszet-ciklusainak s szellemével rokona a Remarque-könyvnek s az utána következő, a világháborút bizonyos távlatból látó tengernyi könyváradatnak. Szegedi Szües kitűnő technikájú rajzoló és széles regiszteren játszik : a lövészárok borzalmaitól a frontmögötti, olykor humoros idillekig mindenhez van érzéke. Kivonatosan, pár goromba tussvonallal rajzol, de kevéssel is sokat tud mondani. Ami stílusát illeti, leginkább a német fiataloktól, George Grosstól és társaitól tanult. Külön ki kell emelni a kötet bámulatosan sikerült offset-litografiát, melyek százszázalékosan visszaadják a rajzok izgatott, lázas karakterét. A könyv a magyar grafikusművészet külföldi térhódításának egyik fontos állomása.

G.

Magyar Iparművészet
1931. 214 l.

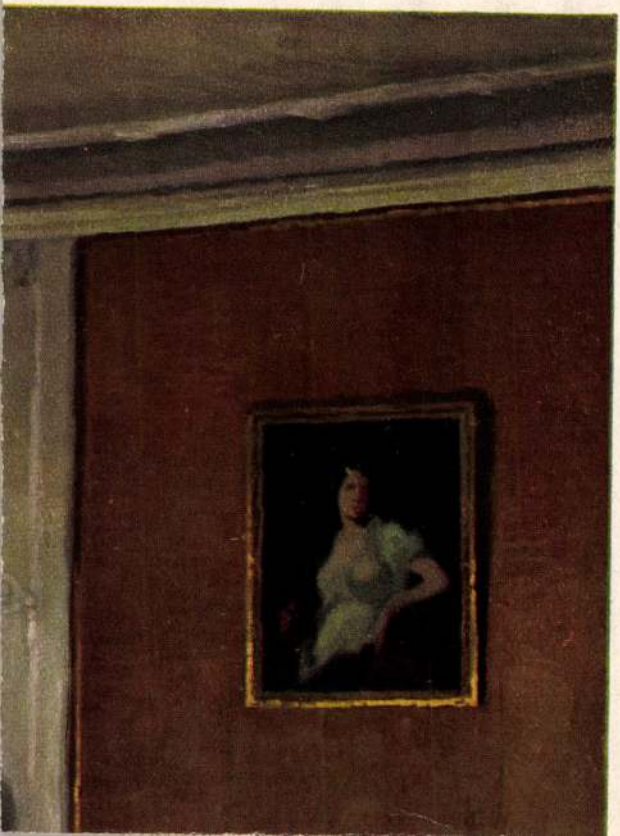

Szegedi-Tadesco Anni I.dij, ruhaterv

Magyar Iparművészet 1934. 207 l.
A magyaros öltözködési mozgalom orsz. bizottságának ruhatervpályázatának eredménye.

Szedi Tedesco Anny

Magyaros estélyi ruha

I. díj

MAGYAR IPARMŰVESZET, 1934. 171. l.

A Bibliophil-Társulat nemzetközi nyomdaművészeti kiállítása.
Jaschik Álmos: Könyvcímlap 49
Végh Gusztáv: Plakát — könyvboríték 50
Lebedeff: Könyvillusztráció 50
Kozma Lajos: Könyvboríték 50
Beckett Paper Co. reklámja — Erie: Divatlapboríték — R. Koch: Fametszet — Jaschik Álmosné: Könyvkötés 51
Rauscher György: Címlap 52
Johannes Boehland: Plakát 53
Ossando: Állatkarikaturák 54
Grigorjev: Könyvillusztráció 55
Bolin: Plakát 56
Haranghy Jenő: Freskókarton 88
Végh Gusztáv: Illusztráció 90
Maróti Géza—Kner Albert: Címlap 91
Leszkovszky György: Freskó. — Sgraffito templomdíszítések 126
Leszkovszky György: Kápolnaszentély fala. — Mennyezetdíszítés 127
Kovács Béla: Temperafestmények 141
Molnár C. Pál: Fametszetek 47, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176
Dallos Hanna: Fametszetek 177, 178, 179, 180, 181
Gáborjáni Szabó Kálmán: Fametszetek 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190
Reiter László: Fametszetek .. 7, 48, 70, 199
Buday György: Fametszetek 71, 93, 94, 95, 96, 102, 105, 191, 192, 193
Fáy Dezső: Fametszetek 46, 47

Szegedi Szűts István

ság, Epedők, Cowboy-csók, Időtöltés, Spanyolok, Párbaj, Kulturmunka, Dante és Beatrice, Viszály, Széptevés, Léda és a két hattyu, Hadbamenők, Dombon, Templom-ut, Digenes, Utca, rajzok ; Kalmár, Lovas, Szőke nő, Uton, Szájaskodók, Hajnalban, Gémeskut, Boros legények, Ökör és a gazdája, Munkás, Pán, Csók, Csatatér, Jajgatók, Szántás, Imádkozó fa, I-II. Napot váró föld, Közeledés, Imádkozó fák között, Remete, Erdei bujaság, Olaszok, Tanulmányfej, Tiszavidéki paraszt, Alföldi táj, Szivlövés, Tanulmányfej I-XV. Kutágas, Gascognei, Apostol, Alkalomváró, Pihenő, Virágszedő, Judás, Tavasz, Néger, Munkás, Madonna, monotypiák.

cius no 11. A miniszter megh

lamtitká

Szegedi Szüts István

Mentor, 1926.máj. gyüjt.kiáll.:

H.M.xxxxx, Szinyei Merse Pál, Kodály Zoltán arck., Valse triste I-II., Erotica, Földmunkás, Portré, Hegyen, Szerelem, Gondolkozó, Bölcs, Szenvedés, Születés, Oltárkép-terv, Örömtánc, Lázadó, Munka, Ballet, rajzok és karcok; Grotteszkek: Uralmon, Hibás találat, Centaur-legény, Zeus ur, Nőrablás, Gőzfürdőből, Dirigens, Vivómester, Tatárjárás, Tánc, Jómóduak, Nyulánk csók, Tanulmány, Tengernagy, Régi nemesi család, Vigyázatlanság, Királynőm meghalok érted !, Inquisitor, Sátánfiú, Ach ! mon Dieu !, Kényelem, Egyensuly, Kacérkodás, Fakir, Öreg amazon, Ütem, Mohó-

államtitkár.

sands of miles to induce foreign campers to come to Hungary. In France he has been officially welcomed by the Touring Club de France and in England by the Royal Automobile Club and the Camping Club of Great Britain and Ireland. Similar welcomes have also been accorded to him in Germany and in Belgium. A notable feature of his work has been the collection of photographs which he has gathered together of all the camp-sites in the list of the Royal Hungarian Automobile Club.

A few notes on climbing in Hungary. Post-Trianon Hungary, of course, contains no mountains of an alpine character. Its highest point, Kékes in the Mátra mountains, is a modest 1010 metres and, though favoured with excellent skiing conditions in the winter, it is in no sense a mountain as the alpinist defines it. The other hill-ranges of Hungary, the Bükk, the Bakony and the Mecsek, are much the same. It is one of the tragedies of present-day Hungary that nowhere in his own country can the young Hungarian climber find an outlet. In pre-Trianon days Hungarian climbers were noted for their exploits in the High Tatras, in fact they were the pioneers of climbing in the highest range of the Carpathians.

Much surprise may therefore be expressed when it is mentioned that there are two very active climbers' schools in Hungary. The one known to the writer is the school at Oszoly, some twenty-five kilometres north-west of Budapest. It is much frequented by the present generation of Hungarian climbers as it affords them with one exception (the other school at Vaskapu) the only opportunity of rock-climbing in their own land.

The school at Oszoly is situated in the delightful Pilis hills and is about ten minutes' walk from the village of Csobánka. It consists of various limestone formations averaging fifty to sixty feet in height. The rock is exceptionally safe and numerous foot- and hand-holds are found; every type and variety of climb is to be had — chimneys, buttresses, exposed faces, traverses, and so on. The most popular climb is the *Óra* (The Clock). Climbing on these rocks is best done with *Kletterschuhe* and rope. Csobánka is about an hour's run by motor-car from Budapest along the road to Esztergom, and it forms a pleasant afternoon's excursion. There is a typical *csárda* in the village and for a few fillérs Hungarian wine and music can be obtained (after the climb) *ad libitum*.

V. G. BILLER

A HUNGARIAN PAINTER IN LONDON

We are grateful to Mr. Szegedi-Szüts for giving us once more the opportunity of seeing a collection of his drawings, after a lapse of ten years. His first exhibition in England, held at the Gieves Gallery in 1929, had a deserved success. Since then Messrs. John Lane have published his book "My War," a series of his war drawings, which appeared in 1931. Examples of his work have appeared occasionally, notably in the Anti-War Council's Exhibition in November, 1933. Ha has done some good poster work for the Shell Company and of late he has been engaged in animated diagrammatic work for the films. Living in Cornwall and married to an Englishwoman —

The Hungarian Quarterly
Summer 1939.

forming a separate organization for Hungarian campers was then suggested by some English friends, but in April 1935 the Royal Hungarian Automobile Club extended its constitution to include the organisation of camping and caravanning in Hungary, and Mr. Ernest Benedict Sátori, who proposed this extension of that Club's activities, was appointed manager of the camping department.

The first task of the Club was to find suitable camp-sites in all parts of the country and the second task was to induce foreign campers to visit Hungary in large numbers. Both these tasks have been undertaken with a measure of success which reflects great credit on those responsible for the organisation. Now, after three years of active work, there are 135 camp-sites on the list of the Club in all parts of the country. With two exceptions all these camp-sites belong to local authorities and are recognised by the Royal Hungarian Government. They are all situated near the main-road system, and about half of them are placed on the banks of the Danube, Tisza, Körös, Maros, and Sió, and around Lake Balaton. At fifteen camp-sites landing and technical facilities are provided for private aeroplanes. The camp-sites are classified according to the English system: private, society and public. Camp charges are regulated throughout the country; for the ordinary camper a charge of one pengő is made for a night's stay at any camp. The camps are under the management of either the travel bureaux of the local authority or the local "Camping-Service" representative appointed by the Royal Hungarian Automobile Club. Private land may also be used as camp-sites with the permission of the proprietors. In the neighbourhood of Budapest there are seven camp-sites, the most popular of which are the camps at Gellérthegy and at Schmidt-Castell.

Since the Royal Hungarian Automobile Club started its camping activities the number of foreign campers in Hungary has increased steadily every year. In 1937 over six hundred persons availed themselves of the Club's "Camping-Service" and despite the unsettled political situation in Central Europe during 1938 some two hundred and fifty campers came to Hungary from abroad. The last-named figure compares very favourably with the general influx of tourists into Hungary. Of course it is not possible to give accurate statistics, as many foreign campers do not come to the Club, and travel around the country on their own. The campers come from all parts of Europe, but by far the greatest number are those from England, France, Italy, Belgium and Holland.

In 1936 the Royal Hungarian Automobile Club associated itself with the International Federation of Camping Clubs, a non-political organisation embracing thirty-five clubs and organisations in sixteen European countries which are interested in camping and caravanning. It is hoped in Hungarian circles that the 1940 Congress of the International Federation will be held in Budapest and an application to this effect will probably be submitted to the Federation at the next Congress at Zürich in 1939.

The organisation of camping in Hungary is practically the work of one man — Mr. E. B. Sátori, a Transylvanian by birth. He has devoted an enormous amount of time to the work and has himself personally inspected each one of the 135 camp-sites in Hungary. Abroad, he has travelled several thou-

who is both painter and musician — Mr. Szüts has made England his home, and depicts its everyday life with no less sincerity than that of the Hungarian Puszta.

The Chinese ink painters of the Southern Sung school rarely painted for the sake of recording the physical variety and beauty of their surroundings. Their work was the synthesis of intellectual, spiritual and visual contemplation; the sum total of experience. They observed, felt, understood, and then they drew. Mr. Szegedi-Szüts, in his ink drawings recently exhibited at the Ward Gallery in London, shows himself one of the rare modern masters of this medium. Like the Chinese painters of the twelfth century he records his whole experience with a forcefulness and economy which satisfies the eye and the emotions. He is completely convincing in his sincerity.

Like his great Asiatic forerunners, Mr. Szüts knows the value of plain paper. With him, as with all true masters of ink painting, the blank spaces he leaves are, paradoxically, filled by the subtlety of their outline. They not only convince but stimulate the imagination, thereby fulfilling the true function of a work of art. In "The Funeral" he has written a complete description of the grief of humble mourners in a few lines. We say "written" advisedly because his style, at its purest and best, is calligraphic. Technically the contrast of the perpendicular figures, the angular perspective of the road and the curved line of the clouds is extremely effective. Again, in "The Forest" Mr. Szüts has admirably depicted not only the light falling through massed tree-trunks but the whole subjective character of the forest itself. And the vision of being behind the vision of existence is the outstanding quality of all his work. In his work there are many examples of such simply recorded experiences, each one with a human emotion perfectly conveyed. Of these the best are "Homeward" and "On the Road." As of the artist Li Ch'eng it may be said of him: "He is sparing of his ink as if it were gold."

Of his ink paintings "The Cup Final" with the small boys playing football in the bare wintry field is an example of his power of rendering movement and "Refugees" vividly suggests the protectiveness of the tired old man sitting on his bundle watching the sleeping child.

When Mr. Szüts experiments with other mediums he is not so successful. His etchings are not effective and his monotypes — pictures painted in oil on glass subsequently printed on paper — are unpleasing in colour and lacking in form.

AVERIL MACKENZIE-GRIEVE

THE TRAGEDY OF MAN

Another Dramatic Production at Sárospatak English School

The English version of the epic drama in verse by Imre Madách, *The Tragedy of Man*, scenes from which were performed by the pupils of the English Boarding School at Sárospatak on March 25, has not, so far as we know, been produced in England. It is a pity that the work should be so little

known there, though it is inevitable that a poetic play should not show to the best advantage in translation, and it must be admitted that there is little in the language of the competent but unexciting rendering of Dr. Paul Vajda and Mr. C. H. Meltzer to catch the imagination of an audience. None the less, the greatness of Madách's achievement becomes apparent in its main lines even in translation. It is evident that he possessed the two gifts essential to an epic poet, vision and a considered philosophy; he had the power to handle a vast subject imaginatively and to give it significance and coherence, to portray the whole history of man and to stamp it with his own interpretation. One feels that he has succeeded brilliantly in a field where western contemporaries of his, such as Tennyson and Victor Hugo, who were open to similar influences, had attempted the task only fragmentarily or without insight.

The theme of the play concerns the efforts of Lucifer — "The Spirit that eternally denies" — to bring about the destruction of Man by convincing him of his own futility. Having tempted Adam and Eve with the lure of Knowledge and caused them to be rejected by their Maker, he proceeds to show them in a series of visions of the future life of Man precisely what this new-found power will amount to. Through the ages Adam is shown the failure and corruption, one by one, of all his ideals, while the individual whose individuality is the expression of the God in man is constantly frustrated and sacrificed to the mob, whose impulses are no higher than those of beasts. The work leaves a deep and enduring impression of pessimism which is only slightly alleviated by the consolation offered in the last scene; Adam, frustrated in his intention to avert such a future by suicide, is reconciled with his Creator with the exhortation

"Strive on, strive on, and trust!"

The *Tragedy* was not intended by the author for actual stage representation, but provided that the difficulties of production can be overcome there is a good dramatic quality about the antitheses of the play, and the crowd scenes, though they are drawn in bolder and less subtle lines than those of Shakespeare, are particularly effective. This was an important factor governing the choice of the work for this year's English play at Sárospatak; it was desirable that the production should include spectacular qualities which could be appreciated even by an audience to a large extent non-English speaking.

The difficulties of putting the play upon a small stage were, of course, in the case of some of the scenes, insuperable; the Sárospatak production contented itself with the first three scenes and the last, which deal with the Creation, the Fall and the reconciliation, and two pairs of scenes from the body of the play — those taking place in Egypt, Athens, London and the Phalanstery of the future. The two crowd scenes, the Athens and London ones, were acted with a good deal of zest. The linguistic difficulties of this, a translation in modern and lucid English of a play with the original of which the principal actors were already acquainted, were less than those of almost any classical English play that could have been chosen; and the actors, largely the same as those who took part in last year's production of *Macbeth*,

Szegedi Szüts István

festő

koll. kiáll. a Mentor

könyvkeres kedésben

1927?-ben.

A Katalogus Csorba

Géza csomagjában

Carlovitica Ao 1699 Romanorum
o peronnet!
rl. 49 : 58.5 cm.

Térkép.

Felirata az allegorikus
mögött magas hegyek látszanak:

PRINCIPATUS
TRANSILVANI
IN QUINQUE NATION
earumque
REGIONES et CUMITAT
cum finitimus vicinorum St
vinciis accurate divi
ex conatibus
JOH. BAPTISTAE HOMA
Sacrae Caes. Maj. Geograph
Noribergae.

ezután a talapzaton: Benevole
Transilvaniam ex quinque d
arum populis constare, c
Hungari, et Siculi vulgo Z
davi. Regio olim sub Regib

Szegedi Szüts István

Kut 1929. jan. kiatt.
Csorba Géza archaje

Sepsiszentgyörgyi
Székely Mikó-Kollégium

X. 170.

Szegedi Szüts István

szül. Bpest 1893 dec. 7. Kepró-
mur főiskolán tanult 1914 ig.
Aug. beronult, 4 évig front-
stolgálat volt. Vitéziéremet
kapott. Azután a Nemzeti Lad-
seregben volt 8 hónaig. Azután
Bukarestben, Konstantinápoly
Bécs, Párisban volt. 1926.
Tolnán, jelenleg Csongrádon
rajztanár. Grafikus, arckép
festő főleg olajban. Weisz Man-
fréd díjat nyert 1919 ben. 1926
Mentor Kanyves boltban volt.
Koll. Eiállítása. Amit grafikus
szines monotipiákat készít.
Ernst Muzeumban van tőle Strobl
Alajos arcképe - Expressionista

Saját Lőtlic
1929 jul. 6.

16684-88. Posner, Budapest.

Szegedi Szűts István

Magyar Műemlék
1926. 314.

Pázmán Péter

Derékon alól, kétnyolcaú
s cappájá bibor piros; szeme b
vegyült. A háttérben jobbra zöld fu
olvassuk:

„Petrus I. Pázmany S. R. E
Strigoniensis Collegij

Olajfestés vászonra, mére
~~M. Képt. 27~~. M. Képt. 3
A pozsonyi gymn. letete
1896. III. 3. az ezredéves K
nau 1896. XII. 28–29. érkezett

Viktória-nyomda.

Feladó: Szegedi Szűts István

MAGYAR MŰVESZET

1926. 314.

LEVELEZŐLAP

II. MAGYAR FILATELISTA NAP
BUDAPEST 1925 DECEMBER 12–14
HARANGHY.

Szegedi Szücs István

grafikus

Szegedi Szücs István

illusztrálta az alábbi könyvet

Márai Sándor:

Naptáros-ere. Hungária könyvek. 2. sz.

Bp. 1935.

észtésére vonatkozó egyéb határozmá-

aradnak.

november hó 24.

éből:

középkori munkákban igen gazdag német vidékeken, Halberstadt, Lüneburg, Quedlinburg, Brandenburg, sőt Danzig mellett, Wienhausen is nagy jelentőséggel bir, ámbár neve eddig nem volt általánosan ismert, ami abban találja magyarázatát, hogy amig pl. a halberstadti dóm román képszövés állandóan láthatók voltak s igy világhirre tehettek szert, a wienhauseni munkák, mint már emlitettük, csak nehezen voltak megtekinthetők. A szőnyegek egynek kivételével, magában Wienhausenben készültek, s daczára két évszázad stiláris vál tozásának, a vászonalapon való pamuthimzés technikája, a u. n. zárdaöltés jellemzi és teszi egységessé őket. Időtartamuk a 14. század elejétől a 15. század végéig terjed s a rajtuk levő egyházi és világi ábrázolások folyamatukban kifejezik képét adják e kor figurális (alaki) és ornamentális (diszitő) stilusképződésének Néhány ügyesen kijavitott hely kivételével a himzések csodálatos épségben maradtak meg és szinei világitó ereje egyenesen meglepő. Kiválik ebben a 14. század első feléből való u. n Próféta-szőnyeg és az 1300. év körül Tristan-szőnyeg. Csodálatosan szép a beosztása a 14. szá zadbeli Thomas-szőnyegnek s nagyon kedves a 15. század első felében készült vig vadászszőnyeg. Nagyon értékes a 15. század eisö éveiből való, nagy u. n. Speculum-szőnyeg mely sok alakjával a késői középkor legkedveltebb és legé pületesebb témáját, Krisztus és Mária életét mutatja be, ótes tamentumi és világtörténeti eseményekre való utalással. Ugyan ezen század utolsó éveiből származik a négy méternél maga sabb és hét méter széles, világos szinü Anna-Elisabeth-szőnyeg

HADADY URI DIVATKÜLÖNLEGESSÉGEK
FEHÉRNEMÜEK MÉRET SZERIN
ALAPITVA 1910. ■ **CLUJ, PLEBÁNIA ÉPÜLE**

4529 sz. E. hatósági engedéllyel. A sz
Készült a „PROVIDENTIA“ nyomdai műintézet
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Ko

MDK

Szegedi-Szücs István

készitette Márai Sándor: Naptárcsere c. könyvének tusrajzait

Magyar Iparművészet 1936. 20.l.

Dávid Lajos-Imre

Elektronikai Mérőcsoport
Diplomaterv konzulens:

Szegedi Szűts István

festő

1929. dec. koll. kiáll.
Londonban.
El Greco modorában
fest.

Budapesti Hírlap

1929. dec. 18.
(Magyar festőnövendékek sikere Londonban.)

1·60 / 1·10 / 0·35

ska	15' h 8" sz. 2" vatg	4.–	56.–
"	15' " 11" 2" "	4.50	9.–
"	15' 10" 2"	4.–	16.–
"	15' 12" 2"	4.50	45.–
	15' 6" 5/4"	1.50	21.–
ey	48/100 – – –	– 50	2.50
	60/160	1.20	3.–
	3"/80	– – –	1.40
r		7.–	10.50
		5.–	7.50

Összesen K. 171.90

szives nagy

kiváló tisztelettel

WAGNER EDE és ifj. PÉNZES JÓZSEF
épitő mesterek
SZÉKESFEHÉRVÁR

Wagner Pénzes

Szegedi Szüts István

festő

Koll. kiáll. a Mentor-
ban 1925. v. 1926. majusában

Részletes katalogusa
a Fővárosi Képtárból
jelenleg nálam

1950. okt.

GRAFIKAI SZEMLE

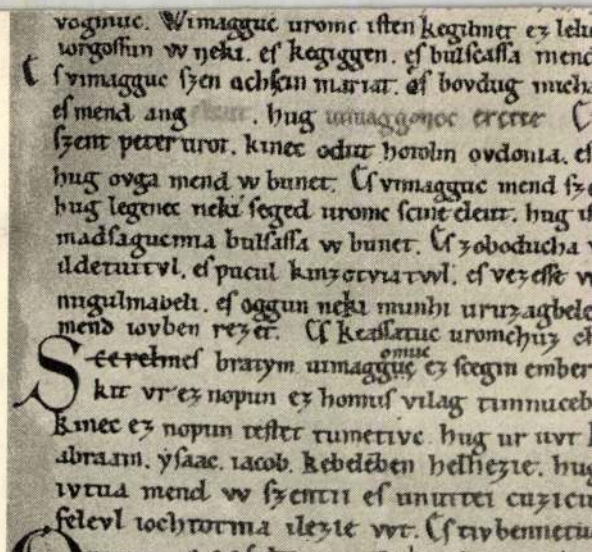

A Pray-kódex egy oldala, rajta a legrégibb magyar nyelvemlékkel, a „Halotti b
A nyelvemlék mai magyarsággal való olvasási módját „Följegyzések" című r

GRAFIKAI SZEMLE

Szegedi Szüts István festő

* **Kiállítás Szekszárdon.** Szegedi Szüts István festőművész nemrégiben Budapesten osztatlan sikert aratott grafikai művei kerülnek most Szekszárdon bemutatásra. *Gádor* István szobrászművész pompás kerámiai munkáival egyetemben. A kiállítás szerdán nyilik meg a Kereskedelmi Kaszinó helyiségeiben. A szekszárdi mükedvelő közönség nagy érdeklődéssel várja a két művész bemutatkozását.

XII. 24 pénteki.

Magyarország 1926 XII. 24.

MDK

Szegedi Szűcs István, grafikus

Mázai Sándor Naptárcsere c. írását látta el rajzokkal. A kiadványt a Magyar Bibliofil Társaság 1935-ben első helyre sorolta az öt legszebb között.

Szíj Rezső: Bródy-Maróti Dóra

742-744.c

A KÖNYVTÁROS, Bp. 1963. december

XIII/12

MDK

Szegedi Szüts István

kiáll. Mentor-szalonban

Kiállitások. Magyar Müvészet, 1926, 3o4.o.

Szegedi-Szücs [ ], grafikus

Rajzai val jelent meg Márai

Sándor: Naptár-szere c. könyve

— : A Magyar Bibliophil Társaság 2

A Könyv. Bp. 1936. január III/1

Szegedi Szüts István

PH. 924
VII. 11

— **Magyar festőművész kiállítása Londonban.** Szegedi Szüts István festőművész, akinek több grafikáját nemrégiben a Szépművészeti Muzeum vásárolta meg, a londoni British Muzeum és Tate Galléry grafikai osztálya igazgatóinak meghivására kiállitást rendez Londonban. A magyar művész kiállitása az ősz folyamán nyilik meg.

P. H. 929. VII. 11.

Hermann Lipót

Szegedy-Szűts István

festőművész

KUT képzőművészek Uj Társasága kiállítása - Nemzeti Szalonban - képével szerepel.

Pesti Napló
1929.I.6.

Szegedi Szüts István

** **Magyar festő kiállítása Londonban.** A londoni Gieves-Gallery helyiségében az Old Bond Streeten, december 10-én délben nyilik meg *Szegedi-Szüts* István festőművész kép- és rajzkiállítása. A kiállitást Rubido-Zichy báró, londoni követünk nyitja meg ünnepélyesen.

Hírlap 929. XII. 1.

Hírlap. 929. XII. 1.

Szegedi Szüts István

* **Magyar festők sikere Londonban.** A Redfern Gallery igazgatósága a londoni Gieves Galleryben kiállítást rendez *Szegedi-Szücs* István magyar festő műveiből. A kiállítást december 10-én délben nyitja meg Zichy-Rubido Iván londoni magyar követ. Szegedi-Szüts műveinek kiállítása december 23-áig lesz nyitva.

M. 929. XI. 27.

Uj Szalon
Milica Kozareva bolgár festőművésznő kiállítása.
1934. XI. 11 -

Szegedi Szűts István

Magyar Művészet, 1926

304.0.
kiállítások.

MDK

Szegedi Szüts István

Kiállitások. Magyar Müvészet 1926. 5. sz. 304.l.

e/: római lakótelep.
A feltárt római falmaradványok egyenértékűek a már eddig is műemlékként számontartott más római emlékkel.

megye/: Bajcsy Zsilinszky ut 63.
Volt megyeháza. Jelentős barokk épület, külső és belső kialakításában egyaránt meghaladja a műemlékjellegűek szinvonalát.

/: Kossuth tér 15.
Értékes későbarokk épület, szép copf ablakrácsokkal és részletekkel.

megye/: rk. templom.
A kevéssé igényes barokk homlokzat alól ritka, XVII. sz.-i festett homlokzat került napvilágra.

MJ-vé:

állapitást nyert, hogy az alább szi szinvonal, történeti vagy épi- tében elmaradnak attól a mértéktől, egkivánunk:

M.D.K.

Szegedi Szüts István

Rajz "Vasárnap" cimmel.

Szinházi Élet. Bp. 1926. május 31-juni.6.
XVI. évf. 22. sz. 30. lap.

M.D.K.

Szegedi Szüts István

"Szabó Dezső portréja" cimmel a művészről készült alkotásának repr.-ja.
A kisérő sorok szerint: "..a tehetséges fiatal grafikust nagy megtiszteltetés érte, a British Muzeum két rajzot vásárolt tőle, ugyancsak a Szépművészeti Muzeum is." A továbbiakban még megirja a lap, hogy most hosszabb tartózkodásra a művész Londonba utazik.

Szinházi Élet. Bp. 1929. okt. 20-26. XIX. évf. 43. ~~lap.~~ sz. 41. lap.

MDK

Szegedd Szüts István, graf.

Leszerelés. Rapr. 6.l.

Papircsákós kis fiu. Rajzok. Repr. 6.l.

Ünnep. 1935. 28.sz.

MDK

Szegedi Szüts István

/n.a./: Grafikai kiállitás. Magyarság 1926. máj, 9. 20.l.

Szegedi Sándor

ötvöslegény

Kassai Pál kolozsvári ötvösmesternél tanult, akitől 1659. okt. 10-én, mint kolozsvárról távozott, ajánlólevelet kapott. Ez az ajánló levél a M. N. Múzeum levéltárában van.

Mihalik Sándor: A vinabonbati ötvösről. Bpest. 1919. 87, 88. l.

Sulyovi vár II. 197.

Szegedi Sándor

ötvös.

Kolozsvárt lakó Eötvös Kassai Pál 1659-ben elbocsátja s ajánlja a rimaszombati ötvösöknek. 1660-ban Rimaszombatban Bozássi Ferenc szegödtette.

A rimaszombati ötvös céh régi jegyzőkönyve. M. N. Muzeum kézirattár.

Ballagi Aladár. Kecskeméti N. Péter ötvöskönyve. Bpest. 1884. 25-l.

Szegedi Sándor, ötvös m

Szegedi szás marású 1659. Kolozsvárott dolgozott. 182. old

Szelesi Zoltán: Adatok Szeged XIX.századi képzőmüvészetéhez. 180.o.

A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.1956. Szegedi Nyomda Váll.1956

SZEGEDI Sándor iparművész

kiáll.: 1988. nov.
Szeged
(Képcsarnok)

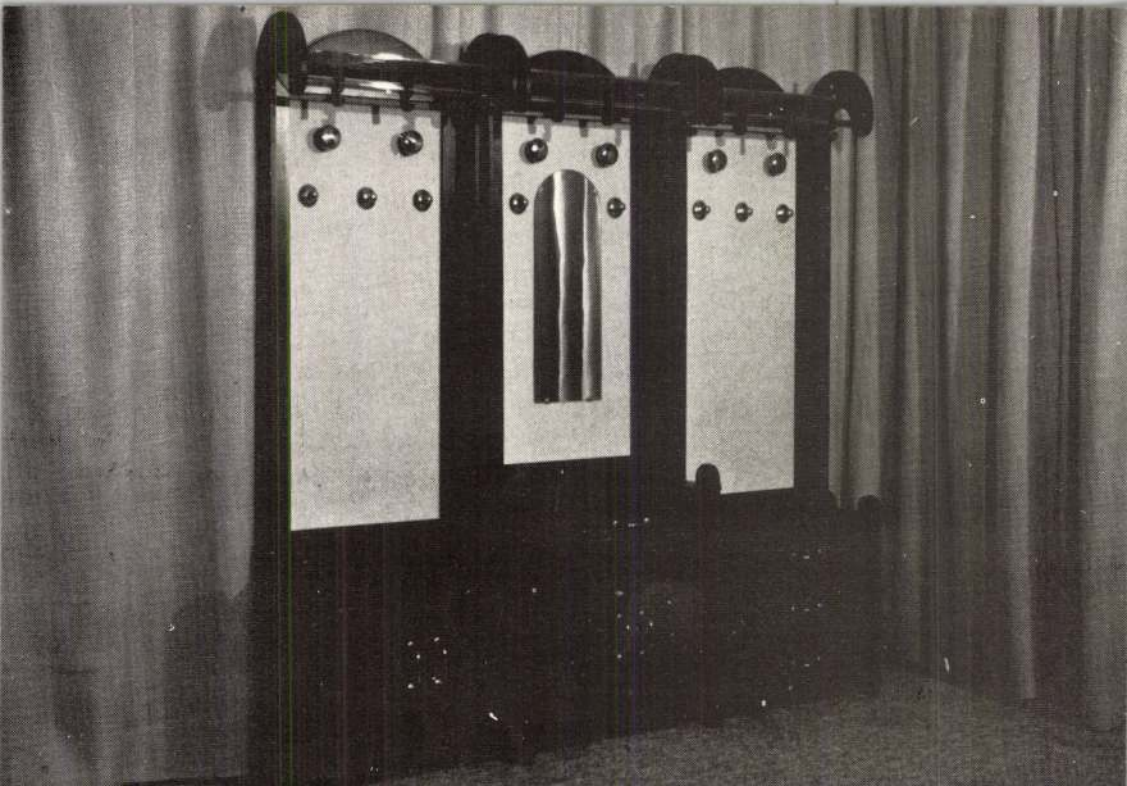

a látványos muzsikát. Most is Mikszáth Kálmán volt a referens és szinte mondani sem kell, hogy szellemesen, mikszáthiasan irta meg a nem mindennapi műélvezetről szóló beszámolót. Legmelegebben Sommer Bandit magasztalta.

— Sommer Bandi — irta csattanónak — olyan művésznek bizonyult, aki csodálatos vonalvezetéssel festi meg a muzsika sötétebb hátterét. Mindent meg tud oldani, még azt is, amit a legjobb művészek is elrejteni szoktak. A szegedi közönség régen ismeri tehetségét, de ma mégis meglepte a zsenialitásával. A magunk részéről is megállapithatjuk, hogy a kitünő művész többet nyujtott, mint amennyit vártak tőle.

dohogta magából azon nyomban:

— Nem férne bele a Tiszába. Ahhon tenger köllene, abbú is operenciás.

— Nohát, — bólogatott rá a bölcsbeszédü Pálfy Ferenc — nohát lássa, mégis lenyeltük.

Aznap nem is beszélt senki se többet az árvizről, amely csodálatosképpen a tűzvész áldozata lett. Ugyis a királylátogatással kapcsolatos ünnepélyek izgatták az elméket. Főleg a szinházban rendezendő diszelőadás elé nyugtalankodott a kiváncsiság. Ki kap vajjon meghivót és milyen helyre? Hát estére kitudódott. Aki számitott, a szinházban volt. És ami műélvezetet kaptak, királyi volt. De az egész királyi mulatságra mégis a szegedi hires kvartett tette rá a koronát.

Komolyan, frakkosan lépett ki a kulisszák mögül a négy művészember. Utolsónak a legnépszerübb jött: a félszemü, szőke, kicsike Sommer Bandi, a városi zenede professzora. Az ünnepélyes feketében szinte világitott a szőke feje. De nem is ez volt, ami megdermesztette a közönséget, hanem az, hogy nad-

Szegedi Tamás, Kassai ötvös

III. 77.

Szegedi Tamás

Előd

Kassai mar. kat. 285

Szegedi Tamás

ötvös

Karsai munr. Kat.
334 l.

Szegedi ötvös Tamás

1572–1599. Szegedi előkelő nemesi házból származó ötvös. Mintán már 1572-ben a tanács valami kihágásért 6 frtnyi birsággal sujtja, világos, hogy Kassai szereplése már előbbről datálandó. Úgy látszik ötvös Tamás 1572-ben Kassán már régi polgár, s valami kihágásért polgárjogát elvesztette, mellet 1576. febr. 10. újból visszanyer. 1586-ban céhmester vót már 1585-ben is az. Később 1587 és 1590 volt ismét céhmester, de lehet hogy még többszőr is bár nincsenek erről adataink. 1587 ben a tanács 10 frt birsággal sujtja, valami Tarczay Pálnak adott tanácsáért.

Mihalik József. Kassavárosi ötvösegének története. Bpest. 1900. 189–190. l.

191.

1594. ápr. 2 án Forgách György özvegye Nádasdról bepanaszolja, hogy egy tőle lopott kupát vett meg egyik másától. Neje özv. Kirschner Istvánné volt. Mostoha fia István s egy édes leánya Dorko volt. Ötvös Tamás halála után e két gyermek egyenlően osztozott meg a zombori Kerekmegy nevű hegyen fekvő szőlőn.

1597. okt 10. egy perben hit [illegible] tanúskodik.

[illegible] már csak neje [illegible]ban.

Baiza György

ötvös.

XVIII. sz.

Plachy Tamás

Szegedy Tamás

ötvös

lásd

Arch. Ért

1912. 270

..... *mühely.*

...főnökség!

...v ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

...m.

...évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Szegedi ötvös Tamás

1594. Kassa

irod

Kmetty 67. l.

Szegedi Ötvös Tamás

U. 1832

Szegedi Tamás

Magyar ötvös
1601.

l.

Arch. Ért. 1910.
349. l.

10190.

t csokorra kötötte s kabátja egy

ZT.

n. Neue Folge. No. LXXXVIII. Verlag

vk. 9.8:8.5 cm.

97-99.
9-2.

december hó.

Költség		Eredmény	
Tartozik	Követel	Tartozik	Követel

19 31 év

Áru		Folyószámla	
Tartozik	Követel	Tartozik	Köve
6000 –	5280 —	3600 —	
1680 —			

Regedy Tamás
ötvös
Kassa 1601.

l.
Arch. Ért
1912. 270-l.

Ez a kötszer
sterilizálva, seb
alkalmaz

Szegedi Tamás
és Ferenc

Kassai ötvösök 1613

vród

Kyj 1913.. 55. l.

K

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbizt

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

Szegedi Tamás és Ferenc

kassai ötvösök 1613

Kyj 1913. 55 l.

MDK

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán az e/ ruhacsoportnál (Női télikabát) az I.dijat nyerte tervével és egy tervét oklevéllel tüntették ki.

Cikk: Pályázatok.
Magyar Iparművészet, 1934. 207.l.

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhaterv-pályázatán a [illegible] ruhacsoportnál (gyermekruha) tervét oklevéllel tüntették ki.

Cikk: Pályázatok.

Magyar Iparművészet, 1934. 267.l.

MDK

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán a c/ ruhacsoportnál (estélyi) az I.dijat kapta tervére.

Cikk: Pályázatok.
Magyar Iparművészet, 1934. 207.l.

MDK

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán az I/ ruhacsoportnál (női otthonka) a II.dijat nyerte tervével és egy tervét oklevéllel tüntették ki.

Cikk: Pályázatok.

Magyar Iparművészet, 1934. 2-7.1.

MDK

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán a d/ ruhacsoportnál (délutáni ruha) az I.dijat nyerte tervével. 1 tervét oklevéllel tüntették ki.

Cikk: Pályázatok.

Magyar Iparművészet, 1934. 207.l.

MDK

Szegedi-Tedesco Anni

A magyaros öltözködési mozgalom országos bizottságának ruhatervpályázatán a c/ ruhacsoportnál (estélyi) tervét oklevéllel tüntette ki a birálóbizottság.

Cikk: Pályázatok.

Magyar Iparmüvészet, 1934. 207.l.

MDK

Szegedi Tedesco Anny

a magyaros öltözködési divatpályázaton I. dijat nyert

Magyar Iparmüvészet 1934. 9-lo. sz.

Szegedi Zoltán festő

Dunaújvárosban
kiállítása nyílt

Szocialista kultúrát 1971 III.

MDK

Szegedi Zoltán

Kiállitási hir

Dunaujváros 1968 jan.3o.

Szegedi Zoltán

Falvég; olaj; 42 x 22,5 cm.
kompozíció " 33 x 48 cm
(19. old.)

Fejérmegyei képzőművének kiállítása.
Székesfehérvár. 1966. Kat. összeáll.
Kralovánszky Alán. Bev. Csukly Alajos 6 l.

Szegedi Zoltán

Részvétel a kiállításon

M.S. A Dunaújvárosi Képzőművészek V. kiállítása

Dunaújvárosi Hírlap ?

Ünnep

KÉPES SZÉPIRODALMI HETILAP

II. ÉVFOLYAM. BUDAPEST, 1935. 11. SZÁM. MÁRCIUS 6.
MEGJELENIK MINDEN SZERDÁN. ELŐFIZETÉSI ÁR 1 ÉVRE 28 P

FŐSZERKESZTŐ: MEGYERY ELLA

SZERELEM

Szegedi-Szücs István rajzai

Tyuklevés

IRTA: VÁRALLYAI JENŐ

I.

Kemény hideg volt. A hó megfagyott az utakon, de a tegnapi olvadás nyomán kitarkálott a föld meztelen feketesége. Az országutra vezető fasor csupasz ágai surrogtak, zörögtek a szélben. A gyorsan ereszkedő februári alkonyat sürüsödő homályában, fenyegetően égfelé nyuló ágaikkal olyanok voltak a hosszutörzsü jegenyék, mint óriási virgácsok.

Egy ember ment az uton. A kemény, jeges föld nem verte vissza lépteinek hangját. Csizmái nem dobogtak vidáman és hangosan, mert már csak a lábaira kötözött száruk volt meg. Lábfeje kapcarongyokba és szalmába volt pólyázva.

Gyorsan szedte a lábát. Nem volt ideje gondolkozni. Egyetlen nagy érzés, az élniakarás parancsoló ösztöne hajtotta.

Határozottan tartott a biztos cél felé. A kisértetiesen zugó telefondrótok, mintha egy kis életet varázsoltak volna a sok téli heveréstől ernyedt tagjaiba. Zsebredugott kezét egészen a combjához szoritotta, hogy ne fázzék. A szél keresztülfujt nadrágján, talán a bőrén is, mert nagyon sovány volt, olyannyira, hogy az utóbbi napokban sokszor testi vágy ébredt fel benne a hizás után.

Letért az országutról és a hepe-hupás szántóföldön visszafelé igyekezett. Hatalmas kerülőt csinált, hogy előre kiagyalt tervét keresztül vigye.

Mikor a falu tulsó végére ért, ideges lett. A félelem homályosan és bizonytalanul motoszkált tudata alatt.

Arany bácsi kunyhója felé tartott. Ott gubbaszt a zsupfedeles házikó. Csak annyiban különbözik a többitől, hogy kicsi, mint egy gyufaskatulya. Egyetlen szobából áll, amely egyszersmind konyha is... Azért választotta ki Arany bácsit, mert gondolta, hogy az öreg egy tyuk miatt nem fog panaszra menni a csendőrökhöz. Erre már volt is példa. Ép előtte mondta az öreg a mult télen, amikor egy tyukját ellopták, hogy igy meg ugy... nem venné a lelkére, hogy őérette becsukjanak egy embert. Arany bácsi jó ember és én el fogom lopni a tyukját, — gondolta és egy kicsit keserü lett a szája. De aztán még dühös is lett rá ... Könnyü neki. Nincsen családja. Nem éhesek a gyerekei. Minek is él az ilyen vén ember. Egy magamfajta fiatal elől eszi el a kenyeret. Ha annyim volna, mint neki, nem tenném... Lehet, akkor tán most ő ólálkodnék az én házam körül. Ő se' lenne jobb. Ő is igy tenne, akármilyen jó ember.

Már elmult előbbi izgalma. Nyugodtan és biztosan ugrott át a vizárkon s már bent is volt Arany bácsi udvarán. Kutyától nem kellett félni. Az öreg nem tartott kutyát. Az ételhulladék a disznónak kellett. Most jó lenne neki egy kutya, — gondolta és egy darabig hallgatózott. Semmi nesz. Az ablak sötét.

Odalopózott. A tarka függönyrongyon át, két sárga macskaszem világitott ki: a tüz, a kemence vasajtaján. Senki sem volt odabent. Az öreg biztosan átment estézni Nagy Andrásékhoz... Lehet, nem marad soká', hiszen a tüzet itthagyta. Sietni kell. Ismerte a járást, tudta, hogy a tyukok a disznóólban vannak. A disznóól a ház oldalának támaszkodott. Az ajtaja erősen be volt kötve dróttal, hogy a disznó ki ne lökhesse. Mikor bontogatni kezdte, a rossz vasalás megcsörrent az ajtón, de a tyukok, meg a disznó, meg se' mukkantak odabent. Ahogy kinyitotta az ajtót, lassan be is huzta maga után. A disznó felröffent. A tyukok ijedt, szakgatott hangokat adtak, mintha csodálkozva kérdezték volna egymástól: ki jár-kel itt.

A disznót nevén szólitotta:

— Mackó, te, kicsi te... Mackóóó, — duruzsolta.

Az megismerte a hangját, de azért röffentett még néhányat. Csak, amikor a hátát megvakarta kedveskedve, nyugodott meg egészen.

Most kezdődött a tulajdonképpeni munka. A tyukok fent ültek az ülőléceken. Ujjai kampósan kinyultak a sötétben s kezével, mint valami csáklyával kutatott tollas, meleg nyakuk után. Kétségbeesett kiáltás, szárnycsapások... és már meg is volt a zsákmány. A tyukok kotkodácsoltak és a disznó is dühösen röfögni kezdett. Izgalomtól remegő lábakkal surrant ki az ajtón . . .

II.

Az olajmécsest csak nagysokára találta meg. Amióta egy egész fasort lekoppasztottak az uradalomból, nagyon a sarkában voltak a csendőrök. Az akácgallyal, amit éjszaka horgásztak az utmenti fákról, csak éppen főzni mertek. Ilyen hidegben csak nem jönnek, — gondolta. Elvágta a tyuk nyakát s azonmód véres kézzel kiment az udvarra galyért. Azután vizet hozott a kutról.

Mire az asszony hazajött a gyerekekkel, már meg volt koppasztva a tyuk. Minden előkészitve a főzéshez s a kemencében vigan ropogott a tüz. A deszkával foldozott ablakról, meg a falról csak ugy csurgott a gőz veritéke.

Az asszony először szóhoz se' tudott jutni az álmélkodástól. A kis összefázott fiókák, Jancsi és Ilonka is csodálkoztak azon, hogy itthon meleg van.

— Főzzél tyuklevest, — mondta az asszonynak, minden magyarázat nélkül a tyukra mutatva.

— Ty... u... k?!... Mi lesz velünk, János?

— Ne törődj vele. Főzd meg. Jussunk van hozzá...

— Honnét van?

— Ahol vót...

A gyerekek a tálban nyujtózó tyuk merev lábait nézegették. Az asszony csendesen szipogva, hozzálátott a főzéshez. János durván rámordult, hogy mit bőg s erre abbahagyta a pityergést és minden átmenet nélkül, mint amikor a nap hirtelen előbujik a felhők közül, nevetve igy szólt:

— Jancsikámé és Ilonkáé lesz a zuzája...

De a két gyerek éhes volt, kenyeret kérincséltek.

— Kenyér nincs — mondotta az anyjuk. — Várjatok, majd lesz leves.

A gyerekek még csipogtak egy darabig, aztán belenyugodtak abba, hogy kaptak egy kis napraforgómagot s azt eddegélték.

János a kemence mellé huzta az asztalt.

Kiszedte a fiókból borotváját, a koszos szappandarabot, meg egy törött tükörüveget s azt valami rongyos szakajtókosárhoz tá-

A magyaros öltözködési divatpályázatról.
Balról jobbra: Délutáni ruha. Szegedi Tedesco Anny terve. (I. díj.) Otthonka. Nagyajtai Teréz terve. (I. díj.)
Otthoni ruha. Ifj. Richter Aladárné terve. (Díszoklevél.) Télikabát. Szegedi Tedesco Anny terve. (I. díj.)

MAGYAR IPARMŰVESZET
1934. 9–10. sz.

Regedi Tedesco Anny

Szegedi Zoltán

1021

DUNAÚJVÁROSI KÉPZŐMŰVÉSZEK

Szegedi Zoltán

Pontosan egy évvel ezelőtt történt, hogy amikor a dunaújvárosi képzőművészek-sorozatban írni akartam róla, úgy húzódott vissza, mint csiga a házába és szinte ijedten tiltakozott: „Minek? Attól se többet, se jobbat nem fogok festeni". Most, egy évvel később is csak üggyel-bajjal tudom szóra bírni, ülve a kész és félig kész vásznak között a kis lakásban, ami furcsa átmenetet mutat a szokásos lakás és a műteremlakás között: a konyhát áttelepítették a kamrába és az alig nagyobb konyha szolgál műtermül, — munka közben két méternyit, ha hátrálhat a művész, és ha távolról akarja nézni a vásznat, ki kell vinnie az előszoba túlsó végébe. Honnét van ereje ennek a nem egészen harminc éves embernek az évek óta folytatott, makacs, a körülményekkel nem törődő munkához?

S amikor kérdezem, vállvonás a válasz, újabb unszolásra megszólal, de nem panasz-szavakat mond.

— Az biztos, hogy nem könnyű, de végeredményben állami lakás fedele van a fejem felett, van kenyerem, családom, a többi csak rajtam áll.

Kenyere a tanítás. Karikírozó készségének köszönhette, hogy felfigyeltek rá szegedi gimnazista korában, de ugyancsak ebből — s igazgatójának humorérzék-hiányából — származott az a döntés is, hogy nem javasolják a Képzőművészeti Főiskolára. Tanárképzős lett, és mint rajz-földrajz-biológia szakos tanár először Apátszálláson tanított, majd itt, a városban telepedett le. Hét éve tanít a Ságvári iskolában, most már ő az egyetlen képzőművészeink között, akinek nincs ösztöndíj-jellegű szerződése egyetlen vállalattal sem, s bár ki nem mondaná, logikus a következtetés: állandó időhiánnyal küzd.

A kisüsti, amivel kínál, lassacskán az ő nyelvét is megoldja, és megereszt egy ízes, alföldiesen ő-ző jókívánságot az időre — az időre, ami mindig kevés — azután már készségesen válaszolgat.

— Első sikered?

— Tanárképzős koromban az országos diáknapokra én is beneveztem. De mert mindenkitől csak egy vásznat lehetett elfogadni, logikus, hogy kettőt küldtem: egyet a magam nevén, egyet a bátyámén. A pályázatot meg is nyertem a bátyám nevén. Még ma is előfordul, hogy Szegedi Károly néven érkezik levelem innen-onnan, néha még a Főiskoláról is.

Mert végül is beiratkozott a Főiskolára, levelező módon. Mesterei *Barcsay* és *Domanovszky*. Jövőre végez.

— Tagja vagy a Művészeti Alapnak?

— Jobban fest attól az ember?

— Nem. De magad is jól tudod, hogy ha valaki elbújik, akkor nem vesznek tudomást róla, még ha egy új Rembrandt, akkor sem.

— Az igaz. De valahogy ösztönösen irtózom minden ilyesmitől, ami nem a lényeghez tartozik. Persze igazad van. És azt hiszem, most már kirukkoltam annyival, hogy ennek alapján kérjem a tagságot.

Nem, kétségtelen, hogy Szegedi Zoltán nem tudja „menedzselni" önmagát, képtelen arra, hogy önmaga megmutatására bármi egyéb eszközt felhasználjon, mint amit hivatásának érez — és méltán —, s amit egyre inkább tud is, nemcsak érez. És talán ez a felnem-tűnés is hozzájárult ahhoz, hogy festményei évről évre érettebbek, nem látszik rajtuk a hajszoltság, a mindenáron való akarás — időhiánya ellenére nyugodtan dolgozik.

— A szabadság nagy — mondja —, az absztrakció foka tetszőleges, a modell csak inspirál, norma nincs.

Egy új-avantgardista művész mondhatná ezt, érdekes, hogy elvei ellenére mértéktartóan absztrahál, valóságlátása talán éppen a végletes elvonásnak már-már akadémikussá, vagy legalább is divatosan kötelezővé válása reakciójaként közelebb áll az impresszionistákéhoz, mint azokéhoz, akik magukat konkrét módon alkotóknak nevezik. Ám iskolábasorolás nem sikerülhet, a helyi tárlatokon elejétől fogva megjelenő festmények egyre inkább Szegedi egyéniségét, — igen markáns egyéniségét — tükrözik, a realista látásmódnak azt a válfaját, ami a lényegtelen mozzanatot nem tünteti el a képről, mert tudja, hogy a lényegtelen is lényeges, s a művészet társadalmi értéke nem az önmagáért való műben, hanem abban a viszonyban nyilvánul meg, ami a mű és az alkotó között jön létre.

— Nem vagyok ellenzője, vagy éppen ellensége az absztrakt, vagy mondjuk így: konkrét művészetnek, és egyetlen iskoláról sem szabad értékítéletet alkotni. Értékítélet csak művekről mondható. Mindenesetre tévedés azt gondolni, hogy az a művész, aki a valóságot módosítja, aki többszörös áttétellel adja a valóságot önmagán keresztül, az „nem tud rajzolni", ahogyan azt nem egyszer mondják róluk. Kell tudniok. A művészeti anatómia és a minimális absztrakcióval dolgozó valóságábrázolás kötelező a főiskolán, illetve: kötelező érteni hozzá, ugyanúgy, mint ahogyan egy mai zeneszerzőnek is ismernie kell a hagyományos dúrmoll hangzatokat. Hogy azután akadnak sarlatánok, vagy szélhámoskodók is, az természetes. De mikor és melyik művészeti ágban nem így volt ez minden időben?

— Mennyi szabadságot ad a Főiskola a kötött tanmenetben?

— Nagyon sokat. Bár tény, hogy a lengyelek, a jugoszlávok még sokkal kevésbé akadémikusak, mint a mi professzoraink. De össze sem lehet hasonlítani ezt a múltbeli akadémikussággal.

— Obligát kérdés, de elkerülhetetlen: kit, kiket szeretsz a régi mesterek közül?

— Michelangelo, Goya és a magyar népművészet, és még sok más, de ez a két mester és a népművészet névtelen mesterei legfontosabbak számomra. Feltétlenül realisztikus kötődés kell az emberhez és ahhoz, amit az ember alkotott, emberközpontúan lehet csak alkotni. Az öncélú szubjektivítás zsákutca, az ember önmaga nem lehet elég önmagának.

Beszélgetésünk végéhez közeledünk, újra megpróbálom megpendíteni a panasz-húrt. És meg is pendül, de nem úgy, ahogyan gondoltam.

— Hogy mi az, ami a legjobban bosszant? Az, hogy ha egy tárlat előtt a képeket zsürizik, nagyon magas mércét emelnek, pedig az ott kiállításra kerülő műveket csak néhány száz, vagy néhány ezer ember látja. De ha valami ünnepre készülünk, teleraggatják a várost a legborzalmasabb mázolmányokkal, portrénak csúfolt szörnyűségekkel, és azokat sokezren — soktízezren látják. Ott miért nincs zsürizés, a közízlést ott, akkor, éppen ünnepségek, évfordulók alkalmával miért nem védik, fejlesztik? Soha nem értettem ezt, soha nem is fogom érteni.

Egyetlen panasza közérdekű panasz. A maga szerény módján büszke arra, hogy egyre többet vásárolnak tőle, büszke arra, hogy szerződések, megbízások, Alap-tagság nélkül is felküzdötte magát az elismert fiatal művészek közé. Él, tanít és fest. Boldog ember.

Kemény Dezső

ZÁS

ldás Fejér megye bajnokának csak obb lehet, hiszen az eddigieknél rősebb csoportba aligha kerülhet...

Tavaly egyetlen pontot sem szerett az osztályozón csapatunk. Az dén már egyszer győztek. Jövőre a iatalokkal megerősített és már alaozó gárda biztosan jobban szerepel. Ne feledjük el, hogy a jelenleg NB II-es női csapat is csak harmadik, a érfi röplabdacsapat pedig negyedik próbálkozásra jutott túl az osztályozón és nyert jogot az NB II-ben való szereplésre.

Az átigazolások most folynak. Mindhárom csapatra ráférne egy kis erősítés. Talán már néhány megegyezés is született. Mindenesetre reméljük, és bízunk abban, hogy a második legnépszerűbb labdasportban előbbre lépnek a jövő évben városunk csapatai.

h. g.

Újabb asztalitenisz siker

Kaposváron rendezték az elmúlt hét végén a területi női egyéni másod-harmadosztályú asztalitenisz döntőt.

A küzdelemsorozaton részt vettek és kitűnően helyt álltak a D. Vendéglátók asztalitenisz szakosztályának versenyzői is. A harmadosztályúak küzdelmében Jankai Zsuzsanna, a harmadik helyet szerezte meg. Reményi Szilvia és Maczkóné szintén bekerült a legjobb nyolc közé és így részt vehet a hét végén Budapesten megrendezésre kerülő másod- és harmadosztályú országos asztalitenisz döntőn.

Még mindig jelentkezhetnek

a városi TS által rövidesen megkezdődő labdarúgó játékvezetői tanfolyamra, a jövő évi városi asztalitenisz bajnokság küzdelmeire és az 1971. évi városi szakmaközi sakkbajnokság küzdelmeire. Jelentkezéseket elfogad a VTS: Vasmű út 41. (Irodaház), földszint 5-ös szobában. Az asztaliteniszezők első megbeszélésüket december 23-án, szerdán délután 15 órakor tartják a VTS helyiségében.

Holnap kezdenek a labdarúgók

Fejes László edző vezetésével holnap kezdi meg téli alapozását a D. Kohász labdarúgó csapata. Minden hétköznap tartanak edzéseket. Lapunk legközelebbi, jövő csütörtökön megjelenő számában beszámolunk az első edzésekről.

SPORT

A gépkocsik téli „étrendje"

A tél, ahogy mondani szokás, a motorizált hétcsapás mindegyikét az autós számára tartogatja. A befagyott hűtővíz, a megsűrűsödött olaj, a hidegindítás türelem-játéka ne okozna bosszúságot? Bizony ez alól alig akad autós, aki kivétel! Mégis: a gondos gépkocsi-tulajdonos, ha idejében gondol a télre, nagymértékben csökkentheti ezeket a bosszúságokat, amelyek nem csak a volán mögött ülőnek kellemetlenek, de a motor számára is!

Mi az első számú tennivaló? Mindenekelőtt a gépkocsik téli étrendjének helyes megválasztása! Az üzemanyag szempontjából különösebb változást nem jelent a tél! A hideg hónapokban a motor oktánszám igénye ugyanannyi, mint nyáron, azonban az erősen párás, hideg levegő szembetűnő változásokat okozhat a kocsi teljesítménye körül. Ilyenkor a tapasztaltabb autós azt mondja, hogy megint nincs meg a benzin oktánszáma! Ez tévhit! Az üzemanyagok oktánszáma állandó, viszont az üzemi körülmények, tehát a motor működési előfeltételei változók. Hiába szidjuk tehát a benzint!

A motor és a tél kapcsán viszont ismét szólni kell a zöld-szuperbenzinről. Annak idején a szakemberek tájékoztatásukban az új üzemanyag jobb oktánszám eloszlásáról, előnyösebb úgynevezett Delta-mutatójáról beszéltek! Nos, a zöld 92-es szuperbenzin igazi előnyéről télen győződhetnek meg az autósok. A jobb oktánszám eloszlás a gyakorlatban azt jelenti, hogy a hideg motorral történő indításnál is a befecskendezett üzemanyagban egyenletesen oszlanak el a magas oktánszámot biztosító ólom-tetraetil és ólom tetrametil részecskék. Az eredmény: gyors és biztonságos indítás.

Gépkocsijaink kenése télen-nyáron legalább olyan fontos igényeket támaszt, mint a hatóanyag megválasztása. Hiába választottuk azonban ki a legjobb kenőanyagot, ha az ősszel beálltával elfeledkezünk arról, hogy a motor nem „mindenevő!" Ahogy a tulajdonos étrendje is változik tavasszal és télen, éppen úgy a motor különböző részei is más és más kenőanyagot igényelnek a melegebb hónapokban és a hidegebbekben. Az „MMa—90" motorolajok — mint ismeretes — három viszkozitási fokozatban készülnek MMa—40, MMa—60 és MMa—90 jelzéssel. A hideg téli időszakra MMa—40 viszkozitási jelzésű olajjal töltsük fel a motort. Ez még a fagypont alatt is megfelelően, lágyan-folyó, tehát nem sűrűsödik be a forgó alkatrészek közé.

Aki modern konstrukciójú gépkocsijához rendszeresen szuperolajat használ, az is ügyeljen a tél előtt esedékes cseréje! Ha a garantált 6—7000 kilométert még nem használtuk ki, de már közeleg a hidegebb idő, a motor érdekében cseréljük le a szuperolajat SAE—20/20 W jelzésű téli szuperolajra! A MULTI Super Oil-nál erre nincs szükség, mivel ez a többfokozatú kenőanyag télen-nyáron egyaránt használható.

Az olajcsere előtt a legnagyobb figyelmet a használt olaj leeresztésére és a kartel öblítésére kell fordítani. A fáradtolajat hosszabb út megtétele után, meleg állapotban engedjük le. (Ne a földre, mert egyrészt a fáradtolaj regenerálható, másrészt egy liternyi fáradtolaj 1 millió liter ivóvizet képes használhatatlanná fertőzni!)

Miután kifolyattuk a fáradtolajat a motorteknőből, 2—3 percig forgassuk meg a motort kézi hajtókarral, vagy önindítóval, hogy az olajvezetékekben lévő kenőanyag is eltávozzon, majd a karter bezárása után töltsük be az öblítő olajat. Az öblítést, járó motorral 2—3 percig végezzük, majd leeresztés után betölthetjük az időjárásnak megfelelő motorolajat. A motort semmi esetre sem szabad benzinnel, vagy gázolajjal öblíteni, mert ezek káros mértékben felhígítják a motorolajat, amely beégésekhez vezet.

Az autóklub életéből

Az 1970. évi utolsó elnökségi ülését szerdán tartotta a Magyar Autóklub dunaújvárosi csoportja. Illyés József elnök üdvözölte a megjelenteket, majd a jelenlévők rátértek az 1971. évi munkaterv megbeszélésére. Lábodi Ferenc titkár beszámolt a Magyar Autóklub hetven éves fennállása alkalmából rendezett közgyűlésről. Örömmel újságolta, hogy az elnökség tagjai közé egy dunaújvárosi autóklubtagot, Illyés Józsefet is beválasztották. Illyés József megkapta a Magyar Autóklub aranyjelvényét is.

A dunaújvárosi csoport 715 taggal büszkélkedhet. Ez a szám nagyon szép, de még mindig kevés, hangoztatták a jelenlévők. Új tagokat kell szervezni és szerintük ez nem is lesz nehéz, ha az eddiginél többet tudnak nyújtani a belépni szándékozóknak. Szóba került a pécsi autóklub példája, ahol például a 35 forintos áron kapható Multi-olajat a klub 20 forintért nagykereskedelmi áron megvásárolta, majd 25 forintért tagjai részére eladta. Ilyen módon a klub is és a tagok is jól jártak és jól járnak.

Az elmúlt évben több olyan előadás hangzott el, mely az autósok időszerű műszaki és jogi problémáira adott szakszerű választ. Az elnökség elhatározta, hogy több személy bevonásával hatékonyabbá teszi az egyes bizottságok munkáját.

Napvilágra került egy érdekes hír is. A közeljövőben az autósok önkontrolláló KRESZ-vizsgát tehetnek. Akkor sem lesz probléma ha valaki „megbukik" a vizsgán, hisz ez önkéntes jellegű vizsga lesz. Akik jól szerepelnek, azok kocsira felerősíthető emlékplaketteket kapnak.

A klub jövő évi programjában több érdekes rendezvény szerepel. Januárban műszaki előadásokat hallgathatnak az érdeklődők. Február végén rendezik előreláthatólag az Autósbált, márciusban, áprilisban sőt még októberben is ügyességi versenyen vehetnek részt a klubtagok. Augusztus 20-án ismét városunkban rendezik a Szocialista Országok Kupája go-kart versenyt. Újdonság ebben az, hogy nem a főtéren, hanem az addigra minden valószínűség szerint elkészülő Duna-parti go-kart pályán állnak starthoz a versenyzők.

Még egy örvendetes hírről számoltak be ezen a találkozón: a megyék közti szervezési versenyt Fejér megye nyerte. Ennek eredményeképpen megyénk százezer forint jutalomba részesült. Ennek az összegnek egynegyed részét a dunaújvárosi autóklub kapta.

Szepedi Zoltán

Dunanyvárosi Likőtő I–II
Földvári utca (i. művét (eml.)
megvették a helyi művészet)
őszi háslatán

N. N.: Vásárlások az őszi
háslaton

Dunanyvárosi Hírlap 1970 XII. 1

Szegedi Zoltán

Dunaújvárosban él.
Szerepel a Fejér megyei őszi
tárlaton kekesfehérvárott

K.D.: Megyei képzőművészeti
kiállítás

Dunaújvárosi Hírlap 1970 XII. 11

Szegedi, Zoltán

művésztanár Ságvári Endre képét lelep-
lezték a dunaujvárosi Ságvári Endre
általános iskolában.

Leleplezték Ságvári Endre arcképét Dunaujváros-
ban.
Magyar Hírlap 1968 május 19 8l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

Szegedi Zoltán

MAGYAR HÍRLAP
1968 MÁJ 19

▲ LELEPLEZTÉK SÁGVÁRI ENDRE ARCKÉPÉT DUNAÚJVÁROSBAN. Szombaton tartotta százéves jubileumi ünnepségét Dunaújvárosban a Ságvári Endre általános iskola. Az ünnepségsorozat alkalmából Balogh János igazgatóhelyettes leplezte le Szegedi Zoltán művésztanárnak az iskola névadójáról készített festményét.

1021

⊙ DR. DOKTOR

SZEGEDI Zoltán/

1. Falinyéj olaj 42 x 22,5
2. Kompozíció olaj 33 x 48
(reprodukció a 19. oldalon)

Fejér megyei képzőművészek kiállitása. 1966.
Kat. bev.: Csukly Alajos

M.D.K

Szegedi Kortárs
festő.

Olajképeivel szerepel a
tárlaton

Kovács Gyula: Dunaújvárosi képzőművészek . . .
Művészet, 1968. július – 43 kép

MDK

Szegedi Zoltán

Kiállitási kritika

Dunaujváros 1968 ápr.6.

MDK

Szegedi Zoltán

Kiállitási hir

Dunaujváros 1968 ápr.6.

Szepedi Zoltán

Dunaújvárosban él.

Szerepel az alábbi tárlaton

N.N: Képzőművészeink a szekesfehérvári tárlaton

Dunaújvárosi Hírlap 1969 XI. 11

Szegedi Zoltán

Szerepel a Dunaújvárosi Öki Táslaton

Dunaújvárosi Hírlap 1969 XI. 4

Szegedi Zoltán

Limónetszetekkel; szénrajzokkal és Gendélet; Tájkép és Csoládi festménygével (em l.) szerepel az alábbi: Tárlatok

K. D. Megnyílt a Dunaujvárosi Őszi Tárlat

Dunaujvárosi Hirlap 1969 XI. 7

Szegedi Zoltán

R.A.: Formák és színek /Egresiné Tóth Ila, Szegedi Zoltán/. - Dunaujváros, 1966. jun. 7.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969. 3.sz. 243-284.l./

257. l.

Szegedi Kücs István

műveiben éplelhető Masereel hatásról

tesz említést.

Lengyel B.: Masereel et la Hongrie.

Acta Historiae Artium, Acad. Scient.

Hung. Budapest, 1969. 3-4 p.

346 f.

Szegedi Zoltán

Suzoló nő 70×100 cm.
(19. old.)

Fejérmegyei Képzőművének Kiállítása. 1965, Kat. Kralovánszky Alán.
Szélesfehérvár.

4. l.

MDK.

Szegedi Zoltán

Kiállitási kritika

Dunaujváros 1966 nov.11.

Szegedi Zoltán

A Dunaújvárosi Képzőművészeti Kör I. kiállításán szerepel.

Dunaújváros 1966. jún. 21.

Szegedi Zoltán

Szerepelt a Dunaújvárosi Képzőművészek I. Kiállításán.

Dunaújváros 1966. jún. 7.

Szegedi Zoltán

A dunaújvárosi Kiállítási Teremben rendezett Dunaújvárosi Képzőművészek Kiállításán szerepel.

Dunaújváros 1966. jún. 17.

Szegedi Zoltán

A Dunaújvárosi Képzőmű-vészek I. kiállításán szerepel. (1966. jún. 17. – júl. 28.).

Dunaújváros 1966. máj. 31.

MDK.

Szegedi Zoltán

Kiállitási kritkka

Dunaujváros 1965 juni.26.lap -

Szegedi Zoltán

Szerepelt a székesfehérvári őszi tárlaton.

Fejér Megyei Hírlap 1965. nov. 12.

Szegedi Zoltán, festő

Kiállítása nyílik meg
Velencén.

—:O A Velencei nyár '73 .... 12.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. júl. 3.

Szegedi Zoltán
dunaújvárosi festőművész kiállítása
tegnap nyílt meg a székesfehérvári Megyei
Művelődési Központ ifjúsági klubjában.
A tárlaton a fiatal művész hűsz alkotása
látható.

Magyar Hírlap 1972/344 12 old.

Szegedi Zoltán

festőművész

Kiállítás Dunaújvárosban

Magyar Hírlap 1973 VII. 345

Szegedi Zoltán festő

a megye képzőművészeinek jubileumi tárlatán szerepel munkája; dunaújvárosi képei. /említve/

Vincze István: Harminckétszeres „igen".

Fejérmegyei Hírlap, 1945. ápr. 10.

Szegedi Zoltán

Találkozás olaj 95 x 65 cm

Balatoni Nyári Tárlat 1976

Balatoni Múzeum, Keszthely

Szegedi Zoltán

Fejér megyei festőművész Velencén állitott ki.

A tárlatot VII.3-án nyilt meg.

Magyar Hirlap 1973/182/8

Szegedi Zoltán, festő

Kiállítási kalendárium,

Vidéken:

A művész műveinek kiállítását Duna-újvárosban rendezték meg,

Szocialista Művészetért, 1979. ápr. 4.

Szegedi Zoltán, festő kiállítási kalendárium, vidéken:

Dunaújvárosban rendezik meg a művész kiállítását.

Szocialista Művészetért, 1979. ápr. 4.

Szegedi Zoltán, festő

Máron a Lamberg-kastélyban Téli Tárlat ún-
mel é hó 9.-én megnyílt a megjében élő kép-
zőművészek közös kiállítása. — Szegedi
Zoltán „Kiskunság"-a lendületesen festett táj-
kép (említve) és „Hivatalnokok" c. műve (repr.)
látható.

Erdész László: Tárlat a Lamberg-kastélyban.
Dunaújvárosi Hírlap, 1978. dec. 15.

Szegedi Zoltán,

a Fejér megyei téli tárlaton, melyet Móron rendeztek, szerepelnek a művészet művei is.

A. Szabó János: Téli tárlat Móron.
Fejér Megyei Hírlap, 1948. dec. 15.

Szegedi Zoltán, festőművész

a dunaújvárosi Uitz-teremben rendezték meg a megyei őszi tárlatot. — Szegedi Zoltán a „Tassi nyár" és a „Hárman a faluból" című festmények / említvé kivételével feltűnő, hogy a művész, akinek pedig erénye a gondosan megmunkált felület, most elnagyoltan dolta fel színeit, így expresszivitása sem kellően hatásos.

Á. Szabó János: Fejér megyei őszi tárlat Dunaújvárosban. Fejér Megyei Hírlap, 1980. nov. 2.

Szegedi Zoltán, festőművész

A kétévenként rendszeresen megrendezett tárlat az idén időben egybeesik a városalapítás 30 éves jubileumával.—

Igazi öröm, hogy Szegedi Zoltán és Florosz Szpirosz is egyre erősebb indulati töltéssel és egyre egyénibben dolgozik. Szegedi Zoltán „Madárijesztő" c. (említve) Krúdys és alföldies, mintaszerű faktúraépítésű festménye is szerepel a kiállításon.

Ft. Szabó János: Dunaújvárosi Tavaszi Tárlat.
Fejér Megyei Hírlap, 1980. ápr. 29.

Szegedi Zoltán, festő

L: Koffán Károly

– Kis 8-

Népszabadság, Bp. 1979. febr. 20

Szegedi Katalin, festő

A Fejér Megyei képzőművészek nyári tárlata megnyílt Agárdon. A művész művei szerepelnek a kiállításon.

A. Szabó János: Szám nú Agárdon.
Fejér Megyei Hírlap, 1948. jún. 24.

SZEGEDI ZOLTÁN

említve

Losonci Miklós:Tavaszi tárlat.Dunaujváros,Uitz Béla Terem

UJ TÜKÖR1982.XIX.évf.2o.sz.3-4.o.

kulcsszám, megnevezés:

havi törv. munkaidőnek megfelelő szem. alapbér: Ft.

számitásánál alapulvett munkaidő: hónap.

ny tartama: -tól -ig.

ányitója:

shez szükséges előzetes engedély kelte, száma:

kerülő dijból progressziv jöv. adó és községfejl. hozzájár. kerül

.....

.....

megbizott

.....

megbizó

Szegedi Zoltán

fertőműrén

Műveivel nyílik az őrzi kiállítási idény az Uitz teremben

Dunaújvárosi Hírlap
1981 jan. 13.

Szegedi Zoltán

festőművén

„vándorkiállítás"-a a első állomása 1983 III.
hónap az ARÉV munkásszálláson.

Fejér megyei Hírlap
1983 IV. 22.

SZEGEDI Zsolt

Világmodell c. műve

12.x.38. p.

Új Hiv. 1993

MAGYAR TUDOMÁNYOS AK
LIBRARY OF THE HUNGARIAN ACADEM
БИБЛИОТЕКА ВЕНГЕРСКОЙ АКАДЕМИИ

Könyvtárvezetõnek
Székhelyén

Az akadémiai kuta
munkaértekezletét **szeptember 2-án /csütö**
Politikai Tudományok Intézetének tanácsterme

Az értekezlet napirend

1. Tájékoztató a Politikai Tudományok
munkájáról
Elõadó: Guba László ügyvezetõ igazgató és Ma
2. Beszámoló az akadémiai könyvtári hálózat
mellékelve/
Elõadó: Mokányné dr. Nagy Katalin osztályvez
3. Az MTA könyvtári és szakirodalmi hálózatár
Elõadó: dr. Rózsa György fõigazgató, c. egyete
4. Tájékoztatás az MTAK számitógépesitéséről
Elõadók: az országos és az akadémiai munkába
5. A közalkalmazotti törvény végrehajtása az M

SZEGEDI Zsolt

POGÁNY Gábor: Dunántúli táilat, ketedner. = Somogy, XIX. évf. 1. sz. 1991
~~96–99~~.p. 98.p.

Kaposvár, Somogy Megyei Múzeum
Somogyi ~~Megyei~~ Képtár } VII. Dunántúli Táilat

SZEGEDI Zsolt keramikus

FEKETE Judit: A kerámia egészen más : A kecskeméti stúdió munkájából. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 114.sz. 1991 május 17. 11.p.

Bp., Vigadó Galéria, Kecskeméti Kerámia Stúdió kiállítása

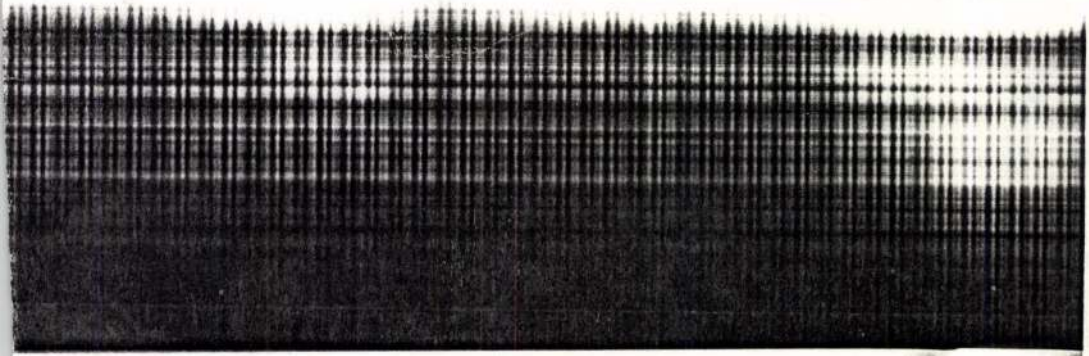

SZEGEDI Zsolt ipam.

POGÁNY Gábor: Dunántúli túlat,
ketedner. = Somogy, XIX. köf. 1. r. 1991
~~96–99~~. p. 98. p

Kaposvár, Somogy Megyei Múzeum
Somogyi ~~Megyei~~ Képtár } VII. Dunántúli Túlat

Képcsarnok Kiállítás 1985 XII. 5-14
Székesfehérvári képzőművészek kollektív kiállítása
Székesfehérvár Mészöly G. terem

SZEGEDI ZOLTÁN festőművész
Szakmár, 1941

A szegedi Tanárképző Főiskolán végzett 1963-ban, majd 1972-ben fejezte be tanulmányait a Képzőművészeti Főiskolán. 1963-tól Dunaújvárosban élt, 1975-ben átköltözött Székesfehérvárra, ahol Fejér megye rajztanítási szakfelügyelője. Önálló kiállítást rendezett Dunaújvárosban, Székesfehérvárott, Velencén és Oroszlányban. Szerepelt megyei és országos csoportos kiállításokon is. – Dunaújvárosi tartózkodása idején munkajeleneteket festett a Vasmű életéből, újabb expresszív szemléletű realista képeket, gazdag kolorittal.

